THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS

CONTRACTA IN TOMOS DUOS

AUCTORE

F. DANIELE CONCINA

ORD. PRÆD.

TOMUS ALTER

complectens reliquos quinque LIBROS.

BONONIÆ MDCCLX.

SIMONIS OCCHI VENETI BIBLIOPOLÆ CURIS,

SUPERIORIBUS ANNUENTIBUS.

C
C
Q
Q
Q
Q
CA
Qu
Qu
Qu
Qu
Qua
Qua
p
Qua
n
Qua
ſc
CAP
qu
ſc
Quæ
lu

INDEX

Librorum, Dissertationum, Capitum, Paragraphorum, & Quæstionum qui in hoc Tomo continentur.

THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ DOGMATICO-MORALIS

LIBER IX.

De justitia, et jure.

DISSERTATIO I.

De justitiæ notione, & divisione.

CAP. I. *Propositiones damnatæ ab Alex. VII. & Innocentio XI.* pag. 1

CAP. II. *Opiniones laxæ plurium Casuistarum.* ib.

CAP. III. *Variæ juris acceptiones: justitiæ notiones, & divisiones.* 12

Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit justitia?* ib.

Quæst. 2. *An justitia commutativa distinguatur a justitia vindicativa?* ib.

Quæst. 3. *Justitia commutativa distinguitur ne specie a justitia distributiva?* ib.

Quæst. 4. *Quænam sunt vitia justitiæ opposita?* ib.

CAP. IV. *De dominio, ejusque divisione, & bonorum partitione.* 13

Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit dominium?* ibid.

Quæst. 2. *Quinam sunt fructus quibus frui usufructuarius potest, & quid præstare iste debeat?* ib.

Quæst. 3. *Quid sit contractus emphyteusis, & feudi?* 14

Quæst. 4. *Quid sit possessio, & modus eam comparandi, vel amittendi?* ib.

Quæst. 5. *Qui sint dominii capaces?* ib.

Quæst. 6. *Animalia mansueta natura sua capere ne alicui licet?* ib.

Quæst. 7. *Quid de piscatione, aucupio, venatione dicendum?* 15

Quæst. 8. *Cujus sunt silvæ, montes, & pascua?* ib.

CAP. V. *De rerum inventarum, & eorum quæ vi alluvionis, aut alio modo accrescunt, dominio, & de præscriptione.* ib.

Quæst. 1. *Quid dicendum de dominio vi alluvionis &c.?* 16

Quæst. 2. *Quomodo acquiratur dominium vi præscriptionis, seu usucapionis?* ib.

Quæst. 3. *Quid sit præscriptio jure civili inducta?* ib.

Quæst. 4. *Quid de dominio filiorum patriæ potestati subjectorum?* 17

DISSERTATIO II.

De restitutione tum in communi, tum in particulari.

CAP. I. *Restitutionis notio, & principia e quibus proficiscitur. Debitores morosi, & eorum Confessarii monentur.* ib.

Quæst. 1. *Quid sit restitutio, & unde nascatur?* ib.

Quæst. 2. *Utrum statim facienda sit restitutio?* 18

Quæst. 3. *Quid de Confessariis absolventibus debitores morosos dicendum?* ib.

Quæst. 4. *Qualis injustitiæ culpa infert debitum restitutionis?* 19

Quæst. 5. *Sola ne culpa theologica debitum inducit restitutionis?* ib.

Quæst. 6. *An professores alicujus artis teneantur ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima?* ib.

Quæst. 7. *Quænam culpa juridica requiritur in contractu, ut inducat restitutionis debitum?* ib.

Quæst. 8. *Quomodo possessor bonæ, aut malæ fidei tenetur ad restitutionem?* 20

Quæst. 9. *Qui res usu consumptibiles bona fide a latrone emit, vel recipit, tenetur ne rem, si extet, restituere, aut in quo factus est ditior?* ib.

Quæst. 10. *Si fur rapiat rem quæ apud dominum periisset, tenetur ne eamdem restituere, si illam conservet; aut pretium, si periit?* ib.

Quæst 11 *Cuinam crescit res furto sublata?* 21

Quæst. 12. *Quomodo dubiæ fidei possessor rem alienam restituere debet?* ib.

Quæst. 13. *Quos fructus restituere tenetur possessor bonæ fidei?* ib.

Quæst. 14. *Quos fructus restituere possessor malæ fidei debet?* 22

Quæst. 15. *Quas expensas detrahere possessor sive bonæ, sive malæ fidei debet?* 22
Quæst. 16. *Qui rem bona fide emit, valet ne eam furi reddere, pretium repetendo, an restituere domino tenetur sine pretio?* ibid.
Quæst. 17. *Qui mala fide rem alienam a latrone emit, domino ne, an furi restituere debet?* ib.
Quæst. 18. *Qui bona fide rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur ne pretium domino reddere, an emptori?* ib.
Quæst. 19. *Qui monetam falsam accipit, & alteri eam expendendo tradit, ad quid tenetur?* 23
Quæst. 20. *Si vendis rem tuam furi, a quo bona fide in pretium accipis furtivas pecunias, obnoxius ne restitutioni es?* ib.
CAP. II. *De illis qui aut impediunt alios ne aliquod bonum assequantur, aut cooperantur ad damnum aliorum.* ib.
Quæst. 1. *Qui efficax impedimentum adjicit ne quis assequatur beneficium ad quod jus habet sive in re, sive ad rem, obnoxius ne restitutioni est?* ib.
Quæst. 2. *Ad quid tenetur qui impleri promissionem factam impedit?* 24
Quæst. 3. *Quid de cooperantibus alterius damno dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Quando dubitas num aliqua ex recensitis cooperationibus in duobus versibus contentis causa efficax damni fueris, teneris ne ad restitutionem?* ib.
Quæst. 5. *Qui suo pravo exemplo causa est ut alii malum perpetrent, tenetur ne ad restitutionem?* 25
Quæst. 6. *Quid de illis qui jussione, consilio, consensu in proximi damnum influunt?* ibid.
Quæst. 7. *Quid de iis qui negative cooperantur ad alterius malum, ut sunt mutus, non obstans, non manifestans?* 26
Quæst. 8. *Quem servare ordinem debent in restitutione cooperantes actioni injustæ?* ib.
Quæst. 9. *Quomodo causæ recensitæ omnes tenentur restituere in solidum?* 27
Quæst. 10. *Utrum ex flagitiosa promissione oriatur obligatio exequendi rem promissam?* ibid.
Quæst. 11. *Quid de quæstu meretricio dicendum?* 28
Quæst. 12. *Utrum virgines, matronæ, & honestæ feminæ pretium accipientes pro vendita pudicitia, restituere illud teneantur?* ibid.
Quæst. 13. *Scorta sive publica, sive occulta tenentur ne restituere pretium ob turpem concubitum acceptum a Religioso?* 29
Quæst. 14. *An recipiens pretium pro injusta sententia ferenda, restituere illud debeat?* ibid.
Quæst. 15. *Quando id quod restituitur, ad manus creditoris non pervenit, astringitur ne debitor denuo restituere?* 30
Quæst. 16. *Quo in loco, & cujus expensis fieri restitutio debet?* ib.
CAP. III. *De illis quibus fieri restitutio debet; & de ordine in restitutione servando.* ib.
Quæst. 1. *Cuinam restitui res debet accepta a possessore bonæ fidei?* ib.
Quæst. 2. *Cuinam facienda est restitutio quando dominus est ignotus?* 31
Quæst. 3. *Qui ordo servandus in restitutione est?* ib.
Quæst. 4. *An creditoribus privilegiatis præferri venditor debeat, dum res in specie extat apud emptorem?* ib.
Quæst. 5. *Qualis ordo servandus est inter debita aut ex contractu oneroso, & gratuito, aut ex contractu, & ex delicto?* ib.
Quæst. 6. *Quomodo creditores hypothecarii præferendi aliis sint?* 32
Quæst. 7. *Qualis ordo servandus est inter creditores simplices non privilegiatos?* ib.
Quæst. 8. *Potest ne debitor admonere secreto amicum creditorem, ut prior petat, eique integrum debitum solvere cum aliorum creditorum detrimento?* ib.
CAP. IV. *Quænam sint causæ ob quas omitti, aut differri restitutio possit?* ib.
CAP. V. *De restitutione propter homicidium, vel mutilationem, vel stuprum, vel adulterium.* 33
Quæst. 1. *Occisor, aut mutilator tenetur ne compensare injuriam personalem fortunæ bonis?* ib.
Quæst. 2. *Quæ damna compensare interfector debet?* ib.
Quæst. 3. *An ex homicidio casuali oriatur debitum restitutionis?* 34
Quæst. 4. *Quibus facienda sit restitutio damnorum quæ ex homicidio sequerentur?* ib.
Quæst. 5. *Quid restituere debet deflorator virginis?* ib.
Quæst. 6. *Quid ob adulterium quod partus consequitur, restituendum est?* 35
Quæst. 7. *Adulter certo sciens ex suo adulterio procreatam prolem esse, quid reddere filiis legitimis tenetur?* ib.

DIS-

DISSERTATIO III.

De contractibus universe & partite.

CAP. I. *Contractus finitio, ejusque causæ, & proprietates.* 36
Quæst. 1. *Quid sit contractus?* ib.
Quæst. 2. *Quomodo perficiuntur contractus?* 37.
CAP. II. *De variis contractibus.* ib.
Quæst. 1. *Utrum contractus ex metu gravi celebratus sit validus?* ib.
Quæst. 2. *An dolus irritet contractum?* 38
Quæst. 3. *Quid de contractibus initis sub causa, modo, demonstratione, & conditione dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Quomodo interpretandus est contractus ad diem, vel sub disjunctione?* ib.
Quæst. 5. *Quomodo obligat contractus conditioni illigatus?* 39
CAP. III. *De illis qui valide & licite inire contractus valent: de solemnitate juris necessaria. Quid firmitatis addat juramentum contractui. Quibus competat restitutio in integrum.* ib.
Quæst. 1. *Quinam possunt contractum inire?* ibid.
Quæst. 2. *Quæ juris solemnitas ad contractus valorem requiritur?* ib.
Quæst. 3. *Quomodo juramentum confirmet contractus jure naturæ, vel positivo irritos?* 40
Quæst. 4. *Quibus competat beneficium restitutionis in integrum?* ib.
CAP. IV. *De contractu venditionis, & emptionis. De illis qui vendere, & emere possunt. Quænam sint res venales.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit emptio?* ib.
Quæst. 2. *Res vendita duobus emptoribus, cui tradenda? cui perit ante traditionem?* ibid.
Quæst. 3. *Ad quem pertinent fructus rei venditæ ante pretii solutionem?* ib.
Quæst. 4. *Possunt ne contrahentes pactum inire ut emptor fructus rei, aut eorumdem pretium reddat venditori, donec pretium solverit?* 41
Quæst. 5. *Cujusnam sint fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractus dissolvi contingat?* ib.
Quæst. 6. *Qui vendere queant, & quæ res venales sint?* ib.
Quæst 7. *Quæ pecuniis alienis emuntur, fiunt ne emptoris, an pecuniarum domini?* ib.
Quæst. 8. *Valida ne est rei alienæ venditio?* ibid.
Quæst. 9. *Utrum licita venditio sit earum rerum quæ adhibentur in pravos usus?* 42
Quæst. 10. *Peccant ne qui vendunt venena, fucos muliebres, chartas aleatorias, idola, & cetera id genus?* ib.
Quæst. 11. *Utrum Probabilismus sit vendibilis a judice?* ib.
CAP. V. *De negotiatione, & de his quibus vetita, aut permissa est?* 43
Quæst. 1. *Sit ne Clericis, & Religiosis vetita negotiatio?* ib.
Quæst. 2. *An Clerici, vel Monachi negotiari per alios possint?* 44
Quæst. 3. *Quot modis negotiatio illicita laicis fiat?* ib.
Quæst. 4. *Qui mercaturam exercent, licite ne carius merces vendere queunt quam ii qui negotiationem non exercent?* ib.
CAP. VI. *De monopoliis licitis, & illicitis. De venditione cum pacto retrovendendi.* ib.
Quæst. 1. *Licitum ne venditoribus est conspirationem inire non vendendi merces nisi pretio summo?* ib.
Quæst. 2. *Constituto semel monopolio a mercatoribus vendendi merces pretio injusto, alii mercatores monopolii istius non participes, peccant ne contra justitiam, si hoc pretio injusto suas merces vendant?* 45
Quæst. 3. *Quid de pacto retrovendendi, & retroemendi dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Licitus ne est contractus gentilitius?* ibid.
Quæst. 5. *Licitus ne est contractus mohatra?* ibid.
Quæst. 6. *Qui merces vendendas a domino suscipiunt, aliquid ne sibi retinere valent, si pluris easdem vendant quam a domino præscriptum fuit?* 46
CAP. VII. *De justo rerum pretio, & de ejusdem augmento ob dilatam solutionem.* ibid.
Quæst. 1. *Qui rerum pretium augent, vel diminuunt, sunt ne restitutioni obnoxii?* ib.
Quæst. 2. *Sunt ne aliquæ causæ ob quas licitum sit aut pluris vendere, aut minoris emere quam merx absolute valeat?* ib.
Quæst. 3. *Quæ in subhastatione exponuntur venalia, emi ne, aut vendi possunt quocumque pretio sive vili, sive summo?* 47
Quæst. 4. *Unde desumatur pretium vulgare, seu naturale, & quænam sint illius augendi causæ?* ib.
Quæst. 5. *Quænam sunt circumstantiæ in quibus rerum pretia decrescunt?* ib.
Quæst. 6. *Possunt ne mercatores pretio currenti merces vendere, dum sciunt brevi*

mercium copiam superventuram, atque adeo rerum pretium diminuendum? ib.
Quæst. 7. *An is qui Principis lege monetam interdictum iri, aut ejus valorem minuendum præscit, queat ante promulgationem legis suam distrahere monetam?* 48
Quæst. 8. *Quæ notanda sunt circa pretium publica auctoritate præscriptum?* ib.
Quæst. 9. *An exquisitioribus mercibus immisceri viliores possint, & taxato pretio vendi?* ib.
Quæst. 10. *Potest ne mercator ob dilatam solutionem pretii carius merces vendere?* ib.
Quæst. 11. *Licitus ne est contractus quo in Hispania, & alibi certæ merces communiter credito venduntur majori pretio quam vendi pecunia numerata soleant?* 49
Quæst. 12. *Licitum ne est emere credita, vel chirographa minori pretio quam valeant, ob anticipatam solutionem?* 50
Quæst. 13. *Quid de obligatione venditoris patefaciendi defectus mercium dicendum est?* ibid.

DISSERTATIO IV.

De mutuo, & usura.

CAP. I. *Mutui finitio, ejusque proprietates.* 51.
Quæst. unic. *Quid sit mutuum?* ib.
CAP. II. *Usuræ notio: omnis usura, sive parva, sive magna, sive a divite, sive a paupere exacta, divino jure vetita est.* 52
Quæst. 1. *Quid sit usura?* ib.
Quæst. 2. *Est ne omnis usura, sive a divitibus, sive a pauperibus percepta, jure naturali, nedum divino prohibita?* 53
CAP. III. *Quædam quæstiunculæ de usura resolvuntur.* 54
Quæst. 1. *Datur ne materiæ parvitas in usuræ peccato?* ib.
Quæst. 2. *Sit ne pecunia præsens numerata æstimabilior absente, & titulus accipiendi aliquid ultra sortem?* ib.
Quæst 3. *Licitum ne est aliquid accipere supra sortem ob molestiam ortam ex privatione pecuniæ mutuo traditæ?* ib.
CAP. IV. *De periculo amittendæ sortis. Nonnullæ opiniones laxæ refelluntur.* Caput Naviganti *in suo vero sensu exponitur, rejectis juniorum commentis.* 55
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit sortis periculum?* ib.
Quæst. 2. *Quid dicendum de titulo quem excogitarunt* Lugo, & Tamburinus? 57
Quæst. 3. *Licitum ne est aliquid exigere supra sortem ratione laboris in numeranda pecunia?* 60
Quæst. 4. *An licitum sit aliquid exigere ob obligationem mutuandi, vel non repetendi mutuum infra tempus præfinitum?* ib.
CAP. V. *De damno emergente.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit damnum emergens?* ib.
Quæst. 2. *Periculum damni emersuri est ne verus titulus vi cujus fieri conventio possit aliquid supra sortem solvendt?* ib.
Quæst. 3. *Utrum liceat initio contractus pactum pœnæ conventionalis, si debitor sit in mora?* 61
CAP. VI. *De lucro cessante, ejusque conditionibus.* 62
Quæst. 1. *Quid sentiat S. Thomas de hoc lucro cessante?* ib.
Quæst. 2. *Utrum mutuator ultroneus possit aliquid exigere ratione lucri cessantis?* 63
Quæst. 3. *Quot conditiones assignant propugnatores lucri cessantis, ut in pactum deduci queat?* ib.
§. unic. *Auctoris consilium.* ib.
CAP. VII. *De usura mentali, & de pactis mutuo adjectis.* 65
Quæst. 1. *Licet ne sperare aliquid ex mutuo?* ib.
Quæst. 2. *Qui celebravit contractum usurarium bona fide, potest ne retinere lucrum, cognita usura, dum poterat alium licitum contractum inire?* ib.
Quæst. 3. *Cujus sunt fructus pignoris traditi mutuatori in assecurationem sortis?* ib.
Quæst. 4. *Licitum ne est pactum legis commissoriæ in pignorum traditione?* ib.
Quæst. 5. *Quid de usuris pupillaribus, & dotalibus dicendum?* ib.
Quæst. 6. *Fenerator ne est qui mutuum dat ut beneficium, vel officium, vel munus a lingua, ab obsequio, a manu assequatur?* 66.
Quæst. 7. *Qui mutuum dat cum pacto ut ad ejus molendinum, officinam &c. mutuatarius accedat, fenerator ne est?* ib.
Quæst. 8. *Licet ne mutuum dare cum pacto ut alter in posterum remutuet?* ib.
Quæst. 9. *Fenerator ne est qui obligat mutuatarium ad reddendam eamdem tritici, vini, olei &c. mensuram, si pretium auctum sit?* ib.
Quæst. 10. *In restitutione pecuniæ mutuatitiæ valor ne an species consideranda?* ib.
Quæst. 11. *Probabilis ne opinio est, mutuatarium eligere posse in fidejussorem ipsum mutuantem?* ib.

Quæst. 12. *Probabilis ne est eorum opinio qui mutuatori accipienti pignus, simul lucrum concedunt?* 67
CAP. VIII. *De montibus pietatis.* 68
Quæst. 1. *An qui revera pauperes non sunt, neque ob paupertatem levandam mutuam pecuniam a sacro monte accipiunt, peccent, & ad restitutionem teneantur?* ib.
Quæst. 2. *Qui in his montibus pecunias collocant, possunt ne licite accessionem accipere dempto titulo?* ib.
CAP. IX. *De contractu trino, aliisque contractibus.* 69
Quæst. 1. *Quid sit contractus trinus?* ib.
Quæst. 2. *Licitus ne est contractus societatis duplex, in quo aut capitale, aut lucrum assecuratur?* 72
Quæst. 3. *Quid de societate animalium dicendum?* 73
Quæst. 4. *Sunt ne feneratores domini lucri quod usuris acquirunt?* ib.
Quæst. 5. *Licitum ne est ab usurario mutuum petere sub usuris?* 74

DISSERTATIO V.

De cambiis, censibus, locatione, ludo, & sponsione, promissione, donatione, & testamentis.

CAP. I. *De cambio, ejusque divisione, & conditionibus.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit cambium?* ibid.
Quæst. 2. *Quo titulo licitum est cambium manuale?* ib.
Quæst. 3. *Quo titulo licitum est cambium locale cum lucro?* ib.
Quæst. 4. *Quid de cambio cum recambio dicendum est?* ib.
Quæst. 5. *Quid de cambio ad nundinas dicendum?* 76
Quæst. 6. *Quid de cambio civico dicendum?* ibid.
CAP. II. *De censibus realibus, & personalibus, eorumque divisione.* 77
Quæst. un. *Quid, & quotuplex sit census?* ibid.
CAP. III. *De censu personali, mirifico usuræ pallio.* 78
Quæst. 1. *Jure naturæ spectato licitum ne est pactum quo obstringitur censuarius, ut redimat censum ad arbitrium emptoris?* 80
Quæst. 2. *Pereunte fundo subjecto censui, perit jure naturæ census?* ib.
Quæst. 3. *Licitus ne est census cui ampliores fundi subjiciuntur, non designata parte determinata?* ib.
Quæst. 4. *Licitus ne est census vitalitius?* ib.
CAP. IV. *De ludo, & sponsione.* ib.
Quæst. 1. *Ludus propter lucrum principaliter intentum vitiosus ne est?* ib.
Quæst. 2. *Licitus ne est ludus aleæ, seu fortunæ?* 81
Quæst. 3. *Sponsiones, vulgo* scommesse, *licitæ ne sunt?* ib.
CAP. V. *De assecuratione, pignore, transactione, emphyteusi, feudo, commodato, precario, deposito, locatione, conductione, promissione, & donatione.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit assecuratio?* ib.
Quæst. 2. *Quid sit fidejussio, pignus, hypotheca, & transactio?* 82
Quæst. 3. *Quid sit emphyteusis?* ib.
Quæst. 4. *Quid sit feudum?* ib.
Quæst. 5. *Quid sit commodatum?* ib.
Quæst. 6. *Quid sit depositum?* ib.
Quæst. 7. *Quid sit locatio?* ib.
Quæst. 8. *Peccant ne qui domos locant ad usuras exercendas, ad meretricandum?* ib.
Quæst. 9. *Quid sit promissio, & quænam obligatio?* ib.
Quæst. 10. *Quid sit donatio?* 83
CAP. VI. *De testamentis.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit testamentum?* ib.
Quæst. 2. *Quæ solemnitates requirantur ad testamentum nuncupativum?* ib.
Quæst. 3. *Quas solemnitates postulat testamentum ad pias causas?* ib.
Quæst. 4. *Quid sit testamentum imperfectum?* ibid.
Quæst. 5. *Quinam possunt testamentum condere?* 84
Quæst. 6. *Quinam in heredes institui nequeant?* ib.
Quæst. 7. *Quomodo filii spurii, & naturales succedunt patri?* ib.
CAP. VII. *De heredibus necessariis, eorumque substitutione.* ib.
Quæst. 1. *Quomodo filii parentibus, & patres filiis succedunt?* ib.
Quæst. 2. *Quibus de causis exheredari filii a parentibus, & parentes a filiis possunt?* ib.
Quæst. 3. *Quid de heredibus ab intestato dicendum?* 85
Quæst. 4. *Quid sit substitutio vulgaris, pupillaris &c.?* ib.
Quæst. 5. *Quomodo testamenta valida revocari queant?* ib.
Quæst. 6. *Quam obligationem habeant heredes?* ib.

Quæst. 7. *Quænam sit obligatio executoris testamentarii?* ib.
CAP. VIII. *De legatis, eorumque diversitate.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit legatum?* ib.
Quæst. 2. *An legatum destinatum puellis hujus civitatis, tradi extraneis possit?* 86
Quæst. 3. *Valet ne aliquis testamento derogare?* ib.
Quæst. 4. *Quando ex legatis deduci Falcidia possit?* ib.
CAP. IX. *De obligationibus eorum qui foro assistunt.* ib.
§. 1. *De judice.* ib.
Quæst. 1. *Quænam sint judicis munia, ut recte judicet?* ib.
Quæst. 2. *Quomodo se gerere judex debet quando jura dubia sunt?* 87
Quæst. 3. *Accipere ne munera a partibus judex valet?* 88
Quæst. 4. *Quomodo inquisitio fieri a judice debet?* ib.
Quæst. 5. *Sententia justa judicis obligat ne in conscientia?* ib.
§. 2. *De accusatore, & denuntiatore.* ib.
Quæst. 1. *An quis astringatur accusare, vel denuntiare?* ib.
Quæst. 2. *Si delictum occultum sit, & probari possit, debet ne accusatio fieri?* ib.
§. 3. *De reo.* 89
Quæst. 1. *An reus teneatur fateri veritatem?* ib.
Quæst. 2. *Num licitum reo sit fugere, ut pœnam evitet?* ib.
§. 4. *De testibus.* 90
Quæst. 1. *Quandonam homines tenentur testificari?* ib.
Quæst. 2. *Quinam liberi sint ab obligatione testificandi?* ib.
Quæst. 3. *Quandonam testis graviter peccat, & tenetur ad restitutionem?* 91
§. 5. *De obligationibus advocatorum, aliorumque fori ministrorum.* ib.
Quæst. 1. *Quæ sint advocatorum obligationes?* ib.
Quæst. 2. *An liceat advocato defendere causam minus probabilem?* ib.

LIBER X.

DE SACRAMENTIS NOVÆ LEGIS.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis generatim.

CAP. I. *Propositiones ab Ecclesia damnatæ.* 92
CAP. II. *Propositiones laxæ Casuistarum.* 93
CAP. III. *De Sacramentis novæ legis latæ per Christum.* 96
Quæst. 1. *Quid sit Sacramentum novæ legis?* ib.
Quæst. 2. *Quænam sunt partes Sacramentorum novæ legis?* ib.
Quæst. 3. *Materiam, & formam Baptismi, & Eucharistiæ determinavit ne Christus Dominus?* ib.
Quæst. 4. *Aliorum quinque Sacramentorum determinavit ne Christus res, & verba in specie?* ib.
Quæst. 5. *Quæ mutatio materiæ, vel formæ reddat nullum Sacramentum?* 97
Quæst. 6. *Quot variari modis forma sacramentalis potest?* ib.
Quæst. 7. *Licitum ne est in perficiendis Sacramentis uti materia, aut forma dubia?* ib.
Quæst. 8. *Licitus ne est usus formæ conditionalis?* ib.
Quæst. 9. *Quot sunt Sacramenta novæ legis?* ib.
Quæst. 10. *Quænam sit Sacramentorum efficacia in conferenda gratia?* ib.
Quæst. 11. *Sacramenta novæ legis physice ne, an moraliter gratiam producunt?* 98
Quæst. 12. *Quænam sit gratia quam novæ legis Sacramenta conferunt?* ib.
Quæst. 13. *An sacramenta novæ legis, præter gratiam sanctificantem, peculiarem aliquam gratiam, quæ sacramentalis dicitur, conferant?* ib.
Quæst. 14. *An sacramenta vivorum per accidens producant primam gratiam?* ib.
Quæst. 15. *An Sacramenta novæ legis imprimant caracterem?* ib.
Quæst. 16. *Quomodo differant Sacramenta novæ a sacramentis veteris legis?* ib.
Quæst. 17. *An Christus Dominus immediate omnia Sacramenta instituerit?* ib.
CAP. IV. *De Sacramentorum ministris.* 99
Quæst. 1. *Quinam sint Sacramentorum ministri legitimi?* ib.
Quæst. 2. *Utrum in perficiendis Sacramentis requiratur intentio in ministris?* ib.
Quæst. 3. *Ut validum sit Sacramentum, requiritur ne in ministro fides, aut intentio producendi effectum sacramentalem?* ib.
Quæst. 4. *An ad Sacramenti integritatem requiratur ut minister intendat facere id quod facit Ecclesia Romana?* 100
Quæst. 5. *An necessaria sit intentio actualis, vel sufficiat virtualis?* ib.
Quæst. 6. *Validum ne Sacramentum est forma conditionali administratum?* ib.
Quæst. 7. *Peccant ne letaliter Sacerdotes qui sibi gravis culpæ conscii sacramenta ex officio administrant?* ib.
Quæst. 8. *An peccet mortaliter Sacerdos qui mortalis culpæ reus Eucharistiam administrat?* ib.

Quæst. 9. *Peccat ne Sacerdos qui in peccato mortali audit confessiones?* 101
Quæst. 10. *An minister sibi peccati mortalis conscius teneatur confiteri sacramentaliter antequam Sacramentum administret, si adsit copia Confessarii, & non urgeat necessitas succurrendi periclitanti?* ib.
Quæst. 11. *Quando, & quibus administrari sacramenta debent?* ib.
Quæst. 12. *Licite ne administrantur sacramenta indignis?* ib.
Quæst. 13. *Licet ne simulare sacramentorum administrationem?* 102
Quæst. 14. *Licitum ne est petere sacramenta a ministro indigno?* ib.

DISSERTATIO II.

De Baptismo, & Confirmatione.

Cap. I. *Baptismi notio, ejusque materia.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit Baptismus novæ legis?* ib.
Quæst. 2. *Quænam Baptismi materia?* ib.
Quæst. 3. *Num vetustus, & probandus usus sit quo Ecclesia Romana consecrat aquam Baptismo inservientem?* 103
Quæst. 4. *Quænam aqua dicenda sit naturalis?* ib.
Quæst. 5. *Quænam sit materia proxima baptismi?* ib.
Quæst. 6. *Infans in utero matris inclusus baptizari ne valet utero matris abluto?* ib.
Quæst. 7. *Licitum ne est secare alvum mulieris desperatæ sanitatis, ut baptizetur infans?* ib.
Cap. II. *De forma, & triplici Baptismo.* 104
Quæst. 1. *Legitima ne est forma verborum qua Ecclesia Latina utitur?* ib.
Quæst. 2. *Requiritur ne ad valorem Baptismi ut exprimatur actus baptizantis per verbum* baptizo, *aut* baptizatur? ib.
Quæst. 3. *Qui deliberate omitteret hanc particulam* ego *in forma Baptismi, graviter ne peccaret?* ib.
Quæst. 4. *Qui baptizaret hac forma,* Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti, *validum ne conferret Baptisma?* ib.
Quæst. 5. *Quotuplex est Baptismus?* 105
Quæst. 6. *Quæ dispositiones requirantur in adultis ad suscipiendum martyrium?* ib.
Cap. III. *De ministro Baptismi, ejusdem institutione, obligatione, & necessitate?* ib.
Quæst. 1. *Quotuplex est Baptismi minister?* ib.
Quæst. 2. *An unus minister unica aspersione possit baptizare plures?* ib.
Quæst. 3. *Quandonam Baptismus institutus est?* 106
Quæst. 4. *Quænam est suscipiendi Baptismi necessitas?* ib.
Quæst. 5. *Quo tempore suscipi Baptismus debet?* ib.
Quæst. 6. *Præceptum suscipiendi Baptismi obligat ne ut adulti quamprimum commode possunt, suscipiant Baptismum?* ib.
Quæst. 7. *Baptizari ne possunt infantes infidelium reluctantibus parentibus?* 107
Cap. IV. *De dispositionibus adultorum ad suscipiendum Baptismum, & de ejusdem effectibus, & cæremoniis.* ib.
Quæst. 1. *Requiritur ne in adultis ad Baptismum rite suscipiendum fides, dolor de peccatis, & caritas inchoata?* ib.
Quæst. 2. *Qui sunt Baptismi effectus?* ib.
Quæst. 3. *An Baptismus ficte susceptus, recedente fictione peccata deleat?* 108
Quæst. 4. *Quænam sunt Baptismi cæremoniæ?* ib.
Cap. V. *De professionis baptismalis obligatione.* 109
Cap. VI. *De sacramento Confirmationis.* 110
Quæst. 1. *Est ne Confirmatio Sacramentum novæ legis?* ib.
Quæst. 2. *Quænam est hujus sacramenti materia?* ib.
Quæst. 3. *Quænam est forma Sacramenti Confirmationis?* 111
Quæst. 4. *Quisnam istius Sacramenti auctor?* ib.
Quæst. 5. *An solus Episcopus sit ordinarius hujus Sacramenti minister?* ib.
Quæst. 6. *Quinam sunt capaces suscipiendi hoc Sacramentum?* ib.
Quæst. 7. *Quænam dispositiones in adultis confirmandis requirantur?* ib.
Quæst. 8. *Quinam sunt Confirmationis effectus?* ib.
Quæst. 9. *Datur ne præceptum suscipiendi hoc sacramentum?* 112
Quæst. 10. *Qui sunt ritus istius sacramenti suscipiendi?* ib.

DISSERTATIO III.

De augustissimo Eucharistiæ Sacramento.

Cap. I. *Eucharistiæ notio, ejusque materia, ac forma.* 113
Quæst. 1. *Quid sit Eucharistia?* ib.
Quæst. 2. *Utrum solus panis triticeus, & vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* ib.
Quæst. 3. *Utrum panis consecrandus debeat esse azymus, aut fermentatus?* ib.
Quæst. 4. *Utrum vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* ib.

Quæst. 5. *Utrum aqua vino admiscenda sit in calicis consecratione?* 113
Quæst. 6. *Utrum hæc sola dominica verba*, Hoc est corpus meum, *sint essentialia consecrationi panis eucharistici?* 114
Quæst. 7. *Sola ne hæc verba*, Hic est calix Sanguinis mei, *seu* Hic est Sanguis meus, *sunt de essentia consecrationis calicis; an vero etiam alia quæ sequuntur* Novi, & æterni *&c.?* ib.
Cap. II. *Nonnullæ quæstiones quæ super reali Christi præsentia in Eucharistia excitari solent.* ib.
Quæst. 1. *An Christus sit totus in qualibet specierum parte?* 115
Quæst. 2. *An accidentia, seu species sacramentales corrumpi, & nutrire valeant?* ib.
Quæst. 3. *An Christus in Eucharistia adorandus sit cultu latriæ?* ib.
Cap. III. *De Eucharistiæ ministro, & de illis quibus administrari debet.* ib.
Quæst. 1. *An solus Sacerdos sit dispensandæ Eucharistiæ minister ordinarius?* ib.
Quæst. 2. *Tenetur ne Parochus tempore pestis cum vitæ periculo communicare suos parochianos?* 116
Quæst. 3. *Administranda ne parvulis est Eucharistia?* ib.
Quæst. 4. *An concedenda sit Eucharistia publicis peccatoribus?* ib.
Quæst. 5. *Potest ne Sacerdos ob metum mortis, aut notabilis suæ infamiæ administrare Eucharistiam publico peccatori?* ib.
Cap. IV. *De necessitate istius Sacramenti, ejusque effectibus.* ib.
Quæst. 1. *Est ne Eucharistia necessaria vi præcepti divini?* 117
Quæst. 2. *Qui paulo ante quam incideret in mortis periculum, communicavit, astringitur ne iterum sumere sacrum viaticum?* ib.
Quæst. 3. *An hoc divinum præceptum pluries obliget?* ib.
Quæst. 4. *Obligat ne hoc divinum præceptum ut Eucharistia sumatur sub utraque specie?* ib.
Quæst. 5. *Quinam sint Eucharistiæ effectus?* ib.
Cap. V. *De dispositionibus ad Eucharistiam; & de frequenti communione. Plures quorumdam opiniones refelluntur.* ib.
Quæst. 1. *An præceptum de præmittenda Confessione ab eo qui est in peccato mortali, sit divinum, vel humanum?* 118
Quæst. 2. *Quid sentiendum de interpretatione aliquorum in præceptum Tridentini confitendi quamprimum?* ib.
Quæst. 3. *Quid dicendum de interpretatione P. La-Croix, Viva, & aliorum in præfatum Tridentini decretum?* ib.
Quæst. 4. *Quid de contritione, quam præmittendam a laico conscio peccati mortalis docet P. Tamburinus, urgente necessitate?* ib.
Quæst. 5. *Quid dicendum de opinione asserentium, Sacerdotem mortaliter peccantem in ipsa celebratione Missæ non obstringi ad confitendum quamprimum?* 119
Quæst. 6. *Quid dicendum de opinione asserente, dari posse casum in quo communicans in mortali novum peccatum non committat?* ib.
Quæst. 7. *Quid de dispositionibus corporis ad Eucharistiam necessariis dicendum?* 120
Quæst. 8. *An licitum sit accedere ad Eucharistiam post conjugalem copulam?* ib.
Quæst. 9. *Quid de frequenti communione dicendum?* ib.

DISSERTATIO IV.

De Sacrificio Missæ.

Cap. I. *Sacrificii notio, ejusque necessitas.* 121
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit Sacrificium?* ib.
Quæst. 2. *An fidei dogma sit, Missam esse Sacrificium?* ib.
Quæst. 3. *Utrum essentia Sacrificii Missæ sita sit in oblatione?* ib.
Cap. II. *De valore Sacrificii Missæ. Pro quibus offerri, & a quo ministro possit.* 122
Quæst. 1. *Est ne infinitus valor Sacrificii Missæ?* ib.
Quæst. 2. *Qui sint effectus sacrificii Missæ?* ib.
Quæst. 3. *Cui, & pro quibus Missæ Sacrificium offertur?* ib.
Quæst. 4. *Utrum offerri Sacrificium possit pro animabus in Purgatorio detentis?* 123
Quæst. 5. *Quisnam est minister Sacrificii Missæ?* ib.
Quæst. 6. *An Sacerdotes scelesti, hæretici, schismatici, suspensi, excommunicati, degradati valide Sacrificium perficiant?* ib.
Cap. III. *De eleemosynis pro Missis celebrandis.* ib.
Quæst. 1. *A quo taxanda est eleemosyna conferenda Sacerdoti Missam celebranti?* ib.
Quæst. 2. *An liceat Sacerdoti diviti eleemosynam accipere ut Missam celebret?* ib.
Quæst. 3. *Quinam Sacerdotes in celebrando suspicionem simoniæ præbeant?* ib.
Quæst. 4. *Utrum Sacerdos possit per alium celebrare, retenta sibi parte stipendii accepti?* 124
Quæst. 5. *An Sacerdos possit accipere duplex stipendium, alterum pro officiatura, ut dicitur, in Ecclesia designata, alterum pro applicatione?* 125

Quæst. 6. *Potest ne unica Missa pluribus satisfieri obligationibus?* 125
Quæst. 7. *Quibus diebus animarum curam habentes applicare Missam pro commisso sibi grege debent?* 126
Quæst. 8. *Qua hora celebrare licet?* ib.
Quæst. 9. *Quandonam licet pluries eodem die celebrare?* ib.
Quæst. 10. *Quo in loco celebrandum est?* ib.
Quæst. 11. *Quid de Oratoriis privatis dicendum?* ib.
Quæst. 12. *Quid dicendum de Ecclesiæ consecratione, ejusdemque pollutione?* 127
Quæst. 13. *An Sacerdos teneatur Missam offerre?* ib.
Cap. IV. *De ritu, seu cæremoniis, & rubricis, quibus Missa celebrari debet.* ib.
Quæst. 1. *Quotuplex est cæremoniarum Missæ genus?* ib.
Quæst. 2. *Quot in partes Missa tribuitur?* 128
Quæst. 3. *Est ne peccatum mortale negligere rubricas in Missa celebranda?* ib.
Quæst. 4. *Qui omitteret aliquam Missæ partem, peccaret ne mortaliter?* ib.

LIBER XI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DISSERTATIO I.

De virtute, & Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. I. §. 1. *Propositiones a S. Sede damnatæ.* 129
§. 2. *Opiniones plurium Casuistarum quæ videntur æquo laxiores.* 130
§. 3. *Opiniones quæ P. Balthassari Francolino æquo rigidiores videntur.* 140
Cap. II. *Axiomata quorumdam Casuistarum, quæ sunt veluti loci theologici, seu fontes, unde isti suas hauriunt conclusiones, & resolutiones.* 143
Cap. III. *De virtute pœnitentiæ.* 148
Quæst. 1. *Quid sit pœnitentia generatim accepta?* ib.
Quæst. 2. *Quot gradibus ad pœnitentiæ virtutem pervenitur?* ib.
Quæst. 3. *Quinam sint pœnitentiæ effectus?* ib.
Cap. IV. *De Sacramento Pœnitentiæ, ejusque materia remota, & proxima.* 149
Quæst. 1. *Quid sit Sacramentum Pœnitentiæ?* ib.
Quæst. 2. *Quænam est materia istius Sacramenti?* ib.
Quæst. 3. *Quænam est materia proxima istius Sacramenti?* ib.
Cap. V. *De contritione prima Pœnitentiæ parte, ejusque naturali, divinoque præcepto?* ib.
Quæst 1. *Quid sit contritio generatim sumpta?* ibid.
Quæst. 2. *Præceptum contritionis obligat ne statim ac homo peccavit?* 150
Quæst. 3. *Quid de opinione Leandri asserentis, præceptum contritionis obligare per se tantum in articulo mortis, dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Quid sentiendum de opinione P. Sporer?* ib.
Quæst. 5. *An præceptum contritionis ex caritate conceptæ desierit in lege evangelica, admisso Sacramentorum usu?* ib.
Quæst. 6. *Peccator qui per annum confiteri nequit ex defectu Confessarii, tenetur ne ad contritionem?* 151
Quæst. 7. *Utrum sit nimium laxa opinio De-Lugo negantis præceptum contritionis in articulo mortis?* ib.
Cap. VI. *De insufficientia attritionis formidolosæ, seu servilis ad Sacramentum Pœnitentiæ valide suscipiendum.* 152
§. 1. *Status quæstionis aperitur.* ib.
§. 2. Præjudicium primum. *Evidenter falsum est, Tridentinum definiisse attritionem servilem sufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ; immo aperte repugnat tali opinioni.* ib.
§. 3. Præjudicium secundum, *quo plures præventi falso existimant, caritatem in quocumque gradu etiam remisso justificare impium extra Sacramentum.* ib.
§. 4. Præjudicium tertium, *quo Attritionarii Rigorismi notam inurunt caritati evangelicæ, & formidolosam attritionem benignitatis lava induunt.* 154
§. 5. *Pauca præmittuntur de diversitate timoris.* ib.
§. 6. *Insufficientia attritionis servilis ad Sacramentum Pœnitentiæ ostenditur.* 155
§. 7. *Diluuntur adversariorum objectiones.* 156
Cap. VII. *De necessitate amoris, seu caritatis incohatæ ad Sacramentum Pœnitentiæ.* ib.
§. 1. *Scripturarum, & Concilii Tridentini testimoniis evincitur amoris initialis necessitas in quacumque peccatoris conversione.* ib.
§. 2. *SS. Augustini, & Thomæ testimoniis necessitas caritatis incohatæ demonstratur.* 158
§. 3. *Rationibus e Scripturis sanctis haustis evincitur necessitas caritatis incohatæ ad Pœnitentiæ Sacramentum rite suscipiendum.* 159
§. 4. *Diluuntur adversariorum objecta.* 160
§. 5 *Sententia formidolosæ attritionis in 1. thesi ab Innoc. XI. proscripta vi evidentis ratiocinii evincitur contenta.* 161
§. 6. *Paradoxon Salmanticensium paucis refellitur, & sententia nostra confirmatur.* 163
Cap. VIII. *Nonnullæ quæstiones de dolore, & proposito non peccandi resolvuntur.* 164
Quæst. 1. *An pœnitens elicere dolorem debeat*

de

de peccato cum intentione confitendi? 164
Quæst. 2. *An dolor præcedere confessionem debeat, an satis sit ut post confessionem ante absolutionem eliciatur?* ib.
Quæst. 3. *Quid dicendum de opinione P. Viva asserentis, dolorem conceptum ex motivo damni temporalis sat esse ad confessionem?* ib.
Quæst. 4. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis, non esse inculcandum peccatori ut doleat de illo peccato cujus magno afficitur amore?* 165
Quæst. 5. *Requiritur ne propositum formale, & explicitum non peccandi de cetero?* ib.
CAP. IX. *Imago justificationis christianæ sanctarum Scripturarum lineamentis depicta.* 166
§. 1. *Justificationem christianam firmam ac stabilem Scripturæ sanctæ repræsentant.* ib.
§. 2. *Rationum momentis, & communi hominum sensu justificationis christianæ stabilitas confirmatur.* 168
§. 3. *Nova, & falsa inter Christianos divinæ justificationis idea concipitur. Cur Christiani fictarum justificationum horrenda spectra non perhorrescant? Quia via media invecta est.* ib.
CAP. X *Conditiones propositi necessarii ad confessionem.* 171
Quæst. 1. *Quid dicendum de opinione quæ docet, propositum sufficere ad confessionem, licet pœnitens certo sciat se relapsurum?* ib.
Quæst. 2. *Quid dicendum de censura quam P. Francolinus inurit Episcopo Gennet, quia is vult propositum esse firmum & constans?* 172
Quæst. 3 *Quid dicendum circa propositum universale vitandi omnia mortalia?* ib.
Quæst. 4. *Quas vitare occasiones debet pœnitens, ut propositum dicatur efficax?* 173
Quæst. 5. *Quid de proposito vitandi occasiones proximas doceant Probabilistæ plures?* ib.
Quæst. 6. *Quid dicendum de regula quam proponunt PP. Sporer, Gobat, Caramuel, & alii circa propositum vitandæ occasionis in qua probabiliter scis te lapsurum?* ib.
Quæst. 7. *Quid sit occasio propinqua, & an pœnitens habere propositum debeat illam evitandi?* ib.
Quæst. 8. *Quid dicendum de opinione PP. Sporer, Layman, & aliorum circa debitum derelinquendi occasiones propinquas?* ib.
Quæst. 9. *Quid dicendum de opinione docente, absolvendos adolescentes qui laborando cum feminis, consensu, tactibus, & copula peccant, quia non habitant in eadem domo?* 174
Quæst. 10. *Quid dicendum de illorum opinione qui in peccatore justificando non requirunt expressos actus fidei, & spei?* ib.

DISSERTATIO II.

De confessione sacramentali, & satisfactione.

CAP. I. *Quid sit confessio sacramentalis, & quando divinum ejus præceptum obliget.* 175
Quæst. 1. *Quo tempore divinum hoc præceptum per se obliget?* ib.
Quæst. 2. *An quando adest periculum oblivionis alicujus, vel multorum peccatorum mortalium, teneatur quis confiteri ante annum?* ib.
Quæst. 3. *Quid dicendum de infrascripta opinione P. Gobat?* ib.
Quæst. 4. *Quid dicendum de opinione Leandri negantis debitum confitendi illorum qui recipere alia sacramenta volunt præter Eucharistiam?* ib.
CAP. II. *De confessionis sacramentalis conditionibus.* 176
Quæst. 1. *Utrum formaliter integra esse debeat confessio?* ib.
Quæst. 2. *Quæ diligentia adhibenda in examine conscientiæ est?* ib.
Quæst. 3. *Quid dicendum de regula examinis quam P. Viva proponit?* ib.
Quæst. 4. *Exprimendus ne est peccatorum numerus?* ib.
Quæst. 5. *Qui diuturna consuetudine peccavit, satis ne eidem est tempus sui vitiosi status exponere non explicato peccatorum numero?* 177
Quæst. 6. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi effectus peccati?* ib.
CAP. III. *De obligatione confitendi circumstantias peccatorum.* ib.
Quæst. 1. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi circumstantias mutantes speciem, dum peccator de eisdem non dubitat?* ib.
Quæst. 2 *An Religiosus initiatus sacris Ordinibus explicare teneatur circumstantiam voti solemnis?* 178
Quæst. 3. *An Confessarius peccans cum pœnitente teneatur id fateri?* ib.
Quæst. 4. *Quid dicendum de opinione negantium debitum confitendi consuetudinem peccandi?* ib.
Quæst. 5. *Quid dicendum de peccatis ex consuetudine patratis?* 179
Quæst. 6. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini dicentis, non esse manifestandos gradus consanguinitatis peccati patrati cum matre, cum consobrina &c.?* ib.
CAP. IV. *De obligatione confitendi circumstantias aggravantes mortaliter intra eamdem speciem. Vindicatur D. Thomæ doctrina.* 180

CAP. V. *De ceteris circumstantiis*. 181
Quæst. 1. *Quinam sit significatus circumstantiæ quid?* ib.
Quæst. 2. *Quid prodit circumstantia ubi?* 182
Quæst. 3. *Quid dicendum de opinione negante tactus impudicos in Ecclesia esse sacrilegos?* ib.
Quæst. 4. *Quid indicant circumstantiæ* quibus auxiliis, *&* cur? ib.
CAP. VI. *An peccata dubia confitenda sint?* 183
Quæst. 1. *Quid dicendum de opinione docente, non teneri ad confitendum peccata certo commissa, si dubitas an confessus illa fueris?* ib.
Quæst. 2. *Utrum qui dubitat an peccatum quoddam commiserit, teneatur illud confiteri?* ib.
Quæst. 3. *An peccatum mortale dubium debeamus confiteri ut dubium?* 184
CAP. VII. *De causis excusantibus ab integritate materiali confessionis. De moribundo sensibus destituto, & de iterandis confessionibus. Laxæ opiniones refelluntur.* 186
Quæst. 1. *Quænam sint causæ excusantes ab integritate materiali confessionis?* ib.
Quæst. 2. *Quid dicendum sit de opinione asserente, frequentiam magnam pœnitentium ratione solemnitatis excusare ab integritate materiali?* ib.
Quæst. 3. *Utrum persona complicis manifestanda sit in confessione?* ib.
Quæst. 4. *Absolvi ne potest moribundus sensibus destitutus, quando petiit confessionem ante adventum Sacerdotis?* ib
Quæst. 5. *An moribundus sensibus repente destitutus, qui nec petiit, nec signa dedit confessionis, si tamen pie & christiane vixerit, sit absolvendus?* ib.
Quæst. 6. *Quid dicendum de opinione P. Gormaz?* 187
Quæst. 7. *Quid dicendum de opinione P. Gobat, qua eludit suæ Societatis decretum prohibens absolutionem moribundi destituti sensibus?* ib.
Quæst. 8. *Datur ne confessio valida, & informis?* ib.
Quæst. 9. *Quo in casu iteranda confessio est?* ib.
CAP. VIII. *De satisfactione, tertia Pœnitentiæ Sacramenti parte integrali.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit satisfactio sacramentalis?* ib.
Quæst. 2. *Quæ sunt opera quibus satisfacere homo potest Deo pro peccatis?* 188
Quæst. 3. *Qui sunt satisfactionis effectus?* ib.
Quæst. 4. *Quænam fuit antiqua Ecclesiæ disciplina in satisfactionibus imponendis?* ib.
CAP. IX. *De qualitate, quantitate, & tempore satisfactionis injungendæ pœnitentibus.* 189
Quæst. 1. *Quotuplex sit satisfactionis genus?* ib.
Quæst. 2. *Quid præscripsit Tridentinum circa quantitatem pœnitentiæ injungendæ?* ib.
Quæst. 3. *In pœnitentiis injungendis respicere ne Confessarii debeat ad antiquos canones?* ib.
Quæst. 4. *Quid dicendum de quorumdam praxi imponentium levem pro gravibus delictis satisfactionem?* ib.
Quæst. 5. *Quid dicendum de opinione docentium, nullam, aut modicam injungendam esse pœnitentiam, dum pœnitentes confitentur ad lucrandam indulgentiam?* 190
Quæst. 6. *Quid dicendum de opinione docentium, leves pœnitentias pro gravissimis delictis imponendas esse?* 191
CAP. X. *De obligatione pœnitentium acceptandi satisfactionem impositam a* Confessario *pro peccatis mortiferis?* ib.
Quæst. 1. *Tenentur ne sub mortali pœnitentes acceptare pœnitentiam impositam a Confessario?* ib.
Quæst. 2. *An pœnitentiæ ideo sint suspectæ, quia a Mendicantibus injunguntur?* 192
CAP. XI. *De indulgentiis.* 193

DISSERTATIO III.

De ministro Pœnitentiæ Sacramenti, ejusque jurisdictione.

CAP. I. *De sublimi dignitate, & dotibus Confessarii.* 196
§. 1. *De spiritu fortitudinis, & libertatis Confessarii.* ib.
§. 2. *De caritate, & prudentia Confessarii.* 197
§. 3. *De scientia Confessarii. Unde illam haurire debeat. PP. La-Croix, Gobat, & aliorum axiomata refelluntur.* 199
§. 4. *Extrema laxitatis, & rigoris æquo severioris vitanda.* 202
§. 5. *Sanctorum Patrum tum antiquæ, tum postremæ ætatis auctoritate confirmatur periculum labendi in Laxismum.* 203
CAP. II. *De jurisdictione ministri Pœnitentiæ Sacramenti.* 205
Quæst. 1. *Solus ne Sacerdos est minister Sacramenti Pœnitentiæ?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit Sacerdotis potestas?* ib.
Quæst. 3. *Utrum Regularis præsentatus Episcopo, & injuste rejectus, jurisdictionem acquirat, & valide absolvat?* ib.
Quæst. 4. *Quid sit jurisdictio ordinaria, & delegata?* 206
Quæst. 5. *Utrum omnis Sacerdos in articulo mortis habeat jurisdictionem absolvendi a peccatis, & a censuris?* ib.
Quæst. 6. *Quisnam sit proprius minister vagorum, peregrinorum, & eorum qui in duplici parochia habent domicilium?* 207

Quæst.

Quæst. 7. *An jurisdictio expiret morte concedentis?* 207
Quæst. 8. *An error communis deficiente titulo colorato, sit satis ut dicatur jurisdictionem conferri?* ib.
Quæst. 9. *An sufficiat jurisdictio dubia, & probabilis?* 208
Cap. III. *De casuum reservatione.* ib.
Quæst. 1. *An ignorantia excuset a casuum reservatione.* 209
Quæst. 2. *An peccata intelligantur reservata, quando dubitatur de eorum reservatione?* ib.
Quæst. 3. *Quinam possit a reservatis absolvere?* 210

DISSERTATIO IV.

De absolutione sacramentali impertienda, differenda, deneganda; de sigillo Confessarii, & de sollicitatione.

Cap. I. *De forma absolutionis sacramentalis.* 211
Quæst. 2. *Licitum ne est formæ absolutionis conditionem adjicere?* ib.
Quæst. 3. *Impertienda ne est absolutio absenti?* 212
Quæst. 4. *Quæ præsentia pœnitentis requiritur ut concedi absolutio possit?* ib.
Cap. II. *Vera peccatoris conversi imago ex Scripturis sanctis, & Patribus.* ib.
§. un. *Pauci peccatores habituati, vel recidivi facile relabentes in pollutiones, in fornicationes, in oscula, & tactus, brevi temporis intervallo convertuntur: idque omnium Concionatorum auctoritate confirmatur. Monitum pro Missionariis.* 215
Cap. III. *Plures quæstiones de absolutione impertienda, vel differenda peccatoribus recidivis, & in occasione peccandi versantibus.* 217
§. 1. *Propositiones de occasione proxima ab Ecclesia damnatæ.* ib.
§. 2. *Falsæ opiniones quorumdam Casuistarum refelluntur.* 219
Quæst. 1. *An possit absolvi concubinarius antequam expellat concubinam?* ib.
Quæst. 2. *An possit absolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, quod nequeat absque magno detrimento suæ vitæ, honoris, vel pecuniæ?* ib.
Quæst. 3. *An possit absolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, eo quod famam amitteret, si concubinam expelleret?* ib.
Quæst. 4. *An possit absolvi, non ejecta concubina, concubinarius qui dictæ feminæ dedit mutuo v. gr. centum aureos, & credit se illos esse amissurum, si domo illam expellat?* ib.
Quæst. 5. *An possit absolvi pœnitens qui adhuc post repetitam monitionem modo cum una, modo cum altera fornicatur?* 220
Quæst. 6. *An possit absolvi Confessarius qui ex devotione excipit confessiones, in quibus audiendis crebro voluntarie polluitur?* ib.
Quæst. 7. *An possit absolvi medicus, vel chirurgus, qui in medendis feminis sæpe peccant, si propositum cessandi a curatione non habeant?* ib.
Quæst. 8. *An possit absolvi hospita sine proposito non recipiendi hospitem quocum pluries peccavit, quando absque magno scandalo, aut detrimento non posset eum hospitio suo probibere?* ib.
Quæst. 9. *Absolvendi ne sunt histriones, mimæ, cantatrices, & saltatrices comœdæ?* ib.
Quæst. 10. *An liceat adire occasionem in qua probabile est te lapsurum?* 221
Quæst. 11. *Quid dicendum de opinione quæ defendit, non esse denegandam absolutionem plebeis juvenibus exutis in eodem lecto cum puellis cubantibus, & nolentibus proponere separationem?* ib.
Quæst. 12. *Utrum absolvi possit persistens in occasione propinqua mortaliter peccandi, quia sine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum eam tollere non potest?* 222
Quæst. 13. *Quid dicendum circa absolutionem recidivorum?* ib.
Quæst. 14. *Quid dicendum de quadam P. La-Croix opinione?* ib.
Quæst. 15. *Quid sentiendum sit de doctrina recens tradita in quadam dissertatione typis vulgata an. 1754.?* 223
§. 3. *Nonnullæ quæstiunculæ de officio Confessarii, quæ praxim spectant, resolvuntur.* 229
Quæst. 1. *Quid in primis observare Confessarius debet confessiones auditurus?* ib.
Quæst. 2. *Quid observare debet Confessarius in interrogatione pœnitentium?* ib.
Quæst. 3. *Utrum Confessarius interrogare de socio criminis debeat?* ib.
Quæst. 4. *An Confessarius adstringatur admonere pœnitentes eorum quæ ignorant sive vincibiliter, sive invincibiliter?* ib.
Quæst. 5. *Quid si Confessarius interrogetur a pœnitente ut veritatem eorum quæ ignorat, pandat?* 230
§. 4. *Accommodare ne Confessarii se debent opinionibus pœnitentium, relictis propriis?* 231
§. 5. *Quomodo se gerere debeat Confessarius in concedenda, aut differenda absolutione?* 232
Cap. IV. *De sigillo confessionis.* 234
Quæst. 1. *Quo jure Confessarii custodire secretum eorum quæ audierunt in confessione, debent?* ib.

Quæst.

Quæst. 2. *Quam gravis sit sigilli custodia, & an liceat aliquo in casu illud violare?* ib.
Quæst. 3. *Potest ne Confessarius loqui de auditis in confessione ex licentia pœnitentis?* ib.
Quæst. 4. *Quid respondere Confessarius debet rogatus an audierit confessionem concubinæ, meretricis &c.?* 235
Quæst. 5. *Potest ne Confessarius dicere, in tali oppido, communitate, collegio gravia crimina patrari, dum ea in confessione audivit?* ib.
Quæst. 6. *Quomodo se gerere Confessarius debet quando interrogatur de auditis in confessione?* ib.
Quæst. 7. *Quinam teneantur ad hoc sigillum?* 236
CAP. V. *De sollicitatione.* ib.
Quæst. 1. *Denuntiari ne debent Confessarii sollicitantes masculos ad turpia?* 239
Quæst. 2. *Denuntiandus ne est Confessarius qui chartam provocantem ad turpia mulieri confitenti legendam tradit?* ib.
Quæst. 3. *Sacerdotes qui fingunt se Confessarios, cum non sint, denuntiari ne debent, si sollicitent ad turpia?* ib.
Quæst. 4. *Quem sensum hæc verba*, in actu sacramentalis confessionis, vel ante, vel immediate post, *præferunt?* ib.
Quæst. 5. *Quem sensum hæc verba*, vel occasione, vel prætextu confessionis, *produnt?* ib.
MONITUM *ad Confessarios.* 240

LIBER XII.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS: DE SIMONIA, ET BENEFICIIS.

DISSERTATIO I.

De extrema unctione, & Ordine.

CAP. I. *Propositiones damnatæ, & laxæ recensentur quæ reliqua tria sacramenta extremæ unctionis, ordinis, & matrimonii respiciunt.* 241
§. 1. *Theses proscriptæ ab Alexandro VII. & Innocentio XI.* ib.
§. 2. *Propositiones laxæ quorumdam Casuistarum.* 242
CAP. II. *De Sacramento extremæ unctionis, ejusque materia, & forma; de ministro, subjecto, & dispositionibus ad illud suscipiendum.* 247
Quæst. 1. *Extrema unctio est ne verum Sacramentum?* ib.
Quæst. 2. *Quænam est istius Sacramenti materia?* ib.
Quæst. 3. *Quænam sit istius Sacramenti forma?* ib.
Quæst. 4. *Quis sit extremæ unctionis minister?* 248
Quæst. 5. *Quibus ministrandum est hoc Sacramentum?* ib.
Quæst. 6. *An istius Sacramenti susceptio sit sub præcepto?* ib.
Quæst. 7. *Quæ dispositiones præcedere hoc Sacramentum debent?* ib.
CAP. III. *De Sacramento Ordinis.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit Ordo sacer, quo consecrantur personæ ecclesiasticæ?* ib.
Quæst. 2. *An sint plures sacri Ordines?* 249
Quæst. 3. *Quid sit Ostiariatus, & quænam ejus munia?* ib.
Quæst. 4. *Quid sit Lectoratus, ejusque munia?* ib.
Quæst. 5. *Quid sit Exorcistatus, & quænam ejus officia?* ib.
Quæst. 6. *Quid sit Acolythatus, ejusque officia?* ib.
Quæst. 7. *Quid sit Subdiaconatus, & quæ illius munia?* ib.
Quæst. 8. *Quid sit Diaconatus, & quænam ejus officia?* ib.
Quæst. 9. *Quid erant Diaconissæ?* ib.
Quæst. 10. *Quid sit Presbyteratus, & quænam ejus munia?* 250
Quæst. 11. *Quid Episcopatus, & quæ illius munia?* ib.
Quæst. 12. *Sunt ne singuli Ordines Sacramenta?* ib.
CAP. IV. *De materia, & forma Sacramenti Ordinis.* ib.
CAP. V. *De ministro, & subjecto Sacramenti Ordinis, ejusque effectibus.* 251
Quæst. 1. *An solus Episcopus sit hujus Sacramenti minister?* ib.
Quæst. 2. *Ad consecrandum Episcopum quot Episcopi requiruntur?* ib.
Quæst. 3. *Quo tempore administrari licite sacri Ordines queunt?* ib.
Quæst. 4. *Quinam apti sunt ad sacros Ordines?* 252
Quæst. 5. *Qui non confirmatus Ordines suscipit, peccat ne mortaliter?* ib.
Quæst. 6. *Quotuplex est titulus clericalis?* ib.
Quæst. 7. *Quot sunt effectus Sacramenti Ordinis?* 253
CAP. VI. *De vocatione initiandorum, & signis quibus dignosci queat.* ib.
Quæst. 1. *Quænam sunt signa vocationis ad statum religiosum, & clericalem?* 254
Quæst. 2. *Licitum ne Clericis est dignitates ecclesiasticas, & animatum regimen appetere?* 255

CAP. VII. *De iis quæ præstare, & de iis a quibus abstinere Clerici debent?* 255
Quæst. 1. *Peccant ne mortaliter Clerici qui nec vestem clericalem, nec tonsuram deferunt?* ib.
Quæst. 2. *Peccant ne Clerici qui habitum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque adscititias, & cincinnatas, & pulvere odorifero aspersas deferunt, tonsura vix apparente?* 256
Quæst. 3. *Peccant ne mortaliter Clerici accipientes beneficium cum animo deserendi statum clericalem, si opportunitas occurrerit?* ib.
Quæst. 4. *A quibus abstinere Clerici debent?* ib.
Quæst. 5. *Peccant ne Presbyteri sæculares qui matronis ancillantur?* ib.
Quæst. 6. *Utrum negotiatio Clericis sit interdicta?* 257
Quæst. 7. *An venatio sit interdicta Clericis?* ib.
Quæst. 8. *Utrum Clericis vetiti sint ludi alearum?* ib.
§. un. *De scientia ordinandorum.* 258

DISSERTATIO II.

De simonia.

CAP. I. *Simoniæ notio, ejus variæ species: & quæ pretii rationem habent in simonia contrahenda.* 259
Quæst. 1. *Quid sit simonia?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit simonia?* ib.
Quæst. 3. *Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat?* ib.
Quæst. 4. *Quæ habent rationem pretii in simonia?* ib.
CAP. II. *Quomodo simonia committatur dum res temporalis traditur aut tamquam pretium, vel tamquam motivum, vel ut gratuita compensatio.* 260
Quæst. 1. *Qui dat pecuniam tamquam motivum non immediate obtinendi rem spiritualem, sed tamquam motivum medium honestum, ex quo expectatur res spiritualis, committit ne simoniam?* 261
Quæst. 2. *Utrum liceat dare temporale sub spe obtinendi a donatario spirituale, & contra, titulo amicitiæ, & gratitudinis?* ib.
Quæst. 3. *An Sacramentorum venditio sit simoniaca?* 262
Quæst. 4. *An sit simonia vendere, aut emere actus jurisdictionis potestatis ecclesiasticæ?* ib.
Quæst. 5. *Simonia ne est quidquam accipere pro ingressu in monasteria?* ib.
Quæst. 6. *Est ne simonia jure divino vetita, beneficia quæcumque conferre intuitu temporalis æmolumenti?* ib.
Quæst. 7. *Permutari ne beneficia valent absque simonia?* 263
Quæst. 8. *Quomodo resignari beneficium absque simonia possit?* 264
Quæst. 9. *An renuntiatio confidentialis beneficiorum sit simoniaca?* ib.
CAP. III. *De pœnis contra simoniacos, & de restitutione eorum quæ per simoniam acquisita sunt.* ib.
Quæst. 1. *Subjacent ne pœnis contra simoniam conventionalem latis, quando simonia non est completa ex utraque parte?* ib.
Quæst. 2. *Quæ pœnæ impositæ sunt sacros Ordines simoniace recipientibus?* 265
Quæst. 3. *An simonia in beneficiorum collatione privet beneficiis ante rite obtentis?* ib.
Quæst. 4. *An acquisita per simoniam restitui debeant?* ib.

DISSERTATIO III.

De beneficiis.

CAP. I. *Beneficii ecclesiastici notio, & varia beneficiorum genera.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit beneficium ecclesiasticum?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit beneficium?* 266
CAP. II. *De pensionibus, & coadjutoriis.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit pensio, & quis imponere eam jure queat?* ib.
Quæst. 2. *Quænam requiruntur causæ ut imponi licite pensiones queant?* ib.
Quæst. 3. *Quinam sint clericalis pensionis capaces?* ib.
Quæst. 4. *Quotuplex sit coadjutoria?* 267
CAP. III. *De pastorum residentia.* ib.
Quæst. 1. *Utrum animarum pastores jure naturali & divino residere in suis Ecclesiis teneantur?* ib.
Quæst. 2. *Romanus Pontifex, ejusque Cardinales tenentur ne residere, ut ceteri pastores?* ib.
Quæst. 3. *Quæ causæ excusant Episcopos a personali residentia?* 268
Quæst. 4. *Possunt ne Episcopi unius anni trimestre conjungere cum trimestri alterius anni?* ib.
CAP. IV. *De qualitatibus ad validam, & licitam beneficiorum acquisitionem necessariis.* ib.
Quæst. 1. *Quæ ætas requiritur in promovendis ad beneficia ecclesiastica?* ib.
Quæst. 2. *Quæ scientia, & morum probitas requiritur in promovendis ad beneficia?* ib.
Quæst. 3. *An licitum sit desiderare regimen animarum?* 269
Quæst. 4. *Licitum ne est petere vacantem Ecclesiam?* ib.

Quæst.

Quæst. 5. *Quot modis acquiri beneficia possunt?* ib.
CAP. V. *De dignioribus ad beneficia ecclesiastica eligendis.* 270
Quæst. 1. *An dignior, omisso digno, ad beneficia ecclesiastica eligi debeat?* ib.
Quæst. 2. *Translatio Episcoporum est ne jure naturali & divino, an tantum ecclesiastico prohibita?* 271
Quæst. 3. *Quid sit resignatio beneficii?* 272
CAP. VI. *De pluralitate beneficiorum.* ib.
Quæst. un. *Utrum pluralitas beneficiorum jure naturali, nedum canonico vetita sit?* ib.
CAP. VIII. *Beneficiarii ex justitia, nedum ex caritate astringuntur dispensare omnia superflua pauperibus?* 273

LIBER XIII.

DE MATRIMONIO, CENSURIS, ET STATU RELIGIOSO.

DISSERTATIO I.

De matrimonio.

CAP. I. *De matrimonii essentia, & institutione.* 275
Quæst. 1. *An in lege veteri matrimonium fuerit Sacramentum?* 276
Quæst. 2. *Matrimonium in lege evangelica est ne verum Sacramentum?* ib.
Quæst. 3. *Utrum matrimonium inter fideles absentes per procuratorem celebratum, sit verum Sacramentum?* ib.
CAP. II. *De materia, forma, & ministro Sacramenti matrimonii.* ib.
Quæst. 1. *Quænam est matrimonii Sacramenti materia?* ib.
Quæst. 2. *An Sacerdos assistens contrahentibus sit Sacramenti minister, ejusque verba habeant rationem formæ?* ib.
CAP. III. *De conditionibus consensus mutui ad matrimonium necessarii.* 279
Quæst. 1. *An ut matrimonium sit validum, requiratur utriusque conjugis consensus?* ib.
Quæst. 2. *An consensus metu extortus nullum efficiat matrimonium?* ib.
CAP. IV. *De proprietatibus matrimonii, & de polygamia simultanea, & successiva.* 280
CAP. V. *De indissolubilitate vinculi conjugalis, & de divortio.* 281
Quæst. 1. *An vinculum matrimoniale sit indissolubile?* ib.
Quæst. 2. *Quid de matrimonio infidelium dicendum?* ib.
Quæst. 3. *Si conjux infidelis consentiat pacifice habitare cum conjuge fideli, potest ne fidelis conjux aliam ducere?* ib.
Quæst. 4. *An matrimonium Judæorum per libellum repudii nullum evaserit?* 282
Quæst. 5. *Utrum matrimonium Christianorum per adulterium dissolvatur?* ib.
Quæst. 6. *Solvitur ne Christianorum matrimonium ratum non consummatum, per solemnem professionem Religionis approbatæ?* ib.
Quæst. 7. *Utrum matrimonium Christianorum ratum, & consummatum dirimatur per ingressum in Religionem?* ib.
Quæst. 8. *Quid sit divortium, & an in utroque conjuge jus ad illud par sit?* ib.
Quæst. 9. *Quibus in casibus licitum divortium est inter Christianos?* 283
Quæst. 10. *Quot sunt casus in quibus ob fornicationem licitum divortium non est?* ib.
CAP. VI. *De sponsalibus, eorumque conditionibus.* ib.
Quæst. 1. *De sponsalibus, eorumque conditionibus?* ib.
Quæst. 1. *Quid sint sponsalia?* ib.
Quæst. 2. *Quibus verbis contrahenda sponsalia sint?* 284
Quæst. 3. *Quæ ætas requiritur tum ad sponsalia, tum ad matrimonium contrahendum?* ib.
Quæst. 4. *Quando tempus præfinitum sponsalibus non est, celebrari ne illico matrimonium debet?* ib.
Quæst. 5. *Utrum licitum sit sponsalibus adjicere obligationem ad pœnam?* ib.
Quæst. 6. *An dissolvi mutuo consensu sponsalia queant?* 285
Quæst. 7. *An post sponsalia contracta juramento firmata possit altera pars licite ingredi Religionem?* ib.
Quæst. 8. *Licitum ne est, contractis sponsalibus, emittere simplex castitatis votum?* ib.
Quæst. 9. *An sponsalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius sponsi absentiam, vel domicilii mutationem?* 286
Quæst. 10. *Quænam sunt causæ supervenientes quæ sufficiunt ad sponsalia dirimenda?* ib.
Quæst. 11. *Quæ causæ antecedentes dirimant sponsalia?* 287
Quæst. 12. *Quis judex legitimus dirimendi sponsalia?* ib.
Quæst. 13. *Peccant ne mortaliter filii qui insciis & invitis parentibus sponsalia, vel matrimonium contrahunt?* ib.
CAP. VII. *De matrimonio clandestino, & de proclamationibus quæ præcedere matrimonium debent.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit matrimonium clandestinum?* ib.
Quæst. 2. *An in aliquo casu post Tridentinum validum sit matrimonium clandestinum?* ib.

Quæst.

Quæst. 3. *Quis sit Parochus præscriptus a Tridentino?* 288
Quæst. 4. *Qui præter Parochum, vel Sacerdotem ab eo designatum, assistere matrimonio valent?* 288
Quæst. 5. *Utrum ad valorem Sacramenti matrimonii requirantur duo testes?* ib.
Quæst. 6. *Quæ præstare Parochus debet in matrimonii celebratione?* 289
Quæst. 7. *An denuntiationes futuri matrimonii sint necessariæ necessitate Sacramenti, an præcepti?* ib.
Quæst. 8. *Peccant ne conjuges, si consumment matrimonium ante benedictionem nuptialem?* ibid.

DISSERTATIO II.

De impedimeutis dirimentibus, & impedientibus, eorumque dispensatione.

Cap. I. *De impedimentis dirimentibus.* 290
Quæst. 1. *An error personæ dirimat matrimonium?* ib.
Quæst. 2. *Quid nomine conditionis intelligitur?* ib.
Quæst. 3. *Quid sit impedimentum voti, & Ordinis sacri?* ib.
Quæst. 4. *Quid sit impedimentum cognationis?* ib.
Quæst. 5. *Quid, & quotuplex sit consanguinitas?* 291
Quæst. 6. *Quot sunt regulæ quæ a Theologis, & Canonistis assignantur pro graduum consanguinitatis computatione?* ib.
Quæst. 7. *Quid sit impedimentum criminis?* 292
Quæst. 8. *Quid sit impedimentum disparis cultus?* ib
Quæst. 9. *Quid sit impedimentum coactionis, & ligaminis?* 293
Quæst. 10. *Quid sit impedimentum publicæ honestatis, & inter quos contrahatur?* ib.
Quæst. 11. *Quid sit impedimentum affinitatis?* ib.
Quæst. 12. *Quid sit impedimentum impotentiæ?* ib.
Quæst. 13. *Quid sit impedimentum clandestinitatis, & raptus?* 294
Cap. II. *De impedimentis impedientibus.* ib.
Cap. III. *De potestate, & causis dispensandi in his impedimentis recensitis.* 295
Quæst. 1. *Quis potestatem habet dispensandi ab impedimentis dirimentibus?* ib.
Quæst. 2. *An Episcopi, urgente necessitate, dispensare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* ib.
Quæst. 3. *Requiritur ne quod bona fide contractum matrimonium sit, ut dispensare ab impedimento Episcopus queat?* ib.
Quæst. 4. *A quibus impedimentis extra necessitatis casum dispensare Episcopus potest?* ib.
Quæst. 5. *Peccant ne Superiores absque justa causa ab his impedimentis dispensantes?* 296
Quæst. 6. *Valida ne est hujusmodi dispensatio sine causa concessa?* ib.
Quæst. 7. *Quænam sunt justæ dispensationis causæ?* ib.
Quæst. 8. *Quid sit dispensatio subreptitia?* ib.

DISSERTATIO III.

De obligatione, & peccatis sponsorum, & conjugum.

Cap. I. *De fine sponsalium, obligatione, & peccatis sponsorum.* ib.
Quæst. 1. *Quis sit sponsalium finis?* ib.
Quæst. 2. *Quæ sint Parochorum munia in sponsorum instructione?* 297
Cap. II. *Plures opiniones de peccatis sponsorum resolvuntur.* 299
Quæst. 1. *An sponsi peccent mortaliter delectando se morose de copula futura?* ib.
Quæst. 2. *Liciti ne sunt tactus, oscula, & amplexus inter sponsos?* ibid.
Cap. III. *De peccatis conjugum in contrahendo matrimonio: & de obligatione eorumdem in mutua debiti redditione.* 301
Quæst. 1. *Quanta est conjugum obligatio ad officium uxorium solvendum?* ib.
Quæst. 2. *Quæ causæ excusant ab officio uxorio reddendo?* ib.
Quæst. 3. *Quomodo ex impedimento affinitatis, vel cognationis spiritualis impediantur conjuges a debiti petitione?* 302
Quæst. 4. *Qui certus est matrimonium esse irritum, potestne debitum reddere conjugi petenti, & ignoranti matrimonium esse irritum, ut evitet infamiam, aut grave damnum?* ib.
Quæst. 5. *An Confessarius certo sciens matrimonium esse nullum, teneatur monere conjugem pœnitentem ignorantia invincibili credentem esse validum?* ib.
Quæst. 6. *An si conjugum alter dubitet prudenter validum ne sit matrimonium contractum, petere debitum, aut reddere queat?* 304
Quæst. 7. *Quomodo redintegranda sint matrimonia nulla?* ib.
Quæst. 8. *Quando matrimonium est irritum ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque conjux certior fiat?* ib.
Quæst. 9. *Matrimonium ob impedimentum occultum dirimens, vel ob defectum consensus irritum, redintegrari ne coram Parocho, & testibus debet?* 305

CAP. IV. *De peccatis quæ perpetrare conjuges valent in exercitio officii uxorii contra fidem, situm, locum, & bonum prolis?* ib.
Quæst. 1. *Quomodo peccare conjuges contra matrimonii finem valent?* ib.
Quæst. 2. *Quinam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius?* ib.
Quæst. 3. *An liberi sint a culpa veniali qui matrimonio utuntur contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia?* 306
Quæst. 4. *Peccant ne conjuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, jejuniorum, & ipso Eucharistiæ susceptæ die?* ib.
Quæst. 5. *An officium conjugale ratione loci aut publici, aut sacri sit vitiosum?* 307
Quæst. 6. *Quomodo peccare conjuges valent contra modum exercendi officium conjugale?* 308
Quæst. 7. *Si vir consuescat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediat, peccat ne uxor debitum reddendo?* ib.
CAP. V. *Unde potissimum eveniat quod plurima matrimonia incommodis, & ærumnis abundent. Monita ad Confessarios, & Parochos.* ib.

DISSERTATIO IV.

De censuris in communi, & sigillatim.

CAP. I. *Censuræ notio, partitio, & qui possint censuras ferre.* 310
Quæst. 1. *Quid sit, & quotuplex censura?* ib.
Quæst. 2. *Quis jure ordinario ferre censuras valet?* ib.
CAP. II. *De culpa ob quam censura ferri potest, & quæ causæ excusent a censuris.* 311
Quæst. 1. *An pro ferenda censura requiratur culpa, & contumacia propria?* ib.
Quæst. 2. *Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes?* 312
Quæst. 3. *Quæ conditiones requirantur ut quis possit censuris irretiri?* ib.
Quæst. 4. *Quæ causæ excusent a censuris?* ib.
CAP. III. *De absolutione a censuris.* 314
Quæst. 1. *An irretitus censura teneatur sub mortali quamprimum potest absolutionem petere, & sollicitare?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit absolutio a censura?* ib.
Quæst. 3. *Quis absolvere a censuris valet?* 315
Quæst. 4. *Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine?* ib.
Quæst. 5. *Quænam sunt censuræ, & casus reservati summo Pontifici, a quibus Episcopi jure ordinario absolvere possunt?* ib.
Quæst. 6. *Quam facultatem habent Regulares absolvendi a casibus, & censuris reservatis summo Pontifici?* 316
CAP. IV. *De censuris sigillatim, nempe de excommunicatione majori, & minori.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit excommunicatio?* ib.
Quæst. 2. *Quinam dicantur excommunicati tolerati, quinam vitandi?* 317
Quæst. 3. *Quam pœnam incurrit excommunicatus qui illicite Sacramenta administrat?* ib.
Quæst. 4. *Quæ damna infert tertius excommunicationis effectus?* ib.
Quæst. 5. *An electio sit nulla ad quam excommunicatus vitandus concurrit?* 318
Quæst. 6. *Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus?* ib.
Quæst. 7. *Utrum excommunicatus amittat & fructus, & beneficium?* 319
Quæst. 8. *Quid sit excommunicatio forensis, & civilis?* ib.
Quæst. 9. *In quibus casibus licitum est communicare cum excommunicato?* ib.
Quæst. 10. *Quid sit excommunicatio minor, & quinam illius effectus?* 320
Quæst. 11. *Quando incurritur excommunicatio canonis ob Clerici percussionem?* ib.
Quæst. 12. *Quænam actio violenta in Clericum dicatur, vi cujus percussor excommunicationem incurrat?* ib.
Quæst. 13. *Quænam causæ excusant injicientes manus violentas in Clericum ab excommunicatione contrahenda?* ib.
CAP. V. *De suspensione, ejusque effectibus, atque de depositione, & degradatione.* 321
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit suspensio?* ib.
Quæst. 2. *An suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, aut contra?* ib.
Quæst. 3. *Quinam sunt effectus suspensionis ab officio, a jurisdictione, a beneficio?* ib.
Quæst. 4. *Quam ob causam ferri suspensio potest?* 322
Quæst. 5. *Quid significat depositio, & degradatio?* ib.
CAP. VI. *De interdicto, & cessatione a divinis.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quoduplex sit interdictum?* ib.
Quæst. 2. *Quinam tenentur observare interdictum locale?* ib.
Quæst. 3. *Quis, & quam ob causam ferre interdictum valet?* 323
Quæst. 4. *Quinam sunt interdicti effectus?* ib.
Quæst. 5. *Quænam Sacramenta probibentur ministrari tempore interdicti?* ib.
Quæst. 6. *Quibus tempore interdicti probibetur ecclesiastica sepultura?* 324
Quæst. 7. *Quodnam peccatum perpetrant, & quas*

quas pœnas incurrunt violatores interdicti? ib.
Quæst. 8. *Quid intelligatur per interdictum ab ingressu Ecclesiæ?* ib.
Quæst. 9. *Quis ab interdicto absolvere potest?* ib.
Quæst. 10. *Quid sit cessatio a divinis, & quinam illius effectus?* ib.
CAP. VII. *De irregularitate in communi, & in particulari ex delicto, & ex defectu.* 325
Quæst. 1. *Quid sit irregularitas, & quinam ejus effectus?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit irregularitas?* ib.
Quæst. 3. *Quænam excusant ab irregularitate contrahenda ex delicto?* ib.
Quæst. 4. *An irregularitas ex delicto tollatur per Baptismum, professionem religiosam, & dispensationem?* ib.
Quæst. 5. *Quid requiratur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio voluntario?* ib.
Quæst. 6. *Quandonam contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione casuali?* 326
Quæst. 7. *Quandonam contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione causa defensionis contra injustum aggressorem?* ib.
Quæst. 8. *Quænam sunt irregularitates ex defectu animæ?* 327
Quæst. 9. *Quinam sunt corporis defectus irregularitatem parientes?* ib.
Quæst. 10. *Quinam dicuntur irregulares ex defectu libertatis, ætatis, & obligationis?* ib.
Quæst. 11. *Quid sit irregularitas ex defectu Sacramenti?* 328
Quæst. 12. *Quomodo contrahitur irregularitas ex defectu lenitatis?* ib.

DISSERTATIO V.

De statu religioso.

CAP. I. *Status religiosi notio, & ejusdem obligatio aspirandi ad perfectionem evangelicam.* 329
Quæst. 1. *Quid sit status religiosus?* ib.
Quæst. 2. *Utrum Religiosi teneantur sub gravi præcepto tendere ad perfectionem?* ib.
CAP. II. *De voto paupertatis.* 332
CAP. III. *Regulares voventes paupertatem evangelicam vovent ipsam bonorum communitatem.* ib.
CAP. IV. *Decreta Concilii Tridentini, & constitutiones summorum Pontificum urgent Regulares ad exactam vitam communem, pulsis privatis peculiis.* 333
CAP. V. *Communitate sublata, nec votum obedientiæ, nec regularis disciplinæ observantia consistere diu valent.* 337
CAP. VI. *Quam hostiliter pugnent cum voto paupertatis monasticæ census vitalitii. Excusationes, & sophismata quibus incrustari peculiorum corruptela solet.* 339
CAP. VII. *De ludis Regularium, & aliis quæ cum voto paupertatis pugnant.* ib.
Quæst. 1. *Liciti ne sunt Regularibus ludi alearum & sortis?* ib.
Quæst. 2. *An paupertatis voto repugnet quod Regulares habeant instrumenta argentea, ut cochlearia, cultrum, furcinulam, arculam pro tabacco, horologia, idque genus similia?* ib.
CAP. VIII. *Quam gravis sit Prælatorum obligatio invehendæ communitatis. Quid agere debeant Regulares degentes in claustris ubi pulsa vita communi peculia serpunt: & an juvenes suscipere habitum religiosum in his locis licite queant.* 340
Quæst. 1. *Sunt ne in continuo statu peccati mortali Prælati Regularium qui sincero animo, & totis viribus non conantur instaurare vitam communem ubi collapsa est?* ib.
Quæst. 2. *An subditi Regulares resistentes introductioni vitæ communis, pulsis peculiis, sint in statu peccati mortalis?* 341
Quæst. 3. *Quomodo se gerere debeant Regulares qui in iis conventibus commorantur ubi, sublata vita communi, peculiorum pestis serpit, ut propriæ consulant saluti?* 342
Quæst. 4. *Licitum ne est juvenibus suscipere habitum Religionis, & profiteri in iis claustris, ubi non servatur communitas rerum, & aliæ præcipuæ regulæ?* ib.
Quæst. 5. *Utrum habere reditus redundantes in communi pugnet cum voto paupertatis?* ib.
CAP. IX. *De voto castitatis, & obedientiæ?* 344
Quæst. 1. *Quid sit votum castitatis religiosæ?* ib.
Quæst. 2. *Quid ratione voti obedientiæ præstare Regularis obstringitur?* ib.
CAP. X. *De tyrocinio, seu novitiatu Regularium.* 345
CAP. XI. *De professione Regularium.* 346
CAP. XII. *De litterarum studio, in quod incumbere Regulares adstringuntur: & quæ methodus in scientiis addiscendis servanda.* 348

FINIS.

THEO-

THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS.

LIBER NONUS.

DE JUSTITIA, ET JURE.

DISSERTATIO I.

De justitiæ notione, & divisione.

CAPUT I.

Propositiones damnatæ ab Alex. VII. & Innocentio XI.

I. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Est 26. Alex. VII.

II. *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Est 42. Alex. VII.

III. *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Est 36. Innocentii XI.

IV. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.* Est 37. Innoc.

V. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.* Est 38. Innoc.

VI. *Qui alium movet, aut inducit ad ferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.* Est 39. Innoc.

VII. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.* Est 40. Innoc.

VIII. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram; potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Est 41. Innoc.

IX. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.* Est 42. Innocentii.

CAPUT II.

Opiniones laxæ plurium Casuistarum.

I. P. Thomas Tamburinus *Lib. III. Method. Confess. cap.* IV. *num.* 5. „ Si prævideat „ Confessor pœnitentem non restituturum, „ si illi detegatur nullitas tituli quem pro „ se adesse pœnitens putat, non erit *ex Sanchez* talis nullitas illi a Confessario patefacienda, quamvis sit in præjudicium tertii, qui suo carebit. “ Quam sit principium istud justitiæ, negotiationi, & societati perniciosum, quisque judicet.

II. P. Dominicus Viva *quæst.* 1. *art.* 5. *num.* 2. „Quod si ex opinione probabili pœnitens „ putet hic & nunc se non teneri, debet Confessarius accommodare se opinioni pœnitentis, si vere talis opinio sit probabilis, „ quamvis ipse contrariam sententiam sequatur. Ratio est, quia quando pœnitens „ est rite dispositus, debet absolvi. Est autem rite dispositus, si opinionem probabilem sequatur, quod non debeat restituere. „ Ergo tunc absolvi debet “.

III. Tamburinus *Lib. III. Meth. Confess. cap.* IV. *num.* 5. „ Si prævides pœnitentem „ non restituturum, quamvis item advertas „ id esse in damnum publicum, cur tu sis „ obligandus ad admonendum, quandoquidem prævides adhuc tua accedente monitione illum non fore restituturum, atque „ adeo non fore amovendum damnum publicum? Certe frustra erit talis monitio, „ immo nocens ipsi admonito, bono autem „ publico nequaquam favens . . . . Atque „ hæc omnia ex *de Lugo* etiam procedunt, „ quando Confessarius speraret pœnitentem „ suscepturum quidem monitionem; sed tamen advertit remedium esse difficillimum „ . . . . . . Unde etiam infertur, idem esse „ dicendum, quando pœnitens sub peccato „ mortali tenetur ad aliquid adeo difficile, „ ut non credatur tunc æquo animo rece- „ peru-

„ pturus, & alia vice melius suscepturus es-
„ se judicetur : poterit enim tunc prudens
„ Confessor relinquere illum in sua bona fi-
„ de, quæ a peccato excusat, & monitio-
„ nem in tempus opportunius differre, ne
„ scilicet territus pœnitens a confessione se
„ abstineat, majusque detrimentum patia-
„ tur. Et hoc notetur permaxime pro Con-
„ fessariis Mercatorum & Principum. “

IV. Leonardus Lessius *Lib. II. de just. cap.* 14. *dub.* 8. *num.* 52. „ Etsi opus malum,
„ pro quo dedit, non sit æstimabile pretio,
„ qua malum; tamen qua delectabile, vel
„ utile uni, & alteri detrimentosum, peri-
„ culosum, laboriosum, inter homines pre-
„ tio æstimatur : ergo quod hac ratione pro
„ eo est acceptum, non est restituendum,
„ nisi forte quis æstimationem excesserit; ut
„ si meretrix quæ usuram sui concedere so-
„ let uno aureo, ab aliquo juvene extorse-
„ rit 50. tamquam pretium. *Hoc tamen lo-*
„ *cum non habet in ea quæ putatur honesta; ut*
„ *si matrona aliqua, vel filia* 100. aureos pro
„ usura corporis accipiat ab eo qui dare
„ poterat, RETINERE POTEST : NAM TAN-
„ TI ET PLURIS POTEST SUAM PUDICI-
„ TIAM ÆSTIMARE. Res enim quæ cer-
„ tum pretium non habent, nec ad vi-
„ tam sunt necessariæ, sed voluptatis cau-
„ sa quæruntur, arbitrio venditoris pos-
„ sunt æstimari, *ut probabiliter* docet Pe-
„ trus Navarra, & alii.“

V. Idem Lessius *loc. cit. num.* 55. „ Dices :
„ Divus Augustinus epist. 54. ad Macedonium
„ ait, *sceleratius accipi pecuniam pro sententia*
„ *injusta quam pro justa, pro testimonio falso*
„ *quam pro testimonio vero.* Atqui pecunia ac-
„ cepta pro sententia justa est restituenda :
„ ergo pro sententia injusta. Ita Sotus.

„ Resp. negando consequentiam. Non enim
„ quia aliquid est sceleratius, ideo magis,
„ vel æque obligat ad restitutionem. Hæc
„ enim obligatio non sequitur magnitudi-
„ nem sceleris, sed damnum per injuriam
„ datum. *At qui accipit pro sententia injusta,*
„ *nullam infert injuriam danti*, sicut is qui
„ pro justa. Porro illud est sceleratius quam
„ hoc : tum quia pejus est ferre sententiam
„ injustam (ad quam ferendam jam habet
„ animum qui pecuniam accipit,) propter
„ injuriam quæ fit alteri parti, quam acci-
„ pere pecuniam pro sententia justa feren-
„ da : tum quia (ut ibidem Augustinus ait)
„ sceleratius datur pro injusta quam pro ju-
„ sta; quamvis detur voluntarie & libenter
„ Loquitur enim de sententia ferenda. Ad-
„ de, ibidem Augustinum significare pecu-
„ niam istam, etsi sceleratius acceptam, non
„ esse opere impleto restituendam, dum di-
„ cit *datam a volentibus*. Volenti enim non
„ fit injuria. Secus si data sit pro sententia
„ justa, quæ censetur data *coacte* metu sen-
„ tentiæ injustæ “.

VI. P. Lessius *Lib. II. cap.* 19. *dub.* 3. *num.* 22. „ Tertio, si heres ab intestato retineat
„ hereditatem, & legata, possunt illi qui-
„ bus aliquid per tale testamentum erat re-
„ lictum, uti occulta compensatione : nam
„ revera res erat ipsorum. Silvester v. He-
„ reditas. “

VII. P. Dominicus Viva *Curs. Theolog. Tom. I. p.* 3. *quæst.* 4. *art.* 5. *num.* 12.
„ Tertio docent multi cum *Lessio cap.* XIX.
„ *dub.* 3. *Molina, Granados*, & aliis, quod qui
„ ex testamento minus solemni habere de-
„ bet legatum, possit illud sibi retinere, vel
„ compensationem facere, *eo quod probabilis*
„ *sit sententia*, quod jure naturæ hujusmo-
„ di testamentum sit validum, atque adeo
„ in foro conscientiæ debeantur legata in
„ eo facta; quamvis contraria opinio sit sa-
„ tis communis, & probabilis. “

„ Quarto docet *Lessius ibidem*, posse here-
„ dem ab intestato uti compensatione oc-
„ culta contra eum qui bona defuncti pos-
„ sidet ex testamento minus solemni : quia
„ *probabilis est sententia*, quod ex bona de-
„ beantur heredi ab intestato, cui opinioni
„ potest se conformare “,

VIII. P. Lessius *loc. cit. num.* 30. „ Tertio
„ heres ab intestato potest illud retinere :
„ & si alter possidet, repetere de judicio.
„ Quarto quod si non possit ob potentiam
„ adversarii, uti potest occulta compensa-
„ tione “.

IX. P. Antoninus Diana *Tom. VI. tr.* 3. *ref.* 149. „ Qui ex testamento minus solemni le-
„ gatum debet habere, cum *sit opinio proba-*
„ *bilis* debere in foro conscientiæ ea lega-
„ ta, licet contraria sit satis communis,
„ *& probabilis ;* potest tamen legatum de-
„ tinere, vel de novo accipere, aut occulte
„ compensare, ut fatetur Granado, Moli-
„ na. Lessius addit, heredem ab intestato
„ posse etiam uti *compensatione occulta* con-
„ tra eum qui bona defuncti possidet ex te-
„ stamento minus solemni, *quia contraria*
„ *etiam sententia probabilis est, cui se potest*
„ *conformare*.

X. P. Diana *loc. cit.* „ An in compensatio-
„ ne occulta facienda debitum debeat esse
„ liquidum & certum ? Ex his Eminentis-

„ simus

„ ſimus Cardinalis de Lugo propoſitam quæ-
„ ſtionem late pertractat *tom.* 1. *de juſt. diſp.*
„ *16. ſect. 5. a num. 94. uſque ad num.* 107.
„ & negativam ſententiam cum diſtinctio-
„ nibus ab ipſo adductis valide & docte,
„ ut ſemper ſolet, firmare conatur. Aſſe-
„ rit itaque, quod quando opinio *probabilis*
„ *æque*, *vel probabilior* favet creditori volen-
„ ti facere compenſationem, quæ verſatur non
„ circa factum, ſed circa jus, *videtur pro-*
„ *babile* quod poſſit creditor, antequam res ad
„ judicium deducatur, poſitis aliis conditio-
„ nibus ad licitam compenſationam ſupra
„ requiſitis, ſibi compenſare occulte ſuum
„ debitum. Hanc concluſionem probare vi-
„ dentur *argumenta ſupra facta*, & exem-
„ pla ſupra adducta, in quibus exemplis
„ auctores ipſi compenſationem admittunt;
„ cum tamen in iis *procedat ſolum opinio*
„ *probabilis*, *ut in compenſatione pecuniæ pro*
„ *fama ablata*, & in legatario, vel herede
„ ex teſtamento minus ſolemni, & ſimili-
„ bus. Ratio enim ſupra adducta id vide-
„ tur probare, quia in prædicto caſu, non
„ obſtante poſſeſſione debitoris, judex pro-
„ ferret ſententiam, vel certe proferre poſ
„ ſet pro creditore, amplectendo *ſententiam*
„ *probabilem*, *vel probabiliorem*, *quæ ipſi*
„ *favet* . . . . Item quando affert pro ſe
„ *bonos Doctores certificantes*, quod in talibus
„ circumſtantiis jura ei favent, & reus de-
„ bet condemnari, jam oſtendit, juxta illo-
„ rum Doctorum ſententiam, cauſam ſuam
„ non eſſe parem, ſed meliorem quam ſit
„ cauſa rei. Cur ergo ipſemet creditor,
„ quando ſine incommodo gravi non poteſt ad
„ judicem recurrere, non poterit amplecti
„ eamdem ſententiam quam judex amplecti
„ debuiſſet, vel potuiſſet, & compenſare ſi-
„ bi debitum? "

XI. P. Diana *loc. cit.* „ Nec obſtat quod
„ iniquum videtur, debitum certum cum
„ debito incerto compenſare: qui autem
„ ſolum habet probabilitatem quod ipſi ali-
„ quid Petrus debeat, cui ipſe tantum cer-
„ to debet, ſi compenſatione utatur, vide-
„ tur jam debitum certum cum incerto
„ compenſare, atque adeo ſolutione certa
„ debitum incertum exſtinguere. *Reſponde-*
„ *tur*, hoc idem argumentum, ſi aliquid
„ probat, probare non ſolum contra com-
„ penſationem, ſed etiam contra ſolutio-
„ nem, quod ſcilicet habens jus ſolum pro-
„ babile ad petendam rem tibi debitam,
„ non poſſes petere, nec accipere illam a
„ debitore: quia tunc etiam iniquum eſſet
„ ſolutionem certam, & integram, ac rem
„ certam pro debito incerto petere. *Unde*
„ *neque in judicio liceret umquam agere*, *niſi*
„ *cum evidenti jure. Sicut ergo licitum eſt*
„ *petere debitum probabile*, *& a debitore ſol-*
„ *vente accipere; ſic licitum erit in probabili-*
„ *tate proxima de qua locuti ſumus*, *facere*
„ *compenſationem*, *& accipere rem certam*.
„ Ratio autem in utroque caſu eadem eſt,
„ quod ſcilicet rationes illæ *probabiles*, au-
„ ctoritas Doctorum, & opinio illa, licet
„ in ſe ſit probabilis, non tamen habet pro
„ objecto *probabilitatem*, ſed ſolutionem, vel
„ *compenſationem* certam: non enim dicit
„ debere, vel poſſe fieri ſolutionem, vel
„ *compenſationem probabilem*; *ſed probabiliter*
„ *dicit* debere, vel poſſe fieri ſolutionem,
„ vel compenſationem certam, quod ſuffi-
„ cit ad illam petendam, vel *faciendam*,
„ ſicut in aliis materiis. Sic enim *opinio*
„ *probabilis* circa jejunium, vel circa officii
„ recitationem facit *quod poſſis ſumere ci-*
„ *bum non probabilem*, *ſed certum*, & po-
„ nere omiſſionem certam officii divini.
„ Ratio vero oritur ex principio ſupra po-
„ ſito, quod ad operationem licitam ſuffi-
„ cit *probabilitas proxima*, *qua probabiliter*
„ judicas licitum eſſe taliter operari. Cum
„ ergo habeas *probabilitatem proximam*, *qua*
„ *probabiliter judicas* te habere hic & nunc
„ jus ad tantam pecuniæ ſummam, totam
„ illam poteris accipere: quia non poteſt
„ eſſe jus ad illam accipiendam, niſi ſit jus
„ ad certe illam accipiendam.

„ Et hæc omnia, & plura alia pro hac
„ firmanda ſententia adducit ubi ſupra E-
„ minentiſſimus Cardinalis de Lugo; licet
„ poſtea in fine num. 106. ab ultimo judi-
„ cio circa illam abſtineat.

XII. PP. Salmanticenſes *tr.* 13. *c.* 1. *dub.*
19. n. 318. „ Utrum quis cum opinione,
„ quod ſibi debetur, poſſit uti compenſa-
„ tione occulta? " Reſp. *nu.* 319. „ Dicen-
„ dum itaque eſt, quod in generali, & in
„ genere, ut ſic loquamur, ideſt pro omni-
„ bus caſibus licitum non eſt uti compen-
„ ſatione occulta, cum ſolum datur opinio
„ æque probabilis pro utraque parte, debi-
„ toris ſcilicet, & creditoris; *ſed in caſibus*
„ *particularibus id licet*. Et etiam licet in
„ omnibus, quando datur major probabili-
„ tas ex parte creditoris, quod tale debi-
„ tum ſibi debetur.

XIII. PP. Salmanticenſes *loc. cit. num.*
322. „ Sed ecce difficilis objectio: quia ſi
„ in hoc caſu particulari, & in in illo li-

„ cet talis compensatio, ergo in omnibus „ erit licita: quia a singularibus ad universale valet inductione argumentatio.... „ Hac objectione (me judice) probatur „ recte quod loquendo per principia intrinseca, vel est dicendum, quod in omnibus casibus in quibus datur probabilitas „ facti quod res debetur, est licita compensatio, & sic dari probabilitatem juris, & „ proximam; vel est negandum in casibus „ particularibus: & sic merito Eminentissimus Cardinalis Lugo dixit, auctores inconstanter, & inconsequenter procedere..... Fateor me non capere disparitatem. Sed non inficior apud viros sic doctissimos esse aliquas speciales rationes „ ob quas moverentur ad id asserendum in „ uno casu, & non in alio; & quæ apud „ me latet, apud illos patescere: & ideo assero, quod *probabilitate extrinseca, desumpta ex Doctorum probabilitate*, licitum est „ in casibus illis, in quibus dantur auctores classici sufficientes ad efficiendam opinionem probabilem, compensatione uti „ cum probabilitate debiti. “

XIV. *An qui se obligavit ad debiti solutionem sub juramento, possit uti compensatione non solvendo debitum.*

P. Diana *Tom. 6. tr. 3. resol.* 151. inquit: „ Casus est quotidianus, & tres circa illum „ invenio sententias. Prima negat.... „ secunda sententia affirmat; & ideo asserit jurantem solvere pecuniam posse compensare sine metu perjurii.... Tertia „ opinio distinguit..... Quid ego sentiam, dicam breviter. Omnes istas tres opiniones existimo probabiles. Secundæ vero tamquam *probabiliori* adhæreo. “

XV. Cardinalis de Lugo *Tom. de just. & jur. disp.* 4. *n.* 117. tertiam amplectitur sententiam hac distinctione. Si promisisti non uti compensatione, addito juramento solvendi debitum, non potes compensatione uti; si vero absolute jurasti te soluturum debitum, uti poteris compensatione. Quoniam, inquit, licet juramentum additum promissioni novum obligationis vinculum inducat, „ non tamen obligat ad aliud objectum novum. Solum enim confirmat promissionem: ergo ad id solum obligat quod „ erat objectum promissionis. Promissio autem solvendi non excludit compensationem. Nam qui compensat, vere solvit. “

XVI. *Utrum valeas uti compensatione præsenti pro debito futuro?*

Cardinalis de Lugo *loc. cit. sec.* 5. *n.* 93. respondet. „ Aliquando tamen licere creditori prævenire, & compensare sibi nunc „ pro eo quod Petrus nondum debet, *sed* „ *debebit post mensem* v. g. & prudenter creditor timet non sibi solvendum, affirmat „ Tannerus 2. 2. *disput.* 4. *q.* 6. *dubio* 14. „ *num.* 406. Diana *resol.* 48.... *Ceterum* „ *quidquid sit de foro externo, in quo lex illa procedere videtur, in foro interno probabilis videtur sententia illorum Doctorum ut* „ *possit creditor compensare sibi ante tempus* „ *pro debito* FUTURO, *duplici conditione posita.* “

XVII. P. Diana *Tom. 6. tract. 3. resol.* 150. *num.* 5. recensitam opinionem quam prius docuerat, confirmat his verbis. *Ita ego olim docui, & novissime me citato, docet Eminentissimus de Lugo, & etiam, me citato, Machadus.*

XVIII. *An qui per occultam compensationem surripit quod sibi debetur, possit jurare se nihil accepisse?*

P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 5. §. 1. *n.* 1. respondet. „ Non esse in „ conscientia furem, nec peccare, nec in „ excommunicationem incidere quæ forte „ sit contra furantes imposita, & *posse jurare etiam coram judice nihil accepisse*, intelligendo quod sibi non deberetur; „ certum jam *hodie* est apud omnes; etiamsi res quam usurpat, fuerit ipsi in depositum a debitore consignata. Vide *Molinam, Lessium, de Lugo*, aliosque mox citandos, quibus adde Dicastillum. “

XIX. P. Didacus de la Fuente Hurtado *disp.* 23. *cap.* 1. *n.* 5. „ Hæc omnia demonstrant quam confuse & indigeste illa propositio (scil. 37. damn. ab Innoc XI.) „ fuerit tradita, tot diversos casus comprehendens pari regula, cum sint valde dispares; & quantis additamentis, limitationibus, fulcrisque indigeat ut ad praxim secure revocetur. “

XX. P. Dominicus Viva in *Tract. Theol.* in hanc *propos.* 37. *n.* 7. „ Quod in hac „ thesi proscribitur, est, posse famulos occulte compensare id quod *ipsi* judicant ex „ justitia sibi deberi in salarium.... Idcirco ad occultam hanc compensationem „ faciendam requiritur judicium viri docti „ simul & periti. “

XIX. Salmanticenses *tr.* 13. *c.* 1. *pun.* 19. §. 2. *n.* 316. „ Similiter si dominus occupat „ famulum vel aliis horis, vel in aliis ministeriis quam conventum est, potest famulus uti compensatione, si a domino id „ non

„ non compensatur: quia illud obsequium „ est pretio æstimabile, ad quod famulus „ ex vi conventionis non obligatur. "

XXII. P. Patritius Sporer *Tom.* 2. *tr.* 5. *in* 7. *præcep. Dec. c.* 5. *sec.* 3. §. 4. *n.* 83. „ Famulus, vel officialis qui ob errorem, „ necessitatem, vel *aliam similem causam* „ operam suam minoris justo locavit, quia „ saltem *secundum quid* involuntarius fuit, „ adeoque animum donandi non habuit, „ poterit defectum stipendii jure exigere, „ & si aliter habere nequeat, *occulte com-* „ *pensare*. Et dominus sibi imputet. "

XXIII. Gar. Lessius apud Matthæum Moya *Tom.* 2. *select. qq. tr.* 6. *Misc. disp.* 4. *q.* 3. „ Quando famulus nihil petit sti- „ pendii, immo expresse respuit in suo cor- „ de omnem intentionem petendi, & ser- „ vit sperans a domino aliquod officium, „ vel beneficium sibi procurandum, quando „ Dominus id procuraverit, etsi nihil obti- „ nuerit, non potest quidquam petere, vel „ compensare. Si vero dominus nihil pro- „ curaverit, quia vitandæ labis simoniacæ „ causa procurare noluit, aut ob alias cau- „ sas, poterit petere stipendium more pa- „ triæ consuetum; *& si non det, licite sibi* „ *consulet compensatione*. Ita Lessius *cap. illo* „ 24. *dub.* 4. *n.* 26. *prope finem* .... Secun- „ da pars probatur: quia etsi habuerit in- „ tentionem non petendi quidquam; tamen „ cum ea intentio *non sit votum*, per eam „ non ademit sibi potestatem acquirendi id „ ad quod jus habet. "

XXIV. *An in debitis ex justitia dari pos- sit compensatio cum bonis, vel obsequiis gratui- tis?* P. Diana *Tom* 6. *tr.* 3. *res.* 152. re- spondet affirmative. „ Quando volui cum „ dono gratuito satisfacere obligationibus „ ex justitia quas debere sciebam; sed dif- „ ficultas est, an quando præbui donum, „ vel obsequium, ignorabam debitum ex „ justitia, an possim tunc facere compensa- „ tionem? Et affirmativam sententiam *pro-* „ *babilem* esse putat ex *Rodriguez*, *Ægid.* „ *Trullench. in Decal. Tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. „ *dub.* 5. ubi sic asserit. Ego debeo tibi ex „ justitia centum aureos, & postea gratis „ præsto obsequium ejusdem valoris, aut „ æquivalens tibi confero titulo donationis: „ manebo ne exemptus ab obligatione ju- „ stitiæ? Respondeo, si quando contuli il- „ lud donum, eram memor obligationis ex „ justitia, & nolui per illam rem, seu do- „ num obligationi ex justitia satisfacere, „ sed gratis rem illam præstare; certum „ est me non satisfecisse obligationi ex ju- „ stitia, nec posse postea uti compensatio- „ ne, quia res illa scienter fuit gratis do- „ nata & liberaliter .... Quid si quando „ contulit obsequium, ignoraverit debitum „ ex justitia? Rodriguez in *Summa* Par. 2. „ c. 49. concl. 2. *non improbabiliter* asserit, „ postea, quando debiti ex justitia recorda- „ tur, posse facere compensationem per rem „ illam donatam cum tali ignorantia: quia „ præsumitur quod non fuisset tam libera- „ lis, si debiti fuisset memor. At Sanchez „ *lib.* 1. *oper. mor. c.* 13. *n.* 2. & cum aliis „ Bonacina *probabilius* censent contrarium... „ Nihilominus tamen, ut dixi, sententia *Ro-* „ *driguez* non est *improbabilis*, cui favet *Lay-* „ *man* citatus a nobis. Hucusque Trullench. "

XXV. *An compensatio sit valida in foro conscientiæ, etiamsi adsint creditores anteriores?* Respondet P. Diana *loc. cit. res.* 153. „ Hic „ casus multum praticabilis est, & his die- „ bus præteritis accidit in morte cujusdam „ argentarii: & tunc multi viri docti ne- „ gative responderunt, quia debitor in ta- „ li casu accipit rem alteri obligatam; & „ ita docent *communiter Doctores*. Sed EGO „ *contrariam sententiam* PROBABILEM *existi-* „ *mo*. Quid si creditor possideret rem de- „ bitoris jure depositi? Ego puto probabi- „ liter cum Tannero.... qui citat Na- „ varrum, & Lessium, illam legem (de- „ positi) & alias spectare solum ad forum „ externum, vel certe intelligendas, si ali- „ ter obtineri possit compensatio. Unde in „ nostro casu non solum creditor juste fa- „ ceret compensationem, existentibus cre- „ ditoribus anterioribus, ut dictum est; „ sed etiam contra Comitolum *licite pos-* „ *sideret rem jure depositi*. "

XXVI. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *par.* 3. *q.* 6. *n.* 9. „ Sequitur quarto posse Sacer- „ dotem qui pecunia credita decem Missas „ celebravit, si non possit hanc pecuniam „ recuperare, oblatis deinde decem carole- „ nis pro aliis decem Missis, pecuniam „ hanc retinere, & alias Missas NON ce- „ lebrare, ut notat Pejerinus apud Tam- „ burinum *lib.* 3. *de Sacrif. Missæ c.* 1. §. 3. „ dummodo tamen vitet damnum tertii, „ videlicet aut animæ purgantis, aut infir- „ mi &c. "

XXVII. P. Didacus Hurtado de la Fuen- te *Theol. reform. diss.* 23. *cap.* 5. *num.* 41. „ Quæ autem de famulis diximus, & ad „ quosvis alios stipendiarios extendimus, „ servata proportione locum habent in Sa-

„ cerdotibus qui Missas celebrant : in vi„ nea namque Domini operantur, & sicut „ alii operarii, digni sunt sua mercede. Qua„ propter si merces justa, & recepta lege, „ consuetudine, aut conventione taxata, eis „ non persolvatur, optimo jure sese com„ pensare poterunt, & quod justo deest, „ sibi occulte accipere ex aliis pecuniis ejus „ qui ipsis Missas commendavit, servatis „ his quæ in istis compensationibus ab aliis „ servari debent.

XXVIII. Idem P. Didacus *ibidem n.* 43. „ Gravis tamen insurgit difficultas, num sci„ licet is Sacerdos cui recompensatio ex justi„ tia debebatur, supplementumque exigui sti„ pendii, possit se idemnem servare non „ offerendo tot Missas, quot promisit ini„ quo contrahenti, sed pauciores, & eas „ solum quæ diminutis stipendiis simul sum„ ptis respondent justo stipendio? . . (Post „ multa quæ brevitatis studio omittuntur, „ respondet.) Sicut alii operarii injuste „ læsi in contractu locationis circa stipendii „ justitiam, bifariam sibi consulere possunt, „ cum alia media deficiunt: nempe vel ex„ hibendo totam operam promissam, di„ gnam majori stipendio, & sibi accipien„ do occulte quod justo stipendio deest, „ saltem usque ad gradum infimum; vel „ potius minuendo operas, nec præstando „ nisi illas quibus ad æqualitatem corre„ spondet stipendium quod tribuitur: ita „ pariter huic Sacerdoti similiter injuste læ„ so circa stipendium Missarum licebit con„ sulere, quocumque ex prædictis mediis: „ neutrum enim est injustum &c. “

„ *Num.* 45. Negotium tamen facessunt „ decreta S. Congregationis auctoritate spe„ ciali Urbani VIII. &c.... *Responderi ta„ men potest, decretum non loqui in casu.* “ Vide ibi plura laxissima.

XXIX. P. Leonardus Lessius *Lib.* 2. *c.* 2. *dub.* 25. *n.* 133. „ Si tu alium injuste in„ famasti qui te antea infamaverat, non „ teneris ei ad restitutionem, si ipse tibi „ restituere nolit; sed potes uti compensa„ tione, servata tamen æqualitate, *quantum „ fieri potest.* “

XXX. Idem Lessius *loc. cit. n.* 136. huic quæsito *utrum compensari infamia possit occulta pecuniarum retentione, vel surreptione?* respondet: „ Probabile est hanc compensa„ tionem fieri posse: quia *probabilis est* ea „ sententia quæ asserit, infamiam pecunia „ esse compensandam, quando in suo gene„ re non restituitur. “

XXXI. P. Ludovicus Molina *de just. & jur. Tom.* 4. *disp.* 49. *n.* 5. „ Quando unus „ alterum injuste infamavit, neque, ut te„ nebatur, vellet eam famam illi restitue„ re, tunc injuste infamatus, qui damnum „ in fama alteri non dedisset, posset in *pe„ cunia* compensare damnum famæ, in quo „ est, idque *non solum non solvendo* debitum „ antiquum occultum, quantum ad æquali„ tatem sufficere judicaretur ad competen„ tem compensationem famæ, in qua est; „ *sed etiam occulte accipiendo de novo quan„ tum satis esset ad eamdem compensationem*, „ dummodo non interveniret scandalum; & „ aliter *commode* obtinere non posset resti„ tutionem suæ famæ, & denique dummo„ do intervenirent conditiones omnes requi„ sitæ, ut licite in conscientiæ foro fiat oc„ culta compensatio debiti. “

XXXII. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *par.* 3. *q.* 7. *ar.* 1. *n.* 2. „ Qui invasus ab alte„ ro sive armis, sive contumeliis, si *potest* „ fugere, & malum declinare, non tamen „ fugit, sed cum debita moderatione se de„ fendit, non tenetur ad restitutionem. Ra„ tio est: quia quamvis aliquando non fu„ giendo peccet contra caritatem, si scilicet „ sine dispendio honoris fugere poterat; at „ non peccat contra justitiam. Ergo non „ tenetur ad restitutionem. “

XXXIII. Salmanticenses *tr.* 14. *c.* 1. *punct.* 6. *n.* 52. „ Cum ergo utraque dicta sen„ tentia *probabilis* sit, qui *primam sequi „ vellet*, poterit, si heres, aut legatarius „ instituatur testamenti minus solemnis, he„ reditatem, vel legatum procurare, & si „ adipiscatur, retinere; & idem est de *aliis „ contractibus*. Et secundum nostram senten„ tiam poterit heres ab intestato non dare „ hereditatem, aut legatum testamenti mi„ nus solemnis: quia secundum illam in„ validum manet testamentum etiam in fo„ ro conscientiæ; ideoque succedit heres ab „ intestato, ac si confectum non esset. Sed „ quia probabiliorem diximus hanc senten„ tiam, poterit dictus heres uti occulta „ compensatione, si legatarius, aut heres „ constitutus aliqua via legatum, aut here„ ditatem adierit: quia, ut diximus (*tract.* „ 13. *c.* 1. *punct.* 19. §. 3.) datur locus „ compensationi, quando est probabilior „ sententia quod sibi talia bona debentur. „ Sed hoc non poterit heres, aut legatarius „ facere, si heres ab intestato nolit redde„ re quod in testamento minus solemni red„ ditum est, etiamsi conformare se velit

„ alie-

„ alienæ opinioni, nisi eam judicet probabiliorem: quia, eo quod sit probabile aliquid deberi, locus compensationi non datur, ut ibidem §. 3. n. 319. probavimus. *Sed adhuc posse utramque sequendo opinionem* solum ut probabilem, *tenent Villalobos, & Lessius.* "

XXXIV. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *part.* 4. *quæst.* 2. *ar.* 2. „ Quare licitum est vendere aleas, & taxillos, *quamvis advertam* emptores iis male usuros: possum etiam vendere Judæis agnum, & flores, possum vendere fucos, & ornamenta meretricibus, cibos iis quos *scio* violaturos jejunium.

XXXV. PROBABILISMUS, *materia ne venditionis est?* P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *in Decal. c.* 7. §. 3. *n.* 13. proponit hanc quæstionem sub hoc titulo: *Venditio sententiæ probabilis*: & eam his verbis exponit. „ Occurrit hic non absimilis difficultas ac in judice. Supponamus probabilem esse eam opinionem de qua late dixi *Lib.* 1. *c.* 3. quam præter ibi citatos sequitur Dicastillus *lib.* 2. *de just. nu.* 5. *disp.* 5. *dub.* 7. licere judici ex duabus *opinionibus æque probabilibus* unam eligere, & juxta illam proferre sententiam. Jam inquiro, licite ne, & juste accipiet judex pecuniam, ut potius illam eligat quæ mihi favet, quam illam quæ meo adversario? (Respondet se improbasse hanc opinionem; at subdit:) *Eam tamen legat qui velit apud Lessium lib.* 2. *c.* 14. *dubit.* 9. *n.* 64. *Valentiam* 2. 2. *q.* 63. *ar.* 4. *dist.* 5. *q.* 7. *part.* 4. *Salon.* 2. 2. *q.* 62. *a.* 4. *cont.* 2.

XXXVI. P. Leonardus Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *n.* 64. „ Si aliquid accipiat (judex) ut hanc potius quam illam in judicando sequatur, videtur non peccare.... Quia non tenetur ad alteram determinate; sed liberum ei est sequi quam maluerit. Ergo si aliquid accipiat, ut hanc sequatur potius quam illam, non facit ulli injuriam. Consequentia patet. Quia cum res non est debita, non est contra justitiam (si solum jus naturæ spectemus) exigere pro ea pretium, si alioquin pretio sit estimabilis. Tertio. Quia non accipit pretium pro justitia sententiæ; sed quia in hac causa hanc opinionem præfert isti, ad quod nullo modo tenebatur. Hoc autem est pretio æstimabile: tum quia utilissimum est parti; tum quia sequendo hanc opinionem amittit favorem alteris partis, cui potuisset gratificari. " Ita quidem docet solo jure naturæ spectato.

XXXVII. Cardinalis de Lugo *tom.* 2. *de just. disp.* 26. *sect.* 13. *n.* 208. „ Infertur tertio, neque reddi injustum hunc contractum (*Mohatræ*) ex natura rei, per hoc quod venditor suam intentionem manifestet emptori dicendo: Ego libere tibi credito vendo has merces; si tamen volueris eas postea viliori pretio vendere ad habendam pecuniam præsentem, ego paratus sum ad eas emendas ".

XXXVIII. P. Lessius *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 16. *n.* 131. „ Adverte tamen hunc modum contrahendi sæpe non carere culpa in mercatore, qui ex COMPOSITO ita vendit, ut pretio infimo redimat. Nam primo peccare potest contra caritatem; ut si cogat miserum aliquem hominem emere merces, quibus non eget, magno illius dispendio, cum possit illi facile, & absque suo incommodo mutuum dare. Secundo peccare potest præbendo malum exemplum. Nam contractus ille habet speciem mali, & suspicionem usuræ. Tertio se ipsum & suos infamando. Non tamen tenetur ad restitutionem, ut inquit Navarrus: quod intellige non teneri ex justitia.

XXXIX. Salmanticenses *tr.* 14. *c.* 2. *pun.* 9. §. 1. *n.* 84. quærunt, peccent ne venditores, & emptores contra justitiam, dum mendaciis & perjuriis se decipiunt, ut augeatur, vel diminuatur pretium intra gradus præfinitos? Negant: quia hæc, inquiunt, *sunt communia mendacia vendentium, & ementium, & homines communiter norunt, hæc esse stratagemata negotiatorum, quibus fidem non præstant; & si fidem incaute præstent, sibi imputent, quia faciles sunt ad credendum.*

XL. Caramuel *Lib.* 2. *Theol. mor. disp.* 14. *n.* 778. „ Distinguo molestiam a periculo, vel a damno emergente, & a lucro cessante. Est vere aliqua recreatio in videndis rebus pretiosis, cur non & possidendis? Pro audienda comædia, vel videnda bestia datur pretium; & nemo contradicit: cur non pro videndis, vel possidendis optimis auri partibus? Ratione ergo hujus molestiæ, a carentia pecuniæ subortæ, præciso omni alio periculo, posse quid supra sortem accipi, affirmat Medina: & D. Thomæ interpretes q. 78. ar. 1. indicant speculative probabile. Sed Dicastillus contradicit, & inquit: mihi hæc sententia est speculative

„ improbabilis, & moraliter in praxi videtur perniciosa. *Vid.* CENSORIUM CATONEM *severo supercilio doctrinam condemnantem. Audi tamen num.* 154. *sibi contradicentem*. Unum solum superest, inquit, sane difficile, nempe tristitia ex carentia rei quam amabat, & de qua habita apud se delectabatur. *Non hæc restat; sed de hac unica disputatur: & respondet.* Recentiores aliqui docent, eam tristitiam sufficienter recompensari per recompensationem rei similis conditionis... Verum enim vero carentia illa non videtur recompensari per redditionem rei similis, sed ex solutione rei mutuatæ iterum redit delectatio; quam delectationem, si non mutuasset, mutuans & eo usque habuisset quo caruit, & modo etiam haberet. Ergo non satis fit præteritæ tristitiæ per præsentem lætitiam: quia hanc etiam haberet, si non mutuasset. Ideo probo posse in hoc casu aliquid ultra sortem recipere, si id a principio deduxit in pactum, & declaravit mutuatario juxta dicta in superioribus: atque in eo eventu vera est sententia Medinæ. (Hactenus Dicastillus: & Caramuel hoc pacto reassumit sermonem.) *Parturiunt montes & nascetur parviculus mus. Cur illa dicta prius? Sententia quæ a paucis lineis erat speculative improbabilis, practice perniciosa, jam tandem asseritur vera. Veritas enim est veritas, & tametsi aliis ideis præventus eam condemnes, tandem affulget, & te ipsum condemnans ejus sinceritatem propugnabis* “.

XLI. P. Claudius La-Croix *Lib.* 3. *par.* 2. *de usura num.* 854. „ Sylvius, Serra, aliique apud Mendo in statera *disp.* 6. *ar.* 2. *n.* 54. docuerunt SEMPER esse periculum sortis, quando datur mutuum; ideoque ratione periculi SEMPER posse aliquid exigi. “

XLII. P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *tr.* 3. *cap.* 8. §. 4. *n.* 1. „ Quando rationabiliter timetur periculum, vel difficultas, vel expensæ in recuperando mutuo, atque hæc oriuntur ratione personæ mutuatarii, potest aliquid exigi proportionatum supra sortem: si pericula timeantur ex sola pusillanimitate, negant plerique.... Verum de Lugo innuit posse, licet denique aliorum judicio relinquat. Ratio est.... angor & molestia quæ mutuans passurus est, toto v. g. anno propter timorem amittendi sortem, quæque subire ipse non obligatur sine pretio. Atque hæc jam in eo pusillo adsunt: ergo &c. “

XLIII. Cardinalis de Lugo *Tom.* 2. *de just. disp.* 25. *sect.* 6. *num.* 81. „ Ceterum cum hoc stat quod ipsum periculum sit damnum diversum a sorte, & pro quo possit aliquid ex pacto præcedenti exigi. Negari enim non potest quod licet debitum postea recuperetur, molestiam tamen mutuanti non attulerit periculum illud, & timor amittendi sortem. Sicut ergo mutuum dari non potest sine corporis, vel mentis labore, vel molestia, & timore amittendi sortem; poteris pro hac molestia subeunda aliquid exigere.

„ *Ratio autem a priori est:* quia labor, & dolor mentis licet non sint in genere bonorum fortunæ, & ideo injuriæ circa illos illatæ non obligent ex se ad compensandum pecuniis, sunt tamen *aliquid* quod in pactum deduci potest, ut pecuniis compensetur. Sicut enim pro labore corporis potes pretium exigere, ita & pro labore mentis: & sicut potes exigere pretium, ut aliquis sit tibi dolor capitis, quanti doloris illius molestia æstimari possit; ita pro molestia, & angore mentis subeundo poteris pretium exigere, cum non minus, sed aliquando magis cruciet quam dolor corporis. *Si ergo posses ultra sortem exigere, quando mutuum futurum tibi* esset causa doloris capitis, poteris etiam exigere, quando mutuum futurum tibi esset causa doloris, & timoris interni propter periculum sortis amittendæ: quia dolor ille, & timor, prout contra distinctus a sorte ipsa, est aliquid quod in pactum possit pro pretio afferri. “

XLIV. Idem de Lugo *loc. cit. num.* 85. „ Cum enim ratio licite exigendi aliquid propter periculum, sit, quia mutuans non potest hic & nunc mutuare quin subeat molestiam illam, & timorem; *parum* videtur referre quod res ipsa, vel indoles mutuantis, & ejus dispositio talem molestiam afferat. *Quia si ego, quia claudus v. g. sum, debeo subire peculiarem molestiam, ut pecuniam ex domo afferam ad tibi mutuandum, quam molestiam alii non subirent, possum bene* (N. B.) *peculiare pretium exigere pro illa molestia a me subeunda. Si ergo similiter quia meticulosus sum, & pavidus, non possum tibi mutuare sine magno angore, & timore amittendæ*

„ *sor-*

„ *sortis, videtur quod possim aliquid exigere* „ *pro hac molestia, & onere, sine quo ego* „ *tibi mutuare non possum. Hoc tamen alio-* „ *rum judicio relinquo.* "

XLV. P. Thomas Tamburinus *Lib.* 8. *in Dec.* 1. §. 5. *n.* 18. „ Dixi jam posse pro „ hoc titulo promissionis non repetendi pe- „ cuniam mutuam, pro quolibet anno lici- „ te in hac nostra ætate PECUNIOSA exi- „ gi quinque pro centenario. Ita Cara- „ muel.

XLVI. P. Leonardus Lessius *Lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 10. *n.* 74. „ Adverte tamen, si reve- „ ra ex mutuo 100. aureorum certo sis ac- „ cepturus detrimentum aureorum decem, „ non erit usuræ peccatum, etiamsi *non* „ *monito* mutuatario de hoc damno, paci- „ sciscaris tibi reddendi 110. "

XLVII. Idem Lessius *loc. cit. num.* 90. „ Tertius modus est. Si pecuniam destina- „ rim negotiationi, & mutuum peterent: de „ quo modo est difficultas. Quidam enim „ doctissimi viri putant etiam tunc posse „ aliquid exigi ratione lucri cessantis. " (Post quinque rationes in præsidium hujus opinionis allatas sic concludit *n.* 95.) „ Ob „ has rationes hæc sententia mihi olim vi- „ sa est probabilis, & etiam nunc videtur, „ præsertim speculative considerata, mo- „ do ille non exigat amplius quam spes „ illa lucri, detracta laborum, & expen- „ sorum æstimatione, valebat; & semper „ retineat animum negotiandi, si mutuum „ non peteretur. In praxi tamen ob peri- „ culum palliandi usuras *non est facile ad-* „ *mittenda*. " Eamdem opinionem docent P. Tamburinus *lib.* 9. *c.* 3. §. 4. *n.* 2. Laymanus *Lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *num.* 8. Sporer *tr.* 6. *in* 7. *præcept. c.* 4. *sec.* 2. *n.* 44.

XLVIII. P. Thomas Tamburinus *Lib.* 9 *tr.* 1. *c.* 3. §. 4. *n.* 2. „ Si habes domi „ aliam pecuniam otiosam, hanc tamen „ quam mutuas, negotiationi destinaveras, „ adhuc potes, si hanc destinatam mutues, „ exigere lucrum cessans: quia revera ra- „ tione mutui cessat tibi ejusmodi lucrum „ ex hac destinata pecunia. " Eamdem defendit *lib.* 8. *c.* 8. §. 3. *n.* 2. ubi pro se citat Aragonium, & Valentiam *Tom.* 3. *disp.* 5. *q.* 20. *par.* 2. *Quia*, inquit, *hæc tibi fructificatura erat, & non alia*. Hæc eadem verba Tamburini de more transcribit Patritius Sporer *tr.* 6. *in* 7. *precep. c.* 4. *sec.* 2. §. 3. *n.* 44. ubi citat *Molinam*, *Lessium*, *Layman*, *Lugo*.

XLIX. P. Claudius La-Croix *lib.* 3. *par.* 2. *n.* 861. „ Si quis aliam pecuniam quam „ habet, exponere non audeat, sed *ex ni-* „ *mia etiam sollicitudine* reservet familiæ, „ poterit petere lucrum cessans pecuniæ mu- „ tuatæ: quia mutuator re ipsa fuit causa „ lucri cessantis. Molin. Pirh. Lugo *disp.* „ 25. *n.* 90. Si autem ideo præcise pecu- „ niam aliam reservavit, nolens ad nego- „ tiationem exponere, ut semper haberet „ ad manum pro casu quo quis mutuum „ peteret, docent Molin. Laym. Lugo, „ Tambur. Hannold. Illsung. num. 438. et- „ iam posse petere lucrum cessans: *quia mu-* „ *tuatio partim præterita, partim futura vi-* „ *detur fuisse causa;* & voluntas præsumpta „ etiam eorum qui mutuum sunt petituri, „ movet ad non exponendum pecunias ne- „ gotiationi, ex quo cessat lucrum. "

L. De Lugo disp. 25. sec. 6. §. 91. „ Cir- „ ca eamdem conditionem quæritur secun- „ do an dicatur lucrum cessare causa mu- „ tui, ita ut pro eo possit aliquid a mu- „ tuatario exigi, quando aliquis servat ali- „ quam pecuniam apud se, quam ideo no- „ luit ad negotiationem applicare, ut ha- „ beret ad manus pecuniam pro iis qui „ mutuo peterent....

„ Lessius num. 88. & sequentibus hunc „ casum dividit in alios duos.

„ Primus est, quando scio te postea pe- „ titurum mutuum, & in gratiam tui sub- „ traho negotiationi pecuniam aliquam, ut „ possim tibi postea mutuare: in quo casu „ dicit posse ultra sortem exigi. "

„ Secundus casus est, quando non scis de „ aliquo in particulari mutuum petituro; „ sed quia multi postea multo indigebunt, „ subtrahis pecuniam negotiationi, ut pos- „ sis iis, quicumque sint, mutuare: quo „ casu dicit, probabile videri quod possit „ postea exigi lucrum cessans, præsertim „ speculative loquendo, si animus retinea- „ tur negotiandi, si pecunia illa non mu- „ tuo daretur &c. "

„ Claritatis gratia possumus primum ca- „ sum in alios duos subdividere. (Post mul- „ ta respondet *num.* 93.) Unde ad rationem „ dubitandi dicere possumus, etiam tunc „ mutuum esse causam lucri cessantis, quod „ dupliciter explicari potest.

„ Primo in genere causæ finalis: ideo „ enim a negotiatione, & lucro præsenti ces- „ sas, ut postea possis mihi mutuare. Nec „ videtur requiri quod mutuum sit causa „ efficiens, & antecedens PRIORITATE REA- „ LI cessationem lucri; sed videtur suffice-

„ re

„ re quod in genere causæ finalis sit causa „ cessandi a lucro: sicut etiam NOSTRA SALUS ET JUSTIFICATIO dicitur causa PASSIONIS CHRISTI, quia fuit finis propter „ quem Christus mortuus est. Nec minus „ gratus esse debeo ei qui damnum patitur „ ut me liberet, quam si me petente ut „ patiatur; licet in primo casu mea liberatio sit causa finalis, & in secundo meæ „ preces sint causa moralis efficiens.

„ Secundo addere possumus, voluntatem „ mutuatarii futuram prævisam esse causam „ moralem efficientem desistendi a lucro „ negotiationis. Nam licet non movearis a „ mutuo præviso futuro *absolute* ad subtrahendam pecuniam: non enim ideo desistis a negotiatione, quia mutuaturus es; „ sed ideo mutuaturus es, quia desistis a „ negotiatione: sed tamen moveris a prævisa voluntate mea futura petendi mutuum. Quare vere mea voluntas, & petitio mutui est causa moralis cessantis „ lucri; quod sufficit ad exigendum interesse &c.

LI. Idem de Lugo *loc. cit. num.* 94. „ His „ suppositis circa utramque partem prioris „ casus dicendum videtur consequenter, in „ posteriori etiam posse exigi lucrum cessans, quando nullus in particulari prævidetur petiturus, sed aliqui in communi, „ in quorum gratiam pecuniam a negotiatione subtraxisti; prout absolute & sine „ scrupulo concedit Malderus . . . . Ratio „ ex dictis colligi potest: quia inter hunc „ secundum casum & primum ea sola differentia esse videtur, quod in primo ego „ in particulari prævisus fuerim mutuum „ petiturus; in secundo autem non sum ego „ prævisus in particulari, sed aliqui in confuso, & indeterminate. Hoc autem ad „ propositum parum referre videtur . . . . „ Quod explicari potest exemplo supra adducto PASSIONIS CHRISTI. Licet enim „ Christus ante voluntatem patiendi non „ præviderit determinate peccatum futurum „ hujus hominis; seu aliquos homines mortaliter peccaturos, ad quorum justificationem voluit sanguinis pretium solvere; „ adhuc vere dicitur peccatum hujus hominis fuisse causa ut pateretur. Ratio autem est, quia sub illa distinctione cognoscuntur omnia futura disjunctim; & ita „ volendo mori pro his liberandis qui peccaturi erant, voluit mori pro hoc, si hic „ de facto peccasset. Si ergo vis reservare „ pecuniam pro illo qui petiturus est, quicumque ille sit, prævidens aliquem petiturum, pro illo de facto voluisti reservare, quamvis indeterminate cognito. “

LII. P. Joannes Azorius 3. *Part. lib.* 5. *c.* 5. *q.* 3. „ An lucrum cessans possit solvi „ anticipata solutione? Respondetur ex communi consensu, non posse. Sed notandum „ est, hoc intelligi sic. V. g. mutuat Titius Cajo, & quia convenit inter eos ut „ ratione lucri cessantis Cajus solvat Titio „ quinque, dicitur anticipata solutio, si Titius det Cajo nonaginta quinque. Hoc „ omnino est illicitum, quia est usura manifesta. Nam perinde est ac si mutuet „ nonaginta quinque, ut postea sibi reddantur centum. “

At vero non est illicitum, si anticipata solutio intelligatur sic. Mutuat Titius centum Cajo, & convenit inter eos ut ratione lucri cessantis Cajus solvat Titio quinque, v. g. certam portionem olei, vini, frumenti, vel paria gallinarum, quæ dat Cajus ratione illorum quinque de quibus solvendis convenit inter eos ratione lucri cessantis.

LIII. P. Thomas Tamburinus *lib.* 9. *c.* 3. §. 3. „ Nos aliqua remedia, seu *justa artificia* tradidimus *lib.* 8. *in Decal. tr.* 3. *c.* 8. „ §. 3. *n.* 16. *quorum auxilio aliquid anticipato sumi possit*. (Artificia justa tradita loc. „ cit. hæc sunt.) Caramuel *lib.* 2. *Theolog. Mor. n.* 755. tollit sic difficultatem. *Fiant „ duo contractus, alter mutuationis, alter venditionis; & sic poterit mutuans sumere nunc „ decem, seu saltem octo, vel sex.* Explico „ (inquit Tamburinus.) Mutuans nunc „ mutuat centum aureos cum spe ut recipiat hinc ad annum ex lucro licito præter sortem alia decem. Vendat nunc anticipato hanc spem denarii lucri ipsi mutuatario, quæ spes valebit v. g. omnibus „ ab experto viro expensis, sex vel octo „ aureis: nam statim nunc poterit sine labe usuræ hos sex vel octo aureos sumere, non quidem ex vi mutui, sed ex vi „ venditionis sperati a se lucri, & venditi „ mutuatario. “

LIV. Idem Tamburinus *ibidem num.* 18. „ Lessius *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 100. ab eadem difficultate sic se liberat. *Mutuet quis tibi centum, ita ut mutuet cum interesse solum 91. & 9. sine interesse. Nam mox hæc 9. reddere mutuanti potes sine ulla ipsius injustitia pro interesse debito illis 91. Tunc enim tu mutuatarius non solves lucrum ex ipsa summa mutuata cum interesse, sed ex alia; quo pacto plus æquo non gravaberis.* Dices: Gra-

„ vabor

„ vabor ex eo quod anticipato solvo quod „ nondum debeo. Respondeo sic pro Lessio. „ At certo debebis: & ex alia parte mole„ stia dandi nunc quod debebis postea, com„ pensari sufficienter videtur ex eo quod „ mutuans gratis mutuat tibi, & sine in„ teresse illa novem. “

LV. P. Antoninus Diana *Tom. 6. tr. 3. resolut. 47. num. 3.* „ Ostendam Confessariis „ duos modos quibus pœnitentes mutuando „ possunt pacisci ut statim sibi lucrum red„ datur ex illo mutuo. Primus est Leonar„ di Lessii &c. . . . . Secundus modus est „ Joannis de Salas, & Joannis Azorii, sci„ licet non accipiendo illud lucrum cessans „ ex ipsa summa pecuniæ, vel ex aliqua „ re frugifera, sed v. g. in tanta quantita„ te olei, frumenti, vini &c. Notabunt hæc „ Confessarii, & in praxi se expedient. Ad „ tollendas occasiones peccatorum his MO„ NITIS UTANTUR.

LVI. *An sit usura, ut mutuatarius initio mutui solvat lucrum occasione mutui?* „ Se„ cluso scandalo negative respondet Baunius „ in *Theol. Mor. Tom. 5. lib. 2. q. 22.* (apud „ Dianam *loc. cit. reg. 45.*) Primo quia est „ tempus quidpiam usuræ extrinsecum: er„ go ab eo lucri cessantis solutio non tra„ hit usuræ maculam, ac vitium. Secundo „ simul ac aliquid est debitum, illud solve„ re non est malum; at est mutuanti lu„ crum cessans illico debitum ac fit mu„ tuum: solvere ergo tum poterit. “

LVII. P. Paulus Layman *l. 3. tr. 4. c. 16. n. 2.* „ Civis majore anni parte pecunias para„ tas habet, ex quibus indigentibus opifici„ bus, præsertim tentoribus, mutuum dare „ possit, *relicto ipsi in securitatem solutionis* „ *pignore, v. g. tela.* Cum autem recepto „ pignore, solutio facienda est, post annum „ medium in singulos florenos mutuo datos „ auctarium adjiciendum est, v. g. unus *pa*„ *zius.* Considerandum enim est auctarium „ illud non accipi ratione mutui, sed ra„ tione obligationis, oneris, & curæ quam „ civis ille ob gratiam tentorum in se su„ scipit, ut toto ferme anno pecunias pro „ illis in promptu habeat, quocumque tem„ pore in domum suam adventantes intro„ mittat, *pecunias numeret* &c. quæ obliga„ tio pretio æstimabilis est. “

LVIII. P. Leonardus Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 16. n. 130.* „ Quidam DD. existimant „ id esse injustum, & palliatam usuram, „ quando idem redimit qui vendidit. *Sed* „ *verius est non esse injustum*, etiamsi reven„ dat ipse venditor, modo infra limites jua „ sti pretii consistat . . . Ratio est: qui „ & venditio *prima* justa est, quia eædem „ merces revenduntur. Nec refert quod hæc „ revenditio fiat pretio infimo: tum quia „ merces quæ a venditore ingeruntur, vi„ lescunt. Nec etiam refert, quod idem sit „ emptor qui ante erat venditor. QUIA SI „ ALIAS QUIVIS POTERAT ILLO PRETIO „ EMERE, CUR NON ET ILLE QUI VEN„ DIDIT? “

LIX. P. Thomas Tamburinus *lib. 9. tr. 3. c. 5. §. 1. n. 6.* „ Primus titulus est, quia „ emptor carebit pecunia quam sibi ipse tra„ dit, post tres vel plures menses, unde „ privabitur, etiamsi non sit mercator, op„ portunitate, & libertate aliquid lucrandi „ cum illa pecunia a te reddenda per alias „ *forte* negotiationes se se offerentes. “

LX. P. Lessius *lib. 2. c. 23. dub. 9. n. 85.* „ Petes, utrum id quod campsoribus debe„ tur ratione provisionum, & interesse, pos„ sit ab ipsis continenter adjici sorti, ut „ cambium augeant? “

„ Resp. Id fieri non posse, nisi morali„ ter certi sint se illud potuisse aliis sta„ tim ad recambium dare, & per illud lu„ crari. Tunc enim ratione lucri cessantis „ possunt illud sorti unire ad cambii aug„ mentum. “

LXI. PP. Salmanticenses *tract. 14. cap. 4. punct. 2. §. 4.* „ Res non supponuntur, ut „ ex ipsis necessario census solvantur; sed „ ut ipsa solutio securior sit: & ideo sup„ ponuntur ut *pignus*, & *hypotheca*, non „ ut fundamentum census; sed sic est quod „ etiamsi pignora pereant, vel hypotheca, „ non cessat obligatio, *leg. advers. Cod. de act. & oblig.* Ergo nec pereuntibus rebus „ censui suppositis census evanescit. “

LXII. P. Thomas Sanchez *lib. 1. Consil. moral. c. 7. dub. 2.* „ An qui habet licen„ tiam Papæ, vel Episcopi ad petendam „ eleemosynam uno anno per se, vel per „ alium, ut suæ necessitati consulat, possit „ hoc jus locare alteri pretio aliquo . . . „ Secunda sententia probabilior dicit posse, „ nec causari obligationem restituendi: quia „ expresso aliquo jure non prohibetur loca„ re; nec fit inhabilis ad pretium locatio„ nis recipiendum; & locat illud jus quod „ habet, estque contractus fortunæ, quo „ uterque lucri, & jacturæ periculo expo„ nitur. Sic Henriquez *lib. 7. de Indulgent. c. 55. n. 5.* “

C A-

CAPUT III.

Variæ juris acceptiones: justitiæ notiones, & divisiones.

I. TRes sunt juris acceptiones. I. Pro lege definiente quid cuique ex justitia tribuendum sit: qua in acceptione lex ipsa jus dicitur, seu juris regula. II. Jus significat potestatem ad aliquid agendum, exigendum, recipiendum. III. Jus usurpatur pro æqualitate inter rem & rem. Jus aliud *in re*, quod actionem tribuit tum in rem, tum in personam. Hoc jure potiuntur homines in res quas possident, valentque vendere, alienare, locare &c. Aliud jus *ad rem*, quod tribuit actionem in personam, & non in rem, seu tribuit actionem *personalem*, non *realem*. Vendis rem tuam alteri, quæ traditione illius fit. Emptor habet jus *in hac re empta*, tu retines jus ad rem, seu habes actionem in personam ad exigendum pretium.

II. Jus istud potestativum, aliud *jurisdictionis*, quo potiuntur Principes, Prælati, Superiores in proprios subditos. Aliud *proprietatis*, quo quis potitur in rem suam. Justitiæ materia remota sunt res, pecunia, merces, agri, domus, animalia &c. Materia proxima sunt actiones humanæ exteriores.

III. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit justitia?* RESP. Est perpetua & constans voluntas jus suum cuique tribuendi. Triplex est, *commutativa*, *distributiva*, & *legalis*. *Commutativa* justitia est inter duos æquales homines ementes, vendentes, locantes &c. In his enim contractibus æquales sunt, quamvis aliunde Princeps unus esset, & alter subditus. *Distributiva* justitia est totius ad partes, nempe Principis ad subditos in distribuendis gradibus, dignitatibus, præmiis &c. *Legalis* est partis ad totum, seu subditorum ad Principem, quatenus omnes tribuunt quæ communitati conveniunt legum præscripto. Hanc legalem justitiam non esse in toto rigore justitiam contendunt Salmanticenses, aliique; sed opposita sententia probabilior est mihi.

IV. Justitia *distributiva* bona communitatis distribuit inter partes ejusdem communitatis juxta proportionem meritorum. Hæc virtus justitiæ residet in Superiore, cujus est distribuere bona communia: reperitur quoque in subditis quatenus huic justitiæ acquiescunt. Medium rei, quod hæc justitia respicit, non est æqualitatis arithmeticæ, sed proportionis & geometricæ: quæ proportio versatur inter bona distribuenda, & merita subditorum.

V. QUÆST. II. *An justitia commutativa distinguatur a justitia vindicativa?* RESP. Justitia commutativa, ut dictum est, reddit unicuique rem suam secundum jus quod habet illam exigendi: ponit enim æqualitatem inter debitum, & creditum; quæ oritur ex emptionibus, venditionibus, mutuis, ceterisque contractibus: item ex furtis, ex homicidiis, aliisque injuriis, quarum damnum compensandum est. Præcipuus justitiæ commutantis actus restitutio est.

VI. Justitia vindicativa spectari potest aut in judice vel Principe; aut in privatis personis læsis, quæ postulant vindictam. Secundum priorem considerationem est actus veræ justitiæ commutativæ; in personis autem læsis non est vera justitia, sed pars potentialis ejusdem, ut 2. 2. *qu.* 80. *a.* 1. *ad* 1. docet S. Thomas. Ratio prioris partis evidens est. Quoniam judex vi justitiæ commutativæ astringitur non modo bono communi providere, sed etiam subditos ab injuriis, & oppressionibus defendere. Adest præterea medium rei. Judex enim tenetur infligere pœnam æquantem jus læsum personæ offensæ. Secunda pars se ipsa patet.

VII. QUÆST. III. *Justitia commutativa distinguitur ne specie a justitia distributiva?* RESP. Affirmat communis sententia. Siquidem virtutum specifica diversitas ab objectorum diversitate formali sumitur. Sed utraque hæc virtus objectum formaliter diversum spectat. Ergo inter utramque diversitas specifica residet. Objectum enim virtutis justitiæ est juris æqualitas constituenda inter jus unius & debitum alterius. Commutativa respicit æqualitatem arithmeticam, & distributiva geometricam. Jus commutantis justitiæ est jus rigorosum; jus justitiæ distribuentis imperfectum est, fundatum non in re vel ad rem, ut prius, sed in convenientia, & habilitate personali. Prima justitia rei pretium; altera personæ prærogativas spectat, ut 2. 2. *q.* 61. *a.* 2. S. Thomas docet.

VIII. Advertendum tamen, justitiam distribuentem fere semper habere indivulsam justitiam commutantem. Qua de re lege *Tom.* 7. *lib.* 2. *diss.* 1. *c.* 4. *n.* 10.

IX. QUÆST. IV. *Quænam sunt vitia justitiæ opposita?* RESP. Justitia hic sumitur, non pro gratia sanctificante, qua justus quis dicitur,

citur, neque pro justitia generali in omnium virtutum complexione sita; sed pro virtute peculiari morali, quæ voluntatem inclinat ad tribuendum cuique quod suum est, ut jam diximus. Ceteræ autem virtutes duo habere vitia contraria solent: alterum per excessum, alterum per defectum. Justitiæ opponitur dumtaxat defectus, quatenus quis non reddit quod debet. Excessus reddendi plusquam debetur, cum aliis virtutibus, secus cum justitia pugnat, nisi nocumentum alteri inferatur.

X. Vitium oppositum justitiæ est injustitia, quæ, ut justitia, in varias tribuitur species. Nam alia est injustitia legalis, quæ leges relaxat: alia opposita justitiæ distribuenti, & est acceptio personarum. Justitiæ commutanti opponuntur furta, homicidia, rapinæ, contumeliæ, calumniæ, falsæ accusationes, advocatorum imposturæ, injusta judicum judicia &c. Injustitia genere suo peccatum letale est, & ex parvitate materiæ, aut ratione indeliberationis culpa venialis est.

CAPUT IV.

De dominio, ejusque divisione, & bonorum partitione.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit dominium?* RESP. Dominium plures excipit significationes. Nunc accipitur pro dominio *proprietatis*, quod proprie dominium est, & definitur, quod sit *facultas utendi re tamquam propria in omnes usus a lege permissos in suum commodum*. Dominium istud aliud *perfectum*, & *plenum*, aliud *imperfectum*, & *semiplenum*. Illud olim dicebatur *mancipium*, quod manu caperetur, estque dominium in substantiam rei, ejusque commoda; & ideo dicitur etiam *dominium in solidum*, quia non solum habet proprietatem, vi cujus dicitur dominium directum, sed etiam commoda, & usus rei, propterea quod dicitur dominium *utile*. Dominium *imperfectum* hæc duo separat, nempe proprietatem rei ab usu rei. Nam Titius sæpe habet proprietatem rei sine usu; & vocatur dominus *proprietarius*, seu directus. Sempronius sæpe habet rei usum, seu usumfructum sine proprietate; & vocatur *usufructuarius*, *emphyteuta*, *vassallus*, *feudatarius*.

II. Heinc tamen haud sequitur dominium directum carere omni utilitate. Caret utique directe fructibus, qui produci a re solent, & ideo distinguitur ab utili; at multas habet alias commoditates. Valet enim dominus proprietarius rem alienare: præterea accipit canones, seu pensionem ab usufructuario, vel emphyteuta: & tandem sæpe dominium utile redit ad proprietarium. Et quando cum licentia proprietarii fit alienatio medio novo contractu, ipsi laudemium solvendum est. Ultimo aliud est dominium *altum*, quod Principibus convenit: aliud *humile*, quo potiuntur subditi in propria bona.

III. Dominium transfertur vel titulo, vel traditione rei. Qui enim alteri præbet rei titulum, seu jus, in hunc transferre dominium intendit. Hæc translatio dominii describi solet, quod sit *transmissio rei ab eo qui legitime possidet, in alterum qui incipit esse dominus*. Triplex istius translationis principium. Deus, homo, Princeps. Radix translationis dominii a rerum divisione proficiscitur. Rerum divisio jure gentium invecta est. Non omnia tamen jure gentium divisa sunt: plura enim communia remanent, ut viæ, plateæ, civitates, flumina, mare, feræ &c.

IV. Dominium utile est *jus utendi, & fruendi aliena re, salva ejusdem substantia*. Aliud jus dicitur *usus juris*, aliud *usus facti*. Sed usus facti non est jus, sed juris executio. Jus proprium est jus utendi, quod distinguitur ab aliis juribus, quæ nullum præbent usum, quale est jus depositarii in rem depositam, creditoris in pignus. Additur *& fruendi*, quæ particula distinguit usumfructum ab usu nudo: nam usuarius uti tantum re in proprium commodum valet; usufructuarius contra & uti re, & ejusdem fructus vendere, alienare, locare, salva ejusdem rei substantia, potest. Dominus vero proprietarius rem ipsam alienare valet. Ususfructus alius legalis, alius conventionalis. Ille lege, hic conventione peragitur.

V. QUÆST. II. *Quinam sunt fructus, quibus frui usufructuarius potest, & quid præstare iste debeat?* RESP. Quidquid fructus parit, & ex eo percipi potest, nomine *fructus* comprehenditur. Dominium fructuum usufructuarius non acquirit, nisi sint collecti: quare si ante collectionem moriatur, ad dominum pertinent. Usufructuarius, ut bonus paterfamilias, conservare substantiam rei debet. Si aliqua gregis capita moriantur, aut inutilia reddantur, si plantæ arescant vinearum; alia fructifera capita, aut plantas substituere tenetur. Si absque ejus negligentia res, aut rerum partes pereant, aut gelu,

grandine, invasione, ad nihil tenetur. Potest usufructuarius consentiente, secus repugnante, domino proprietario alteri jus suum cedere.

VI. QUÆST. III. *Quid sit contractus emphyteusis, & feudi?* RESP. Emphyteusis est contractus quo in perpetuum, vel ad tempus, non brevius decennio, fundus alicui traditur fruendus cum onere pensionis solvendæ domino directo in dominii recognitionem. Potest emphyteuta, domino inscio, emphyteusim alteri per decennium locare. *Feudum* definitur, quod sit *concessio rei immobilis, translato dominio utili, & retento directo apud proprietarium, cum onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi*. Differt ab *emphyteusi feudum*, quod emphyteuta solvat pensionem realem domino directo; feudatarius vero, sive vassallus teneatur ad obsequium personale certo tempore præstandum infeudatori sive in aula, sive in bello.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit possessio, & modus eam comparandi, vel amittendi?* RESP. *Est detentio rei, corporis & animi, jurisque adminiculo*. Ad veram possessionem requiritur ut quis animo & corpore, modo a jure præscripto, nempe manibus, pedibus, aliave formula in lege definita rei possessionem capiat. Possessio duplex. Alia justa, seu juris simul & facti. Altera injusta, & facti tantum. Illa dicitur *detentio rei suæ cum jure detinendi*. Hæc contra *detentio rei tamquam suæ sine jure detinendi*.

VIII. Quatuor sunt possessionis prærogativæ, seu privilegia. 1. Est bona fides. 2. Si dubitatio insurgat super jure, possessoris melior est conditio. 3. In judicio actori, non possessori probatio incumbit. 4. Possessori concessum est suam defendere possessionem modo licito & honesto. Aliqui recentes non solum licite asseruere defendi posse occisiva defensione quæ actu possidemus, sed ea etiam ad quæ jus inchoatum habetur. Quam doctrinam damnavit Innocentius XI. duabus thesibus. 32. *Non solum licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus*. Altera est 33. *Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impedientem ut vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti ad cathedram, vel præbendam contra earum possessionem injuste impedientem*.

IX. Possessio tribus modis obtinetur. 1. Apprehensione *vera*, quando manibus, ut rem mobilem, pecuniam, merces &c. pedibus, ut rem immobilem, domum, agrum, assequeris. 2. Apprehensione *ficta*, dum quis accipit claves domus, scriptum, instrumentum, in quo jus continetur ad fundum, domum &c. 3. *Civilissima*, quæ executioni demandatur sola dispositione legis.

X. Res possessæ mobiles amittuntur, 1. voluntate possessoris sui compotis, & absoluti domini. Quare pupilli, amentes, absque tutoris consensu nihil alienare valent. 2. Per furtum, & rapinam. 3. Fortuita perditione, puta crumenæ, annuli, gemmæ &c. Animalia perduntur fuga, nisi ex illorum genere sint quæ redire solent. Servus autem fuga non perditur. Res immobiles amittuntur 1. longa absentia possessoris, qui nec per se, nec per alium protestatur se nolle rem dimittere. Hanc absentiam alii ad decennium limitant, alii ultra extendunt. 2. cum dominus scit rem suam possideri ab alio, & eam, cum possit, recuperare negligit. 3. quando res ita occupatur ab alio, ut non sit probabilis spes eamdem recuperandi. 4. per oblivionem longam.

XI. QUÆST. V. *Qui sunt dominii capaces?* RESP. Omnes homines, peccatores, infideles, hæretici &c. Pueri ante usum rationis dominii perfecti non sunt capaces. Supplere puerorum consensum possunt curatores & tutores a Republica destinati.

XII. QUÆST. VI. *Animalia mansueta natura sua capere ne alicui licet?* RESP. Animalia mansueta, ut boves, oves, canes, gallinæ, sues &c. si egrediantur a domi custodia, longiusque discedant, domini semper remanent, & nemini licet eadem sibi usurpare: & qui eadem caperet, præter peccatum grave, restitutioni esset obnoxius. Animalia natura sua fera, sed hominum industria facta mansueta, ut accipitres, cervi, apes alveariis reconditæ, pisces in stagnis dominorum inclusi, sub dominio possessoris manent, nec possunt ab aliis usurpari. Cum vero e custodia fugiunt, & nulla sit eadem recuperandi spes, tum acquirunt pristinam libertatem, fiuntque communia, eorumque dominus evadit qui primus eadem capit. Animalia silvestria fiunt primi occupantis, ut omnes docent: sunt enim hæc natura sua communia. Et quando in alieno fundo inveniuntur, capientis sunt, & non domini: quamvis prohibere domini queant ne quis in proprios fundos ingrediatur. Quo in casu damnum illatum ingredientes compensare astringuntur; at captarum

rum ferarum domini evadunt. Fera letaliter vulnerata, est vulnerantis; secus si vulnus letale non sit, nullaque sit vulneratori spes eam capiendi. Tunc enim fera est primi capientis.

XIII. QUÆST. VII. *Quid de piscatione, aucupio, venatione dicendum?* RESP. Hæc omnia jure naturæ communia sunt; jure positivo alicubi, & aliquo tempore vetita sunt. Qui habent prædia, fundosque in quibus sunt lacus, silvæ &c. jure vetare possunt ne quisquam in his locis venari, vel piscari valeat. Principes prohibere queunt piscationem, venationem, aucupium in fundis alicujus civitatis; civitates tamen quæ fundorum dominium habent, compensare Principes tenentur. Similiter compensare Principes astringuntur dominos fundorum, quos suis vexationibus devastant, aut iis damnum inferunt. Qui venantur in locis prohibitis contra edictum Principis, hos non peccare mortaliter, plures auctores docent, quod talia edicta pœnalia sint, & quod ejusmodi edicta desuetudine cessarint. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Venatio clamorosa vetita clericis, & monachis est.

XIV. QUÆST. VIII. *Cujus sunt silvæ, montes, & pascua?* RESP. Horum dominium ad populos viciniores jure gentium spectat, suntque hæc omnia inter populos vicinos, & conterminos communia, nisi aliquo peculiari titulo populus quispiam sibi eadem vindicaverit. Principes, & communitates vetare jure valent ne statis temporibus quispiam cædat ligna, aut ad pascua mittat animalia ob bonum commune. Hoc fine sublato prohibitiones fieri non debent, quia singuli oppidani jus habent ad ejusmodi communium locorum fructus.

CAPUT V.

De rerum inventarum, & eorum quæ vi alluvionis, aut alio modo accrescunt, dominio, & de præscriptione.

I. TRia sunt bonorum genera distinguenda. Alia quæ nemo possedit umquam, ut gemmæ, & margaritæ. Alia sunt thesauri, qui jure naturæ sunt inventoris. Tertii generis sunt bona perdita, quæ de propinquo dominum habent, & inventor, qui sibi eadem retinet, furtum patrat, si domini notitiam habeat, vel habere possit. Si tamen longo tempore domino caruerint, pro derelictis habentur, suntque primi inventoris.

II. Bona naufragantium pro derelictis a nemine habentur: qui eadem inventa sibi usurpant, peccant, & ad restitutionem tenentur, & sæpius Bullæ cœnæ excommunicationem incurrunt. Bona vacantium dicuntur illa quæ quis absque testamento moriens relinquit, nullosque habet heredes necessarios. Hæc applicari fisco solent. Bona peregrinorum decedentium absque testamento in pia opera erogare Episcopus debet.

III. Qui bona perdita inveniunt, domino eadem restituere tenentur. Si dominum ignorent, diligentiam adhibere astringuntur, ut eum deprehendant. Res inventa e suggestis publicis denuntianda est, & publicis locis affigenda sunt folia, in quibus, cautionibus adhibitis, manifestetur. Nihil repetere inventor jure valet pro inventione. Si dominus munus exhibet, accipere potest. Si post adhibitam diligentiam dominus non invenitur, plures docent bona illa sibi retinere inventorem posse; sed mihi probabilius est distribuenda esse pauperibus, vel piis operibus applicanda. Tandiu tamen servanda sunt, quamdiu spes adsit domini inveniendi. Si res diuturnam conservationem non patitur, vendenda est, servandumque pretium tempore congruo ad dominum inveniendum. Si inventores pauperes sint, consulant prudentes viros, num partem, aut tota bona inventa retinere queant.

IV. Thesaurus proprie dicitur vetus depositio pecuniæ, cujus non extet memoria. Thesaurus hic est inventoris naturæ jure, & lege civili communi. Ceterum plures leges positivæ peculiares decrevere, quibus applicandi sint thesauri inventi. Pecunia, aut res aliæ pretiosæ, metus caussa, puta belli, pestis, grassatorum &c. absconditæ, non veniunt nomine thesauri. Furti reus est qui eas invenit, & non restituit. Si casu in domo aut fundo alienis vetus thesaurus reperiatur, media pars inventoris, & media pars domini est. Si ex industria in fundo alieno quæsitus fuerit, totus domino debetur, ut communiter docent omnes; qui tamen subdunt non teneri inventorem thesauri ad restitutionem ante judicis sententiam, quod lex vetans fodere in alieno fundo pœnalis sit. Ejusmodi leges in conscientia obligare mihi probabilius est, atque adeo teneri in conscientia inventorem ad restitutionem. Dominus tantum *proprietatis* dicitur dominus fundi, in quo reperitur thesaurus. Quare si thesaurus inveniatur in via, in platea, & in alio quocumque loco publico,

casu, vel industria, totus est inventoris, nisi obstet aliqua lex peculiaris. Thesaurus inventus in agro empto est inventoris.

V. QUÆST. I. *Quid dicendum de dominio vi alluvionis &c.?* RESP. Alluvionem flumina inducunt, dum uni prædio partem decerpunt, & alteri adjungunt; quod accidere potest sensim sine sensu, vel modo instantaneo, & patenti. Insensibilis alluvionis dominus est ille cui prædium augetur; sensibilis contra & patentis dominus est possessor prædii, a quo dempta terra est, nisi hic avulsam terram pro derelicta habeat. Verum de hac alluvione leges statutæ sunt.

VI. *Accessio* est quæ rei tuæ quidquam aggerit. Duplex est. Altera naturalis, ut sunt partus ancillæ, pecorum, plantarum, quæ in proprio fundo nascuntur. Altera artificialis, seu industrialis, qualis est quæ fit per picturam, per inædificationem, scriptionem, intexturam, insitionem &c. Dominus ancillæ, fundi &c. est dominus fructuum.

VII. Alter modus acquirendi dominii est *specificatio*, quæ tunc est quando ex alterius domini materia nova rei species coalescit, ut ex uvis vinum, ex olivis oleum, ex argento vas. De his *lib. 2. Justit. tit. 1. §. 25.* fusus habetur sermo. Quando ex duobus fit unum tertium, vocatur *confusio*, & tum dominium evadit commune: commixtio autem est, cum res ita miscentur ut partes eædem permanentes conflent unum tertium; ut cum pecunia, frumenta &c. permiscentur. Quando corpora mixta discerni, & separari valent, tum attinent ad suos respective dominos. Quando contra præfata corpora ita miscentur ut nec discerni, nec separari queant, dominus eorum evadis, pretium tamen alienæ rei tuæ permixtæ solvere astringeris.

VIII. QUÆST. II. *Quomodo acquiratur dominium vi præscriptionis, seu usucapionis?* RESP. Præscriptio duplex. Alia quæ ab ipso naturali jure suam trahit originem, alia quæ jure positivo invecta est. De prima nunc, de altera postea. Ab eodem fonte, unde rerum dominia manarunt, profecta quoque usucapio, seu præscriptio est. Jure naturali permissivo omnia communia erant, & natura ipsa in hac communionem inclinat, si a suis turbatis appetitionibus præcisa consideretur. Ceterum considerata natura, uti nunc est, divisio necessaria erat. Præscriptio itaque ab ipso naturæ jure suam arcessit originem, & jure gentium executioni demandata est. Hæc enim præscriptio basis, & præsidium est pacis, & tranquillitatis mutuæ inter homines. Neque enim deservire bonorum divisio reciprocæ concordiæ posset, nisi diuturna possessio securos tutosque redderet possessores. Sublata quippe hac securitate ex usucapione acquisita, incerta semper hærerent dominia, & suspensa.

IX. Præscriptionem hanc jure divino confirmatam esse, clare colligitur ex ipsa divina Scriptura. Hæc quippe *Judic. c. 2.* habentur: *Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis?* Jephte igitur contra Ammonitas præter belli titulum allegavit possessionem trecentorum annorum; & Ammonitis opposuit, quod in tam longo intervallo nihil umquam tentaverint, ut propriam terram repeterent. Hæc præscriptio jure gentium invecta nullas alias conditiones habet nisi longævam possessionem, & fidem bonam.

X. QUÆST. III. *Quid sit præscriptio jure civili inducta?* RESP. Est acquisitio dominii, & juris alieni peremptio, cum continuatione possessionis bona fide, tempore a lege præscripto. Hanc finitionem omnes admittunt. Ut præscriptio, seu usucapio (licet enim aliqui dicant præscriptionem res mobiles, usucapionem res immobiles alienas ad alterum transferre, communius tamen hac distinctione rejecta, una pro altera usurpatur) tibi dominium adjudicet, perimatque jus alienum, debet secum adferre continuatam possessionem bona fide inceptam, cum titulo aut reali, aut præsumpto, & tempore a lege præfinito.

XI. Heinc est quod auctores quatuor communiter assignant conditiones ad præscriptionem necessarias. 1. Est possessio, de qua dictum est. 2. Est titulus probabiliter præsumptus. Si enim verus adsit, & certus, non est præscriptione opus. Titulus igitur necessarius est, vel præsumptus, qui probari non potest, sed præsumi debet; vel coloratus, qui probari queat. Coloratus dicitur qui putatur verus, licet re ipsa falsus sit. Infra spatium viginti aut triginta annorum titulus coloratus probandus est, & nisi probetur, præscriptio non admittitur. Post quadraginta, vel quinquaginta, vel centum annos titulus non probatur, sed præsumitur. 3. Conditio est temporis quantitas, de qua in varias partes auctores abeunt. Communior sententia hæc est. Ad usucapionem rerum mobilium tres inter præsentes, & quatuor inter absentes anni requiruntur. Excipitur sola Romana Eccle-

sia,

sia, contra quam sive in rebus mobilibus, sive in immobilibus, nulla admittitur præscriptio, nisi post longissimum tempus centum annorum. Contra pupillos, quamdiu pupilli sunt, nulla prævalet præscriptio sive mobilium, sive immobilium rerum. Tempus ad præscriptionem necessarium continuum sit oportet. Hæc temporis continuatio dupliciter deficere valet. 1. dum per actus oppositos interrumpitur. 2. dum præscriptio dormit. Tum vero juxta Jurisconsultos dormire dicitur cum propter impedimenta currere illa nequit, ut tempore belli, pestis &c.

XII. Ultima & potissima conditio est *bona fides*, qua quis persuasus sit, rem quam possidet, ad se pertinere, aut saltem ignoret rem esse alienam. Duplicem distinguunt auctores ignorantiam. Aliam juris, aliam facti. Si crederes Sempronium tibi vendere posse rem suam, juris ignorantia laborares. Si crederes rem esse suam, quæ revera non est, facti ignorantia tunc esset. Omnes fatentur, ignorantiam facti non impedire præscriptionem.

XIII. Disputant Theologi, num ignorantia juris clari invincibilis (de vincibili, quæ stare cum bona fide nequit, nulla est disputatio) obsit præscriptioni. Negant Lugo, Castropalaus, & alii. Sed probabilior sententia adfirmat, & evincit textus, qui habetur ff. 22. tit. 6. l. 4. & est ejusmodi: *Juris ignorantiam in usucapione negatur prodesse; facti vero ignorantiam prodesse constat*. Lex ista, sicut & alia quæ habetur *l. Numquam* 31. *ff. de usucapionibus*, non modo in foro externo, sed etiam interno locum habet. Quare vana omnino est, & inepta adversariorum distinctio, qua ajunt leges laudatas in foro externo, secus in interno locum habere. Leges enim istæ, quæ exponunt jus naturæ & gentium, non minus in uno ac in altero foro obstringunt.

XIV. Heres qui ab auctore malæ fidei recipit hereditatem, præscribere nequit, ut docent omnes, quia heres personam defuncti refert, unamque personam cum eodem constituit. Qui vero bona fide ab auctore malæ fidei rem accipit alio titulo, præter hereditatem, puta emptionis, legati, donationis, præscribere valet, ut communis sententia docet.

XV. Præscriptio suis omnibus conditionibus prædita acquirit dominium præscribenti, non modo in foro externo, sed etiam interno, ut communior & vera sententia docet: quandoquidem præscriptio ab ipso naturæ jure ortum ducit, & jure gentium, atque divino confirmata est tamquam bono publico, paci & tranquillitati consentanea. Coæva est ipsi rerum divisioni, veluti ejusdem præsidium, & supplementum.

XVI. QUÆST. IV. *Quid de dominio filiorum patriæ potestati subjectorum?* RESP. Quatuor sunt bonorum genera quæ ad filiosfamilias pertinere queunt. *Castrensia*, *quasi castrensia*, *adventitia*, & *profectitia*. Bona castrensia a bello, seu castris nomen capiunt, & titulo militiæ conferuntur. Quasi castrensia sunt quæ filii-familias assequuntur publica officia exercentes, puta officia medici, advocati, procuratoris. Quæ filii-familias consequuntur titulo hereditatis, legati non intuitu patris relicti, negotiationis, successionis avorum maternorum, bona adventitia nuncupantur. Quæ vero filii obtinent parentum intuitu, profectitia dicuntur.

XVII. Filii sub patria potestate constituti pleno potiuntur dominio in bona tum castrensia, tum quasi castrensia, & directo, & utili; eaque distrahere, alienare, & donare valent inconsultis parentibus post assecutam pubertatem. Ante pubertatem vero administratio est apud tutores, vel parentes, quibus insciis alienare eadem nequeunt. In bona adventitia dominio directo, secus utili potiuntur filii-familias. In bona profectitia parentes dominium tum directum, tum utile habent. Hæc pauca delibasse sufficiat de justitia, & dominio generatim acceptis.

DISSERTATIO II.

De restitutione, tum in communi, tum in particulari.

CAPUT I.

Restitutionis notio, & principia e quibus proficiscitur. Debitores morosi, & eorumdem Confessarii monentur.

I. QUÆST. I. *Quid sit restitutio, & unde nascatur?* RESP. Est actus justitiæ commutantis, quo damnum alteri irrogatum aufertur, vel acceptum redditur, & inter partes justitia, seu æqualitas constituitur. Heinc est quod restitutio ex duplici principio oritur: nempe vel ex *injusta acceptione*, vel *ex re accepta*. Injustæ acceptionis nomine res quæcumque intelli-

gitur, non modo furto aut rapina ablata, sed etiam quælibet injuria irrogata famæ, vel honori, per adulterium, calumniam, diffamationem. Quare omne damnum oppositum justitiæ commutanti, cujus jus violatur, reparari restitutione debet ad æqualitatem. *Ex re accepta* restitutio dicitur quando res aliena apud te est sive juste, sive injuste. Hæc duo principia interdum conjuncta sunt, ut in fure, qui & ex re accepta, & ex injusta acceptione restitutioni obnoxius est: interdum separata, ut in eo qui rem alienam possidet bona fide putans esse suam.

II. QUÆST. II. *Utrum statim facienda sit restitutio?* RESP. Restitutio ex injusta acceptione illico facienda est. Restitutio ex re accepta intra præfinitum inter partes tempus, ut contingit in mutuo, in venditione, & emptione, deposito &c. facienda est. *Si res aliena* (inquit S. Augustinus epist. 54.) *reddi potest, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur.* Ratio id ostendit. Quoniam non minus est contra justitiam invito domino retinere, quam surripere, ut S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 8. docet. *Sicut accipere rem alienam est peccatum contra justitiam, ita etiam detinere eam.*

III. Heinc inferas, peccare illos qui operariorum mercedes in dies differunt, contra quos Scriptura sancta clamat: *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane*: Levit. 19. & rursus Tob. 4. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue: & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.* Vehementius inclamat adversus mercenariorum oppressores S. Jacobus Apostolus c. 5. *Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introivit.* Tribus modis merces defraudatur. 1. quia non redditur. 2. cum diminuitur. 3. cum differtur reddere. Clamat ad divinæ justitiæ tribunal merces, & non pauper, quia pauper sæpe ob divitis timorem clamare non audet. Merces vero nihil timet, ideo vindictam in divitis caput implorat. Salomon *Eccli.* 34. sanguinis effusioni comparat crimen istud. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Nec valet excusatio eorum qui dicunt se non solvere, quia carent pecunia. Si carent pecunia, cur mercenarios vocant ad operandum? Fures isti sunt, & latrones, cum sciunt se non esse solvendo, & tamen operarios vocant ad laborandum, & eorum pellem excoriant.

IV. Quid de debitoribus morosis dicendum, qui emunt a mercatoribus, & continuo non solvunt? Solvemus, dicere solent, quamprimum. In præsentia opus est ut rebus nostris prospiciamus. Nobiles proprii status splendorem, filiorum, uxorum, famulorumque sustentationem opponunt. Debitorum solutio detruderet te a proprio statu: idcirco efficis ut alii mendicent? Esuriem ferre nescis, & ideo alios in famem conjicis? Diminuere isti statum debent, famulorum, equorumque numerum, pompas uxorum & filiorum restringere, & ad vivum resecare. Qui bonis abundant, communiter debitores sunt: pauperibus enim nemo fidit merces suas. Isti qui restituere, & solvere valent, etiam cum incommodo (nunquam commoda restitutio est) & prætermittunt, sunt in statu damnationis, & peccata in dies multiplicant. *Retentio rei alienæ* (inquit *in Suppl. q. 6. a.* 5. S. Thomas) *invito domino contrariatur præcepto negativo, quod obligat semper, & ad semper: ideo tenetur semper ad statim reddendum.* Ergo omittentes restitutionem, nisi sint revera impotentes, sunt in continuo peccato mortali.

V. QUÆST. III. *Quid de Confessariis absolventibus debitores morosos dicendum?* RESP. Peccant isti, & sacrilegia multiplicant. Neque sat est solvere debitum per partes. Truncata hæc solutio detrimentum grave infert creditoribus. Totum simul, cum revera possunt, solvere debitum debent, etiam cum incommodo. Debitor reus est; creditor innocens. Ergo reus debitor, non innocens creditor sustinere incommodum astringitur.

VI. Regula ergo generalis esto. Quoties moraliter possibilis restitutio est, priusquam tales debitores absolvantur, peragenda est. Confessarius cum debitore moroso se gerat quemadmodum cum concubinario, quem non absolvat, nisi prius concubinam ejiciat. Prius ergo pauperum debita, & mercenariorum labores solvantur, & postea absolvantur. Caveat Confessarius ab opinione quorumdam Casuistarum, præsertim Tamburini *lib.* 3. *Meth. c.* 4. *n.* 5. inquientis: „ Si prævideat Confessor pœnitentem non „ restituturum, si illi detegatur nullitas tituli, quem pro se adesse pœnitens putat, non erit *ex Sanchez* talis nullitas illi „ a Confessario non interrogato patefacienda, *quamvis sit præjudicium tertii*, qui „ suo

„ suo carebit. " Confessarius ex officio suo astringitur non judicare modo, sed etiam docere. Plura alia ibi docet laxiora P. Tamburinus. Vide *Tom. 7. Lib. 2. diss. 2. cap. 3.* & Hist. Probabilismi, & Rigorismi *diss. 1. c. 5. §. 2.*

VII. QUÆST. IV. *Qualis injustitiæ culpa infert debitum restitutionis?* RESP. Injustitiæ culpa alia *theologica*, alia *juridica*. Theologica peccatum est aut mortale, aut veniale. Culpa *juridica*, seu civilis est omissio debitæ diligentiæ, qua quis astringitur ad cognoscendum, cavendum, providendum, vel agendum aliquid, unde damnum sequitur. Quod hæc culpa contineat malitiam nec ne, non attenditur. Triplex est. *Lata*, *levis*, *levissima*. *Lata* est omissio diligentiæ quam adhibere communiter homines prudentes solent ejusdem professionis. Culpa hæc vocatur etiam latissima, ut est dolus manifestus, puta dum custos rei alienæ dormit, vel fingit se dormire: *& latior;* estque dolus præsumptus, ut dum quis sciens, & potens impedire, non impedit. Culpa *levis* est omissio diligentiæ quam prudentiores adhibere solent. Culpa *levissima* est omissio diligentiæ quam homines solertissimi adhibent. Hæc culpa *juridica* interdum conjungitur, interdum separatur a culpa *theologica*.

VIII. Quando nulla ex his culpis patratur, nullum restitutionis debitum oritur, tribus casibus exceptis. 1. est, si animal tuum alterius animal occidat, aut segetes conculcet, teneris damnum compensare. 2. si mancipium tuum alterum lædat absque sua culpa, similiter damnum resarcire astringeris, ut habetur *in Instit. §. Domino*. 3. Si e domo tua aliquid in via projiciatur, & non fuerit proclamatum, & si damnum absque tua culpa transeuntibus evenerit, damnum compensare astringeris. Hæ autem leges ante judicis sententiam non obligant, quia sic usu receptæ sunt.

X QUÆST. V. *Sola ne culpa theologica debitum inducit restitutionis?* RESP. Extra officium, vel contractum, sola culpa theologica non interior, sed exterior inducit debitum restitutionis, quia sola culpa theologica lædit jus alienum. Itaque si culpa *juridica* separata sit a culpa theologica, non infert debitum restitutionis, nisi peculiaris interveniat contractus. Ex culpa, theologica levi levis, & ex gravi gravis obligatio restitutionis oritur; interdum tamen culpa levis exterior conjuncta cum voluntate interna nocendi, potest inducere obligationem gravem restituendi. Advocatus adhibet omnem diligentiam, ad quam vi sui officii tenetur, & quam adhibere solent diligentes professores ejusmodi artis, noluit tamen majorem adhibere diligentiam ex odio & invidia interiore contra clientem, ut inde jactura litis sequeretur: quamvis hæc exterior omissio sit levis, conjuncta tamen cum interno pravo affectu nocendi, parere restitutionis debitum potest. Lege *Tom. 7. Lib. 2. diss. 2. cap. 5. n. 8.*

X. QUÆST. VI. *An professores alicujus artis teneantur ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima?* RESP. Dictum jam est, neminem extra officium, vel contractum teneri ad restitutionem ex culpa juridica levi, & levissima, sublata culpa theologica. Nunc quæritur, num artifices, medici, advocati, & ejusmodi, qui pacto pretio exercent artes suas, teneantur restituere ob culpam levem, aut levissimam? Communis sententia negat. Quoniam præfati non astringuntur neque ex re accepta, neque ex injusta acceptione: quia injusta acceptio non reperitur absque culpa lata juncta culpæ theologicæ; nec tandem ex contractu, quia nemo dictorum sese obligat ad exercendam artem suam majori diligentia quam adhibere prudentes earumdem professionum homines solent. Ex sola igitur culpa lata juridica conjuncta cum culpa theologica oritur in istis restitutionis debitum. Si tamen præfati majorem diligentiam sponderent quam adhibere ceteri professores solent, tum plus & minus pro circumstantiarum diversitate tenerentur ex culpa levi, aut levissima ad restitutionem.

XI. QUÆST. VII. *Quænam culpa juridica requiritur in contractu, ut inducat restitutionis debitum?* RESP. Prima sententia docet, te ex culpa levi, aut levissima teneri ad restitutionem, si contractus cedat in solam utilitatem tuam, ut in commodato, pereatque res, aut fiat deterior. Et hæc est dispositio juris ff. 13. tit. 6. l. 18. *In rebus commodatis talis diligentia præstanda est, qualem quisque diligentissimus pater-familias suis rebus adhibet.* Dispositio hæc æquitati naturali congrua est, ut nempe qui re aliena utitur gratis, summam in custodia adhibeat diligentiam. Nisi enim diligentissimus in hoc contractu sis, quandonam eris? Ipse communis sensus dictat ut majori diligentia commodatarius quam ceteri adstrictus sit. Si ergo ceteri tenentur ex culpa lata,

hic adstrictus erit ex culpa levi, vel levissima. Excipitur *precarium*, in quo solum ex dolo, aut culpa lata, qui accipit, tenetur. Quoniam dominus quocumque tempore rem precario concessam repetere valet. Si contractus utrique parti utilis sit, ut contractibus locationis, conductionis, pignoris; uterque restitutioni subjectus est ex culpa lata, & levi, non vero ex levissima. Si contractus cedat in utilitatem solius dantis, ut accidit in deposito, qui accipit, ex culpa lata tantum, & dolo tenetur ad restitionem.

XII. QUÆST. VIII. *Quomodo possessor bonæ, aut malæ fidei tenetur ad restitutionem?* RESP. Possessor bonæ fidei est qui rem alienam invincibiliter existimans esse suam, possidet. Possessor malæ fidei est qui scienter rem alienam retinet; aut ignorantia vincibili, vel affectata in rei alienæ possessione persistit. Possessor bonæ fidei rem alienam consumere, & vendere potest, usque dum in bona fide perseverat; continuo vero ac advertit rem esse alienam, restitutioni obnoxius est: quia si in mora sit, possessor malæ fidei evadit, nisi completa præscriptio antecedat. Si postquam rem consumpsit, advertit rem esse alienam, tenetur restituere id in quo factus est ditior. Si autem res consistat sin in specie, saltem in æquivalenti, tunc eam restituere teneris. Rem alienam comedisti, putans esse tuam, & tuam conservasti. Tunc res aliena æquivalenter existit in tua. Ergo restituere eam debes. Si vero nihil ex tua comedisses, ad nihil teneris, quia in nulla re factus es ditior. Si dubitas, num ex re aliena factus sis ditior, tum pro rata dubii componendum negotium est sapientum arbitrio.

XIII. QUÆST. IX. *Qui res usu consumptibiles bona fide a latrone emit, vel recipit, tenetur ne rem, si extet, restituere, aut in quo factus est ditior?* RESP. Recepisti a latrone pecuniam, aut emisti vinum, triticum, vestem, & id genus similia: intervenisti ad cœnam ex cibis furto surreptis in aliena domo, tantumdem comesturus in domo propria. Si fur factus impotens sit ad restitutionem, omnes fatentur te restituere debere rem, si extet, aut re ipsa, aut in æquivalenti, seu in quo ditior factus es. Disputatur vero, num restituere tu debeas, cum fur bona habeat, quibus restituere ipse queat. Et sermo est de possessore tum bonæ, tum malæ fidei. Ad hoc enim quod attinet, pares sunt. Si res extet, uterque totum restituere tenetur: si res non extet, uterque pretium æquivalens reddere debet cum solo discrimine, quod possessor bonæ fidei id tantum in quo factus est ditior, possessor contra malæ fidei restituere totum astringitur.

XIV. Probabilior mihi sententia est, utrumque possessorem sive bonæ, sive malæ fidei cum solo assignato discrimine ad restitutionem teneri. Quoniam res ubicumque sit, clamat ad dominum suum, qui jus habet eam repetendi ubicumque extet sive in se, sive in æquivalenti. Res hæc quocumque perveniat, secum onus affert inseparabile redeundi ad dominum suum. Aliqui distinguunt de rebus permixtis, & non permixtis cum bonis latronis. Verum permixtio hæc spoliare dominum nequit jure repetendi rem suam ubicumque extet, vel in se, vel in æquivalenti, dummodo certum sit rem alterutro modo extare.

XV. Qui rem alienam possidet usu non consumptibilem, nempe equum, librum, picturam &c. sive bona, sive mala fide, eamdem, si extet, restituere tenetur, quia hæc, dum extat, ad dominum suum clamat, ut communis & vera sententia docet. Possessor malæ fidei, sive extet res, sive consumpta, aut vendita sit, sive perierit, etiam absque ejusdem culpa, vel rem, vel pretium ejusdem restituere debet. Præterea omnia damna quæ passus dominus est ob privationem rei suæ, compensare injustus raptor, aut retentor astringitur. Rapuisti, aut retinuisti pecunias mercatoris, quas si is habuisset, easdem negotiationi exposuisset, aut imminentia damna reparasset, ultra restitutionem pecuniæ raptæ, aut injuste retentæ, damna & lucra non obtenta ob ejusdem pecuniæ privationem compensare teneris.

XVI. QUÆST. X. *Si fur rapiat rem quæ apud dominum periisset, tenetur ne eamdem restituere, si illam conservet, aut pretium, si periit?* RESP. Si dubites rem potuisse perire apud dominum, restituere eamdem debes, aut ejusdem pretium, etiamsi absque tua culpa periret, saltem secundum dubii æstimationem. Idem dicendum de depositario, aut debitore qui est in mora restituendi res alienas. Rursus etiamsi certum esset quod res apud dominum periisset injuste, puta quia fur illam surrepturus fuisset, restitutioni obnoxius es, quia furtum alterius tuum non excusat. Hæc extra disputationem sunt. Similiter quando tu certo scires rem apud dominum perdendam fuisse casu for-

fortuito, puta incendio, vel naufragio, si illam eriperes, restituere eam, vel ejusdem pretium deberes, etiamsi casu res apud te perierit tempore illo quo periisset quoque apud dominum: quoniam rem illam rapuisti non ut domino servares, sed ut in tuum commodum converteres. Ergo rapuisti cum restitutionis onere. Quod res hæc apud te perierit, tibi imputare debes. Injusta acceptio sua natura injuriam affert domino; neque hæc injuria aufertur, propterea quod hæc res perdenda fuisset apud dominum. Ergo debitum restitutionis, quod contraxisti actu illo quo rem abstulisti, semper perseverat usque dum illud a te compensetur. Non me latet plures oppositum defendere. At hæc sententia mihi videtur probabilior. Rem incendio flagrante furatus es certo comburendam. Si res apud te extet, vel ejusdem pretium, eam restituere teneris, etiamsi alio incendio fortuito apud te perierit. In urbis vastatione rem alienam furaris, quæ ab aliis furibus certo surripienda fuisset, eam restituere domino debes, si extet, aut pretium, si vendidisti illam.

XVII. Si rem alienam incendio eripias, & elapso periculo retineas, pereatque apud te, non perdenda apud dominum, teneris ad restitutionem, omnibus fatentibus. Qui mala fide rem alienam surripit, quæ servata melior evaderet; (puta devastasti vineam, segetes immaturas tempore quo valebant quinquaginta, tempore vero maturitatis valerent centum;) si dominus venditurus erat res istas tempore quo easdem rapuisti, restituere debes pretium secundum valorem quem habent in priori statu: si vero conservaturus præfatas res fuisset, restituendum est quantum secundum prudentum existimationem valet spes illas res servandi usque ad meliorem statum.

XVIII. QUÆST. XI. *Cuinam crescit res furto sublata?* RESP. Crescit domino, non furi. Quare restituenda res est cum incremento facto apud furem, etiamsi dominus servaturus non fuisset usque ad hoc tempus. Heinc si pretium augetur ob multitudinem emptorum, juxta hunc valorem fieri restitutio debet. Si res in viliori statu furto sublata, & melior facta, deinde ad deteriorem statum redacta sit, restituenda est secundum incrementum, si dominus usque ad hoc tempus servaturus illam fuisset: si tempore vilioris pretii rem vendidisti, & similiter dominus hoc tempore eamdem vendidisset, restitutio secundum hunc valorem fieri potest. Hoc fatentur omnes; diffident vero quid restituere debeas, quando tempore incrementi vendidisti rem, quam dominus usque ad hoc tempus non fuisset servaturus. Plures defendunt te restituere dumtaxat debere secundum valorem pretii vilioris, cum hoc tempore vendita a domino fuisset. Alii propugnant te debere restitutionem facere, secundum incrementi valorem sive intrinsecum, sive extrinsecum, quando tu tempore hujus majoris valoris rem vendidisti, aut consumpsisti, licet dominus usque ad hoc tempus eam rem servaturus non fuisset. Quoniam valor rei rem ipsam comitatur. Ergo si res domini est, ut reipsa est, ita & rei valor. Rem vendis, aut consumis tempore majoris valoris: ergo hic valor restituendus est. Cedo. Nonne tempore quo rem injuste vendis, aut insumis, restituere illam domino astringeris? Porro pretium rei æquivalenter est res ipsa. Ergo hoc pretium restituendum est. Hæc opinio secunda mihi videtur probabilior.

XIX. QUÆST. XII. *Quomodo dubiæ fidei possessor rem alienam restituere debet?* RESP. Dubiæ fidei possessor spectari potest & sub initium possessionis, & in progressu. Qui dubitat rem esse alienam, & eam emit, non domino tradendam, sed ut sibi retineat, fur est, & tenetur ad restitutionem ratione tum rei acceptæ, tum injustæ acceptionis, etiam cum periculo pretii amittendi: quia sponte huic periculo se subjicit. Quare diligentiam adhibere debet ut verum dominum inveniat, cui rem emptam tradat. Si post moralem diligentiam dominum non invenit, dubiumque cesset, possessor bonæ fidei evadit, remque sibi retinere jure valet. Si dubium practicum perseveret, dividenda res est inter pauperes, retento pro rata dubii pretio in emptione soluto. Si dubium in progressu occurrat, resque ante omnem dubitationem consumpta fuit, restituere debet id in quo factus est ditior: si res existat, adhibenda diligentia est, ut dominus inveniatur, & pro rata dubii prudentum consilio transigenda res est: nec illa suffragatur regula: *Melior est conditio possidentis*.

XX. QUÆST. XIII. *Quos fructus restituere tenetur possessor bonæ fidei?* RESP. Omnes fructus naturales restituere tenetur, si extent, deductis expensis: si consumpti fuerint, id in quo factus est ditior. Quoniam res fructifera domino fructus parit. Idque verum ha-

habet, etiamsi dominus rem incultam reliquisset.

XXI. QUÆST. XIV. *Quos fructus restituere possessor malæ fidei debet?* RESP. Omnes fructus naturales, & industriales quos percepturus fuisset dominus, detractis expensis, restituere astringitur, sive extent, sive non extent, sive factus ditior sit, sive secus. Idem dicendum de possessore bonæ fidei, a tempore quo conscius factus est, rem esse alienam. Is si differat restitutionem, evadit debitor morosus, & restituere tenetur omnes fructus quos percipit, & compensare tum damna emergentia, tum lucra cessantia. Si fur non percipit fructus, quos percepturus dominus fuisset, eorumdem pretium restituere debet. Contra si dominus nullos fuisset percepturus fructus, & similiter latro eosdem non percipit, tum ad istorum compensationem non tenetur. Si vero fur fructus naturales percipit quos dominus percepturus non erat, eosdem restituere debet, quod res domino fructificet.

XXII. QUÆST. XV. *Quas expensas detrahere possessor sive bonæ, sive malæ fidei debet?* RESP. Expensarum aliæ necessariæ, ut agrorum cultura, animalium alimenta, & custodia, domorum instauratio, sine quibus res aut detrimentum patiuntur, aut fructus non pariunt. Aliæ utiles, quæ eo pertinent ut res aut meliores fiant, aut augeantur, ut arborum plantatio, gregis multiplicatio &c. Aliæ voluntariæ, ut viridaria, picturæ, ornatus, & cetera id genus, quæ voluptati deserviunt. Industria, labor, incommodum in fructibus colligendis, & rebus conservandis, expensarum nomine veniunt.

XXIII. Omnes expensæ utiles, & necessariæ ab utroque possessore factæ detrahendæ in restitutione sunt: & dominus easdem computare tenetur, quia nemo in alienis laboribus reportare commodum debet. Si tamen dominus sine his expensis, propria industria res suas conservaturus fuisset, tum possessori injusto reddendæ non sunt, sed tantum possessori bonæ fidei. Si expensæ excederent fructus, non teneretur dominus illas solvere, quia tum res in suam non cederet utilitatem, remque suam carius emere cogeretur. Disputant auctores super restitutione expensarum quæ voluntariæ sunt. Ad praxim quod attinet, prudentum arbitrio restitutio fieri debet.

XXIV. QUÆST. XVI. *Qui rem bona fide emit, valet ne eam furi reddere, pretium repetendo, an restituere domino tenetur sine pretio?* RESP. Si prudenter judicat emptor furem restitutum domino rem, procul dubio rescindere contractum valet & pretium repetere. Difficultas est, quando emptor dubitat num res sit a latrone restituenda domino, neque valeat emptor a fure pretium accipere, nisi rem emptam restituat. Si enim recuperare pretium posset, omnes fatentur domino restituendam rem esse.

XXV. Prima sententia negat teneri emptorem domino restituere rem cum jactura pretii sui. Sententia mihi vera est quod emptor in proposito casu teneatur rem domino restituere, ut S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *a.* 6. docet. *Circa illum*, inquit, *qui rem alienam accepit, duo sunt consideranda, scilicet res ipsa accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere, quamdiu eam apud se habet: quia quod habet ultra id quod suum est, debet ei subtrahi, & dari ei cui deest, secundum formam commutativæ justitiæ.* Emptor in casu posito habet ultra id quod suum est, quia res empta a fure sua non est, sed domini. Huic ergo reddi debet. Neque emptor rem furtivam vendere alteri valet, quia vendere rem alienam nemo potest, invito domino. Ergo neque furi qui eam redditurus domino non est. Emptor enim vendens rem furi non restituturo, furti particeps evadit.

XXVI. Opponunt adversarii. Emptor bonæ fidei nullam injuriam infert domino. Quid inde? Ideo non tenetur restituere ex injusta acceptione, sed ex re accepta. Insistunt. In pari casu innocentiæ emptor sibi potius quam domino consulere debet. Sicut dominus jus habet ad rem, ita emptor ad pretium. Recte, & bene. Ergo fur restituat pretium emptori, & emptor rem domino: & omnia justa sunt. At quia fur nequam restituere pretium recusat, ideo ne emptor iniquus fieri debet rem alienam retinendo? Quia fur patrat injustitiam, tu similiter rem injustam agere debes. Alia sophismata prætereo. Lege *Tom.* 7. *Lib.* 2. *diss.* 2. *cap.* 7. *n.* 17.

XXVII. QUÆST. XVII. *Qui mala fide rem alienam a latrone emit, domino ne, an furi restituere debet?* RESP. Restituendam rem latroni contendunt Lugo, Diana, & alii. Verum ex iis quæ dicta sunt, patet opinionem potiori jure falsam esse. Hic enim non solum ex re accepta, verum etiam ex injusta acceptione restituere domino astringitur.

XXVIII. QUÆST. XVIII. *Qui bona fide rem*

rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur ne pretium domino reddere, an emptori? RESP. Aliqui docent te nec domino, nec emptori restituere debere nisi id in quo factus es ditior. Opposita sententia mihi est probabilior. Si præfatus bonæ fidei venditor rem apud se retineret alienam, veritate cognita, domino restituere eam deberet. Sed pretium succedit rei: ergo hoc pretium domino restituendum est, non emptori. Emptor solvere pretium intendit vero domino. Tu qui vendis rem alienam, non es verus dominus. Neque tu in venditione transfers dominium, cum illo careas. Tandem res semper ubicumque sit clamat ad dominum suum: ergo aut fur, aut tu, aut emptor resarcire domino astringimini. Primus qui resarcire dominum tenetur, est fur. Secundus tu qui rem furtivam emisti, posito quod restituere fur nolit. Porro sicut fur respectu tui solus restitutioni obnoxius est, quia primus reus; ita tu respectu emptoris, qui tertio loco succedit, prior es in restitutionis onere. Ergo si emptor restitueret rem domino, tu emptori restituere pretium deberes. Contra si emptor rem domino non reddit, tu pretium restituere domino debes.

XXIX. QUÆST. XIX. *Qui monetam falsam accipit, & alteri eam expendendo tradit, ad quid tenetur?* RESP. Diana cum aliis respondet, eum qui bona fide monetam expendit, ad nihil teneri, etiamsi postea resciat fuisse falsam: astringi vero, si mala fide illam expendit. At vera sententia in utroque casu docet teneri ad damnum compensandum. Nunquid si plumbum loco argenti expendis sive bona, sive mala fide, ad damnum resarciendum non astringeris? Nemo ergo monetam falsam etiamsi bona fide accipiat, distrahere illam jure valet: & si distraxerit, dum id novit, tenetur de damno.

XXX. QUÆTS. XX. *Qui rem alienam majori pretio vendit, tenetur ne incrementum domino restituere?* RESP. Quod incrementum pretii proficiscitur ab ipsa re immutata manente tum in substantia, tum in circumstantiis loci, & temporis, illud restituendum domino est. Si contra incrementum sit fructus solius industriæ, venditionis, vel quia mercem servavit, vel quia ad alium locum transtulit, tunc restitui domino non debet, sed venditor retinere illud sibi valet.

XXXI. QUÆST. XXI. *Si vendis rem tuam furi, a quo bona fide in pretium accipis furtivas pecunias, obnoxius ne restitutioni es?* RESP. Respondent Salmanticenses, si pecunias impermixtas, & separatas habeas, te teneri ad restitutionem, secus si pecuniæ permixtæ tuis sint. Jam supra dixi, hanc permixtionem non impedire quominus tenearis ad restitutionem. Quando enim certus es in pecuniarum tuarum cumulo alienas pecunias reperiri, nulla apparet ratio, cur vi istius permixtionis dominium acquiras. Teneris ergo ad restitutionem rei acceptæ.

CAPUT II.

De illis qui aut impediunt alios ne aliquod bonum assequantur, aut cooperantur ad damnum aliorum.

I. NOvem personarum genera Theologi recensent quæ in aliorum damnum aut positive, aut negative concurrunt: quæque his versibus comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

II. Qui alicui parato ad malum inferendum, sublato omni consilio, & suasione, annuit interius, peccat quidem contra caritatem, secus contra justitiam: ideo a restitutione liber est, quia non influit in alterius damnum. Sed antequam de causibus cooperantibus ad malum sermo instituatur, de impedientibus boni assecutionem pauca prælibanda sunt.

III. QUÆST. I. *Qui efficax impedimentum adjicit, ne quis assequatur beneficium ad quod jus habet sive in re, sive ad rem, obnoxius ne restitutioni est?* RESP. Adfirmat communis sententia, sive hoc impedimentum fraude, dolo, vi, sive precibus, suasione, donisque apponatur. Advertendum tamen, quod si collator constanter decreverat conferre beneficium, totum damnum resarciendum est. Si ambiguus collator erat, compensandum damnum est secundum spei gradum. Ut impedimentum inducat restitutionis debitum, efficax sit oportet, seu quod ob tale impedimentum sequatur effectus. Ratio obvia est. Qui impedit vi, dolo, fraude, ne quis assequatur beneficium, ad quod jus habet sive inchoatum, sive consummatum, injuriam eidem irrogat: qui consilio & suasione impedit consecutionem, lædit justitiam & distribuentem, & commutantem. Ergo impediens tenetur resarcire damnum aut totum,

tum, aut partem, ſecundum qualitatem juris majoris, vel minoris quod candidatus ad beneficium habebat. Si vero ipſum candidatum precibus, ſuaſione, conſilio avertis, ad nihil teneris, quia volenti, & conſentienti non fit injuria. Si collatori ſecreto detegeres crimen occultum, ſed verum, vi cujus candidatus privaretur beneficio, nihil reſtituere deberes, quoniam id cederet in bonum publicum, dummodo delictum indignum, aut minus dignum redderet candidatum.

IV. QUÆST. II. *Ad quid tenetur qui impleri promiſſionem factam impedit?* RESP. Si promiſſio ſit acceptata, reſarciendum damnum eſt, quia promiſſarius jus habebat ad rem ſibi promiſſam. Si promiſſio non ſit acceptata, ſi conſilio, vel ſuaſione retrahas collatorem, ad nihil teneris. Qui dolo, vel fraude retrahit divitem a conferenda pauperi eleemoſyna, tenetur reſarcire damnum illatum pauperi. Si teſtatori decumbenti, qui deſtinavit legatum Sempronio, aut illum heredem inſtituere, ſuadeas ut tibi potius, aut amico legatum relinquat, neglecto Sempronio, nec te peccare, nec ad reſtitutionem teneri docent communiter auctores: ego vero, ne unquam id facias aſſero. Excipitur caſus *Clem. de Privileg.* ubi ſevere præcipitur Religioſis ne retrahant teſtatores a legandis bonis Eccleſiis matricibus. Omnes qui teſtatoribus aſſiſtunt, conſulant ut legata juſte & prudenter diſtribuant ſervato caritatis, & juſtitiæ ordine. Qui abſque fraude, & dolo alicui perſuadet ne bonum indebitum Petro conferat ex vehementi odio, probabilius mihi eſt hunc ad reſtitutionem aſtringi. Quoniam licet odium internum non inferat hoc debitum, conjunctum tamen eſt cum externa ſuaſione, quæ licet abſolute ſpectata innocens ſit, in his tamen circumſtantiis mala evadit. Hanc tamen ſententiam aliorum judicio ſubmitto.

V. Qui impedit ne bona fiſco applicentur, quæ ob aliquod crimen applicanda forent, poſt judicis ſententiam ad reſtitutionem tenetur, ſecus ante ſententiam prolatam: quoniam poſt latam ſententiam fiſcus jus habet ad ejuſmodi bona. Qui impedit ne legata relicta a teſtatore, ut diſtribuantur inter virgines hujus aut illius civitatis, & talibus prærogativis ornatas, eiſdem diſtribuantur, curatque ut exteris conferantur, peccat & tenetur ad reſtitutionem: quia virgines talis civitatis jus habent ad ejuſmodi bona. Quid ſi diſpenſatio a Superiore obtineatur? Diſpenſationes ejuſmodi communiter ſunt abſque juſta cauſa. Quo in caſu & petens, & concedens peccant, & reſtitutioni obnoxii ſunt. Si autem juſta ſit diſpenſandi cauſa, nullum reſtitutionis debitum.

VI. Qui collatorem impedit ne beneficium eccleſiaſticum digniori conferat, ad reſtitutionem tenetur tam impediens, quam collator, qui ſcienter digniorem privat beneficio. Quæ reſtitutio facienda eſt tum digniori excluſo, tum Eccleſiæ, ut fuſius dicetur, dum de beneficiis ſermo erit.

VII. QUÆST. III. *Quid de cooperantibus alterius damno dicendum?* RESP. Qui alicui parato ad malum inferendum, ſublato omni conſilio, & ſuaſione, annuit, peccat contra caritatem, ſecus contra juſtitiam: ideo a reſtitutione immunis eſt: quia nullo modo influit in læſionem alterius. Ut igitur cooperator reſtitutioni ſubjectus ſit, illius cooperatio influat, & cauſa ſit oportet. Si vero non parato ad furandum, ad lædendum jus alterius, conſilio ſuadeas, tunc ad reſtitutionem teneris. Nec refert quod executor ab altero perſuaſus fuiſſet: quia hoc non tollit quin tu cauſa damni ſis. Idem dicendum videtur de eo qui parato ad furandum ſuadet ut celerius furtum exequatur, quando inter conſilium & executionem tantum temporis interfluit, quo executor mutare voluntatem queat. Lege *Tom. 7. Lib. 2. diſs. 2. cap. 9.* §. 1.

VIII. QUÆST. IV. *Quando dubitas, num aliqua ex recenſitis cooperationibus in duobus verſibus contentis cauſſa efficax damni fueris, teneris ne ad reſtitutionem?* RESP. Dubitare potes num conſulueris, juſſeris &c. aut certus de conſilio, juſſione &c. dubitas, num malum ſecutum ſit: aut dubitas num tuum conſilium, ſuaſio &c. efficax damni cauſſa fuerit. Salmanticenſes nulla facta diſtinctione abſolute negant hunc dubitantem reſtitutioni obnoxium eſſe, nixi axiomate: *Melior eſt conditio poſſidentis*.

IX. Verum explicatione quæſtio indiget. Si dubitas primo modo, num ſcilicet dederis conſilium, ad nihil teneris: quia nemo præſumitur malus, niſi probetur. Quando certus de conſilio, juſſione, mandato &c. dubitas de damno inde ſecuto, tum pro gradu dubii compenſare damnum aſtringeris. Siquidem dum certo conſtat cauſam ſuapte natura inferentem damnum eſſe poſitam, & dubium eſt ſecutum ne damnum ſit, tum

peri-

periculum est ne damnum reapse secutum fuerit. Periculum ergo est te læsisse justitiam. Ergo subducere te huic periculo debes. Quando tandem certus es & de consilio pravo, mandato &c. & de damno secuto, dubitas vero num tuum consilium, mandatum &c. fuerit efficax caussa damni; restitutioni te obnoxium asserunt *Molina*, *Bonacina*, *Lessius*, *Sanchez*, & alii totius damni, alii pro rata dubii. In hanc secundam sententiam inclino. Quoniam æquum non videtur ut eodem onere obstringatur qui dubitat, & qui certus de damno illato est. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Heinc collige, me in severiora non propendere, sed in ea quæ solida ratione patent.

X. QUÆST. V. *Qui suo pravo exemplo caussa est ut alii malum perpetrent, tenetur ne ad restitutionem?* RESP. Plures videntes Sempronium furantem, alterius vineam devastantem, adulterantem &c. moventur hoc exemplo ad similia mala patranda: tenetur ne Sempronius ad restitutionem? Negat communis, & vera sententia, quia licet exemplum pravum occasio illis sit, caussa tamen influens non est. Porro sola mala causa influens in damnum illatum parit restitutionis debitum. Peccat solum Sempronius, ad hoc quod attinet, contra caritatem.

XI. QUÆST. VI. *Quid de illis qui jussione, consilio, consensu in proximi damnum influunt?* RESP. Eos omnes *jussio* comprehendit qui injustitiam fieri mandant, ad quam exequendam paratus alter non erat. Hoc mandatum imponi tacite, vel expresse potest. Quando vi istius mandati damnum sequitur, mandans semper ad restitutionem tenetur. Tacite hoc mandatum variis modis imponi valet. Quid? inquit dominus suis servis, aut amicus amicis: nemo vestrum meam ulciscitur injuriam? Summam gratiam mihi faceret qui meum occideret inimicum. His & similibus expressionibus fieri mandatum tacitum potest. Spectandæ tamen circumstantiæ omnes sunt, antequam definiatur quempiam, vi mandati taciti, obnoxium esse restitutioni.

XII. Si mandatum, antequam executio sequatur, retractatum fuerit, idque innotuerit mandatario, deficit restitutionis debitum. Si vero vel animo tantum, vel externus revocetur, quando ad aures mandatarii non pertingit, a restitutione mandans non liberatur. Si mandatarius excedit limites mandantis, in praxi difficile liberatur mandans a compensatione totius damni. Quare cap. *Is qui mandat de homicidio in 6.* decernitur ut ille qui mandat verberationem ex qua sequitur homicidium, subjaceat irregularitati, tametsi mandans non intenderit homicidium. In praxi enim vix unquam mandatarii se continent intra præscriptos limites. Quare libere mandantes se conjiciunt in hæc iniqua consectaria. Ergo mala omnia quæ ex mandato reipsa sequuntur, resarcire tenentur. Si tamen mandans aliquid licitum præciperet, ex quo nullum secuturum malum prudenter prævideri valet, tum liber esset a restitutione, etiamsi malum sequeretur.

XIII. *Consilium*, quo consulens dolo, fraude, maloque animo suadet, debitum inducit restitutionis. Disputant auctores, num consiliator, revocato consilio, restitutioni obnoxius sit, quando qui consultus fuit malum reipsa patravit. Probabilior mihi sententia est, consiliatorem qui sincero animo, & omni industria suum revocat consilium, liberum esse a restitutione. Differunt utique mandatum, & consilium; at quando consiliator veris & solidis rationibus dissuadere clienti suo, quod consuluit malum, nititur, nihilque intentatum relinquit, ut votorum compos suorum evadat, tum ex sola clientis malitia malum proficiscitur. Si mandatariis, vel consilia accipientibus, & petentibus mala superveniant, liber est sive mandans, sive consiliator a restitutione, quia in istorum potestate erat respuere sive mandatum, sive consilium. Si tamen mandans esset dominus, seu Superior, tunc teneretur ad restitutionem, quia superioris imperium quamdam coactionem inducit. Si quis nomine tuo furetur, occidit nullo a te accepto consilio, vel mandato, non astringeris restituere, vel compensare malum secutum te inscio, quamvis ratum haberes malum patratum, quia ratihabitio nullum præbere influxum valet in malum jam patratum. Si vero executor tua complacentia, & ratihabitione moveretur ad omittendam restitutionem; tunc obnoxius fores restitutioni.

XIV. *Consensus* inducens restitutionis debitum non est mera complacentia de alterius malo; sed est causa efficaciter influens in malum resarciendum. Subscribis injustæ liti, suffragium præbes ad bellum injustum, ad furtum, ad homicidium perpetrandum, ad magistrum indignum eligendum, restitutioni damni secuti subjectus es; quando tamen suffragium tuum necessarium sit ad sententiam ferendam, ad indigni electionem

&c. Si

&c. Si enim absque tuo suffragio sententia, electio &c. conclusa jam erat, tunc suffragium tuum non influit in effectum: ideo liber es a restitutione, sed non a peccato. Si tamen prior suffragium dares, licet prævideres ceteros omnes suffragium daturos, tunc obnoxius esses restitutioni, quia revera suffragium tuum in malum influit. Quare in praxi vix quispiam liber est qui injustæ sententiæ subscribit, qui suffragium indigno præbet, a restitutione, quia raro scire potest ceterorum suffragia sive antecedentia, sive posteriora. Quare quisque sibi caveat ab hoc periculo.

XV. *Palpo* eos indicat, qui laudibus, præconiis, & plausu, aut conviciis & irrisionibus aliquem ad malum patrandum irritant, impelluntque. Exprobras marito, quod toleret uxoris adulterium, quod patiatur injuriam sibi irrogatam: iste tuis irrisionibus percitus occidit uxorem, conviciatorem, offensorem. Tu causa efficax es mali patrati. Ergo restitutioni obnoxius. Nec est quod reponas, te hoc malo animo non peregisse, nec vindictam, aut homicidium intendisse: quia sat est exteriorem sermonem tuum induxisse ad malum committendum. Num ignorantia, inadvertentia, aliæque circumstantiæ excusare interdum queant, prudentum judicio relinquo.

XVI. *Recursus* significat acceptatores furum, atque malefactorum, quibus refugium præbent, & securitatem, atque commoditatem ad malum patrandum, qui omnes restitutioni obnoxii sunt. Qui post patrata mala recipiunt malefactores misericordiæ titulo, ut eos ad fugam arripiendam adjuvent, liberi a restitutionis onere sunt.

XVII. *Participans* est qui aliquid prædæ percipit, aut aliquid auxilii confert ad malum patrandum. Quare participans dicitur aut injustæ actionis, aut rei acceptæ. Injustæ actionis participantes dicuntur omnes qui ad malum concurrunt; ut fabriferrarii claves falsas fabricando, exploratores vigilantes ut latrones secure furentur, qui scalas movent ad domos ingrediendas, qui res furto sublatas custodiunt, occultant, vendunt latronum nomine, aut ipsi emunt. Hi omnes ad restitutionem tenentur.

XVIII. QUÆST. VII. *Quid de iis qui negative cooperantur ad alterius malum, ut sunt mutus, non obstans, non manifestans?* RESP. Isti tres indirecte cooperantur ad alterius malum patrandum, nempe non clamando, non impediendo, non manifestando, cum possint, & ex justitia teneantur. Isti ad restitutionem tenentur. Ex justitia autem tenentur qui vel officio, vel contractu ad id destinati sunt. Restitutioni igitur devincti sunt gubernatores, ministri publici, medici, chirurgi, tutores, curatores, custodes, qui non impediunt malum, quod ex eorum officiis impedire deberent; naucleri, qui navis submersionem non impediunt; patresfamilias qui filiorum dissolutionibus non obstant: belli duces qui milites ab injustis prædis non retrahunt; Principes qui homicidia, latrocinia, monopolia, quoad possunt, non impediunt.

XIX. Qui solo titulo caritatis astricti sunt, etiamsi malo animo taceant, ad nihil tenentur. Quia debitum restitutionis supponit justitiæ læsionem: isti ex justitia non sunt obligati. Ergo nullum est restitutionis debitum. Salmanticenses defendunt cum aliis, istos non teneri ad restitutionem, etiamsi acciperent a fure pecuniam pro silentio servando. Siquidem, inquiunt, si possunt tacere sine pecunia, quidni & pretio accepto? Næ isthæc egregia ratio? Qui pretium accipit, ut taceat, influit in furtum, & fœdus iniquum cum fure init: ergo ad restitutionem tenetur.

XX. Servi qui vident extraneos bona domini surripientes, ad restitutionem tenentur, si taceant, si pro viribus non obstent. Quoniam ratione famulatus ex justitia custodire & defendere ab extraneis invasoribus bona dominorum debent. Famuli quoque qui vident a domesticis furibus surripi bona propriæ custodiæ concredita, si taceant, si non obstent, si non manifestent. Si autem videant furari res communes, peccant contra caritatem, si taceant; sed a restitutionis onere liberi sunt: cum ex justitia præfatas res communes custodire contra fures domesticos non teneantur. Spectandæ tamen sunt circumstantiæ, consuetudines, & pacta.

XXI. Custodes agrorum, vinearum, pratorum, silvarum constituti pacto pretio a domino, ut vigilent, custodiantque præfata bona a quocumque invasore, resarcire damna tenentur, si taceant, si non resistant pro viribus. Idem dicendum de custodibus a Principe constitutis, ne merces extrahi, aut importari sinant, gabellis non solutis.

XXII. QUÆST. VIII. *Quem servare ordinem debent in restitutione cooperantes actioni injustæ?* RESP. Quando plures ad furandum concurrunt, illi primi omnium restituere tenentur

nentur in quorum manibus bona extant, aut eorumdem pretium. Restitutione ab istis facta, ceteri liberi sunt. Quando bona non extant, quia nihil surreptum est, sed malum dumtaxat irrogatum, resarciendum primo est ab illis qui principales fuerunt, ab aliis vero in istorum defectu. Illi dicuntur causa principalis qui dirigunt, qui incitant, animantque alios ad damnum inferendum. Qui vero minis, dolis, fraudibus alios inducunt ad patrandum malum, principales debent restituere. Post causam tamen principalem tenentur ipsi executores furti & damni resarcire. Isti tamen haberent actionem adversus causam principem, quæ semper tenetur compensare executores, si isti restituerent. Quando plures causæ secundariæ, aut principales æque concurrunt, tenentur singulæ secundum commodum quod reportarunt. Quod si una restituere negligat, tum singulæ tenentur in solidum, & ceteri semper compensare tenentur illum qui totum restitutionis onus subiit. Causis principalibus, & executoribus deficientibus, & renuentibus restituere, succedunt in restitutionis debito causæ negativæ, quæ in solidum restituere debent, plus minusve juxta majus aut minus debitum impediendi, semper habito respectu ad causam quæ arctius impedire tenetur.

XXIII. QUÆST. IX. *Quomodo causæ recensitæ omnes tenentur restituere in solidum?* RESP. Sermo est de pluribus caussis exequentibus idem furtum, damnumve, non de pluribus participantibus de eadem re furto sublata. Certum quippe est te invitatum ad cœnam factam ex rebus furto ablatis teneri dumtaxat ad restitutionem partis solius quam comedisti. Similiter quando plures ingrediuntur ad vineam devastandam, nulla habita invicem conspiratione, sed alius alterius ignorans consilium, & quisque damnum ex se inducit, tum quisque tenetur compensare damnum a se illatum, cum nullum influxum in damnum ab aliis illatum contulerit. Hæc extra disputationem sunt.

XXIV. Quando plures in idem malum patrandum concurrunt, si unus sit principalis motor, is primum in solidum restituere debet. Sic Principes, & ejus consiliarii resarcire damna belli: duces, tribuni damna militum tenentur: quia hi sunt principales motores. Milites inferiores in defectu principalium, ea compensare damna debent quæ ipsi immediate exequuntur; quando ad idem damnum individuum concurrunt, puta ad eamdem navim, aut domum incendendam, ad eumdem hominem necandum, ad eumdem indignum eligendum, omnes & singuli in solidum resarcire damnum quod communi conspiratione induxerunt, tenentur, ut docet communis & probabilior sententia: quoniam licet physice singuli partem damni exequantur, moraliter tamen singuli in totum damnum influunt. Ratione enim mutui consilii, & reciprocæ conspirationis omnes conflant unam causam moralem totius damni. Ergo singuli tenentur in solidum.

XXV. QUÆST. X. *Utrum ex flagitiosa promissione oriatur obligatio exequendi rem promissam?* RESP. Sempronius, ut virginem ad stuprum, uxorem ad adulterium, sicarium ad homicidium induceret, mercedem certam promisit. Ante executionem promissum nullam inducere obligationem, & esse rescindendum fatentur omnes. Disputatur num promisso impleto solvendum sit pretium promissum? Adfirmant Salmanticenses *tract.* 13. *cap.* 1. *punct.* 6. *n.* 154. & hanc esse communem Doctorum sententiam asserunt.

XXVI. Oppositam opinionem defendunt *Adrianus*, *Joannes Medina*, *Navarrus*, *Wigers*, *Paulus Comitolus*, *Henricus a S. Ignatio*, *Continuator Tournely*. Quandoquidem jura tum sacra, tum civilia decernunt, stipulationes, pacta, promissa ob turpem causam inita nullam habere vim, & pro infectis habenda. Gregorius IX. in cap. *Pactiones* hæc statuit. *Juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis, de jure, vel de facto nullam obligationem inducit*. Jura Civilia in *L. Generaliter* 26. *ff. de verb. oblig. tit.* 1. hæc decernunt. *Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti*. Rursus *L. Mercedem cod. de condit.* hæc adjiciuntur. *Ob turpem causam ex stipulatione contra bonos mores interposita, denegandas esse actiones, juris auctoritate demonstratur*. Tandem L. *Pacta quæ*, Cod. de pactis. *Pacta quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati juris est*. Plura alia utriusque juris prætereo.

XXVII. Recensita jura, cum absoluta sint, æque ante, ac post patratum scelus urgent: & rationibus evincitur. Nam si post patratum malum solvendum pretium est, vim habet stipulatio. At nullam habere vim leges declarant. Quid quod Doctores ipsi communis sententiæ defensores docent, rescindendas esse ejusmodi stipulationes? Ergo ipsorum confessione nullius momenti sunt. Præ-

terea

terea si stipulatio hæc post factum vim habet, ut contendunt Doctores isti, eam profecto non habet ex novo pacto, seu conventione inter contrahentes, sed ex pacto, quod factum præcessit. Alterutrum ergo fateantur necessum est Doctores isti, aut stipulationem hanc validam esse & ante, & post factum, aut nullam esse & ante, & post factum.

XXVIII. Tandem numquid obligatio semel omnino extincta reviviscit? Negant omnes. Ergo longe minus obligatio quæ nulla fuit ante factum, & ab omni jure naturali, divino, & humano nulla habetur, reviviscere potest. Deus, & leges omnes severius puniunt pravitatem commissi sceleris quam committendi. Ergo si propter turpitudinem rei nondum factæ vim obligationis a stipulatione auferunt, multo magis auferre eam debent ob rei factæ iniquitatem. Rursus obligationes quæ ad malum impellunt, foventque crimina, tolerari haud debent. Sed si stipulationes, & pacta solvendæ mercedis pro scelere patrando servanda forent, peccandi licentia liberius grassaretur, & aditus ad infinita scelera patefieret. Denique vota, & juramenta de peccato patrando ex communi sententia nulla sunt: ergo longe magis nullæ promissiones humanæ, quæ sane minus stringunt quam vota & juramenta Deo facta.

XXIX. OBJICIUNT citati Doctores. Distinguenda in flagitio duo sunt: unum, actionis pravitas, Deique offensio; alterum voluptas, delectatio, entitas actionis, molestia, periculum cui flagitiosus exponitur. Primum venale esse nequit. Secundum natura sua, & per se vendibile est. RESP. Hac distinctione posita, vendibilis anima, Angeli, Sacramenta, quatenus entia sunt. Præfata flagitia sub contractu non cadunt, quatenus entia sunt præcisionis metaphysicæ, sed ut suis conditionibus involuta. Voluptates quæ insunt flagitiis, improbæ sunt. Ergo si flagitia ipsa venalia non sunt, neque voluptates quæ comitantur flagitia, vendi queunt. Ergo falsa censenda est citata Doctorum sententia.

XXX. QUÆST. XI. *Quid de quæstu meretricio dicendum?* RESP. Quæstum meretricium retineri posse, & solvi debere communiter fatentur omnes. Ergo falsa est hactenus defensa sententia, & vera adversariorum opinio. Respondeo, meretricem posse repetere, & retinere pretium scortationis suæ, non ob aliquam stipulationem, non ob consensum in fornicationem, non ob voluptatem, non propter periculum aliquod, molestiamve, non denique quod sui corporis copiam locare queat; sed quia leges, quæ ob majora vitanda mala meretricium permittunt, hac mulcta plectunt scortatores, ut mercedem solvant scorto in pœnam patrati sceleris. Addo leges istas permittentes esse. Num ante divinum tribunal justæ semper sint, nobis non constat. Illud certum est, posse Principes minora permittere mala, ut majora declinent. At hinc non sequitur subditos posse eisdem legibus uti. Quare meretrices omnes sincero corde compunctas adigerem ego, ut meretricii quæstum in pauperes distribuerent, illisque ut pauperibus pro sustentatione aliquid plus & minus pro circumstantiarum diversitate concederem.

XXXI. QUÆST. XII. *Utrum virgines, matronæ, & honestæ feminæ pretium accipientes pro vendita pudicitia, restituere illud teneantur?* RESP. P. Leonardus *Lessius* hæc *lib.* 2. *de just. c.* 14. *dub.* 8. *n.* 52. scribit. „ Etsi „ opus malum, pro quo dedit, non sit æ„ stimabile pretio, qua malum; tamen qua „ delectabile, vel utile uni, & alteri detri„ mentosum, periculosum, laboriosum, in„ ter homines pretio æstimatur. Ergo quod „ hac ratione pro eo est acceptum, non est „ restituendum, nisi forte quis existimatio„ nem excesserit; ut si meretrix, quæ usu„ ram sui concedere solet uno aureo, ab „ aliquo juvene extorserit 50. tamquam pre„ tium. *Hoc tamen locum non habet in ea* „ *quæ putatur honesta; ut si matrona ali*„ *qua, vel* FILIA 100. *aureos pro usura cor*„ *poris accipiat ab eo qui dare poterat,* RE„ TINERE *potest. Nam tanti, & pluris potest* „ SUAM PUDICITIAM ÆSTIMARE. Res enim „ quæ certum pretium non habent, nec ad „ vitam sunt necessariæ, *sed voluptatis cau*„ *sa quæruntur*, arbitrio venditoris possunt „ æstimari, ut PROBABILITER docet Petrus „ Navarra, & alii. “ Hactenus ille: quam profecto doctrinam, sicut & alias hujusmodi, non commendavit S. Franciscus Salesius, licet commendarit opera ejusdem auctoris, sane laudanda ob multa recte tradita documenta. Posse ejusmodi mulieres, vel puellas, justitia tantum inspecta, retinere donum sponte datum ab eo qui facultatem habet donandi, absolute non inficior. De his tamen muneribus idem faciendum inculco quod de pretio simoniace accepto tradit S. Thomas 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. *ad* 4. vide-

videlicet non ipsi correo restituenda, sed vel in Dei cultum, vel pauperibus eroganda: tum ut peccandi ansa mulieribus in avaritiam pronis tollatur, tum ut destruatur monumentum præteritæ impudicitiæ, tum ut per quæ peccat quis, per ea & torqueatur, juxta Spiritus sancti effatum. Huic tam æquæ sententiæ repugnare non potest nisi forte qui non pœnitentiam agit, sed fingit.

XXXII. QUÆST. XIII. *Scorta sive publica, sive occulta tenentur ne restituere pretium ob turpem concubitum acceptum a Religioso?* RESP. Similes quæstiunculas non excitarem, nisi agitatas ab aliis invenirem. Pellizarius in *Manual. Reg. tr.* 4. *cap.* 2. *sect.* 4 *q.* 3. Maschardus *tom.* 2. *lib.* 5. *par.* 2. *tr.* 1. *docum.* 2. Lugo *disp.* 3. *sect.* 3. Joannes a Cruce *lib.* 1. *c.* 3. *dub.* 10. & alii opinionem negantem defendunt. Quando, inquiunt, Religiosus obtinet facultatem a Superiore disponendi de bonis sibi ad usum concessis, dum in turpes res ea distrahit, licet in modo alienandi contra Superioris voluntatem agat, ipsa tamen alienatio valida est. Et in hanc alienationem absolute spectatam Superior consentit. Hæc non tam refellenda argumentis, quam lugenda amaris lacrymis sunt. Nulli Superiores licentiam concedere queunt pendendi pretium pro casu turpi. Invalida ergo est alienatio. Ergo restitutio necessaria.

XXXIII. QUÆST. XIV. *An recipiens pretium pro injusta sententia ferenda, restituere illud debeat?* RESP. Leges positivæ detestantur, & prohibent omnes donationes faciendas judicibus ob injustas sententias, advocatis ob injustam defensionem clientum, testibus ob falsum testimonium. Salmanticenses *tr.* 13. *c.* 1. *punct.* 7. *n.* 169. docent, ejusmodi donationes spectato jure naturali validas esse. Verum hæc opinio falsa mihi est, & rejicienda.

XXXIV. Disputatur, utrum vi legis positivæ prohibentis ejusmodi donationes, restitui debeant? Duplex reperitur sententia, & utraque probabilis reputatur a Salmanticensibus. Prior negat restitutionis debitum, quod indicatæ leges obligant tantum in foro exteriori, inquiunt ejusmodi auctores, secus in foro interiori. Hanc opinionem rejicio ut falsam, & improbabilem. Siquidem præfatæ leges jure naturæ nixæ in utroque foro obligant. Audiatur de hoc argumento S. Augustinus, qui *epist.* 54. ad Macedonium ita scribit: *Sed non ideo debet vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit advocatus justum patrocinium, & jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utrumque partem ad examina adhibentur; & isti ex una parte consistunt. Cum autem judicia, & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda, iniqua & falsa venduntur, multo sceleratius utique pecunia sumitur: quia scelerate etiam, quamvis a volentibus, datur. Qui vero pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse . . . . Verumtamen si justitia sincerius consulatur, justius dicitur advocato: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati affuisti, judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.*

XXXV. Hoc testimonium sibi objicit P. Leonardus Lessius *lib.* 2. *de just. c.* 14. *dub.* 8. *n.* 55. his verbis. „ Dices: Divus Augustinus epistola quinquagesima quarta ad Macedonium ait, *sceleratius accipi pecunia pro sententia injusta quam pro justa, pro testimonio falso quam pro testimonio vero*. Atqui pecunia accepta pro sententia justa est restituenda. Ergo & pro sententia injusta. Ita Sotus. " Subdit vero:

„ Resp. negando consequentiam. Non enim quia aliquid est sceleratius, ideo magis vel æque obligat ad restitutionem. Hæc enim obligatio non sequitur magnitudinem sceleris, sed damnum per injuriam datum. *At qui accipit pro sententia injusta, nullam infert injuriam danti, sicut is qui pro justa*. Porro illud est sceleratius quam hoc: tum quia pejus est ferre sententiam injustam (ad quam ferendam jam habet animum qui pecuniam accipit) propter injuriam quæ fit alteri parti, quam accipere pecuniam pro sententia justa ferenda: tum quia (ut ibidem Augustinus ait) sceleratius datur pro injusta quam pro justa, quamvis detur voluntarie, & libenter. Loquitur enim de sententia ferenda. Adde, ibidem Augustinum significare pecuniam istam, etsi sceleratius acceptam, non esse opere impleto restituendam, dum dicit *datam a volentibus*. Volenti enim non fit injuria. Secus si data sit pro sententia justa, quæ censetur data *coacte* metu sententiæ injustæ. "

XXXVI. Si in explicando aliquo fidei articulo hac libertate, & vanissimo distinctionum involucro quis SS. Patrum sententias implicaret & eluderet, actum de fidei articulis esset: & quia in morum mandatis explicandis reipsa Patrum sententiæ variis cavillationibus adulterantur, ideo deplorabili

bili modo relaxata, & obscurata a non paucis Casuistis est Theologia christiana. Doctrina S. Augustini inconcussa est. Quare Vasquez, & Lugo *disp.* 18. *sect.* 5. *num.* 57. fatentur S. Augustinum a nobis stare, nec tamen ipsi verentur defendere opinionem ab Augustino improbatam. Ratio nostræ sententiæ evidens est. Judex vi sui officii tenetur sententiam ferre. Ergo recipere pretium nequit. Pro sententia justa, inquit aliquis, concedo. Pro injusta nego. Quoniam sententiam justam vi officii ferre cogitur: ideo pro ferenda justa sententia recipere pretium nequit, & si recipit, restituere astringitur. At injustam sententiam dicere non est obligatus, ideo pro injusta sententia ferenda recipere & retinere pretium valet. Vin' lepidiora? Dum ejusmodi paradoxa, quæ sensum communem feriunt, deridenda propinamus, redarguunt nos nonnulli. At illos exoramus, ut evincant hæc non esse paradoxa digna severa confutatione. Sed prodeat in medium M. Tullius, qui *lib.* 2. *offic. c.* 16. hæc adversus improbatam opinionem scribit. *Caput autem est in omni procuratione negotii, & muneris duplicis ut avaritiæ pellatur etiam minima suspicio. Utinam, inquit C. Pontius Samnis, ad illa tempora fortuna me servasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diutius eos imperare. Næ illi quidem sæcula expectanda fuerunt. Modo enim hoc malum in hanc Rempublicam invasit. Itaque facile patior tunc potius Pontium fuisse . . . . Nullum igitur vitium tetrius . . . quam avaritia, præsertim in Principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quæstui Rempublicam non modo turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium.*

XXXVII. QUÆST. XV. *Quando id quod restituitur, ad manus creditoris non pervenit, astringitur ne debitor denuo restituere?* RESP. Plura impediunt immediatam restitutionem, quæ propterea fieri debet aut medio Confessario, aut alia persona. Si persona media designetur a creditore, vel facultatem concedat debitori eam deligendi; isque bona fide eligat personam existimatam dignam, certum est rem perire creditori, & debitorem immunem esse a nova restitutione. Idem dicendum, quando persona designatur a judice. Disputatur dumtaxat quando debitor ex se hanc personam eligit. Plures defendunt furem non esse novæ restitutioni obnoxium postquam homini fideli proboque rem restituendam consignavit, etiamsi pereat.

XXXVIII. Opposita sententia mihi est probabilior. Siquidem natura, & essentia restitutionis est constituere æqualitatem læsam injusta acceptione; & creditor semper est invitus usque dum rem suam non obtinet, aut de ipsa disponit, & redintegretur æqualitas. Hæc autem æqualitas non redintegratur, nisi res ablata redeat in creditoris manum. Fur in caussa est sinistri eventus. Ille rem alienam auferendo his periculis libere sese exponit.

XXXIX. Si possessor bonæ fidei rem inventam mittat per virum probum ad dominum suum, si pereat, non est novæ restitutioni obnoxius. Quoniam non tenetur neque ex injusta acceptione, neque ex re accepta. Si vero res debeatur ex contractu mutui, depositi, pignoris &c. distinguunt auctores. Si res restituenda sit eadem in specie, ut hæc vestis, hic equus, quem commodato accepisti, mittatur per virum probum; res perit creditori, quia illius erat, atque adeo domino perit. Contra si res non sit eadem in specie, sed in genere, ut pecuniæ, triticum, vinum, quæ mutuo accepisti, tibi, non creditori pereunt, quia res istæ tuæ erant. Hæc communia sunt.

XL. QUÆST. XVI. *Quo in loco, & cujus expensis fieri restitutio debet?* RESP. Possessor bonæ fidei in loco restituere debet, ubi res extat. Si dominus fuerit absens, admonendus, & ejusdem expensis res deferri ad illum debet. Si vero hic bonæ fidei possessor rem alio transtulerit, tum propriis expensis rem mittere ad dominum debet. Contra malæ fidei possessor proprio incommodo rem restituere tenetur eo in loco ubi res extaret, si ablata non fuisset. Restitutio ex contractu debita, ubi celebratus contractus est, fieri debet, nisi aliter a contrahentibus statutum sit. Mutuum expensis mutuatarii, cum in ejusdem commodum cedat, restituendum est. Contra depositum cum in deponentis utilitatem cedat, istius expensis repetendum est.

CAPUT III.

De illis quibus fieri restitutio debet; & de ordine in restitutione servando.

I. QUÆST. I. *Cuinam restitui res debet accepta a possessore bonæ fidei?* RESP. Domino restituenda res est, quia hæc semper clamat ad dominum suum. Si is cui facienda restitutio est, mortuus sit, heredibus

bus vel ex testamento, vel ab intestato bona restitui debent. Si bona accepisti a Religiosis, Monasterio, si a filio-familias, parentibus, si ab uxore, marito restituenda sunt, nisi de consensu dominorum constaret in ejusmodi alienationes.

II. Si res restituenda perniciosa domino sit, illam restituere eidem non debes tempore quo eisdem noxia est. Quare deposita arma apud te reddere non debes furioso, aut alteri eisdem male usuro. Similiter ex caritate non debes restituere pecuniam, quam dilapidandam in scorta, aut alia flagitia prævides a domino.

III. QUÆST. II. *Cuinam facienda est restitutio quando dominus est ignotus?* RESP. De rerum inventarum restitutione dictum supra est. Nunc de rebus furto ablatis, aut alio titulo, quæ apud possessorem reperiuntur, sermo est. Primo omnis adhibenda diligentia est ut dominus reperiatur. Si dubitetur, an res restituenda Petri sit, an Joannis, pro rata dubii dividenda restitutio est. Si denique nullo modo reperiri dominus potest, distribuenda bona sunt in pauperes. Similiter bona per simoniam acquisita in pia opera eroganda esse docet probabilior sententia. Bona feneratitia, seu usuris collecta, si illi a quibus fenera extorta sunt, innotescunt, iisdem restitui debent. Si ignorantur, pauperibus conferri debent. Quando emptores alicuis communitatis læsi fuerunt venditionibus injustis, tum compensari ejusdem loci emptores debent venditionibus viliori pretio, quando emptores læsi ignorantur. In his casibus consulendus est Parochus, aut Episcopus.

IV. Disputant auctores, num solutio facta non tuo creditori, sed alteri, cui creditor tuus tantumdem debet, valida sit? Adfirmant *Lessius*, *Castropalaus*, *Laym. Bonac.* qui citant *Molinam*, *Valentiam*, & alios. Hæc opinio falsa mihi est. Quoniam Petrus creditor tuus jus habet exigendi a te creditum suum. Paulus vero Petri creditor nullo potitur jure quidquam a te repetendi. Qua ergo ratione pervertere hæc jura vales? Quis te constituit Petri curatorem, ut ejusdem debita solvas? Numquid surripere bona a Petro vales, ut ejusdem debita solvas? Cur ergo centum quæ tu illi debes, quæque illius sunt, solvere ejusdem creditori poteris?

V. QUÆST. III. *Qui ordo servandus in restitutione est?* RESP. Quando debitor solvendo non est omnibus creditoribus, ex his alios aliis præferendos leges statuunt. Alii enim sunt creditores qui jure naturæ præferri ceteris debent. Alios præferendos leges positivæ decernunt. Leges istæ obligant in conscientia, quidquid in oppositum dicant *Diana*, *Machadus*, *Serra*, & alii; quorum opinionem immerito probabilem, seu non improbabilem reputant Salmanticenses.

VI. Creditores quorum bona in specie extant apud debitores, & quorum dominium translatum non est, ut sunt pignora, commodata, deposita, omnibus creditoribus præferri jure naturæ debent, ut omnes fatentur. Debita certa, licet in propria specie non extent, præferenda esse debitis incertis, tenet communior opinio. Quid tutius sit vix percipio. Quare spectandæ circumstantiæ sunt, & prudentum judicio casus qui in praxi raro occurrit, resolvendus.

VII. QUÆST. IV. *An creditoribus privilegiatis præferri venditor debeat, dum res in specie extat apud emptorem?* RESP. Excipiuntur communiter bona Ecclesiæ, minorum, & fisci, quorum dominium non transfertur in emptorem usque dum pretium solutum reipsa non sit. Disputatur solum de aliis creditoribus, qui credito merces vendunt emptoribus, num scilicet isti, quando eorum merces in specie extant apud emptores, pretio non soluto, præferri aliis creditoribus debeant. Adfirmat communior opinio, quæ fori etiam exterioris usui conformior videtur: idque æquitati naturali videtur magis consentaneum, ut cum res venditoris extat in propria specie, non applicetur extraneis, domino aut venditore invito.

VIII. QUÆST. V. *Qualis ordo servandus est inter debita aut ex contractu oneroso, & gratuito, aut ex contractu, & ex delicto?* RESP. Debita ex contractu oneroso, nimirum ex venditione, permutatione, locatione &c. præferri omnino debent debitis ex liberali promissione etiam acceptata ex legato, & testamento &c. Idque verum habet, etiamsi debitum contractum sit ob promissionem dotis solvendæ filiæ, legati donandi Ecclesiæ, pauperibus &c. Quoniam Deus sacrificia ex rapinis facta non acceptat.

IX. Dissidium est, num debita ex delicto præferri debeant debitis ex contractu oneroso? Prima opinio defendit præferenda esse debita ex delicto, quando cetera debita non sint hypotheca firmata, aut non extet res in specie. Altera opinio oppositum defendit, nempe prius esse solvenda debita ex contractu oneroso. Tertia sententia

tia contendit, nullum esse servandum ordinem, sed omnibus pro rata solvendum. Salmanticenses ajunt, omnes tres istas sententias esse probabiles. Et tamen sola una vera est. Quod mihi in re satis obscura & implexa videtur probabilius, est quod debita prius contracta prius solvi debeant, sive sint ex delicto, sive ex contractu. Ratio est, quia dum debitor priora debita contraxit, erat, ut supponitur, solvendo: & creditor jus certum acquisivit. Porro hoc jus legitimum, & certum lædi nequit per debita posteriora: quia dum debitor contrahit hæc posteriora debita, non habet unde solvat, cum ejus bona obligata jam sint priori creditori.

X. QUÆST. VI. *Quomodo creditores hypothecarii præferendi aliis sint?* RESP. Hypotheca jus præbet in bona quæ eidem subjiciuntur. Quare creditores quibus bona debitoris designata sunt sub hypotheca sive expressa & speciali, sive tacita & generali, præferri aliis omnibus creditoribus personalibus etiam privilegiatis debent, ut omnes docent: quia isti non in personam modo, verum etiam in bona hypothecata jus habent. Inter creditores vero hypothecarios *qui prior est tempore, potior est jure*.

XI. Qui pecunias conferunt expendendas in domus ædificio, in colendo agro, in redimendo, aut emendo stabili, quæ bona hypotheca gravantur in securitatem creditorum, qui expresse postulant hæc bona sibi obligari, præferendi sunt creditoribus anterioribus habentibus hypothecam tantum generalem. Verum ad hoc quod attinet, variæ sunt consuetudines tribunalium, juxta quas debita solvenda sunt.

XII. Inter creditores simplices seu personales, qui actionem tantum habent in personam, præferuntur illi qui funerum causa pecunias dant. Funerum nomine veniunt etiam expensæ in infirmitate curanda. Sponsa tradens dotem ante matrimonium, matrimonio non secuto, contrahit creditum privilegiatum præferendum aliis creditoribus personalibus, qui non habent vel expressam, vel tacitam hypothecam. Qui deponit pecunias apud publicum depositarium, vel nummularium, usura non percepta, præfertur omnibus creditoribus personalibus ejusdem publici depositarii; secus autem si usuram perciperet, quia tunc non deponens, sed mutuans est.

XIII. QUÆST. VII. *Qualis ordo servandus est inter creditores simplices, non privilegiatos?* RESP. Prælatio inter istos ad juris naturæ regulas revocanda est, cum nihil de iisdem leges statuant. Una sententia defendit, nullam admittendam inter ejusmodi debitores prælationem, sed partienda esse bona, & pro rata temporis distribuenda. Altera sententia contendit, illos creditores præferendos esse qui tempore priores sunt. Et ratio supra assignata satis urgens videtur: & ideo hæc sententia probabilior est, sive creditores pauperes sint, sive divites. Plura sunt jura quæ favent primis petitoribus. Quare quisque propriæ Patriæ leges spectare debet.

XIV. QUÆST. VIII. *Potestne debitor admonere secreto amicum creditorem, ut prior petat, eique integrum debitum solvere cum aliorum creditorum detrimento?* RESP. Non desunt qui id adfirmant, præsertim P. La-Croix, qui *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 405. hæc scribit: *Secundum sententiam probabilem, quod prior petens præferendus sit, poterit debitor admonere creditorem sibi amicum, quod ipse prius petenti possit prius solvere, & sic procul dubio alter movebitur ut petat.* Fraudibus, & dolis viam parat sententia hæc, quæ seipsa falsitatem prodit. Quam hæc & alia similia paradoxa a christiana æquitate, & simplicitate abhorreant, nemo non videt.

CAPUT IV.

Quænam sint causæ ob quas omitti, aut differri restitutio possit.

I. IMpotentia, quæ excusat a restitutione, duplex est. Altera physica, de qua nemo dubitat; altera moralis, quæ gravissimam, aut gravem peculiarem difficultatem affert. In antecessum tamen advertas velim, cuilibet restitutioni insitam difficultatem esse ob hominum cupiditatem & avaritiam. Hæc autem difficultas nullo modo excusat a restitutione facienda. Nomine ergo difficultatis, quæ moralem impotentiam constituit, intelligitur aut extrema egestas, aut notabile graveque malum, vel scandalum, aut peccandi periculum ob restitutionem subeundum.

II. Heinc inferas, primum debitorem differre posse restitutionem, quando imminet periculum gravis damni, puta si creditor abusurus re sua esset in damnum boni communis, vel proximi. Secundo si debitor ipse grave damnum subiret statim restituendo, creditor vero parum aut nihil incommodi

pate-

pateretur. Restitutio enim ordinata est ad servandam æqualitatem inter partes. Non esset autem æqualitas, quando debitor cum tanto dispendio restituere creditori deberet, si hic vix incommodum sentit propter dilationem. Et hoc in casu irrationabiliter invitus homo esset. Tertio non urget restitutionis præceptum, quando ex ejusdem executione immineret periculum spirituale; ut si ob restitutionem prostituenda esset pudicitia filiarum, si filios re ipsa alere non posses. Artifex non tenetur vendere instrumenta artis suæ, quibus laborando ad victum necessaria acquirit; debet tamen artem exercere, ut debita solvat. In pari casu, excepta extrema necessitate, alicujus damni, creditor præferri debet sicut innocens reo. Dilatio restitutionis licita non est ad comparandum lucrum, potissimum si creditor damnum patiatur.

III. Quare maxima cautione opus est cum debitoribus, quoniam homines proni sunt ad retinendum aliena. Debitores, ut alias dixi, communiter sunt divites, aut nobiles, qui prætextu status sustinendi differunt solutionem debitorum, & mercenariorum, & mercatorum sanguine & sudoribus splendorem pomparum & fastus fovere contendunt. Quare iterum atque iterum monendi Confessarii sunt ut istos a Sacramentis omnino arceant usque dum solverint debita sua. Sunt enim isti cujuscumque justitiæ proculcatores inhumani & truces, tum quod differant solutionem mercedum & debitorum, tum quod crudeliter cogant pauperes debitores, quemadmodum creditor ille evangelicus, ut sibi usque ad ultimum quadrantem solvant.

CAPUT V.

De restitutione propter homicidium, vel mutilationem, vel stuprum, vel adulterium.

I. HActenus de restitutione in communi; nunc de restitutione in particulari agendum est: & primum omnium de restitutione ob homicidium voluntarium, in quo duo spectari damna queunt. Primum vitæ, aut membrorum ablatio; alterum quod vitæ privationem, aut membrorum mutilationem consequitur. Qui alteri vitam voluntarie (nec enim nunc sermo est de mutilatione, aut homicidio quod consequitur ad necessariam defensionem) eripit, lædit justitiam commutantem. Vita autem semel erepta, aut membrum recisum restitui nequit. Quid itaque agendum, ut læsa justitia reparetur? Si judex occisorem, vel mutilatorem punit, nulla alia satisfactio requiritur: quoniam judex omnia quæ ex justitia reparanda damna sunt, jubet ut reparentur. Disputatur igitur de restituendis ab occisore, aut mutilatore a justo judice non punito.

II. QUÆST. I. *Occisor, aut mutilator tenetur ne compensare injuriam personalem fortunæ bonis?* RESP. Duplex sententia est. Una negat aliquid restituendum esse ob injuriam personalem, seu ob solius vitæ, aut membri mutilationem. Altera sententia, quæ probabilior est, adfirmat. Quia qui alterum occidit, mutilat, lædit, violat justitiam commutantem. Ergo reparari hæc justitia debet ea via qua potest. Quamvis autem restitui vita, membrum recisum nequeat, potest tamen fortunæ bonis aliquomodo compensari. Qui restituere mille debet, & non potest nisi centum, liber ne a restitutione partis erit, quia reddere totum non valet? Ad praxim igitur quod attinet, Confessarii est tradere ut homicida, aut mutilator, præter compensationem tam lucri cessantis, quam damni emergentis faciendam heredibus, aliquid largiatur pro vita, aut membro ablato: sacrificia offerri curet, & eleemosynas eroget: atque universam familiam occisi aut mutilati solari, & adjuvare pro virili studeat.

III. QUÆST. II. *Quæ damna compensare interfector debet?* RESP. Cuncta damna quæ ex occisione, aut mutilatione consequuntur, resarcienda sunt. Compensandæ sunt expensæ curationis, & lucra omnia, quæ occisus, aut mutilatus sua arte, negotiatione, & industria assequi poterat, quando filii sunt, vel sorores, uxor, aliique conjuncti, qui talia damna patiantur ex occisione, aut mutilatione. Si vero nemo sit qui damnum patiatur, nihil restituendum est. Disputant auctores, quot vitæ anni computandi sint in occiso? Ut rem paucis conficiam, hæc omnia prudentum judicio subjicienda sunt. Occisiones inter nobiles nulla solent compensatione resarciri. Si homicida pœnam lueret talionis, nulli restitutioni obnoxii forent heredes, quia pœna mortis inflicta omnia remissa censentur: & ita communis obtinet consuetudo. Si alicubi oppositus rationabilis mos vigeat, servandus est.

IV. Si provocatus ad pugnam occidat provocantem cum inculpatæ tutelæ moderami-

mine, nihil restituere astringitur. Si vero graviter limites moderaminis excessisset, tum pro rata restituere deberet. Si mutuo se provocaverint, nihil restituendum est, quia uterque cessit juri suo. Si unus alterum provocaverit improperando ignaviæ notam, provocatus occisor non tenetur ad restitutionem, inquiunt juniores plures: quia respuere sine dedecore duellum non poterat. Hæc ratio pugnare cum Evangelio mihi videtur. Quare mihi falsa est, nisi me fallant omnia, sequens opinio P. Viva, qui *Tom.* 1. *p.* 3. *q.* 7. *a.* 1. *n.* 2. inquit: „ Quamvis aliquando non fugiendo peccet contra caritatem, si scilicet *sine dispendio honoris* fugere poterat; at non peccat contra justitiam. Ergo non tenetur ad restitutionem. " Quid? Peccat Christianus contra caritatem quando *sine dispendio honoris* mundani fugere nequit, non autem contra justitiam peccat? At hanc doctrinam quis non improbet? Fugam enim arripere tenetur, dum via patet, *cum dispendio honoris*, qui in opinione insanientis mundi situs est.

V. QUÆST. III. *An ex homicidio casuali oriatur debitum restitutionis?* RESP. Titius vulneravit Sempronium vulnere minime letali: negligentia chirurgi, aut medici Sempronius moritur. Titius compensare damna astringitur, quæ non mortem, sed vulnus consequuntur. Si tamen Sempronius ex accepto vulnere moritur, quia chirurgus non invenitur, Titius vulnerator compensare tenetur damna quæ mortem consequuntur. Ex homicidio per accidens sequuto nihil restituendum est. Clericus venationem vetitam exercet, omnem diligentiam adhibet, ut homicidium declinet: hoc si sequatur, nihil restituere astringitur. Si contra ex negligentia graviter culpabili homicidium sequeretur, tum restituenda omnia damna essent.

VII. QUÆST. IV. *Quibus facienda sit restitutio damnorum quæ ex homicidio sequerentur.* RESP. Facienda est heredibus, non liberis, sed necessariis. Fratres, consanguinei, licet succedant ab intestato, non sunt heredes necessarii, atque adeo istis nulla facienda est restitutio. Uxores, filii, parentes sunt heredes necessarii, quibus facienda restitutio est.

VII. Diffident Moralistæ, num homicida solvere creditoribus occisi debita teneatur? Communior sententia negat: quoniam nulla datur actio creditoribus contra occisorem, aut mutilatorem in foro exteriori, immo neque in interiori. Circumstantiæ tamen spectandæ sunt, & sapientum consilia audienda, dum similia facta occurrunt, ut in gravissimis delictis id quod justum est, definiatur.

VIII. Si vulneratus dominus absolutus sit, & antequam decedat remittat una cum injuria sibi illata, etiam damna resarcienda, liber occisor est a restitutione. Ceterum licet vulneratus astringatur remittere omnem injuriam sibi illatam, & diligere suum vulneratorem, non tamen obligatus est dimittere damna inde emergentia; immo si uxor, si filii, nepotes, vel parentes graviter indigerent, peccaret contra caritatem, si cum tanto istorum dispendio & detrimento expensas, & damna condonaret.

IX. QUÆST. V. *Quid restituere debet deflorator virginis?* RESP. Communiter auctores absolvunt defloratorem a restitutione, quando virgo sponte consensit, sitque illa sui juris. Leges civiles statuunt ut stuprator vel dotet, vel ducat virginem stupratam, quia semper præsumunt blanditiis & fraude seductam. Et sane in praxi vix absolvendus stuprator est vel a ducenda, vel a dotanda virgine. Circumstantiæ tamen spectandæ sunt. Si defloratio publica sit, minis, vel fraude peracta; tum non solum compensanda est corruptæ virginitatis macula, sed etiam infamiæ nota parentibus illata. Deflorator integram dotem dare non astringitur, sed dandam a parentibus augere. Si tamen pauper sit deflorata, tum integra dos danda est a stupratore. Si dubium occurrat, num virgo antea fuerit deflorata, tutior pars est eligenda, quia nemo præsumitur malus, nisi probetur. Quamobrem etiam in casu dubio compensanda damna sunt. Quin si re ipsa virgo non erat, talis tamen reputabatur, & stuprator eam diffamavit, tum damna compensanda sunt. Si vero ex tali coitu nullam passa infamiam est, nihil restitui debet. Idem quod dictum est de virgine, dicendum de honesta vidua est.

X. Si solis precibus, blanditiis, munusculis virginem pertrahat in consensum, ad nihil teneri communiter auctores docent, ut dictum est, quod hæc omnia libertatem non adimant. Si tamen preces essent adeo repetitæ, & blanditiæ adeo assiduæ ut violentiæ æquivalerent, tum compensanda damna essent. Quicumque sub spe matrimonii virginem defloravit, eam ducere tenetur, quia contractus iste onerosus est, utramque par-

partem astringens, etiamsi promissio ficta fuerit. Quamvis enim contractus de re turpi nullus sit; subeunda tamen pœna est admissi sceleris.

XI. Hæc absolute vera sunt: ceterum si nostri temporis puellæ spectentur, adeo non raro inverecundæ, expudoratæ, effrontes, vafræ, & audaces sunt, ut ipsæ juvenes, & viros aggrediantur; ipsæ eosdem circumveniunt, fascinant, & suis blanditiis & præstigiis dementant, ut vel eorum crumenam expilent, vel in matrimonium pertrahant. Quare ad tantam puellarum audaciam comprimendam lex statuenda esset, ut defloratæ in perpetuum lugerent stupratam virginitatem. Illud semper præ oculis habendum, virgines modestas, verecundas, solitudinis amantes, juvenum & virorum congressus, & alloquia fugientes a nemine violari. Si igitur ipsæ procaces sunt, & propriæ virginitatis nundinatrices, ut aliæ discant, & publico sint exemplo, plectendæ, non dotandæ essent; præsertim si defloratores sint nobilioris & altioris status. Prudentum tamen judicio, & decisioni hæc subjicio, ut id definiatur quod bono publico expediat.

XII. QUÆST. VI. *Quid ob adulterium quod partus consequitur, restituendum est?* RESP. Quando ex certis signis evidenter constat prolem conceptam fuisse ex congressu cum adultero, vel quia maritus absens, vel quia æger, vel quia impotens; tum compensanda sunt damna omnia quæ maritus passus est a tertio ætatis anno in puero alendo: primo enim triennio mater; post, usque ad tempus quo sibi providere filius potest, pater alere filium astringitur. Quid si dubium occurrat cujus sit proles? Aliqui eo nixi axiomate, *Melior est conditio possidentis*, negant debitum restitutionis.

XIII. Quæ mihi probabiliora videntur, sunt sequentia. Quando adulter, & adultera mutuo consensu adulterium perpetrarunt, ambo pro rata tenentur puerum alere, & damna compensare marito, vel heredibus legitimis: si unus deficit, alter tenetur in solidum. Contra si adulter provocet adulteram, eamque blanditiis, & munusculis in adulterium pertraxit; tum adulter solus, utpote caussa princeps, compensationi obnoxius est. Deficiente tamen adultero, tenetur adultera. Quando dubitatur cujusnam sit proles, tum in favorem matrimonii judicandum est. Quod si dubium persistat, & rationes æque probabiles, aut probabiliores suadeant prolem esse spuriam, pro rata dubii compensationem faciendam existimarem.

XIV. Quando adultera duos admittit unum post alterum, & ignoratur cujusnam proles sit, quisnam istorum ad compensationem tenetur, si constet alterutrius ope conceptam prolem esse? *Lugo*, *Lopez*, *Trullenchus*, *Sanchez*, *Sotus*, & alii ambos liberant: & hanc opinionem defendunt quoque *Salmanticenses*, *&* *Cardinalis Gotti*. Hæc opinio mihi improbabilis est. Quid? Certum est alterutrum esse verum parentem, & ambo liberi erunt? Si uterque adulterium perpetravit, uterque subire pœnam debet. Si uterque homicidium intentasset, licet ignoraretur quis illorum re ipsa homicidium perpetrasset, in quo foro uterque liber evaderet? Uterque adulterium perpetravit, uterque actionem procreatricem exercuit. Ergo neuter innocens, licet unus filium genuerit. Ergo uterque pro rata alere filium, & compensare damna astringitur. Oppositæ sententiæ argumenta non urgent. Innocentem volunt illum qui non genuit. At quomodo innocens, si adulterium, si actionem generatricem posuit? Duo ergo sunt rei. Ergo ambo puniendi: ambo ad damna resarcienda concurrere debent: & uno deficiente alter tenetur in solidum.

XV. QUÆST. VII. *Adulter certo sciens ex suo adulterio procreatam prolem esse, quid reddere filiis legitimis tenetur?* RESP. *Diana*, *Henriquez*, *Sotus*, *Ledesma*, & alii contendunt non teneri adulterum compensare damna quæ filii legitimi subeunt in portione hereditatis, aut legatorum, quæ accipit filius spurius, quando is adulteræ non suasit filii spurii suppositionem. Hæc opinio communiter improbatur; docentque utrumque, adulterum, & adulteram, debere omnia damna compensare quæ adveniunt filiis legitimis ratione filii spurii, etiamsi adulter non suaserit suppositionem. Quoniam uterque causa fuit cur spurius filius reputetur legitimus: ergo uterque damnorum reparationi subjectus est. Primum itaque uterque omnem adhibere diligentiam debet, ut legitimæ prolis damna evitentur, dum id absque famæ dispendio fieri potest. Si bona paraphernalia uxor habeat, aut alia libera, ea filiis legitimis dare debet. Si vero adultera bonis liberis non potiatur, quid tum? Debet ne adultera se prodere, ut filiorum damna evitet? Si adultera spem moraliter certam non concipiat, præcavendi damna quæ filiis legitimis imminent ob prolem ex

adulterio procreatam, non tenetur filio spurio crimen detegere, etiamsi compensare damna nequeat: quoniam imprudenter famam prodigeret, dum prudenter dubitat sui criminis manifestationem profuturam. Nec est quod opponas, infamatorem cum suo famæ dispendio debere revocare quæ dixit, etiam cum dubitat suam revocationem profuturam: quandoquidem infamator proximum læsit in fama, & ideo in eodem genere debet cum famæ suæ dispendio famam denigratam resarcire. At mater adultera damna filiis intulit non in fama, sed in pecunia. Quare dum in gener. pecuniæ compensare nequit, non videtur stringenda ut cum famæ, honorisque sui dispendio ejusmodi damna resarciat.

XVI. Filius matri testanti etiam cum juramento se esse spurium fidem adhibere non tenetur, ut communis fert opinio: quia dictum unius testis non inducit necessitatem credendi, præsertim dum propriam pandit turpitudinem cum detrimento illius qui credit. Accedit quod cum filius communi & sua persuasione reputetur legitimus, jure non potest hereditate privari, nisi certis testibus constet, & evincatur ipsum esse spurium. Si mulier vilioris conditionis sit, & exiguæ famæ, & a filio spurio ingens hereditas capienda sit; tunc revelare crimen suum debet, ut communiter docent omnes: hæc quippe mulier exiguæ famæ induci facile potest ad ejusdem jacturam faciendam. Contra mulierem honestam & fama claram liberant communiter auctores a sui criminis manifestatione, etiamsi ingens hereditas capienda a filio esset. Verum ad hoc quod attinet, circumstantiæ spectandæ sunt, & omnibus pensatis decernendum quid magis expediat. Certa enim regula assignari vix potest.

DISSERTATIO III.

De contractibus universe, & partite.

CAPUT I.

Contractus finitio, ejusque causæ, & proprietates.

I. QUÆST. I. *Quid sit contractus?* RESP. Communis notio ejusmodi assignatur. Est duplicis voluntatis dantis, & recipientis deliberata consensio de re quapiam agenda, vel non agenda, signo aliquo exteriori manifestata. Quatuor igitur sunt quæ in quolibet absoluto perfectoque contractu requiruntur. Primum est istius duplicis voluntatis declarata consensio. Prior voluntas appellatur offerens, provocans, & lacescens; posterior recipiens, provocata, & lacessita. Vendentis voluntas offert, & provocat, voluntas ementis recipiens est, & provocata; tametsi interdum emens offerat, provocetque. Alterum est conjunctio istius duplicis voluntatis. Tertium obligatio. Quartum actio efficax, qua uterque contrahens suum explet debitum. Contractus itaque prior est obligatione; & hæc actionem præcedit. Obligatio & actio altera est *civilis*, altera *naturalis*. *Civilis* eget aut tabularum, aut chirographi, vel singraphæ probatione. *Naturalis* mentis, & conscientiæ testimonio contenta est. Duplex itaque in quolibet contractu spectari forma potest. Prima essentialis, quæ semper & ubique apud omnes gentes obtinet. Altera adventitia, seu accidentaria, quæ in jure alicujus populi, vel Principis constituta est. Ex quatuor recensitis prærogativis duæ primæ ad formam contractus pertinent: nam contractus presse acceptus est mutua de re aliqua agenda conventio. Hanc reciprocam voluntatum concordiam obligatio consequitur tamquam formalis effectus.

II. Materia proxima contractus sunt actus humani ad justitiam attinentes. Omnes contractus ad hos quatuor revocantur. *Do ut des: Do ut facias: Facio ut des: Facio ut facias*. Dum executioni ejusmodi contractus demandantur, aliquam speciem seu formam determinatam induunt. Et hoc apprime notandum est ad fraudes, & fenera præcavenda.

III. Conradus triginta species contractuum assignat, quam partitionem improbat P. Dominicus Soto, qui contractus nominatos in tres ordines digerit, & ad septem species revocat. Primus ordo est eorum quibus dominium transfertur: secundus eorum quibus ususfructus: tertius eorum, quibus usus. In primo ordine collocat liberalem donationem, cambium, emptionem, venditionem, mutuum: in secundo emphyteusim: in tertio commodatum, locationem, conductionem. A speciebus contractuum removet depositum, pignus, fidejussionem.

IV. Primus contractus in Scripturis sanctis probatus est *Matrimonii*. Alii sunt contractus generatim probati, ut colligitur ex Apostolo 1. *ad Thessal.* c. 4. ubi dicitur:

Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum. Contractus mutui perspicue commendatur Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Locationis contractus in parabola vineæ locatæ agricolis homicidis, & flagitiosis *Luc.* 20. & contractus conductionis in altera parabola de conductis operariis declaratur. Contractus emptionis recensetur *Gen.* 47. ubi Josephus emit Ægypti prædia, & eadem certa pacta mercede locavit ipsis Ægyptiis.

V. QUÆST. II. *Quomodo perficiuntur contractus?* RESP. In quolibet contractu distinguitur duplex perfectio: substantialis una, adventitia altera. Habetur illa, quando ea omnia apponuntur quæ ad speciem contractus necessaria sunt. Sic venditio quantum ad speciem perfecta est, simul ac inter emptorem & venditorem de pretio conventum est. Mercis autem traditione accidentaliter, & quantum ad integritatem contractus perficitur. Quatuor modis perfici contractus solent. *Consensu* signo exteriore declarato. *Verbis*, seu determinata verborum forma. *Scriptura*, quando necessario requiritur. *Rei traditione*, sine qua aliqui contractus non consistunt. Consensione perficiuntur illi contractus qui mutuam contrahentium conventionem significant, ut sunt emptio, venditio, locatio, conductio. Scriptura, seu instrumentum, quod post conventionem mutuam contrahentes conficiunt, non ad naturam, sed ad probationem contractus requiritur. Alii contractus determinatam verborum formam postulant, ut in *stipulatione* fit, in qua uno interrogante: *Spondes mihi mille?* reponit alter, *Spondeo. Dabis mihi librum? Dabo.* Quæ verborum forma, licet olim apud Romanos obtinuerit, nunc penitus obsolevit, & sat est ut quibuslibet verbis consensus probetur contrahentium. Scriptura perficitur emphyteusis, aliique contractus, qui antequam a notario scribantur, vim non habent, sic consuetudine, vel lege obtinente. Possunt quoque contrahentes suum suspendere consensum usque dum scriptura conficiatur. Rei traditione perficiuntur mutuum, donatio, commodatum, depositum, permutatio, pignus. Hi ante traditionem non reputantur perfecti, sed nuda pacta.

VI. Si contrahentes verbis externis contractus celebrent absque interiore animo contrahendi, contractus nullus est: quamquam in foro exteriori deceptor merito adigatur ad contractum implendum, quia consensus præsumitur. Immo in foro quoque interiori astringitur deceptor ad consensum præbendum. Paucis obligationis naturam perstringam.

VII. Obligatio est vinculum quo quis se obstringit ad aliquid præstandum. Apud ICtos alia est *antidoralis* rei honestate nixa, qua quis gratus est suo benefactori; hujus debitum morale est, non justitiæ præceptum. Alia obligatio fundatur in lege præcipiente, & dicitur *debitum legale*, quod oriri vel a caritate, vel a religione, vel a justitia, vel ab obedientia potest. Sola obligatio ex justitia proficiscens inducit debitum restitutionis. Obligatio ex justitia manans alia est naturalis tantum, quæ in foro conscientiæ obstringit, sed in foro exteriori non dat actionem; alia solum civilis, quando secundum allegata, & probata evincitur quis debitor, qui revera non est, & cogitur ad solvendum; alia est & naturalis & civilis simul, quæ in utroque foro obstringit.

CAPUT II.

De variis contractibus.

I. QUÆST. I. *Utrum contractus ex metu gravi celebratus sit validus?* RESP. Plures conditiones requiruntur ut metus gravis dicatur. 1. Ut malum imminens grave sit. 2. Ut adsint fundamenta probabilia timendi malum. 3. Ut metum incutiens soleat minas intentatas executioni demandare. 4. Ut vir perterrefactus declinare mala nequeat. Mala mortis, mutilationis, exilii, stupri, amissionis status, bonorum ingentium, juxta omnes, gravia sunt. Timor infamiæ, excommunicationis injuste latæ gravis quoque est.

II. Diffident Theologi super valore contractus hujus ex metu gravi celebrati. Prima sententia negat jure naturæ validum esse; altera adfirmat, quam perspicue docet 1. 2. *q. 6. a. 6.* S. Thomas: quia quæ fiunt ex metu, sunt absolute voluntaria, & involuntaria secundum quid. Metus itaque non tollit libertatem necessariam ad contractum ineundum.

III. Leges positivæ plures contractus ex metu gravi celebratos nullos declarant. Sunt autem matrimonium, sponsalia, professio religiosa, dotis solutio, vel promissio, electio Prælati, tutorum auctoritas, vota Deo facta, traditio rerum ecclesiasticarum, absolutio ab excommunicatione.

IV. Diffidium Theologorum in hac causa nullius momenti est: quia licet validus jure naturæ contractus sit, tamen qui metum incutit gravem, jure naturæ rescindere contractum tenetur, ut resarciat injuriam irrogatam. Immo communiter auctores defendunt contractum etiam ex levi metu irritum rescindendum esse, quoniam etiam levis metus injuriam irrogat, quæ reparari debet.

V. QUÆST. II. *An dolus irritet contractum?* RESP. Dolus sumitur pro fallacia, vel pro fraude, aut calliditate, qua unus alterum decipit. Error, sive dolus, qui antecedit, aut comitatur contractum, si sit circa substantiam contractus, eumdem nullum & inanem efficit, quia aufert omnino consensum voluntarium. Quando igitur dolus, error, vafrities sunt causa contractus, nullum esse certum est. Contra, si dolus, sive error sit non adversus substantiam, sed contra aliquam qualitatem accidentariam, non irritat contractum, quia non aufert libertatem in substantiam contractus. Quid si error, aut dolus circa qualitatem esset causa contrahendi; ita ut si dolus, vel error sciretur a contrahente decepto, nullo modo is contractum iniret? Hoc in casu nullum esse contractum ego judico. Nam licet qualitas in genere physico sit accidentaria, dum tamen dat caussam contractui, in genere moris induit rationem caussæ principalis. Nihil frequentius in contractibus emptionis, & venditionis, quam qualitates mercium esse causam principem ad emptionem peragendam, qua sublata causa, consensus voluntarius deficit. Heinc est quod leges civiles reipsa rescindant contractus quibus ineundis dolus sive error causam dedit. Si damna sequuntur, pars quæ alterum contrahentem circumvenit, eadem resarcire astringitur. Sive igitur contractus sit stricti juris, sive bonæ fidei, nulli omnino sunt, quando dolus, vel error causa princeps est eosdem celebrandi. Non nego tamen, in contractibus stricti juris severius inhærendum esse verborum, & expressionum formulis: idcirco enim stricti juris nuncupantur, quia verborum rigori standum est. Verum semper æquitas naturalis, quæ est anima cujuscumque contractus, spectari debet.

VI. Adulationes, blanditiæ non impediunt, sed alliciunt potius contrahentes ad ineundum contractum. Sed distinguenda sunt duo blanditiarum genera. Blanditiæ, importunæ preces, assentationes, quæ sermonis comitate, gestus lenocinio, vocum suavitate, falsitate, & fraude exclusis, animos permulcent atque delectant. Hoc assentationum genus contractus non perimere, convenit penes omnes. Blanditiæ aliæ versutæ, malitiosæ, fraudibus, mendaciis, fallendique artibus instructæ, quæ animum a virtute, & a veritate detorquent. Hoc assentationum genere contractus elidi, & perimi, nemo negare jure valet, quando contractui causam dant.

VII. QUÆST. III. *Quid de contractibus initis sub causa, modo, demonstratione, & conditione dicendum?* RESP. Tum celebrari contractus *sub causa* dicitur, quando causa inducens ad contrahendum proditur. Causa duplex. Finalis una, quæ ita permovet contrahentem, ut, ea sublata, non contraheret. Impellens altera, quæ allicit contrahentem, ut facilius contrahat; contraheret tamen, etiam ea sublata. Valet contractus in posteriori, nullus in priori casu est.

VIII. *Modus* contractui adjectus, onus quoddam est, implendum ab eo qui contractum suscipit, & acceptat. Modus iste non suspendit, sed perfectum contractum supponit. *Demonstratio* in contractu est, quando aliquid indicatur vel rei, de qua fit dispositio, vel ejus, quocum contrahitur; v. g. si dicatur: *Vendo tibi equum, quem emi Patavii tui gratia: Tecum contractum ineo, quod amicus meus sis.* Circumstantiæ istæ communiter non vitiant contractum, quia contractui causam non dant. Nec ideo omnis causa princeps est illa quam si scivisset contrahens, abstinuisset a contractu; sed illa dicitur causa principalis quæ reipsa gravem mutationem inducit, & quæ cognita retraxisset contrahentem a contractu ineundo.

IX. QUÆST. IV. *Quomodo interpretandus est contractus ad diem, vel sub disjunctione?* RESP. Si dies designatus determinate sit, eodem die celebrandus contractus est. Debitor non tenetur ante præfinitum diem complere, nec post præfinitum diem differre valet. Si dies non præfinitus, sed incertus sit conditioni annexus, tum expectanda conditio est. Si nulla adjecta conditio fuerit, arbitrio prudentum designari tempus debet. *Disjunctio* species diversas comprehendit; ut si dicas: *Promitto tibi equum, vel quinquaginta aureos*: ambæ species disjunctive sub obligatione manent, sed electio in arbitrio promissoris est. Pereunte tamen una specie, altera sub obligatione manet.

X. QUÆ-

X. QUÆST. V. *Quomodo obligat contractus conditioni illigatus?* RESP. Conditio contractui adjecta spectat tempus aut præteritum, aut præsens, aut futurum. Quæ duo prima tempora spectat, non est proprie conditio, cum contractum non suspendat, sed absolutum efficiat. Conditio itaque proprie accepta futurum respicit. Conditiones intrinsecus necessariæ non suspendunt contractum. Conditiones impossibiles nullum efficiunt contractum, sicut & conditiones turpes, exceptis duobus contractibus matrimonii, & ultimæ voluntatis, in quibus turpes conditiones pro non adjectis habentur.

CAPUT III.

De illis qui valide, & licite inire contractus valent: de solemnitate juris necessaria. Quid firmitatis addat juramentum contractui, quibus competat restitutio in integrum.

I. QUÆST. I. *Quinam possunt contractum inire?* RESP. Omnes qui usu rationis præditi sunt, & liberam bonorum suorum administrationem habent. Heinc infantes carentes usu rationis, furiosi, amentes, ebrii, dormientes, prodigi, pupilli ante decimum quartum annum, minores ante vigesimum quintum sine curatorum & tutorum assensu inire contractus non valent. Prodigi tamen inepti ad contractum declarati sint oportet a judice. Pupillus dicitur qui annum pubertatis non est assecutus. Hic annus in masculis est quartusdecimus, in feminis duodecimus. Ætas proxima pubertati est in masculis annus decimus usque ad quartum decimum; in feminis est nonus cum dimidio usque ad duodecimum. *Minores* appellantur qui annum vigesimum quintum non impleverunt: post vocantur *Majores*. Pupilli, & minores, quando sunt doli capaces, inire contractus possunt de bonis quorum ipsi liberam habent administrationem, qualia sunt bona quæ ipsis vel a parentibus, vel a tutoribus, vel ab amicis conferuntur, ut iisdem pro libertate utantur. Icti tamen communiter etiam pro hac bonorum dispositione requirunt ætatem proximam pubertati, quæ sententia & mihi probatur: quia ante hanc ætatem non ita rationis usu potiuntur, ut cum hominibus astutis & versutis inire contractus queant. Bona vero immobilia, aut mobilia, quæ servando servari queunt, distrahere pupilli, & minores non valent absque judicis facultate, quæ sine justa causa concedi non potest, quia jura sic disponunt. Minor de bonis mobilibus contrahere potest, si curatore careat; & uti beneficio restitutionis in integrum, si lædatur: secus pupillus, cui interdicta est administratio. Habita vero curatoris, & tutoris facultate, tam minor, quam pupillus possunt de bonis mobilibus, quæ servando servari nequeunt, contrahere, & obligationem tam naturalem, quam civilem subire. Illa bona mobilia dicuntur *servando servari posse*, quæ ultra triennium servari possunt, ut aurum, gemmæ, & cetera ejusmodi. Quæ vero ultra triennium non durant, dicuntur *servando servari non posse*. Si pupilli, & minores absque tutorum, & curatorum licentia contractus ineant de illis bonis, de quibus cum eorumdem facultate disponere valent, contractus nulli sunt in utroque foro civili, & conscientiæ.

II. QUÆST. II. *Quæ juris solemnitas ad contractus valorem requiritur?* RESP. Duplex solemnitas: altera accidentalis, substantialis altera. Quæ substantiam contractus spectat, ea deficiente, nullus contractus est: prior vero solemnitas si desit, contractum factum non perimit. Unde colligenda est hæc diversitas solemnitatis accidentalis, & substantialis? Ex legum diversitate. Lex alia prohibet contractum absque hac aut illa formula, eum tamen non irritat. Hæc accidentalis dicitur, & contractum non solvit: unde est illud proverbium: *Multa facta tenent quæ fieri prohibentur*. Alia lex, quæ non modo prohibet, sed etiam irritat contractum factum absque hac, aut illa formula, substantialis est, nullumque efficit contractum, si præscriptus ritus desit.

III. Disputant auctores, num contractus destitutus solemnitate substantiali, valeat saltem in foro conscientiæ? Fatentur omnes, contractus matrimonii, & professionis monasticæ nullos esse, si desint solemnitates præscriptæ in utroque foro. Diffident vero de aliis contractibus. Adfirmant plures, contractus destitutos solemnitate substantiali, qui in foro exteriori nulli sunt, in foro conscientiæ validos esse. Mihi probabilius est in utroque foro esse nullos: quoniam omnia subditorum bona supremarum potestatum regimini & directioni subjecta sunt, spectato ordine ad publica commercia peragenda. Ergo subditi in utroque foro servare tenentur formas, & ritus a supremis potestatibus præscriptos, quibus re-

gitur humana societas, & publica commercia in bonum publicum diriguntur. Nisi me omnia fallant, error est manifestus societati humanæ, & publico commercio infestus asserere quod subditi in conscientiæ foro istarum legum observationi astricti non sint. Inquit enim Apostolus ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo.* Plura alia prætereo brevitatis gratia.

IV. QUÆST. III. *Quomodo juramentum confirmet contractus jure naturæ, vel positivo irritos?* RESP. Certum est juramentum non confirmare contractum jure naturæ nullum, quia contractuum naturam & essentiam mutare juramentum nequit. Quod ad contractus jure positivo irritabiles pertinet, dum jus irritat, aut rescindibilem contractum declarat in creditoris odium, tum juramento contractum non confirmari certum est: quia tunc jus privat creditorem quacumque actione adversus jurantem. Sic qui jurat latroni, usurario, aliisque ex metu gravi se soluturum centum, hæc promissio juramento rata non fit, nec valida, nullumque latrones, vel feneratores jus acquirunt adversus talem promissorem jurantem. Juramentum tamen ob divini nominis majestatem, & reverentiam eidem debitam, servandum est. Quando contractus a jure rescindibilis decernitur ob bonum publicum, communemque utilitatem, similiter juramento non firmatur: quia tum contractus illicitus nullusque est. Juramentum autem non est vinculum rei illicitæ & pravæ.

V. QUÆST. IV. *Quibus competat beneficium restitutionis in integrum?* RESP. Restitutio in integrum est *pristini status redintegratio judicis auctoritate facta*: quod beneficium in favorem minorum præcipue institutum est: & tunc locum habet, quando contractus juris forma spectata validus ratusque fuit; sed in eo læsus minor est ante completum annum XXV. idcirco judicis auctoritate in priorem statum revocatur. Hæc in priorem statum revocatio fit aut contractum rescindendo, aut pretium, in quo læsus minor fuit, augendo. Requiritur tamen notabilis læsio, ut peti hoc beneficium possit. Hæc restitutio in integrum locum habet in venditionis contractu, si minor læsus fuit, vel quia justo minus vendidit, vel quia rem vendidit quam vendere non debebat. Rursus si minor pecuniam mutuam accipiat, eamque prodigat, non tenetur restituere nisi id in quo factus est locupletior. Si vero contractus sit juxta juris formulas, & æquitatis regulas, restitutio in integrum locum non habet.

CAPUT IV.

De contractu venditionis, & emptionis. De illis qui vendere, & emere possunt. Quænam sint res venales.

I. QUÆST. I. *Quid sit emptio?* RESP. Est pactio determinati pretii pro merce dandi. Venditio est pactio mercis dandæ pro determinato pretio. Hi duo partiales contractus in unum coalescunt. Contractus iste onerosus est. Dominium mercis non transfertur ante ejusdem traditionem. Emptor ante traditionem jus habet ad rem, secus dominium. Quare si ante traditionem secundus emat, & res tradatur, hic dominium acquirit, nec rem tradere priori emptori astringitur. Ut itaque dominium transferatur, & pretii solutio, & rei traditio requiruntur. Si alterutra ex his conditionibus desit, dominium non transferri communiter auctores asserunt. Quamobrem si emptor rem alienaverit pretio non soluto, jus venditor retinet eam repetendi ubicumque invenerit. Si tamen venditor rem emptori fidat, habeatque pretium pro soluto, tum dominium translatum est.

II. QUÆST. II. *Res vendita duobus emptoribus, cui tradenda? cui perit ante traditionem?* RESP. Danda est priori emptori, qui cum prior tempore sit, prior quoque jure est. Si uni sit vendita solum, & alteri vendita & tradita, res istius est, nisi emptor sit privilegiatus, ut pia loca, Ecclesia, civitates. In hoc quippe casu priori emptori res debetur, etiamsi tradita merx sit secundo emptori. Idem dicendum, quando priori emptori etiam non privilegiato datum fuit pignus in majoris securitatis testimonium. Res vendita ante traditionem perit venditori, quia res perit domino. Dominium autem ante traditionem attinet ad venditorem. Si res tradita emptori sit, pretiumque habeatur pro soluto, perit emptori.

III. QUÆST. III. *Ad quem pertinent fructus rei venditæ ante pretii solutionem?* RESP. Si fructus pendeant ex plantis, tempore rei venditæ, pertinent ad emptorem, quia tum sunt partes rei venditæ. Disputant auctores de fructibus futuris, antequam solvatur pretium. Pretium dupliciter spectari potest. Pri-

Primo quando habetur pro soluto: cum nempe venditor concedit emptori definitum tempus pro solutione: & tunc fructus pertinere ad emptorem certum est. Secundo consideratur pretium promissum ab emptore continuo, aut tali tempore solvendum, ita ut venditor pro soluto non habeat pretium istud. De hoc secundo casu disputatur.

IV. Prima sententia defendit fructus pertinere ad venditorem, quia hic solus est dominus rei venditæ, antequam pretium solvatur, vel habeatur pro soluto. Altera opinio defendit, pertinere ad emptorem, quia leges civiles, quæ negant transferri dominium ante pretii solutionem, abrogatæ sunt jure canonico vetante omnem usuram. Verum ad hoc quod attinet, spectanda est consuetudo & mos cujusque regionis, & quæ leges in hac materia obtineant in foro: & juxta hæc decidenda est quæstio.

V. QUÆST. IV. *Possunt ne contrahentes pactum inire ut emptor fructus rei, aut eorumdem pretium reddat venditori, donec pretium solverit?* RESP. Adfirmant Molina, Bonacina, Viva, & alii. At hæc sententia mihi falsa est, quoniam feneratitium est pactum istud, mutuumque pallio fucatum. At, inquit P. Viva, emptor non solvit propter dilationem solutionis, sed propter lucrum, quod cessat venditori ratione protractæ solutionis. Effugia hæc sunt. Si venditor damnum patitur, aut differat rei traditionem usque dum pretium solvatur: aut damni quod reipsa patitur, compensationem exigat. Si venditor temporis dilationem concedit pro pretii solutione, & emptor morosus fuerit, tunc iste tenetur damnum compensare, & venditor jure potest repetere damni istius, quod revera patitur, reparationem. Hæc justa, & æqua sunt. At præfata venditio cum onere reddendi fructus rei traditæ, seipsa usuræ speciem præfert, adeoque cavenda.

VI. QUÆST. V. *Cujusnam sint fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractus dissolvi contingat?* RESP. Quatuor modis dissolvi contractus posse, auctores docent. 1. Si vendas hoc modo: vendo tibi domum hoc pacto, ut si intra annum melior mihi occurrerit conditio, domus libera sit: vel si adjicias pactum *legis commissoriæ*; ut si dicas: vendo tibi domum, ut intra annum pretium solvas: alioquin contractus nullus sit. 2. Si venditio celebretur cum pacto retrovendendi: ut si hoc modo contrahas: do tibi pecunias, ut domum mihi vendas, ea lege, ut quoties pecunias reddideris, domum iterum vendam. 3. Si mutuo consensu post annum rescindatur contractus. 4. Si contractus sit conditionatus, & conditio non impleatur. His positis *Salmanticenses*, *Lessius*, *Bonacina* docent, contractum cum pacto adjectionis in diem, aut legis commissoriæ expresse & manifeste celebratum, ipso facto nullum esse, atque adeo fructus pertinere ad venditorem. Similiter si venditio sit affecta pacto retrovendendi, medii temporis fructus productos a tempore venditionis usque ad tempus quo rescinditur contractus, ad emptorem pertinere; eos vero qui retrovenditionis tempore colliguntur, ad venditorem attinere docent. Num iste contractus speciem usuræ præferat, alibi dicetur. Si autem venditio mutuo consensu dissolvatur, ad emptorem pertinent fructus, juxta dicta *num.* 4. quia contractus ante dissolutionem validus erat. Si denique conditio impleatur, fructus sunt emptoris; si non impleatur, sunt venditoris. Ceterum in his contractibus voluntates contrahentium spectandæ sunt, dolis, & fucis sublatis.

VII. QUÆST. VI. *Qui vendere queant, & quæ res venales sunt?* RESP. Omnes qui apti sunt ad contractus celebrandos, vendere, & emere jure valent, nisi leges vetent; ut tutoribus, & curatoribus prohibitum est vendere res pupillorum, & minorum; & executoribus testamentorum vetitum est emere res defuncti. Res autem quarum dominia transferri queunt, sunt vendibiles. Heinc vendi, aut emi res spirituales nequeunt, aut quæ spiritualibus annexæ sunt, ut beneficia, juspatronatus, olea sancta, Sanctorum reliquiæ, templum, & cetera id genus. Interdicta quoque est venditio hereditatis ante mortem testatoris.

VIII. QUÆST. VII. *Quæ pecuniis alienis emuntur, fiunt ne emptoris, aut pecuniarum domini?* RESP. Fiunt emptoris, quando hic suo nomine aliena pecunia utitur, puta deposita, & proprio commodo, & periculo emit, nulla obsistente lege. Quando vero bona emuntur pecunia pupillorum, militum, Ecclesiarum, minorum, tum emptores non sibi, sed Ecclesiis, militibus, pupillis, minoribus bona acquirunt.

IX. QUÆST. VIII. *Valida ne est rei alienæ venditio?* RESP. In venditione transfertur dominium. Rei alienæ venditor dominium non habet. Ergo transferre illud nequit. Si latro tibi rem alienam vendit, cum ejusdem dominio careat, transferre illud nequit.

quit. Dominium vero si acquirit pecuniæ acceptæ ab emptore; eam tamen restituere, & damna inde illi obvenientia compensare astringitur.

X. QUÆST. IX. *Utrum licita venditio sit earum rerum quæ adhibentur in pravos usus?* RESP. Quædam natura sua mala sunt, ut maleficia, libelli famosi, anuli, quibus illigata dicuntur dæmonia, & id genus cetera. Quod ejusmodi merces vendi nequeant certum est. Qui evulgant libellos famosos, aut vendunt contra Papam, Cardinales, & Mendicantes, excommunicationem incurrunt. Auctor libelli famosi contra laicos pœna capitis multatur, *Cod. de libel. fam. l.* 1. jure canonico cædendus est virgis. *Cap. Qui in alterius*. Lege Constitutionem S. Pii V. quæ incipit *Romani Pontificis providentia* anno 1572. editam.

XI. QUÆST. X. *Peccant ne qui vendunt venena, fucos muliebres, chartas aleatorias, idola, & cetera id genus?* RESP. Qui absolute venena divendunt nullo habito emptorum respectu, graviter peccant, & puniri tamquam humanæ societatis proditores debent, quia aliena manu occidunt homines. Qui autem venenum divendunt emptori probo, prudenter judicantes in bonum usum illud adhibiturum, sicut reipsa adhiberi potest, non peccant.

XII. Fucos muliebres vendi posse docent Salmanticenses, & pro hac opinione citant S. Thomam, qui 2. 2. *qu.* 169. *a.* 2. *ad* 2. hæc scribit. *Mulierum fucatio, de qua Cyprianus loquitur, est quædam species fictionis, quæ non potest esse sine peccato*. Decretoria hæc verba sunt. Cyprianus loquitur de feminis, quæ ad ementiendam, & ostendendam pulchritudinem fucos adhibent. In suæ doctrinæ confirmationem S. Augustini auctoritatem allegat S. Thomas. *Fucari pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est, qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari secundum veniam, non secundum imperium*. Licitum est feminis & viris occultare deformitatem, gibbam, cicatricem, & cetera ejusmodi: at vultuum deformitates fucis non occultantur. Fuci communiter adhibentur ad mendacium pulchritudinis confingendum. Mulieres, dum domi maritorum oculis expositæ morantur, communiter omnia negligunt ornamenta; dum in publicum prodeunt, ac si in scenam mimas acturæ erumperent, tunc fucatæ, pictæ, cristatæ, concinnatæ, phaleratæ, & omnibus mundanæ seu infernalis vanitatis præstigiis circumseptæ apparent. Quis dixerit istas non peccare, atque adeo ipsos venditores, qui scienter ejusmodi feminis fucos tradunt? Si vero fuci vendantur ad occultandas deformitates, illicita tunc venditio non est. Si fuci dumtaxat inserviant ad pulchritudinem ementiendam, & ex conditione ementium id deprehendatur, peccant venditores. Quare ex circumstantiis deprehendi debet, num licita, aut illicita venditio sit.

XIII. Aleas, taxillos, chartas aleatorias vendi licite posse passim docent juniores. S. Thomas, S. Raymundus, S. Bonaventura, S. Antoninus, ceterique sancti, gravioresque Theologi peccati damnant ludos fortuitos alearum, & chartarum in illis qui ex instituto ejusmodi ludis operam dant. Chartæ adhiberi in illis ludis valent qui ab industria, & arte pendent, & recreationi aut solamini inservire queunt. His ludis laici absque culpa indulgere valent pro aliquo brevi tempore. Quæ enim recreationis gratia adhibentur, brevia confinia habent: homo quippe ad laborem, & seria opera peragenda natus est. Recreatio, solatium honestum sunt medicinæ destinatæ ad vires instaurandas. Si hos medicinæ limites homines transiliunt, in vitia continuo declinant. Damnari igitur absolute nequeunt venditores taxillorum, chartarum & idolorum: quia adhiberi hæc possunt ad ludos non fortuitos, sed industriales; & idola ad ornatum, ad rem antiquariam illustrandam adhiberi valent. Verum quia taxilli, chartæ, fuci ut plurimum ad pravos usus adhibentur; ideo hortandi mercatores sunt ut ab his mercibus vendendis abstineant. Rigida hæc sunt, inquies. Fateor. Sed via cæli arcta est, & vita Christianorum luctus & pœnitentia est.

XIV. QUÆST. XI. *Utrum Probabilismus sit vendibilis a judice?* RESP. Ne quis suspicetur me ad invidiam creandam Probabilismo, hanc quæstionem proponere sane festivam, admonere lectorem interest, *P. Thomam Tamburinum* hanc disputare controversiam *lib.* 8. *in Decal. tract.* 3. *c.* 7. §. 3. *n.* 13. ubi hunc proponit titulum: *Venditio sententiæ probabilis*: & his verbis propositam quæstionem discutit: „ Occurrit hic non absimilis difficultas, *ac in judice*. Supponamus probabilem esse eam opinionem de qua late „ dixi lib. 1. c. 3. quam præter ibi citatos „ Dicastillus lib. 2. de just. tr. 1. D. 5. dub. 7. „ licere judici ex duabus opinionibus æque „ pro-

„ probabilibus unam eligere, & juxta illam proferre ſententiam. Jam inquiro licite ne & juſte accipiet judex pecuniam, „ ut potius illam eligat quæ mihi favet, „ quam illam quæ meo adverſario? “

XV. Reſpondet, ſe improbaſſe hanc opinionem loc. cit. *Eam tamen* (ſubdit) *legat qui velit apud Leſſium lib.* 2. *c.* 14. *dubit.* 9. *n.* 64. *Valentiam* 2. 2. *q.* 63. *a.* 4. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 4. *Salon* 2. 2. *qu.* 62. *a.* 4. *contr.* 2. Porro P. Leſſius *loc. cit.* præter Valentiam, Salonem, Dianam, & plures alios hanc propugnat opinionem, quod nempe judex pecuniam accipere jure valet pro ferenda ſententia juxta unam opinionem probabilem potius quam juxta aliam, his verbis. „ Dubitari poteſt, utrum contra juſtitiam peccet, ſi aliquid accipiat (judex) ut hanc „ potius quam illam in judicando ſequatur. „ Videtur non ita peccare . . . quia non „ tenetur ad alteram determinate, ſed liberum ei eſt ſequi quam maluerit. Ergo „ ſi aliquid accipiat ut hanc ſequatur potius quam illam, non facit ulli injuriam. „ Conſequentia patet. Quia cum res non „ eſt debita, non eſt contra juſtitiam (*ſi* „ *ſolum jus naturæ ſpectemus*) exigere pro „ ea pretium, ſi alioquin pretio ſit æſtimabilis. Tertio quia non accipit pretium „ pro juſtitia ſententiæ, ſed quia in hac „ cauſa hanc opinionem præfert iſti, ad „ quod nullo modo tenebatur. Hoc autem „ eſt pretio æſtimabile, *tum quia utiliſſimum eſt parti*, tum quia ſequendo hanc „ opinionem amittit favorem alterius partis, cui potuiſſet gratificari. “

XVI. Vin' meliora? *Probabiliſmus* docet liberum eſſe ex duabus opinionibus probabilibus alterutram ſeligere. Quando occurrunt duæ opiniones probabiles contradictoriæ, poteſt judex ſententiam ferre ſecundum illam quæ magis illi placuerit. Porro quod hanc præ alia ſeligat, pretio eſt æſtimabile. Ergo vendere hanc unius præ alia opinionis prælationem jure poteſt. Ergo *Probabiliſmus* eſt materia venditionis, & emptionis. Quid itaque mirum, ſi merx adeo pretioſa tanto diſputationis æſtu defendatur? En quam verum ſit oraculum Alexandri VII. modum nempe hunc opinandi eſſe omnium malorum caput.

CAPUT V.

De negotiatione, & de his quibus vetita, aut permiſſa eſt.

I. TRiplex diſtingui negotiatio ſolet. Prima, qua emuntur ad victum neceſſaria, & quæ ſuperſunt, venduntur. Secunda, qua emitur materia, puta ligna, metalla, & cetera plura, ex quibus artis labore ea conficiuntur quæ vel ad ornatum, ad commodum, vel ad vitæ neceſſitatem conducunt. Tertia, qua merces emuntur, ut eædem immutatæ carius vendantur. Duæ primæ minus proprio ſenſu negotiationis nomen ſubeunt. Tertia negotiatio eſt de qua nobis ſermo erit. Hanc dolis, fraudibus, perjuriis, mendaciis obnoxiam aſſerunt Scripturæ divinæ, & SS. Eccleſiæ Patres. Dicitur enim Eccli. 26. *Duæ ſpecies difficiles . . . difficile exuitur negotians a negligentia, & non juſtificabitur caupo a peccatis labiorum*. Difficile mercator negligentia exuitur in æternæ ſalutis negotio, quia augendarum divitiarum cupiditate faſcinatur. Heinc Apoſtolus 1. *ad Timoth.* 6. inquit: *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge; ſectare juſtitiam.* Plurima Patrum teſtimonia prætereo brevitatis ſtudio.

II. QUÆST. I. *Sit ne Clericis, & Religioſis vetita negotiatio?* RESP. Plures ſunt canones, qui ſub excommunicationis pœna Clericis & Religioſis negotiationem prohibent. Cap. *Secundum ne Clerici, vel Monachi*, ubi hæc habentur: *Sub interminatione anathematis prohibemus ne Monachi, vel Clerici cauſa lucri negotientur.* Rurſus cap. *Conſequens* 88. diſt. Clementina 1. de vita & honeſtate Clericorum. Cap. *Canonum* 14. q. 4. Pœnæ impoſitæ per hos canones ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio, quas innovavit, quibuſque alias adjecit Tridentinum *ſeſſ.* 22. Communiter auctores docent, has pœnas non eſſe latas, ſed ferendas, quas nemo, niſi poſt judicis ſententiam, incurrit. Leges iſtæ comprehendunt omnes Clericos in ſacris conſtitutos, imo etiam in minoribus, ſi beneficiarii ſint. Juniores plures excipiunt ab hac prohibitione Clericos in minoribus conſtitutos,

tos, etiamsi beneficiarii sint; sed gratis & sine ullo fundamento: ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

III. Disputant Moralistæ num Clerici, vel Monachi qui semel & iterum negotiantur, peccent mortaliter? Verum ego a definiendo malitiæ gradu abstinere soleo, nisi veritas expressa sit. *Salmanticenses* defendunt, Clericum, aut Monachum non peccare mortaliter, si bis vel ter negotientur, & citant *Dianam*, *Lugo*, *Malderum*, *Filliucium*, & alios. Ego autem respondeo, servandam legem esse. Utrum grave, an leve sit peccatum, nostram fugit mentem. Quod servanda lex sit, mens nostra evidenter agnoscit. Ergo distinctiunculæ effugia sunt ad eludendam legem.

IV. QUÆST. II. *An Clerici, vel Monachi negotiari per alios possint?* RESP. Adfirmant *Salmanticenses*, qui citant *Molinam*, *Lessium*, *Lugo*, & alios: quia, inquiunt, sacri canones prohibent negotiationem Clericis & Monachis a semetipsis peragendam: hoc quippe indecentiam præfert, & distractionem animi secum adfert: secus quando Clerici, & Monachi totam curam alteri relinquunt, & aliorum ministerio mercaturam exercent.

V. Nisi hæc circumventio legis sit, quænam erit? Prohibentis legis finis, & spiritus eo tendit, ut Clericos & Monachos Deo consecratos a congregandis divitiis avellat, ut ipsi divino cultui totos se dedant, ut Deum & sibi, & populo propitium reddant. Clerici autem, & Monachi, qui aliorum industria negotiantur, avaritiæ, cupiditatibus, curis, angustiis, & continuis perplexitatibus, & sollicitudinibus anguntur. Quænam negotiatio permissa Clericis, & Monachis sit, descripta est *Tom. 7. Lib. 3. dist. 2. c. 3. n. 10. & seq.*

VI. QUÆST. III. *Quot modis negotiatio illicita laicis fiat?* RESP. Illicita evadere potest 1. si finis ejusdem sit solum lucrum. 2. si fraudes, mendacia, perjuria, monopolia eidem immisceantur. 3. si materia vendibilis non sit, ut res sacræ, aut merces quæ vendi infidelibus prohibentur, ut arma, ferrum, aliaque quæ in *Bulla Cœnæ* numerantur. 4. si mercatura aut diebus sacris, aut in loco sacro exerceatur.

VII. QUÆST. IV. *Qui mercaturam exercent, licite ne carius merces vendere queunt quam ii qui negotiationem non exercent?* RESP. Adfirmant omnes, quoniam mercatorum professio Reipublicæ necessaria est; & hac professione vivere, ac plura gravamina sustinere isti debent, a quibus liberi sunt qui mercaturam non exercent. Consueti tamen inter mercatores pretii limites excedere nequeunt. Vetitum illis est congregare frumentum, dum minus valet, ut carius vendatur. Hæc negotiatio juri naturali & positivo repugnat. Nam ejusmodi divites accumulatores frumenti, ut tempore penuriæ carius illud vendant, sunt pauperum oppressores, & Reipublicæ perniciosi. Jus ipsum positivum, non commune modo cap. *Quicumque* 14. *q.* 4. sed peculiare etiam cujuscumque regni, talem negotiationem prohibet.

CAPUT VI.

De monopoliis licitis & illicitis. De venditione cum pacto retrovendendi.

I. MOnopolium est conventio, seu conspiratio, qua plures deliberant de tali merce non vendenda nisi hoc aut illo pretio ab ipsis designato. Quatuor sunt (alii duodecim numerant) monopolii præcipua genera. 1. Quando unus, aut plures merces conquirunt, & emunt, ut inducta inopia ceteri cogantur ab iisdem emere cariori pretio. 2. Cum unus a Principe privilegium impetrat, vi cujus ipse solus, ceteris exclusis, vendere tales merces possit. 3. Quando plures impediunt ne merces extraneæ invehantur in civitatem, ut ipsi suas ex propriis prædiis perceptas, aut aliunde conquisitas distrahere caro pretio queant, cum boni communis detrimento. 4. Dum mercatores una conspirant, statuuntque, merces tanti, & non minoris vendendas esse: aut contra quando emptores una conspirant, statuuntque tanti, & non pluris merces solvendas esse.

II. Monopolium primi generis omnes improbant. Secundum probant, quando privilegium obtentum a Principe justum est, & bono publico consentaneum. Si enim privilegium arte versuta, & fraude obtentum a Principe esset, & in præjudicium subditorum cederet, tum injustum foret, & ejusdem usus illicitus. Tertium monopolii genus omnes damnant tamquam injustum, & monopolas restitutioni subjectos esse docent. Quartum similiter injustum est, ut mox patebit.

III. QUÆST. I. *Licitum ne venditoribus est conspirationem inire non vendendi merces nisi pretio*

pretio summo? Resp. Adfirmant Salmanticenses, qui citant Lessium, Lugo, Tapiam, Navarrum, & alios: quia mercatores jus habent vendendi pretio summo, alioquin justo. Contraria sententia mihi probabilior est. Licet enim pretium summum sit intra confinia justi pretii; conspiratio tamen non vendendi nisi pretio summo, & non emendi nisi pretio infimo, injusta est, & Reipublicæ detrimentosa. Exclusa enim hac perversa conventione plures mercatores emerent, & venderent pretio modo medio, modo infimo, modo supremo, quod in magnum Reipublicæ commodum cederet. Finis mercaturæ est bonum publicum. Ergo vitiosa evadit negotiatio, quoties huic fini opponitur.

IV. Quæst. II. *Constituto semel monopolio a mercatoribus vendendi merces pretio injusto per excessum, alii mercatores monopolii istius non participes, peccant ne contra justitiam, si hoc pretio injusto suas merces vendant?* Resp. Negant Salmanticenses cum Diana, Bonacina, Reginaldo: quia, inquiunt, quod pretium auctum sit *ex injustitia aliorum, mihi per accidens est*. Næ isthæc egregia ratio? Tibi accidens est quod pretium sit injustum? Per accidens est quod monopolæ auxerint pretium; at per se pretium injustum. An non peccant monopolæ hoc injustum pretium exigentes? Ais. Cur? Quia pretium injustum est. Ergo peccabis & tu injustum pretium accipiendo. Distingue peccatum quod commiserunt monopolæ pretium augendo, ab injustitia constituti pretii. Illud *tibi per accidens est*. Exactio vero injusti pretii *per se* tibi peccatum est. Falsa ergo mihi est dicta opinio. Lege quæ scribit Cicero *lib. 3. de offic. cap. 7.*

V. Quæst. III. *Quid de pacto retrovendendi, & retroemendi dicendum?* Resp. Hoc pactum adjici potest vel in favorem venditoris, vel in favorem emptoris, aut in favorem utriusque simul. Fit in favorem emptoris, si dicas: emo a te librum hoc pacto, ut tempore a me præstituto tu illum a me redimas. Fit in favorem venditoris, si dicas: vendo tibi hunc librum hoc pacto, ut tempore statuto tu mihi eumdem revendas. Fit in favorem utriusque, quando utrique facultas relinquitur resiliendi a contractu.

VI. Licitum est ejusmodi pactum, quando fit in favorem solius venditoris, si sequentes conditiones observentur. 1. ut ejusmodi contractus bona fide celebrentur cum sincero animo vendendi, & emendi, exclusa omni usura palliata. 2. ut pretii quantitas temperetur juxta adjectam conditionem gravaminis. 3. conditio est ut res vendatur pretio currenti tempore retrovenditionis. 4. Quod periculum rei venditæ, aut commodum rejiciatur in venditorem, & quod servetur identitas rei venditæ; ut si vinea vendita cum fructibus sit, cum fructibus pariter retrovendi debeat.

VII. Quæst. IV. *Licitus ne est contractus gentilitius?* Resp. Italice contractus iste vocatur *jus di ricupera*, seu jus redimendi rem venditam. Hoc jus concessum est consanguineis venditoris recuperandi intra præfinitum tempus fundum venditum. Mobilia enim, tametsi pretiosa, redimi nullo modo valent. Jus retrahendi fundos venditos omnium nationum, & Principum legibus firmatum est. Hic autem ordo in tali contractu servatur. Pretium quo emptus fuit fundus, solvi emptori debet. Hoc jus concessum est consanguineo proximiori, & gradatim ceteris. Si proximior huic juri cedat, succedit propinquior. Qui dolis & fraudibus impedit hoc jus, peccat contra justitiam. Peccant quoque consanguinei, dum venditos fundos recuperant in favorem amicorum, a quibus pecuniam accipiunt, quibus fundum redimant. Item quando recuperant ut majori pretio vendant. Saltem operantur contra finem & spiritum legis, quæ familiarum conservationem spectat, minime vero ansam præbet detrudendi legitimos possessores, pacemque publicam perturbandi.

VIII. Quæst. V. *Licitus ne est contractus mohatra?* Resp. Contractus mohatra initur, cum quis pecunia egens numerata, emit a mercatore merces quibus non eget, pretio summo puta 56. pacto adjecto a mercatore ut illi retrovendantur ab emptore pretio infimo puta 50. Pactum adjici potest vel expresse, vel tacite. Celebrari etiam contractus potest absque omni pacto sive tacito, sive expresso, aut cum diverso, aut cum eodem mercatore. Primo modo feneratitius contractus est, & damnatus ab Innoc. XI. in hac thesi: *Contractus mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri*. Sub pallio contractus venditionis, & emptionis occultatur usura, ut omnibus patet. Fictus quippe venditor dat mutuo 50. ut recipiat 56. Nunc omnes improbant huc contractum olim defensum a nonnullis. Cardinalis de Lugo *tom. 2. disp. 26. sec. 3. n. 208.* licet communi sententiæ adhæreat,

hæreat, fibulas tamen dilatat. Lege *Tom.* 7. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 9.

IX. Disputant Theologi an excluso omni pacto tum tacito, tum expresso, tum scandalo, & periculo infamiæ, licitus præfatus contractus sit? Communis juniorum sententia adfirmat. Verum in praxi vix accidit ut præscriptæ conditiones serventur. Quare secernendus est animo, & re contractus venditionis a contractu mutui, larvis detractis.

X. QUÆST. VI. *Qui merces vendendas a domino suscipiunt, aliquid ne sibi retinere valent, si pluris easdem vendant quam a domino præscriptum fuit?* RESP. Si isti, quos *Rigattieros* S. Antoninus appellat, justi pretii limites excedant in venditione, emptori excessum restituere tenentur. Si hi merces ad meliorem statum propria industria revocant, incrementum pretii quod suæ industriæ respondet, retinere sibi valent. Similiter quando dominus consentit ut sibi retineant quod accipiunt ultra pretium quod præscriptum est, si tamen limites justi pretii non transiliuntur, nullo modo peccant. Sublato hoc pacto, & peculiari industria, totum pretium reddere proxenetæ domino astringuntur. Quoniam nullo titulo aliquid retinere sibi valent. Non ratione mercis, quia domini est: non vi industriæ communis sitæ in venditione, quia hanc industriam pacto pretio locarunt domino. Nec est quod opponas, dominum designasse pretium, quoniam is designavit tanti, & non viliori pretio vendendam mercem esse: ceterum ejus intentio non fuit, nec præsumi jure valet, ne pluris venderetur, occasione data, nisi expresse, ut dixi, id declararit. Bona itaque fide agere rem domini ejusmodi internuntii debent, cum locupletari alienis mercibus nequeant. Quod dictum de venditione est, idem dicendum de emptione. Quare fures sunt sartores, dum pannos ad vestes conficiendas ex commissione domini ementes aliquid sibi retinent, obtentu quod vilius emerint.

CAPUT VII.

De justo rerum pretio, & de ejusdem augmento ob dilatam solutionem.

I. PRetium justum duplex. Aliud *legitimum* Principis lege taxatum, & hoc individuum est, quodlibet incrementum, aut decrementum excludens. Aliud *naturale*, quod juxta rectam rationem, omnibus spectatis, justum censetur, & appellatur *vulgare*. Hoc in tres tribuitur gradus, *infimum*, *medium*, & *supremum*. A judicio prudentum, & communi usu repetenda est pretii justitia. Quando *medium* pretium alicujus mercis vilis est 5. *infimum* erit 4. *Supremum* erit 6. Si rei pretiosæ pretium *medium* erit 100. *infimum erit* 95. & *supremum* 105. & sic latitudo erit 10. Quando pretium *legitimum* non est præfinitum, vendi merces debent pretio *naturali*, & *vulgari*.

II. QUÆST. I. *Qui rerum pretium augent, vel diminuunt, sunt ne restitutioni obnoxii?* RESP. Qui fraude pretium auget, proximum decipit. Etiamsi seclusa fraude, pretium plus justo augeat, aut vilius quam res valet emat, peccat contra justitiam. Dum venditor damnum non patitur ob rei venditionem, licet emptor magnum commodum percipiat ex emptione, non propterea licitum est pretium augere, ut 2. 2. *qu.* 77. *a.* 1. docet S. Thomas. Qui testatur se vendere mercem pretio infimo, aut medio, nequit emptorem decipere accipiendo supremum. Alioquin peccat, & ad restitutionem tenetur. Præterea jurat mercator tanti sibi mercem stare: idque falsum est. Jurat emptor tanti potuisse emere: quod similiter falsum est. Salmanticenses *tr.* 14. *c.* 2. *p.* 9. §. 1. docent, hos peccare quidem peccatum mendacii, aut perjurii, secus contra justitiam: quia, inquiunt, *hæc sunt communia mendacia vendentium, & ementium, & homines communiter norunt hæc esse stratagemata negotiatorum, quibus fidem non præstant, & si fidem incaute præstent, sibi imputent, quia faciles sunt ad credendum*. Communia hæc sunt inter vendentes, & ementes? Idcirco sibi imputent homines, si faciles sint ad credendum? Ista ne evangelica Theologia! Multitudine & usu peccantium injustitia defenditur. Recensita doctrina falsa est, itaque versuti, mendaces, perjurii restitutioni obnoxii sunt.

III. QUÆST. II. *Sunt ne aliquæ causæ ob quas licitum sit aut pluris vendere, aut minoris emere quam merx absolute valeat?* RESP. Quando venditio damnum venditori affert, tum augeri pretium potest, quo damnum reparetur. Justum enim pretium non taxatur per comparationem ad mercem absolute spectatam, sed circumstantiis vestitam. Porro incommodum quod venditor patitur, & utilitas qua privatur, sunt pretio æstimabilia, & cadunt sub dominio venditoris. Ergo sunt justæ augendi pretii causæ, quando tamen emptor sollicitat, & urget venditorem ad

mercem distrahendam; secus si venditor ipse ultro mercem offerat: nam hoc in casu venditor ipse sponte damnum subit, si quod patitur. Affectus purus venditoris erga mercem non est absolute augendi pretii justa causa. Quoniam affectus iste nullum commodum affert emptori. Si affectus sit rationabilis, ut si merx aliquibus prærogativis ornata sit, & damnum venditor patiatur, tum pro reparando damno hoc moderate augeri pretium valet. Sæpe cum proprio affectu confundunt venditores commodum, & utilitatem emptoris. Emptoris autem commoditas non est augendi pretii causa justa, ut communis & vera sententia docet. Gemmæ pretiosæ, statuæ, picturæ vendi, & emi ne possunt quocumque pretio? Adfirmant plures Theologi. At probabilior sententia docet, & merces istas pretium habere debere prudentum, & peritorum judicio præfiniendum.

IV. QUÆST. III. *Quæ in subhastatione exponuntur venalia, emi ne, aut vendi possunt quocumque pretio sive vili, sive summo?* RESP. Ejusmodi merces, quocumque pretio vendi possunt, de quo inter partes conventio fiat. Quoniam publica potestas, quæ hoc forum instituit, simul decernit, illud pretium esse justum quod venditorum & emptorum consensu oblatum fuerit. Quare si emptores aut vilius emant, aut carius solvant, pretii excessus in hoc certamine ultro citroque remitti, & condonari censetur. Cavendum dumtaxat a fraudibus in ejusmodi licitationibus, præsertim dum sacrorum montium oppignoratæ merces venduntur. Siquidem modo emptores monopolium ineunt non offerendi nisi tantum pretium, ut venditores cogantur vilius vendere. Modo venditores, & proxenetæ eo tempore merces vendendas proponunt, quo sciunt paucos emptores concurrere ad emendum, ut amicis faveant, a quibus munuscula accipiunt, & pauperum causam produnt, & de mammona iniquitatis sibi amicos comparant. Contra interdum ipsi licitatores fictos emptores immittere solent, qui pretia simulate offerant, provocentque emptores veros ad pretium augendum. Omnes fraudes istas justitiæ & æquitati adversantur, & ad restitutionem obligant.

V. QUÆST. IV. *Unde desumatur pretium vulgare, seu naturale, & quænam sint illius augendi causæ?* RESP. Jam dictum est supra, communi hominum æstimatione pretium illud constitui, latitudinemque excipere *medii*, *infimi*, *supremi*. Quæ latitudo non constans, sed varia est propter diversas circumstantias temporis, loci, & personarum. Et ad tempus quod attinet, si merx præsens vendatur, pretio vendi tum obtinente debet. Si contra vendatur merx futura, ut fructus nascituri, habenda est ratio pretii quod vigebit tempore traditionis. Quare qui emunt triticum mense Februario pretio tunc vigente tradendum mense Julio, aut Augusto, quo creditur pluris vendendum, peccant contra justitiam, & ad restitutionem aucti pretii tenentur. Definiendum ergo pretium est juxta valorem quem merx habet tempore quo tradenda est.

VI. Quod locum spectat, si venditor existat Romæ, & merces habeat Bononiæ, pretio quo Bononiæ, non quo Romæ valent, vendi debent. Si tamen Romæ easdem asportaturus esset, detractis expensis, pretium quo hic valent, exigere potest. Si venditor suo periculo, & expensis conducere merces velit eo ubi pluris venduntur, ejusdem loci pretio vendere illas jure valet.

VII. Circumstantia personarum mercatores spectat, qui ratione professionis Reipublicæ utilis, & ad propriam sustentationem necessariæ pluris vendere merces queunt quam alii privati homines. Pretium tamen a lege constitutum nec ipsi excedere licite valent, nec pretium vulgare semel constitutum augere possunt.

VIII. QUÆST. V. *Quænam sunt circumstantiæ in quibus rerum pretia decrescunt?* RESP. 1. Ob emptorum paucitatem, & mercium affluentiam minui rerum pretia solent. 2. Quando in gratiam venditoris ultro mercem offerentis emitur, quæ alioquin non emeretur, quia utilis & commoda merx tunc emptori non est; quemadmodum pretium augetur, cum in commodum emptoris venditur, quando ceteroquin tunc non venderetur. Adhibendus tamen modus est, & quidem caute in his circumstantiis, cavendumque ne ex fratris egestate & penuria ditescere quis velit. Semper præ oculis habenda est regula evangelica: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Augeri, & minui pro circumstantiarum varietate pretium potest; at semper æquitas & justitia servanda est. Necessitas personalis sive ementis, sive vendentis nunquam justa variandi pretia esse causa potest: alioquin carius pauperibus vendi merces possent.

IX. QUÆST. VII. *Possuntne mercatores pretio currenti merces vendere, dum sciunt brevi*

mercium

mercium copia superventuram, *atque adeo verum pretium diminuendum*? Resp. Negat M. Tullius casum narrans *lib.* 3. *de Offic.* de mercatore frumentario Alexandrino, ut supra indicavi. S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *art.* 3. *ad* 4. inquit: *Unde venditor qui vendit rem secundum pretium quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito*. Doctrina Ciceronis, ait Angelicus, ad virtutis perfectionem attinet, secus ad justitiæ debitum. Rem Christiano dignam agit mercator, si futuræ mercium copiæ admoneat. Verum ad id manifestandum justitiæ vinculo non videtur obstrictus. Si mercator prævideat pretium auctum iri, carius vendere nequit. Ergo neque si præsciat pretium diminuendum, vilius vendere astringitur. Illud diligenter cavendum ne mercatores per proxenetas suos alliciant emptores ad emendum imminente futura mercium copia, tunc enim contra justitiam peccarent. Si occasio se offerat vendendi pretio currenti, vendant omni artificio sublato. Ceterum si occasiones captarent vendendi, tum a restitutione eos non liberarem.

X. Quæst. vii. *An is qui Principis lege monetam interdictum iri, aut ejus valorem minuendum præscit, queat ante promulgationem legis suam distrahere monetam*? Resp. Marchio Bellonus argentariæ mensæ professor cum paucis ab hinc annis casus propositus occurrisset, plura scutorum millia perdere voluit, potius quam suos aureos cum aliorum mercatorum detrimento distrahere. Hunc probum, & ingenuum Christianum idcirco commemoravi, ut exemplum imitationis ceteris proponerem. Ex præcedenti quæstione patet, justitiæ vinculo ad id non urgeri nummularium. Fateor posse exequi solutiones, & exactiones, quæ naturaliter occurrunt. At si versute quæreret distractionem suæ pecuniæ, eamque collocare in manibus aliorum, ut ipsi jacturam proximam subirent, eum ego a restitutionis debito non liberarem: quoniam quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Nemo autem in his casibus decipi vellet.

XI. Quæst. viii. *Quæ notanda sunt circa pretium publica auctoritate præscriptum*? Resp. Negat Navarrus, expediens esse Principem taxare rerum pretia, quia legem talem consequuntur multæ fraudes: quæ ratio si valeret, abrogandæ omnes leges essent. Quare communis sententia docet, quam m[...] me expediens esse ut Princeps rerum pr[...] præfiniat, ut 2. 2. *q.* 95. *a.* 1. *ad* 2. S. Th[...]mas docet inquiens: *Melius est omnia or[...]nari lege, quam dimittere judicum arbitrio*[...] Quando tamen merx inferioris valoris e[...] non potest venditor taxato pretio illam ve[...]dere, sed ita minuere pretium debet, [...] æquet mercis defectum: quoniam taxatio fa[...]cta est, posito quod merces habeat communem valorem. Præterea qui definiendis pre[...]tiis præsident, taxare pretium pro re[...] penuria, vel abundantia debent. Vend[...] nequit cogere emptorem ut pecunia a[...] vel argentea pretium solvat, quia hoc [...] esset supra taxatum pretium. Quando m[...]ces ita pretiosæ sunt, ut excedant communem valorem, tunc proportione servata [...]geri pretium potest, dummodo valoris [...] cessus sit evidens, & huic valori exced[...] pretii augmentum respondeat: nec enim qu[...]libet excessus sat est ad pretium augendu[...]. Alioquin pretii taxatio frustranea esset, [...] merces communiter aliæ aliis meliores [...] quo modo sunt.

XII. Quæst. ix. *An exquisitioribus merci[...] immisceri viliores possint, & taxato pretio [...]di*? Resp. Quando merces per talem mixti[...]nem reducuntur ad communem bonitat[...] illarum mercium quæ venduntur taxato pre[...]tio, juxta opinionem plurium juniorum, li[...]cita est hujusmodi immixtio. Verum ejus[...]modi immixtiones mihi rejiciendæ vident[...] tamquam fraudibus plenæ, & sinceritati con[...]trariæ. Præterea raro accidit ut vinum ge[...]nerosum aqua mixtum (idem dic de cete[...]ris rebus) non fiat deterioris condition[...], ac vinum vulgare.

XIII. Quæst. x. *Potestne mercator ob di[...]latam solutionem pretii carius merces vendere*? Resp. Omnes absolute fatentur, usuram la[...]vatam committere qui ob solam dilatam pretii solutionem merces carius vendunt. *Quidquid* (inquit 2. 2. *qu.* 78. *a.* 2. *ad* 7. S. Thomas) *ultra justum pretium pro ejus[...]modi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui*. Allegari solent tituli lucri cessantis, & damni emergentis, de quibus infra. Obtrudunt etiam expensas, quas probabilite[...] mercator facturus est in assequendo pretio, quas expensas tamquam damnum emergens reputant. Si revera adsit hoc periculum, & emptor aucti pretii admoneatur, & ipse consentiat, non videtur improbandum augmentum moderatum respondens damno quod patitur venditor. Disputant quoque Moralistæ, num

mu
xio
ris
ob
re
bu
ma
fer
que
con
run
unt
guf
fed
inju
re
plu
X
llus
com
qua
Na
nia
nia
cun
ven
cafu
rez,
man
lutio
Sylv
Lug
se d
ria
tate
X
varr
na,
carit
nian
tur
a e
vend
tio f
unm
nia
non
cant
a,
redit
est in
XV
Bann
Sanch
mant
Si qu

num liceat minoris emere anticipata solutione, si merces tempore traditionis minoris valituræ sint; & contra carius vendere ob expectatam solutionem, si credatur quod tempore tradendi pretii merces pluris valebunt? In utroque casu communiter adfirmant auctores, dummodo mercatores conservaturi merces fuissent usque ad tempus quo pluris valituræ erant; negant vero hac conditione deficiente. Hinc inferunt, licitum esse emere frumentum mense Januario anticipata solutione tradendum mense Augusto pretio currente, non mense Januario, sed quod recurret mense Augusto. Quare injustitia manifesta foret, viliori pretio emere ob anticipatam solutionem merces, quæ pluris valituræ forent traditionis tempore.

XIV. QUÆST. XI. *Licitus ne est contractus quo in Hispania, & alibi certæ merces communiter credito venduntur majori pretio quam vendi pecunia numerata soleant?* RESP. Naves mercibus onustæ ex Indiis in Hispaniam adveniunt. Vendi merces istæ pecunia numerata omnes nequeunt. Et quæ pecunia numerata venduntur, minori pretio venduntur. Theologi Hispani fuse discutiunt casum istum, præsertim *Navarrus*, *Guttierez*, *Medina*, *Corduba*, *Molina*, *Lugo*, *Salmanticenses*. Omnes negant ob dilatam solutionem augeri pretium posse, ut advertit Sylvester v. *Usura* contra quemdam, inquit Lugo, *Raphaelem Pornasium*. Mirum haud esse debet Pornasium hunc laxa in re usuraria docuisse, si laxissima scripsit de paupertate monastica.

XV. Itaque sublatis titulis extrinsecis *Navarrus*, *Guittierez*, *Valentia*, *Garzias*, *Medina*, *Bartholomæus a S. Fausto* negant vendi carius posse pecunia non numerata: quoniam, inquiunt, pretii incrementum exigitur solum ob dilatam solutionem, quod juxta omnes usura est. Urgent ulterius. Si venditio pecunia non numerata majori pretio sit justa; emptio minori pretio pecunia numerata erit injusta: quoniam sive pecunia numeretur in præsens, sive in futurum, non efficit ut merces crescant, vel decrescant. Sed emptio pecunia numerata est justa, ut fatentur omnes: ergo venditio *ad creditum*, ut vulgo dicitur, minori pretio est injusta.

XVI. Oppositam opinionem propugnant *Bannez*, *Serra*, *Rebellus*, *Villalobosius*, *Lugo*, *Sanchez*, *Lessius*, *Diana*, *Castropalaus*, *Salmanticenses*. Varias isti rationes assignant. Si quæ ratio honestare hunc contractum potest, ea est quam prodit Sotus *lib. 6. qu. 4. a. 1. ad 4.* Merces istæ ex India asportantur plurimis maximisque periculis: & aliunde nequeunt nisi in magna copia traduci, quanta sat est ad ingentes naves onerandas. Unde evenit quod institores ipsi, qui naves onerant, coguntur multas emere merces ad creditum, cariore pretio. Ergo necessitas exonerandi illico naves cogit ut magna saltem mercium copia *credito* vendatur majori pretio. Peculiares itaque circumstantiæ longinquæ regionis, ubi merces emuntur, & pericula maritimæ navigationis conflare posse videntur titulum specialem, vi cujus carius vendantur, non ob dilatam solutionem, sed quia mercatura talis naturæ est ut cogat ad cito merces distrahendas. Ex hoc autem peculiari contractu nequit ullo modo inferri licitum hoc esse in aliis contractibus communibus.

XVII. Disputant similiter Theologi Hispani, num licitum ibi sit emere lanas viliori pretio anticipata solutione? Negant *Bannez*, *La-Crux*, *Pradus*, *Navarrus*, *Martinez*, *Valentia*, *Rebellus*, *Mercatus*, & alii, illo principio nixi, quod manifesta usura sit vilius emere ob anticipatam solutionem. Sed lanæ reipsa emuntur mense Decembri, vel Januario pretio 20. tradendæ mense Majo, quo valent 30. Ergo pretium minuitur ob solam anticipatam solutionem, quod omnes usuræ damnant. Cur enim lanæ in antecessum vilius venduntur? Ut emantur herbæ ad pascenda pecora. Nullus itaque titulus occurrit minuendi pretii, nisi inopia venditoris.

XVIII. Oppositam opinionem defendunt *Sotus*, *Serra*, *Covarruvias*, *Medina*, *Lugo*, *Sanchez*, *Bonacina*, *Trullenchus*, *Lessius*, *Diana*, *Salmanticenses tr. 14. c. 2. p. 2. n. 153.* Quoniam, inquiunt isti, non est omnino condemnanda *praxis tam continua in Hispania; & durissimum est condemnare multitudinem talium negotiatorum, qui emunt mense Octobris, vel Novembris 30. aureis v. g. lanam, quæ mense Maji, quo est tradenda, valet 40. ob anticipatam solutionem, qua indigent domini ad solvenda pascua.*

XIX. En christiane Lector unum ex principiis, unde evangelicæ Moralis relaxatio proficiscitur. Durissimum est condemnare multitudinem talium negotiatorum? Hoc eodem principio pagani utebantur ad religionem Numinum propugnandam. Omnes gentes a tot sæculis Numina colunt. Durissimum est damnare tantas nationes præscri-

ptione adeo longinqua fultas. Sic garriebant Ethnici adversus christianam Religionem, quam ipsi novam superstitionem appellant. Futilissimum ergo est argumentum a multitudine peccantium repetitum, toties a Scriptura sancta, & ab Augustino improbatum. Quid quod hæc usura plusquam judaica sit? Non quinque, non octo, non decem, sed plusquam viginti in centum exiguntur. Hæc itaque secunda opinio falsa est, & prima vera, atque adeo tuta, & amplectenda. Lege *Tom. VII. lib. 3. diss. 2. cap. 7. n.* 11.

XX. QUÆST. XII. *Licitum ne est emere credita, seu chirographa minori pretio quam valeant, ob anticipatam solutionem?* RESP. Contractus iste frequentissimus est. Habet ille chirographum exigendi a Principe, sive ab alio debitore 100. post annum. Tu emis 95. aut 93. numerata pecunia. Si creditum ambiguum sit, vel difficilis solutionis, aut periculis obnoxium, omnes fatentur minoris valere, & pro qualitate & gravitate difficultatum minui pretium posse. Disputatur dumtaxat, an quando debitum sive creditum est facilis solutionis, liquidum, & certum, licitum sit emere viliori pretio ob anticipatam solutionem? Adfirmant *Sanchez*, *Diana*, *Rosella*, & alii: quoniam, inquiunt, minus est habere actionem ad rem aliquam quam rem ipsam. Sed qui emunt ejusmodi chirographa, seu credita, non ipsam rem emunt, sed actionem ad illam habendam. Ergo minori pretio emi potest. Præterea ista sunt merces venales, quemadmodum aliæ, quæ habent suum pretium. Sed in communi hominum æstimatione pretium talium debitorum de præsenti solutum minus est quam sit summa solvenda in futurum. Ergo emi minori pretio jure valent.

XXI. Contraria sententia communis est. Quoniam injustum est pretium, dum pro centum solvuntur 95. intervenit enim mutuum virtuale. Distinctio inter jus ad 100. aureos, & aureos ipsos sophistica est, & fraudulenta in hoc contractu, & ad usuram fucandam excogitata. Evinco. Ponamus creditum 100. aureorum liquidum, certum, & facilis solutionis, hodie, dum illud emis, esse exigendum absque difficultate: hoc in casu pretium 95. esset ne æquale & justum? Negas profecto. Ergo evidens est quod pretii diminutio est propter temporis expectationem. Ergo pluris facis pecuniam præsentem quam futuram. Hoc autem proscriptum ab Ecclesia est. Insistis. Communiter homines minoris æstimant hanc creditorum mercem solvendam post annum, quam pecuniam præsentaneam. Verum habet homines avaritia æstuantes, & vulgi opinionibus præventos hoc æstimare, secus homines christianos divino jure imbutos. Quandoquidem si 100. reddenda post annum non tanti valent, quanti 100. hodie numerata, quidni cogi mutuatarius poterit ut pro centum acceptis hodie 106. reddat post annum. Audi auctorem *opusc.* 67. D. Thomæ tributi, qui ita scribit: *Ille qui ad certum tempus debet, si ante terminum solvat, ut ei de debito aliquid dimittatur, usuram committere videtur, quia manifeste tempus solutionis vendit. Unde ad restitutionem tenetur. Nec excusatur, quod solvendo ante terminum gravatur: vel quod ad hoc ab alio inducitur: quia eadem ratione possent usurarii excusari omnes.* Hanc doctrinam defendunt communiter tam antiqui, quam juniores. *S. Antoninus*, *Sylvester*, *Salas*, *Bannez*, *Tapia*, *Malderus*, *Sotus*, *Lessius*, *La Croix*, *Billuard*, *Viva*, & alii plures. Cardinalis de Lugo contendit quæstionem istam speculativam esse, non practicam, eo quod vix in praxi ejusmodi credita sive debita libera sint ab omni periculo, & molestia exactionis, aut lucri cessantis, & damni emergentis. Verum homines sæpe lucrum cessans, & damnum emergens pro libito sibi effingunt. Quando emuntur Principis debita, quinam titulus verus hic occurrit? Vix unus ex tot ejusmodi emptoribus per sæculum passus est damnum emergens, nempe quod tempore præscripto debitum non exegerit. Ergo titulus est tantum possibilis, qui esse nequit justa minuendi pretii causa.

XXII. QUÆST. XIII. *Quid de obligatione venditoris patefaciendi defectus mercium dicendum est?* RESP. Mutua est obligatio tum venditoris, tum emptoris manifestandi mercium vitia, aut bonitatem. Si venditor occultum vitium mercis non manifestat emptori, non solum pretii quantitatem, si pluris vendat quam merx tali vitio affecta valebat, restituere astringitur, sed etiam damna quæ emptor incurrit ob mercis vitium. Triplex in merce esse defectus potest. Primus circa substantiam, ut si argentum pro auro, vitrum pro gemma vendas. Ad hunc defectum revocatur mixtio mercium diversæ speciei, ut si frumento hordeum immisceas, vino aquam infundas. Alii defectus spectant aut qualitatem accidentalem, aut quantitatem; ut quando mensura minori merces venduntur, & majori emuntur. Quod dicitur

de

de venditore, idem dicendum de emptore est. Si is pretio injusto, puta viliori infimo, rem emeret sive bona, sive mala fide, detecto vitio, compensare venditorem debet æquando pretii quantitatem. Si mercem ut corruptam emeret, quæ revera erat sana; si prædium ut hypothecatum, quod liberum erat; si aurum pro argento, gemmam pro vitro emit: hæc omnia venditori aut ignoranti, aut oscitanti manifestare emptor debet, & pretium augere juxta mercium valorem. Si venditor mercis vitium taceat nullo modo noxium emptori, pretiumque diminuat pro vitii qualitate & quantitate, nullam fraudem committit, dummodo emptor non interroget: si enim interroget, sincere manifestare defectum venditor astringitur: immo si venditor prævidet emptorem non empturum mercem detecto vitio, etiam diminuta pretii quantitate, astringeretur eumdem monere. Sincere enim exercenda negotiatio est, & *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*.

XXIII. Fraudulenti proinde sunt mercatores, & dolosi, qui equorum, & asinorum auribus guttam mercurii infundunt, ut celeres, strenui, & generosi appareant, quando natura sua tardi, pigri, & veluti stupidi sunt: qui in suprema superficie sacci, vasis &c. optimum triticum, optimas merces collocant, ut deceptus emptor ceteras merces ejusdem esse bonitatis credat.

XXIV. Regula certa & generalis circa varios mercium defectus respectu tam emptoris, quam venditoris assignari vix potest. Nam si vitium non reddat notabiliter minus utilem mercem emptori, diminuto pro vitii proportione pretio, non tenetur absolute venditor non interrogatus vitium manifestare. Circumstantiæ tamen occurrere queunt, ob quas manifestandus defectus sit. Habenda quoque commercii & negotiationis ratio est. Nam merces ejusdem generis, non omnes ejusdem qualitatis & bonitatis sunt. Et si negotiatores declarare etiam minimos defectus deberent, & solas perfectas merces vendere, actum de negotiatione esset. Siquidem etiam emptores sæpe morosi sunt, & tetrici, qui ob levissimum defectum plus justo diminuere pretium vellent. Servanda ergo bona & sincera fides est, & ab omni circumventione cavendum.

XXV. Venditores potissimum cavere a mercibus permiscendis debent. Vitia monetarum declaranda omnino sunt. Qui monetam falsam pro vera distrahit scienter, fur est & grassator. Si ignoranter id faciat, non peccat, sed ubi resciverit ad restitutionem tenetur. Si leviter a justo pondere deficiat, communiter pro nihilo reputatur. Contra quando non modicum deficiat, tunc manifestandum est.

XXVI. Quid de iis qui minori mensura vendunt? Penes omnes certum est, venditorem teneri ad restitutionem, si aliquid de quantitate mercis detrahit, ut quando statera, vel mensura inferiori vendit. Disputant juniores num licitum sit venditoribus mensura minori uti, quando pretium injuste taxatam a Principe sit? Adfirmat cum aliis Cardinalis de Lugo, & adhærent eidem Salmanticenses. Si taxatio pretii esset manifeste injusta, nec ipse repugnarem. Ceterum privati homines, & in causa propria, non sunt legitimi judices taxati pretii. Pretii taxatio facta a Principe bonum commune spectat, & pauperum solamen. Quare licet reipsa merces mercatoribus pluris stent, & dum taxato pretio illas vendunt, damnum patiantur, non propterea injustum pretium est, quia ad Principem vel Magistratum attinet definire, secus ad mercatores, quæ pretia expediant bono communi civitatis. Quare non sunt excusandi qui amphoram vini, qui pondera diminuunt, qui unam vel alteram unciam detrahunt prætextu injusti pretii. Peccant isti, & ad compensationem tenentur. Si enim jacturam patiuntur, id adversæ negotiationis sorti adscribendum, non pretii injustitiæ est. Talis quippe mercaturæ conditio est ut modo lucrum, modo jacturam pariat.

DISSERTATIO IV.

De mutuo, & usura.

CAPUT I.

Mutui finitio, ejusque proprietates.

I. QUÆST. I. *Quid sit mutuum?* RESP. Est traditio rei consumptibilis in consumptionis usum, & dominium mutuatarii, ut aliquo elapso tempore tantumdem restituatur. Materia subjecta mutuo sua natura consumptibilis est, & in consumptionis usum tradita. Duo hæc necessaria ad mutuum sunt. Si monetæ non ad consumptionem, sed ad ostentationem & pompam traderentur, *commodatum*; si ad custodiam, *depositum*, non

mutuum diceretur. Quoniam ad mutui naturam & essentiam requiritur quod res mutuatitia sit consumptibilis, & in consumptionem tradita: & quamvis moneta non consumatur *materialiter*, consumitur tamen formaliter, dum distrahitur: nec enim eadem numero restituitur domino, sicut nec idem triticum, nec idem vinum &c. In commodato autem eadem res numero restituitur. Rerum consumptio duplex. Naturalis una, qua res ipsa perit, ut vinum, frumentum, oleum &c. Civilis altera, qua res alienatur, ut pecunia, quæ dum in alterius dominium transit, domino suo perit, si fit alterius. Ultima particula, *ut elapso tempore tantumdem restituatur*, significat aliquod interfluere tempus debere traditionem inter & restitutionem. Qui enim mutuatur, sponte obligationem sibi imponit, non statim, sed post aliquod tempus repetendi rem traditam. Si temporis punctum præscriptum sit, illo elapso, fieri restitutio debet, alioquin debitor morosus erit. Si nullus præstitutus dies sit, spectatis dantis & accipientis circumstantiis, repeti & restitui debet. Certa enim præscribi regula nequit. Res restituenda ejusdem esse valoris debet cum re accepta, & ejusdem speciei: ut vinum pro vino, pecunia pro pecunia. In hac tamen restitutione non tam attenditur species physica, nisi de ea conventum fuerit, quam formalis valor. Res mutuata crescit, & decrescit mutuatario. Quare si valor monetæ augetur, aut minuitur, in utilitatem, aut damnum mutuatarii id cedit. Res quas Theologi vocant *consumptibiles*, ICti appellant *fungibiles*, seu quæ in suo genere *functionem recipiunt*, seu *consumptionem*. Explicatam definitionem approbant Catholici omnes verborum diversitate sublata.

II. Potissima mutui proprietas, quæ ex ejusdem natura necessario consequitur, est dominii *translatio*. Si enim res mutuo subjectæ usu consumuntur, & vi mutui ad consumptionem dantur; infertur ut qui res mutuo dat, jus quoque conferat consumendi easdem, & distrahendi alienandique. Pecunia sola alienatione consumitur: aliæ res mutuatitiæ fungibiles consumptione pereunt. Qui mutuo pecunias accipit, eisdem merces emit: mercium venditor pecuniarum dominus absolutus evadit. Unde is acquirit dominium istud? A mutuatario certe. Hic ergo pecuniarum dominus erat: quia *nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet*.

III. Fatentur hæretici Salmasius, & alii usurarum patroni, dominium corporum, secus quantitatis in mutuo transferri. Isti, qui distinctiunculas casuisticas deridere solent, hoc lepidum commentum producere non erubescunt. Quisque acciperet perlibenter aureorum corpora, Salmasio relicta ideali quantitate. Corpora ita affecta quantitate sunt, ut consistere sine illa nequeant. Ergo dum alienantur corpora, alienatur & quantitas, quæ separari a corporibus nequit. Amittit igitur mutuator dominium rei mutuatitiæ, sed jus retinet tantumdem repetendi. Jus istud nimis crasse confundunt usurarum patroni cum dominio, cum sint duo omnino distincta. Siquidem dominium est jus in re, & facultas utendi re pro arbitrio domini. Hoc dominio rei mutuatitiæ caret mutuator; sed jus seu actionem retinet ad repetendum tantumdem: & hoc jus seu actionem vendere, legare, donare potest. Hæc omnia perspicua sunt.

IV. Heinc mutuum differt a venditione, in qua pretium pro merce solvitur: a permutatione, in qua una res pro alia traditur: a donatione, in qua nullum jus aliquid repetendi retinetur: a locatione, in qua pro usu rei pretium solvitur: a commodato, in quo non transfertur dominium, sed usus, & eadem numero res restituenda est: a deposito, in quo res custodienda consignatur: a pignore, quod securitatis causa datur absque dominii translatione, & cum onere restituendi eamdem omnino rem.

CAPUT II.

Usuræ notio: omnis usura sive parva, sive magna, sive a divite, sive a paupere exacta, divino jure vetita est.

I. QUÆST. I. *Quid sit usura?* RESP. Est lucrum perceptum ex mutuo vi mutui. Quandocumque lucrum est exactum vi mutui, sive a divite, sive a paupere, fenebre est. Vulgus indoctum constituere usuræ crimen solet in lucri excessu. Quem vulgi errorem adoptarunt juniores hæretici, & unus & alter imperitus catholicus. Sed omnes istos turpiter aberrare infra patefaciam.

II. Nonnulli contendunt nova distinctione doctrinam de fenere fucare. Duplex mutui genus distinguunt: unum *consumptionis*, quod traditur indigentibus; alterum appellant *negotiationis*, quod mercatoribus traditur

tur ad amplificandam pecuniam, ad augendam mercaturam & negotia, unde ingentes proveniunt Reipublicæ utilitates. Lucrum quod percipitur a primo mutuo *consumptionis*, usurarium fatentur. Quod exigitur ex altero mutuo *negotiatorio*, licitum asserunt, dummodo moderatum sit, & Patriæ legibus consentaneum.

III. Hæc vafra, & inepta commenta explodunt tum Scripturæ divinæ, tum Patres. *Livit.* c. 25. hæc habentur: *Ne usuras accipias ab eo, nec amplius quam dedisti*. Hæc particula *amplius quam dedisti* excludit omnem omnino accessionem additam sorti traditæ. Similiter Christus Dominus ait: *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Hoc verbum *nihil* non excessum modo, sed quodcumque vel minimum incrementum improbat. Mitto Patrum testimonia, ne sim longus.

IV. Usura dividitur in *realem*, & *mentalem*. Realis est ipsum lucrum fenebre. Mentalis est voluntas qua intenditur aliquid percipi ultra sortem vi mutui, tamquam debitum, licet id pacto aliquo non exprimatur. Dividi etiam solet in *lucratoriam*, *compensatoriam*, & *punitoriam*. *Lucratoriam* vocant lucrum illud quod vi mutui ultra sortem percipitur. *Compensatoria* est quæ ad damnum, quod patitur creditor, compensandum, exigitur. *Punitoria* est lucrum quod mutuatario moroso solvendum imponitur. Sola usura *lucratoria* est usura proprie dicta, & vitiosa. Et hæc sola communiter usuræ nomine intelligitur.

V. Dividunt præterea usuram in *conventionalem*, & *necessariam*. Illa ex conventione debetur; hæc ex mora, seu ob dilationem solvendi pretium ex contractu venditionis, & emptionis, aut ob dilationem reddendi sortem mutuatitiam, redditur. Alii dividunt usuram in *formalem*, seu expressam, apertamque ex mutuo perceptam, & in *palliatam*, seu *virtualem*, quæ aliis contractibus confictis occultatur. Tribuitur etiam in usuram *sortis*, & in *usuram usuræ*. Lucrum quod percipitur ex sorte, vulgo *capitale*, dicitur usura sortis. Usura usuræ est, quando non solvitur pactum lucrum, sed constituitur in sortem, ut iterum usuram pariat. Lucrum itaque ex lucro usurario vocatur usura usuræ, & ab Ulpiano dicitur *interusurium*. Postremo apud Romanos alia erat usura *centesima*, seu qua solvebatur unum in centum quolibet mense, atque adeo duodecim in annum. Inferiores usuræ erant *decunces*, quæ solvebant undecim in centum; *dextantes*, decem; *dodrantes*, novem; *bessales*, octo; *septunces*, septem; *semisses*, sex; *quicunces*, quinque; *trientes*, quatuor; *quadrantes*, tres; *sextantes*, duo; *unciariæ*, seu *unciæ* unum in centum. Aliqui contendunt nomine *unciariæ* intelligi centesimam. *As* quippe *unciarius* constabat duodecim unciis. Ceterum communiter usuræ *unciariæ* habentur pro minimis.

VI. QUÆST. II. *Est ne omnis usura, sive a divitibus, sive a pauperibus percepta, jure naturali, nedum divino prohibita?* RESP. Adfirmant communiter Catholici. Fuso calamo hanc controversiam dispexi *Tom. 7. lib. 3. diss. 3.* Paucis hic eamdem perstringam. In quolibet contractu, si quidpiam ultra justum pretium exigitur, justitia læditur. Dum in contractu mutui aliquid ultra sortem recipis, excedis mensuram justi pretii: ergo justitiam lædis. Nullus quippe titulus est vi cujus aliquid ultra sortem exigere valeas. Nam pecunia natura sua sterilis est. Rident feneratores, dum audiunt pecuniam sterilem dici. At ipsi sese turpiter deridendos propinant, dum talia effutiunt. Etiam ager, inquiunt, sterilis est, domus sterilis est, & tamen ex eorum usu pretium solvitur. Resp. Stupidiores his se produnt. Domus usu deterior fit, ideo usus separatur a dominio. Si ruit domus, domino locatori ruit. Ager natura sua ferax est, licet adjuvari industria egeat, ut hos potius quam alios fructus pariat. Si ager alluvione, aut alio infortunio perit, domino perit. Sola pecunia mutuo tradita mutuatario perit. Ideo distingui in hac usus a dominio nequit. Quid ad hæc usurarum patroni? Si locari pecunia, quemadmodum domus, ager, equus, potest, cur pecunia sola perire mutuatario debet, & cetera omnia locatori? Perspicuum responsum præbeant. Nunquam aliud dabunt, nisi quod pecunia usu civiliter consumitur, & ab hoc usu inseparabile dominium est. Ut paritas urgeat, mutuatores debent subjacere periculo pecuniæ, sicut locatores subjacent periculo equi, domus, agri. Nolunt hoc. Nolint ergo & lucrum necessum est. Negant usurarum patroni, lucrum ex pecunia mutuo tradita pauperibus exigi posse. Et tamen ex domo, agro, equo locatis pauperibus lucrum jure percipitur. Ergo non bene ratiocinantur, dum ex lucro percepto ex locatione domus, agri, equi, inferunt exigi lucrum posse ex pecunia mutuo tradita.

VII. Opponunt rursus fenoris patroni.

Tametsi pecunia sterilis sit natura sua, æquivalet tamen rei frugiferæ. Nam pecunia emuntur prædia, domus, & alia quæ fructum pariunt. Nec campus parturit pecuniam, sed quia parit fructus, ex quibus pecunia colligitur, frugifer dicitur. Similiter licet pecunia non pariat pecuniam, quia tamen pecunia comparantur res frugiferæ, dicenda fecunda est, non secus ac campi, domus &c.

VIII. Verba hæc sunt nulli solido fundamento subnixa. Mutuatarius emere res frugiferas jure valet, quia dominus pecuniæ est. Si prædium pecunia mutuatitia emptum evadat evictum, si flumine absorbeatur, si domus incendio pereat, cui perit? Mutuatario. Mutuatori vero integra reddenda sors est. Edisserant nobis isti, qui ostentare solent juris naturalis peritiam, quodnam jus naturale præscribat ut ille qui non patitur incommodum, experiri commodum debeat? Omnia mutuatario pereunt, & pecunia mutuatitia, & quæ pecunia empta sunt. Nullum istius jacturæ periculum sive incommodum subire vult mutuator. Si vero mutuatarius sua industria, obsecundante fortuna, aliquid lucretur, istius lucri partem sibi vindicare mutuator audet? Quodnam jus naturæ, quænam æquitas hoc permittit?

IX. Insistunt iterum. Usura moderata utilis est Reipublicæ. Ea sublata concidunt commercia, nundinæ, & omnia turbantur. Pecuniosi homines gratis mutuatari recusant. Tot mercatores, tot artifices negotia sua agere absque pecunia mutuatitia nequeunt. Tolle moderatas usuras, & negotia sustulisti.

X. Quid ergo? An christiana Religio humanam dirimit societatem, civilia destruit commercia, divitias, & mercaturam amplificare interdicit? Nequaquam. Immo hæc omnia ad æquitatis leges revocat, eorumque usum sobrium, moderatumque homini infirmo, & divitiarum siti laboranti permittit. Expergiscantur usurarum patroni, & e tenebris tandem emergant. Hactenus palam feci usuræ iniquitatem spectato solo naturæ jure, & omni alia circumstantia sublata. Nunc vero ajo, quod etiamsi usura, omni præcisione facta, liceret, tamen in hoc lapsæ corruptæque naturæ statu, exitiosa humanæ societati, civilique commercio esset, atque adeo prohibenda foret. Ex peccato originali duo, inter cetera, gravissima vulnera contraxit homo, nempe concupiscentiam carnis, & divitiarum. Tanto impetu in divitias, quibus omnes suas explet appetitiones, abripitur, ut nullum sibi præstituat modum. Finge usuram commodam fuisse homini sano suarumque cupiditatum absoluto moderatori. Propterea ne homini infirmo, vulnerato, & pecuniarum impotenter sitibundo expediet? Salubris viro sano vini potus, veneficus esse viro ægrotanti potest. Audiant isti feneratores Christi Jesu severissimas declamationes in homines ditescendi cupidos. *Væ vobis divitibus.... Agite nunc divites, plorate ululantes. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum.* Audiant Apostolum Paulum detonantem: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.* Aures iterum erigant intentas. *Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge, sectare vero justitiam.* 1. ad Timoth. c. 6.

CAPUT III.

Quædam quæstiunculæ de usura resolvuntur.

I. QUÆST. I. *Daturne materiæ parvitas in usuræ peccato?* RESP. Negant aliqui. Verum cum usura adversetur justitiæ, sicut datur materiæ parvitas in aliis contra justitiam culpis, ita & in usura admittenda videtur. Quæstionem hanc fusius non discutio, quia ad praxim quod attinet, frustranea est. Quis enim feneratorum pecuniæ plurimum mutuum tradit ob lucrum unius, aut alterius julii?

II. QUÆST. II. *Sitne pecunia præsens numerata æstimabilior absente, & titulus accipiendi aliquid ultra sortem?* RESP. Adfirmat Caramuel *lib.* 2. *Theolog. moral. disp.* 14. ubi plures alios laudat. Hæc opinio est falsa, laxa, & ab Innocentio XI. merito proscripta in *thesi* 41. ex hac opinione sequeretur omnem usuram licitam esse.

III. QUÆST. III. *Licitum ne est aliquid accipere supra sortem ob molestiam ortam ex privatione pecuniæ mutuo traditæ?* RESP. Caramuel *loc. cit.* festivis verbis hanc quæstionem proponit, & doctrinam evangelicam jocose deludit. Pauca ejusdem verba transcribo. *Est vere aliqua recreatio in videndis rebus pretiosis, cur non & in possidendis? Pro au-*

audienda comœdia, vel videnda bestia datur pretium; & nemo contradicit: cur non pro videndis, vel possidendis optimis auri partibus? Ratione ergo hujus molestiæ a carentia pecuniæ subortæ, præciso omni alio periculo, posse quid supra sortem accipi, affirmat Medina; & D. Thomæ interpretes q. 78. ar. 1. judicant speculative probabile. Dicastillus contradicit, & inquit: „ Mihi hæc sententia & speculative „ improbabilis, & moraliter in praxi vide- „ tur perniciosa. " *Videte censorium Catonem severo supercilio doctrinam condemnantem. Audite tamen n. 154. sibi contradicentem.* Relata contradictione, qua Dicastillus probat doctrinam quam perniciosam asseruerat, sic resumit discursum suum Caramuel. *Parturiunt montes, & nascetur parviculus mus. Cur illa dicta prius? Sententia quæ a paucis lineis erat speculative improbabilis, practice periculosa, jam tandem asseritur vera. Veritas tamen est veritas, & tametsi aliis ideis præventus eam condemnes, tamen affliget, & te ipsum condemnans, ejus sinceritatem propugnabis.*

IV. Papæ! Qui opiniones laxas scandali plenas refellunt, severi sunt *censorii Catones*, qui de supercilio loquuntur. Errorem gravissimum *fulgentem veritatem* appellat Caramuel? P. Lessius *lib. 2. c. 20. D. 14. n.* 103. & ipse ut probabilem exhibet opinionem damnatam, quæ ob pecuniæ *carentiam*, & voluntatem non repetendi mutuum intra certum tempus aliquid exigit. *Quia*, inquit, *sicut aliis rebus, & oneribus potest aliquod pretium imponi, ita etiam oneri carendi sua pecunia tanto vel tanto tempore. Cum enim pecunia sit instrumentum negotiandi, & privare se instrumento suæ artis sit pecunia æstimabile, cur non etiam mercatores poterunt carentiæ pecuniæ pretium aliquod communi consensu imponere, præsertim si ratio boni communis id postulet?* Subdit tamen, non esse tam laxas habenas mercatoribus dandas, quia sententia hæc nova est, ac proinde non est facile admittenda. Si falsa, semper rejicienda. Quare toto ostio aberravit P. Nocetius, qui excusare ab hac laxitate suum Lessium infelici conatu studuit. P. Thomas Tamburinus incertam sibi esse ait hanc doctrinam Caramuelis.

IV. Hæc cursim indicavi, ut heinc lector colligat, quo nova *theologizandi* ratio impellat vel ipsos Theologos probos doctosque, qualis præcipue fuit P. Lessius. Hæc doctrina *Caramuelis* penitus destruit dogma evangelicum contra usuram, ideo damnata ab Ecclesia est: sicut pro videnda *comœdia vel bestia* pretium solvitur, ita pro videndis possidendisque auri partibus? Semper ergo licita usura erit. Nam mutuo dari pecunia nequit sine privatione visionis ejusdem. Et quo avariores homines sunt, eo majori afficiuntur tristitia, & molestia, dum se eadem ad tempus privant. Ergo si homines avari ob tristitiam præfatam exigunt quinque in centum, homines avarissimi poterunt exigere septem, aut decem. Non est opus ut fusius hanc inauditam sententiam refellamus, cum & se ipsa horrorem prodat, & damnata ab Ecclesia sit. Non minus falsa est alia opinio quam ibidem docet *Caramuel*, nempe posse mutuatorem aliquid accipere, quia se privat facultate pecuniæ negotiandæ. Privatio istius facultatis est pretio æstimabilis, inquit aliquis. Hæc pariter doctrina de medio tollit omnes usuras: idcirco improbanda tanquam antievangelica.

CAPUT IV.

De periculo amittendæ sortis. Nonnullæ opiniones laxæ refelluntur. Caput Naviganti *in suo vero sensu exponitur, rejectis juniorum commentis.*

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit sortis periculum?* RESP. Est incertus amittendæ, vel recuperandæ sortis eventus. Duplex est: facti, & juris. Nunc de primo, postea de secundo. Ratione periculi facti non pauci juniores Probabilistæ defendunt, absque usuræ labe exigi in mutuo lucrum posse. Asserunt enim, omni mutuo insitum *semper* hoc periculum esse. Unum pro multis allego *P. Claudium La-Croix qui lib. 3. p. 2. de usura n.* 854. hæc scribit. *Sylvius, Serra, aliique apud Mendo in statera disp. 6. n. 58. docuerunt* SEMPER *esse periculum sortis, quando datur mutuum: ideoque ratione periculi* SEMPER *posse aliquid exigi.* Neque Calvinus, neque Salmasius, neque ceteri usurarum patroni tam laxam doctrinam propugnant. Nam illi, dum mutuo traditur pecunia pauperi, aut diviti necessitate presso, nihil exigi posse docent, solamque usuram negotiatoriam defendunt. Ideo clamant, quod Casuistæ catholici verbis improbent usuram abstractam, reipsa vero laxius ceteris eam sustineant. Si semper mutuo periculum inest, semper licitum lucrum est. Ubi ergo in mundo usura? Errorem hunc profligavit BENEDICTUS XIV. in

in sua *Encyclica* adversus usuram *n.* 5. his verbis. *Sed illud diligenter animadvertendum, falso sibi quemquam, & non nisi temere persuasurum, reperiri* SEMPER, *& præsto ubique esse vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel* &c. Lege commentarium nostrum in præfatam Encyclicam.

II. Alii juniores, ut aliquo fuco hunc errorem contegant, distinguunt periculum in *ordinarium*, & in *extraordinarium*. Ratione secundi, non primi, lucrum exigi ex mutuo posse defendunt. Periculum extraordinarium est, inquiunt, si mutuo tradas pecunias mutuatariis dubiæ fidei, prodigis, decoctoribus, lusui deditis &c. Chimærica paradoxa hæc sunt ad incrustandam usuram excogitata. Quis prudens mutuas dabit pecunias prodigis, decoctoribus, lusui deditis, litigiosis, & dubiæ fidei cognitis? Alii juniores Probabilistæ, misso hoc periculo extraordinario asserunt, posse pretium exigi in mutuo, quando hoc periculum facti verum, & non fictum est.

II. Propositio mea hæc est. *Lucrum ex mutuo ob periculum sortis amittendæ, sive ordinarium sit, sive extraordinarium, feneratitium est*. Ubinam quæso in universa Scriptura sancta, ubi in Patribus istius periculi mentio? Sed distinguendum est periculum quod est apud creditorem, a periculo quod est apud debitorem: quæ duo pericula communiter confundunt juniores. De primo periculo nunc differam. Hoc cuique mutuo inest: hoc enim ipso quod quis mutuatur ad aliquod tempus, adest semper verum periculum VIVI amittendi. Ergo si hujus periculi ratione exigi lucrum ex mutuo potest, nullum erit mutuum gratuitum, nulla inter Christianos usura. Periculum quod est apud creditorem, inde habere ortum potest, quod res mutuatarii desperatæ sint, vel erunt, vel possunt esse. In primo casu periculum evidens est, & certum. Sed nullus mutuator pecuniam suam tradet tali mutuatario, nisi caritate flagrans succurrere eidem velit cum sortis, & lucri dispendio. Similiter in secundo casu, dum nempe futura ruina mutuatarii prævidetur, nemo prudens eidem pecunias credet. Tota ergo difficultas reducitur ad tertium casum, scilicet ad periculum possibile. Hoc periculum est, sed non certum, & inest cuilibet mutuo. Nam quilibet homo, etiam dives, ad miseriam reduci potest ob varias circumstantias: semper enim securior est pecunia absolute loquendo in manu mutuatoris quam mutuatarii. Si igitur ob hoc periculum possibile licitum lucrum est, nulla apud homines usura erit.

IV. Respondent *Diana*, *Tamburinus*, falsum esse cuique mutuo inesse periculum amittendæ sortis. Quoniam, inquiunt, mutuum est sine periculo, si mutuatarius pignus, aut fideijussorem tradat. Peregregie. Sed acuti Probabilistæ in casses semetipsos detruserunt. Vi pignoris, vel assecurationis separari a mutuo periculum potest. Ergo sublato pignore, vel assecuratione, mutuo semper periculum inest. Ergo semper ex mutuo sine pignore, vel fideijussione, exigi lucrum poterit. Hæc autem doctrina antievangelica est, quia omnes usuras licitas facit.

V. Alia ratione evinco recensitæ opinionis falsitatem. Ut mutuator exigere ratione periculi dicti lucrum queat, suscipere in se periculum sortis debet. Atqui mutuator non suscipit amittendæ sortis periculum. Ergo lucrum perceptum feneratitium est. Quod mutuator non suscipiat in se periculum istud, veritas facti est. Nam si sors mutuo tradita, aut furto erepta, aut naufragio, aut in negotiatione pereat; mutuatarius, si solvendo sit, restituere sortem debet. Periculum ergo est penes non creditorem, sed debitorem: ergo injuste gravatur debitor, dum obligatur ad solvendum pretium pro periculo, cui non creditor, sed debitor ipse obnoxius est. Insistunt. Contingere potest ut debitor solvendo non sit, & decoctus evadat; & hoc in casu creditor sortem perdit: & hoc periculum est semper penes creditorem. Effugium vanum est. Nam hoc periculum possibile, & remotissimum dumtaxat est. Nam omnes mutuatores, antequam pecunias suas fidant mutuatariis, eorumdem statum, substantias, & cetera omnia severe expendunt: & dum periculum probabile sortis amittendæ prævident, a mutuo abstinent. Ergo periculum istud remotissimum est, & cuiquam mutuo insitum. Si justus titulus esset repetendi pretii, nulla foret in orbe usura. Confirmatur. Si fur pœnitentia ductus furtum restituat, nihil pro periculo solvere cogitur, ut omnes fatentur: & tamen majus est periculum pecuniæ raptæ, quam pecuniæ mutuatitiæ. Non tenetur, inquiunt, fur pretium periculi solvere, quia nulla præcessit conventio inter furem, & dominum. Effugium ineptum. Nam nunc sermo est utrum periculum istud justus titulus sit pretii solven-

vendi. Quid respondes? Negas? Usura ergo est pretium pro illo exigere. Ais? Ergo potiore jure solvere fur quam mutuatarius tenetur. Conventio supponit titulum, sine quo conventio injusta est. Quando adest verus titulus, etiam sine conventione solvi pretium debet. Quia damnum emergens verus titulus est, compensare hoc damnum fur astringitur, etiamsi nulla conventio præcesserit. Præterea finge aliquem per vim, & fraudem cogi ad mutuandum. Quid restituere violentus mutuatarius debet? Sortem, & omnia damna, quæ passus mutuator coactus est, quamvis nullum de his damnis resarciendis pactum præcesserit. Quid solvere debet pro periculo sortis amittendæ? Nihil omnino, ut omnes fatentur. Ergo periculum istud non est titulus pretii solvendi.

VI. QUÆST. II. *Quid dicendum de titulo quem excogitarunt Lugo, & Tamburinus?* RESP. Cardinalis de Lugo *disp.* 25. *sect.* 6. *n.* 81. & post ipsum Tamburinus *lib.* 8. *tract.* 3. *c.* 8. §. 4. *n.* 1. lepidissimum titulum excogitarunt aliquid exigendi supra sortem. Hic autem est molestia, mentis turbatio, animi angor, quem patitur mutuator in distrahenda, & numeranda pecunia, si mutuator meticulosus sit. En verba ejusdem Lugo. „ Si ergo posses ultra sortem „ exigere, quando mutuum futurum tibi „ esset causa doloris capitis, poteris etiam „ exigere quando mutuum futurum tibi esset causa doloris, & timoris interni propter periculum sortis amittendæ: quia dolor ille, & timor, prout contradistinctus „ a sorte ipsa, est aliquid quod in pactum „ possit pro pretio afferri. “ Clarius ibidem *n.* 85. confirmat hanc suam doctrinam Lugo. *Quia si ego, quia claudus v.g. sum, debeo subire peculiarem molestiam, ut pecuniam ex domo auferam ad tibi mutuandum, quam molestiam alii non subirent, possem bene* (*N. B.*) *peculiare pretium exigere pro illa molestia a me subeunda. Si ergo similiter quia meticulosus sum, & pavidus, non possum tibi mutuare sine magno angore, & timore amittendæ sortis; videtur quod possim aliquid exigere pro hac molestia, & onere, sine quo ego tibi mutuare non possum. Hæc tamen aliorum judicio relinquo.*

VII. Hac doctrina admissa, horrenda consequuntur absurda. Claudi omnes liberi erunt ab usura, quia repetere ex mutuo pretium poterant ob majorem in ferenda ex scrinio pecunia laborem. Qui oculorum hebetudine laborant, adhibere perspicilla in numerandis nummis debent, & ob hanc molestiam repetere pretium possunt. Quid de feminis, quid de nobilibus pavidis, & meticulosis, qui quo sunt avariores, eo sunt pavidiores? Et pro majori pavore, & angore augendum pretium erit? Allata doctrina itaque falsa est, & omnino repudianda.

De celebri Cap. Naviganti.

VIII. Duplex sub initium periculum distinctum est. Alterum *facti* quod est apud debitorem, quatenus debitor ex omnibus suis bonis tenetur in quocumque eventu etiam amissæ sortis, & lucri tantumdem restituere. Alterum *juris* quod creditor in se suscipit, novumque contractum init, quo sortem *assecurat*, ita ut si sors quocumque casu absque fraude, & culpa mutuatarii perierit, ipsi creditori pereat. Hoc periculum *juris* extrinsecum ipsi mutuo est, quia per novum assecurationis contractum suscipitur a creditore. Et tamen hoc quoque periculum rejicitur a Gregorio IX. in Decretali ad S. Raymundum O. P. directa anno 1306. in qua hæc habentur. *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.* Si neque tum cum mutuator in se periculum recipit, licet exigere pretium, quanto minus id licebit cum totum periculum est penes mutuatarium?

IX. Multi juniores, criticos in hac causa agunt. Inquiunt mendosum esse pontificium textum, in quo deest particula *Non* librariorum oscitantia prætermissa. Sed effugium istud ineptum, vanum, & commentitium est, ut fuse palam feci *diss.* 1. *c.* 5. §. 2. *de usur. contr. trini.* Non modo codices omnes carent particula *Non*, verum quod peremptorium est, S. Raymundus, ad quem, ut dixi, directa fuit Decretalis, textum pontificium refert absque præfata particula. Insistunt. In eadem Decretali adjicitur secundus casus, cujus initium est. *Ille quoque qui dat &c. non debet ex hoc usurarius reputari.* *Quis Grammatista*, ait quidam novissimus scriptor, non animadvertit illam particulam *quoque* significare uniformitatem ad ante dicta? At Theologi in laudata Decretali duos contractus specie diversos legunt: *mutui* in primo casu; venditionis, & emptionis in secundo. Quæ uniformitas, quæso, inter hos duos contractus? Auctoritati S. Raymundi accedit auctoritas *Lancellotti*, qui

qui lib. 4. *Inst. tit.* 7. §. 10. *de usur.* Decretalis casum exponit his verbis. *Aliud autem juris, si quis naviganti, vel eunti ad nundinas certam pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo quod in se mutuans periculum suscipit, aliquid ultra sortem ut recipiat convenit: nam hic usurarius reputandus erit.* Quid plura? Glossa ipsa hoc quoque modo casum exponit. *Aliquis mutuavit certam pecuniæ quantitatem naviganti, vel eunti ad nundinas, & pro eo quod mutuans recipit in se periculum sortis, recipit aliquid ultra sortem: quæritur utrum usurarius sit? Respondet Pontifex, quod sic.*

X. Hanc sententiam defendit S. Thomas, sive auctor opusc. 73. c. 6. inquiens: *Si quis pecuniam alicui naviganti commiserit mutuo propter spem alicujus lucri, licet periculum etiam sortis super se receperit, nihilominus judicatur usurarius, etiamsi totum amiserit.* S. Raymundus in *summ. tit. de usur.* §. 7. ubi exponit Decretalem *Naviganti* ad se datam, hæc scribit: *Tales semper faciunt tale mutuum propter spem lucri pecuniarii, quod non licet.* Auctores isti synchroni erant Gregorio IX. si damnant lucrum ob periculum *juris*, quod aliunde pretio æstimabile est, ut patet in tertio assecuratore, quanto magis damnant lucrum ob merum periculum *facti*, cuique mutuo insitum?

XI. Graviores quoque Theologi SS. Thomæ, & Raymundo subscribunt. Navarrus, Soto, Bannez, Guittierez, Rebellus, Toletus, Tapia, Conradus, Lopez, Genettus, Ballerinus, Gennaro, Theologi Lovanienses, & Parisienses. Accedunt quoque communiter Canonistæ. Honoratus Leotardus de usuris *q.* 23. animadvertit, olim permissum fuisse civili jure nauticum fenus ob periculum susceptum. *Nunc vero*, inquit, *usura hæc nautica omnino damnata est, & leges civiles nauticum fenus permittentes, abrogatæ sunt ex Constitutione D. Gregorii IX. c. ult. de usur. cap. Naviganti.* Postquam vero demonstravit fenebre esse lucrum ob periculum *juris* susceptum a creditore, *n.* 27. improbat potiori jure tanquam feneratitium lucrum perceptum ob periculum *facti*, cui se exponit creditor: *quamvis*, inquit, *id licitum esse sentiant Leonardus Lessius, & Theologi sane plurimi.... sed nostra sententia tutior est, & inter Jurisperitos recepta.* Quare exclamat P. Nicolaus Genarro *p.* 1. *n.* 36. his verbis. *Ita sentiunt Doctores laici in confusionem Theologorum. Et, o bone Deus! in quas sententias abeunt tot capita? Ad quid? Ad justificandum nauticum fenus. Insudant, ut cupiditati faveant humanæ, sordidæque avaritiæ.*

XII. Et quod mihi luculentius manifestat periculum istud puram putamque esse larvam ad obtegendum fenus excogitatam, est quod isti juniores nunquam præscribunt mutuatoribus istis ut abstineant a mutuo, quando tradere illud absque lucro recusant. Quare eos sic ad incitas redigo. Aut verum reputant periculum istud, aut falsum. Si falsum, cessat quæstio. Si verum; ineant contractum societatis, in qua juxta omnes adest & verum periculum, & verus titulus lucrandi. Renuunt? Ergo vero periculum nolunt. Adest certus & tutus titulus lucrandi omnium Doctorum consensu probatus. Cur nolunt hoc tutum lucrum? Rationem edisserant. Non aliam sane dabunt, nisi quia lucrum volunt, periculum nolunt nisi fictitium. Quod si pericula societatis nolunt, abstineant a mutuo. Abstinere a mutuo? Lex evangelica mutuum præscribit. Verum habet; sed mutuum gratuitum, vetatque mutuum fenebre. Mutuum evangelicum est fructus caritatis absque ulla lucri spe. Hoc mutuum gratuitum recusas ut feneratitium lucrum assequaris. Cum Christi igitur Evangelio tibi denuntio, aut ut mutuum gratuitum, si vales, & si frater indiget, tradas; aut si nequis, vel alter non eget, abstine a mutuo dando. Si tandem frugiferam efficere intendis pecuniam tuam, licitos contractus vel societatis, vel alterius negotiationis inito.

XIII. Objectiones adversariorum hæ ferme sunt. Opponunt decretum sacræ Congregationis de propaganda fide datum anno 1645. ad Missionarios Sinenses, in quo hæc habentur. „ In præfato regno lege stabilitum est ut in mutuo triginta pro centum accipiantur absque respectu lucri cessantis, aut damni emergentis: quæritur, utrum Sinensibus sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo, licet non interveniat lucrum cessans, aut damnum emergens, prædictam pro centum triginta, regni lege taxatam quantitatem accipere: & causa dubitationis est, quia in recuperanda pecunia est *aliquod periculum*, scilicet quod qui accipit mutuatum fugiat, vel quod tardet in solvendo, vel quod necessarium sit coram judice repetere, vel propter alia hujusmodi. " Resolutio S. Congregationis ad quæsitum istud sequentis tenoris est. „ Censuerunt ratione

„ mu-

„ mutui immediate, & præcise nihil esse „ accipiendum ultra sortem principalem: si „ vero accipiant ratione periculi probabili- „ ter imminentis, prout in casu, non esse „ inquietandos, dummodo habeatur ratio „ qualitatis periculi, & probabilitatis ejus- „ dem, ac servata proportione inter pericu- „ lum & id quod accipitur. "

XIV. Henrico a S. Ignatio hoc decretum in publica disputatione alleganti responsum fuit. 1. ut ipse narrat *lib. 9. c. 31. n. 377.* de eodem non satis constare. 2. resolutionem non esse approbantem, sed tolerantem. Contra primum responsum producit P. Thomam Hurtadum C. M. qui authenticum exemplum producit. Sed auctor iste & alia pontificia decreta obtrudit ut authentica, quæ sunt omnino apocripha. Dico igitur, laudatam responsionem aut nullius esse fidei, aut permittentem dumtaxat, & tolerantem. Nonne sub decreti jactati finem hæc reperitur clausula? *Donec Sanctitas sua, vel Sedes apostolica aliud ordinaverit.* Porro apostolica Sedes anno 1679. triginta quatuor annis post datum responsum damnavit opinionem Theologorum inquientium: *Cum numerata pecunia sit pretiosior* &c. Quid quod Sedes apostolica pluribus jam sæculis definierat *cap. Naviganti* fenus committere illum qui suscepto sortis periculo, quidquam ex mutuo reciperet. Hæc est constitutio pontificia sacrorum Canonum codici inserta, neque ullam exceptionem patitur.

XV. Tandem ipsa lex Regni Sinensis proposita Sac. Congregationi iniquissima est. Hac lege taxata est quantitas triginta in centum quotannis solvenda ob fugam debitorum, aliaque pericula. Talis autem lex seipsa injustitiam patefacit. Romani usuram mordentem reputabant centesimam. Hæc lex Sinensis non duodecim, sed triginta solvenda imponit. Quis iniquissimam, & feritatis plenissimam non deprehendit legem istam?

XVI. Opponunt 2. S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *a.* 4. *ad* 2. docet, posse augeri pretium *propter periculum, cui se exponit mercator,* transferendo *rem de loco in locum.* Ergo & propter periculum sortis. Argumentatio ineptissima. Audi integrum Angelici textum. *Non quicumque carius vendit aliquid quam emerit, negotiatur; sed solum qui ad hoc emit ut carius vendat. Si autem rem emit, non ut vendat, sed ut teneat, & postmodum propter aliquam causam eam vendere velit, non est negotiatio, quamvis carius vendat. Potest enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem melioravit, vel quia pretium rei est mutatum secundum diversitatem loci, vel temporis, vel propter periculum cui se exponit transferendo rem de loco ad locum, vel eam ferri faciendo. Et secundum hoc nec emptio, nec venditio est injusta.*

XVII. Quid? In contractu venditionis & emptionis augeri pretium potest, ut docet Angelicus: ergo etiam in mutuo? Pecunia ergo mutuatitia merx est majori & minori pretio subjecta, sicut aliæ merces, propter periculum? Nulla ergo in mundo usura? Mercator transferendo merces de loco in locum multos labores sustinet & pericula. Si merces a latronibus, a piratis surripiuntur, ipsi mercatori pereunt. Contra si pecunia mutuatitia, aut merces eadem pecunia emptæ pereunt, non mutuatori, sed mutuatario pereunt. Ergo paritas nulla est.

XVIII. Opponunt 3. Periculum sortis est mutuo extrinsecum, & per accidens eidem conjunctum, quia oritur ex qualitatibus mutuatarii prodigi, lusoris, fallacis &c. Hoc autem periculum est pretio æstimabile, cum tertius possit pro assecuratione ejusdem pretium accipere. Resp. Dum Christus præcipit, *Mutuum date nihil inde sperantes*, ignorabat ne homines esse fallaces, prodigos, lusores? Distinctiuncula hac admissa, nulla est in mundo usura. Cedo. Quis, nisi stultus, mutuas tradit pecunias suas prodigis, decoctoribus, lusoribus? Quæ lex jubet ut istis mutuum tradatur? Si hæc imminean pericula, cur non abstinent a mutuo? Responsum præbe. Mutuum præcipitur, ut succurratur fratribus egentibus, non ut foveantur vitia & scelera prodigorum, decoctorum, & ludentium. Volunt mutuum, quia ex mutuo lucrari cupiunt. Nunquam enim homines prudentes vero periculo exponerent centum, ob spem lucrandi quinque. Sed quia cognoscunt pericula esse communiter chimærica, & lucrum certum; ideo mutuari volunt, & alios contractus veris periculis obnoxios inire recusant.

XIX. Opponunt 4. Licita est lucri exactio ob periculum damni emergentis: ergo etiam ob periculum sortis amittendæ. Resp. Utraque propositio in sensu ab adversariis producto falsa est. Pacisci utique contrahentes valent de solvendo damno, quod mutuatori imminet, si reipsa evenerit. At si damnum revera non emergit, nihil accipi potest, ut infra patefaciam. Consequentia

ve-

vero heinc deducta vana est. Distinctio periculi intrinseci, & extrinseci communiter chimærica est. Omnes homines fallaces esse possunt. Heinc oritur periculum intrinsecum, ut fatentur adversarii, vi cujus nemo lucrari potest. Periculum vero extrinsecum vocant, cum pecunia mutua traditur mutuatariis prodigis, lusoribus, decoctoribus, vulgo *falliti*. Interrogentur omnes mutuatores: si candide loqui velint, vix unus in centum occurret qui descriptis hominibus mutuum tradat. Singuli mutuatores dicent, omnem se adhibere diligentiam, ut securioribus, & fidelioribus mutuatariis pecuniam suam fidant. Ergo distinctio de periculo intrinseco, & extrinseco vana & chimærica est. Quod interdum mutuatores fidant talibus mutuatariis pecuniam suam, id ex impotenti lucri cupiditate, & ardenti avaritia est. Similiter quod interdum mutuatarii probi, & fidi decoctores evadant, per accidens est. Quod est per accidens, & raro contingit, nequit stabilire regulam de periculo extrinseco, & intrinseco. Mutuum dandum pauperibus est, & indigentibus juxta legem evangelicam. Istorum respectu majus periculum est quam si tradatur divitibus. Ergo plus lucri a pauperibus ratione majoris periculi exigi poterit quam a divitibus. Hæc est necessaria consecutio ex doctrina juniorum. Hanc autem antievangelicam doctrinam detestantur vel ipsi hæretici Calvinus, Salmasius, Heinecius, & alii usurarum patroni.

XX. QUÆST. III. *Licitum ne est aliquid exigere supra sortem ratione laboris in numeranda pecunia* &c.? RESP. P. Thomas Tamburinus *lib. 9. tr. 1. c. 3. §. 1. n. 1.* docet, licitum esse aliquid exigere pro parandis pecuniis in magna quantitate, in mensurando tritico &c. & citat pro hac opinione Molinam, Medinam, Navarrum. Hæc opinio falsa est: numeratio enim pecuniæ insita mutuo est.

XXI. QUÆST. IV. *An licitum est aliquid exigere ob obligationem mutuandi, vel non repetendi mutuum infra tempus præfinitum?* RESP. Adfirmantem opinionem damnavit Alexander VII. n. 42. *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus*. Resp. P. Tamburinus *lib. 8. in decal. c. 8. §. 5. num.* 18. hoc pacto. *Dixi jam, posse pro hoc titulo promissionis non repetendi pecuniam mutuam pro quolibet anno licite in hac nostra ætate pecuniosa exigi quinque pro centenario. Ita Caramuel*. Pecuniosa ætas nostra! Hac ætate pecuniosa vivebat Alexander VII. qui anno *1666.* damnavit præfatam doctrinam. Tamburinus autem obiit 1675. Idcirco refero laxas Casuistarum, & proscriptas opiniones, ut lectores sibi caveant. Recolant opiniones proscriptas principia esse, unde plura alia consectaria erronea manant.

CAPUT V.

De damno emergente.

I. QUÆST. I. *Quid sit damnum emergens?* Est detrimentum illud quod solius mutui causa patitur mutuator. Pecunias paratas habes ad domos ruinosas resarciendas, vel agros colendos, vel ad triticum emendum pro toto anno. Caritate succensus has pecunias mutuas tradis fratri egenti. Si heinc ædes diruantur, agri inculti maneant, damnum quod sustines, compensandum jure est. Hoc est damnum emergens, quod deduci in pactum potest. Quis est qui tale subire damnum velit ut mutuo succurrat fratri egenti? Rarissimi sunt; & tamen nihil frequentius aliqui in ore habent quam damnum emergens.

II. Quamobrem plures conditiones necessariæ sunt ad verum damni emergentis titulum.

1. Quod damnum verum sit, certum, & reale. 2. Quod ratione mutui unice emergat. 3. Quod mutuum sit causa per se, & non per accidens talis damni. 4. Quod hoc damnum manifestetur mutuatario. 5. Quod damnum in pactum deductum non compensetur, antequam emergat. 6. Quod servetur æqualitas damnum inter & compensationem.

III. Heinc evidenter falsa est opinio docens, non esse usuram, si ex mutuo 100. aureorum certo sis accepturus detrimentum aureorum decem, *etiamsi non monito mutuatario de hoc damno*, *paciscaris tibi reddendi* 110. Hæc opinio est contra quartam indicatam conditionem. Injustitia manifesta est quod mutuatarius subire onus, illudque solvere debeat absque suo consensu.

IV. QUÆST. II. *Periculum damni emersuri est ne verus titulus vi cujus fieri conventio possit aliquid supra sortem solvendi?* RESP. Jam dictum est supra, periculum esse incertum rei eventum. De periculo sortis amittendæ dictum quoque satis est: de periculo da-

damni quod caussa sortis mutuo traditæ evenire potest, dicendum nunc est. Adfirmant aliqui juniores, quorum sententia mihi falsa est. Quoniam titulus qui licitam reddit accessionem supra sortem, est damnum verum, reale, & certo futurum, quodque non compensatur nisi post eventum. Si enim damnum non evenit, recompensatio habere locum nequit. Si tamen mutuator probabiliter prævideret futurum damnum determinatum, posset cum mutuatario pacisci de compensatione futura in casu quo eveniret causa mutui damnum illud. Dixi determinatum, ut excluderem damna indeterminata, & aliunde obvenientia. Debet ergo mutuator perspicue declarare tale damnum in individuo, quod futurum timet, ut posita conditione eventus, teneatur mutuatarius illud compensare.

V. Heinc collige, nunquam licitum esse quidquam ultra sortem exigere ob solum periculum probabile, sive probabilissimum damni emersuri, nisi reipsa emergat. Probabilistarum nonnulli id affirmant, immo etiam aliqui non Probabilistæ. Sed hæc opinio evidenter falsa est, & omnibus usuris viam aperit.

VI. QUÆST. III. *Utrum liceat initio contractus pactum pœnæ conventionalis, si debitor sit in mora?* RESP. Debitor est in mora, & morosus nuncupatur, dum præstituto tempore debitum non solvit, quando solvere potest, & omittit. Duplex mora: altera *ex re*, quæ seipsa monet debitorem ut solvat; altera *ex persona*, dum debitor monitus a creditore ut solvat, negligit solutionem. Præfatum pœnæ conventionalis pactum, mutuo consensu firmatum plures juniores defendunt: *Henricus a S. Ignatio*, & *P. Billuart* vocant hanc sententiam communem.

VII. Opinio probabilior mihi hæc est. *Pœna conventionalis, nisi interveniat id quod interest creditoris, seu nisi imponatur pro quantitate damni emergentis, usuraria est.* Evinco. Ideo pactum *pœnæ conventionalis* de accessione supra sortem in mutuo licitum dicitur, quia mutuator hoc pacto servat se indemnem. Sed pactum istud ineptum est ad servandum indemnem mutuatorem, nisi imponatur pro quantitate damni emergentis. Ergo fenebre est. Patet prima propositio. Mutuator ideo adjicit pactum pœnæ solvendæ, vel quia timet sortem esse in periculo post præstitutum tempus, vel quia prævidet mala sibi imminere, si præstituto tempore sors non reddatur, vel denique quia existimat pactum istud esse stimulum ad sollicitandum debitorem, ut solvat. Prima ratio est manifestum usuræ pallium. Qui enim timet non esse restituendam sortem, puta centum, magis timere debet non esse reddendum 105. Sed exigere lucrum ob periculum amittendæ sortis est usura, ut supra ostendi. Ergo in casu de quo disserimus, pœna conventionalis est pallium usuræ. Si secundam asserant adversarii, nobiscum sentiunt. At ipsi expresse asserunt, licitum esse lucrum pacto pœnæ conventionalis impositum, seclusis titulis damni emergentis, & lucri cessantis. Quod enim pœna hæc imponi queat ad compensandum damnum emergens, omnes fatemur. Tertium momentum inane est. Nam si mutuator prævideat mutuatarium fore infidum, & contumacem in differenda sortis restitutione, nunquam credet ei pecuniam suam; aut pignus, vel fidejussorem exiget.

VIII. Licitum itaque est pactum pœnæ conventionalis, quando revera occurrit id quod interest mutuatoris, nempe damnum emergens, & lucrum cessans, infra explicandum. Utique jura plura approbant pœnam conventionalem, nullo habito respectu ad id quod interest creditoris; sed, ut observat Honoratus Leotardus celebris Jurisconsultus *de usur. q.* 81. hæc jura sunt abrogata, sicut & illa quæ usuras moderatas concedebant. Rem clarius explico. Mutuo trado tibi centum infra annum solvenda: elapso anno in pœnam moræ, nisi restituas, conventio me inter & te peragitur ut debeas solvere decem. Si revera damnum decem passurus sim in casu dilatæ solutionis non ex impotentia, sed ex malitia, tum juste accipiam decem, posito quod tale damnum passus sim; si minus damnum passus sum, minus accipere debeo; si nihil damni mihi evenit, nihil exigere valeo, quia acciperem ex mutuo, quod est usura; si denique majus damnum passum sum, plus exigere valeo, ut sit æqualitas inter damnum, & compensationem. *Pœna conventionalis* non est pretio æstimabilis: imponitur ad terrorem, & apparentiam. Idcirco quando creditor nihil mali patitur, nihil exigere vi pœnæ conventionalis potest. Si plura cupis de hac pœna, lege *Tom. 7. Lib. 3. Diss. 3. cap.* 14. §. 3. & 4.

CAPUT VI.

De lucro cessante, ejusque conditionibus.

I. ALtum apud omnes Patres istius tituli silentium, ut etiam advertit Dominicus Soto *lib. 6. q. 1. a. 3.* S. Thomas expresse illum improbat, quidquid cavillentur nonnulli. Item Durandus, Scotus, Innocentius super cap. *Naviganti*, doctissimus P. Ignatius de Camargo, & alii hunc titulum rejiciunt. Primus qui hunc titulum lucri cessantis cum timore, & pavore propugnavit, fuit *Conradus Sunhemart* pluribus conditionibus septum. Post Sylvester, Cajetanus, Adrianus, qui fatentur doctrinam hanc esse *modernorum*.

II. QUÆST. I. *Quid sentiat S. Thomas de hoc lucro cessante?* RESP. Aperte negat, aliquid exigi posse supra sortem ratione lucri cessantis, absolute loquendo. Sic enim 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. *Dicendum, quod ille qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare: & potest esse quod accipiens mutuum, majus damnum evitet quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum, cum sua utilitate damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni quod consideratur in hoc quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo.*

III. Opponit post alios Thomistas Sylvius ex 2. 2. *qu.* 62. *a.* 4. hunc S. Thomæ textum. *Dicendum, quod quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo quod aliquis minus habet quam debet habere . . . . Et ideo homo tenetur ad restitutionem ejus in quo aliquem damnificavit. Sed aliquis damnificatur dupliciter. Uno modo quia aufertur ei id quod actu habebat; & tale damnum est semper restituendum secundum recompensationem æqualis: puta, si aliquis damnificet aliquem diruens domum ejus, tenetur ad tantum, quantum valet domus. Alio modo si damnificet aliquem, impediendo ne adipiscatur quod erat in via habendi; & tale damnum non oportet recompensare ex æquo: quia minus est habere aliquid virtute quam habere actu: qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum virtutem, vel potentiam. Et ideo si redderetur ei ut haberet hoc in actu, restitueretur ei quod est ablatum, non simplum, sed multiplicatum: quod non est de necessitate restitutionis . . . Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum.*

IV. Familiare est omnibus illis qui Sanctorum implicare, & obscurare doctrinam conantur, aliquid aucupari dictum omnino extra controversiam, ut luculentissimis testimoniis fucum faciant. Loco a me citato expresse, & ex instituto S. Thomas loquitur de lucro cessante; & adeo aperte & clare negat vi ejusdem quidquam percipi supra sortem posse, ut nihil reponere solidi adversarii valeant. Idcirco ad aliam quæstionem citatam afflictam causam appellant. Tantum vero abest ut illis faveat, ut & ibi illorum doctrinam labefactet. Manifestum est ibi S. Doctorem loqui de vero damno quod invitus creditor patitur a debitore moroso illatum. Idque evidentius constat ex arg. 2. quod sibi ibidem opponit inquiens: *Ille qui detinet pecuniam creditoris ultra terminum præfixum, videtur eum damnificare in toto eo quod lucrari de pecunia posset, quod tamen ipse non aufert. Ergo videtur quod aliquis teneatur restituere quod non abstulit.* Cui objectioni sic respondet. *Ille qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, sed solum in virtute: & utrumque potest multipliciter impediri.* Debitor ergo morosus, de quo hic certe loquitur S. Thomas, non tenetur compensare totum damnum quod ex carentia pecuniæ creditor patitur, quia lucrum pecuniæ potest multipliciter impediri. Distinguendus, inquit Angelicus, mutuator qui sponte se pecuniæ lucro privat, a debitore moroso, qui vim infert mutuatori, dum tempore præfinito pecuniam non restituit. In primo casu allegari non potest titulus lucri cessantis, cum huic titulo sponte, & libere renuntiet mutuator, dum libere mutuum dat. Alioquin abstineat a mutuo, si velit sua pecunia lucrari. In secundo casu licitum lucrum est, quia mutuator invitus sustinet vim sibi a debitore illatam. Non debet tamen, inquit Angelicus, totum damnum recompensari, quia lucrum pecuniæ potest multipliciter impediri. Hanc esse S. Thomæ mentem fatetur vel ipse Cajetanus, qui in assequenda Angelici mente, & Sylvio, & ceteris interpretibus valde præstat. Accedit ratio extrinsecus arcessita. Tempore S. Thomæ nemo unus Theologorum propugnavit titu-

titulum lucri cessantis. Porro S. Thomas nunquam recessit a doctrina communi Theologorum sui temporis. Futile, & ineptum est quod obtrudi solet, Angelicum sibi contradicere, nisi admittatur mutuatorem voluntarium posse exigere lucrum ratione lucri cessantis. Nam loco a nobis allegato de mutuatore voluntario, loco vero ab adversariis opposito loquitur de debitore moroso. Ubi ergo vel umbra contradictionis? Et aliunde consistit sana doctrina. Hinc fit

V. QUÆST. II. *Utrum mutuator ultroneus possit aliquid exigere ratione lucri cessantis?* RESP. Illi ipsi Theologi qui defendunt titulum lucri cessantis, inter alia duo postulant. 1. ut pecunia mutuo tradenda sit negotiationi vere & reapse destinata. 2. ut mutuator velit potius ex negotiatione quam ex mutuo lucrari. Ergo necessario fateri debent, non posse mutuatorem ultroneum de lucro cessante pacisci. Quare falsa est doctrina Bonacinæ, qui de *Contr. disp.* 3. *q.* 3. *p.* 4. *n.* 12. inquit: *Et hoc valet, etiamsi mutuator se offerat ad mutuandum, ut inquiunt multi ex Doctoribus contra Conradum qu.* 30. *& apud Emanuelem Sa.*

VI. QUÆST. III. *Quot conditiones assignant propugnatores lucri cessantis, ut in pactum deduci queat?* RESP. Conradus Sunhemart, qui juxta Sotum primus fuit qui lucrum cessans titulum reputavit sufficientem ad aliquid exigendum supra sortem, octo requirit conditiones. 1. Quod lucrum istud vere, & non ficte cesset. 2. Accessio exacta supra sortem non debet excedere lucrum istud. 3. Necesse est ut mutuator malit lucrum ex negotiatione quam ex mutuo. 4. Lucrum cessare debet præcise ratione mutui. 5. Quando mutuum cadit sub præcepto caritatis, nullum exigi lucrum potest, sed solum quando est meri consilii. 6. Abesse scandalum debet tam activum, quam passivum. 7. Exactio lucri fieri nequit ante, sed solum post tempus quo mutuator lucrum obtineret. 8. Nequit totum lucrum exigi, sed diminuendum est juxta expensas, pericula, labores, & alia quæ necessaria erant ad lucrum assequendum.

VII. Posteriores auctores ad quatuor redegerunt conditiones istas. 1. Ut mutuum sit revera impedimentum lucri cessantis. 2. Ut mutuator non habeat aliam pecuniam otiosam. 3. Quod lucrum ex negotiatione sit probabiliter futurum. 4. Quod mutuator moneat mutuatarium ante contractum, & secum paciscatur.

VIII. Continuo ac aliqua opinio favens cupiditati invecta est, tractu temporis laxior evadit. *Sunhemart* exigit quod lucrum vere & reipsa cesset: novissimi juniores requirunt dumtaxat, quod lucrum sit *probabiliter* futurum. Lucrum istud debet esse certo moraliter futurum saltem in genere, & solum quantum ad quantitatem majorem, vel minorem dubium. Quod est enim tantum probabiliter futurum, est simul probabiliter non futurum, seu est indifferens ad futuritionem, & non futuritionem. Hæc autem indifferentia vendi nequit.

IX. Fuso calamo *Tom.* 7. *Lib.* 3. *Diss.* 3. *cap.* 15. pluribus §. §. explicui has conditiones, & laxas opiniones plurium, præsertim *Bonacinæ*, *Lessii*, *Tamburini*, & aliorum oppugnavi. Ad hunc locum, ne longus sim, te remitto. Hic paucis sententiam meam, quam similiter ibidem explicui, perstringam.

§. Unicus.

AUCTORIS CONSILIUM.

I. C*Onsideratio prima*. Exoro te, Lector, ut evangelicam legem, missis parumper casuisticis commentis, in mentem revoces. Serio quæso meditare illud: *Facilius est camelum &c.* & rursus aliud: *Væ vobis divitibus &c.* & iterum illud: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli &c.* Secundum hanc legem, non secundum Casuistarum opinationes, judicandus eris. De damno emergente loquuntur antiqui Patres; de lucro cessante profundum apud eosdem silentium. Nihil hodie avari homines ad fenera fucanda invenerunt, quod oppositum ab antiquis avaris Basilio, Gregorio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino non fuerit. Videbant & commercii, & negotiationis necessitatem: nec minus quam juniores Theologi æstuabant æternæ hominum salutis desiderio. At non propterea legis evangelicæ severitatem delinierunt, nec titulum lucri cessantis approbarunt; sed quo acutiores homines erant in usuræ palliis, & larvis excogitandis, eo ipsi vehementius in fenora invecti sunt. Quorsum tam ardenter usuras damnassent, si uno aut altero verbo, & fuco adjecto, usuræ in nihilum occiderent?

II. *Consideratio secunda*. Si opiniones consisterent, quas juniores Moralistæ excogitarunt, & quarum aliquas indicavi, & plurimas recensui *Tom.* 7. *loc. cit.* exularet a mundo omnis fere usura. Et illi soli feneratores

res essent qui talium auctorum ignorarent opiniones. Calvinus, Molinæus, Salmasius, Budæus, & ceteri hæretici juniores a Luthero ipso in hoc recedentes usuras moderatas negotiatorias a divitibus exactas propugnant, secus a pauperibus, & indigentibus. Nonnulli Moralistæ probi alioquin & docti catholici, qui usuras omnes damnant, & pro hæreticis habent, qui illas sive mordentes, sive moderatas, sive parvas defendunt, tot titulos excogitarunt ad honestandum lucrum ex mutuo, ut ad praxim quod attinet, fenera fere omnia de medio sustulerint; & ipsis Lutheranis laxior videtur doctrina quorumdam nostrorum Moralistarum de usura, a quocumque exigenda ratione alicujus tituli ab iisdem conficti, quam propria sententia de usura moderata negotiatoria a solis divitibus repetenda. Quare Franciscus Budæus Lutheranus in *Inst. Theolog. moral. 2. p. c. 3. sec. 5. §. 27.* adversus Catholicos obganniens sic bacchatur. *Turpiter autem hic se traducunt Pontificiorum Moralistæ, qui dum acriter contendunt omnes usuras esse illicitas, adeo ut hæresis sit, si fenus carere peccato dicatur, lepidissimis tamen commentis, aliisque rebus impositis nominibus, usuris iniquissimus locum concedant*. Injuria summa Lutheranus homo traducit indiscriminatim Moralistas Pontificios, quia istorum aliqui aberrarunt, & usuras pia intentione decepti fucarunt. Istorum opinationes plures damnavit Ecclesia catholica, & alias tolerat, sed non probat. Immo graviores Ecclesiæ catholicæ Theologi istorum laxas opiniones refutant, & convellunt. Sed his missis ad rem venio.

III. *Consilium meum* paucis expono. Recompensationem damni emergentis juxta regulas supra traditas cum antiquis Patribus & Theologis probo. Lucri cessantis titulum ob moram culpabilem debitoris admitto. Ad merum lucrum cessans quod attinet, quod nempe cessat mutuatori libero, vix ego alicui auctor ero ut hoc titulo quidquam lucretur. Occurrere ne aliquando casus possit, in quo licitum sit lucrum istud, ignoro. Unum scio vix in praxi omnes conditiones illas occurrere quas vel ipsi adversarii pro justo lucro requirunt. Et tamen si vel una deficiat, ipsis fatentibus, lucrum fenebre est. Interrogentur omnes mutuatores, qui continenter mutua tradunt, num memoria has conditiones teneant. Risu excipient interrogationem. Homines lucro inhiant, & pecuniarum cupiditate abripiuntur. Concupiscentia carnis, & cupiditas divitiarum duo sunt scopuli, ad quos communiter homines impingunt, & æternum naufragium patiuntur. Pietatis, & beneficentiæ fuco usuras incrustant. Quid? Si caritatis præceptum urgeat, gratis tradendum mutuum est. Quando consilium suadet, abstinere sine crimine a mutuo potes. Cur ergo mutuum tradis? Ut succurras amico postulanti mutuum? At si subvenire amico negligis, & a peccato, & a peccandi periculo liber es. Ergo manifeste stultus es, qui cum periculo æternum pereundi distrahere pecuniam tuam vis, quando absque peccato retinere in arca pecuniam tuam vales. Verum reipsa stultus non es, sed manifestus fenerator, quia non animo succurrendi amico, sed cupiditate lucrandi ex mutuo, tradis pecuniam mutuam. Quamobrem, ad praxim quod attinet, juxta ipsos lucri cessantis patronos, communiter mutuatores usurarii sunt, quia vix unus ex centum servat conditiones quas illi ipsi præscribunt. Communiter plures pecunias conservant mutuo tradendas, quia securius, & minori molestia lucrantur ex mutuo quam ex aliis contractibus: ideo, his contractibus missis, mutuo negotiantur, & fenerantur. Ajunt utique ore, se posse alios contractus inire, sed reipsa mutuum exercere volunt, quia hac via facilius avaritiæ indulgent.

IV. Ceterum si quis vero caritatis zelo succensus erga indigentes, & animo christiano iisdem succurrendi, exclusa omni cupiditate lucrandi ex mutuo, omitteret emere parata & prompta prædia, promptasque merces, ut medio mutuo succurreret indigenti, nec ipse improbare auderem, si proportionatam lucri, quod sponte omittit, ut officium beneficentiæ exerceat erga indigentem, recompensationem exigeret. Verum quia in praxi vix hoc contingit, & me latet an studio adjuvandi indigentem, an cupiditate lucrandi ex mutuo id præstent mutuatores, ideo nemini consulerem ut ratione lucri cessantis accessionem supra sortem mutuo traditam exigeret. Aliorum sententiam in hac causa nec approbo, nec improbo. Sed doctrinam, quæ tempore Innocentii III. communis erat, quæque a peccato, & a periculo peccandi liberat, consulo. Si plura cupis, lege *Tom. VII. lib. 3. diss. 3. c. 15.*

CA-

CAPUT VII.

De usura mentali, & de pactis mutuo adjectis.

I. Qui mutuum tradit ea intentione, & spe, ut lucrum assequatur tamquam sibi debitum, licet nullum pactum sive tacitum, sive expressum interveniat, usuræ peccatum committit.

II. Usura mentalis duplex. Altera, quæ intra mentem sistit omni actione exteriore seclusa, cum quis videlicet, quamquam cum spe accessionis supra sortem mutuum det, tamen delusus nihil præter sortem recipit. Hæc nunquam onus restitutionis inducit. Altera, quæ actum exteriorem conjunctum habet, scilicet cum quis citra pactum expressum, juxta spem accessionem recipit; & hæc affert debitum restitutionis. Distinguitur hæc a reali usura, quia realis præter acceptionem realem adjicit pactum; seu usura realis accipit accessionem supra sortem ex pacto aut tacito, aut expresso. Contra mentalis accessionem sperat, & recipit, omni exteriori pacto sublato.

III. QUÆST. I. *Licet ne sperare aliquid ex mutuo?* RESP. Licitum est cuique sperare benevolentiam, & amicitiam. Lucrum vero sperare nullo modo licet, ut ex evangelico textu patet, neque tamquam ex benevolentia *debitum*. Idcirco Innocentius XI. hanc damnavit thesim: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.* Exigere itaque, vel sperare aliquid tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum usura est. Cajetanus, Serra, Pradus, quos sequuntur plures juniores, docent non modo licitum esse sperare in mutuo lucrum ex benevolentia, & ex gratitudine, sed insuper manifestare te posse hanc intentionem, ajunt, dicendo te sperare officia amici, & beneficium mutui fore remunerandum, dummodo ex pacto nulla imponatur obligatio. Salmanticenses inquiunt, non esse coram avaris exponendam. Si falsa est, uti est, neque coram avaris, neque coram aliis proponenda est. Tamburinus *lib. 8. cap. 8. §. 2. n. 6.* docet, *licitum per se, & speculative esse, mutuantem etiam antequam mutuet, rogare, vel excitare mutuatarium, immo & cum illo pacisci, ut aliquid supra sortem impertiatur ex mera liberalitate, & vere voluntarie, quia nihil expectatur vi mutui. Ita Molina.* Palliola usuræ *speculative* proponuntur, & ceteri ad praxim reducunt, & feneratores iisdem se induunt.

IV. *Mutuum date nihil inde sperantes*, inquit Christus. Mutuator absolute gratis mutuum tradat, ita paratus, ut cessante quacumque remuneratione, mutuum traderet. Si hanc absolutam voluntatem aliqua spes gratuitæ remunerationis comitaretur, non esset usuræ mentalis damnandus, ut docet S. Thomas. Ceterum si lucri spes esset caussa princeps, ab usura liber non esset. Improbandi tamen sunt mutuatarii, qui liberalitatis, & grati animi officia exhibere negligunt. Propter avaritiam mutuantium, & infidelitatem, & ingratitudinem debitorum accipientium mutuum, caritatis officia exulant a Christianis plurimis.

V. QUÆST. II. *Qui celebravit contractum usurarium bona fide, potest ne retinere lucrum, cognita usura, dum poterat alium licitum contractum inire?* RESP. Adfirmant aliqui; sed hæc opinio falsa mihi est. Conditiones quæ adjici solent, licet laxitatem temperent, probabilem tamen, ut ego quidem arbitror, opinionem non efficiunt. Siquidem mutuator reipsa consentit in contractum fenebrem. Ejus habitualis dispositio ad celebrandum alium contractum justum non tollit quin hic & nunc consentiat in usuram, ut vocant, *materialem*. Quod bona fide recipiat lucrum, non impedit quominus cognita lucri usura, restituere debeat. Qui bona fide vendit supra justum pretium, cognito errore restitutioni obnoxius est. Bona fides excusat a peccato, secus ab onere restitutionis. Vide *Tom. VII. lib. 3. diss. 3. c. 17.*

VI. QUÆST. III. *Cujus sunt fructus pignoris traditi mutuatori in assecurationem sortis?* RESP. Sunt mutuatarii, quia penes hunc pignoris dominium manet. Res autem quælibet domino suo fructus parit.

VII. QUÆST. IV. *Licitum ne est pactum legis commissoriæ in pignorum traditione?* RESP. Hoc pactum perperam lex vocatur. Est enim mera conventio, ut pignus sit mutuatoris, quando præfixo tempore sors non restituitur. Illicitum esse hoc pactum leges decrevere, & hoc adfirmant omnes: quoniam pignus communiter sortis mutuatitiæ excedit pretium.

VIII. QUÆST. V. *Quid de usuris pupillaribus, & dotalibus dicendum?* RESP. Usuras pupillares vocant, quas tutores, & curatores ob fraudem in administranda pupillorum pecunia solvere debere contendunt aliqui: ut

ut quando pecuniam pupilli in proprium commodum tutores convertunt: aut quia præfatam pecuniam otiosam servarunt: aut quia pupillis non succurrerunt tempore necessitatis. In his, & similibus casibus pupillis usuras deberi jus civile decrevit. Sed hoc jus civile abrogatum est jure naturali, divino, & canonico. Neque enim aliud Evangelium est pro pupillis, & viduis, aliud pro Christianis. Nisi ergo alius justus titulus adsit, nihil pro pecunia pupillis debetur.

IX. Fructus pignoris dotalis suscipere gener valet, sicut & fructus dotis, ut decrevit Innocentius III. *cap. Salubriter de usur.* Dos ad onera matrimonii sustinenda datur. Ergo usque dum gener dote caret, fructus pignoris jure percipit, cum pignus loco dotis datum sit.

X. QUÆST. VI. *Fenerator ne est qui mutuum dat ut beneficium, vel officium, vel munus a lingua, ab obsequio, a manu assequatur?* RESP. Si in pactum deducatur, inquiunt aliqui, ut mutuatori beneficium, vel officium ex mera liberalitate, & antidotali, ut ajunt, gratitudine, & amicitia conferatur, nulla per ipsos usura est; secus si pactum apponatur, ut ex justitia remuneratio fiat. Hæc distinctio usuræ larva, & pallium esse videtur. Appositio pacti onus est quod mutuum grave, non gratuitum efficit, ut docet S. Thomas *opusc.* 21. *&* 22. *qu.* 78. *ar.* 2. *ad* 3. Præfata officia a lingua, ab obsequio, a manu pretio æstimabilia sunt. Quamobrem eadem deducere in pactum sive expressum, sive tacitum usura est.

XI. QUÆST. VII. *Qui mutuum dat cum pacto, ut ad ejus molendinum, officinam &c. mutuatarius accedat, fenerator ne est?* RESP. Quidquid oneris imponitur præter sortis restitutionem usura est. Præfatus itaque mutuator, qui obligat mutuatarium ad emendas merces in sua officina, ut ad molendum frumentum in suum molendinum conveniat, & similia, fenerator est. Quando duo invicem sibi mutuas res sponte tradunt, nihil usuræ perpetrant; sed mutuæ caritatis, vel benevolentiæ officia exercent.

XII. QUÆST. VIII. *Licet ne mutuum dare cum pacto ut alter in posterum remutuet?* RESP. Negat S. Thomas *loc. cit.* Hæc omnia pacta abesse a mutuo debent.

XIII. QUÆST. IX. *Fenerator ne est qui obligat mutuatarium ad reddendam eamdem tritici, vini, olei &c. mensuram, si pretium auctum sit?* RESP. Licitum pactum est reddendi eamdem mensuram, quando æque dubitatur, num minuendum, vel augendum dictarum rerum pretium sit, quoniam tunc æquale est commodum, vel incommodum. Similiter, quando bona fide mutuum traditur, nullo habito respectu ad augmentum, vel detrimentum pretii, restituenda eadem mensura, si rem reservassem. Mutuo trado tibi mense Januarii tres modios tritici reddendos mense Maji, quos ad sustentandam familiam reservare destinaveram. Tempore restitutionis auctum pretium est. Reddenda omnino est eadem mensura ejusdem quantitatis, & qualitatis. Disputant Moralistæ, num qui mutuum dat frumentum servaturus in tempus majoris pretii, possit exigere hoc majus pretium. Sed hæc disputatio futilis est. Nam vel mutuatarius restituit ante tempus præfixum, & tu serva illud usque in tempus majoris pretii; vel restituit tempore majoris pretii, & tu vende illud hoc tempore. Vel denique mutuatarius morosus est: & tunc ratione moræ compensationis regulis obnoxius debitor est, juxta dicta *cap.* 5. *n.* 6. *& seq.*

XIV. QUÆST. X. *In restitutione pecuniæ mutuatitiæ valor ne, an species consideranda?* RESP. Mutuos tradidisti centum aureos tempore quo singuli valebant viginti juliis, tempore vero restitutionis valent viginti quatuor, aut duodeviginti. Innumeræ sunt subtilitates, quas excogitarunt Jurisconsulti super hac quæstione. Sed vera sententia est in restitutione pecuniæ mutuatitiæ, non speciem, sed pretium spectandum esse: atque adeo non monetam ejusdem speciei, sed pretium, quo valebat traditionis tempore, restituendum esse. Quamquam enim in mercibus usu physico consumptibilibus tantumdem ejusdem speciei in numero, pondere, & mensura restituendum sit aliquando juxta dicta numero præcedenti; tamen pecunia excipitur, in qua non consideratur ejus physica species; sed valor extrinsecus, qui a Principis lege pendet. Regula generalis semper præ oculis habenda est, nempe rem quamlibet domino crescere vel decrescere. Dominium autem rei mutuatitiæ est penes mutuatarium.

XV. Quando mutuator pactum apponit, ut mutuatarius eamdem specie monetam restituat, spectandæ sunt regulæ generales. Si periculum æquale sit incrementi, & detrimenti, licitum pactum est. Si periculum non sit æquale, sed majus respectu mutuatarii, fenebre pactum est.

XVI. QUÆST. XI. *Probabilis ne opinio est, mutuatarium eligere posse in fidejussorem ipsum mutuan-*

mutuantem? RESP. Mutuatarius, inquit nonnemo, potest eligere tertium pro fidejussore: ergo & ipsum mutuatorem; & sicut solvere pretium tertio jure valet, ita & mutuatori. Ut hujusce opinionis falsitatem deprehendas, considera discrimen inter fidejussorem, & assecuratorem. Assecurator sortis periculum in se suscipit, & pretium paciscitur. Si furto, incendio, naufragio, aliove casu sors perit, ipsi assecuratori perit. Fidejussor periculum dumtaxat quod est apud mutuatarium suscipit, quatenus si mutuatarius aut impotentia, aut infidelitate sortem non restituat, ipse fidejussor reddere tenetur, & actionem retinet in mutuatarium, quem ad compensandum, si solvendo sit, cogere jure valet. Assecurator autem nullam actionem retinet in debitorem. Brevi assecurator suscipit periculum *juris*; fidejussor periculum *facti*. His positis patet quam sit commentitia opinio relata. Nam si ipse mutuatarius pro seipso fidejuberet apud mutuatorem, nonne ridiculum & stultum se proderet? Ergo non minus ridicula, & stulta est fidejussio quam ipse mutuator suscipit pro mutuatario. Numquid hæc *fidejussio* magis securum, magis divitem, magis fidum efficit mutuatarium? Ergo hæc *fidejussio* mutuatoris est purum putumque usuræ pallium improbatum a Gregorio IX. in cap. *Naviganti*.

XVII. Lepidior est *fidejussio* quam quidam excogitavit. Petes secundo, inquit, an detur usura in *fidejussione* ficta. V. G. *Petrus* petit a te mutuum. Tu dicis: nolo tibi mutuare, sed *Paulo*, qui postea mutuabit tibi. *Paulus* mutuat *Petro* id quod a te mutuo accepit, & vult te fidejubere pro *Petro*. Tu fidejubes, & pro *fidejussione* pretium exigis a *Petro*, quod jam ultra sortem lucraris. Dicitur autem hæc *fidejussio ficta*, quia revera non te obligas ad solvendum *Paulo*, licet *Petrus* non solvat, cum *Paulus* tantumdem tibi debeat.

XVIII. Mutuum istud *circulatorium* vocare possumus. Hæ sunt quæstiones quas ignorarunt Patres, quasque versant, ut verbis utar *P. Reginaldi*, Doctores temporum. Vis dare mutuum *Petro* petenti; sed ut lucrum assequaris absque usura, hoc mutuum debet pervenire ad manus *Pauli*; deinde a manibus *Pauli* ad manus *Petri*, ut hoc circuitu fæcem usuræ exuat lucrum, quod inde captare anhelas. Concludit qui hæc confixit, nullam in hoc contractu reperiri sive injustitiam, sive usuram, si fidejussio pro Petro sit revera periculosa. Hæc fidejussio, quam *fictam* appellant, pejor est præcedenti. Est quippe versuta, & fraudulenta. Tota hæc machinatio eo tandem recidit, ut *Petrus* mutuatarius tibi solvat lucrum supra sortem mutuo traditam. Verum usura seipsa inter hæc artificia visendam se præbet. Nec in re manifesta diutius immorandum est.

XIX. QUÆST. XII. *Probabilis ne est eorum opinio qui mutuatori accipienti pignus, simul lucrum concedunt*? RESP. P. Paulus Layman hunc casum proponit *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 16. *n.* 2. his verbis. „ Civis majore anni parte „ pecunias paratas habet, ex quibus indi„ gentibus opificibus, præsertim textoribus, „ mutuum dare possit, *relicto* ipsi *in secu*„ *ritatem solutionis pignore*, v. g. *tela*. Cum „ autem, recepto pignore, solutio facienda „ est, post annum medium in singulos florenos „ mutuo datos auctarium adjiciendum est, „ v. g. unus pazius. Considerandum enim „ est, auctarium istud non accipi ratione „ mutui, sed ratione obligationis, oneris, „ ac curæ, quam civis ille ob gratiam tex„ torum in se suscipit, ut toto ferme an„ no pecunias pro illis in promptu habeat, „ quocumque tempore in domum suam ad„ ventantes intromittat, *pecunias numeret* „ &c. quæ obligatio pretio æstimabilis est. “

XX. P. Patritius Sporer *tr.* 6. *c.* 4. *sec.* 2. §. 2. *n.* 39. hanc opinionem Laymani adoptat, & pro eadem citat Molinam, aitque esse communem. Eam quoque defendit Tamburinus. Admissa *Laymani*, *Sporerii*, *Tamburini*, & aliorum opinione, nemo tam immunis ab usura, quam manifesti feneratores. Nam isti, non *anno medio*, *non toto ferme anno*, sed per plura lustra, & per totam vitam pecunias paratas tenent, non pro textoribus modo, sed pro omnibus indigentibus. Quin isti exigere pignus non solent, sed alicui se exponunt periculo. Libenter suscipiunt omnes in *domum suam adventantes*, *pecunias numerant* &c. Quid ni ergo exigere pro singulis florenis unum *pazium*, pro singulis scutis duos *pazios*, pro singulis duplionibus sex *pazios* poterunt? Ubi ergo usura in mundo? Telam opificum in pignus accipiunt cives Germani, & simul *paziorum* auctarium exigunt? Si hæc usura non est, quænam erit? At recipiunt auctarium, reponunt benigni Probabilistæ, non mutui vi, sed quia se obligant ad mutuum tradendum, & ob onus excipiendi in domos suos adventantes mutuatarios, & numerandi pecuniam, & custodiendi pignus *telæ*. Fuerunt ab orbe con-

condito feneratores, qui pecunias mutuo traditas non numeraverint, qui non exceperint in domos suas mutuatarios? Scandalum patiuntur vel ipsi avari, dum audiunt, aliquos feneratores ita efferatos, ut cum *pignore in manu* lucrum exigant. Effugia, quibus fucare hanc improbam usuram P. Layman conatur, labefactavi *Tom. VII. Lib. 3. Diss. 3. cap. 19.* Excusanda est bona piorum Theologorum intentio. Viderunt illi in propriis regionibus, Tamburinus in Sicilia, Layman, & Sporerius in Germania, Lessius in Flandria, ejusmodi similesque negotiationes invectas, consuetudine roboratas, populorum multitudine vallatas. Ausi illi non sunt patrias improbare consuetudines, & contractus diu obtinentes damnare. Inquiebant isti: Si fenebres declaramus hos contractus, bonam fidem tollimus, & spes emendationis non apparet, & sic infinitam hominum multitudinem in orcum detrudimus. Centies *P. Diana* hæc ratiocinia inculcat Confessariis. Pia juniorum Theologorum salvandi omnes animas intentio laudanda, commendandus illorum zelus. Verum si falsæ opiniones sint, si populi usuram perpetrent, neque pia Theologorum desideria, inquit *S. Augustinus*, nec error, quia publicus, subdit S. Cyprianus, animas inferno subtrahunt.

CAPUT VIII.

De montibus pietatis.

I. PAuca de *montibus pietatis*, qui alio nomine vocantur *montes Christi*, vel *deposita apostolica* delibabo. *Mons pietatis* summa pecuniæ est ex piorum fidelium eleemosynis in pauperum levamen, & subsidium collata, ut iisdem indigentibus mutuo tradatur, pignore deposito, & accessionis contributione, qua ministri alantur.

II. Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum sacros istos montes approbavit. Decreto Concilii subscripsere Theologi omnes, exceptis Cajetano, & Soto, qui nimio sane ausu, etiam post decretum Concilii, usuræ arguere montes istos non cessarunt. Et ad hoc quod attinet, tametsi Dominicani, improbamus eorumdem errorem, quia personarum acceptatores non sumus, nec contra personas, cujuscumque sint instituti, sed contra errores stilum armamus.

III. Declaravit Concilium accessionem supra sortem exigi ad *solas ministrorum expensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem, ut præfertur, pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat, ultra sortem, absque lucro eorumdem montium*. Si accessio cederet in lucrum montium, fenebris esset.

IV. Tres conditiones requiruntur. 1. ut pecunia pauperibus tradatur intra limites certæ summæ pro tempore determinato restituendæ. 2. ut pignus a debitoribus exhibeatur, quod a ministris proprio custodiri periculo debet. Si pecunia tempore præfinito non restituatur, sub hasta pignus venditur, & pretio quod monti debetur, retento, id quod superest, domino pignoris restituitur. 3. ut tenuis supra sortem accessio exigatur in ministrorum mercedem, montiumque expensas, quæ domorum conductione, & aliis rebus fieri debent. Si quid ex accessionibus supersit, non in montium augmentum, sed vel ipsis mutuatariis pro rata, si fieri potest, restituendum, vel in pauperum eleemosynam convertendum est.

V. QUÆST. I. *An qui revera pauperes non sunt, neque ob paupertatem levandam mutuam pecuniam a sacro monte accipiunt, peccent, & ad restitutionem teneantur?* RESP. Aliqui æstu avaritiæ succensi, levi accessione monti sacro solvenda allecti, pecunias ab eodem mutuas accipiunt, ut vel negotiationi easdem applicent, vel mutuas aliis cum majore accessione tradant. Hi omnes & furti, & avaritiæ rei sunt. Animo quippe fraudulento montem decipiunt, atque pecuniam pauperum indigentiis sublevandis destinatam surripiunt, ut propriæ avaritiæ indulgeant. Tenentur isti illico monti pecuniam restituere, & damnum, si quod contingit, compensare.

VI. QUÆST. II. *Qui in his montibus pecunias collocant, possunt ne licite accessionem accipere dempto titulo?* RESP. P. Pasqualigus *Decis.* 183. Contendit ex pecunia collata in montes pietatis percipi lucrum posse, dempto titulo damni emergentis, vel lucri cessantis. In aliquibus pietatis montibus, quos mixtos vocant, pecunias conquirunt ut pauperibus subveniant. Pecuniarum collatoribus pensionem præter sortem solvunt. Disputari cœptum est, num hæc accessio licita sit? Theologi omnes, & Canonistæ usuræ eam damnarunt. P. Pasqualigus eamdem ab usura purgare nisus est, quem secuti sunt Bassæus, & Pignatellus. Ut suam opinionem evincat P. Pasqualigus obtrudit litteras Pauli III. quibus id conceditur Monti Ferrariensi. Cl. Petrus Ballerinus in *opusc. de his montibus*

tibus §. 3. invictis argumentis evincit has litteras apocryphas, & suppofititias esse.

VII. Paulus III. litteris datis pro monte Mutinensi an. 1542. Julius III. pro monte Vicentino an. 1555. Pius IV. pro monte Veronensi an. 1563. non aliis solvi accessionem concedunt, *nisi illis qui caritatis zelo adducti, ac pro pauperum subventione, non fenerandi animo, pecunias deponunt tempore illo, quando merces paratas ac prædia ad emendum parata haberent, ex quorum reditu quatuor & ultra pro centenario percipere possent. Quare falsa mihi est P. Pasqualigi opinio, qua licitam ejusmodi accessionem asserit, sublato omni titulo.*

VIII. Quid de illis dicendum qui pecunias collocant in montibus istis, non zelo subveniendi pauperibus, sed cupiditate lucrandi? Ne easdem domi otiosas habeant, ut lucrentur, in montibus pietatis easdem reponunt, repetendas continuo, ac occasio occurrerit emendi prædia, census, vel exercendæ negotiationis. Hi omnes manifesti feneratores sunt.

IX. Quid de istorum sacrorum montium ministris dicendum? Montes isti, ut dixi, deposita apostolica nuncupantur, & patrimonia pauperum. Ministri eorumdem sunt ministri pauperum, & pauperum mercede conducti, pauperum stipendio aluntur. Et tamen non raro contingit ut hi ministri splendide vestiant, laute nutriantur. Isti non raro magnam accessionum portionem absorbent, & pauperum sanguine saginantur. Respectu istorum montes isti non pietatis, sed impietatis sunt. Ejusmodi corruptelæ causa fuere cur *Cajetanus*, & *Soto* invecti fuerunt adversus montes istos. Sed in hoc errarunt, quod non distinxerunt abusus, & hominum vitia ab ipsa re honesta & pia. Sed profecto non minus errant illi qui benignitatis humanæ fuco tam enormes abusus honestant.

CAPUT IX.

De contractu trino, aliisque contractibus.

I. QUÆST. I. *Quid sit contractus trinus?* RESP. Trinus vocatur, quia triplici contractu constat. 1. est *societatis*. 2. *assecurationis*. 3. *venditionis*. Contractus *societatis* est conventio duorum, vel plurium de contribuendo aliquid pretio æstimabile in commune lucrum, & damnum pro rata. Omnium consensu licitus est contractus iste.

Quatuor conditiones postulat. 1. Qui vivum ponit, periculum subire debet. 2. Negotiatio, aut ars, in qua collocandum vivum est, honesta sit oportet. 3. Æquitas servetur. 4. Vivum seu capitale tradendum est viro industrio, pecunia mercatori, animalia rusticis &c. In hoc primo contractu Cajus ponit pecuniam, Mevius negotiator industriam, & ambo lucri, & jacturæ pro rata participes sunt. Secundus contractus *assecurationis capitalis* vocatur. Cajus, qui pecuniam contulit, paciscitur cum Mevio ut suum capitale immune ab omni periculo restituat; & pro hac *assecuratione* partem lucri remittit. Dedit 100. Lucrum ex negotiatione percipiendum est, ut præsumitur, duodecim. Remittit quatuor pro capitalis securitate a Mevio præstanda. Tertius est *venditionis majoris lucri incerti pro lucro minori certo*. Lucrum incertum speratum, est præter propter duodecim in 100. ut dictum est. Hoc Cajus vendit pro lucro certo quatuor. Itaque Cajus ex suo capitali assecurato quatuor vel quinque plus minusve percipit in centum omni molestia, labore, & periculo sublatis.

II. Sola simplex, & perspicua quæstionis expositio usuram tibi in oculos ingerit. Si *Cajus* dicat simplici sermone *Mevio*: Do tibi, Mevi, centum mutuo, ut quatuor vel quinque in annos singulos mihi pendas, fenerator est. Si præfato versuto verborum involucro & circuitione utatur, usuram declinavit.

III. Istius trini contractus inventum tribuit *P. Tamburinus lib. 9. cap. 5. §. 3. n. 1. & 2.* acumini juniorum Casuistarum sic scribens. „ Ex vi solius contractus societatis „ non licere totum periculum in socium rejicere, nimis clare patet. . . Verum INGENIOSI THEOLOGI, *forte ab ipsis mercatoribus, quorum re interest, admoniti, invenerunt modum rejiciendi totum periculum in unum ex sociis* SINE INJUSTITIA.

IV. Ingeniosi Theologi, inquit, ab ipsis mercatoribus admoniti *modum* invenerunt lucrandi ex mutuo absque usura. At modus iste latuit Patres, & Theologos, qui non a *mercatoribus*, sed a lege evangelica, & a sacris canonibus Theologiam didicere. Sed reponit P. *Joseph Gibalinus* acerrimus contractus trini propugnator *lib. 6. de usur. c. 5. a. 2. pag. 383. n. 3.* hoc monitum. „ *Moneo* „ dumtaxat impræsentiarum, *plurimas sententias* ubi primum in scholis inductæ sunt „ *contra opiniones receptas, & vulgares*, non-

„ nisi

„ nisi *timide* admodum a suis auctoribus „ fuisse prolatas, tum ne *vulgus Doctorum* „ offenderent . . . Ubi vero aliquandiu *pensiculatius* examinatæ sunt ejusmodi sententiæ, & discussa nube, luce veritatis perfusæ, *magno consensu recipiuntur*, quæ primum natæ vix parentem prodere audebant . . . . Idem *in nostro casu* accidit. „ Cum enim societas æqualitatem constituat inter socios, hæ obligationes certi „ lucri, quamvis minoris, & securitatis sortis præstandæ ab altero socio, cum societatis natura pugnare *jure merito* sapientibus *visæ sunt*. Ubi vero adverterunt hæc „ onera non imponi socio vi contractus societatis, sed per nova pacta &c. "

V. Mirifica vis istius novi modi opinandi. Olim *vulgus Doctorum*, nempe SS. Patrum, SS. Thomæ, Raymundi, Bonaventuræ, Antonini, Bernardini, & discipulorum eorumdem offendebatur ad novitatem contractus trini. Sub initium pavebant novi opinatores, & vix audebant prodere talis contractus parentes. At postea *discussa nube*, sub qua caligarunt sanctissimi Patres, lux veritatis apparuit junioribus. Et istorum opiniones *magno consensu recipiuntur*, quia cupiditati favent.

VI. Hunc contractum damnavit perspicuis verbis Sixtus V. peculiari constitutione *Detestabilis avaritiæ* an. 1586. ex qua sequentia decerpo. „ Multi speciosum & honestum societatis nomen suis feneratitiis contractibus prætexendo, hoc quasi colore & „ fuco *mercatoribus*, *opificibus*, & *negotiatoribus*, & eadem conditione, ut sors ipsa, „ seu capitale tam *pecuniarum*, *quam animalium*, & rerum *salvum* semper & integrum existat pro eo qui non industriam, „ aut operas, *sed pecunias*, & *animalia*, „ aut res ejusmodi in societatem confert, „ ut omne periculum & damnum ab altero „ socio recipiente sustineatur contra *æquitatem*, & societatis justitiam diversimode „ paciscuntur: eos denique socios cum quibus contrahunt, plerumque pauperes, & „ egenos, suoque labore, & industria victitantes, quicumque tandem casus, & rerum eventus consequatur, pacto & obligatione constringunt, *simulque etiam certi lucri quantitatem*, & *summam*, *veluti tot pro quolibet centenario in singulos annos*, *aut menses*, *per alterum socium*, *durante societate solvendam præfiniunt*, *ac præscribunt*... „ Proinde nos . . . hujusmodi morbi contagium, antequam in communem fidelium perniciem serpat, quantum Deo favente possumus, tollere cupientes, de attributæ nobis apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione *damnamus*, *reprobamus omnes* & *quoscumque contractus*, *conventiones*, & *pactiones post hac ineundos*, *seu ineundas*, *per quos*, seu quas cavebitur personis, pecunias, animalia, aut quaslibet alias res „ societatis nomine tradentibus, ut etiam „ si fortuito casu quamlibet jacturam, damnum, aut amissionem sequi contingat, „ sors ipsa, seu capitale *semper salvum sit*, „ & integrum a socio restituatur: *sive in de certa quantitate*, *vel summa in singulos annos*, *aut menses*, *durante societate*, *respondeatur*: statuimusque hujusmodi contractus „ conventiones, & pactiones *usurarios*, & „ illicitos posthac censeri debere: atque in „ posterum non licere iis qui pecuniam, „ vel animalia, aut alias res in societatem „ tradent, de *certo lucro*, ut præfertur, perficiendo inter se pacisci, & concordare, „ neque etiam sive ad certum, sive ad incertum lucrum convenerint, socios qui ea „ recipient, ad sortem, seu capitale salvum, & integrum, ubi illud casu fortuito perierit, vel amissum erit, quovis pacto, aut promissione sibi obligare. Ac ne „ de cetero *societates* ineantur sub *hujusmodi pactis* & *conditionibus*, *quæ usurariam pravitatem sapiunt*, *directe interdicimus*, & *prohibemus*. "

VII. Sanctissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. *Lib.VII. de Synodo c.* 1. declarat Sixtum V. damnasse tamquam fenebrem contractum trinum his verbis. „ Hic porro est „ trinus ille contractus quem celebrem fecit exorta inter Dominicum Sotum, & „ Martinum Navarrum discordia. Putabat „ nimirum Navarrus, tres prædictos contractus simul, & cum eadem persona, tuta conscientia iniri posse, atque ab *usuraria pravitate* immunes esse ob rationes „ quas adducit in suo Manuali *cap.*17. *num.* 254. & *seq.* Sotus ex adverso asserebat, „ trium illorum contractuum conjunctionem „ degenerare in mutuum feneratitium, & „ societatis leges, quæ lucri damnique communionem exposcunt, evertere: suamque „ assertionem pluribus propugnabat argumentis, quæ videri possunt in ejus opera „ de justitia *Lib.VI. quæst.* 6. *art.* 2.

„ Causa delata est ad Sixtum V. Pontificem maximum, qui diligenter quæstione discussa, duplicis securitatis pactionem,

„ socie-

„ ſocietati adjectam, USURARIAM PRONUN-
„ TIAVIT: eamque deinceps FIERI PROHI-
„ BUIT ſua conſtitutione 68. quæ incipit
„ *Deteſtabilis*, edita anno 1586. tom. 4
„ Bull. pag. 263. "

VIII. P. Leonardus Leſſius vanam reddere Sixtinam conſtitutionem, &, ea promulgata, defendere contractum trinum præ ceteris aggreſſus eſt. Miſſis plurimis ejuſdem commentis, hæc *l.* 2. *c.* 25. *dub.* 3. *num.* 33. ſcribit. *Nec obſtat quod Sixtus V. in conſtitutione edita anno* 1586. 12. *Kal. Nov. damnet, & reprobet omnes contractus impoſterum ineundos, per quos cavebitur &c.... Quia non obſtante hac conſtitutione, in Italia maxime viget, & ſemper viguit forma iſta contrahendi.*

IX. Nonne hæc venuſta argumentandi ratio? Evangelio promulgato graſſantur furta, perjuria, fraudes, adulteria. Ergo hæc ſcelera Evangelio non adverſantur? Poſt conſtitutiones pontificias contra propoſitiones Bajanas, Janſenianas, Queſnellianas, ſuperſtitiones Sinenſes, & Malabaricas, vigent errores Bajani, Janſeniani, Queſnelliani, ſuperſtitiones Sinicæ, & Malabaricæ. Quid inde? obſolevere ne propterea pontificiæ conſtitutiones?

X. Reponit ibidem P. Leſſius, in Italia nunquam receptam fuiſſe Sixtinam conſtitutionem. *Multo minus*, inquit, *fuit recepta hic in Belgio, ubi neque fuit unquam promulgata, neque cognita. Simili modo Pius V. an.* 1569. *multa ſtatuit de cenſibus v. g. ut ſtatuantur ſuper re immobili, frugifera &c..... Tamen quia hic in Belgio illa conſtitutio non eſt recepta, nemo ſibi facit ſcrupulum, etiamſi eam non ſervet.*

XI. Quam anſam Janſeniſtis præbeat hic opinandi modus reſiſtendi pontificiis conſtitutionibus, ſapientiores me judicent. Tandem ibidem concludit P. Leſſius. *Hæc fuſius præter morem meum perſecutus ſum, quod videam adhuc a quibuſdam propter* UMBRAS *quaſdam uſuræ, hunc contractum damnari, cujus prohibitionem hoc tempore cum damno publico futuram non dubitaverim.* Umbras ergo uſuræ, non uſuras ipſas conſtitutiones pontificiæ damnarunt? Non poteſt contractus iſte improbari abſque damno publico? Damnum publicum ergo intulit conſtitutio Sixtina? Nam hæc adeo luculenter rejicit, & fenoris damnat contractum trinum, ut vel ipſe P. Leſſius, Theologus alioquin celebris & perdoctus, non audeat negare hanc damnationem: idcirco ſeſe recipit ad non acceptationem Italiæ, & Belgii: ac ſi conſtitutiones pontificiæ, quæ legem evangelicam interpretantur, a populorum acceptatione penderent. *Tom.* 7. *lib.* 3. *diſſ.* 3. *c.* 21. reſcripſi acceptationes Epiſcoporum, & Synodorum, & fuſius *Tom. de uſur. contr. trin.* Rationibus evincitur uſura contractus trini.

XII. Contractus trinus ex tribus contractibus ſpecie diverſis & mutuo pugnantibus coaleſcens, purum putumque commentum eſt ſoli mente conceptum: quod ita probo. Natura & eſſentia contractus ſocietatis eſt quod ſocii damni & lucri participes ſint. Secundus contractus *aſſecurationis* ſuſcipit rei alienæ periculum, quod excludit omnem communionem damni & lucri *ſocietati* neceſſariam. Eſſentia tertii contractus venditionis, & emptionis lucri majoris incerti ſperati transfert dominium a venditore in emptorem talis lucri. Hoc autem dominium in ſocietate commune ſit neceſſum eſt. Ergo contractus iſte trinus ex tribus invicem pugnantibus coaleſcens purum putumque commentum eſt; commentum ſcilicet, ut uſuræ larva ſit.

XIII. Ulterius ſocietas quæ omnia pericula in unum ſociorum rejicit, injuſtitiam prodit. Verum eſt, inquis, niſi pericula compenſentur pacto pretio. Quodnam pretium iſtud? Diminutio futuri lucri incerti. At lucrum iſtud incertum eſt. Hoc autem lucrum incertum, licet majus, æquare ſortem certo reſtituendam, & pretium certo ſolvendum nequit. Monſtrum inæqualitatis exemplo declaro. Confert Sempronius capitaliſta mille ſcuta negotianda Cajo mercatori, quocum ſocietatem init per decem annos. Cajus ponit induſtriam, quæ æquat ſortem. Una paciſcuntur, quod Cajus elapſo decennio reddere ſortem debeat, & ſingulis annis ſolvere quatuor in centum, ut pretium certum, deducendo ex lucro incerto negotiationis. Cajus elapſo anno vel naufragio, vel furto, vel incendio ſortem ammittit. Quid tunc? Solvere ſingulis annis quadraginta ſcuta debet, & elapſo decennio debebit reſtituere ſortem. Quamvis proſpero eventu ſuccederet negotiatio, æquare unum ex his caſibus, qui probabiliter in negotiatione eveniunt, nequit.

XIV. Præterea ut pactum ſecuritatis juſtum ſit, pretium ſolvendum proportionatum eſſe debet periculo ſortis reddendæ. Porro aſſecuratio, quam pro trino contractu excogitarunt ingenioſi Theologi, adeo ſin-

singularis, & peregrina est, ut nulla lex negotiationis illam probet. *Assecurationis contractus* quem jura probant, ab hoc, aut illo periculo, puta piratarum incursione, tempestatis naufragio, aut incendio liberat. Verum assecuratio adjecta trino contractui cavet ab omnibus periculis possibilibus terræ, maris, diminutionis pretii, difficilis venditionis, mercium corruptionis, a periculis infidelitatis famulorum, vel emptorum, qui decoctores fiunt. Ubinam, quæso, simile assecurationis spectrum? Animadvertunt rei mercatoriæ peritissimi, quod negotiatio deberet reddere quadraginta in centum, ut lucrum istud æquaret assecurationem contractus trini. Nam altera pars istius lucri detrahenda est ad assecurandam industriam, & operas socii mercatoris: altera pars lucri detrahenda est ad assecurandam pecuniæ sortem. Postremum altera portio detrahenda est ad assecurandum lucrum incertum majus emptum pro incerto minori. Hæc sola tria capita absorbent omne lucrum cujuscumque negotiationis etiam fecundissimæ. Et tamen duæ adhuc portiones superesse deberent. Altera pro solvendo certo minori lucro empto quatuor in centum, & tandem altera pro assecurando socio negotiatore. Hæc obvia sunt, & sub sensu cadunt, inquit Cardinalis de Luca, cujus auctoritas in hac materia non parvi certe facienda est. Is *lib.* 5. *de usur. discurs.* 1. *n.* 16. hæc scribit. *Hoc autem impracticabile videtur in lucro retrahendo ex pecunia numerata. Quoniam ad effectum ut creditor, seu mutuator assecuratus tam de sorte, quam de lucro obtineat quinque pro centenario, oporteret dare lucrum in plusquam quadraginta pro centenario, dum ex lucro detrahere prius oportet portionem quodammodò colonicam, debitam ipsi mutuatario, tanquam socio ponenti operas, pro istarum congrua, & proportionata remuneratione. Deinde vero de eo quod superesset ad commodum creditoris, tamquam species portionis dominicalis, detrahenda est magna, & notabilis quantitas, quæ verisimiliter sit congrua merces dictæ duplicis assecurationis, etiam a quolibet tertio negotiatore faciendæ, quod videtur impracticabile*. Hoc idem advertunt duo celebres Theologi Siculi *Minutulus*, & *Genarus*.

XV. Tandem contractus iste societatis duobus aliis circumseptus recidit in merum mutuum: siquidem pecunia tradita in societatem, accedentibus duobus aliis contractibus, transit in dominium socii mercatoris, quia ipsi vel stat, vel perit. Quælibet autem res domino perit. Exempla commodatarii, depositarii, locatarii, quæ opponunt adversarii, sunt evidenter falsa. Et si concedatur locari pecuniam posse, sicuti locatur domus, ager &c. nulla usura in mundo est. Si cetera sophismata convulsa videre cupis, lege *Tom.* 7. *diss.* 3. *c.* 16. §. 8. & aliud volumen *de usur. contr. trin.*

XVI. QUÆST. II. *Licitus ne est contractus societatis duplex, in quo aut capitale, aut lucrum assecuratur?* RESP. Adfirmant plures etiam eorum qui oppugnant contractum trinum. Quoniam, inquiunt, licet socius assecuret sortem, tamen de ea ad libitum disponere nequit, sed illam impendere negotiationi debet. Si assecurat lucrum, non assecurata sorte, res evidentior est.

XVII. Hæc sententia falsa mihi est quantum ad primam partem, quæ spectat assecurationem sortis, quia sors assecurata ab omni periculo, non potest esse lucrosa *capitalistæ* neque ratione industriæ, nec ratione periculi. Hi autem sunt duo tituli soli quibus lucrosa in mercatura pecunia redditur. Accedit quod reipsa nunquam solvitur pretium quod æquet omnia pericula tum extrinseca, tum intrinseca. Est periculum, inquiunt, nihil lucrandi. Sed hoc periculum non est illud quod pecuniam fecundam reddat. Periculum istud pretio redimitur vere, & non ficte, ut in contractu triplici. Et ego repono non minus fictam esse hanc assecurationem in contractu duplici ac in contractu triplici. Quis enim valet justum pretium constituere pro assecuratione ab omni periculo solvendum? Pretium pro assecuratione ab hoc aut illo periculo extrinsecus occurrente usus platearum introduxit, & jura approbant. Sed nulla lex, nulla fori, aut negotiationis consuetudo approbavit, aut præscripsit taxationem pretii, quo assecuretur sors ab omni periculo tum juris, tum facti: & supra ex Cardinali de Luca, & aliis ostensum est, nullam negotiationem, quantumvis uberrimam, in Europa saltem parere lucrum adeo magnum quo assecurari sors possit ab omni possibili periculo juris, & facti, ut fit in contractu triplici, & duplici.

XVIII. De secunda parte, nempe de assecuratione lucri certi disputari potest. Sors periculo exposita lucrum parit. Hoc lucrum incertum est. Quidni contractus iniri valet inter socium & capitalistam super hujus lucri quantitate? Lucrum istud modo ma-

majus, modo minus est: ut plurimum est octo vel decem in centum. Illud emit *capitalista*, seu qui ponit sortem pro quatuor aut quinque. Nulla hic absolute loquendo videtur injustitia: nam sors periculo exposita revera parit lucrum majus, & minus. Est igitur verus contractus aleæ, & quidem æqualis pro utraque parte. Verum quia Sixtus V. hæc pacta absolute vetat, ideo ab eo probando abstineo.

XIX. At, inquies, si contractus iste nullam prodit injustitiam, cur iniri non debet? Quia summus Pontifex eum improbat. Quia doctrina revelata a Christo Jesu sive in fidei, sive in morum materia subjacere non debet hominum privatorum opinunculis; sed standum est, & quidem simplici corde, decisionibus Romanorum Pontificum, qui sunt judices a Deo constituti. Nonne si homines fideles, sinceri, & æqui essent, omnes mutuo sibi traderent ad lucrandum? Qui pecuniis abundarent, & carerent industria, & arte negotiandi, easdem traderent iis qui pecunia sunt destituti, sed industria & ingenio valent ad easdem frugiferas efficiendas. Et revera hic est ordo divinæ Providentiæ. Quia vero homines dolosi, veteratores, injusti, & fraudulenti sunt; ideo ne ingeniosi Theologi exquisitis interpretamentis eludere, aut inflectere, aut delinire possunt legis evangelicæ rigorem, & pontificia oracula, clamantes hæc non esse recepta?

XX QUÆST. III. *Quid de societate animalium dicendum?* RESP. In hoc contractu animalia gerunt vices vivi, seu *capitalis*, & qui ea tradit, vocatur *capitalista*, qui eadem accipit, dicitur socius. Hic illa pascere, & custodire debet; & fructus dividendi sunt. Easdem conditiones servandas in hoc contractu præscribit Sixtus V. ac in contractu societatis pecuniæ; videlicet, quod capita animalium pereant domino, dummodo sine fraude & negligentia *villici* socii pereant. Quare societates illæ quæ fieri alicubi solent, & vocantur a *capo salvo*, nempe salvo capitali, omnes injustæ sunt, ut Sixtus V. definivit, & plura Concilia provincialia declararunt, & præsertim Mediolanense I. sub S. Carolo, in quo dicitur: *In societate non fiat pactio ut sors salva sit, fructus vero communiter dividantur*.

XXI. In hoc contractu, sicut & in ceteris, servanda semper æqualitas. Communiter majori gravamini succumbit socius pauper, cum contra res se habere deberet. Conferenda sunt incommoda, labores, pascua, industria socii cum capitali collato a divite. Si hæc duo æqualia sint, tum dividendi & fructus, & sors ipsa pro rata est: nam præfata, quæ ponit socius, locum sortis obtinent. Si vero *capitalista* ultra animalia simul pascua tradat, tum prudentum judicio fieri divisio potest: sed tum locatio potius quam societas est. Præcisa regula præscribi nequit, ideo pro regionum diversitate servanda æquitas est.

XXII. QUÆST. IV. *Sunt ne feneratores domini lucri quod usuris acquirunt?* RESP. Adfirmant non pauci. Sed negat S. Thomas 2. 2. *q.* 78. *a.* 3. cui communius Theologi subscribunt. Ratio evidens. Contractus feneratitius jure tum naturali, tum divino nullus est. Ergo impar ad dominium transferendum. Bona feneratitia, si frugifera sunt, crescunt mutuatariis, non feneratori; pereunt vero feneratori, quia is possessor malæ fidei est. Heinc consequitur non posse feneratorem in alios transferre dominium bonorum quæ fenore assecutus est. Et qui præfata bona ab usurario accipiunt, restituere eadem debent non secus ac si a latronibus emissent. Omnes enim Theologi ad restitutionem feneratores obligant sive dominio potiantur, sive secus. Qui enim dominium iisdem concedunt, docent simul tale dominium gravatum esse onere restitutionis.

XXIII. Si bona quæ fenerator acquirit, sint sterilia, ut pecunia, frumentum &c. quæ usu consumuntur, eaque negotietur, & alia bona acquirat, hæc restituere non astringitur, quia sunt fructus industriæ. Si frugifera bona sunt, restituendi quoque fructus sunt. Qui consulunt contractus feneratitios, tenentur ad restitutionem. Qui deponunt pecuniam apud feneratores eum in finem ut fenerentur, peccant, non secus ac illi qui furi instrumenta porrigunt ad furandum. Ideo isti tenentur ad restitutionem. Rectores, judices, advocati, qui aliquo statuto in causa sunt ut usuræ solvantur, peccant contra justitiam, & restitutioni obnoxii sunt, feneratoribus non restituentibus. Ministri qui dominorum nomine usuras percipiunt, peccant, & tenentur, deficientibus dominis, ad restitutionem. Excipiunt auctores ministros qui officia minus proxima ad usuras exercent, ut scribere, numerare pecunias, illas custodire &c. Si praxim spectes, communiter isti impares sunt ad restitutionem. Unum mihi certum est ejusmodi

di ministros cogendos esse ut a ministerio recedant. Ceteri ministri qui propinquius arti feneratitiæ inserviunt, qui contractus fenebres ineunt, qui cogunt mutuatarios ad solvendum, peccant, & restitutioni subjecti sunt, ut vel ipsi juniores docent.

XXIV. QUÆST. V. *Licitum ne est ab usurario mutuum petere sub usuris?* RESP. Negat 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. S. Thomas, quia non licet alium inducere ad peccandum. Solum licita petitio est, ut ibidem subdit Angelicus, ut propriæ, vel alienæ necessitati subvenias. Non igitur, ut negotiationem amplifices, non ut majora lucra captes, sed solum ob veram gravem necessitatem, quæ reparari alia via non potest, licitum est mutuum petere: quæ actio natura sua licita est, & fenerator ex sola sua pravitate te cogit ad pendendam usuram. Mutuum enim dare, officium caritatis est, illudque petere licet. Quod vero mutuator nolit absque usura impertiri, illius nequitia est. Quare tu offerre usuras nequis, sed solum mutuum petere, & coactus dare potes, ut tuæ consulas necessitati.

DISSERTATIO V.

De cambiis, censibus, locatione, ludo, & sponsione, promissione, donatione, & testamentis.

CAPUT I.

De cambio, ejusque divisione, & conditionibus.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit cambium?* RESP. Est contractus commutationis pecuniarum pro pecuniis cum lucro campsoris. Qui dat pecunias, vocatur *Campsor*, & qui petit cambium, *Campsarius*, & ars ipsa *Campsoria* appellatur.

II. Dividitur in *reale*, & *fictum*, seu *siccum*. Cambium siccum larva usuræ est, seu est mutuum palliatum, nempe traditio pecuniæ absque loci distantia. Indiges pecunia hic Romæ, & hic restituenda est, sed juxta valorem cambiorum Neapoli, Genuæ, Mediolani &c. Cambium *reale* est in quo vere pecunia pro pecunia commutatur, sive præsens pro præsenti qualitatis diversæ, sive præsens pro absente & distante. Dividitur in *manuale*, seu *minutum*, in quo pecunia aurea pro argentea, aut argentea pro aurea, vel contra commutatur; & in *locale*, seu *per litteras*, in quo permutatur pecunia præsens pro distante in alio loco, aut distans in alio loco pro præsenti.

III. QUÆST. II. *Quo titulo licitum est cambium manuale?* RESP. 1. est commodum Reipublicæ. 2. est labor, & incommodum congregandi pecunias cujuscumque generis, & easdem conservandi, distribuendi: ad quæ omnia peragenda requiruntur ministri, domus, & expensæ non leves. 3. juxta aliquos est ipsa intrinseca diversitas monetarum. Taxatio lucri communi & publico consensu definita in emporiis est. Non licet famulis campsorum permutare monetas in proprium commodum, & lucrum: quia cum locarint operas & industriam dominis, nequeunt de pecuniis dominorum lucrari, quidquid in oppositum dicant nonnulli.

IV. QUÆST. III. *Quo titulo licitum est cambium locale cum lucro?* RESP. Omnes adfirmant, licitum esse cambium istud, quo pecunia in uno loco traditur, & alibi solvitur, aut contra: quia justus titulus lucrandi est pecuniarum asportatio Reipublicæ valde necessaria, quia liberat a periculis latronum, a labore, & a multis aliis incommodis, quæ omnia sunt pretio æstimabilia.

V. QUÆST. IV. *Quid de cambio cum recambio dicendum est?* RESP. Cambium cum recambio, vulgo *con la ricorsa*, paradoxon est negotiatorium, tot gyris & circuitionibus involutum, ut ne videar jocari, & lectoribus illudere, illud exponam verbis P. Tamburini, qui *lib.* 9. *de cont. c.* 5. §. 2. *n.* 1. sic cambium istud exponit. „ Praxis hujus „ cambii (quod *Bisuntinum* vel *Placentinum* „ apud Lessium *lib.* 2. *c.* 23. *n.* 59. appel- „ latur) *nostro ævo frequentissima*, hujusmo- „ di est. *Titius* campsor hic Panormi v.g. „ dat *Cajo* centum aureos, solvendos ab eo „ *Cajo* in proximis nundinis Placentiæ ce- „ lebrandis, vel in aliquo Italiæ, vel Si- „ ciliæ loco. Quoniam vero *Cajus* nemi- „ nem habet Placentiæ, vel in illis aliis „ locis, qui ejus nomine solvat quod ipse „ Cajus debet; ideo *Titius* offert eidem „ *Cajo* suum correspondentem nomine *Se-* „ *jum* residentem in illis locis. Offert, in- „ quam, ut sicuti est correspondens *Titii* „ cum omni potestare, ipsi *Sejo* concessa „ ab eodem Titio, ita in hoc negotio, ut „ sit etiam correspondens *Caji*, & solvat „ cambium, idest dictos centum aureos cum

„ lu-

„ lucro, ibi apud mercatores, seu apud fo-
„ rum decerni solito. Sit autem hoc lu-
„ crum nunc v. g. aureorum quinque. Ac-
„ ceptata oblatione scribit ad *Sejum* Titius,
„ nomine utriusque, puta ejusdem *Titii*,
„ & dicti *Caji*, ut scilicet *Sejus* acceptet
„ creditum *Titii*, & debitum Caji, &, ut
„ *correspondens* jam Caji, solvat cambium,
„ ejusque lucrum, idest centum & quinque
„ aureos, &, ut *correspondens Titii*, eos au-
„ reos recipiat, & sic extinguatur cam-
„ bium. Sed quia *Sejus*, ut correspondens
„ Caji, pecuniam non habet, ideo ipse
„ idem *Sejus*, ut *correspondens Titii*, seu Ti-
„ tii nomine offert, & dat illam pecuniam
„ *sibi* eidem, ut correspondenti, seu pro-
„ curatori prædicti *Caji*: dat, inquam, ad
„ cambium (quod certe erit secundum cam-
„ bium, seu, ut loquimur, recambium)
„ solvendum a *Cajo* Panormi. Cum acce-
„ pta ergo hac pecunia *Sejus*, ut correspon-
„ dens *Caji*, extinguit, seu solvit, ut di-
„ ctum est, prædictum cambium primum,
„ Panormi celebratum, ita ut nihil omni-
„ no amplius debeat pro dicto primo cam-
„ bio *Cajus*. Lege Lessium, qui recte no-
„ tat, si dictus *Sejus* fugeret, vel decoque-
„ ret, *campsorem Titium* non posse agere
„ nomine suo contra *campsarium Cajum*: is
„ enim *Cajus* jam solvit cambium ipsi cam-
„ psori *Titio*.

„ 2. Quoniam vero dictum secundum
„ cambium parere suum lucrum debet, quod
„ erit v. g. aliorum quinque aureorum,
„ qui solvendi erunt a Cajo Panormi; ideo
„ Cajus debebit Panormi solvere *Titio* cen-
„ tum & decem aureos, idest centum ex
„ primo capitali, quinque ex lucro primi
„ cambii extincti Placentiæ cum pecunia
„ habita a procuratore *Titii*, & quinque
„ ex lucro cambii extinguendi Panormi ab
„ eodem *Cajo*.

„ 3. Suppono ad justitiam secundi cam-
„ bii *Cajum*, seu ejus procuratorem non
„ cogi ad dictum secundum cambium. Pos-
„ set enim Cajus, seu ejus procurator, ex-
„ tinguere primum cambium pecunia præ-
„ senti, sine necessitate sumendi recam-
„ bium; vel certe posset sumere recambium
„ ab alio quam a correspondente *Titii*.

„ 4. Solet autem occurrere ut *Cajus* ne
„ Panormi quidem promptam eam sum-
„ mam habeat quam debet *Titio*, unde
„ rursus totam illam eamdem summam, ac
„ si illam iterum accepisset a *Titio* ad cam-
„ bium, se obligat solvere cum suo lucro
„ iterum Placentiæ, vel alibi, ubi rursus
„ fiet: quod modo num. 1. diximus; & sic
„ continuantur per multos aliquando annos
„ cambia, & recambia, donec reipsa, &
„ numerata pecunia totum capitale cum o-
„ mnibus lucris intercurrentibus solvat *Ti-
„ tio Cajus*. Nam propterea mercatores hoc
„ appellant etiam cambium cum *recursa*.
„ Recurrit enim, unde inceperat. Et *ad-
„ verte permaxime*, totum hoc negotium
„ præter primam traditionem illorum cen-
„ tum aureorum, *Cajo* a *Titio* numerato
„ datorum, & præter hanc ultimam solu-
„ tionem quam numeratam denique fieri
„ oportebit, tractari, & expediri per solas
„ syngraphas, seu per acceptationes, & da-
„ tiones crediti, & debiti, quæ in libris da-
„ ti & accepti scribantur."

VI. *Adverte permaxime*, inquit P. Tamburinus, totum hoc negotium, præter primam traditionem, & ultimam restitutionem, expediri per solas *syngraphas datas & acceptas*, medio illo *Sejo*, qui & numerat, & solvit sibi ipsi cambium. Heinc idem P. Tamburinus *loc. cit.* §. 3. testatur multos improbare hac cambium, alioquin, ait, frequentissimum. *Multi tamen* (subdit) *ut Navarrus, referens ita sensisse virum quemdam doctissimum* Soc. Jesu Boninsig. *Sa* v. *Cambium*, *Diana*, *Lessius*, *de Lugo*, *& satis probabiliter*, *quos ego sequor*, licitum esse docent cum explicatione danda §. 4. Probatur. *Quia si Cajus campsarius haberet Placentiæ* aliquem amicum, *qui ibi solveret cambium contractum Panormi*, *esset justum cambium*, *ut vidimus*. *Ergo etiam* &c.

VII. Argumentatio eorum qui hoc cambium licitum faciunt, ni fallor, huc recidit. Si cambium esset reale, licitum foret. Ergo licitum quoque erit, tametsi fictum sit. Quoniam, inquiunt, licet non adsit Placentiæ realiter & vere pecunia; adest tamen *virtualiter*, & *æquivalenter*. Felicissimi debitores, si hac *pecunia virtuali* solvere sua debita possent! Lapis iste omni lapide philosophico pretiosior foret.

VIII. Ut usuræ iniquitatem deprehendas: *Cajus* necessitate coactus petit a Titio 100. aureos, nihil prorsus de cambio cogitans. Versutus *Titius* videt se feneratorem prodere, si aureos tradat cum accessione supra sortem. Idcirco ut usuram declinare se fingat, suggerit ei cambium *Placentinum*. Ecqui fieri, reponit *Cajus*, hoc potest? Facillime, reponit *Titius* vafer. Habeo ego ibi procuratorem meum *Sejum*, qui illa o-

mnia quæ narrata sunt, peraget. Quis manibus non tangit versutam circuitionem ad palliandam usuram excogitatam? Siquidem, sublatis circuitionibus, non aliud *Titius* reipsa intendit nisi lucrum ex mutuo quod tradit *Cajo*. Et non aliud intendit *Cajus*, nisi recipere pecuniam restituendam *Titio* eo in loco ubi illam accipit. Cetera omnia commenta sunt. Quomodo velle cambium potest *Cajus*, si eo non eget; sed eget pecuniis ibi, ubi easdem restituere debet?

IX. S. Pius V. an. 1571. constitutionem edidit, qua ejusmodi cambia *sicca* omnia damnavit, cujus initium est, *In eam pro nostro &c.* Lege illam integram *Tom. 7. lib. 3. diss. 4. cap. 3.* Respondent, constitutionem Pianam paucis in locis & fere nullibi esse receptam. *Itaque videndum, quid jus naturæ præscribat.* Sed qui sunt interpretes istius juris naturæ? Nonne Pontifices? Non vidit S. Pius V., non viderunt Theologi, quorum studio usus ille est, quid jus naturæ præscribat? An bullæ pontificiæ in rebus fidei, secus in morum præceptis obligant? Sed cur Piana constitutio usu recepta non est? Quia a pluribus mercatoribus non observatur. Næ isthæc egregia ratio? Plura alia, quæ in hac constitutione damnat S. Pius V. explicata sunt *loc. cit.*

X. QUÆST. V. *Quid de cambio ad nundinas dicendum?* RESP. Mercatores nundinas in certis locis, vel urbibus ter aut quater in annum celebrant, ubi debita solvuntur: pecuniam ibi numerant restituendam ad secundas, vel quartas nundinas tanto majori lucro, quanto longius tempus interfluit. Lessius, Layman, & alii licitum hoc cambium asserunt; sed tamen non esse suadendum. Alii graviores Theologi illud tamquam fenebre improbant, quia exigitur lucrum ob solam temporis dilationem. Allegari solent tituli lucri cessantis, & damni emergentis; sed, ut advertit *Genettus*, vix unquam mercatores damnum patiuntur ex tali cambio. Quia vix cambiunt, dilata solutione, nisi dum otiosa pecunia abundant: ideo hoc cambium, inquit ille, est *fere semper usurarium*.

XI. QUÆST. VI. *Quid de cambio civico dicendum?* RESP. *Cajus* indiget 100. aureis Romæ, quos a *Titio* campsore petit, ibidem cum lucro restituendos ad terminum, nempe ad 1. vel 2. vel 3. nundinas. Nemo est qui cambium istud tamquam fictum, & fenebre non damnet. Quoniam campsarius nec Romæ, nec alibi pecuniam habet permutandam. Fucare cambium istud solent hoc modo. Cajus Romæ testatur campsori se nummos accipere vel ad cambium exercendum Neapoli, Lugduni, Mediolani &c. vel ad alios contractus negotiatorios ineundos. Et hoc, si opus fuerit, juramento confirmat. Omnia tamen falsa sunt. Cajus enim recipit Romæ pecuniam expendendam vel in collocanda filia, vel in propriis indigentiis sublevandis. *Titius* refugit pecuniam credere *Cajo*, nisi aut pignore, aut fidejussore accepto. Cajus debet solvere lucrum fidejussori, & simul campsori. Quot facinora in uno crimine! Campsores, & proxenetæ communiter hæc omnia figmenta perspecta habent. Est ne aliquis titulus tegens hanc usuram? Ajunt aliqui: quoniam, inquiunt, aut Cajus negotiatur pecuniam acceptam a Titio, aut secus? Si primum, cambium est verum. Si secundum, per Cajum stat, ne pecunia lucrosa fiat. Porro ex culpa Caji referre damnum Titius non debet. Verum hæc omnia mera figmenta sunt: quoniam contractuum tituli reales sunt, & esse debent, non ab aliis conficti.

XII. Alio pacto hoc cambium, quod obliquum vocant, exercere solent. *Sempronius* mutuatarius dicit *Cajo* mutuatori: Tu mihi trade mutuos mille aureos: ego parem pecuniæ summam negotiationi destinabo, aut ad cambium tradam in commodum, & utilitatem tuam: & quotannis tibi solvam quantum ex negotiatione, vel ex cambio lucrabor, donec reddidero acceptam summam. Hæc omnia chimærica sunt, ut Benedictus XIV. Pontifex summus *lib. 7. c. 48. n. 9. de Synod.* declaravit inquiens: *Quid enim absurdius, quid incredibilius fingi potest, quam quod Titius indigens mille aureis, quos mutuos accipit a Cajo totidem statim habeat paratos ad nundinas transmittendos, atque in activa cambia erogandos in mutuantis Caji utilitatem?*

XIII. Circuitio hæc adeo puerilis, & inepta est, ut confutatione non egeat. Nec refert quod decisiones Rotæ in confirmationem adducantur. Quoniam in Tribunali mendaciis, & circuitionibus partes evincunt quod fictum cambium fuerit verum. Ceterum si in foro appareret cambium esse merum figmentum, nunquam judices illud probarent. Et hoc in sensu intelligendus est Cardinalis de Luca, qui *lib. 5. tit. de camb.* probare videtur descriptum cambium. Nemo quippe rationis compos probare potest tale cambium, si fictum sit, quomodo re-

vera

vera est, & passim ad praxim reducitur. Si plura de cambiis cupis, lege *Tom. 7. lib. 3. diss.* 4.

CAPUT II.

De censibus realibus, & personalibus, eorumque divisione.

I. QUÆST. UNIC. *Quid, & quotuplex sit census?* RESP. Est jus exigendi pensionem ex re alterius frugifera. Juniores addunt aliam particulam, vel *ex persona*, ut communi census definitione includant censum personalem. Verum cum census iste commentitius mihi sit, & usuræ pallium; ideo a census finitione eum excludo.

II. Tribuitur census *in reservativum*, & *consignativum*. Dum quis rem suam alteri tradit, hoc onere adjecto ut quotannis qui rem accipit, solvat pensionem præscriptam, constituit censum *reservativum*. Census *consignativus* ille est, quando retento dominio rei tuæ, prædii, domus &c. alteri vendis jus percipiendæ pensionis in annos singulos.

III. Consignativus rursus dividitur 1. ex parte rei, in qua fundatur, in *realem*, *personalem*, & *mixtum*. 2. ex parte pensionis in *pecuniarium*, & *fructuarium*. 3. ex parte temporis in *temporalem* & *perpetuum*. 4. ex parte modi, quo celebratur, in *redimibilem*, & *irredimibilem*.

IV. *Realis* constituitur super agro, domo, vel terra aliqua fructifera. Si alienetur, transeatque ad plures dominos, transit quoque onus istius census, donec redimatur. Si res pereat, perit census. *Personalis* constituitur immediate in persona, quæ obligatur ad solvendam pensionem ex industria, labore, & operibus, & etiam ex bonis suis, si habeat. Census iste immediate afficit, & comitatur personam, non rem. Quare si bona pereant, & non persona, census consistit. Et quamvis pro assecuratione tradatur hypotheca, non propterea transit in realem, quia hypotheca non manet immediate obligata, sed tantum in defectum personæ. *Mixtus* constituitur tum super re, tum super persona. Et ideo si res perit, & non persona, hæc solvere debet: si contra persona perit, & non res, ex hac pensio exigitur. *Pecuniarius* pecunia, *fructuarius* fructibus solvitur. *Temporalis* habet fixum tempus. *Perpetuus* durat semper. *Vitalitius* illigatur tempori incerto, nempe personæ, *Redimibilis* redimi potest arbitrio censualistæ, vel censuarii, vel utriusque. *Irredimibilis* nunquam redimi potest. Qui emit censum, *Censualista*, qui solvit, *Censuarius* vocatur.

V. Censum realem probarunt Martinus V. Callixtus III. S. Pius V. in constitutione *Cum onus* &c. an. 1568. Licitus, & justus est contractus iste. Consentiunt ambæ partes. Pretium justum est. Quoniam licet pensiones omnes simul sumptæ superent pretium rei, successive tamen acceptæ minoris valent.

VI. Objiciunt censuum oppugnatores, & usuræ defensores. Census est purum putumque mutuum. Ego trado tibi 100. ut singulis annis reddas mihi quinque. Elapsis 20. annis, reddita sors est. Et nihilominus recipiam quotannis quinque in centum. Quid autem hoc est nisi mutuum perpetuum?

VII. Varia, quæ præbent auctores, responsa evincunt objectionem non esse levioris momenti. Unica vera responsio hæc mihi videtur. Improbatur accessio supra sortem in mutuo, quia pecunia natura sua sterilis est, & usu civili consumitur. Fit frugifera industria mutuatarii, non mutuatoris. Contra fundi censuum natura sua frugiferi sunt, in quibus ususfructus a dominio distinguitur. Si hæc duo distincta reipsa sunt, vendi unum sine altero potest. Neque hoc gratis asseritur. Nam si ager, si domus, si fundus, in quo fundatur census, alluvione, incendio, aliove modo perit, ipsi *censualistæ*, minime *censuario* perit. Contra in mutuo mutuatario, non mutuanti perit. Discrimen ergo verum est, & reale. Huc res recidit, ut census celebrentur juxta constitutiones apostolicas. Quod reipsa interveniat verus contractus venditionis, ut emptionis juris ad percipiendas pensiones: quod fundus census sit reipsa frugifer, & liber, & correspondens sorti. Frequentissime census isti fictitii sunt, quia non servantur conditiones præscriptæ a constitutionibus pontificiis. Auctores illi qui negligunt conditiones a S. Sede præscriptas, hæreticorum calumniis exponunt pontificias bullas. Si plura scire aves de discrimine inter censum & pecuniam mutuatitiam, legesis *comm. nostrum in Encyclicam Benedicti XIV. diss. 3. c. 4. §. 5.*

CAPUT III.

De censu personali mirifico usuræ pallio.

I. Si ipsi census reales, pontificia auctoritate probati, difficultatem præferunt, & inde usurarum patroni ansam arripiunt honestandi moderatas usuras, quisque videt quid de personalibus censibus dicendum sit. Censuum realium justitia defenditur, si serventur præscriptæ conditiones. Hæ conditiones deficiunt in censibus personalibus. Ergo feneratitii sunt.

II. Martinus Navarrus *de usur. n.* 80. testatur, *fere omnes* Theologos, & Canonistas damnare censum personalem. P. Lessius citat *Biel* pro patrono census personalis. Sed *Biel in* 4. *dist.* 15. *q.* 12. ait: *Hoc dico recitative* &c. Respondet P. Lessius *lib.* 2. *c.* 22. *dub.* 10. *n.* 56. hoc non obstare, inquiens: *Sic enim loqui solemus ad declinandam invidiam, quando aliquid novi, & receptæ opinioni adversum ex nostra sententia proferimus.* Intellexistin'? Sic loqui *solemus* cum aliquid *novi*, & receptæ doctrinæ adversum procudimus. Licitum ergo est in morum controversiis *novas doctrinas* procudere receptæ antiquorum doctrinæ oppositas? Ad declinandam *invidiam* ambigua adhibentur verba. Aut vera doctrina est, aut falsa. Si vera, timenda ne est Jesu Christi discipulis invidia? Sed divina providentia disponitur ut ab ipsis auctoribus vocetur *nova*, & antiquæ doctrinæ opposita, doctrina quam ipsi propugnant. Si enim *nova* est, nec ab Evangelio, nec a Patribus, nec a Conciliis tradita, profecto falsa est.

III. P. Paulus Layman *lib.* 3. *n.* 4. *c.* 18. scribit: *Census personalis utrimque redimibilis super personæ industria locatus, probabiliter defenditur. Attamen periculo usurariæ intentionis non caret. Ita contra communem docent DD.* Defendunt DD. contra *communem probabiliter?* Qui sunt hi DD. qui communi Ecclesiæ doctrinæ sese opponunt?

IV. P. Patritius Sporer Tamburini, Laymani, Sanchez, Dianæ collector *tract.* 6. *c.* 6. *n.* 16. scribit: *Probabilissime quoque licitus est census personalis.... etiam redimibilis ex utraque parte, etiam adjuncto pacto assecurationis spectando præcise rei naturam, licet ubique subsit periculum usurariæ intentionis: ideo merito prohibitus per Bullas Pontificum.* Licitus est census personalis, & quidem *probabilissime*, & *simul merito per Bullas pontificum improbatus?* Meliores ne juris naturæ, & evangelici interpretes Casuistæ novi, quam Pontifices summi? Si merito per Bullas Pontificum est improbatus census iste, missis disputationibus, eumdem & nos manibus collatis improbemus. At resistit P. *Viva*, qui *p.* 4. *q.* 4. *a.* 3. *n.* 6. docet, DD. *communissime* negare censum personalem esse fenebrem.

V. Considera ortum, incrementum, & propagationem opinionis hujus. Biel cœpit *recitative*, P. Lessius secutus est *speculative*, P. Layman *probabiliter*, P. Sporer *probabilissime*, P. Viva *communissime*. Sic propagantur novæ opiniones adversus antiquam sanctorum Pontificum doctrinam.

VI. Verum si Bullæ pontificiæ prohibent censum personalem, ut fatentur adversarii, qua ratione illum propugnare possunt? Et quod Bullæ pontificiæ improbent hunc contractum, præter adversarios testatur Benedictus XIV. *lib.* 7. *c.* 48. *n.* 5. *de Syn.* ubi ait: *Superfluum est novis argumentis censum personalem insectari, quem jam proscripsit S. Pius V. in laudata constitutione*, Cum onus: *ubi ad census honestatem, inter ceteras conditiones hanc quoque requirit ut census constituatur in re fructifera, non qualicunque, sed immobili, certa, ac nominatim designata.*

VII. P. Paulus Comitolus doctissimus Jesuita antiprobabilista *lib.* 3. *Resp. mor. q.* 27. clamat: *Quis existimare posset omnes christiani imperii provincias, ac regna non teneri hac lege.... Verum mihi minime dubium est, vim habere constitutionem in omnibus Regnis, ac provinciis: id quod non obscure declarant verba illa ejusdem constitutionis.* Volumus autem &c.... *Accedit hæc firmissima ratio. Pontifex perniciosis censibus necessaria lege potuit mederi, debuit, potuit, ac voluit in omnibus locis mederi. Quare maxime generalem hanc legem esse oportuit: alioquin omnium christianarum Nationum, & suæ item saluti Romanus Pontifex non valde prudenter consuluisset, cum non sustulit illud malum ex omnibus Provinciis orbis christiani, quod æqua sanctione tollere poterat, ac debebat.*

VIII. Sed quodnam non acceptationis argumentum promet aliquis? quod non sit promulgata in singulis provinciis? Finge etiam hanc hypothesim. Quænam provincia, quodnam regnum examen, juris forma servata, instituit, sit ne acceptanda, an secus Piana Bulla? Nullum omnino. Cur ergo non acceptata? Quia homines avari, cupidi, feneratores fenebres istos census & usu-

usuraria cambia continuarunt? Quis id asserere audeat? Non alia ergo de causa non acceptata dici potest, nisi quia aliqui Theologi videntes populos majori ex parte census personales, cambia sicca, contractus trinos celebrantes non secus post Bullam ac antea, pia intentione, ut sentire nos convenit, eosdem præservandi ab usuræ flagitio scribere cœperunt: *Bulla non est usu recepta*. Tum non pauci post illos continuarunt scribere, *Bullam non esseu su receptam*; quamvis his temporibus Benedictus XIV. eamdem Bullam allegaverit contra census personales. Sed audiant, & imitentur percelebrem Jesuitam P. Comitolum *lib.* 3. *q.* 27. *n.* 5. sic santem: *Quærunt enim arbitri sacrarum Confessionum: quid igitur nobis cum iis agendum erit... qui ex censibus, qui ad præscriptam rationem* constitutionis *non sunt facti, nec celebrantur, fructus percipiunt? quid item cum dominis provinciarum? Ego id agerem. Dominos Provinciarum, nisi vellent accipere Pianam Constitutionem, non absolverem. Ceteris, si quid post auditam legem Pii V. per fraudem, aut dolum, contrahendo censu commiserint, pronuntiarem inane esse quidquid fecerunt, contractum fuisse nullum, ac propterea nullum iis jus fuisse percipiendarum pensionum; & ita necessariæ restitutioni esse obnoxios*.

IX. Propugnatores census personalis divisi sunt in classes duas. Alii defendunt censum personalem solum ex parte venditoris, secus ex parte emptoris, ut *Henricus a S. Ignatio*, cujus opus proscriptum est, & in materia usuræ fortassis est æquo laxior, quod dictum sit ob imperitos, qui hunc auctorem citant, ac si semper sanam propugnaret doctrinam. Alii defendunt eumdem utrimque redimibilem, adjecta etiam hypotheca.

X. Sic autem argutantur auctores isti. Possum ego tibi vendere jus percipiendi fructum agri mei. Ergo eadem ratione possum tibi vendere partem fructuum industriæ meæ. Aut ergo improbandus census realis, aut probandus census personalis.

XI. Futilis & inepta argutatio. Terra natura sua fructus parit in perpetuum. Persona humana in dies mutatur. Hodie fecunda, cras sterilis. Hodie contrahit censum personalem, cras in morbum incidit diuturnum. Interim censum quotidie currit. Spectato ergo naturæ jure, ad quod appellant defensores, fenebris est census iste, & ut talem damnarunt Pontifices, sapientiores quam alii, juris istius interpretes.

XII. Clausula quæ præscribit subjiciendum esse censui fundum frugiferum, & immobilem, jus naturale spectat, ipsamque contractus substantiam. Hanc clausulam præcipiunt quatuor Romani Pontifices Martinus V. Nicolaus V. Calixtus III. S. Pius V. Nunquam disputatum inter Theologos ante Pianam constitutionem, esset ne tantum humani juris præfata clausula, sed an usurarius esset hac sublata clausula. Usurarium declararunt censum, deficiente fundo frugifero immobili, & determinato. Ergo nunc quoque ut tale habendum.

XIII. Paucis omnia perstringo. Si rationes cum rationibus conferantur, rationes pro censu personali sunt inventa primum *recitative*, post *speculative*, inde *probabiliter*, rursus *probabilissime*, & tandem *communissime* propagata inter juniores. Si auctoritas Theologorum, & Canonistarum cum auctoribus comparetur, fatetur vel ipse P. Lessius suo tempore nostram sententiam fuisse communem. Finge omnia utriusque partis argumenta esse paria. Pontifices summi damnant censum personalem. Finge etiam, quod prorsus nego, pontificiam prohibitionem esse juris positivi? Quid inde? An leges quæ vetant aliquem contractum ob usuræ speciem, ob pericula gravissima fraudum, oppressionum, & usurarum, non obligant ubique gentium? An obligatio vitandi gravia pericula, & scandalum hæreticorum non est naturalis & divini juris? An non obstringit provincias omnes? An in re gravissima, qualis est avaritia, & usura, quorumdam interpretamentis adhærendum, neglectis graviorum Theologorum & summorum Pontificum sanctionibus? Tu lector christiane judex sede.

XIV. Certum ergo firmumque habeo, censum personalem sive utrimque redimibilem, sive irredimibilem, sive quocumque modo conceptum, fenebrem esse. Evidentius quidem usura se prodit in censu utrimque redimibili; at non propterea probabilis est opinio de hoc censu irredimibili. S. Pius V. fatentibus adversariis, damnavit censum personalem. Opinio autem a S. Sede damnata omni caret probabilitate. Sæculis XIV. Christiana Respublica vixit sine censibus. Ipsum Romanum Imperium censuales contractus ignoravit. Ut primum invecti fuere, quatuor Romani Pontifices, præscriptis clausulis, ab usuræ labe reales purgarunt. Si plura de censibus realibus & personalibus cupis, lege *Tom.* 7. *lib.* 3. *diss.* 4. *c.* 12.

c. 12. ubi plura invenies, quæ ſpectant hiſtoriam, & omnia adverſariorum ſophiſmata convulſa.

XV. QUÆST. I. *Jure naturæ ſpectato licitum ne eſt pactum, quo obſtringitur cenſuarius ut redimat cenſum ad arbitrium emptoris?* RESP. Affirmant aliqui. Sed hæc opinio falſa mihi eſt, ſpectato ſolo naturæ jure. Quoties tradis pecuniam cum pacto ut tantumdem reſtituatur, uſura eſt, ſi acceſſiones præter ſortem exigas. Id in præſenti evenit. Siquidem emis cenſum mille aureorum pretio: 50. in annos ſingulos percipis: cenſuarium cogis ut poſt triennium, aut ſexennium cenſum redimat eodem pretio. Quid amplius ad verum mutuum, & uſuram requiritur? E contrario res ſe habet, dum ex parte ſolius venditoris remanet facultas cenſus redimendi. Hæc quippe facultas non tollit veram emptionis & venditionis rationem: quia venditor non poteſt unquam redimere cenſum, ex illius parte timeri mutuum nequit. Quare emptor vere emit, cum pretium datum repetere non queat. Hanc ſententiam defendunt graviores Theologi. Obligari venditor poteſt, ut eadem moneta cenſum redimat, dummodo æquale periculum ſit incrementi, & decrementi.

XVI. QUÆST. II. *Pereunte fundo ſubjecto cenſui, perit jure naturæ cenſus?* RESP. Affirmat S. Pius V. in ſua conſtitutione, pereunte fundo cenſui ſubjecto ſive in totum, ſive in partem, perire quoque cenſum. Negantem tamen opinionem defendunt Salmanticenſes *tract.* 14. *c.* 4. *p.* 2. §. 4. quia, inquiunt, fundi non ſupponuntur cenſibus, ut ex iiſdem penſiones ſolvantur, ſed ut pignus & hypotheca ad cenſus ſecuritatem. Hæc opinio falſa eſt mihi. Ea enim admiſſa, cenſus ſunt verum mutuum, adjecto pignore.

XVII. QUÆST. III. *Licitus ne eſt cenſus cui ampliores fundi ſubjiciuntur, non deſignata parte determinata?* RESP. S. Pius V. ad fraudes, & uſuras tollendas præcipit ut determinata fundi pars cenſui ſubjiciatur. Quoniam ſi pars ſubjecta cenſui perit, emptori cenſus perire debet. Nec obſtat quod in omni inſtrumento cenſus, omnia bona venditoris ſubſtituantur in aſſecurationem ejuſdem. Quoniam ejuſmodi ſubſtitutiones & hypothecæ fiunt, ut ſecurus reddatur fundus ſubjectus cenſui ab evictione: nempe ſi fundus eſſet alio cenſu gravatus, fideicommiſſo ſuppoſitus, aut alio debito onuſtus, tunc ſupplere alia debitoris bona deberent. Ceterum ſi fundus periret, cenſuiſtæ perire debet: & hoc certum eſt.

XVIII. QUÆST. IV. *Licitus ne eſt cenſus vitalitius?* RESP. Affirmat communis opinio. Eſt enim contractus ſortis, in quo æquale periculum utriuſque partis eſt. Sors quippe expoſita periculo frugifera evadere poteſt, quando periculum æquale ſit tam reſpectu vendentis, quam ementis. Quia tamen contractus iſte ſpeciem aleæ habet, niſi neceſſitas urgeat, non probarem reſpectu illorum qui ex inſtituto cenſus vitalitios celebrant, unice ut lucrentur. Mihi hac de re aqua hæret. Quare, ſublata neceſſitate, ut ab hoc cenſu abſtineant Chriſtiani ſuadeo.

XIX. QUÆST. V. *Licitus ne eſt contractus vulgo dictus* a godere, *ad gaudendum?* RESP. Frequentiſſimum in Italia hunc contractum ait Diana. Hoc pacto celebratur. Sempronius dat tibi ſuam domum, vel ſuum agrum; & tu eidem pecuniam reſpondentem valori domus, vel agri, ſic mutuo paciſcentes. Tu utere pecunia mea, & ego utar agro tuo. Ego quando voluero repetam pecuniam, & tu agrum: vel tu quinquennio, decennio utere pecunia mea, & ego utar agro tuo. Honeſtare hunc contractum aliqui juniores cum Diana contendunt, larva venditionis, cum pacto retrovenditionis. Sed eſt aperta, & verſuta circuitio, & mutui larva. Licita utique eſt venditio cum pacto redemptionis in favorem venditoris. Pactum vero iſtud in favorem emptoris fenebre eſt, ut ſupra dixi. Et hæc de uſura, & uſuræ palliis ſufficiant. Lege *Tom.* 7. *lib.* 3. *Diſſ.* 4. *& tom. de uſura contra Trin. & comment. in encyclicam.*

CAPUT IV.

De ludo, & ſponſione.

I. QUÆST. I. *Ludus propter lucrum principaliter intentus vitioſus ne eſt?* RESP. Affirmant Gabriel, Toſtatus, & alii. Sed negant alii. Non eſt peccatum, inquit Lugo *diſp.* 31. ordinare medium ad finem qui utilis ſit, ſi finis licitus eſt. Lucrum eſt finis licitus. Ergo & ludus. Hanc opinionem, quam falſam reputo, improbat S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *a.* 4. ubi ſtatuit, mercaturam ipſam quæ *eſt propter lucrum quærendum, quamdam turpitudinem habere*, quia deſervit cupiditati. Eam licitam reddit publica vel privata utilitas. Ludus ſuapte natura in-

institutus est ad animum recreandum. Finis ludi, animi solamen est, non lucrum. Ergo lucrum perturbat ordinem, & detorquet ludum a fine suo.

II. Ludum hunc lucratorium inter contractus collocant juniores, eumque definiunt: *Est contractus, in quo victori certaminis res ab utroque exposita tribuitur.* Tres assignant conditiones ut licitus sit. 1. Ut ludentes liberam habeant facultatem disponendi de re quam ludo exponunt. Heinc peccare eos ajunt qui ludunt cum latrone, puero, depositario, stulto, filiofamilias, prodigo, Religioso claustrali. 2. Ut ludus sit licitus requiritur ut alter alterum ad ludum fraudibus, dolis, conviciis non inducat. 3. Ne fraudes contra ludi leges interveniant.

III. Ludum hunc lucratorium tanquam illicitum rejicio, & tanquam perniciosum familiis, & Reipublicæ. Conditiones quas juniores præscribunt, majorem malitiam impedire valent, at honestatem tribuere ludo lucratorio nequeunt. Gradum malitiæ ignoro, quamvis sciam ludum lucratorium vitiosum esse. Qui accidentaliter & præter consuetudinem aliquid pecuniæ etiam principaliter propter lucrum impenderent, gravis culpæ non damnarem. Contra, qui in consuetudine ludendi principaliter propter lucrum versarentur, a gravi culpa non liberarem, nec absolverem, nisi consuetudinem hanc relinquerent. Quoniam vix ac ne vix quidem contingit quin talem consuetudinem gravia consequantur absurda. Suscipitur primum ludus oblectandi animi causa; at progressum & finem occidere in avaritiam, & familiarum ruinam, experientia docet.

IV. QUÆST. II. *Licitus ne est ludus aleæ, seu fortunæ?* RESP. Leges ipse civiles *ff. de aleæ usu l.* 1. 2. *&* 3. severe prohibent hunc ludum. Accedunt leges peculiares cujuscumque regni, & jus canonicum cap. *Episcopus* dist. 35. ubi laici aleæ operam dantes communione privantur, & clericis Diaconis, aut Presbyteris pœna depositionis imponitur, & Concilium Tridentinum *sess. 22. cap.* 22. antiquos canones adversus Clericos aleæ operam dantes innovat.

V. Itaque ludus sortis, seu aleæ propter lucrum natura sua vitiosus est. Præterea ludi chartarum qui non ab industria, sed a fortuna pendent, ut sunt ludi vulgo *Bassetta*, *Faraon*, *Trissac*, taxillorum, tot pericula secum afferunt, ut neminem ad sacramenta admitterem, nisi prius desisteret, & his ludis vale diceret. Aristoteli lusores isti, & latrones idem sunt. De ludis Claustralium vide ea quæ scripsi in *Disciplina apostolico-monastica diss. 6. c.* 4.

VI. Qui exponunt publicas mensas ad ludendum, & in propriam domum ludentes recipiunt, peccant mortaliter, & arcendi sunt a Sacramentis, ut adfirmant communiter vel ipsi benigniores. Similiter artifices chartarum, & taxillorum non esse absolvendos, docet S. Antoninus in sua *summula confessional. part. 2. c. 3. & 2. p. sum. tit. 1. c. 23. §.* 13. Oppositum docent non pauci. Vide quæ de scandalo dicta sunt.

VII. QUÆST. III. *Sponsiones vulgo scommesse licitæ ne sunt?* RESP. Negant Sylvester, Gabriel, S. Antoninus, & alii. Adfirmant vero communiter juniores. Sermo non est de sponsionibus quæ recreationis causa per accidens fieri solent; sed de sponsionibus lucratoriis, quæ communiter fieri solent super bellorum eventu, super ludentium victoria, vel jactura. Sponsiones hujusmodi a vitio purgari vix possunt.

VIII. Cardinalis de Lugo *disp. 31. sec. 6. n.* 74. licite fieri sponsionem docet, quæ cum damno proximi eveniet: *quia*, inquit, *licet spondenti detur occasio optandi mortem Petri, hoc tamen per accidens est.* Et *n.* 75. subdit: *Infertur secundo, non esse etiam de jure naturæ illicitum sponsionem facere super peccato committendo ab aliquo tertio. Ita Sanchez cum aliis.* Quodnam istius sponsionis objectum? Peccatum. Nonne honestum? Quinam finis? Lucrum. Nonne sanctum? *Sanctum*, inquit Augustinus, *est quod volumus.* At sanctum sæpius non est, sed pravum, ac vitiosum. Paradoxa de ludis lucratoriis P. Cæsaris Callini vide *Tom. 7. lib. 3. diss. 4. cap.* 15.

CAPUT V.

De assecuratione, pignore, transactione, emphyteusi, feudo, commodo, precario, deposito, locatione, conductione, promissione, & donatione.

I. QUÆST. I. *Quid sit assecuratio?* RESP. Est contractus quo pacto pretio aliquis rei periculum suscipit, damnum sive in totum sive in partem compensaturus. Pretii quantitas taxata est platearum legibus. Contractum hunc licitum asserunt omnes. In cap. *Naviganti* prohibita assecuratio est respectu mutuatoris ob usuræ periculum.

II. QUÆST. II. *Quid sit fidejussio, pignus, hypotheca, & transactio?* RESP. Fidejussio est alienæ obligationis in se susceptio, qua quis se ad eam implendam obstringit, principali debitore deficiente. Vocatur contractus iste subsidiarius, & accessorius, quia substituitur fidejussor principali debitori. Qui se principalem pro altero debitorem constituit, non est proprie fidejussor. Sæpe tamen fidejussores se constituunt debitores principales, qui appellantur *Mallevadori in principalità*. Isti cogi ad solutionem directe valent, relicto debitore primo.

III. *Pignus*, & *hypotheca* pro eodem accipi solent. Presse tamen accepti contractus isti differunt: nam *pignus* est de solis mobilibus, *hypotheca* de immobilibus. *Pignus* definitur contractus quo res mobilis creditori traditur in securitatem debiti. *Hypotheca* est contractus quo res immobilis, nuda conventione, absque traditione obligatur creditori in securitatem debiti, ut si alter non satisfaciat, inde peti satisfactio possit. *Hypotheca* duplex: altera *generalis*, qua omnia bona obligantur; altera *particularis* qua quis aliquam rem determinatam obligat.

IV. Transactio est conventio onerosa, qua dubia jura, & incerta inter partes componuntur. Hæc legitime inter partes constituta, eadem vi pollet, ac judicis sententia. Quare ea semel peracta, non conceditur jus in integrum, nisi læsio enormis appareat. Utinam frequentior esset hic contractus utrique parti utilis, missis tot litibus victoribus perniciosis.

V. QUÆST. III. *Quid sit emphyteusis?* RESP. Est contractus quo rei immobilis dominium utile ad longum tempus transfertur, directo retento, onere imposito annuæ pensionis solvendæ. *Emphyteusis* vox græca est, quæ latine insitionem, seu implantationem significat: quia olim inculti fundi inserendi tradebantur.

VI. Si emphyteuta per triennium domino laico, & per biennium Ecclesiæ non solvit pactam pensionem integram, ipso facto cadit in pœnam *commissi*, valetque dominus proprietarius eum privare re emphyteutica cum omnibus *meliorationibus* factis.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit feudum?* RESP. Est contractus quo rei immobilis dominium utile transfertur, retento dominio directo sub onere fidelitatis, & obsequii personalis. Differt ab emphyteusi, quia feudatarius, seu vassallus non pendit domino annuam pensionem, sicut emphyteuta, sed tantum obsequium personale defensionis, auxilii, & fidelitatis præstare debet requisitus a domino.

VIII. QUÆST. V. *Quid sit commodatum?* RESP. Est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad certum tempus. *Precarium* vero est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad nutum concedentis revocabilis. Affines sunt ejusmodi contractus; discrepant solum, quod precarium repeti ad nutum concedentis potest, commodatum vero solum elapso tempore præstituto.

IX. QUÆST. VI. *Quid sit depositum?* RESP. Est contractus quo sola res custodia alterius fidei committitur, ut integra reddatur. Requiritur mutuus consensus & deponentis, & depositarii. Depositarius nequit uti re deposita absque consensu deponentis. Si tamen pecunia sit, quæ damnum ex usu patitur, ea uti potest, si tamen semper promptus sit ad eam reddendam ad nutum deponentis. Adhibere diligentiam debet in custodia. Si damnum sequatur, tenetur ex culpa lata tantum ad recompensationem. Religiosi claustrales suscipere depositum nequeunt absque licentia Prælati: Cœnobium non tenetur ad compensationem, si depositum pereat apud privatum Religiosum, vel apud Prælatum, nisi cum capituli consensu illud suscepissent. Ceteri ratione utentes capaces sunt recipiendi depositum.

X. QUÆST. VII. *Quid sit locatio?* RESP. Est contractus onerosus, quo usus, vel fructus rei, vel personæ venditur pro pretio. Conductio est contractus quo usus rei, vel personæ emitur pro pretio.

XI. QUÆST. VIII. *Peccant ne qui domos locant ad usuras exercendas, ad meretricandum?* RESP. Adfirmant Patres omnes, ut alibi palam feci. P. Claudius La-Croix *lib. 3. p. 2. dub. 2. n.* 1042. congerit opiniones oppositas probabiles, improbabiles, & laxas, & more suo, arbitrio lectorum easdem subjicit, ac si Pyrrhomismus esset Moralis christiana. Inclinare se tamen ostendit in opinionem docentem licitam esse talem locationem: quia hæc, inquit, tendit proxime ad dandam habitationem, remote vero præbet occasionem peccandi. Opinio hæc, ut mihi videtur, falsa est. Vide quæ dicta sunt ubi de scandalo.

XII. QUÆST. IX. *Quid sit promissio, & quænam obligatio?* RESP. Est libera, & spontanea fidei datio de re licita possibili. Requiritur enim ad veram promissionem obligatio præstandi ex virtute fidelitatis id quod pro-

promittitur, nec sufficit sola voluntas faciendi; & ideo dicitur *datio fidei*. Dicitur libera, & spontanea, quia promissio contractus gratuitus est.

XIII. Ut promissio obligationem inducat, acceptata sit oportet ab illo cui fit. Promissio juramento firmata ante acceptationem revocari nequit, quia promissor vinculo religionis, se obstringit ad non revocandam promissionem, quidquid in oppositum dicant aliqui. Gravitas obligationis in promissione gratuita pendet ex intentione promissoris, qui ad hoc quod attinet legislator est.

XIV. QUÆST. X. *Quid sit donatio?* RESP. Est liberalis alicujus rei traditio. Alia *realis* in rei traditione sita; alia *verbalis*, qua quis donat rem absentem, quæ imperfecta donatio est, & potius promissio. Rursus donatio tribuitur in absolutam, quæ perfecta est; & in conditionatam, quæ conditionem annexam habet. Denique alia est donatio *inter vivos*, quæ continuo transfert dominium in donatarium, etiam vivente donatore; alia est donatio *mortis causa*, in qua quis rem nunc donat, sed post mortem possidendam. Hæc revocabilis est, secus illa, exceptis paucis casibus.

XV. Donare valent qui absoluto dominio rei donandæ potiuntur. Heinc Religiosi donare nequeunt. Revocandæ donationis causæ sunt. 1. Donatarii ingratitudo probata in judicio. 2. Proles noviter suscepta. 3. Si donatio sit inofficiosa contra pietatem paternam erga filios, ut si lædat jus legitimæ debitæ filiis. 4 Si quid donatum sit ob causam, non secuta causa.

CAPUT VI.

De testamentis.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit testamentum?* RESP. Est ultima voluntatis humanæ justa sententia de eo quod quis vult fieri post mortem, cum directa heredis institutione. Proprietas vera testamenti, ut distincti a ceteris ultimis voluntatibus, est *heredis institutio*, qui personam defuncti repræsentet. *Codicillus* est veluti testamenti appendix, & scribitur ad aliquid mutandum eorum quæ in testamento disposita sunt, aut declarandum, adjiciendumve. Ex privilegio dumtaxat potest in codicillo heres institui. Alicubi valet testamentum sine heredis institutione.

II. Testamentum duplex. Aliud *scriptum*, seu *clausum* & sigillis munitum. Aliud *nuncupativum*, seu apertum, quod absque scriptura, sola verborum nuncupatione formari potest. Si quis plura conficit testamenta, ultimo standum est.

III. *Legatum* est donatio facta a testatore, & ab herede præstanda alicujus rei particularis. Fideicommissum est legatum, vel hereditas fidei legatarii vel heredis ita commissa, ut alienare eam nequeat, sed debeat illam tradere, & restituere, cui testator præscribit. Duplex fideicommissum: generale, quo tota hereditas gravatur; & particulare, quo res determinata fidei legatarii committitur restituenda.

IV. QUÆST. II. *Quæ solemnitates requiruntur ad testamentum nuncupativum?* RESP. Jure communi requiruntur septem testes masculi puberes, qui annos 14. expleverint, quique liberi, & invitati, ac rogati omnes audiant voluntatem testatoris. Ad testamentum *scriptum*, seu *clausum*, requiritur ut testator coram septem testibus declaret hoc esse suum testamentum. Omnes testes debent subscribere. Si quis ignorat scribere, alius pro eo scribat, & proprio, vel communi sigillo testamentum signare debet. Excluduntur muti, surdi, impuberes, pater heredis, & qui sub potestate testatoris sunt, cæci, amentes, prodigi, infames a numero testium. Hæc de jure communi. Ceterum singuli Principatus suas habent peculiares leges, quæ servandæ sunt.

V. QUÆST. III. *Quas solemnitates postulat testamentum ad pias causas?* RESP. Testamenta quæ hereditatem destinant pauperibus, Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, virginibus, viduis, nuncupantur ad pias causas. Si legatum in testamento relinquatur præfatis, non dicitur testamentum ad pias causa. Quoties constat de consensu testatoris aut ex ejus privata scriptura, aut ex duobus testibus, sive viris, sive feminis, valet testamentum ad pias causas, sublatis solemnitatibus jure communi præscriptis.

VI. Ad testamenta cæcorum nuncupativa septem testes requiruntur. Milites testantes extra bellum sunt subjecti juri communi; in bello vero ea servare debent quæ jure naturæ præscripta sunt, nempe testamenta fieri coram duobus testibus sive viris, sive feminis debent. Ad *codicillos* quinque testes requiruntur. Sed leges municipales consulendæ sunt.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit testamentum imperfectum?* RESP. Testamentum imperfe-

ctum dicitur, quia aut deficiunt solemnitates a jure præscriptæ; aut testator morte percussus illud perficere nequivit. Hoc jure communi nullum est. Dum dubitatur validum necne sit testamentum, communiter auctores validum asserunt. Et si sit ad pias causas, validum in utroque foro est, sicut & legata pia. Si testator asserat in testamento se schedulam dedisse Confessario, vel alteri persona subscriptam, velleque omnia in ea contenta valere, implenda sunt non secus ac testamentum.

VIII. Si testator plena libertate caret, si dolo, lenociniis, fraudibus deceptus est, nullum est testamentum ab eo factum. Qui decipiunt testatorem, peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur. Idem dicendum de illis qui versute impediunt ne testamentum condatur.

IX. QUÆST. V. *Quinam possunt testamentum condere?* RESP. Omnes usu rationis præditi possunt de bonis suis testari, nisi aliqua lex obsit, ut obest Religiosis vi voti paupertatis, & Episcopis de reditibus Ecclesiæ. Impuberes masculi ante 14. & feminæ ante 12. annos testari nequeunt. Filiifamilias de bonis castrensibus, & quasi castrensibus testari valent.

X. Crimina judicis sententia probata, quæ testari vetant, sunt. 1. hostilis Cardinalium percussio, incarceratio, aut cooperatio ad hæc crimina. 2. Hæresis, vel hæreticis favere, & eosdem receptare. 3. Condemnatio ob libellum famosum. 4. Usurarii publici. 5. Damnati ad mortem, & quibus aqua, & ignis interdicuntur, inhabiles sunt ad testandum.

XI. QUÆST. VI. *Quinam in heredes instituí nequeant?* RESP. 1. Hæretici, & apostatæ, si intra annum non egerint pœnitentiam. 2. Qui non possunt testari ob delictum. 3. Percussores Cardinalium post judicis sententiam. 4. Civitates inimicæ. 5. Qui occidunt testatorem. 6. Qui prohibent condere testamentum, vel conditum revocare. 7. Si heres accessit ad uxorem testatoris, judicatur indignus hereditate. 8. Si testator captivus erat, & heres eum liberare neglexit, privari hereditate meretur. Verum hæc omnia ad forum civile attinent.

XII. QUÆST. VII. *Quomodo filii spurii, & naturales succedunt patri?* RESP. Filius naturalis jure communi succedit in duabus unciis parenti non habenti filios legitimos. Duæ unciæ sextam bonorum partem comprehendunt. Hoc tamen alicubi limitatur, si pater uxorem non habeat. Filius spurius nihil præter alimenta sive ex testamento, sive ab intestato recipere jure valet, etiamsi pater filiis legitimis careat. Filii naturales succedunt matri non secus ac legitimi. Variæ tamen sunt regionum leges, quibus standum est.

CAPUT VII.

De heredibus necessariis, eorumque substitutione.

I. TRiplex heredum genus. Alii necessarii, qui absque legitima causa privari hereditate nequeunt. Si hos testator præterit innominatos, nullum est communi jure testamentum. Alii sunt heredes ab intestato, qui succedunt defuncto absque testamento. Tertio loco sunt heredes extranei, qui libere a testatore heredes instituuntur.

II. QUÆST. I. *Quomodo filii parentibus, & patres filiis succedunt?* RESP. Filii legitimi succedunt necessario parentibus in legitima, quæ comprehendit tertiam bonorum partem, si filii fuerint quatuor, vel pauciores. Si plures quam quatuor, legitima includit medietatem bonorum. De reliquis bonis libere disponere pater valet. Etiam in hoc variæ obtinent nationum leges.

III. Ordo in successione servandus, ut propinquiores stipiti succedant: ideo viventibus filiis non succedunt nepotes. Inter filios dividitur hereditas per capita. Pater habet tres filios, quorum unus moritur, plures filios relinquens. Filii isti succedunt hereditati avi, vel aviæ non per capita, sed per stipitem, quia omnes simul repræsentant unum patrem, & ideo succedunt portioni quæ debebatur patri inter fratres dividendæ. Parentes nequeunt negare legitimam filiis debitam. Similiter ascendentes succedunt descendentibus, quando isti carent successionibus servato ordine propinquitatis. Fratres, & sorores, sublatis ascendentibus, & descendentibus, non sunt heredes necessarii, & multo minus ceteri consanguinei.

IV. QUÆST. II. *Quibus de causis exheredari filii a parentibus, & parentes a filiis possunt?* RESP. 1. Est si filius manus impias in parentes injecerit, culpa interveniente mortali. Secus si id faceret ut se, vel Patriam defenderet. 2. Contumelia gravis illata patri verbis, vel factis. 3. Si filius parentem criminis accuset, ob quod pœna mortis plectendus sit, excepta hæresi, vel cri-

crimine læsæ majestatis, aut proditionis Patriæ. 4. Si filius maleficus fuerit, aut maleficiorum socius. 5. Si filius machinatus sit patris mortem, etiam effectu non secuto. 6. Si filius uxorem, vel concubinam patris scienter agnoverit. 7. Si patre detento in carcere, noluerit filius pro eodem fidejubere. 8. Si filius impedierit ne pater testamentum conderet, aut conditum revocaret. 9. Si filia dotem repudiavit, ut luxuriose viveret. 10. Si filia nupserit servo non libero. 11. Si parentes amentes curare filii noluerint. 12. Si filii captivos parentes liberare noluerint. 13. Si filii catholici a Religione apostataverint. Similiter filii exheredare parentes ingratos, scelestosque valent.

V. QUÆST. III. *Quid de heredibus ab intestato dicendum?* RESP. Heres ab intestato ille dicitur, qui ratione propinquitatis sanguinis succedit defuncto. Isti autem sunt filii, nepotes, pronepotes &c. Si filii sint, succedunt per capita, si nepotes, per stirpem. Sublatis descendentibus, succedunt ascendentes, servato semper propinquitatis ordine. Sublatis ascendentibus, & descendentibus succedunt consanguinei collaterales, sive agnati sint, sive cognati. Si plura cupis, vide *Tom. VII. Lib. 9. Diss. 5.*

VI. QUÆST. IV. *Quid sit substitutio vulgaris, pupillaris &c.?* RESP. Substitutio vulgaris est qua quis heredi a se instituto alium quemlibet substituit, qui capax sit successionis testamentariæ. Substitutio *pupillaris* ea est qua pater substituit filio decedenti ante pubertatem alium heredem. Substitutio *exemplaris* imitatur substitutionem pupillarem, quatenus pater pro filio amente testamentum condere valet. Substitutio *fideicommissaria* gravat heredem, qui vocatur *commissarius*, ut reddat hereditatem aut integram, aut partem personæ alteri, quæ appellatur *fideicommissaria*. Substitutio *reciproca* ea est in qua instituti heredes sibi succedunt. Substitutio *compendiosa* ea est quæ plures substitutiones comprehendit quantum ad diversa tempora.

VII. QUÆST. V. *Quomodo testamenta valida revocari queant?* RESP. Testator ad libitum revocare testamentum suum valet. Aliqui contendunt, licite testatorem qui juravit se non revocaturum testamentum, posse absque perjurii culpa illud revocare. Sed hæc opinio falsa est, ut communiter auctores docent. Juramentum enim de re licita servandum est. Revocationem tamen testamenti validam esse multi contendunt, quia perjurium afficit ipsum testatorem, minime vero invalidam efficit revocationem. Verum probabilior mihi sententia est invalidam esse revocationem, quia medio juramento potestatem sibi ademit testator revocandi testamentum conditum.

VIII. Secundum testamentum omnibus solemnitatibus munitum ipso facto revocat primum. Quando duo simul condunt testamentum unica scriptura, uno mortuo potest superstes revocare testamentum, quod suam bonorum partem tangit. Quoniam licet una sit materialis scriptura, duo tamen sunt testatores. Quando dominus facultatem concedit alteri, puta uxor marito, ut pro se testamentum condat, mortuo hoc testatore uxor revocare testamentum nequit, quia testamentum firmatur morte testatoris; si tamen testator proprio nomine testamentum instituat, & ut dominus. Si enim ut minister, vel ut commissarius testamentum condat, non proprio, sed domini nomine, tunc dominus revocare testamentum valet. Spectanda ergo est facultas in his casibus a domino concessa condenti testamentum.

IX. QUÆST. VI. *Quam obligationem habeant heredes?* RESP. Tenentur solvere omnia defuncti testatoris debita, nisi acceptent hereditatem beneficio legis, & inventarii: quo fit ut heres ultra vires hereditatis non teneatur solvere. Dum inventarium conficitur, vexare creditores heredem nequeunt. Si vero heres intra intervallum a lege præscriptum non confecerit inventarium, vel non repudiaverit hereditatem, tenetur omnia testatoris debita solvere, etiamsi superent hereditatem. Debita realia, quæ comitantur hereditatem, secus personalia quæ afficiunt personam, tenetur heres solvere. Præter debita realia, legata quoque implere heres debet.

X. QUÆST. VII. *Quænam sit obligatio executoris testamentarii?* RESP. Executores testamentarii alii sunt *universales*, alii *particulares*. Illi sunt qui eliguntur, quando in testamento non est facta heredis institutio, ut testatori sdebita solvant, & omnia bona distribuant. Isti ut validum testamentum exequantur.

CAPUT VIII.

De legatis, eorumque diversitate.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit legatum?* RESP. Est donatio aliqua quam testator præstandam relinquit ab herede, de

eo quod foret heredis. Legatum aliud *purum*, quando nulla conditione, nullo præfinito tempore relinquitur: aliud in *diem* quo tempus præscribitur illud reddendi: aliud *conditionatum*, quod aliquo onere gravatur. Durat legatum juxta voluntatem testatoris. Quare Alexander VII. damnavit oppositam opinionem n. 43. *Annuum legatum pro anima relictum non durat plusquam per decem annos*. Si heres repudiavit hereditatem, nulla legata sunt jure communi. Legata ad pias causas solvere heres ab intestato debet. Plura tamen jura particularia decernunt solvenda legata quæcumque, etiam repudiata hereditate. Legata *pura* continuo solvenda sunt.

II. Legato aliquo fundo sive immobili, sive mobili censentur legata ea omnia quæ fundum consequuntur. Heinc legato viridario, legatæ intelliguntur plantæ; legata veste, etiam ornamenta sive aurea, sive argentea legata sunt. Legata ad pias causas, si testator eligat talem pauperem, aut talem locum pium, his sublatis, impleri legatum debet, nisi constaret legatum relictum esse ut bonum ipsius pauperis. Conditio turpis, vel impossibilis pro non adjecta legato habetur. Conditio adjecta, ut legatarius huic, aut illi puellæ nubat, valida est, & nullum legatum efficit, nisi legatarius designatæ puellæ nubat. Si hæc renuit, valet legatum. Invalida est conditio nunquam nubendi, exceptis viduis, quarum respectu conditio adjecta non nubendi valida est.

III. Legatum relictum pro nubenda virgine determinata tradi potest eidem, etiamsi ingredi religionem velit. Si legatum indefinitum sit pro nubendis orphanis, viduis, & virginibus, eisdem dandum legatum est: alia quippe formula relinquuntur legata pro virginibus ingressuris Religionem. Si deficerent virgines nubere volentes, quod raro accidit, tunc, nisi expresse constaret de opposita testatoris mente, tradi virginibus posset ingredientibus Religionem. Legatum relictum puellis nubere volentibus tradi nequit nuptis etiam pauperibus.

IV. QUÆST. II. *An legatum destinatum puellis hujus civitatis tradi extraneis possit?* RESP. Non posse certum est, quia esset aperte contra mentem testatoris. Si tamen extranei figerent ibi domicilium, tunc transacto decennio, tradi sicut ceteris incolis legatum posset. Legatum relictum pro nubendis virginibus tradi nequit corruptis, si juridice constet esse tales. Si corruptio esset secreta, tradi legatum posset.

V. QUÆST. III. *Valet ne aliquis testamento derogare?* RESP. Testator est supremus legislator jure gentium, & civili. Expressa ejus voluntas, justa causa sublata, mutari nequit. Si dubia fuerit, illius mentis interpretationi, non commutationi locus est. Commutatio tunc locum habet quando mens testatoris clara est, sed impleri nequit. In hoc casu si legatum profanum sit, caducum evadit, & transit ad heredes. Si fuerit ad pias causas, commutari in similem pium usum Episcopi arbitrio potest.

VI. QUÆST. IV. *Quando ex legatis deduci Falcidia possit?* RESP. Cajus Falcidius tempore Cæsaris Augusti legem rogavit pro heredibus, quibus facultatem concessit detrahendi quartam partem bonorum testatoris, ut hac via eosdem alliceret ad hereditatem acceptandam, vel ne solo nomine heredes essent. Hæc quarta pars *Falcidia* vocatur a suo auctore Falcidio. Ex bonis testatoris qualia sunt tempore ejusdem mortis, detrahenda est hæc quarta pars. Verum vix alicubi hodie obtinet jus commune circa *Falcidiam*; sed peculiares leges vigent, quæ præscribunt quid in casibus occurrentibus agendum sit.

CAPUT IX.

De obligationibus eorum qui foro assistunt.

AD calcem hujus libri de justitia & jure lubet quædam delibare quæ spectant viros forenses. In Theologia christiana indictam præterii materiam hanc, quod tempus tunc non erat hanc exornandi provinciam. In præsentia puncta præcipua breviter illustrabo. Ad rem.

§. I.

De judice.

I. QUÆST. I. *Quænam sint judicis munia, ut recte judicet?* RESP. Primum omnium scientia judici necessaria est eorum de quibus ferre judicium debet. Tremenda sunt oracula quibus Spiritus sanctus *Sap. c. 6.* invehitur adversus judices socordes, & ignorantes. *Melior est sapientia quam vires... Audite ergo Reges, & intelligite, & discite judices finium terræ... quoniam durissimum judicium his qui præsunt, fiet... Ad vos ergo, Reges, sunt hi sermones, ut discatis sapientiam, & non excidatis.* Non ministros judices tantum, sed Reges ipsos Deus alloquitur.

tur. His tremendissimum judicium minatur, nisi scientiam didicerint qua & regere, & deprehendere judicum inferiorum errores queant. Funesta detinentur cæcitate, si credant se liberos esse a discenda sapientia regimini necessaria; si sibi blandiantur sat esse eligere bonos judices, & ministros, quibus totum onus committant. Adjutores isti sunt, & auxiliares copiæ. Ceterum ipsi Reges & Principes reddituri Deo sunt rationem, & quidem severissimam tum judicum, tum populi. Error est enormissimus, quo credunt suas explevisse partes, quoties optimos elegerint ministros. Hoc est unum, quod præstare debent; sed præcipuum est assidua vigilantia, & studium, quo populo sibi commisso assistere, & Principatus negotia tractare debent. Qui vult dignitatis splendorem, & reditus, velit necessum est onera gravissima quæ dignitatem consequuntur.

II. Judicibus omnibus præter scientiam ad rectum judicium formandum, necessaria est fortitudo, & constantia, qua parvipendant potentes, nullamque personam timeant. Inquit Deus Eccl. 7. *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.*

III. Heinc graviter peccant qui destituti scientia, fortitudine, ceterisque necessariis dotibus officium judicis suscipiunt: & isti absolvi nequeunt, nisi se magistratu abdicent. Maximo enim in salutis æternæ discrimine versantur: si namque judex reputans se recte judicare, ex mera imperitia falsam sententiam promat, gravi ignorantiæ peccato inquinatur, utpote in iis quæ scire ex officio tenetur, deficiens, & ad restitutionem omnium damnorum quæ litigantibus obveniunt, adstringitur.

IV. Præter recensitas dotes auctoritate judicandi instructus sit oportet judex, vel ordinaria, vel delegata, vel partium consensu. Habere quoque debet certitudinem moralem causæ quam decernit. Hæc certitudo moralis formari debet ad legum normam, & secundum allegata, & probata. Neque enim condemnare eum potest quem privata scientia scit esse reum, si juridice probatus reus non sit. Quoniam judicat non ut persona privata, sed ut persona publica.

V. QUÆST. II. *Quomodo se gerere judex debet, quando jura dubia sunt?* RESP. Notanda propositio quam damnavit Innoc. XI. n. 2. *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem.* Tenetur ergo judex secundum opinionem vere probabiliorem judicare in quæstionibus sive juris, sive facti, exclusa omni personarum acceptione, ut *Deut. c.* 1. Deus jubet. *Quod justum est judicate, sive civis ille sit, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum. Ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujusquam personam: quia Dei judicium est.* Nec judex quid vulgus, aut multitudo dicat, attendere debet, sed ipse scrutari leges debet, & juxta easdem sententiam ferre ut *Exodi c.* 23. Deus jubet. *Nec in judicio plurimorum acquiescas sententiæ, ut a vero devies.* Si utrimque rationes æque probabiles urgeant, tunc res, da qua lis fervet, dividenda inter partes est, si a nemine possideatur. In causis tamen criminalibus, quando jura sunt æqualia, favere reo judex debet.

VI. Celeriter expedire causas, seu lites judices debent. Si negligentes in hoc sint, peccant contra justitiam, & partem læsam compensare astringuntur. Si noverint advocatos, qui versute lites protrahant, continuo a foro eos expellere satagant.

VII. Acriter auctores disputant, num judex capite plectere debeat eum quem certo novit innocentem, quando juxta allegata & probata apparet evidenter reus. Omnes adfirmant obstringi judicem omnes inire vias, artesque adhibere, & judicium differendo, & causam ad superiorem remittendo, & apud eundem testem agere, ut liberet innocentem. Quid si hæc omnia inutilia sint? Si id quod sentio promere debeam, vix contingere posse judico, ut judex nequeat efficere ut innocens talis appareat. Nam si innocens hic est, falsi testes sunt. Testium autem falsitas difficillime occulta persistere valet, si experrectus judex sit. Utique judex tenetur ut persona publica judicare secundum allegata & probata; at in casu rarissimo curandum est ut innocens non pereat. Et quia casum in praxi vix contingere posse existimo, nempe quod accusatus sit innocens, quod hæc innocentia soli judici comperta evidenter sit, quodque nulla suppetat via capiendi in sermone falsos testes; idcirco a longiore discussione abstineo.

VIII. Peccat judex qui reum condemnat ex confessione injuste extorta. Quoniam confessio injuste extorta nullum præbet jus, neque judex uti eadem potest, cum non liceat medio injusto uti. Injuste autem judex confessionem extorquet, si absque indiciis congruis, vel præcedente infamia, aut semiplena probatione id præstet; si dolo vel

promissione impunitatis reum alliciat; si contra juris ordinem eum torqueat.

IX. QUÆST. III. *Accipere ne munera a partibus judex valet?* RESP. Pro ferenda sententia sive justa, sive injusta accipere munera judex nequit. Hinc sequentem thesim proscripsit Alexander VII. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Severe Deus improbat, & detestatur tantam pravitatem pluribus in locis Scripturæ sanctæ. *Deut. c. 16.* inquit: *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba justorum. Juste quod justum est, persequeris.* Hic excluduntur munera & magna, & parva. Levia munuscula accipiuntur ad declinandam inurbanitatis notam: inepta excusatio. Venerantur populi judices cum vident talia respuere, eosque non ut inurbanos, sed ut viros fortes, & integros justitiæ administratores suscipiunt.

X. QUÆST IV. *Quomodo inquisitio fieri a judice debet?* RESP. Inquisitio triplex. Generalis, quæ generatim inquirit serventur ne leges? Altera peculiaris, qua de certo crimine, & determinata persona inquiritur. Tertia mixta, qua generatim de persona, & singulariter de crimine vel contra inquiritur. Inquisitio generalis, nulla data occasione fieri a judice debet. Si crimen publicum sit, & occultus reus, generatim inquirere judex debet. Contra personam determinatam inquirere nequit, nisi præcesserit vel infamia, vel semiplena probatio, vel indicia gravia. Hæc quoque requiruntur ad torquendum reum. Tortura instituta est ad constituendam ejusdem rei confessione plenam probationem, cum gravissima indicia urgent, at non sufficiunt ad sententiam dicendam. Semel tortus si nihil confessus est, nequit rursus torqueri ob idem crimen. Si reus confessum in tortura crimen revocet coram judice, torqueri iterum potest; si tertio confessus, tertio iterum revocet coram judice, absolvendus est, nisi indicia sint vehementissima. Verum habent Tribunalia suas præscriptas, ad hoc quod attinet, regulas.

XI. QUÆST. V. *Sententia justa judicis obligat ne in conscientia?* RESP. Affirmant omnes, quia legitimi superioris præcepto ex conscientia parendum est. Contra sententia evidenter injusta non astringit. Quamobrem qui vi injustæ sententiæ accipit bona alterius, restituere eadem tenetur, cum dignoscit sententiæ injustitiam. Si bona fide eadem accipit, si ante tempus legitimæ præscriptionis deprehendat sententiam injustam, evadit possessor malæ fidei, & restitutioni obnoxius. Servanda tamen sententia injusta est a litigante læso ad evitandum scandalum, & perturbationem; nec licet per vim contra judicem, ejusque ministros agere, sed ob bonum publicum tolerandum est malum privatum, & solum servato juris ordine fieri appellatio, vel implorari sententiæ recognitio potest.

XII. Judex tenetur imponere pœnas a lege præscriptas. Non raro judices ex arbitrio has pœnas aut remittunt, aut temperant. Dum id fieri absque boni publici detrimento potest, laudo benignitatem. At sæpe judices, ut sint misericordes erga reos, fiunt sævi, & inhumani erga innocentes. Ejusmodi pœnæ non modo ad punitionem delinquentium, sed etiam ad terrorem aliorum impositæ sunt. Dum mali homines impunitos vident facinorosos, ansam arripiunt vexandi innocentes. Ergo benignitas erga reos viam aperit ad innocentum depressionem.

§. II.

De accusatore, & denuntiatore.

I. QUÆST. I. *An quis astringatur accusare, vel denuntiare?* RESP. Hanc distinctionem accusatorem inter & denuntiatorem constituit 2. 2. *q. 68. a.* 1. S. Thomas, quod denuntiator fratris emendationem, accusator criminis punitionem intendit. Qui ex officio deputati sunt ad hoc munus, quique stipendium a Republica accipiunt, tenentur ex justitia accusare reos damna publica inferentes, ut sunt fiscales, vigiles, custodes agrorum, nemorum &c. Si crimen vertat in damnum publicum vel temporale, vel spirituale, aut accusare, aut denuntiare tenentur etiam personæ privatæ. Crimina quæ vergunt in damnum publicum, sunt proditio patriæ, adulteratio monetarum, veneficia, hæresis &c. Quare Alexander VII. sequentem thesim proscripsit: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possit.* Denuntiator non tenetur probare, sed accusator dumtaxat. Qui enim probare crimen nequeunt, accusare non tenentur.

II. QUÆST. II. *Si delictum occultum sit, & probari possit, debet ne accusatio fieri?* RESP. Si detur spes emendationis, præmittenda

tenda est fraterna correctio: quia & fama proximi consistit, & emendatio obtinetur, quando, ut dixi, prudenter speratur delinquentis emendatio. Si tamen crimina sunt contra bonum publicum sive temporale, sive spirituale, difficile præsumi emendatio potest. Et ideo de his criminibus loquens in 4. *d.* 18. *qu.* 2. *a.* 3. *ad* 4. S. Thomas docet, reos ejusmodi accusari posse non præmissa secreta monitione. Accusator abstinere ab accusatione debet, quoties deprehendit crimen esse dubium, vel se illud probare non posse.

§. III.

De reo.

I. QUÆST. I. *An reus teneatur fateri veritatem?* RESP. Judici interroganti juridice fateri reus veritatem tenetur sub gravi culpa, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 69. *a.* 1. cui subscribunt communiter Theologi. Quoniam judex hoc in casu jus habet interrogandi, & exigendi veritatem ob bonum publicum societatis. Ergo debitum in reo est veritatem manifestandi. Primum enim sine altero consistere nequit. Præterea negare reus veritatem nequit sine mendacio, quod semper illicitum est. Mentiri autem in judicio peccatum mortale est, cum sit in re gravi, & contra justitiam, inquit 2. 2. *q.* 59. *a.* 1. *ad* 3. S. Thomas. *Ille qui mentitur in judicio, se excusando, facit & contra dilectionem Dei, & contra dilectionem proximi, tum ex parte judicis, cui debitum negat, tum ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat.* Insuper a reo exigitur juramentum de veritate manifestanda. Ergo est perjurus, si veritatem occultet. Et ita communiter docent graviores Theologi.

II. Disputant auctores, num teneatur reus confiteri veritatem post latam sententiam capitis. Adfirmant Navarrus, Corduba, Cabassutius, & alii: quia, inquit Navarrus, hoc requiritur ad consulendum famæ judicis. Repones, satis jam notum esse reos negare solitos delicta a se patrata. At difficile mihi apparet reum christianum dispositum esse ad mortem sancte obeundam, qui perseverat in negatione veritatis. Confessus utique mendacium est: verum sicut publice veritatem negavit, ita publice eam manifestare, ut mihi videtur, debet. Omnes autem fatentur astringi reum ad confitendam veritatem ad tollendum scandalum, vel proximi damnum, vel detrimentum publici boni, quod immineret ex occultatione veritatis.

III. Fateri quoque reus veritatem astringitur, dum a judice interrogatur de complicibus, quia superiori legitime præcipienti parendum est. Reus non interrogatus juridice respondere non tenetur, nunquam tamen mendacium dicere potest. Restrictiones mentales ineptæ sunt ad impediendum mendacium.

IV. Reus qui sibi imponit falsum crimen, ob quod morte plectendus est, ut tormenta declinet, peccat mortaliter: quia influit directe & positive in mortem propriam, & infamator sui est. Quare absolvi nequit, nisi revelet calumniam sibi impactam, cum non sit suæ vitæ dominus. Licitum reo est appellare ad superiorem judicem, dum persuasus est de sententiæ injustitia, vel quia servatus ordo non sit, vel quia sententia æquo severior est. Iniqua vero est appellatio, dum cognoscit sententiam esse justam.

V. QUÆST. II. *Num licitum reo sit fugere, ut pœnam evitet?* RESP. Reus damnatus ad mortem potest ire ad locum supplicii, collum subjicere, & manus aptare, dum fugam arripere nequit. Ei tamen non licet mortem sibi inferre, venenum sumere, projicere se e scala, transfigere se gladio, vel laqueo se suspendere: quia hæc per carnificem fieri debent.

VI. Licitum est reo nocenti fugere, ut mortem declinet, & ante, & post judicis sententiam, nisi peculiari promissione, vel juramento se obligaverit ad permanendum, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 69. *a.* 4. *ad* 2. Si tamen judex præciperet ne fugeret, cum absolute præceptum justum sit, parere reus deberet. Verum cum difficilis sit talis præcepti observatio, cum insita a natura sit vitæ conservatio; ideo judices communiter a tali præcepto abstinent: nec, ut mihi videtur, est illis suadendum ut illud imponant ob observantiæ difficultatem: & aliunde impediri fuga potest severiori custodia adjecta.

VII. Heinc communiter inferunt auctores, licitum reo esse vitandæ mortis causa frangere carceres, parietes, ut viam sibi ad fugam aperiat. Si enim licita ei fuga est, licitum quoque erit ea exequi quæ ad fugam necessaria sunt. Disputant vero num licitum aliis sit, reo porrigere instrumenta, quibus carcerem frangat. Negant plures Toletus, Navarrus, & alii. Adfirmant vero Cajetanus, Salon, aliique. Quoniam, in-

inquiunt, si fuga ei licita est, cur non licet præbere instrumenta, quibus licitus finis obtineatur? Res hæc tanti non est, ut severius discuti mereatur. Omnes adfirmant, id non licere custodibus, & ministris. Similiter omnes auctores negant, licere aliis adjuvare reum januas, vel parietes carceris effringendo. Quia tametsi hoc liceret reo ob insitum jus conservandæ vitæ, non propterea id permissum est aliis, qui non sunt in casu consulendæ vitæ propriæ. Si hoc liceret, nihil firmum tutumque esset, & potestas suprema careret mediis ad conservandum bonum publicum.

VIII. Reo, contra quem lata est mortis sententia, non licet se defendere, & resistere judici, vel ministris, & executoribus mortis. Similiter innocens damnatus per sententiam justam juxta allegata, & probata, sed veritate destitutam, tenetur sufferre christiana patientia inflictam pœnam, quando licita via absque publico scandalo evitare eam nequeat: mulctamque pecuniariam impositam a legitimo judice solvere tenetur. Plures contendunt, licitum esse fugere e triremibus, nisi data sit fides ibidem permanendi, cum damnatus reus sit, ut ibidem detineatur, non ut sponte maneat. Et sane satis difficile videtur definire ut reus in conscientia astrictus sit sponte manere in tam permolesto carcere.

§. IV.

De testibus.

I. AD factum aliquod confirmandum, & plenam in judicio probationem constituendam duo testes requiruntur, ut S. Matth. c. 17. testatur: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*. Hoc idem docet S. Thomas 2. 2. *q.* 70. *a.* 2. In factis levioris momenti sufficit unus testis, ut publici custodis testimonium sat est ad puniendos fures lignorum in silvis, fructuum in vineis. Unus testis sufficit ad impediendum matrimonium. In testamentis, ut dictum est, non sufficiunt absolute duo testes. Requiritur ut testes sint omni exceptione majores. A jure aliqui excluduntur. 1. Mulieres in criminalibus excluduntur, in civilibus admittuntur. 2. Servi. 3. Minores 20. annis in criminalibus rejiciuntur, & in civilibus impuberes. 4. inimici. 5. consanguinei, & domestici. 6. infames. 7. perjuri. 8. socii criminis, exceptis flagitiis difficilis probationis. 10. deliri, & fatui.

II. QUÆST. I. *Quandonam homines teneantur testificari?* RESP. Versat hanc quæstionem 2. 2. *qu.* 70. *a.* 1. S. Thomas. Cum grave malum sive temporale, sive spirituale, sive publicum, sive privatum innocenti imminet, quisque testificari tenetur, etiamsi non requiratur a judice. Caritas enim Christi urget nos ut liberemus innocentem ab injusto damno, ab immanibus oppressionibus, ut inquit Psalmista: *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate*. In ceteris vero nemo tenetur, nisi a judice requisitus.

III. Testis tenetur testificari judici legitime interroganti. Ut judex legitime respectu testis interroget sat est ut præcesserit accusatio, vel denuntiatio, vel querela interposita. Hæc autem non sufficiunt ut judex juridice interroget reum, sed respectu hujus oportet ut præcedant vel infamia, vel indicia gravia, vel semiplena probatio, ut dictum est. Plus itaque requiritur ut quis teneatur testificari contra semetipsum, quam contra extraneum.

IV. QUÆST. II. *Quinam liberi sint ab obligatione testificandi?* RESP. Confessarii, qui facta sciunt vi confessionis sacramentalis. Item illi omnes qui facta sciunt sub secreto naturali, aut consilii, vel auxilii dandi causa, ut sunt advocati, medici, obstetrices, chirurgi, Theologi &c. Nec judicis intentio eo spectat, ut ea quæ his viis nota sunt, revelentur. Quia observantia secretorum necessaria est ad civilem societatem, & bonum commune. Excipiunt tamen omnes cum S. Thoma testificationem necessariam ad impediendum grave damnum communitatis. Tunc enim secretum est de re illicita, excepto sigillo sacramentali, quod in nullo casu revelari potest. Qui viderunt delictum, & postea jurarunt se illud non revelaturos, obedire præcepto superioris debent, quamvis de damno proximi avertendo non agitur, quia juramentum illud est contra jus superioris. Continuo enim ac quis rem scivit, nascitur jus in superiore ad interrogandum, & posterius juramentum est de re illicita respectu superioris, quamvis servandum sit secretum juratum respectu aliorum. Immunes testes sunt a testificatione, quando ex eadem ipsis vel consanguineis imminet grave damnum, nisi vel publicum bonum, vel proximi damnum ex caritatis præcepto impedire tenearis. Nam leges humanæ absolute, & exceptis quibusdam casibus, non obligant cum detrimento valde gravi.

gravi. Pater, filius, maritus, uxor, fratres, ſorores, conſanguinei, affines delinquentis uſque ad ſecundum, & juxta plures uſque ad quartum gradum non tenentur teſtificari, ut conſervetur domeſtica concordia. Excipiuntur ſemper caſus hæreſis, læſæ majeſtatis, proditionis patriæ &c. Alicubi eximuntur quoque famuli a teſtimonio ferendo contra dominum.

V. QUÆST. III. *Quandonam teſtis graviter peccat, & tenetur ad reſtitutionem?* RESP. Peccat. 1. ſi ut verum adfirmat quod certo non ſcivit. 2. ſi occultet verum ſibi notum legitime interroganti. 3. ſi falſum teſtetur, quia, ut *Prov.* 21. dicitur, *teſtis mendax peribit*. 4. Qui falſa inſtrumenta ſcribunt, aut vera lacerant. 5. Qui aliquam ſyngrapham, vel ſcripturam adulterant. Iſti omnes ultra peccatum grave, tenentur compenſare omnia damna quæ inde ſequuntur. 6. Qui bona fide teſtimonium falſum dixit, tenetur illud retractare. Regula tandem generalis eſto. Judices ſunt cuſtodes, & defenſores ſocietatis, & boni publici. Omnes ſubditi parere ſuis ſuperioribus, dum legitime præcipiunt, tenentur. Nec privati judicare valent, quando legitime præcipiunt, ſed obedire iſti debent. Quamobrem dum citantur etiam generatim, nequeunt ſe occultare, vel fugam arripere; ſed ſiſtere ſe ante tribunal debent.

§. V.

De obligationibus advocatorum aliorumque fori miniſtrorum.

I. QUÆST. I. *Quæ ſint advocatorum obligationes?* RESP. Primum omnium ſcientiam, & peritiam habeant advocati neceſſum eſt, qua valeant exercere ſuam profeſſionem. Regula præciſa iſtius ſcientiæ deſignari nequit. Advocati experrecti ſint oportet, acutoque ingenio, atque eloquentiæ vi præditi. Qui ingenio tardi ſunt, & lingua ſterili, graviſſimo periculo ſe exponunt, non ſecus ac illi qui natura pavidi, debiles, & meticuloſi bellum ſuſcipiunt.

II. Audita clientis cauſa, ejuſdem æquitatem, vel injuſtitiam manifeſtare advocatus debet, nullo habito reſpectu ad proprium lucrum. Utinam qui advocati profeſſionem ſuſcipiunt, haberent unde viverent ſine profeſſione, ne pecunia coacti acceptarent cauſas quaslibet, ut victum, & ſuſtentationem ſibi comparent. Sæpe dignoſcunt non pauci injuſtitiam cauſæ, verum ſi eam patefaciunt, dimittuntque clientes, non habent unde vivant. Heinc inopia aſtricti facile ſibi ut probabilem depingunt cauſam quæ aperte injuſta eſt.

III. Debet advocatus pro cauſæ qualitate ſtudium adhibere, & diligentiam, ut cauſæ victoriam apud judicem aſſequatur: & hoc ex officio exequi aſtringitur, cum ſtipendio conductus ſit.

IV. Sinceri, & ingenui ſint oportet advocati: alieni a fraudibus, a conviciis, a protractionibus, a falſis probationibus, ab injuriis contra partem adverſam. Non debent accipere niſi juſtum ſtipendium vel a lege, vel a juſta conſuetudine taxatum. Vetitum advocato eſt paciſci cum cliente de aliqua parte rei controverſæ, ſi vincat. Quia hinc anſam arriperet per fas, & nefas victoriam aſſequendi, omni ad juſtitiam ſublato reſpectu.

V. QUÆST. II. *An liceat advocato defendere cauſam minus probabilem?* RESP. Adfirmant aliqui. Paucis rem perſtringam. Peccat 1. advocatus, ſi defendit cauſam cognitam injuſtam. 2. ſi defendat cauſam minus probabilem. Si cauſa civilis ſit æque probabilis, poteſt eam tractare ante judicem; ſed debet ſincere monere clientem de periculo amittendæ litis. Quando enim jura apparent æqualia, tunc utraque pars habet jus proponendi rationes ſuas. Hoc tamen verum eſt, quando cliens eſt poſſeſſor. Si enim adverſarius ſit poſſeſſor, nequit advocatus defendere clientem contra poſſeſſorem. Quoniam quando jura ſunt paria, atque adeo cauſa dubia, melior eſt conditio poſſidentis. Ut advocatus queat licite defendere clientem contra poſſeſſorem, oportet ut judicet cauſam ſuam eſſe certo, & evidenter probabiliorem, & talem judici apparituram. Dum autem eadem dubia apparet, nequit eam judicare probabiliorem, & quidem evidenter. Cavere ſibi advocati debent ne aviditas, & cupiditas lucrandi induat opinionem defendendam gradu majoris probabilitatis quem non habet.

VI. Heinc peccant advocati, & tenentur ad reſtitutionem, 1. ſi imperiti, & non ſatis idonei exerceant talem profeſſionem: 2. quando defendunt cauſam cognitam injuſtam: 3. ſi indiſcriminatim cauſas defendendas ſuſcipiunt non conſiderata & quidem ſevere & mature earundem juſtitia: 4. ſi in progreſſu litis, cognita injuſtitia, non moneant clientem, ut deſiſtat a lite: 5. ſi parti adverſæ revelent ſecretum clientis: 6. ſi ob ejus imperitiam, negligentiam, aut malitiam

litiam cliens causa cadat, vel expensas superfluas faciat: 7. si caussæ expeditionem plus justo differat: 8. si clienti periculum perdendæ litis clare & perspicue non manifestent, & multo pejus, si eum vanis promissionibus alliciant, ut litem intentet: 9. si in defendenda lite utantur falsitate, fraude, falsis testibus, scripturis apocryphis, aut adulteratis: 10. si plures causas suscipiant quam expedire recte valeant, & cuique impendere debitum studium: 11. si scripturas suas plus justo extendant, ut majus pretium accipiant: 12. si falsa crimina parti adversæ imponant, vel vera, sed occulta revelent, vel injustis cavillationibus vexent. 13. Peccant tandem contra caritatem, si pauperum gravi vel extrema necessitate laborantium causas gratis non defendant.

VII. Ceteri procuratores, scribæ, notarii, secretarii omnes diligenter exercere suum officium ex justitia, cum stipendium accipiant, tenentur. Peccant quoque isti pro diversitate officii, si litem injustam suadeant; si scripturas sine necessitate multiplicent; si secreta partium violent; si scripturas falsas repræsentent, aut veras adulterent.

VIII. Pauca adjiciam quæ spectant medicos, pharmacopolas, & chirurgos. Peccant 1. medici, & chirurgi, si absque opportuna scientia artem medendi exerceant: 2. si negligentes sint in morbis curandis: 3. si plures infirmos curandos suscipiunt, quin valeant omnibus opportune assistere: 4. si remedia tutiora, vel saltem probabiliora adhibere negligant: 5. si curam infirmi protrahant, ut reditus multiplicent: 6. si pauperum morbos curare omittant: 7. si graviter decumbentes monere prætermittant ut sacramenta suscipiant, quum S. Pius V. statuerit ne medici visitent infirmum, nisi post tertium diem de ejusdem confessione sacramentali ipsis constet: 8. si pudendos occultos morbos infirmorum evulgent.

IX. Quæ dicta sunt de recensitis professionibus, applicanda sunt ceteris artificibus proportione servata. Omnes enim & pharmacopolæ, & ceteri artifices peccant, si necessaria artis suæ notitia destituti talem artem exerceant; si fraudes dolosve adhibeant. Quælibet enim ars suas peculiares fraudes habet. Quare periti Confessarii erit suos pœnitentes severe examinare super recta administratione propriæ artis.

LIBER X.

DE SACRAMENTIS NOVÆ LEGIS.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis generatim.

CAPUT I.

Propositiones ab Ecclesia damnatæ.

Alexander VII. damnavit sequentes.

I. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.* Est 8.

II. *Post decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Est 9.

III. *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Est 10.

IV. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.* Est 38.

V. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Est 39.

Innocentius XI. sequentes confixit.

VI. *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.* Est 1.

VII. *Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.* Est 29.

VIII. *Frequens confessio, & communio etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Est 56.

Alexander VIII. sequentes.

IX. *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Est 22.

X. *Similiter arcendi sunt a sacra communione*

nione quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers. Est 23.

XI. *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus*, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, *prætermissis illis verbis*, Ego te baptizo. Est 29.

XII. *Valet baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observet; intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia*. Est 30.

CAPUT II.

Propositiones laxæ Casuistarum.

I. P. La Croix *lib. 6. p. 1. n. 102.* „ Dicendum est . . . eum non peccare „ mortaliter qui in mortali formam sacra- „ menti inchoat, dummodo ante expressio- „ nem ultimæ partis essentialis sit in statu „ gratiæ; quidquid in contrarium dicant „ Aversa, & alii. "

II. P. Matthæus Moya in *quæst. select. Tom. 1. tr. 4. Miscellan. quæst. 2. §. 3. n. 13. & 14.* „ Non est cur ob metum, saltem „ mortis, non liceat simulatione hujusmodi „ in omnibus sacramentis uti. Hinc si hæ- „ reticus (non in odium fidei) minaretur „ mortem Sacerdoti, nisi omnem panem in „ foro existentem consecraret; posset ille „ consecrationis verba proferre absque in- „ tentione consecrandi, *absque ullo peccato* „ contra religionem, vel justitiam, & abs- „ que ulla mendacii labe. "

III. Joannes Sanchez in *select. disp. 35. n. 6.* „ Nec obstat aliquos adorare talem „ panem tamquam consecratum: erit enim „ idololatria materialis, quam Sacerdos in „ illo casu vitare non tenetur. "

IV. P. Hieronymus Llamas in *Method. 1. part. c. 1. §. 5. & part. 2. c. 2. §. 12.* apud Leandrum a SS. Sacramento *part. 1. tract. 1. disp. 6. q. 8.* „ Ad alia administranda sacra- „ menta, immo & Eucharistiam sacram aliis „ dandam non credimus obligare præceptum „ contritionis: quia qui sacramentum admi- „ nistrat in mortali, non ponit obicem gra- „ tiæ . . . ergo non est nova culpa, cum „ dans sacramentum non sit recipiens. " Granados *ibidem* probabilem reputat hanc opinionem.

V. Torrecilla *Tom. 2. sum. tr. 4. disp. 1. cap. 5. n. 5.* „ Capax est baptismi infans in „ utero matris, etsi nulla ejus pars in lu- „ cem prodeat, dummodo aqua introduci „ ibi possit. "

VI. Idem ibidem *disp. 2 c. 7. n. 3.* „ Nul- „ lum est peccatum sacramentum confirma- „ tionis non recipere, etiam in eo qui com- „ mode potest, nisi ex contemptu illud omit- „ tat. Nec illud contemnere est judican- „ dum, nisi illud non recipere eo sit vel „ quia parvi momenti, vel indignum sibi, „ vel ut puerile id habeat. "

VII. Idem *ibid. c. 3. n. 8.* „ Necessitate „ sacramenti in confirmatione non requiri- „ tur quod unctio fiat digito Episcopi: suf- „ ficit enim ad valorem quod aliquo instru- „ mento fiat. "

VIII. P. Dominicus Viva in *Curs. Theol. part. 5. qu. 3. art. 2. n. 6.* „ Respondeo cum „ communi apud Dianam . . . non esse mor- „ tale illud (sacramentum confirmationis) „ nolle suscipere, præciso contemptu & scan- „ dalo. Immo ex Trull. & Henr. contra „ Navar. apud Coninch, nec veniale qui- „ dem, cum nullibi extet præceptum de il- „ lo suscipiendo. "

IX. P. La-Croix *lib. 6. part. 1. dub. 3. n. 395. q. 72.* „ Quid præterea notandum sit „ circa necessitatem confirmationis? Resp. „ Fuisse olim præceptum ecclesiasticum ut „ susciperetur confirmatio, colligit Dicastil- „ lo hic num. 105. ex variis Conciliis, & „ dictis SS. PP. Recte autem docet dub. 10. „ cum communi per desuetudinem nunc „ desiisse illud præceptum. "

X. P. Thomas Tamburinus *lib. 3. de confirmat. c. 3. §. 4. n. 2.* „ Non tamen iidem „ peccant nec mortaliter, nec venialiter, „ si citra contemptum, vel quid simile, „ data occasione, id negligant: quia de hoc „ nullum apparet præceptum: quæ est sen- „ tentia Suarez . . . contra Cajetanum, „ & alios nonnullos, putantes esse venia- „ le. Unde *non est fides adhibenda* Leandro . . . „ qui trahit ad se Suarezium, quasi con- „ cedentem esse veniale. "

XI. Sylvester verb. *Eucharistia 3. §. 1.* „ Videtur mortale in tali articulo (mor- „ tis) contemnenti, idest negligenti com- „ municare . . . sed quia sumptio Eucha- „ ristiæ non est ex necessitate salutis, sed „ ex statuto Ecclesiæ, ideo verius est, hoc „ non esse mortale, ubi sola negligentia est „ in causa. "

XII. P. Paulus Layman *lib. 5. tr. 4. c. 5. n. 4.* „ Infirmus paulo ante, puta octo vel „ decem diebus, communicavit, cum sanus „ esset, & nihil *de mortis periculo* cogitans:

tunc

„ tunc non tenetur iterum communicare in „ morbum lapsus. "

XIII. P. Didacus Nugno Cabazudo *in 3. part. D. Th. q. 72. art. 8. dub. 2.* „ Fideles non habent divinum præceptum suscipiendi sacramentum confirmationis .... Nullum est positum præceptum ab Ecclesia de sacramento confirmationis.... *Per se loquendo* non est peccatum etiam veniale non velle suscipere hoc sacramentum. "

XIV. P. Matthæus Moya *in quæst. select. Tom. 1. tr. 4. Miscellan. de sacram. quæst. 11. n. 7.* „ Unde facile diluitur fundamentum asserentium esse peccatum veniale, eo quod sit spiritualis quædam prodigalitas se privare tanto fructu hujus sacramenti (confirmationis) quando quis *commode* percipere potest. Quæ quidem ratio nimium probat, ac proinde nihil. "

XV. Idem *ibidem n. 11.* „ Ex eo quod non detur præceptum confirmationis per se loquendo, inferunt non esse venialem ejus omissionem... ergo ex eo quod nullum detur præceptum prohibens suscipere ordines, non præcedente confirmatione, infertur similiter non esse veniale ante confirmationem illos suscipere. "

XVI. PP. Salmanticenses *tr. 1. c. 7. p. 2. n. 107.* „ Immo si confessionem sacramentalem in peccato mortali tantum audiat, dummodo habeat propositum confitendi, vel habendi actum contritionis, antequam verba absolutionis proferat (non peccat mortaliter) ut dicunt Henriquez, & Diana. "

XVII. P. Leander *tr. 7. disp. 9. q. 6.* „ Ego vero sub distinctione respondeo. Si particula *enim* (in verbis consecrationis) omittatur *ex contemptu formali*, mortale erit illud omittere: quia contempus formaliter est directe se opponere præcepto superioris, quod est mortale. Si vero omittatur *ex contemptu* materiali, nempe quia præceptum est de re levi, tunc non erit mortale illud omittere. "

XVIII. Idem *loco citato disp. 7. q. 61.* „ In casu quo maritus minaretur mortem uxori, nisi communicet, ut sic suspicionem adversus illam abjiceret: tunc enim optime poterit simulare se Eucharistiam suscipere, sicut potest simulare se sacramentaliter confiteri: quia in eo casu optime potest absque mendacii crimine uti æquivocatione: ergo & Sacerdos etiam simulare se hostiam in os ejus immittere. "

XIX. P. Claudius La-Croix *lib. 6. par. 1. de Euchar. num. 546. §. 4.* „ Docent Suar. Vasq. Say. Marchant. Nugn. Lugo *n.* 150. Diana *par. 2. t. 14. ref. 61.* Dicastil. *n.* 155. Avver §. *quinto.* Jo. Sanch. *d.* 31. *n.* 12. Gob. *n.* 440. Pelliz. *de Regular. t. 6. cap. 1. n. 69.* Leander *n.* 385. & in hoc conveniunt fere omnes, inquit Moya *t. 4. q. 6. §. 1.* citans valde multos, *quod Sacerdos non teneatur hoc præcepto, si habens copiam Confessarii non sit confessus ex malitia:* quia licet gravius peccet, tamen in præceptis positivis non valet argumentum a minori ad majus, vel ad simile, uti cum communi Lugo in *Resp. mor. lib. 4. dub. 47. n. 5.* Tridentinum autem loquitur de eo qui necessitate urgente celebravit sine confessione prævia. Sed si fuerit copia Confessarii, non fuit necessitas urgens celebrandi absque confessione prævia. *Ergo nec tunc tenebitur* ad confitendum quamprimum. *Hæc sententia est probabilis.* "

XX. P. Thomas Tamburinus *lib. de method. commun. c. 1. §. 6. n. 50.* „ In casu dubio an verba aliqua legis præceptum obligans importent, an consilium, *tanquam regulam* certam ponunt Doctores, reputanda esse consilia, & non præcepta: & ratio est, quia cum lex sit gravis, & onerosa, semper in benigniorem subditorum partem est intelligenda. Adde quod in dubio melior est conditio possidentis. Ergo in dubio, lex ne sit obligans, an non obligans, melior est conditio humanæ libertatis, quæ a tali obligatione immunis est. "

Num. 51. „ Tertio quia *optabile* est, ut enixe optat Navar..... a legislatoribus neminem obligari ad peccatum, & juvat humanas leges sub præcepto obligantes diminuere, ne tanta præceptorum multitudine Hebræis pejores efficiamur. Quare hoc de quo agimus præceptum (*confitendi quam primum*) diminuere etiam operæ pretium est. "

XXI. Idem Tamburinus *loc. cit. §. 7. n. 56.* „ De laico non est difficultas: satis enim est, si eliciat immediate ante ipsam sumptionem: & quia sumptio, seu manducatio substantialiter fit, cum cibum deglutimus, seu trajicimus, non autem dum ille est in ore, quando solum initiative est sumptio; ideo *probabilissimum* puto, satis esse, si actus contritionis fiat, cum ore habetur sacratissima hostia. Ita de Lugo *de Euch. disp. 12. n. 22.* Hurtad. *de Euch. disp. 8.* aliique.

XXII.

XXII. Idem *ibid. n.* 59. „ Quamvis nonnulli cum Layman asserant, Sacerdotem mortali crimine deturpatum mortaliter delinquere, si Eucharistiam fidelibus porrigat, tamen id aliqui merito negant, ut Vasquez, quem citat, & sequitur de Lugo *disp.* 8. *de Sacram. in com. sec.* 9. quia tunc Sacerdos non conficit sacramentum, sed solum dispensat consecratum, ad quod tanta dignitas nequaquam requiritur. Idemque est de Diacono, quando ex speciali Sacerdotis commissione sacram Eucharistiam aliis porrigit: siquidem tunc non conficit, sed solum dispensat. Si ergo *probabile* id est, quanto magis probabile fiet mortalem culpam non esse solum attingere? “

XXIII. P. Leander *q.* 7. *disp.* 7. *q.* 50. „ *An Sacerdos qui in ipsa actione sacrificandi recordatur peccati mortalis, aut forte illud committit, teneatur postea ex vi dicti praecepti quamprimum confiteri?* Probabiliter respondeo, non teneri eo præcepto, quia Concilium fuit locutum de Sacerdote *qui necessitate urgente, absque prævia confessione celebravit*, idest de Sacerdote qui necessitate coactus non præmisit confessionem, antequam ad celebrandum Sacrificium accederet: hoc enim clare significant illa verba *prævia confessione*, idest confessione ante Missam: *non vero de Sacerdote qui celebrando committit peccatum*, aut illius recordatur. Ergo quantumvis tunc consecret, atque communicet absque confessione, non tenebitur postea quamprimum confiteri. Sic Vasquez *disp.* 208. *cap.* 3. *n.* 20. Sayrus, Diana. “

XXIV. Idem Leander *ibid. q.* 32. „ Si Sacerdos est pauper, & vivit ex consueta eleemosyna Missæ, vere in eo reperitur necessitas corporalis, quæ sufficiens est ad celebrandum sine prævia confessione. “

XXV. P. Tamburinus *lib. de meth. com. c.* 1. §. 10. *n.* 71. „ An sit casus in quo communicare quis sine confessione, & etiam sine contritione, atque adeo in peccato mortali possit?... *Tam benigna sunt viscera misericordiæ Domini, ut non dedignetur excusare aliquando pervicaciam nostram. Invenio enim unum vel alterum casum in quo quis purissimam communionem in peccato sumere sine peccato possit.* “

XXVI. Idem *loc. cit. n.* 72. „ Etenim ex supradictis constat Sacerdotem qui incepta bona fide Missa, recordatur se mortalis culpæ reum debere elicere actum saltem a se existimatæ contritionis. Sed jam si non possit, *seu experiatur actum illum sibi valde difficilem*, quid agat? Confiteri non potest, conteri nequaquam valet, Sacrificium inchoatum relinquere ob infamiam sibi resultantem, *difficillimum est*. Quid ergo ab anima sic affecta superest extorquendum? *Probabile* esse ex aliquorum sententia judico, hunc non peccaturum mortaliter, si cum hujusmodi conscientia peccati mortalis, & cum eo dolore quem tunc potest elicere, Missam prosequatur, consecret, communicetque. Ita Vasquez *de Euch. disp.* 207. *c.* 1. *n.* 34. Hurt. *disp.* 9. *de Euch. diff.* 1. De Lugo *de Sacr. dis.* 9. *sect.* 1. *n.* 8. Ratio est, quia præceptum digne communicandi non videtur tam arcte fideles astringere, ut cogat Sacerdotem cum tanto suo dedecore ab incepto sacro discedere. Tum autem ejusmodi Sacerdos non acquiret gratiam, sed tamen non peccabit. “

XXVII. Idem Tamburinus *ibidem n.* 73. „ Idemque erit de laico qui jamjam recepturus sacram synaxim ante linteum, nec sub aliquo prætextu sese removere valens, peccati mortalis recordetur, nec conteri possit. Ita ibi: par enim est ratio. Notent hanc doctrinam scrupulosi, animoque semper timidi. “

XXVIII. Idem *lib.* 3. *meth. miss. celebr. c.* 1. §. 5. *n.* 15. „ Si quis, cum sit procurator, ut centum v. g. Missæ celebrentur, quæ Missæ in hac urbe solent dici v. g. pro ducentis juliis: si quis, inquam, per industriam suam mittat, seu eat ad aliam urbem, ubi intra expostulatum tempus dicantur pro centum juliis: puto enim non esse *improbabile*, posse talem procuratorem retinere sibi alios centum. Ratio est, quia sumi potest paritas a servo, qui per extraordinariam industriam (nam ad ordinariam & moralem obligatur ex ipso famulatu) per suum laborem emit res minoris quam valeant communiter in foro: potest enim retinere quod superest, utpote fructum suæ industriæ. *Pari ergo modo in casu nostro.* “

XXIX. P. Dominicus Viva in *Trut. in prop.* 9. *Alex. VII. n.* 8. „ Præterea si collectores eleemosynarum pro Missis sint Sacerdotes, & non tradantur iis Missæ celebrandæ, sed se habeant ut laici, qui curant Missarum celebrationem, poterunt ex Nav. Cord. Tambur. *probabiliter* contra Pelliz. Soto *lib.* 9. *de just. q.* 3. mo-

„ de-

„ deratam pro labore mercedem *ex datis pro* „ *Missa* suscipere, cum id videatur licitum „ jure naturæ. "

XXX. P. La-Croix *lib.* 4. *n.* 1341. „Pontifices sciunt sententiam quæ ejusmodi „ obligationem (attentionis internæ) negat, defendi; & tamen, cum facile possent, non contradicunt. Ergo agnoscunt „ legem illam non esse certam: ergo nec „ obligat; sed libertas nostra est in possessione contra eam. "

CAPUT III.

De Sacramentis novæ legis latæ per Christum.

I. QUÆST. I. *Quid sit Sacramentum novæ legis?* RESP. Est signum rei sacræ in quantum est sanctificans homines, inquit 3. *p. q.* 60. *a.* 2. S. Thomas. Sacramentum itaque reducitur ad genus *signi sensibilis*. Signum autem, subdit S. Augustinus *lib.* 2. *de doct. christ. c.* 1. *est res præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud faciens in cognitionem venire*. Signum aliud *insensibile*, ut est character, quem imprimunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; aliud *sensibile*, quod sensibus percipitur, ut est ablutio baptismalis. Rursus signum aliud naturale, aliud a libera voluntate institutum.

II. Sacramenta novæ legis sunt signa non speculativa, sed practica a Deo instituta, quæ significant gratiam quam producunt.

III. QUÆST. II. *Quænam sunt partes sacramentorum novæ legis?* RESP. Duæ, materia, & forma. Hæc nomina non occurrunt in priscis Patribus. Vocabula tamen ista adoptavit Ecclesia tum Græca, tum Latina, utpote rei sacramentariæ explicandæ accommodata. Materiæ nomine non modo res ipsæ sensibiles, sed actiones quoque sensibiles, ut unctio, ablutio, confessio, consensus nutu, vel verbo expressus intelliguntur. Materia alia remota, ut aqua in Baptismo, alia proxima, ut ablutio.

IV. QUÆST. III. *Materiam, & formam Baptismi, & Eucharistiæ determinavit ne Christus Dominus?* RESP. Affirmant Theologi omnes, Christum determinasse non modo generatim, sed in specie etiam hujus duplicis sacramenti materiam, & formam. Nam aquam pro materia Baptismi determinatam esse a Christo, testatur S. Joannes c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto* &c. Materiam similiter Eucharistiæ panem & vinum determinasse Christum, testantur S. Matth. *c.* 26. & ceteri Evangelistæ. Formam Baptismi designavit Christus his verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* Matth. 28. Formam Eucharistiæ determinavit Matth. 26. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Et ad hoc quod attinet, nullum est inter Theologos dissidium.

V. QUÆST. IV. *Aliorum quinque sacramentorum determinavit ne Christus res, & verba in specie?* RESP. Duplex est inter Theologos catholicos sententia. Prima adfirmat. Nam Confirmationis materia habetur Act. c. 8. *Tunc imponebant manus super illos*. Materia sacramenti pœnitentiæ remota sunt peccata, proxima actus pœnitentis; forma vero Sacerdotis verba. Extremæ unctionis materia est olei unctio; forma oratio. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*. Jacob. 5. Materia Ordinis est manuum impositio, forma oratio. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus*. Act. 6. Materia matrimonii est mutua corporum traditio. *Erunt duo in carne una*. De forma suo loco dicetur.

VI. Planum itaque est Christum Dominum materiam horum quinque sacramentorum in specie determinasse. Ipse enim institutor est omnium sacramentorum, ut definivit *sess.* 7. Tridentinum can. 1. *Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Christo Domino nostro instituta, anathema sit.* Et quamquam non definierit Concilium, Christum esse *immediate* institutorem, id consequi tamen necessario videtur.

VII. Opponunt secundæ opinionis auctore, qui contendunt Christum generatim, secus in specie designasse sacramentorum Confirmationis, & Ordinis materiam. Quoniam, inquiunt, nulla habetur mentio chrismatis, seu unctionis pro materia Confirmationis, *Act. c.* 8. Neque septem primis Ecclesiæ sæculis instrumenta tangenda porrigebantur pro materia sacramenti Ordinis. Respondent prioris sententiæ Theologi, impositionem manuum esse utriusque sacramenti materiam veluti essentialem; unctionem vero, & instrumenta esse materiam accidentariam, seu accidentalem ritum ab Ecclesia additum. Addunt, in Confirmatione chrisma adhibitum fuisse primis Ecclesiæ sæculis: instrumenta ritum esse Ecclesiæ Latinæ, cum

cum Ecclesia Græca sola manuum impositione conferat sacros Ordines. Et tamen Ecclesia Latina ratas habet sacras Ecclesiæ Græcæ Ordinationes. Ergo in utraque Ecclesia manuum impositio est materia essentialis, & cetera sunt ritus accidentales.

VIII. QUÆST. V. *Quæ mutatio materiæ, vel formæ nullum reddat sacramentum?* RESP. Duplex mutatio: altera substantialis, altera accidentalis. Sola substantialis nullum reddit sacramentum. Hæc mutatio variis modis fieri potest. Aqua congelata conversa in nivem, in grandinem, licet physice eadem sit, in sensu tamen theologico substantialem mutationem respectu Baptismi inducit, cum inepta sit ad usum abluendi. Chrisma benedictum in chrisma non benedictum mutatum substantialem mutationem infert. Vinum naturale in vinum crematum mutatum non est apta materia Eucharistiæ. P. Claudius La-Croix *l. 6. p. 1. n.* 24. defendit vinum congelatum esse materiam Eucharistiæ, & laudat *P. Suarez*. Negant alii Theologi.

IX. QUÆST. VI. *Quot variari modis forma sacramentalis potest?* RESP. Octo enumerat Soto. 1. fit per diversum idioma. 2. per alicujus verbi additionem. 3. detractione alicujus verbi. 4. verborum corruptione. 5. verborum transpositione. 6. interpolatione verborum. 7. verbis synonymis. 8. verbis æquivocis. Diversitas idiomatis, & diversa synonyma inducunt tantum mutationem accidentalem. Idem dicendum de verborum transpositione, & de additione, quæ sensum priorem non tollunt. Interruptio pariter verborum non infert absolute mutationem substantialem, nisi destruat sensum. Corruptio verborum initio vocis tollit sensum, ut patet in voce *Patris*, in qua si litteram P. in M. mutes, consurgit vox *matris*. In fine autem vocis communiter non fit mutatio substantialis. Ut dignoscere queas sit ne substantialis, an accidentalis mutatio, præ oculis habe sensum obvium verborum. Quando hic non mutatur, accidentalis mutatio est. Altera regula memoriæ hæreat. In sacramentis conferendis dum de valore agitur, tutior pars est amplectenda. Quæcumque vero deliberata mutatio sive in materia, sive in forma sacramentorum culpam secum defert majorem, aut minorem juxta mutationis diversitatem.

X. QUÆST. VII. *Licitum ne est in perficiendis sacramentis uti materia, aut forma dubia?* RESP. In sacramentis quæ sunt necessaria necessitate medii ad salutem, ut sunt Baptismus, & Pœnitentia, extrema urgente necessitate, licitus est materiæ, vel formæ dubiæ usus, ut communiter Theologi docent. Extra casum vero extremæ necessitatis illicitus est ejusmodi usus; immo extrema etiam urgente necessitate illicitus talis usus in illis sacramentis quæ non sunt necessaria necessitate medii ad salutem.

XI. QUÆST. VIII. *Licitus ne est usus formæ conditionalis?* RESP. Forma conditionalis hæc est: *Si nondum es baptizatus, ego te baptizo &c.* Convenit penes Theologos primis Ecclesiæ sæculis incognitam fuisse formam conditionalem. Hæc obtinere cœpit VIII. Ecclesiæ sæculo; & tandem sæculo XIII, apud omnes Latinorum Ecclesias hujus conditionalis formæ consuetudo, extrema necessitate urgente, communis evasit, & inserta est in corpore juris, auctoritate Gregorii IX. Primum adhibita fuit hæc forma in Baptismi collatione. Ante Tridentinum nulla mentio istius formæ in administratione Pœnitentiæ. Post Tridentinum plures auctores eam adhibere cœperunt etiam extra casum necessitatis, ut dum Confessarii dubitant, sit ne pœnitens sufficienter contritus. Qui mos mihi non probatur, & rejicietur loco suo. Extrema itaque urgente necessitate licitus est usus formæ conditionalis in Baptismi administratione. De sacramento Pœnitentiæ dicetur infra.

XII. QUÆST. IX. *Quot sunt sacramenta novæ legis?* RESP. Lutherani, & Calviniani duo hodie tantum admittunt sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam. Horum errorem damnavit Concilium Tridentinum *sess.* 7. & definivit septem esse Ecclesiæ catholicæ sacramenta, quæ sunt *Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium*. Obvia sunt Scripturarum testimonia, quibus numerus iste septenarius evincitur, quæque brevitatis causa prætereo.

XIII. QUÆST. X. *Quænam sint sacramentorum efficacia in conferenda gratia?* RESP. Concilium Tridentinum *sess.* 7. *c.* 8. hæc definivit. *Si quis dixerit per ipsa novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit.* Duplex producendæ gratiæ modus, nempe *ex opere operantis*, & *ex opere operato*. Ex *opere operantis* producitur, cum Deus illud confert intuitu fidei, pietatis, seu meriti illius qui suscipit, aut administrat sacramen-

mentum. Gratiam ex *opere operato* produci dicimus, cum vi, & efficacitate ipſius externi ſigni ſacramentalis a Chriſto Domino inſtituti, & congruo modo applicati, præter ſuſcipientis, vel adminiſtrantis meritum, reipſa producitur. Neceſſario tamen requiritur ut homo ſacramenta percepturus, fidei, & pietatis diſpoſitionibus animam ſuam præparet.

XIV. Ignoranter, & maligne carpunt hæretici hanc phraſim *ex opere operato*, cum optima & neceſſaria ſit ad illorum errorem confutandum, & oſtendendum ſacramenta novæ legis non eſſe mera ſigna externa, ſed ſigna efficacia quæ vi ſua ex Chriſti paſſione derivata gratiam producunt. Vide plura *Tom.* 8. *Lib.* 1. *diſſ. unic. c.* 8.

XV. QUÆST. XI. *Sacramenta novæ legis phyſice ne, an moraliter gratiam producunt?* RESP. S. Thomas, & omnes ejus diſcipuli defendunt ſacramenta novæ legis, quæ, ut definivit Tridentinum, ex *opere operato* gratiam producunt, eſſe inſtrumenta phyſice concurrentia ad gratiæ productionem. Hæc ſententia eſt conformior Tridentino, & probabilior mihi videtur. Sed cum ſcholaſtica ſit, & ad mores formandos parum utilis, eam longius non diſcutio. Vide plura *loco citato*.

XVI. QUÆST. XII. *Quænam ſit gratia quam novæ legis ſacramenta conferunt?* RESP. Duplex gratia, habitualis, & actualis. Illa quidem inhærens animæ, & permanens; hæc motio tranſiens dicitur. Gratia quæ ſacramentorum vi confertur, eſt quid intrinſecus animæ hærens, diſtinctum a motione fluente, & tranſitoria, ut definitum eſt in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 6. *c.* 11. adverſus hæreticos, qui ſola exteriori imputatione juſtificari impios effutiunt. *Si quis dixerit, homines juſtificari vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & caritate, quæ in cordibus eorum diffunditur, atque illis* INHÆRET; *anathema ſit*. Fuſius id explicat *c.* 7. Abſtinuit Concilium a verbo *habitus*, & *qualitatis*; ſed definivit gratiam eſſe quid intrinſecus animæ inhærens.

XVII. QUÆST. XIII. *An ſacramenta novæ legis præter gratiam ſanctificantem peculiarem aliquam gratiam, quæ ſacramentalis dicitur, conferant?* RESP. Duplicem diſtinguunt Theologi gratiam. Unam omnibus ſacramentis communem, alteram cuique propriam. Communis ſententia eſt ſingula ſacramenta præter gratiam ſanctificantem omnibus ſacramentis communem, peculiarem aliquam gratiam conferre. Iſtius gratiæ peculiaris notio, occulta nobis eſt. Eam ex ſe ſacramenta æqualem conferunt quando eadem omnino diſpoſitio eſt ex parte ſuſcipientium. Si diverſa ſit diſpoſitio, majorem, aut minorem producunt.

XVIII. QUÆST. XIV. *An ſacramenta vivorum per accidens producant primam gratiam?* RESP. Sacramenta mortuorum ſunt Baptiſmus, & Pœnitentia, quæ per ſe producunt primam gratiam. Alia ſacramenta vivorum dicuntur, quia vivos in gratia præſumunt homines, & hæc per ſe ſecundam gratiam conferunt. Diſputant Theologi, num hæc ſacramenta vivorum *per accidens* conferre primam gratiam valeant? Adfirmat communis ſententia cum S. Thoma 3. *p. q.* 79. *a.* 3.

XIX. QUÆST. XV. *An ſacramenta novæ legis imprimant characterem?* RESP. Præter effectum gratiæ tria novæ legis ſacramenta, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, imprimunt characterem, ut omnes catholici docent contra novatores hæreticos, quorum errorem damnavit Tridentinum *ſeſſ.* 7. *c.* 9. Character iſte eſt quid reale permanens in anima indelebiliter. Curioſas & inutiles Scholaſticorum hac de re quæſtiones prætereo.

XX. QUÆST. XVI. *Quomodo differant ſacramenta novæ a ſacramentis veteris legis?* RESP. Sacramenta evangelica diſcrepant pluribus titulis a ſacramentis moſaicis. Sacramenta veteris legis *ex opere operantis* dumtaxat gratiam conferebant, ut communis docet ſententia; evangelica vero eam producunt *ex opere operato*, ut vidimus. Mitto plura alia diſcrimina.

XXI. QUÆST. XVII. *An Chriſtus Dominus immediate omnia ſacramenta inſtituerit?* RESP. Antiquorum Scholaſticorum aliqui propugnarunt, Apoſtolos ex Chriſti conceſſione aliqua inſtituiſſe ſacramenta. Sed communis, & vera ſententia docet, omnia & ſingula ſacramenta immediate a Chriſto Domino inſtituta eſſe. Innumera ſunt Scripturarum teſtimonia, quæ hoc evincunt. S. Paulus 1. *Corinth.* 3. inquit: *Quid eſt Apollo? quid vero Paulus? Miniſtri ejus cui credidiſtis.* Et rurſus c. 4. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et tandem *ſeſſ.* 7. *c.* 1. Tridentinum definit: *Si quis dixerit, ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.*

CA-

CAPUT IV.

De sacramentorum ministris.

I. QUÆST. I. *Quinam sint sacramentorum ministri legitimi?* RESP. Solus homo viator est minister idoneus sacramentorum. Non tamen omnes, sed illi tantum qui in Ecclesia legitime ordinati potestatem habent administrandi sacramenta, ut omnes Catholici docent adversus Lutheranos.

II. QUÆST. II. *Utrum intentio in perficiendis sacramentis requiratur in ministris?* RESP. Intentio est voluntatis propositum, quo minister deliberat sacramentum conferre. Triplicem distinguunt Theologi intentionem. Altera *habitualis* dicitur, quæ est quædam prompta facilitas operandi. Altera *actualis*, quæ est præsens animi applicatio, & attentio ad opus, quod reipsa agitur; v. g. Sacerdos dum confert sacramentum actu cogitat de eo conferendo, & reipsa intendit illud ministrare. Tertia tandem est *virtualis*, quæ ex præcedente actuali manat, quæ non est per contrariam intentionem retractata, neque per longum tempus interrupta.

III. Convenit penes omnes Catholicos *habitualem* intentionem non sufficere ad sacramentum perficiendum, nec *actualem* esse necessariam, sed sufficere *virtualem*. Lutherus ministros sacramenta conferre docuit, etiamsi jocantes, & ludentes baptizent, scurrasque, & mimos se prodant. Errorem hunc proscripsit Leo X. & tandem *sess.* 7. *c.* 11. Tridentinum definivit. *Si quis dixerit, in ministris, dum sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; anathema sit.*

IV. Disputant Theologi, num præter intentionem quam vocant exteriorem, quæ ex verbis serio prolatis consurgit, necessaria sit interior animi intentio. Negarunt quidam, contendentes, ministrum valide perficere sacramentum dum serio profert verba necessaria, licet interius dicat: *nolo perficere sacramentum.*

V. Hanc opinionem rejicio. Siquidem aut exterior administratio sacramenti secundum ritum a Christo institutum peracta, natura sua, seclusa omni prorsus intentione ministri interna, validum efficit sacramentum, aut secus. Si primum; ergo nullo modo administratio sacramentorum ab interiore ministri intentione pendet. At hoc est damnatum a Tridentino. Si secundum; ergo necessaria est ministri intentio. Rursus. Aut minister serio pronuntians formam, & applicans materiam sacramentalem juxta ritum legitimum potest intendere oppositum facere ab eo quod facit Ecclesia, aut secus? Si non potest, sed posita externa administratione seria, cogitur velle facere illud quod facit Ecclesia, superfluus omnino est Tridentinus canon. Frustra quippe præcipitur ponendum quod omittere minister nequit. Juxta oppositam sententiam, posita externa seria administratione, minister necessario intendit facere quod facit Ecclesia: quia hæc exterior seria administratio collidit, profligatque contrariam intentionem internam. Ergo frustra Tridentinum requirit ministri intentionem. Sed illam requirit. Ergo falsa est opposita opinio. Juxta sistema adversariorum sic formandus erat canon Tridentinus. *Si quis dixerit, in ministris, dum conficiunt sacramenta, satis esse jocosam, & non requiri seriam administrationem; anathema sit.* Quid quod Tridentinum *sess.* 14. *can.* 9. damnavit administrationem jocosam, & alio canone jam rescripto requirit ministri intentionem? Duo ergo Concilium necessaria asserit, & seriam administrationem, & interiorem intentionem ministri.

VI. Alexander VIII. proscripsit sequentem thesim, n. 30. *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat; intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia.* Respondet Ivenin Canonistas Gallos rata non habere decreta Romana quæ a Pontifice summo proxime non emanant. Sed hæc responsio futilis est. Reponunt Sery, Milante, Le Druin, merito esse thesim proscriptam, quod absoluta sit, comprehendatque omnem ritum sive jocosum, sive serium. Sed hæc responsio falsa videtur. Damnatur in hac thesi doctrina, qua docetur, non requiri intentionem: *intus vero in corde suo dicat, non intendo.* Quid ergo pueriliter cavillaris de externa seria administratione, si thesis proscripta perspicue excludit interiorem animi intentionem? Ineptirem ipse, si longius hanc protraherem quæstionem. Lege *Tom.* 8. *Diss. unic. c.* 11. ubi omnia adversariorum sophismata convulsa invenies.

VII. QUÆST. III. *Ut validum sit sacramentum, requiritur ne in ministro fides, aut intentio producendi effectum sacramentalem?* RESP. Sententia Ecclesiæ semper fuit, in Baptismo conferendo non requiri in ministro

 fidem,

fidem, valideque ab hæretico, & infideli conferri, dummodo ritus evangelicus servetur. Tempore S. Cypriani definita non erat veritas ista: idcirco S. Martyr litteras S. Stephani Papæ refutavit. Omnes similiter fatentur non esse in ministro necessariam intentionem producendi effectus sacramentalis.

VIII. QUÆST. IV. *An ad sacramenti integritatem requiratur ut minister intendat facere id quod facit Ecclesia Romana?* RESP. Negat communis & vera sententia: sat enim est ut minister velit generatim facere quod facit Ecclesia Christi: quia huic intentioni generali non officit error privatus, quo quis credit Ecclesiam Lutheranam, Calvinianam esse orthodoxam, quia minister non agit ut persona privata, sed ut publica, nec privatus ejus error inficere opus Dei valet.

IX. QUÆST. V. *An necessaria sit intentio actualis, vel sufficiat virtualis?* RESP. Dictum supra est, non sufficere intentionem habitualem, nec requiri actualem, sed sufficere, & necessariam esse virtualem. Quomodo perseveret hæc intentio virtualis, quandiu duret non retractata, explicari vix potest; sed ex circumstantiis, & prudentum judicio colligi potest. Qui somno, ebrietate, amentia captus baptizat, consecrat &c. licet antequam caderet in ebrietatem deliberate determinaverit baptizare, non baptizat, non consecrat: quia actio sacramentalis humana sit necessum est; actio autem ebrii, amentis, hominis est, sed non humana, ut communis & vera sententia docet.

X. QUÆST. VI. *Validum ne sacramentum est forma conditionali administratum?* RESP. Aut conditio est de re præterita, ut *si non es baptizatus, ego te baptizo*: aut de re præsenti, ut *si capax es, ego te baptizo*: aut de re futura, ut *si crastina die rem alienam reddideris, ego te absolvo*. Valere sacramentum sub conditione de re præterita, vel præsenti, si conditio vera sit, secus si falsa, docent omnes. Sub conditione futura perfici sacramentum nequit. Quoniam dum materia applicatur, & profertur forma, intentio præsens suspenditur: si futuro tempore conditio erit, tunc non aderunt materia, & forma.

XI. QUÆST. VII. *Peccant ne letaliter Sacerdotes, qui sibi gravis culpæ conscii, sacramenta ex officio administrant?* RESP. Affirmant omnes, idque perspicue I. *ad Tim. c.* 3. docet S. Paulus. *Probentur primo, & sic ministrent, nullum crimen habentes*. Et Concilium Tridentinum *sess.* 13. *c.* 7. declarat, *eam probationem necessariam esse, ut nullius sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servanda esse decrevit*.

XII. Peccatum istud mortale esse dicimus. Legatur Catechismus Tridentinus *part.* 2. §. 23. Qui tamen non ex officio, sed necessitate urgente culpa gravi inquinatus administret baptisma, sive Sacerdos, sive laicus, non peccat mortaliter, ut docet 3. *p. q.* 44. *a.* 6. *ad* 3. S. Thomas. Sacerdos tamen administrans sacramentum Pœnitentiæ etiam moribundo elicere actum contritionis debet, si sibi peccati mortalis conscius sit. Sacerdos qui indigne celebrat, duplex crimen perpetrat: unum, quia indigne conficit; alterum, quia indigne suscipit sacramentum.

XIII. QUÆST. VIII. *An peccet mortaliter Sacerdos qui mortalis culpæ reus Eucharistiam administrat?* RESP. P. La-Croix *loc. cit. n.* 94. cum Vasquez, Lugo, Amico, Berna, Sporer, Illsung, Diana, & aliis *probabile* esse docet, hunc non peccare mortaliter; & simul addit *probabile* esse juxta Suarez, Valentiam, Gonet, & alios, peccare mortaliter. P. Viva *q.* 1. *ar.* 4. *n.* 4. ait: *Non videtur improbabile quod docent multi, & graves auctores.... apud Dianam, Sacerdotem administrantem Eucharistiam in mortali non peccare mortaliter*. Rituale Romanum jussu Pauli V. editum hæc n. 1. decernit. *Sacerdos ergo si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit) ad sacramenti administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, & temporis, locique ratio ferat, convenit confiteri*. Accedit Catechismus Concilii Trid. *p.* 2. *c.* 1. §. 26. ubi hæc statuuntur. *Pastores, aliique sacramentorum ministri.... meminisse semper debent, sacramenta divinam quidem virtutem quæ illis inest, nunquam amittere; at vero impure ea ministrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. Sancta enim (quod semel atque iterum, ac sæpius admonere oportet) sancte, & religiose tractanda sunt*.

XIV. Quid ergo obtrudunt PP. La-Croix, & Viva graves auctores? Qui sunt isti graves auctores? An præferendi Rituali Romano, & Catechismo Romano, seu Tridentino? Hi sunt graves auctores, quos sequi debemus, ut Ecclesia nos admonet. Jure

ergo

ergo rejicienda est tamquam falsa præfata opinio. Falsam quoque existimo alteram opinionem ejusdem P. La-Croix, qui *loc. citato num. 96.* asserit, Episcopum non peccare mortaliter, chrisma in mortali consecrantem.

XV. QUÆST. IX. *Peccat ne Sacerdos qui in peccato mortali audit confessiones?* RESP. Putat non nemo, *eum non peccare mortaliter qui in mortali formam sacramenti inchoat, dummodo ante expressionem ultimæ partis essentialis sit in statu gratiæ*. Quid hic mirari magis debeamus, num speculationis vim, an doctrinæ novitatem, ceteri judicent. Non peccat Sacerdos qui gravi pollutus scelere inchoat formam sacramentalem? An inchoans formam non est minister Christi? Cur initium istud sacrilegum non erit? Dum eam inchoat in mortali, periculo gravissimo se exponit eamdem in mortali complendi. In instanti ne eliciet actum perfectæ contritionis, adeo difficilis? Verum quid fusius refello opinionem seipsa corruentem?

XVI. Contendit quoque P. La-Croix, Diaconum solemniter, & ex officio ministrantem Eucharistiam non peccare mortaliter, si sit in peccato mortali. Hanc pariter opinionem falsam reputo, & oppositam *in 4. dis. 24. q. 1. a. 3. q. 5.* docet S. Thomas. *Quicumque autem cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium quin illud indigne faciat. Unde patet quod peccat mortaliter.*

XVII. Cajet. Merbesius, Farvaquesius, Turnely, Bouchat, Henricus a S. Ignatio, & alii docent, concionatores peccato mortali inquinatos peccare mortaliter verbum Dei prædicantes. Hanc eandem sententiam docere videtur S. Thomas *in 4. dist. 19. q. 2. a. 2. ad 2.* Vide *Tom. 8. Lib. 1. diss. unica c. 11. n. 5.*

XVIII. QUÆST. X. *An minister sibi peccati mortalis conscius, teneatur confiteri sacramentaliter antequam sacramentum administret, si adsit copia Confessarii, & non urgeat necessitas succurrendi periclitanti?* RESP. Negant plures, & præsertim P. Viva *q. 1. art. 4. n. 4.* ubi ait, sat esse si conteratur, nullumque adesse præceptum confitendi. Nullum præceptum adest? An præceptum istud non est: *Sancta sancte tractanda sunt?* Contritione fit sanctus. At contritione perfecta opus est. Hanc vero contrionem perfectam difficillimam esse peccatori, docent omnes, & præcipue Catechismus Tridentinus *p. 2. c. 5. §. 36.* Et ipse Pater Viva ipsam contritionem imperfectam adeo difficilem reputat ut eam excludat a sacramento Pœnitentiæ. Præfatam ergo opinionem reputo falsam & adversam Catechismo Tridentino, & gravioribus Theologis. Accedit contritionem non abolere peccatum nisi cum voto sacramenti. An præsumi hoc votum potest in ministro qui cum & tempus opportunum, & copiam Confessarii habeat, sacramentum deliberate omittit? Concilium Tridentinum *sess. 13. c. 7.* perspicue definit, præmittendam esse a Sacerdote sibi conscio peccati mortalis confessionem sacramentalem, *quantumvis sibi contritus videatur*: subditque, quod si desit copia Confessarii, *quamprimum* confiteatur. Et hoc consilium non est, sed præceptum prima opportunitate complendum. Oppositum damnavit Alexander VII. *prop. 28.* & Catechismus Concilii Tridentini *2. p. c. 5. §. 45.* conceptis verbis hoc idem asserit de Sacerdote sibi gravis culpæ conscio. Cum *sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio prætermittenda non est*. Idem statuit Rituale Romanum, cujus verba supra dedi.

XIX. QUÆST. XI. *Quando, & quibus administrari sacramenta debent?* RESP. Parochi jure divino administrare suis parochianis sacramenta astringuntur, ut declarat Tridentinum *sess. 23. c. 1.* Tempore pestis cum vitæ periculo hoc exercere munus astringuntur. Plures hoc limitant ad duo sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ; sed restrictio injusta est. Cur sacrum viaticum, & extremam unctionem administrare non debent? Non modo pestis, verum etiam persecutionis tempore assistere ovibus suis Parochi astringuntur. Deficientibus Parochis tempore pestis, Sacerdotes privati etiam cum periculo vitæ administrare estreme egentibus debent sacramenta. Et ad hoc potissimum astricti sunt Sacerdotes mendicantes, cum sint Episcoporum, & Parochorum *cooperatores, & auxiliares copiæ*. Huc enim pertinet eorum institutum, & in hunc finem fidelium eleemosynis aluntur.

XX. QUÆST. XII. *Licite ne administrantur sacramenta indignis?* RESP. Negant omnes, idque expresse Christus prohibet. *Nolite sanctum dare canibus.* Peccatori tamen occulto sacramenta publice petenti deneganda non sunt, quemadmodum Christus Dominus perfido Judæ Eucharistiam non denegavit. Occulte vero petenti peccatori, nisi signa pœnitentiæ dederit, denegari debent. Peccatoribus autem publicis & private, & publice

ce sacramenta deneganda sunt, ut comicis, tragædis, mulierculis mimis, seu scortis, saltatricibus in theatris, publicis concubinariis, feneratoribus, adulteris.

XXI. Nonnulli contendunt doctrinam hanc veram esse *ordinarie*, secus si mortis metus immineret: tunc enim administranda sacramenta dicunt, nisi petantur in odium fidei, vel contemptum Religionis: quia, inquiunt citati auctores, præceptum de quo agimus, non est mere negativum, sed resolvitur in affirmativum prudenter dispensandi sacramenta. Papæ! Prudens ergo studium servandæ vitæ præscribit ut sacramenta administrentur publicis peccatoribus, qui Sacerdotis jugulum petunt, nisi administret? Non est præceptum mere negativum istud: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos?* Omnibus itaque spectatis falsa mihi est recensita opinio.

XXII. QUÆST. XIII. *Licet ne simulare sacramentorum administrationem?* RESP. Duplex simulatio. Altera expressa & formalis, qua directe intenditur alterius deceptio, altera materialis, quæ fit ob justam causam, permittendo alterius deceptionem. Simulationem formalem damnant omnes. De simulatione materiali nonnulli disputarunt olim, quorum opinionem damnavit Innocentius XI. qui hanc thesim 29. damnavit: *Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi*.

XXIII. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 1. n.* 153. docet, juste damnatam thesim utpote indefinitam, & abstrahentem a simulatione formali, vel materiali: inquit enim: *An autem damnatio extendi debeat ad simulationem materialem, colligi non potest ex verbis decreti. Hinc dividuntur auctores: nam non debere ad eam extendi tenent aliqui; econtra debere extendi, fuse contendit Gormaz.* En quam verum sit unius distinctiunculæ beneficio non raro eludi decreta pontificia. An disputatum unquam fuit inter Casuistas de simulatione formali? Si ais; ergo Casuistæ tales propugnarunt licitam esse formalem deceptionem, quod nemo vel ex ethnicis Philosophis asseruit. Si negas; ergo extra disputationem est quod damnatio thesis comprehendit simulationem materialem: de qua solum disputarunt Casuistæ. Ergo *ex verbis decreti pontificii*, velit, nolit P. La-Croix, expresse damnatur simulatio materialis.

XXIV. QUÆST. XIV. *Licitum ne est petere sacramenta a ministro indigno?* RESP. Dum certo constat ministrum indignum esse, non licet extra necessitatis casum ab eodem sacramenta petere, dum non est Parochus, vel paratus sacramenta ministrare. Si Parochus sit, vel ejusdem vices sustinens, licitum parochianis est ab eodem sacramenta petere, etiam cognito ut malo. Si tamen minister probus adesset, titulo caritatis ab hoc, & non ab illo petenda sacramenta essent.

XXV. In extremæ necessitatis casu, nempe in mortis articulo licitum est ab hæreticis, & schismaticis ab Ecclesia præcisis petere duo sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, ut declaratum est a Tridentino *sess.* 14. *c.* 7. Ut sacramenta licite petantur a ministro malo, sed tolerato, sufficit gravis necessitas, puta adimplendi præcepti paschalis, quando tamen nullus adest Sacerdos probus. In tali enim casu nullam petens occasionem peccandi præbet, sed tantum consulit saluti suæ æternæ.

XXVI. De cæremoniis sacramentorum, & de iis quæ sacramentalia dicuntur, vide *Tom. 8. diss. unic. lib.* 1. *cap.* 14. ubi fuse hæc omnia explicata invenies, & hic brevitatis causa omitto, quia graviora instant explicanda, & prolixitatem vereor.

DISSERTATIO II.

De Baptismo, & Confirmatione.

CAPUT I.

Baptismi notio, ejusque materia.

I. QUÆST. I. *Quid sit Baptismus novæ legis?* RESP. Est, inquit Catechismus Tridentinus 2. p. c. 2. §. 5. *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*. Hæc definitio paucis materiam, & formam, & proprietatem Baptismi exponit. Esse Baptismum *sacramentum regenerationis* constat ex Evangelio. *In verbo* sita est sacramenti forma. S. Thomas 3. *p. q.* 66. *a.* 1. hanc Baptismi descriptionem tradit: *Est sacramentum quo homo exterius abluitur, & spiritualiter regeneratur per aquam sub forma verborum a Christo præscripta*. Utraque definitio eodem recidit.

II. QUÆST. II. *Quænam Baptismi materia?* RESP. Duplex, remota, & proxima. De illa nunc; de hac infra. Aqua sola naturalis est materia remota Baptismi, ut Joan. 3. habetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua,*

aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Cur potius aquam Christus Dominus elegerit quam alium liquorem, nulla vera assignari ratio potest præter divinam voluntatem. Plures congruentias assignant Patres, Ambrosius, Hieronymus, quas 3. *p. q.* 66. *a.* 3. recenset S. Thomas.

III. QUÆST. III. *Num vetustus, & probandus usus sit, quo Ecclesia Romana consecrat aquam Baptismo inservientem?* RESP. Vetustam esse hanc sacram consuetudinem, evincunt Patres, Basilius, Cyrillus, Cyprianus, & alii. Vide testimonia *Tom.* 8. *Lib.* 2. *diss.* 1. *cap.* 2.

IV. QUÆST. IV. *Quænam aqua dicenda sit naturalis?* RESP. Solam aquam naturalem esse Baptismi materiam adfirmant Catholici omnes. Quænam dicenda sit aqua naturalis, respondet Rituale Romanum jussu Gregorii XIII. editum, esse *aquam fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, paludum, cisternarum, & pluvialem; & sic quamcumque simplicem & puram, quæ propriam aquæ speciem retineat: nec referre frigida sit, an calida: non autem esse aquam artificialem, ut ex rosis, floribus, herbis, seu similibus rebus expressam, aut distillatam, neque quemvis alium liquorem*. Quomodo, & quot modis corrumpi aqua naturalis possit, explicat 3. *p. q.* 66. *a.* 4. S. Thomas. Ceterum opus non est Philosophorum disputationibus; commune hominum judicium sufficit ad aquam naturalem dignoscendam.

V. Disputant num una vel altera gutta aquæ sufficiat ad Baptismum. Verum disputationes istæ vanæ sunt. Ea aquæ quantitas necessaria est quæ sufficiat ad abluendum. Una autem aut altera gutta vere non abluit. Aquam ex sale liquatam extra necessitatis casum non censerem esse materiam Baptismi; bene vero aquam resolutam ex nive, glacie, gelu, vel rore cæli, ut docet communis sententia: ipsa vero nix, glacies, grando, cum non sint materia apta ad abluendum, non sunt materia Baptismi. Neque aqua quæ manat ex vite, aliisve arboribus, est apta materia Baptismi, quia non est aqua naturalis. Lixivium, jusculum, si non spissa, sed diluta sint, sunt aqua apta ad baptizandum, ut *loc. cit.* docet S. Thomas.

VI. QUÆST. V. *Quænam sit materia proxima Baptismi?* RESP. Est aquæ usus, quo abluitur corpus. Triplex modus abluendi obtinuit, *per immersionem*, *per infusionem*, *per aspersionem*. Immersio primum trina, post simplex obtinuit. Priscis Ecclesiæ sæculis disciplina trinæ immersionis vigebat, & seculo XIII. adhuc obtinebat. Circa sæculum XIV. usus obtinuit baptizandi per aspersionem, vel infusionem. Quocunque modo conferatur Baptismus sive per immersionem, sive per infusionem, sive per aspersionem, validus est. Servandus tamen est propriæ Ecclesiæ ritus, & qui absque cogente necessitate illum mutaret, graviter peccaret. Talis infusio, vel aspersio fieri debet, ut baptizatus juxta communem sensum vere ablutus dicatur.

VII. QUÆST. VI. *Infans in utero matris inclusus baptizari ne valet utero matris abluto?* RESP. Si nullum infantis membrum appareat, nullo modo baptizari potest; & collatum Baptisma nullum esset. Vide S. Thomam 3. *p. q.* 68. *a.* 2. *ad* 4. & Rituale Romanum. Quare falsa est opinio aliquorum, quos citat Leander, nempe validum esse Baptismum collatum infanti incluso in utero matris arte obstetricis, quæ in ipsum manu aquam immittit. Ad valorem Baptismi requiritur ut vel totum, vel aliqua pars corporis infantis baptizandi ex alvo mulieris appareat. Infans pelle secundina involutus, si periculum mortis immineat, fracta pellicula baptizetur; si non urgeat periculum mortis, pelle hac exutus infans baptizandus est. Non sufficit ut capilli, vel vestes abluantur, sed aliqua ejusdem corporis pars ablui debet.

VIII. Si quis ob aquæ penuriam in puteum, aut flumen puerum morti proximum projiciat ut eum baptizet, formamque proferat, validum Baptisma est. Quoniam habetur verbum, elementum, ac ministri intentio. Validum quoque baptisma est aqua venenata administratum, aut ferventi, & cum intentione necandi infantis, dummodo adsit intentio baptizandi, & debita servetur forma. Hæc tamen omnia licite fieri nequeunt: non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona.

IX. QUÆST. VII. *Licitum ne est secare alvum mulieris desperatæ sanitatis, ut baptizetur infans?* RESP. Id posse fieri ait *lib.* 1. *q.* 14. P. Comitolus, quod æterna salus infantis præferenda sit vitæ corporeæ matris prægnantis. At S. Thomas, cui communiter subscribunt Theologi, oppositum docet 3. *p. q.* 68. *a.* 11. *ad* 3. ubi ait: *Non sunt facienda mala ut veniant bona: Rom.* 3. *Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit,*

rit, *vivente prole in utero*, *debet aperiri*, *ut baptizetur*. Axioma istud: salus æterna præferenda est vitæ corporis: non infert quempiam aut sibi, aut aliis mortem inferre corporis posse, sed eo pertinet, ut pro alterius æterna salute, sustinenda interdum mors sit.

CAPUT II.

De forma, & *triplici Baptismo*.

I. QUÆST. I. *Legitima ne est forma verborum qua Ecclesia Latina utitur?* RESP. Ecclesiæ Latinæ forma hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus sancti*. Pervetustam esse hanc formam plura evincunt documenta antiqua, Sacramentarium S. Gregorii Magni, Ordo Romanus, & Missale Gothico-Gallicum apud Thomasium, & Liturgia Gallicana a Cl. Mabillonio edita, & illustrata *tit.* 25.

II. Valida similiter est forma Græcorum, quæ est ejusmodi: *Baptizatur servus* (vel *serva*) *Dei*, *N. in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus sancti*. Non optativa, ut olim multi contendebant, sed enuntiativa est, nempe *baptizatur*, hæc forma Græcorum, ut Arcudius, Goarius, & Martene evincunt.

III. QUÆST. II. *Requiritur ne ad valorem Baptismi*, *ut exprimatur actus baptizantis per verbum* baptizo, *aut* baptizatur? RESP. Adfirmant omnes, idque definivit Alexander III. *in* 3. *decret. tit.* 42. *c.* 1. Contra hanc pontificiam definitionem, & communem Ecclesiæ doctrinam scripturire juniores nonnulli ausi sunt, quorum errorem damnavit Alexander VIII. in hac thesi 29. „ Valuit „ aliquando Baptismus sub hac forma col- „ latus: *In nomine Patris*, & *Filii*, & *Spi-* „ *ritus sancti*: prætermissis istis, *Ego te ba-* „ *ptizo*. " Formam suam hausit Ecclesia ex verbis evangelicis: *Baptizantes eos in nomine* &c. Qua ratione omnes ex his verbis colligunt necessitatem invocandæ SS. Trinitatis, eadem infertur necessitas exprimendæ actionis baptizantis.

IV. QUÆST. III. *Qui deliberate omitteret hanc particulam* ego *in forma Baptismi*, *graviter ne peccaret?* RESP. Omnes adfirmant, præfatam particulam ad substantiam Baptismi non pertinere; peccare tamen qui deliberate, aut ex negligentia illam omitteret, pariter omnes adfirmant. Disputant solum de gravitate culpæ. Alii affirmant, esse gravem, alii levem. Fateor hunc malitiæ gradum me non tenere. Deliberata omissio excusari non posse videtur a contemptu ritus ecclesiastici: quo in casu culpa gravis esset. Hæc particula *te* pertinet ad essentiam Baptismi, quia designari persona baptizanda debet. *Baptizantes eos*. Peccaret qui in forma Baptismi exprimeret nomen baptizati dicendo, *Ego te baptizo Petrum* &c. Quoniam nihil addi, nihil detrahi de forma Baptismi debet. Ratum validumque esset Baptisma, si quis omisso verbo *baptizo* diceret, *mergo*, *intingo*, *lavo*, *abluo*, dummodo non recederet ab intentione Ecclesiæ, quæ sacramentalem, non profanam ablutionem intendit; semper tamen peccaret minister verba immutans ab Ecclesia statuta. Particula *in* probabilius attinet ad essentiam baptismi: piaculum ergo illam omittere.

V. QUÆST. IV. *Qui baptizaret hac forma*, Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti, *validum ne conferret Baptisma?* RESP. Negat Martinus Bonacina cum aliis. Cur non validum hoc Baptisma? *Nominis* repetitio nullo modo immutat sensum formæ a Christo institutæ. Si quis vero diceret: Ego te baptizo *cum Patre*, *cum Filio*, *cum Spiritu sancto*: probabilius mihi est Baptismum non valere, quia in præfata forma non exprimitur clare unitas essentiæ.

VIII. Qui omitteret *in nomine*, & substitueret *in virtute*, validum ne conferret Baptisma? Alii adfirmant, alii negant. Dubia ergo res est. Ergo sententia negans tutior est, & probabilior. Similiter invalidum judico Baptisma collatum hoc modo: *Ego te baptizo in nomine sanctissimæ Trinitatis*, vel *in nomine Unius*, & *Trinis*, vel *in nomine trium personarum*. Quoniam non proferuntur expresse tres divinæ personæ. Invalidum multo magis esset Baptisma hoc modo collatum: *Ego te baptizo sub nomine Jesu Christi*. Negat quoque communis, & vera sententia validum esse Baptisma hac forma collatum: *Ego te baptizo in nomine Genitoris*, *Geniti*, & *Procedentis ab utroque*: quia in re sacramentaria communiori sententiæ adhærendum est, & tutiori. Validum autem existimarem Baptismum hac forma collatum: *Ego te baptizo in nomine Patris*, & *Jesu Christi*, & *Spiritus sancti*: quia Jesus Christus vere est Filius Patris. Similiter ratum haberem Baptisma collatum hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis*, & *Filii unigeniti*, & *Spiritus sancti* Pa-

Paraclyti. Qui uteretur hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris; Ego te baptizo in nomine Filii; Ego te baptizo in nomine Spiritus ſancti:* non conferre validum Baptiſma defendit P. Paulus Comitolus. Sed probabilior ſententia adfirmat, quam communiter Theologi defendunt. Validum quoque Baptiſma eſſet, ſi quis omitteret particulam &. Peccarent tamen omnes iſti, qui adderent, aut omitterent quidquam formæ præſcriptæ ab Eccleſia, & hauſtæ ex ipſo Evangelio. Baptiſmum collatum a balbo, qui in fine vocis demeret, aut mutaret unam litteram, validum eſſet, ut ſi diceret *batizo* loco *baptizo*. *In nomine Patri*, pro *in nomine Patris*. Verum quæſtiones iſtæ arbitrariæ ſunt, quæ vix unquam occurrunt. Idcirco prætereundæ.

VII. QUÆST. V. *Quotuplex eſt Baptiſmus?* RESP. Triplex, *Fluminis*, *Flaminis*, & *Sanguinis*. Baptiſma *Fluminis*, ſeu aquæ eſt ſacramentum hactenus explicatum. *Flaminis* eſt perfecta contritio cum voto Baptiſmi. Hoc baptiſma ſufficere ad ſalutem, cum Baptiſmus aquæ haberi nequeat, docent omnes. Baptiſmus *Sanguinis*, ſeu martyrium præſtat Baptiſmo aquæ, & *Flaminis* non ratione ſacramenti, ſed ratione caritatis, & gratiæ, cum ſolus Baptiſmus aquæ ſit ſacramentum. Baptiſmus autem ſanguinis includit Baptiſmum *flaminis*, at non econtra. Quare omnes adfirmant in adultis martyrium ſupplere Baptiſmum fluminis. Idem adfirmant reſpectu parvulorum. De parvulis enim trucidatis ab Herode canit Eccleſia: *Cujus præconium Innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt*.

VIII. Diſputant Theologi, num martyrium ſuppleat Baptiſmum aquæ ex opere operato? Negant plures; ſed communis & vera ſententia defendit martyrium juſtificare tam adultos, quam parvulos ex opere operato. Nam Baptiſmus ſanguinis Baptiſmo aquæ comparatur. Ergo ſi ille, cur non iſte juſtificat ex opere operato? Hanc ſententiam defendit S. Thomas in 4. *diſt.* 4. *q.* 3. *a.* 3. *q.* 3. *ad* 1.

VIII. QUÆST. VI. *Quæ diſpoſitiones requiruntur in adultis ad ſuſcipiendum martyrium?* RESP. ſequentes. 1. voluntaria acceptatio mortis illatæ a perſecutore in fidei odium. Martyrium enim eſt actus fortitudinis, & caritatis. Ergo neceſſaria eſt deliberata electio. 2. Ut martyrium acceptetur ob fidem Chriſti, & ex motivo ſupernaturali per fidem propoſito. 3. Neceſſaria eſt caritas ſaltem initialis, & imperfecta, quæ poſtea perfecta evadat vi ipſius martyrii. Adulti qui alicujus peccati ſibi conſcii ſunt, purgare conſcientiam ſuam debent, eo modo quo ad Baptiſmum aquæ, aut Pœnitentiam ſe diſponerent. Si catechumenus ſit, & adſit occaſio, Baptiſmum præmittere debet: & ſi Baptiſmo tinctus ſit, confeſſionem, ſi opportunitas adſit. Quæ omnia confirmari poſſent Eccleſiæ diſciplina: nam perſecutione ſæviente, vel imminente, Epiſcopi animabant omnes ad Baptiſma ſuſcipiendum, ad pœnitentiam peragendam, & ad Euchariſtiam participandam, ut his roborati præſidiis alacriores, fortioreſque fierent ad luctam, & certamen ſuſtinendum.

CAPUT III.

De miniſtro Baptiſmi, ejuſdem inſtitutione, obligatione, & neceſſitate.

I. QUÆST. I. *Quotuplex eſt Baptiſmi miniſter?* RESP. Triplex. 1. Ordinarius ex officio. 2. Extraordinarius ex delegatione. 3. Neceſſitatis. Miniſter ordinarius & ſolemnitatis eſt Epiſcopus, tum Parochi, deinde Presbyteri. Dum Epiſcopi olim ſolemniter baptizabant, licitum non erat Preſbyteris, ſeu Parochis idem præſtare. Et etiam nunc ſi Parochus adſit, non debet Sacerdos eo inconſulto baptizare. Diaconus non ex officio, ſed ex commiſſione adminiſtrare Baptiſmum valet. Laici ſunt miniſtri neceſſitatis, qui baptizant abſque ſolemni ritu. Mortaliter peccaret laicus, ſi præſente Sacerdote baptizaret, quia in re gravi ſibi uſurparet jus proprium Sacerdotis. Graviter quoque peccaret laicus, ſi præſente Diacono baptizaret, quia abſente Sacerdote hoc jus devolvitur ad Diaconum, ut probabilior ſententia docet. Laicus baptizans ſine neceſſitate, & cum ſolemni ritu, incurrit irregularitatem.

II. QUÆST. II. *An unus miniſter unica aſperſione poſſit baptizare plures?* RESP. Adfirmant communiter, quia non mutatur ſenſus formæ adhibendo *vos* pro *te;* confirmantque exemplo S. Petri, qui una die magnam multitudinem baptizavit. Qui tamen abſque neceſſitate ſic baptizaret, peccaret & quidem graviter. Advertendum præterea, talem eſſe debere aſperſionem quæ ablutio dici revera poſſit, ut aqua fluat ſuper baptizatum: una enim aut altera gutta non ſufficit. Si duo quorum unus lingua, alter ma-

manibus careret, baptizarent; nullus esset baptismus, ut docet S. Thomas 3. *p. q.* 46. *a.* 4. *ad* 4. Si puero periclitanti præsentes essent Sacerdos excommunicatus, & obstetrix, hæc præferenda esset Sacerdoti excommunicato, & reciso a corpore Ecclesiæ. Nec obstat, Sacerdotem excommunicatum in extrema necessitate absolvere posse, quia in nullo casu laicus absolvere valet. Nemo baptizare seipsum potest. Ideo, inquit 3. *p. qu.* 66. *a.* 5. *ad* 4. S. Thomas, Christus a Joanne baptizari voluit. Idem a pluribus baptizari nequit: quare non valeret Baptismus, si plures dicerent, *Nos te baptizamus*, ut 3. p. q. 47. a. 6. docet S. Thomas: quia *nos* non est idem quod *ego & ego*, sed *ego & tu*: & sic immutaretur forma.

III. Parochus peccat qui ut saluti infantis consulat, privatim Baptismum administrat domi, expectans patrinum, ut postea in Ecclesia solemnem ritum peragat. Quoniam in Concilio Viennensi sub Clemente V. statutum est in Clement. *l.* 3. *tit.* 15. *c. unic.* ut non in aulis, vel in cameris, sed in Ecclesiis, in quibus sunt sacri fontes ad hoc deputati, baptismus conferatur.

IV. Parentes qui in extrema necessitate filios suos baptizant, non amittunt jus petendi debiti. Extra vero extremam necessitatem si suos filios baptizarent, illud jus amitterent. Baptismus collatus a Pagano, vel Judæo validus est. Et hæc est hodie universalis Ecclesiæ doctrina.

V. QUÆST. III. *Quandonam Baptismus institutus est?* RESP. Institutum a Christo Domino Baptismum fatentur omnes & catholici, & hæretici. De tempore institutionis disputatur. Plures contendunt, Christum instituisse Baptismum post resurrectionem cum dixit Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos* &c. Probabilior mihi opinio est Christum instituisse hoc sacramentum cum ipse baptizatus in Jordane fuit, ut docent S. Augustinus, S. Ambrosius, S. Thomas, & ipse Catechismus Romanus. Obligare cœpit lex Baptismi continuo ac post resurrectionem promulgata fuit. *Euntes ergo docete . . . baptizantes* &c. Quando autem sufficienter promulgata fuerit, ita ut omnes obligaret, alii asserunt post Pentecosten, alii paulo longius protrahunt. Vide *Tom.* 6. *Diss.* 3. *de leg.* ubi hæc omnia explicata sunt.

VI. QUÆST. IV. *Quænam est suscipiendi Baptismi necessitas?* RESP. Duplex necessitas, medii, & præcepti. Sine eo quod primo modo necessarium est, obtineri finis non potest, nisi habeatur vel in re, vel in voto. Et hujusmodi sunt Baptismus omnibus, & Pœnitentia peccatoribus adultis. Necessarium secundo modo dicitur, quod præcepto imponitur, quod sine peccato omitti *scienter* nequit. Haberi tamen salus sine eo potest vel ex ignorantia, vel ex alio obstaculo, quod observantiam impediat. Nulla vero ignorantia, nulla impossibilitas suffragatur respectu eorum quæ necessaria sunt necessitate medii. Rursus duplex necessitas medii distinguitur. Altera exterior, ut ablutio baptismalis; & hæc suppleri per fidem, & caritatem cum voto potest. Altera intrinseca, ut est gratia sanctificans; & hæc nullo suppleri modo potest. Nisi reipsa habeatur, impossibilis est æterna salus. Votum similiter duplex est. Aliud implicitum, ut est votum, seu desiderium generale servandi omnia Christi præcepta, quod sejungi a caritate perfecta nequit. Aliud est votum, seu desiderium expressum, quod ex rei cognitione oritur, & requiritur quando res est necessaria necessitate medii.

VII. Quare sine baptismo vel in re, vel in voto nemo ingredi in Paradisum potest. Ipsis infantibus ex fidelibus procreatis parentibus necessarius re est Baptismus, quidquid blateret in oppositum Calvinus. Adultis vero omnibus necessarius est vel re, vel in voto. Et hoc votum, seu desiderium suscipiendi Baptismi in adultis expressum sit oportet, ut probabilior sententia docet.

VIII. QUÆST. V. *Quo tempore suscipi Baptismus debet?* RESP. Multa occurrunt antiquorum exempla de Baptismi dilatione. S. Ambrosius ante ordinationem, S. Paulinus Nolanus an. 28. S. Augustinus an. 33. baptizati sunt. Viri sancti humilitati causa catechumeni longo tempore perseverabant. Alii, ut vitam voluptariam ducerent, Baptismum differebant. Rationes cur differri Baptismus non debeat, obviæ sunt. Quis prudens suæ servitutis vincula, aut suæ infirmitatis antidotum procrastinare vellet?

IX. QUÆST. VI. *Præceptum suscipiendi Baptismi obligat ne ut adulti quamprimum commode possunt Baptismum suscipiant?* RESP. Quæ sunt necessaria necessitate medii, potiori jure necessaria sunt necessitate præcepti. Disputatur num secundum præsentem Ecclesiæ disciplinam præceptum obliget sub gravi, ut adulti quamprimum commode valent teneantur Baptismum suscipere? Negant nonnulli; sed communis & certa sententia affirmat. Quoniam dilatio hæc gravi periculo

lo exponit. Quamobrem graviter parentes delinquunt, dum absque rationabili causa infantium Baptismum differunt, quia illos exponunt periculo æternæ damnationis.

X. Præter antiquos hæreticos Anabaptistæ seu Rebaptizantes, Valdenses, Cathari effutierunt, parvulos ante usum rationis non esse baptizandos, quorum errorem damnavit *sess.* 7. *can.* 12. & 13. Tridentinum. Satyri, vel concepti ex bruto & femina non sunt baptizandi. Monstrum procreatum ex viro & muliere, si appareat humana persona, præsertim in capite, baptizandum est. Si dubitetur, consulatur Episcopus. Si dubitatio persistat, baptizari adjecta conditione potest.

XI. QUÆST. VII. *Baptizari ne possunt infantes infidelium reluctantibus parentibus?* RESP. Sermo est de infantibus ratione destitutis. Negat S. Thomas, cui subscribunt communiter Theologi, & hæc consuetudo Ecclesiæ obtinet, nempe infidelium, licet sub civili potestate Principum christianorum degentium, infantes non esse baptizandos, dum parentes reluctantur. BENEDICTUS XIV. in epistola data an. 1747. ad Archiepiscopum Tarsensem controversiam hanc pleno in lumine exposuit. Potissima ratio sententiæ nostræ est Ecclesiæ consuetudo, & periculum apostasiæ, cui exponuntur infantes baptizati reluctantibus parentibus. Accedit patria potestas, cui subjecti infantes sunt.

XII. Hisce diebus hic Romæ disputatum fuit, qui *parentum* nomine veniant. Omnes adfirmabant patrem, avum præferendos esse matri, quia linea virilis prævalet feminæ. In disputationem vocatum est, num avia præferri debeat matri? Avia Judæa, sed Christiana facta consentiebat ut nepos baptizaretur. Mater Judæa repugnabat baptismo filii sui. Alii contentebant præferendum esse consensum aviæ. Alii propugnabant standum esse dissensui matris. Res delata fuit ad summum Pontificem BENEDICTUM XIV. Qui epistola data ad Illustrissimum Guglielmi Assessorem S. Officii, decrevit attendendum esse consensum aviæ, & baptizandum puerum, repugnante matre Judæa.

XIII. In periculo proximo mortis filii infidelium baptizandi sunt, quia tunc nullum est apostasiæ periculum. In hujus sententiæ confirmationem refert BENEDICTUS XIV. decretum S. Officii an. 1678. & aliud datum 1705. Baptizandi similiter filii infidelium, qui dicuntur *expositi*, seu *projecti* nempe a parentibus derelicti, quia tunc nemini fit injuria. Item infidelium pueri capti a piratis christianis, quia extracti sunt a patria potestate. Si unus parentum infidelium consentiat, licet alter repugnet, baptizandus puer est, quia consensus in favorem religionis præferendus est. Validum quoque baptisma est collatum pueris quos infideles offerunt baptizandos, non ut regenerentur ad vitam æternam, sed ut curentur ab infirmitate, ut docet S. August. *epist.* 98. ad Bonifacium. Amentes a nativitate baptizandi sunt in fide Ecclesiæ, inquit 3. *p. q.* 68. *a.* 2. S. Thomas. Adultorum qui ex sana mente in amentiam incidunt, spectanda est voluntas quam habebant dum sani erant. Dormientes baptizandi non sunt, nisi immineat mortis periculum proximum.

CAPUT IV.

De dispositionibus adultorum ad suscipiendum Baptismum, & de ejusdem effectibus & cæremoniis.

I. QUÆST. I. *Requiritur ne in adultis ad Baptismum rite suscipiendum fides, dolor de peccatis, & caritas inchoata?* RESP. Fidem necessariam esse declarat S. Marcus *c.* 16. inquiens: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Necessitatem pœnitentiæ manifestat S. Petrus *Act.* 2. ubi ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* De amore saltem initiali, de quo infra sermo erit, inquit S. Joannes epist. 1. cap. 3. *Qui non diligit, manet in morte.*

II. QUÆST. II. *Qui sunt Baptismi effectus?* RESP. Primus & præcipuus Baptismi effectus est delere tum peccatum originale, tum cetera omnia peccata, & animam sanctificare, ut habetur Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Et S. Paulus ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Turpiter ergo errant protestantes effutientes, per Baptismum peccata tantum non imputari, secus tolli, & penitus deleri: quorum errorem damnavit Tridentinum *sess.* 5. *c.* 5.

III. Nec est quod opponant, remanere in baptizatis concupiscentiam, quæ teste Apostolo Paulo peccatum est: quandoquidem peccatum concupiscentia ab Apostolo dicitur, non quod ipsa proprie peccatum formaliter sit, sed quia ex peccato proficiscitur, & ad peccatum inclinat, & allicit, ut *sess.* 5. *c.* 5. Tridentinum definivit ex perenni PP. traditione.

IV.

IV. Alter Baptifmi effectus eft remiffio pœnæ æternæ, & temporalis, ut in Decreto ad Armenos Concilium Florentinum definivit, & Tridentinum *loco cit.* confirmavit. Tertius Baptifmi effectus eft impreffio characteris, ut ex perpetua Ecclefiæ traditione habetur, & Tridentinum definivit *feff.* 7. *can. 9*.

V. Baptifmus rite adminiftratus nunquam iterandus eft. Si aliquis in hærefi baptizatus fit, examinari debet, num juxta veram Ecclefiæ, feu evangelicam formam baptizatus fuerit, & fi juxta hanc formam baptizatus fit, rebaptizari non debet. Si deprehendamus formam evangelicam non fuiffe fervatam, baptizandus denuo eft. Attente tamen examinari debent qui fuerunt ab hæreticis baptizati.

VI. Qui baptizati ab obftetrice funt, non debent rebaptizari, quando Parochus deprehendit obftetricem prudentem, experrectam, & in examine fuper formæ exacta obfervantia conftantem. Infantes expofiti collati Baptifmi fchedulam collo appenfam habentes rebaptizandi ne funt? Præcifa refolutio dari nequit. Quando vel minima fufpicio oritur de Baptifmo valide collato, fub conditione rebaptizandi funt, ut ftatuit Rituale Romanum, juffu Pauli V. editum.

VII. QUÆST. III. *An Baptifmus ficte fufceptus, recedente fictione peccata deleat?* RESP. Duplex fictio. Altera, qua quis fimulat fe fufcipere Baptifmum, fed intus nec intendit, nec credit, nec vult fufcipere Baptifmum. De hoc quæftio nulla. Altera fictio eft, qua quis revera vult fufcipere Baptifmum, peccata tamen non deteftatur, nec credit, nec fperat; Baptifmum tamen recipit, quia revera vult illum fufcipere, fed effectum ejufdem non recipit ob indicata impedimenta. Quæritur num recedente hac fictione peccatorum remiffionem affequatur? Negantem fententiam defendunt plures; fed affirmantem defendunt S. Auguftinus, S. Thomas, & communiter Theologi. Quia caufa natura fua productrix effectus, remoto impedimento, illum producit.

VIII. QUÆST. IV. *Quænam funt Baptifmi cæremoniæ?* RESP. Plures, quarum paucas delibabo. Quædam præcedunt, ut præfentatio baptizandorum ante Ecclefiæ januam, quam ingredi nequeunt, cum fint per culpam originalem filii iræ. Deinde quid petant ab Ecclefia Dei, Sacerdos inquirit; reponuntque, Baptifmum. Succedit exorcifmus ad expellendum dæmonem. Sal in os ejufdem baptizandi immittitur, ut vitiorum pulfa putredine, bonorum operum faporem baptizatus guftet. Crucis figno obfignantur frons, oculi, aures, humeri, pectus: nares, & aures faliva liniuntur, & *ephpheta*, eft *adaperire* pronuntiatur.

IX. Cæremoniæ quæ baptifmum comitantur, & confequuntur, funt fequentes. Sacerdos ad facrum fontem baptizandum adducit, eumque ter interrogat: *Abrenuntias Satanæ, & omnibus pompis ejus, & omnibus operibus ejus?* Refpondet baptizandus aut per fe, fi fit adultus, aut per patrinum, fi fit infans, ad fingulas interrogationes, *Abrenuntio*. Deinde Sacerdos interrogat: *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Refpondet, *Credo*: & iterum de aliis fymboli articulis interrogat Sacerdos, & baptizandus refpondet, *Credo*. Tandem interrogatur: *Vis baptizari?* & confentientem vel per fe, vel per patrinos Sacerdos baptizat. Cæremoniæ quæ baptifmum confequuntur, funt fequentes. Sacerdos baptizati capitis verticem inungit, vefte candida illum induit, fi fit adultus; fi infans linteolum capiti imponit dicens: *Accipe veftem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noftri Jefu Chrifti, ut habeas vitam æternam*. Cereum ardentem in ejufdem manum Sacerdos tradit in fidei, & caritatis fymbolum. In Baptifmate proprium cuique nomen imponitur.

X. Requiritur aliquis qui de facro fonte baptizatum fufcipiat, ut 3. *p. qu.* 67. *a.* 7. declarat S. Thomas, & congruentes rationes affignat. Nec quilibet indifcriminatim eligendus eft, fed catholicus, & quoad fieri poffit optimis moribus inftructus, quique vices pædagogi, & magiftri docentis, & inftruentis fupplere queat. Parochi adminiftrantes baptifmum fine patrinis peccant mortaliter, fublata urgente neceffitate. Quoniam ritus ifti funt de neceffitate non facramenti, fed præcepti. Sufficit unus, vel una, aut ad fummum unus & una admitti poffunt, ut ftatuit *feff.* 24. *c.* 2. Tridentinum. Monachi & Regulares mendicantes exclufi funt ab hoc officio, ut probabilior fententia docet. Patrini contrahunt cognationem fpiritualem cum baptizato, cum patre, & matre ejufdem, ut *feff.* 24. *c.* 2. Tridentinum declarat.

C A-

CAPUT V.

De professionis baptismalis obligatione.

I. M. Tulii eloquentia mihi opus esset, ut patefacere pro dignitate possem incredibilem socordiam, & oscitantiam quorumdam Parochorum in exponendis adultis juvenibus gravissimis oneribus, & obligationibus quas professio baptismalis secum defert. Paucissimos inter Christianos offendes, qui vim & significatum teneant professionis christianæ, quam solemni ritu Deo in baptismate edidere. Antequam Christi Ecclesiam ingrediantur, seu in fidelium Christi societatem recipiantur primum omnium renuntiant diabolo, pompis, operibus, & spectaculis ejus. Quid prodit renuntiatio hæc? Quænam sunt hæ pompæ, quænam opera, quænam spectacula quibus bellum denuntiasti, o Christiane? Responde. An mutescis, quia instructus non es? Audi, & cordi tuo infige. Professio in baptismate emissa illa est quæ Christianos a mundo separat, quæ carni, sanguini, pompis, deliciis carnalibus contraria est, quæ Christianos a paganis distinguit. Pagani servabant justitiam, pudicitiam, æquitatem, & omnia quæ ad tranquillam societatem fovendam necessaria sunt. Quid ergo in professione baptismali renuntiant Christiani, ut a paganis distinguantur? edissere. Respondent uno ore PP. omnes, nemine excepto, præsertim Tertullianus, Cyprianus, Nazianzenus, Cyrillus Alexandrinus, Basilius, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Salvianus, & ut ceteros mittam, S. Carolus Borromæus, Christianos renuntiasse theatris, comœdiis, tragediis, choreis, ceterisque insanientis mundi spectaculis vanis, pompis, modestiæ, & pudori oppositis, ut sunt uberum in feminis nuda ostentatio, stibia, fuci, cincinni, & cetera ejusmodi præstigia. Patrum testimonia dedi in Lib. *de spectaculis theatralibus*. Unum & alterum brevitatis causa nunc transcribam.

II. In Lib. de *catechizandis rudibus* S. Augustinus c. 6. instruit rudem ut abstineat a theatris, si velit esse Christianus. *Cum vero adversus eos instruitur quorum perversæ turbæ corporaliter implent Ecclesias, simul etiam precepta breviter & decenter commemorantur christianæ atque honestæ conversationis; ne ab ebriosis, avaris, fraudatoribus, aleatoribus . . . spectaculorum amatoribus . . . atque hujusmodi ceteris seducatur, & impunitum sibi forte arbitretur. Quia videt multos qui Christiani appellantur, hæc amare, & agere, & defendere, & suadere, & persuadere.*

III. Viden'? Etiam tum suadere, & persuadere studebant carnales Christiani, qui corporaliter sicut nunc implebant Ecclesias, licitam esse theatrorum frequentiam, a quorum mendaciis rudem Christianum Augustinus præservare conatur. Rursus *cap.* 25. eundem rudem adversus theatrorum frequentiam instruit subdens: *Animadversurus etiam, quod illæ turbæ impleant Ecclesias per dies festos christianorum quæ implent & theatra per dies solemnes paganorum, & ad imitandum tentaberis.* Tandem sub Libri finem sic alloquitur rudem suum. *Tu itaque credens ista, cave tentationes, quia diabolus quærit qui secum pereant: ut non solum per eos qui extra Ecclesiam sunt, sive pagani, sive judæi, sive hæretici, non te hostis ille seducat; sed etiam, quos in ipsa Ecclesia catholica, videris male viventes, aut immoderatos voluptatibus ventris, & gutturis, aut impudicis, aut vanis curiositatibus, vel illicitis deditos sive spectaculorum . . . sive in pompa, & typho avaritiæ . . . non eos imiteris, sed potius conjungaris cum bonis quos inventurus es facile, si & tu talis fueris.*

IV. Nisi choreæ, quæ etiam in theatro aguntur, nisi comœdiæ, & tragediæ sint pompæ, & spectacula diaboli, quænam erunt? Opportuna sunt quæ scribit Lib. 6. Salvianus: *In spectaculis quædam fidei apostasia est, & a symbolis ipsius, & cælestibus sacramentis letalis prævaricatio. Quæ est enim in baptismo salutaris Christianorum prima confessio? quæ scilicet, nisi renuntiare se diabolo ac pompis ejus, atque spectaculis, & operibus protestentur? Ergo spectacula, & pompæ etiam juxta nostram professionem opera sunt diaboli.*

V. Sed audiamus ultimi temporis Patrem S. Carolum Borromæum, qui *homil. in Dom.* 7. *post Pentecostem* hæc scribit agens de cæcitate spirituali. *Et quid, me miserum! audio? adeo nempe in hac civitate sævissimam illam libidinum, ac impudicitiarum officinam patere, ut frequentes comœdiæ recitentur, ac in scenis histriones indignissimi homines personati in diaboli retia innumeros urbis hujus juvenes incautos adducant . . . Fateor sane, filii, me forte dormiente inimicum hominem hæc superseminasse zizania, & me nesciente pestem hanc irrepsisse. Sed studebimus certe imposterum eam, Deo dante, reprimere . . . Mimus, atque histrio vos schedulis parieti affixis ad satanicum inven-*

inventum, *quod comœdiam vocant*, *invitant*. *Sed mihi credite*, *tragedia vobis est semper*... *vocat vos Christus per nos* . . . *& tamen ejus voces contemnuntur* . . . *Tempus veniet*, *dilectissimi*, *cum adcurrere cupietis*, *& non poteritis* . . . *sed ad patriam mimis*, *& hystrionibus*, *ac impudicis mulieribus præparatam transmittemini*. Lege quæso integram homiliam.

VI. Quid ad hæc illi qui autumant diversa fuisse, & obscæniora theatra, quæ improbarunt PP. a theatris qua ætate nostra vigent? PP. damnant, quod in scænam prodeant viri muliebri veste induti, quos *butallos*, *& femellas* vocant. Damnant quod feminæ, profligato pudore mimas agant. Damnant choreas, damnant musicam quam *meretriciam* vocant; damnant cantum, quem *fornicatorium* appellant. Veritas ineluctabilis est, cui subscribunt vel ipsi theatrorum patroni, nempe molliorem esse musicam, & effeminatiorem cantum ætatis nostræ. Ergo ex hac parte turpiora sunt ætatis nostræ theatra, quam antiqua. Quid quod in antiquis feminæ christianæ (& raro paganæ) in scenam non prodibant. Ergo perperam ætatis nostræ theatra omnia velut honesta traducuntur.

VII. Abrenuntiatis ergo pompis, spectaculis, comœdiis, tragediis, choreis, & iis omnibus, quæ in gloriam Jesu Christi referri nequeunt, baptizandi admittuntur in Ecclesiam ad profitendam christianam religionem: quia rebellis antequam suo Principi reconcilietur, debet prius hosti terga vertere. In Ecclesia symbolum fidei profitentur, & vitam christianam. Quid est vita christiana? Est imitatio vitæ Jesu Christi; est bellum perpetuum adversus diabolum, mundum, & concupiscentiam carnis & oculorum, superbiam vitæ, ambitionem, fastum, luxum, pompas; est perpetua conflictatio carnis, & lucta interminabilis contra humanas appetitiones; est vita pœnitentiæ, humilitatis, & patientiæ; est vinculum caritatis, qua omnes Christiani & Deo, & invicem intima unione conjunguntur; est professio canendi laudes Deo, orandi, precandi, & petendi divinam gratiam; est tolerantia injuriarum, persecutionum, calumniarum. Non sufficiunt hæc omnia. Orandum pro persecutoribus, & calumniatoribus est. Nec sat est hæc omnia secreto præstare. Debet Christianus impavido pectore palam, & publice confiteri, quid? Unitatem & Trinitatem Dei, incarnationem Christi, symbolum, sacramenta? Debet hæc omnia; at non sufficit. Debet insuper profiteri Moralis christianæ integritatem, & sanctitatem, quæ hac nostra ætate, non secus ac olim symboli articuli, non levem patitur persecutionem. Neque mundanorum hominum odium & persecutio absterrere Christianum debet ab hujusmodi professione: nisi enim tale periculum subeat, Christi servus esse non potest. Querebantur & Christi discipuli, quod mundus eos odio haberet: quibus Christus ipse reposuit: *Scitote*, *quia me priorem vobis odio habuit*. *Si de mundo fuissetis*, *mundus quod suum erat diligeret*. *Quia vero de mundo non estis*, *propterea odit vos mundus*. *Non est servus major domino suo*. *Qui me erubuerit*, *& sermones meos*, mea præcepta, mea exempla, meam patientiam, humilitatem, jejunia, persecutiones, *& ego eum erubescam coram Patre meo*: *& qui me confessus fuerit coram hominibus*, *& ego confitebor eum coram Patre meo*. *Eritis odio omnibus* mundi asseclis *propter nomen meum*. Hisce paucis delineata est imago christianæ professionis. Si hæc desint, devotiunculæ, Ecclesiarum frequentiæ, libelli pii nihil prosunt. Promissio in Baptismate, votum baptismale primum omnium servandum est. Et ut hæc peragi observatio possit, adjiciendæ sunt devotiones, exercitia spiritualia, piorum librorum lectio. Sed Evangelia, iterum dico, Evangelia profunda humilitate, & animi demissione legenda continenter sunt. De hac christiana professione lege plura *Tom.* 8. *Diss.* 1. *c.* 17.

CAPUT VI.

De sacramento Confirmationis.

I. QUÆST. I. *Est ne Confirmatio sacramentum novæ legis?* RESP. Adfirmant omnes Catholici luculentis Scripturarum testimoniis, & perenni Patrum traditione: quam veritatem adversus protestantes definivit Tridentinum *sess.* 7. *de confirm. can.* 1.

II. QUÆST. II. *Quænam est hujus sacramenti materia?* RESP. Omnes Catholici adversus Lutherum, Calvinum, Dallæum, aliosque novatores docent, esse vel chrisma, vel manuum impositionem, vel utrumque simul. Mihi probabilior sententia est quæ statuit, materiam adæquatam hujus sacramenti esse manuum impositionem, & chrisma, quod conficitur ex oleo, & balsamo. Disputant Theologi, an balsamum necessarium sit in chrismatis confectione, necessitate sacramenti,

menti, vel præcepti? Alii affirmant, alii negant. Utraque opinio absque fidei dispendio defendi valet. Mihi probabilior est sententia quæ defendit, oleum mixtum balsamo necessarium esse necessitate sacramenti. Chrisma istud consecratum esse necessum est necessitate sacramenti, ut probabilior defendit sententia. Minister consecrationis est Episcopus. Disputant Theologi num ab apostolica Sede committi simplici Sacerdoti possit facultas benedicendi chrisma. Negant Suarez, Salmeron, Toletus, Sylvius, Gonet, & plures alii. Adfirmant Sirmondus, Cajetanus, Soto, Vitassius, & plures alii. Hæc secunda sententia mihi est probabilior.

III. QUÆST. III. *Quænam est forma sacramenti Confirmationis?* RESP. Forma quam adhibet Ecclesia Latina, hæc est: *Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Forma quam adhibet Ecclesia Græca, hæc est: *Signaculum Spiritus sancti*. Ratam habet Ecclesia Latina formam hanc. Plura Theologi de utraque forma disputant; sed tanti non sunt ut discutiantur.

IV. QUÆST. IV. *Quisnam istius sacramenti auctor?* RESP. Missis variis disputationibus, cum communi Catholicorum sententia dico, Christum Dominum esse istius sacramenti immediatum, seu proximum institutorem. Idque supra ostensum est. De tempore quo illud instituit, num ante mortem, an post resurrectionem, vel in die Pentecostes, nihil certi statui potest.

V. QUÆST. V. *An solus Episcopus sit ordinarius hujus sacramenti minister?* RESP. Adfirmant omnes Catholici, idque definitum est tum in Concilio Florentino in *Instruct. Armen.* tum in Tridentino *sess.* 7. *can.* 3. Concedi tamen potest a summo Pontifice simplici Sacerdoti facultas confirmandi, ut plura exempla evincunt. Hæc facultas concedi ab Episcopis nequit, ut probabilior sententia defendit. Peccat mortaliter Episcopus omittens administrationem hujus sacramenti, quia pastor astringitur pascere gregem suum.

VI. QUÆST. VI. *Quinam sunt capaces suscipiendi hoc sacramentum?* RESP. Omnes baptizati sive viri, sive mulieres sint, sive infantes, jure istius sacramenti sunt capaces, ut consuetudo Ecclesiæ tum Latinæ, tum Græcæ evincit: olim enim pluribus sæculis infantibus chrisma post baptismum conferebatur. Cum tamen sacramentum istud necessarium non sit necessitate medii, convenienter statutum fuit in pluribus Conciliis ut administraretur baptizatis post adeptum rationis usum. Num amentes confirmandi sint, prudentiæ Episcoporum remittitur. Ægrotis, energumenis, administrari hoc sacramentum debet, ut robustiores in lucta evadant.

VII. QUÆST. VII. *Quænam dispositiones in adultis confirmandis requiruntur?* RESP. 1. Debent esse in gratia. 2. Si conscii sibi sunt peccati mortalis, præmittere confessionem sacramentalem debent. 3. Debent callere symbolum apostolicum. 4. Valde decet esse jejunos. Parochorum est eos instruere, & docere dignitatem tanti sacramenti. Illos præsertim imbuant obsignari in fronte signo crucis, ut hac sacra tessera muniti audeant palam, & in conspectu totius mundi, humanis respectibus, & ratiunculis proculcatis confiteri fidem Christi, & ejusdem Moralis evangelicæ sanctitatem adversus omnes corruptelas. Hæc altius illorum mentibus infigenda a Parocho sunt.

VIII. QUÆST. VIII. *Quinam sunt Confirmationis effectus?* RESP. Duo, gratia, & character, ut ex divina Scriptura patet. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*: Act. 8. Spiritus sancti communicatio sine gratiæ infusione non fit. Accedit quod omnia sacramenta novæ legis gratiam sanctificantem conferant. Secundam, non primam gratiam Confirmatio confert, cum sit vivorum, non mortuorum sacramentum. Hæc gratia intrepidum, fortem, robustumque reddit baptizatum. Primis Ecclesiæ sæculis dum immanissimi persecutores in Dei Ecclesiam sæviebant, confirmati Christiani non equuleos, non ardentes fornaces, non frementes bestias, quarum faucibus tradebantur, pavebant; sed incredibili fortitudine diriora tormenta, & immanissimam suorum corporum lanienam patiebantur, ut Christi fidem propugnarent. Quæ nunc pugna, quinam hostes superandi? Respectus humani, rationes politicæ, sæculi amor, pompæ, luxus, & insanientis mundi lænocinia. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur*. Sunt ergo omni tempore persecutores, & quidem intra, nedum extra Ecclesiam, ut omnes Patres testantur. Fidei dogmata nulli sunt persecutioni obnoxia intra Ecclesiam. Ergo præcepta, & quidem potissimum caritatis, persecutionem patiuntur, non apertam, sed subdolam, & lænocinantem. Induere ergo fortitudine o Christiane, explica

signum

signum Crucis fronti tuæ impressum. Palam confitere evangelicam Moralem non verbo tantum, sed moribus. Characterem ex hoc sacramento animæ tuæ infixum defers, ut 2. *Cor.* 1. testatur S. Paulus. *Unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*. Vide plura *Tom.* 8. *Lib.* 2. *Diss.* 2. *cap.* 5.

IX. QUÆST. IX. *Datur ne præceptum suscipiendi hoc sacramentum?* RESP. Plures benigni Probabilistæ negant quodcumque præceptum sive divinum, sive ecclesiasticum hujus sacramenti suscipiendi. P. Leander *tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 5. probabilius respondet non dari tale præceptum divinum; & *qu.* 6. similiter probabilius respondet, non dari præceptum ecclesiasticum. Tandem *q.* 7. definit probabilius peccare *venialiter* qui ex negligentia hoc sacramentum omitteret.

X. P. Viva ultra pergit in suo *Curs. Th. p.* 5. *q.* 3. *a.* 2. *num.* 6. ubi statuit, præciso scandalo, & contemptu, ne venialiter quidem peccare qui omittit hoc sacramentum, quia, inquit ex Trull. *nullibi extat præceptum de illo suscipiendo*.

XI. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *p.* 1. *dub.* 3. *n.* 395. *q.* 72. asserit ex Dicastillo, fuisse olim præceptum ecclesiasticum, sed *per desuetudinem nunc desiisse illud præceptum*. P. Thomas Tamburinus *lib.* 3. *c.* 3. §. 4. acriter invehitur contra Leandrum, quod docuerit peccare venialiter omittentem ex negligentia hoc sacramentum: *quia de hoc nullum apparet præceptum: quæ est sententia Suarez contra Cajetanum*.

XII. Hæc Casuistarum opinio falsa est. Rescripsi *Tom.* 8. *Lib.* 2. *Diss.* 2. *c.* 6. Patrum testimonia, decreta Conciliorum, & præsertim testimonia Catechismi Tridentini, qui 2. *p. de Confirm.* §. 16. & 17. inculcat vehementi adhortatione istius sacramenti susceptionem.

XIII. Convenit penes omnes hoc sacramentum non esse necessarium necessitate medii. Verum præceptum tum divinum, tum ecclesiasticum, quamvis expressis verbis latum non sit, colligitur tamen ex communi traditione & consensu Ecclesiæ. Licet adjicere verba BENEDICTI XIV. feliciter regnantis, qui in *Constit. de rit. Græcor.* §. 3. ait admonendum ab Episcopis, *eos gravis peccati reatu teneri, si cum possunt ad confirmationem accedere, illam renuunt, ac negligunt*. Revolvantur omnes Synodi, & Catechismi postremæ ætatis, nedum antiquæ; & cuique compertum erit, quo zelo, quo studio Patres, & Episcopi, atque celebriores Theologi inculcent istius sacramenti susceptionem, & administrationem. Quare omnia Concilia nobis propinquiora, præsertim Vormatiense, Mediolanense IV. Burdigalense, Aquense, & Catechismus Tridentinus evincunt commentum ipsis Conciliis injuriosum, esse doctrinam excusantium a veniali culpa fideles negligentes susceptionem istius sacramenti. Quamobrem jure Academia Parisiensis an. 1625. hanc opinionem proscripsit: *Omnes Theologi dicunt, confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest, vel ut alii dicunt commodissime, quando sine ullo, vel minimo prorsus incommodo*. In quam opinionem hanc tulit Sorbona censuram: *Ista propositio est scandalosa, in maximum sacramenti Confirmationis contemptum, maligno animo proposita*.

XIV. QUÆST. X. *Qui sunt ritus istius sacramenti suscipiendi?* RESP. 1. Eligendus est patrinus, qui offerat neophitum confirmandum. 2. In patrinos eligi non debent qui non sint confirmati, quia non sunt perfecta Christi membra. 3. Assumi in patrinos non debent parentes ob cognationem spiritualem quam contracturi essent, neque qui non attigerint annum 14. nec feminæ mares, nec mares feminas, nec adolescentes senes in sacramento Confirmationis suscipiendo offerant, & compatres agant, nisi necessitas aliud agere cogat. 4. Tempus Confirmationis olim erat Pentecostes. Hæc disciplina mutationem passa est. Peroptime tamen Episcopi agent, si hoc tempore, quando opportunitas adsit, Sacramentum istud administrent. In quolibet templo administrare hoc Sacramentum Episcopus valet. 6. His dispositis Episcopus accedit ad signandos neophytos genuflexos, manusque ante pectus tenentes. Formam pronuntiat: *Signo te signo Crucis* &c. chrismate eos ungendo. 7. Confirmatum alapa leviter percutit, ut hinc colligat, se paratum esse debere ad injurias, contumelias, & persecutiones pro Christi nomine sustinendas. 8. Postea circumligatur frons confirmati vitta, seu fascicula linea candida, ne chrisma defluat, & ut confirmatus intelligat quanto studio custodire acceptam gratiam debet, Hanc cæremoniam præscribit Pontificale Romanum. Septem diebus olim ligata frons confirmati manebat. Deinde contractum tempus fuit ad tres dies, & tandem ad horas XXIV. sed in hoc serventur consuetudines uniuscujusque Ecclesiæ. Vittæ istæ in usum profanum converti nequeunt, sed cremari debent.

DIS-

DISSERTATIO III.

De augustissimo Eucharistiæ Sacramento.

CAPUT I.

Eucharistiæ notio, ejusque materia, & forma.

I. QUÆST. I. *Quid sit Eucharistia?* RESP. Omissis variis acceptionibus, est *Sacramentum corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini realiter contentorum, ad spiritualem fidelium alimoniam a Christo ipso institutum*. Corpus, & sanguis sunt res, & sacramentum simul, quæ significantur per species consecratas, & insuper significant spiritualem animæ nutritionem. Unde patet Eucharistiam sacramentum esse, cum eidem competat ratio signi sensibilis divinitus instituti, habeatque annexam gratiæ promissionem, & divinum mandatum illius signi observandi: quæ tria ex divina Scriptura Eucharistiæ convenire evincitur. Panis, & vinum sunt signum sensibile. Matth. 26. *Accepit Jesus panem* &c. Observantibus hoc signum promittitur gratia Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Urget mandatum istius signi adhibendi. *Hoc facite in meam commemorationem*. Luc. 22.

II. QUÆST. II. *Utrum solus panis triticeus, & vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* RESP. Adfirmant omnes, quia hæc est materia a Christo instituta. *Accepit Jesus panem* &c. Matth. 26. Et de materia calicis subdit ibi: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis* &c. Accedit universalis & perpetua Ecclesiæ traditio. Quæcumque materiæ quantitas apta est consecrationi. Eam tamen quantitatem consecrare Sacerdos debet, quam fidelium usui prudenter agnoverit consentaneam.

III. Hæc materia præsens sit oportet Sacerdoti consecranti. Præsentia hæc moralis est, non physica. Quare improbandus est mos quorumdam Sacerdotum, qui os, & labia admovere pani, & calici solent, halitumque in ipsum calicem inspirare. Talis præsentia requiritur ut demonstrari queat dicendo, *Hoc est*, vel *hic est*. Innumeras excitant aliqui super hac præsentia quæstiones, quas omnes ut inutiles, & arbitrarias prætereo. Disputant etiam num panis confectus ex amygdalis, castaneis, & fabis, lentibus, farre, hordeo sit materia consecrationis. Et communis sententia negat. De *siligine* in utramque partem disputant. Sed distinguendum est. Si *siligo* accipiatur cum Plinio pro candidi frumenti genere, seu pro tritico selecto, tunc est materia apta consecrationi; si vero accipiatur pro *secale*, vulgo *segala*, materia inepta est, & consecrari nequit.

IV. QUÆST. III. *Utrum panis consecrandus debeat esse azymus, vel fermentatus?* RESP. Concilium Florentinum in decreto unionis hæc statuit: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo Christi corpus veraciter effici*. Valide confici in azymo Eucharistiam, exemplo Christi Domini constat, cui accedit perpetua Ecclesiæ traditio. Valide quoque eam confici in fermentato patet, quod nunquam Ecclesia Latina reclamaverit contra ritum Ecclesiæ Græcæ in fermentato consecrantis. Nec Latini in fermentato, nec Græci in azymo consecrare debent; sed tam Græci, quam Latini Sacerdotes propriæ Ecclesiæ ritum servare tenentur, ut tot decreta præcipiunt, & novissime BENEDICTUS XIV, feliciter regnans in *Constit. super ritibus Græcor.* edita an. 1742. confirmavit.

V. QUÆST. IV. *An vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* RESP. Adfirmant omnes, ut patet ex textu evangelico jam adducto, & ex perenni Ecclesiæ traditione. Tantam vini quantitatem consecrare Sacerdos Ecclesiæ Latinæ debet, quantam juxta Ecclesiæ suæ consuetudinem sumere potest. Solum ergo vinum de vite sive album, sive nigrum, sive dulce, sive asperum, est materia consecrationis calicis. Congruum tamen est ut vinum album sit ad evitandas maculas quas vinum nigrum, seu rubrum relinquit in purificatorio, quæ indecentiam præferunt. Vinum congelatum non est materia apta, quia bibi nequit. Quare liquefieri debet, si in calice congelatum evaderet.

VI. QUÆST. V. *Utrum aqua vino admiscenda sit in calicis consecratione?* RESP. Lutherus humanum figmentum hanc mixtionem reputavit; sed perpetua Ecclesiæ traditione constat vino admixtam semper fuisse aquam. Concilium Carthaginense III. an. 397. can. 24. Synodus Quini-sexta, seu Trullana an. 692. testantur ritum hunc ab Apostolis descendisse. Accedunt omnium Patrum testimonia, & tandem Tridentinum *sess.* 22. *c.* 4. *can.* 9. omnia anteriora decreta confirmavit. Necessaria est hæc admixtio necessitate præcepti ecclesiastici, non sacra-

sacramenti. Aqua immiscenda naturalis sit oportet. Modica quoque quantitas immiscenda est. Hanc aquam vi consecrationis converti in sanguinem Christi tenent Catholici omnes. Disputant vero Theologi num modica hæc aqua prius convertatur in vinum, & postea in sanguinem. Alii sustinent immediate converti in sanguinem. Communior sententia defendit prius converti in vinum. Et hanc secundam sententiam adoptavit Catechismus Tridentinus *p.* 2. *de Euch.* §. 17. Ratio etiam suffragatur, quia aqua nullo modo est materia etiam partialis calicis. Et ideo ut facilior sit conversio parum aquæ immisceri præcipitur. Neutra tamen opinio ad fidem attinet.

VII. Disputant Theologi possit ne una species sine altera consecrari urgente necessitate, & ex dispensatione summi Pontificis. Adfirmat Diana cum nonnullis aliis. Certum est valide unam sine altera specie consecrari posse. Sed disputatur, utrum aliquando liceat urgente necessitate id præstare? Negat 3. *p. q.* 74. *a.* 1. S. Thomas, cui subscribunt graviores Theologi. Et hanc doctrinam confirmare videtur Tridentinum *sess.* 22. *c.* 1. Sacramentum enim Eucharistiæ institutum est per modum convivii spiritualis, & ut sacrificium. Porro hoc sacrificium nequit una sola specie immolari, cum sit cruenti Sacrificii commemoratio, in quo Sacrificio separatus a corpore sanguis fuit.

VIII. QUÆST. VI. *Utrum hæc sola dominica verba*, Hoc est corpus meum, *sint essentialia consecrationi panis eucharistici?* RESP. Sententia adfirmans certa est, & definita in Concilio Florentino, seu in decreto pro *Instruct. Armen.* & in Tridentino *sess.* 13. *c.* 3. ubi statuitur, consecrationem fieri verbis Christi. Christus autem hæc verba protulit: *Hoc est corpus meum*. Hinc consequitur verba, *qui pridie quam pateretur* &c. non attinere ad essentiam consecrationis, quia præfata verba non sunt dominica, seu Christus illa non protulit, sed sunt Evangelistarum.

IX. QUÆST. VII. *Sola ne hæc verba*, Hic est calix Sanguinis mei, *seu* hic est Sanguis meus, *sunt de essentia consecrationis calicis? An vero etiam alia quæ sequuntur:* Novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum, *ad essentiam consecrationis pertinent?* RESP. Disputant in utramque partem Theologi etiam Thomistæ. Probabilior mihi sententia est sola hæc verba, *Hic est sanguis meus*, vel quod eodem recidit, *Hic est calix Sanguinis mei*, constituere formam essentialem consecrationis calicis. Sicut enim hæc sola verba, *Hoc est corpus meum*, constituunt formam essentialem panis; ita alia præfata verba efficiunt formam essentialem calicis. Siquidem hæc sola verba exprimunt, & efficiunt conversionem vini in sanguinem; sicuti priora significant transubstantiationem panis in corpus Christi. Hæc verba non *historice*, ut protestantes contendunt, sed *assertive*, & *significative* a Sacerdote pronuntiantur.

X. Particulam *enim* non adhibuit Christus, ut contendunt nonnulli; sed adjecta fuit ab Ecclesia. Disputant auctores peccaret ne mortaliter eum qui voluntarie hanc particulam omitteret. Probabilior sententia docet peccare mortaliter eum qui voluntarie hanc particulam omitteret. Quoniam licet in se quid leve sit, in forma tamen sacramentali magni momenti est. Gravius peccaret qui illam particulam ex contemptu sive formali, sive interpretativo omitteret.

CAPUT II.

Nonnullæ quæstiones quæ super reali Christi præsentia in Eucharistia excitari solent.

I. PLures sunt hæreticorum errores adversus hoc Sacramentum, a quibus cavere Catholicus debet. Missis Capharnaitis, Manichæis, Marcionitis, Phantasiastis, Messalianis, Enthusiastis, qui Christi carnem negabant, primus qui male de Eucharistia sensit sæculo IX. fuit Joannes Scotus Herigena, & sæculo XI. Berengarius, cujus doctrina proscripta fuit an. 1050. in Concilio Romano. Retractationem sui erroris obtulit Berengarius Gregorio VII. Pluries in suos errores relapsus, pluries eosdem retractavit, & catholicus obiit an. 1088. Successere Petrobussiani, Henriciani, & Albigenses, qui de medio tollere Sacramentum Eucharistiæ tentarunt. Inter Novatores nobis proximiores primus fuit *Carlostadius*, qui an. 1524. realem Christi præsentiam negavit in Eucharistia. Huldricus *Zuinglius* Eucharistiam meram esse figuram corporis Christi hoc eodem anno effutiit. Zuinglii doctrinam amplexus est *Bucerus*; sed ut invidiam declinaret Lutheri, qui acriter præsentiam realem propugnabat, variis linimentis eam temperare studuit.

II. Calvinus Arianis, & veteratoribus omnibus fraudulentior, modo a Bucero, quem

ut magistrum colit, recedit, modo eidem, & Zuinglio adhæret, modo utrosque refellit, & ad Lutheranos declinat; nunc Ecclesiæ catholicæ doctrinam versuto artificio propugnare se fingit; & tandem, larva posita, catholicum dogma detestatur.

III. Errores istos Concilium Tridentinum *sess.* 13. *can.* 1. damnavit his verbis. *Si quis negaverit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem una cum anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.* Hunc canonem eruit Tridentinum ex perpetua Ecclesiæ traditione.

IV. Lutherus nobiscum hæresis Calvinistas postulat, quod negent veram, realem, & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia. Contendit vero simul cum substantia corporis Christi permanere substantiam panis. Hinc ejus gregales *Impanatores*, seu *Panistæ* dicti sunt. Hunc errorem damnavit *sess.* 13. *c.* 4. Tridentinum, & dogma perpetuum Ecclesiæ catholicæ confirmavit his verbis. *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus: quæ conversio convenienter, & proprie a sancta catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.*

V. Paucis exposito dogmate catholico, Tridentinum exponit modum quo Christus existit in hoc Sacramento. Vi horum verborum, *Hoc est corpus meum*, directe ponitur corpus Christi. Per hæc alia verba, *Hic est sanguis meus*, directe ponitur sanguis Christi, Vi autem concomitantiæ ea omnia ponuntur quæ corpori Christi sunt unita: & quia corpus sanguini, & animæ, & Divinitati unitum est; immo corpus ipsum subsistit per subsistentiam Verbi: ideo ubi est corpus Christi, cum eodem hæc omnia sunt. Et sic in Eucharistia per concomitantiam anima, substantia Verbi, Divinitas speciali modo in hoc Sacramento sunt, ut *sess.* 13. *c.* 3. Tridentinum perspicue exponit.

VI. QUÆST. I. *An Christus sit totus in qualibet specierum parte?* RESP. Si partes separentur, in qualibet totum Christum existere definivit *sess.* 13. *can.* 3. Tridentinum. Disputant vero Theologi, num ante separationem hostiæ totum Christi corpus sit in tota hostia, & totum in qualibet parte? Affirmantem sententiam 3. *p.* *q.* 76. *a.* 6. defendit S. Thomas. Non est corpus Christi in hoc Sacramento tanquam in loco, quia est ibi modo sacramentali. Sed modus iste fugit ingenioli nostri aciem.

VII. QUÆST. II. *An accidentia, seu species sacramentales corrumpi, & nutrire valeant?* RESP. Certum est remanere post consecrationem accidentia quæ afficiebant panem, & vinum. Experientia vero constat ea corrumpi post consecrationem posse, sicut antea. Quantum temporis requiratur ad corruptionem in stomacho recipientis Sacramentum, nihil certi statui potest. Non requiri vel horæ medietatem omnes adfirmant. In uno citius, in alio tardius corrumpuntur. Quare per quadrantem saltem se colligere Sacerdos debet post celebrationem in tanti Sacramenti reverentiam.

VIII. QUÆST. III *An Christus in Eucharistia adorandus sit cultu latriæ?* RESP. Affirmant omnes Catholici, & veritas definita est *sess.* 13. *can.* 3 a Tridentino. Religiose quoque, & sancte custoditur in templis Eucharistia, quidquid blaterent Protestantes, sicut pie & sancte publicæ fidelium adorationi exponitur.

CAPUT III.

De Eucharistiæ ministro, & de illis quibus administrari debet.

I. QUÆST. I. *An solus Sacerdos sit dispensandæ Eucharistiæ minister ordinarius?* RESP. Episcopi, & Sacerdotes sunt administrandæ Eucharistiæ ministri ordinarii, ut 3. *p.* *q.* 82. *a.* 3. evincit S. Thomas, & confirmat Tridentinum *sess.* 13. *c.* 8. Ministri extraordinarii sunt Diaconi in utraque Ecclesia orientali, & occidentali. Priscis sæculis Diaconi dispensabant calicem Sanguinis Domini, etiam sublata necessitate. Juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, justa dumtaxat ex causa Episcopi, & Sacerdotes committere Diaconis queunt ut Eucharistiam administrent. Non tamen Clericis Diacono inferioribus, & multo minus laicis licitum est vel sibi, vel aliis communionem administrare in Ecclesia Latina, quia plures canones id vetant. In extremo necessitatis casu potest Sacerdos seipsum communicare,

 sicut

ſicut & Diaconus. Immo ſolius devotionis finis, ſi deſit idoneus miniſter, poſſe ſemetipſos communicare Sacerdotes, & Diaconos, contendunt multi. Sed ſpectanda eſt hodierna diſciplina.

II. QUÆST. II. *Tenetur ne Parochus tempore peſtis cum vitæ periculo communicare ſuos parochianos?* RESP. Omnes curam animarum habentes, Papa, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Parochi, Rectores, Superiores tempore peſtis, vel epidemiæ aſtricti ſunt cum vitæ periculo adminiſtrare ſubditis ſuis Sacramentum Euchariſtiæ. Diſputant, num adminiſtrare tali tempore queant in cochleari argenteo præfati miniſtri Euchariſtiam infirmis. Alii adfirmant, negant alii. Spectandæ circumſtantiæ ſunt, & Epiſcopi judicio deliberandum. Tunc licite inſtrumentis maxime uti poſſunt, cum miniſtrorum penuria urgeret. Superiores, qui mortis periculum in his caſibus pertimeſcerent, non paſtores, ſed mercenarios ſe proderent.

III. Urgente articulo mortis licitum eſſe petere Euchariſtiam a Sacerdote excommunicato, ſchiſmatico, & hæretico docent Theologi plures, dummodo abſit ſcandalum, & Religionis contemptus. Graviter peccant Sacerdotes adminiſtrantes Euchariſtiam abſque ſuperpelliceo & ſtola, ut communis & vera ſententia docet. Ritus itaque Eccleſiæ in hoc auguſtiſſimo Sacramento adminiſtrando obſerventur exactiſſime.

IV. QUÆST. III. *Adminiſtranda ne parvulis eſt Euchariſtia?* RESP. Certum eſt olim in utraque Eccleſia orientali, & occidentali una cum Baptiſmo adminiſtratam fuiſſe Euchariſtiam parvulis; quæ diſciplina etiamnum obtinet in Eccleſia orientali. Quinque abhinc ſæculis diſciplina hæc abrogata fuit in Eccleſia Latina. Utramque diſciplinam commendat Tridentinum *ſeſſ.* 21. *c.* 4.

V. Energumenis, qui diuturna turbatione vexabantur a maligno ſpiritu, denegatam fuiſſe ſacram communionem colligitur *ex can.* 29. Concilii Illiberitani: ſub vitæ termino illis concedebatur. Exempla plura perhibent, energumenos vi hujus Sacramenti ſanatos eſſe. De his, & de amentibus fuſe 3. *p.* *q.* 80. *a.* 9. loquitur S. Thomas. Amentibus a nativitate non eſſe hoc Sacramentum adminiſtrandum; illis vero qui antequam in amentiam inciderent, dederunt pœnitentiæ ſigna, & in extremo ſint periculo conſtituti, adminiſtrandam eſſe Euchariſtiam docent. Verum ad hoc quod attinet, ſpectari circumſtantiæ debent, nec regula generalis præſcribi poteſt.

VI. Supplicio extremo plectendis non eſt deneganda Euchariſtia, ut olim fiebat in Hiſpania, cujus morem improbat Dominicus Soto. Diſciplina quæ nunc obtinet, ſervanda.

VII. QUÆST. IV. *An concedenda ſit Euchariſtia publicis peccatoribus?* RESP. Animadvertit S. Thomas 3. *p.* *q.* 80. *a.* 6. duplici modo peccatorem dici publicum. Primum per confeſſionem ipſius delinquentis, per teſtium depoſitionem, & judicii publici ſententiam: & is dicitur publicus *publicitate juris*. Secundo per evidentiam facti, ut ſunt feneratores, raptores, hiſtriones, mimi, mimæ, ſaltatrices. Publicis peccatoribus denegandam eſſe Euchariſtiam petentibus, fatentur omnes. Miniſtri enim inſtituti ſunt diſpenſatores prudentes myſteriorum Dei. His dictum eſt Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus*. Peccatori publico ſecreto emendato deneganda Euchariſtia eſt, ſi publice petat, uſquedum publicum ſcandalum auferat. Peccatori occulto publice petenti Euchariſtiam, concedenda eſt, quando denegari nequit ſine ejuſdem infamia. Si occulte petat, denegari debet. Si peccatum tamen notum ſit ex confeſſione, denegari Euchariſtia non poteſt, & oppoſitam opinionem damnavit Innocentius XI. Si peccator hoc in loco publicus, alio pergat ubi ſit occultus, denegari eidem Euchariſtia non debet, ut opinio mihi probabilior defendit.

VIII. QUÆST. V. *Poteſtne Sacerdos ob metum mortis, aut notabilis ſuæ infamiæ adminiſtrare Euchariſtiam publico peccatori?* RESP. Adfirmans opinio mihi falſa eſt. Nam ſanctum dare canibus non licet, etiam vitandæ mortis cauſa. Nec minus falſa eſt opinio docens, poſſe Sacerdotem peccatori occulto porrigere hoſtiam non conſecratam. Quoniam, inquit 3. *p.* *q.* 80. *a.* 6. S. Thomas, Sacerdos iſte facit *idolatrare illos qui credunt hoſtiam conſecratam*. Non minus peccat Sacerdos qui ad evitandam infamiam peccatoris in os ejuſdem ſimulat ſe immittere hoſtiam. Hæc mendax ſimulatio ſive Euchariſtiæ, ſive Pœnitentiæ ſacrilega eſt, & ſcandali plena.

CAPUT IV.

De neceſſitate iſtius Sacramenti, ejuſque effectibus.

I. DIvinum nunc mandatum paucis exponam. De fide eſt Sacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptum non eſſe neceſ-

ſa-

ſarium neceſſitate medii, ut definivit Tridentinum *ſeſſ.* 21. *can.* 4. Diſputant Theologi num ſaltem neceſſarium ſit in voto neceſſitate medii? Negat Turnely, ſi ſermo ſit, inquit, de voto proprie dicto. Diſſidium potius de voce eſt quam de re. Sententia probabilior eſt quam docet ex Auguſtino S. Thomas 3. *p. q.* 73. *a.* 3. neceſſariam eſſe Euchariſtiam in voto non explicito, ſed implicito. Euchariſtia eſt finis omnium ſacramentorum, quæ ſtrictiori vinculo nos Chriſto conjungit, & membra ejuſdem peculiari ratione nos efficit. Ergo dum quis Baptiſmum ſuſcipit, votum ſaltem implicitum habet ſuſcipiendi Euchariſtiam.

II. QUÆST. I. *Eſt ne Euchariſtia neceſſaria vi præcepti divini?* RESP. Adfirmant communiter omnes cum S. Thoma 3. *p. q.* 80. *a.* 2. probaturque Chriſti verbis: *Niſi manducaveritis carnem* &c. idque definitum eſt a Concilio Tridentino *ſeſſ.* 13. Quod præceptum obſtringit omnes adultos. Quoniam divinum mandatum abſolutum eſt, & univerſale. Ergo omnes comprehendit. Urget vero hoc præceptum præſertim mortis articulo urgente. Conſuetudinem deferendi Euchariſtiam ad infirmos antiquiſſimam eſſe aſſerit Tridentinum *ſeſſ.* 13. *c.* 6.

III. QUÆST. II. *Qui paulo ante quam incideret in mortis periculum communicavit, aſtringitur ne iterum ſumere ſacrum Viaticum?* RESP. Adfirmat probabilior, & communior ſententia. Qui tamen eodem die ex devotione communicavit, ſi in mortis periculum incidat, non tenetur eodem die Viaticum ſumere, quia conſuetudo Eccleſiæ eſt ut bis non ſumatur Euchariſtia eodem die. Si quis vero fervore ſuccenſus in extrema conſtitutus lucta peteret ſacrum Viaticum, ut ſecurius ſaluti ſuæ conſuleret; ego ſane eidem illud adminiſtrarem, licet olim fuerim anceps.

IV. Qui ſemel ſumpſit Viaticum, ſi poſt incidat in peccatum, non tenetur eodem, aut altero die ſumere Viaticum. Si vero plures ſupervixerit dies, puta octo, decem, poterit eidem iterum adminiſtrari.

V. QUÆST. III. *An hoc divinum præceptum pluries obliget?* RESP. Adfirmant omnes. Regula generalis præſcribi nequit. Eccleſia pro fidelium communitate ſtatuit ſemel in anno eſſe communicandum. Quiſque fidelium propriæ infirmitatis, & fervoris conſcius, & prudens Confeſſarius, qui ejuſdem conſcientiam dirigit, poſſunt determinare iſtius ſacræ medicinæ frequentiam.

VI. QUÆST. IV. *Obligat ne hoc divinum præceptum ut Euchariſtia ſumatur ſub utraque ſpecie?* RESP. Diſtinguenda eſt diſciplina Eccleſiæ a præcepti obligatione. In Eccleſia Latina uſque ad ſæculum XII. in Græca etiamnum obtinet diſciplina communicandi ſub utraque ſpecie etiam quoad laicos. Sæculo XIV. nonnulli Boemi carpere Eccleſiæ Latinæ diſciplinam auſi ſunt, dictique *Calixtini*, quorum audaciam compreſſit Concilium Conſtantienſe an. 1415. ſtatuitque ſervandam eſſe invectam diſciplinam, & tandem Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 21. *can.* 1. definivit communionem ſub utraque ſpecie non eſſe laicis, ſeu non ſacrificantibus neceſſariam neque neceſſitate ſacramenti, neque neceſſitate præcepti divini. Dicit enim *c.* 6. Joannes: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Suffragatur quoque Eccleſiæ traditio. Vide *Tom.* 8. *lib.* 3. *diſſ.* 1. *cap.* 9.

VII. QUÆST. V. *Quinam ſint Euchariſtiæ effectus?* RESP. 1. Eſt augmentum gratiæ. 2. Intima cum Chriſto, & cum fratribus conjunctio. 3. Spiritus delectatio, & interna cordis dulcedo. 4. Spirituale robur adverſus dæmonis tentationes, mundi præſtigia, & peccatorum illecebras. 5. Remiſſio venialium peccatorum. 6. Remiſſio pœnæ. 7. Senſuum, & appetituum compreſſio. 8. Immortalitatis, & reſurrectionis ſemen. 9. Perſeverantia finalis, cui vita æterna ſuccedit.

CAPUT V.

De diſpoſitionibus ad Euchariſtiam: & de frequenti Communione. Plures quorumdam opiniones refelluntur.

I. DUplex diſpoſitionum genus. Primum removet impedimenta, nempe peccata mortalia; alterum animam virtutibus exornat. De primo in præſens. Novatores ſolam fidem pro diſpoſitione requirunt; ſed horum errorem proſcripſit *ſeſſ.* 13. *can.* 5. Tridentinum. Prima diſpoſitio eſt mundities a culpa mortali. Qui poſt abſolutionem recordatur ſe aliquod crimen perpetraſſe, quod ex inculpabili oblivione non eſt confeſſus, debet ante communionem illud confiteri, ut communis, & vera ſententia docet. Non deſunt Theologi, & quidem magni nominis, qui requirunt immunitatem ab affectu ad peccata venialia, ut fructus Euchariſtiæ percipiantur. Alii docent affectum ad venialia diminuere quidem fervo-

rem, secus impedire Eucharistiæ fructus. Hoc dissidium excitare nos debet ad detestanda ipsa venialia crimina, cum juxta omnes caritatis fervorem diminuant.

II. QUÆST. I. *An præceptum de præmittenda confessione ab eo qui est in peccato mortali, sit divinum, vel humanum?* RESP. Humanum dumtaxat esse contendunt plures. Theologi communiter divinum esse adfirmant, declaratum a S. Paulo 1. *Cor.* 11. inquiente: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*: & rursus: *Sancta sancte tractanda sunt*.

III. QUÆST. II. *Quid sentiendum de interpretatione aliquorum in præceptum Tridentini confitendi quamprimum?* RESP. Si Sacerdos urgente necessitate in peccato mortali celebravit contritus, jubet Tridentinum ut *quamprimum* confiteatur. Disputare non pauci cœperunt de more, utrum præceptum hoc sit, an consilium? Consilium dumtaxat esse aliqui adfirmarunt; sed horum opinionem damnavit Alexander VII. n. 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quam primum, est consilium, non præceptum*.

IV. QUÆST. III. *Quid dicendum de interpretatione P. La-Croix, Viva, & aliorum in præfatum Tridentini decretum?* RESP. P. Claudius La-Croix *l. 6. p.* 1. *de Euch. n.* 546. §. 4. hæc scribit. „ Docent Suar. Vasq. „ Sayr. March. Nug. Lugo, Diana, Dica- „ stil. Avver. Joan. Sanch. Gob. Pelliz. Lean- „ der. & in hoc conveniunt fere omnes, „ inquit Moya.... citans valde multos, „ *quod Sacerdos non tenetur hoc præcepto, si* „ *habens copiam Confessarii non sit confessus* „ *ex malitia*: *quia* licet gravius peccet, ta- „ men in præceptis positivis non valet ar- „ gumentum a minori ad majus, vel ad si- „ mile, uti cum communi docet Lugo.... „ Tridentinum autem loquitur de eo qui „ *necessitate urgente* celebravit sine confessio- „ ne prævia. Sed si fuerit copia Confessarii, „ *non fuit necessitas urgens* celebrandi absque „ confessione prævia. *Ergo tunc non tenetur* „ *ad confitendum quamprimum. Hæc sententia* „ *est* PROBABILIS. “ Hanc eamdem opinionem defendit P. Viva in *Trut. in prop.* 38. *Alexand. VII. n.* 12. *& in Cur. Th. q.* 4. *a.* 7. *n.* 3.

V. Tridentinum jubet ut Sacerdos qui, necessitate urgente, & Confessarii copia destitutus in peccato mortali celebravit, quamprimum confiteatur: quoniam jure naturali, & divino *sancta sancte tractanda sunt*. Qui vero nulla urgente necessitate, qui habens copiam Confessarii ex mera malitia in peccato mortali celebrat, neglecta confessione; is, inquiunt, citati Probabilistæ, non tenetur quamprimum confiteri: *quia in præceptis positivis non valet argumentum a minore ad majus, vel ad simile, uti cum communi Lugo*. Nisi hoc sit paradoxon inauditum, fateor me nihil sapere. Præceptum Tridentinum declarat jus naturale, & divinum, quod *sancta sancte tractanda sunt*, definitque ut, si urgente necessitate, & deficiente copia Confessarii Sacerdos confiteri non possit ante Missæ celebrationem, *quamprimum confiteatur*. Hoc præceptum Tridentinum, ut dixi, est declaratio juris naturalis, & divini. Ergo si quamprimum tenetur confiteri Sacerdos qui necessitate coactus ad evitandum scandalum, & ut populo fideli succurreret celebravit in peccato mortali; jure longe, & quam maxime potiori astringitur quamprimum confiteri Sacerdos qui nulla necessitate pressus, sed ex mera malitia in peccato mortali celebravit. Et hoc adeo evidens est ut sufficiat sensus communis a præjudiciis vacuus ad hanc veritatem percipiendam. Porro si in veritate adeo luculenta præjudicia excantant vel ipsos pios doctosque auctores; quid expectandum est in quæstionibus ambiguis, & difficultatum involucro implexis?

VI. QUÆST. IV. *Quid de contritione, quam præmittendam a laico conscio peccati mortalis docet P. Tamburinus, urgente necessitate?* RESP. P. Tamburinus *loc. cit.* §. 7. *n.* 56. sequentem opinionem scribit. „ De laico „ non est difficultas. Satis enim est, si eli- „ ciat (contritionem) immediate ante ipsam „ sumptionem: & quia sumptio seu man- „ ducatio substantialiter fit *cum cibum de-* „ *glutimus, seu trajicimus*, non autem dum „ ille est in ore, quando solum *initiative* „ est sumptio, ideo PROBABILISSIMUM pu- „ to *satis esse, si actus contritionis fiat, cum* „ *ore habetur sanctissima hostia*. Ita de Lu- „ go de Eucharis. disp. 12. n. 22. Hurta- „ do de Euch. diss. 8. aliique. “

VII. Dum has, similesque opiniones modo deridendas, modo deplorandas exhibemus, clamores contra nos ingeminantur. Sed oro obtestorque vel ipsos prudentes Probabilistas, ut ipsi definiant, num permittendum sit ut a christianis Lectoribus hæc paradoxa inaudita legantur, sine prævio monito, quo ab iisdem sibi caveant. Quid? Hostia sacrosancta Christi in ore, & diabo-

bolus regnans in corde? In eodem homine Deus, & diabolus? Recipiat ſceleratus homo Sacramentum in ore; & antequam hoſtiam trajiciat in ſtomachum, tunc eliciat actum contritionis: quia dum eſt in ore, eſt *initiative* ſumptio, dum trajicimus, *manducatio ſubſtantialiter fit*? Quis ſine lacrymis ſuſtinere poteſt hæc proponi, & ſuaderi populo chriſtiano, ut *probabiliſſima*, nedum probabilia morum documenta? Docet Tamburinus cum ceteris Probabiliſtis, vel ipſam imperfectam contritionem ſola inchoata caritate formatam, adeo difficilem eſſe, ut Rigoriſmi notet ſententiam requirentem ejuſmodi contritionem: & nunc adeo facilem exiſtimat, ut inter ſumptionem hoſtiæ *initiative*, & deglutitionem *conſummative* judicet elici poſſe non imperfectam, ſed perfectam contritionem. Sat eſt deſcripſiſſe opinionum iſtarum deplorabilia commenta: nec enim longius confutari merentur.

VIII. QUÆST. V. *Quid dicendum de opinione P. Vaſquez, & Leandri aſſerentium, Sacerdotem mortaliter peccantem in ipſa celebratione Miſſæ non obſtringi ad confitendum quamprimum*? P. Leander *tr.* 7. *diſp.* 7. *q.* 1. proponit hanc quæſtionem his verbis: „*An* „ *Sacerdos, qui in ipſa actione ſacrificandi re-* „ *cordatur peccati mortalis, aut forte illud* „ *committit, teneatur poſtea ex vi dicti præ-* „ *cepti quamprimum confiteri*? Probabiliter „ reſpondeo, non teneri eo præcepto, quia „ Concilium fuit locutum de Sacerdote qui „ *neceſſitate urgente abſque prævia confeſſione* „ *celebravit*, ideſt de Sacerdote qui neceſſi- „ tate coactus non præmiſit confeſſionem „ antequam ad celebrandum ſacrificium ac- „ cederet.... non vero *de Sacerdote qui ce-* „ *lebrando committit peccatum*, aut illius re- „ cordatur. Ergo quantumvis tunc conſe- „ cret, atque communicet abſque confeſſio- „ ne, non tenebitur poſtea quamprimum „ confiteri. Sic Vaſquez *diſp.* 208. *cap.* 3. „ *n.* 2. *Sayrus*, *Diana*. “

IX. Quæ lex conſiſtere valet ejuſmodi interpretamentis admiſſis? Qui in ipſa celebratione Miſſæ perpetrat mortale flagitium, non tenetur quamprimum confiteri? Inauditum mihi eſt paradoxon iſtud. Nec minus laxa eſt altera opinio Tamburini de *meth. Com. c.* 1. *n.* 63. & Leandri *q.* 8. qui docent laicum aſſidentem menſæ communionis poſſe ſuſcipere Euchariſtiam, non præmiſſa confeſſione mortalis peccati, cujus recordatur, etiamſi abſque ſcandalo recedere valeat: quia, inquit Leander, *cum quodammodo inchoata ſit actio ſacra, non debet ob reverentiam Euchariſtiæ recedere a divina illa menſa*. Sic docent, & reſolvunt caſus temporum Doctores temporum. Verum enimvero Evangelium Chriſti clamat, ſeu Chriſtus ore Evangeliſtæ Matth. c. 5. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & recordatus ibi fueris, quod frater tuus habet aliquid adverſum te; relinque ibi munus tuum* (N. B.) *ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*. Quid ad hæc Caſuiſtæ citati? Hic non eſt ſermo de ſumptione ſacratiſſimi corporis Chriſti, ſed de oblatione muneris. Non eſt ſermo de peccato mortali offerentis, ſed de ira, & indignatione in alterum fratrem. Oh quam diſtat Theologia Chriſti a Theologia iſtorum Caſuiſtarum! Tamburinus, & Leander docent non recedendum a menſa ſacra, etiamſi nullum timeatur ſcandalum; alii cautiores docent, tunc recedendum non eſſe cum timetur ſcandalum. Sed ſcandalum iſtud, quod exaggerant Caſuiſtæ, contemnendum Chriſtus docet in laudato textu. An tribunal Pœnitentiæ non adimus omnes? An prætermittendum ſacramentum Pœnitentiæ, ne homines dicant nos eſſe flagitiorum reos? Quod vir, aut femina chriſtiana recedant a ſacra menſa, non ſcandalum, ſed probitatis argumentum perhibent. Adſtantes enim inferunt: Recordatus ille eſt alicujus culpæ, vel dubius evaſit, & noluit conſcientia perplexa ſacroſanctum Chriſti corpus ſuſcipere. Ergo ſcandalum quod plures Caſuiſtæ obtrudunt, chimæricum eſt. Tot Sacerdotes, tot Chriſtiani, & Chriſtianæ graviſſimum ingerunt ſcandalum propter frequentes celebrationes, & communiones, ex quibus nullum fructum, nullam morum reformationem præferunt. Tot procaces feminæ, impudentes, expudoratæ, quæ continenter cum amaſiunculis converſantur, quæ choreas, theatra, ludos, comædias frequentant, ſimulque ad altaria accedunt, quæ Chriſtum cum Belial conjungere pertentant, & lucem cum tenebris, ſcandalum graviſſimum populo chriſtiano ingerunt. Hoc eſt ſcandalum in quo tollendo toti ſimus oportet.

X. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis, dari poſſe caſum in quo communicans in mortali novum peccatum non committat*? RESP. P. Tamburinus *lib. de meth. Com. c.* 1. §. 10. *n.* 71. ut viam ſibi ſternat ad ſacrilegium honeſtandum lectorem ſuum animat his verbis. *Tam benigna*

sunt viscera misericordiæ Domini, ut non dedignetur excusare aliquando pervicaciam nostram. Invenio enim unum, vel alterum casum, in quo quis purissimam communionem in peccato sumere sine peccato possit. Ne vero adversarii mei de more imponere imperitis queant, me truncatas referre Casuistarum opiniones, rescribam totidem verbis Tamburini decisionem, quæ ejusmodi est.

XI. „ Etenim ex supradictis constat, Sacerdotem qui incepta bona fide Missam, „ recordatur se mortalis culpæ reum, debere elicere actum saltem a se existimatæ contritionis. Sed jam si non possit, „ *seu experiatur actum illum sibi valde esse difficilem*, quid agat? Confiteri non potest, conteri nequaquam valet, sacrificium „ inchoatum relinquere, ob infamiam sibi „ resultantem, *difficillimum est*. Quid ergo „ ab anima sic affecta superest extorquendum? *Probabile esse* ex aliquorum sententia judico, hunc non peccaturum mortaliter, si cum hujusmodi conscientia peccati mortalis, & cum eo dolore quem tunc „ potest elicere, Missam prosequatur, consecret, communicetque. Ita Vasquez de „ *Euch. disp.* 207. *c.* 1. *n.* 34. Hurt. *disp.* „ 9. *de Euch. diss.* 1. De Lugo *de Sacr. disp.* „ 9. *sect.* 1. *n.* 8. Ratio est, quia præceptum digne communicandi non videtur tam arcte fideles astringere, ut cogat Sacerdotem cum tanto suo dedecore ab incepto sacro discedere. Tum autem ejusmodi Sacerdos non acquiret gratiam; sed „ tamen non peccabit. “

XII. Veritas fidei est Deum *impossibilia non jubere*, ut definivit Tridentinum *sess.* 6. *c.* 11. Si impossibile asserunt citati auctores præceptum contritionis, Lutheranismum, & Jansenismum docent. Si possibile concedunt præceptum; ergo qui illud non implent, peccant. Ergo falsa, & scandali plena est doctrina Tamburini, & aliorum asserentium, casum dari *in quo quis purissimam communionem in peccato sumere sine peccato possit*.

XIII. Pergit ibidem *n.* 73. P. Tamburinus: *Idemque erit de laico, qui jam jam recepturus sacram Synaxim ante linteum, nec sub aliquo prætextu se removere valens, peccati mortalis recordetur, nec* CONTERI POSSIT: ita ibi . . . . *Par enim est ratio*. NOTENT HANC DOCTRINAM SCRUPULOSI, ANIMOQUE TIMIDI. Hæc doctrina, quam adoptat ipse P. Viva, non refellenda verbis, sed lacrymis deploranda est.

XIV. QUÆST. VII. *Quid de dispositionibus corporis ad Eucharistiam necessariis dicendum?* RESP. Primo est necessarium jejunium naturale Ecclesiæ statuto præscriptum: & hæc disciplina antiquissimam habet originem. Plurimas disputationes quas excitant aliqui, prætereo. Infirmi urgente mortis periculo communicare non jejuni valent, sicut & Sacerdos ob necessitatem perficiendi sacrificium, ab alio morte occupato, vel alio inopinato casu imperfectum relictum.

XV. QUÆST. VIII. *An licitum sit accedere ad Eucharistiam post conjugalem copulam?* RESP. Plura Concilia, & communiter Patres suadent ut die ante communionem conjuges continentiam observent. Missis plurimis testimoniis unum & alterum promam. S. Paulus 1. *Cor.* 7. inquit: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi*. Similia docet S. Petrus *epist.* 1. *c.* 3. Catechismus Tridentinus 2. *p. c.* 4. §. 58. inquit: *Postulat tanti Sacramenti dignitas ut qui matrimonio juncti sunt, aliquot dies a concubitu uxorum abstineant, Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes propositionis a Sacerdote accepturus esset, purum se, & pueros suos ab uxorum consuetudine tres ipsos dies esse professus est*. De corporis ornatu extrema vitanda sunt. Sordidus dedecet, & irreverentiam redolet. Honesta mundities in veste, in vultu, in manibus elucere debet. Arcendæ vero omnino sunt a sacra communione mulieres illæ quæ sinu nudato, & vanis vestibus luxum, fastum, & mundanas pompas præseferentibus ad tantum Sacramentum accedere non erubescunt. Illarum odores, pulveres, ementita pulchritudo animarum fætorem, & spurcitiem longius exhalant.

XVI. QUÆST. IX. *Quid de frequenti communione dicendum?* RESP. Prodiit an. 1745. Parisiis liber inscriptus, *L' Esprit de Jesus Christ & de l' Eglise sur la frequente communion*. Hoc opus editum a *P. Pichon* plures Episcopi Galliarum perdoctis epistolis proscripsere, & Romana Sedes damnavit. Laxa ejusdem paradoxa refellere in hoc compendio non expedit. Extrema hac in re, sicut in ceteris, declinanda sunt. Concilium Tridentinum *sess.* 22. *c.* 6. inquit: *Optaret quidem sacrosancta Synodus ut singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*. Utinam Christianorum mores tales essent, ut Conci-

lii istius vota executioni mandari possent.

XVII. Laxa paradoxa in hac quoque materia docuerunt aliqui, ut ex sequentibus thesibus proscriptis patet. Ven. Innoc. XI. sequentem damnavit n. 56. *Frequens confessio, & communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

XVIII. In aliud extremum lapsi alii sunt, quorum errorem damnavit Alexander VIII. n. 22. *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.*

XIX. *Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.*

XX. Regulas frequentis communionis præscripsit Innocentius XI. in suo decreto *Cum ad aures*, quod legere poteris *Tom.* 8. *lib.* 3. *diss.* 1. *cap.* 12. sicut & plura SS. Patrum testimonia pro plena istius rei instructione, quæ legere poteris *loc. cit.* ibi invenies sacrilegarum communionum luculentissima argumenta.

DISSERTATIO IV.

De Sacrificio Missæ.

CAPUT I.

Sacrificii notio, ejusque necessitas.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit Sacrificium?* RESP. Sacrificium in sua ampla significatione omne opus bonum comprehendit, sive internum, sive externum, quod in Dei gloriam dirigitur. Notio Sacrificii presse accepti hæc est: *Oblatio externa, soli Deo facta, qua in recognitionem supremi ejus dominii a legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur.* Locum generis *oblatio* tenet. Dicitur *externa*, seu sensibilis, quia est actus Religionis, qua homines una conveniunt. Convenire autem nequeunt nisi signis sensibilibus, quibus id manifestant quod animo intrinsecus gerunt. *Rei sensibilis* Sacrificium dicitur, ut distinguatur a sacrificio cordis contriti. *Soli Deo facta.* Solus quippe Deus conditor, & moderator hominum est, principium, & finis. *In recognitionem supremi dominii.* Sacrificio hoc exteriori protestatur homo Deo servitutem, & quidquid boni habet, ab eo accepisse. Primarius enim Sacrificii finis est cultus Deo exhibitus. *A legitimo ministro* oblatio immolanda est, scilicet a persona quæ ad hoc officium destinata est.

II. Sacrificium dividitur 1. ratione materiæ, quæ alia est solida, ut animal, quod offerebatur in veteri lege post partam de hoste victoriam: & ideo dicebatur *hostia*, & a victoria *victima*. Solidæ quoque res sunt panis, sal, thus, spicæ, triticum. Alia est materia liquida, ut vinum, oleum, sanguis, aqua, quæ aliquando offerebantur, & dicebantur *libamen*. 2. Ratione formæ tribuitur in holocaustum, in sacrificium seu hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Omnium sacrificiorum perfectissimum erat holocaustum, quod totum consumebatur. Sacrificium pro peccato partim consumebatur, partim cedebat in usum Sacerdotum. 3. Ratione finis dividitur in latreuticum, eucharisticum, impetratorium, & propitiatorium.

III. QUÆST. II. *An fidei dogma sit, Missam esse Sacrificium?* RESP. Variis nominibus Missæ Sacrificium appellatur. 1. dicitur *Liturgia*. 2. *Synaxis* seu conjunctio fidelium cum Christo. 3. *Oblatio* quæ in expiationem peccatorum offertur. 4. *Collecta*, seu congregatio fidelis populi. 5. dicitur *Missa* a verbo *mittere*, sive quod Christus hostia sit a Deo missa nobis, sive quod ex donis a populo fideli missis Sacrificium fieret, sive quia peracto sacrificio populus mittitur, Diacono canente: *Ite, missa est.*

IV. Triplici canone definivit Tridentinum *sess.* 22. Eucharistiam esse verum Sacrificium. Can. 1. *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium* &c. *anathema sit.* Similia habentur *can.* 3. & 4. His tribus canonibus profligavit Tridentinum Novatorum errores. Accedit perpetua Ecclesiæ traditio, & Patrum consensus, quorum testimonia dedit *Tom.* 8. *Lib.* 3. *diss.* 2. *c.* 2.

V. QUÆST. III. *Utrum essentia Sacrificii Missæ sita sit in oblatione?* RESP. Oblatio quæ præcedit consecrationem, est mera præparatio ad Sacrificium: est enim oblatio panis, & vini. Panis autem, & vinum non sunt victima Sacrificii; sed victima est ipse Christus Dominus. Oblatio quæ sacrificium consequitur, similiter ad Sacrificii essentiam non pertinet, cum non sit a Christo instituta, sed ab Ecclesia, sicut & prima.

VI. Oblatio sita in consecratione constituit essentiam Sacrificii Missæ. Nam Sacrificium consistit in oblatione & immolatione vi-

victimæ sensibilis. Porro certum est in consecratione esse veram oblationem. Siquidem Christus vi consecrationis tamquam verus agnus, & victima sistitur in altari sub speciebus panis, & vini, & in quodam statu mortis constituitur, quatenus per spiritualem verborum gladium, sub diversis, & separatis speciebus immolatur, & offertur Deo Patri. Hæc autem separatio mystica, quæ vi verborum fit corporis ac sanguinis, apte repræsentat separationem cruentam sanguinis a corpore in cruce peractam.

VIII. Communio Sacerdotis est pars saltem integralis Sacrificii Missæ, ut omnes fatentur. Quidam propugnant partem esse essentialem. Quoniam sacrificium Missæ est omnium perfectissimum, & holocausti rationem obtinet. Porro sicut in holocausto tota victima consumebatur; ita in Sacrificio Missæ per communionem Sacerdotis tota victima consumitur. Sed dissidium istud parvi momenti est. Consumptio enim sacrificii de jure divino est. Quare si Sacerdos post consecrationem moritur, alter Sacerdos etiam non jejunus consumere sacrificium debet. Quare consecratio essentialiter ordinatur ad consumptionem. Similiter consecratio utriusque speciei ad essentiam pertinet Sacrificii, ut omnes Theologi adfirmant. In consecratione enim fit repræsentatio passionis dominicæ. Ergo non debet corpus sine sanguine consecrari. Heinc si Sacerdos post consecrationem panis moritur, substituendus alius Sacerdos est qui inchoatum perficiat Sacrificium.

VIII. Si post consecrationem venenum deprehendatur, non debet sumi, sed debet in vasculo apto conservari, & aliud vinum consecrari, & sumi. Si animal ceciderit, debet caute capi, lavari, & comburi, & una cum cineribus mitti in Sacrarium, ut 3. *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 3. S. Thomas docet.

CAPUT II.

De valore Sacrificii Missæ. Pro quibus offerri, & a quo ministro possit.

I. QUÆST. I. *Est ne infinitus valor Sacrificii Missæ?* RESP. Duplex valor: unus ex opere operato, qui ab ipso opere immediate a Christo instituto proficiscitur; alius ex opere operantis, qui est effectus meriti, & dignitatis ministri. Disputant in utramque partem Theologi, sit ne infinitus valor ex opere operato: alium enim esse finitum omnes fatentur. Paucis quæstionem resolvo. Si valor spectetur absolute, & quatenus exprimit virtutem, & sufficientiam, dubio procul est infinitus: quoniam Sacrificium Missæ idem est quantum ad sufficientiam ac Sacrificium Crucis. Modus dumtaxat offerendi diversus est. Si vero spectetur ut a ministris offertur in actu secundo, sic limitatus est, & finitus. Quid quod ipsum Sacrificium Crucis quantum ad applicationem effectum limitatum in nobis producit, quia dispositio subjecti finita est? Si effectus Sacrificii Missæ esset infinitus, æque prodesset omnibus ac uni vel alteri; & una sola Missa omnes Purgatorii animas liberaret; & tamen Ecclesia numquam cessat ab offerendis Sacrificiis pro defunctis.

II. QUÆST. II. *Qui sint effectus Sacrificii Missæ?* RESP. Concilium Tridentinum *sess.* 22. *c.* 2. hæc docet. *Sacrificium Missæ non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apostolorum traditionem offertur.* Cum Sacrificium Missæ sit propitiatorium, valet ad peccatorum veniam, & satisfactionem, ut idem Concilium *ibidem can.* 3. definivit. Per Sacrificium remittuntur peccata mediate, quatenus Deus peccatori gratias actuales largitur, quibus excitatur, & disponitur ad pœnitentiam. Justis confert augmentum gratiæ, illisque prodest ad peccatorum venialium remissionem. Hoc quoque Sacrificio impetrantur bona temporalia, quatenus istorum usus ad vitam æternam conducit. Missæ itaque Sacrificium ordinatur ad bona temporalia, non tamquam ad finem, sed tamquam ad media quorum usus ad finem viam sternit.

III. QUÆST. III. *Cui, & pro quibus Missæ Sacrificium offertur?* RESP. Soli Deo Missæ sacrificium offertur, ut Catholici omnes docent, sicut templa & altaria soli Deo eriguntur, & consecrantur, ut Tridentinum definivit *sess.* 22. *c.* 3.

IV. Offerri vero Sacrificium Missæ potest pro omnibus hominibus paganis, Judæis, schismaticis, hæreticis, excommunicatis, catechumenis, maxime tamen pro fidelibus. Et hoc eruitur ex ipso S. Paulo, qui 1. *ad Tim.* 2. inquit: *Hoc bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Pro omnibus passus Christus est: ergo pro omnibus offerri Sacrificium valet. Potiori tamen jure offertur pro fidelibus, qui vinculo fidei Christo conjuncti sunt.

sunt. Pro damnatis non esse sacrificium offerendum docent omnes. Neque pro Sanctis cum Deo regnantibus offertur sacrificium, quia nihil expiandum in ipsis est.

V. QUÆST. IV. *Utrum offerri Sacrificium possit pro animabus in Purgatorio detentis?* RESP. Affirmant omnes Catholici, idque ex perenni Ecclesiæ traditione colligitur, & ex Scriptura sancta, præsertim ex 2. *Machabæorum cap.* 12. Et hoc Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. definivit: *Sacrificium Missæ non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, & satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis vite juxta Apostolorum traditionem offerri*. Hoc idem declaravit *can.* 3. Patrum, & aliorum Conciliorum testimonia prætereo brevitatis causa.

VI. QUÆST. V. *Quisnam est minister Sacrificii Missæ?* RESP. Solos Sacerdotes esse ministros hujus Sacrificii semper docuit Ecclesia catholica, & adversus Novatores definivit *sess.* 7. *can.* 10. Tridentinum. *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem; anathema sit*. Et rursus *sess.* 22. *can.* 2. subdit: *Si quis dixerit illis verbis*, Hoc facite in meam commemorationem, *Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum; anathema sit*. Christus Dominus, ut æternus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, est principalis offerens. Sacerdotes offerunt ut ministri, & vicarii ejusdem Christi. Offerunt quidem ut veri Sacerdotes ad hoc ministerium ordinati, sed ministerialiter. Populus fidelis offert desiderio, voluntate, & spirituali conjunctione cum offerente.

VII. QUÆST. VI. *An Sacerdotes scelesti, hæretici, schismatici, suspensi, excommunicati, degradati valide sacrificium perficiant?* RESP. Sacerdotes peccato mortali inquinatos valide consecrare docent Catholici omnes. Ceteros quoque recensitos valide Sacrificium perficere docent cum S. Thoma 3. *p. q.* 82. *a.* 7. *ad* 3. Theologi omnes. Quoniam licet exercitium ordinis suspendi a legitimo superiore possit; potestas tamen ordinis deleri nequit. Non licet tamen vel assistere Sacrificio, vel petere communionem a Sacerdotibus excommunicatis, suspensis, degradatis, hæreticis, vel schismaticis.

VIII. Licitæ sunt Missæ privatæ, in quibus soli communicant Sacerdotes, ut definivit *sess.* 22. *cap.* 6. Concilium Tridentinum adversus Novatores.

CAPUT III.

De eleemosynis pro Missis celebrandis.

I. SApientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. hoc argumentum pleno in lumine posuit tum in *tract. de Sacrif. Missæ*, tum in opere *de Synodo*. Decreta integra retuli *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Diss.* 2. *c.* 6. summorum Pontificum, & *Sac. Cong. Concil. Trid.* hoc de argumento, quæ ibi videre poteris. Nunc quasdam quæstiunculas resolvam.

II. QUÆST. I. *A quo taxanda est eleemosyna conferenda Sacerdoti Missam celebranti?* RESP. Ab Episcopo, ut Congregatio Concilii determinavit, cum non possit regula generalis præscribi. Si Sacerdos plus eleemosynæ, quam taxatio Episcopi præscribat, exigat, non modo Ecclesiæ legem, sed ipsam justitiam commutantem lædit. Nec requiritur, ut docent Theologi omnes, ut eleemosyna sufficiat pro integra unius diei sustentatione, quia actio Sacrificii non requirit totum diem, sed horæ medietatem. Quare Sacerdotes sæculares non promoventur ad sacros Ordines absque titulo vel patrimonii, vel beneficii.

III. QUÆST. II. *An liceat Sacerdoti diviti eleemosynam accipere, ut Missam celebret?* RESP. Si consulantur plures antiqui canones, concedere videntur eleemosynam Sacerdoti celebraturo propter sustentationem; verum consuetudo universalis Ecclesiæ, cui standum semper est, omnibus Sacerdotibus indiscriminatim eleemosynam pro Missa celebranda permittit. Quæ consuetudo Scriptura sancta nixa est, inquit quippe *cap.* 10. S. Lucas: *Dignus est enim operarius mercede sua*: & 1. Cor. 9. S. Paulus: *Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt edunt; & qui altari deserviunt, cum altari participant?* Legatur integrum Apostoli caput. Quod Sacerdotes divites, aut pauperes sint, ad hoc quod attinet, per accidens est. Qui servit altari, de altari vivat.

IV. QUÆST. III. *Quinam Sacerdotes in celebrando suspicionem simoniæ præbeant?* RESP. Qui eleemosyna deficiente a celebrando desistunt. Inquit enim auctor opuscul. de *offic. Sacerd. cap.* 1. S. Thomæ olim tributi: *Non potest tamen Sacerdos illa intentione celebrare ut ex hoc pecuniam consequatur, quia peccaret mortaliter*. Facillime sibi blandiuntur plures, & variis fucare prætextibus hanc intentionem student. Sed consulant Sacerdotes

tes fervorem, & profectum quem ex celebratione capiunt, & hinc, quando mentiri sibi nolunt, colligent num principaliter celebrent ob finem Sacrificii, an ob panem lucrandum.

V. QUÆST. IV. *Utrum Sacerdos possit per alium celebrare, retenta sibi parte stipendii accepti?* RESP. Adfirmant plures, quorum opinionem damnavit Alexander VII. n. 9. *Post decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* P. Viva in hac *prop. 9. num.* 8. refert laxam opinionem Bordonii asserentis non peccare contra justitiam, sed solum contra obedientiam debitam Pontifici Sacerdotem præfatum: in quam opinionem hoc probabilisticum judicium profert P. Viva: *Quamvis hoc non careat sua probabilitate, videtur tamen probabilius* &c. Si sua non caret probabilitate hæc opinio; ergo vi Probabilismi executioni demandari potest.

VI. P. Tamburinus *lib. 3. Meth. Miss. cel. c.* 1. §. 5. *n.* 15. inquit: „ Si quis, cum „ sit procurator, ut centum v. g. Missæ celebrentur, quæ Missæ in hac urbe solent „ dici v. g. *pro ducentis juliis*: si quis, inquam, per industriam suam mittat, seu „ eat ad aliam urbem, ubi intra expostulatum tempus dicantur pro *centum juliis*, „ puto non esse *improbabile* posse talem procuratorem *retinere* sibi alios centum. Ratio est, quia sumi potest paritas a servo „ qui per extraordinariam industriam (nam „ ad ordinariam, & moralem obligatur ex „ ipso famulatu) per suum laborem emit „ res minoris quam valeant communiter in „ foro: potest enim retinere quod superest, utpote fructum suæ industriæ. *Pari* „ *ergo modo in casu nostro.* “ Lepidissima comparatio profani famulatus cum procuratoribus quibus celebrandarum Missarum cura demandata est. Omnia per *probabile*, & per *non probabile* licita fiunt. Sordidissimus quæstus in ipsa Missarum celebratione insinuatur. Vir christianus vix talia cogitaret, nisi scripta illa offenderet. Famuli locarunt operas suas domino. Quare vix contingere, aut saltem raro potest ut extraordinaria industria lucrari sibi valeant, cum tempus impendendum in industria extraordinaria venditum domino sit. Sed gratis concesso famuli lucro, id extendere ad procuratores Missarum a veritate, & honestate abhorrere videtur.

VII. P. Dominicus Viva in *Trut. in prop.* 9. *Alex. VII. n.* 8. inquit: „ Si Collectores „ eleemosynarum pro Missis sint Sacerdotes, & non tradantur iis Missæ celebrandæ, sed se habeant ut laici, qui curant „ Missarum celebrationem, poterunt ex Nav. „ Cord. Tambur. *probabiliter* contra Peliz. „ Soto l. 9: de just. q. 3. moderatam pro „ labore mercedem *ex datis pro Missa* suscipere, cum id videatur licitum jure naturæ. “ Papæ! jus naturæ permittit ut de oblationibus collatis a fidelibus pro sacrosancto Missæ Sacrificio celebrando, mercedem accipiant Sacerdotes, dummodo in colligendis eleemosynis se habeant ut laici, non ut Sacerdotes? Ambarum opinionum *Tamburini*, & *Viva* praxim prohibuit BENEDICTUS XIV. in sua *Constitutione* 22. cujus initium *Quanta cura*; ubi inter alia hæc habentur. *Prohibentur mercimonia super eleemosyna Missarum; hoc est, qui eleemosynas colligunt in iis locis in quibus stipendia, sive eleemosynæ pro Missis sunt pretii majoris, Missas vero celebrare curant in locis in quibus pro minori pretio celebrari solent; si laici sint, excommunicationem; si vero clerici, vel Sacerdotes, suspensionem a solo Romano Pontifice absolvendam incurrant.* Vide quæ idem Pontifex scribit *lib.* 5. *de Synod. cap.* 8. *num.* 9. & *cap.* 9. *n.* 2.

VIII. Beneficiarius, quando per alium celebrare cogitur, licite præbere valet consuetam eleemosynam, tametsi ex beneficio majorem ille percipiat, ut sacra Congregatio determinavit. In Missis itaque quas Manuales vocant, vetitum est celebrare per alios, collato minori stipendio quam acceptum sit. Dum quis Sacerdoti singulari probitate instructo Missam celebrandam committit, collato majori stipendio, is celebrare per alium non debet, etiam collato integro stipendio. Plures alias quæstiunculas excitant hic aliqui quæ mercimonium redolent, & fastidium ingerunt.

IX. Sacerdos, qui exigua stipendia accipit a pluribus, singulis Missam promittens, nequit una sola Missa satisfacere. P. Viva *qu.* 5. *art. ult. n.* 9. inquit: „ Verum Trullench. & Tamburinus *lib.* 3. *cap.* 1. §. 3. „ probabilem putant sententiam Suarez docentis, eo in casu posse id concedi Sacerdoti pauperi, quando paupertate coactus „ consentit. “ Hæc opinio improbata est *c.* 14. *decr. Sacr. Congreg.* Plura ex Tamburino, aliisque Probabilistis congerit P. Viva, ut ostendat sententiæ Suarez non opponi decretum *sacræ Congregat.* sed *num.* 10. fate-

fatetur cum Lugo, decreto Congreg. prohiberi ne sententia P. Suarez ad praxim reducatur. Et tandem præter morem concludit: *Censeo tertio sententiam Suarez esse falsam*.

X. QUÆST. V. *An Sacerdos possit accipere duplex stipendium, alterum pro officiatura, ut dicitur, in Ecclesia designata, alterum pro applicatione?* RESP. Adfirmant Lugo, & Tamburinus, dummodo constet unum voluisse solam præsentiam, alterum solam applicationem. P. La-Croix refert pro hac opinione Suarez, Vasquez, Pasqualigum, Aversam, aliosque; & ipse more suo nihil profert.

XI. Pontifex summus BENEDICTUS XIV. *Tom.* 3. *Not.* 15. refert decretum sacræ Congregationis Concilii die 9. Jan. & 6. Febr. anno 1627. quod hæc continet. *An Sacerdotes qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monasteriis Monialium celebrant, quam pro ornatu Ecclesiæ, vel ut Confratres, vel Moniales satisfaciant præcepto audiendi Missam, possint ultra stipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus, aliud stipendium accipere? Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, & 6. Februarii an. 1627. in Traguriensi respondit, non posse.*

XII. Nequit Sacerdos duplex stipendium accipere, unum pro fructu impetrationis Missæ, aliud pro fructu satisfactionis, quidquid in oppositum nonnulli olim commenti fuerint. Qui stipendium accepit pro Missa celebranda ubi, & quando voluerit, & deinde eum roget aliquis, ut certo loco, vel tempore celebret, poterit ne pro tali obligatione aliquid accipere? Sunt qui adfirment: mihi videntur ejusmodi subtilia commenta turpis mercimonii fuligine tincta esse. Similiter mihi non probatur opinio P. La-Croix *lib. 6. par. 2. n.* 141. quam ex P. Gobat refert his verbis: *Si tamen convenerit de fructu specialissimo, aut alia parte fructus non petiti applicanda tertio, ut ei prosit quantum potest, posse aliquid ideo sumi notat Gobat n. 52. dummodo admoneat dantem de incertitudine, an ei prosit talis applicatio*. Ejusmodi distinctiones in re gravissima mihi non probantur.

XIII. QUÆST. VI. *Potest ne unica Missa pluribus obligationibus satisfieri?* RESP. Quamvis Urbanus VIII. Pontifex summus hoc prohibuerit, non propterea defuere qui oppositum propugnaverint. Istorum opinionem proscripsit Alexander VII. in hac 10. thesi. *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Animadvertat Lector, hanc thesim propugnatam, & excogitatam fuisse a quibusdam Catholicis, & recogitet serio quid expectari ab istis possit in rebus controversis, si contra veritatem adeo luculentam talia scribere potuerunt. Promisisti, jurasti pro nullo alio te sacrificaturum fore, & nihilominus sacrificas, nec peccas ne contra quidem fidelitatem? Talia ne Socrates, Plato, Cicero, Seneca, Plutarchus scripserunt unquam?

XIV. Quando quis stipendia pro Missis celebrandis accepit, non debet diu differre celebrationem. Diana, Lugo, Pasqualigus docent differri non posse ultra tres menses. Urbanus VIII. vetat in suo decreto ne plures Missas acceptentur, quam quæ *intra modicum tempus* celebrari valeant. Tempus autem trium mensium non videtur modicum. Definiri quantitas temporis nequit; sed circumstantiæ, & præsertim voluntates offerentium, & necessitates pro quibus levandis Missæ præscribuntur, attendendæ sunt. Qui celebrare Missas pro quibus stipendia accepit, non potest, id præstare debet quod valet. Admonere offerentes, si circumstantiæ permittunt, debet, ut Missas celebrari curent. At fama læditur. Heu miser! famam tuam iniquis actionibus, quæ Christi Sacerdotem dedecent, prodigis; & dum satisfaciendum Deo, & proximo est, famam jactas?

XV. Qui vovit sacrificium offerre pro gratiarum actione, non potest stipendium accipere, quia præsumitur hanc habuisse intentionem. Qui accepit stipendium ut celebret Missam *de Requie* graviter non peccat, si aliam Missam celebret; servanda tamen quando Rubricæ permittunt, fides offerenti, & monendus est talem Missam celebrari non posse. Anticipata Missarum celebratio, scilicet ut Missa celebranda crastino die, celebretur hodie, cum sit in offerentis commodum, culpa caret, nisi alia sit offerentis intentio. Qui celebrare tenetur omni die, semel in hebdomada reverentiæ causa omittere valet; nequit tamen stipendium accipere, & celebrare pro alio. Qui ex onere Capellaniæ celebrare astringitur quotidie, si ob flagitia pollutionis, fornicationis, ebrietatis &c. a Confessario suspenditur, utpote indignus, per alium Sacerdotem implere onus suum debet.

XVI. Quando testator Capellaniæ non præscribit numerum Missarum, consulendus Episcopus

ſcopus eſt. Si Capellanus ægrotet, per duos circiter menſes a celebrando per alium communiter auctores liberant. Verum ut ab omni dubio eximantur Sacerdotes, conſulendæ ſunt cujuſque diœceſis leges ſynodales, vel probatæ conſuetudines. Nimis laxa eſt opinio quæ omni tempore quo ægrotat Capellanus, eum liberat ab onere celebrandi. Qui laborat caduco morbo, abſtinere a celebratione debet. Si raro cadat, conſulatur Epiſcopus, qui ſpectatis omnibus decidat.

XVII. Intentio applicandi Miſſam pro offerentibus requiritur. Non ſufficit habitualis, quidquid dicant aliqui, nec neceſſaria eſt actualis; ſed ſufficit virtualis. Nec licita, nec valida eſt applicatio Miſſæ pro illo quem Deus novit primo daturum ſtipendium, aitque La-Croix ex Baſſæo Clementem VIII. id prohibuiſſe, quod decretum ego non vidi.

XVIII. Reductionem Miſſarum pleno in lumine poſuit BENEDICTUS XIV. *lib.* 5. *de ſynod. c.* 10. ubi poſt multa indicata Pontificum decreta, concludit: „ Attamen poſt „ Urbanum VIII. alii Romani Pontifices, „ videlicet Alexander VII. Clemens X. Clemens XI. Innocentius XIII. & Benedictus XIII. fere omnibus religioſis Inſtitutis conceſſerunt privilegium, ut Superiores generales, adhibito maturo conſilio, ac nonnullis ſervatis regulis, in eorumdem privilegiorum litteris expreſſis, „ poſſent in ſua quiſque Religione onera „ Miſſarum, antea relicta, & acceptata, „ moderari: eodemque facultas a ſan. mem. „ Benedicto XIII. facta fuit omnibus Epiſcopis, qui per ſe, vel per ſuos procuratores interfuerunt Concilio Romano, „ habito 1725. uti videre eſt *in eodem Concilio tit.* 15. *cap.* 8. "

XIX. QUÆST. VII. *Quibus diebus animarum curam gerentes applicare Miſſam pro commiſſo ſibi grege debent?* RESP. Variæ de hac re olim inter auctores diſputationes fuere. Eas omnes abſtulit doctiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. feliciter regnans in ſua epiſtola encyclica ſuper Miſſa parochiali, & conventuali; cujus initium eſt, *Cum ſemper oblatas*, data an. 1744. Integram epiſtolam retuli *Tom.* 8. *l.* 3. *diſſ.* 2. *c.* 6. Nunc pauca verba tranſcribo. *Opportunum cenſemus Fraternitatibus veſtris declarare, s abunde ſatis factum fore, vobiſque proinde ſatis eſſe poſſe, dum ii qui animarum curam exercent, ſacrificium Miſſæ pro populo celebrent, atque applicent in Dominicis, aliiſque per annum diebus feſtis de præcepto.* Lege integram epiſtolam, in qua ſaluberrima pro Parochis documenta invenies. Rejiciuntur quoque excuſationes illorum paſtorum, qui applicare dictis diebus Sacrificium pro grege ſibi commiſſo omittebant ob tenuitatem redituum.

XX. QUÆST. VIII. *Qua hora celebrare licet?* RESP. Ab aurora uſque ad meridiem, ut communis ſententia docet. Variæ occurrere cauſæ poſſunt anticipandi, vel protrahendi per horam hanc celebrationem. Qui ſine cauſa legem præſcripti temporis violat, peccat. Raro graviter peccari in hac materia exiſtimo ob varias locorum conſuetudines.

XXI. QUÆST. IX. *Quandonam licet pluries eodem die celebrare?* RESP. Olim pluries Sacerdotes celebrabant. In præſens ſolum die Nativitatis Domini conceſſum eſt tres Miſſas celebrare. Nemo tamen ad tres celebrandas aſtringitur. Plures aſſignari caſus ſolent in quibus iterare Miſſas liceat. Si Parochus habeat plures parochias, & niſi plures celebret Miſſas, aliqua parochia Miſſa careat, tunc, inquiunt, *binare* poteſt. Verum ætate noſtra, in qua Sacerdotum copia uberrima eſt, vix occurrit hæc neceſſitas.

XXII. QUÆST. X. *Quo in loco celebrandum eſt?* RESP. In Eccleſia vel conſecrata, vel ſaltem benedicta ab Epiſcopo, & ad Altare aut conſecratum, aut in quo ſit petra conſecrata. Epiſcopus facultatem impertire valet celebrandi extra Eccleſiam in aliquo honeſto loco ob juſtam cauſam. Epiſcopus in itinere valet celebrare in Altari portatili tum in propria, tum in aliena diœceſi. Qua de re decretum edidit Clemens XI. an. 1703. quod integrum retuli *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Diſſ.* 2. *cap.* 7. In navi quoque celebrare licitum eſt, dummodo abſit periculum ſanguinis effundendi.

XXIII. QUÆST. XI. *Quid de Oratoriis privatis dicendum?* RESP. Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 22. *de celeb. Miſ.* prohibet ne Epiſcopi permittant in domibus privatis celebrari. P. La-Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 267. narrat Epiſcopos poteſtatem exercere concedendi oratoria privata. In Italia a ſolo ſummo Pontifice hæc facultas erigendi Oratoria in domibus ſæcularium conceditur.

XXIV. In ejuſmodi Oratoriis vetitum eſt celebrare in feſtis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paſcharis, Pentecoſtes, Annuntiationis, Aſſumptionis, Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum, niſi aliter exprimatur in privilegio.

XXV.

XXV. Satisfaciunt præcepto audiendæ Missæ die festo in his privatis Oratoriis omnes qui habitant in domo privilegiati, ut pater, mater, nurus, gener, uxor, filii, filiæ, nepotes, pronepotes, & alii per lineam rectam descendentes, & manentes sub regimine privilegiati: verbo uno, illi omnes, & soli qui in privilegio sunt expressi. Optandum esset ut Christiani hoc incommodum sustinerent invisendi supremum Dominum in illius domo. Non pauci hæc privilegia extorquent otii, & torporis causa.

XXVI. Probabilistæ plures Azorius, Castropalaus, Pellizarius, Busembaum, Burghaber, Gobat, quos refert P. La-Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 628. docent, satisfacere præcepto audiendæ Missæ diei festi etiam illos qui non sunt de familia in ejusmodi privatis Oratoriis, eorumque opinionem *probabilem* vocat ipse La-Croix. Sed hæc opinio non probabilis, sed penitus falsa est, eamque improbat Pontifex his verbis contentis in Bulla: *Volumus autem ut alii qui non sunt de familia, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia*. Plura alia interpretamenta prætermitto.

XXVII. QUÆST. XII. *Quid dicendum de Ecclesiæ consecratione, ejusdemque pollutione?* RESP. Benedici a simplici Sacerdote Ecclesia potest ex commissione Episcopi, consecrari a solo Episcopo potest. Summus Pontifex committere simplici Sacerdoti potest ut Ecclesiam consecret.

XXVIII. Polluitur Ecclesia 1. propter homicidium in ea patratum etiam sine effusione sanguinis, aut si vulnus sit ita letale ut ibi, vel alibi mors sequi debeat. 2. per sanguinis, aut seminis publicam effusionem mortaliter malam, atque adeo per sacrilegum actum conjugalem. 3. per sepulturam excommunicati vitandi, vel infidelis. 4. per destructionem Ecclesiæ, aut demolitionem majoris partis.

XXIX. Altare sacrificio aptum debet esse a proprio Episcopo consecratum, fixum, vel portatile. Ejusdem enormis fractio reddit illud exsecratum. Si lapis frangatur in partes duas, quarum quælibet apta sit sustinere calicem, patenam, & hostiam, utraque pro ara deservire valet.

XXX. QUÆST. XIII. *An Sacerdos teneatur Missam offerre?* RESP. Omnes fideles præcepto naturali, divino, & ecclesiastico per publicos ministros astringuntur Deo Sacrificium offerre. Ergo eodem jure Sacerdotes astringuntur, cum hæc duo reciproca sint. Vide *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Diss.* 2. *cap.* 8. Cajetanus in 3. *p.* *q.* 82. *ar.* 10. docuit *venialiter* duntaxat peccare Sacerdotes qui raro aut nunquam sacris operantur. Hanc opinionem ut falsam, & laxam S. Pius V. expungi e commentariis Cajetani mandavit.

XXXI. Parochi, & omnes curam animarum habentes tenentur per seipsos, & si fuerint impediti, per alios toties celebrare, quoties fideles assistere Missæ astringuntur. Neque heinc colligas solis diebus festis celebrare istos debere: nam cum pastores sint, sin quotidie, frequenter tamen celebrare tenentur, ut exemplo suo oves alliciant ad divinum pabulum suscipiendum. Ceteri Sacerdotes diebus saltem dominicis, & ceteris festis celebrare debent, ut Concilium Tridentinum *sess.* 23. *c.* 14. præscribit. Ceteris diebus plus & minus juxta majorem aut minorem fervorem celebrent. Quamvis olim absque ministro celebrarent persecutionis tempore Sacerdotes, cessante tamen persecutione, opposita disciplina semper obtinuit celebrandi cum ministro. Idcirco de S. Sixto dixit S. Laurentius: *Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras*.

CAPUT IV.

De ritu, seu cæremoniis, & rubricis, quibus celebrari Missa debet.

I. QUÆST. I. *Quotuplex est cæremoniarum Missæ genus?* RESP. Duplex. Aliæ cæremoniæ præcedunt, quæ spectant locum, tempus, & personam; aliæ comitantur, suntque ipsius Liturgiæ sacræ partes. Nomine loci intelliguntur templa, altaria, vasa sacra, lumina. Tempus indicat horam celebrandi. Ad personam attinent vestes sacræ, suntque sex; amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, casula, seu planeta, quarum usus antiquissimus est. Vestes istæ benedictæ sint oportet.

II. Sublato urgentis necessitatis casu nunquam licitum est absque sacris vestibus celebrare. Dum sacræ vestes induuntur, devote recitandæ sunt præscriptæ preces.

III. Necessaria sunt vasa sacra ad licitam Missæ celebrationem, nempe calix, & patena ab Episcopo consecrata. Necessaria quoque sunt linteamina, nempe corporale, palla, & purificatorium, similiter a superiore benedicta. Corporale, & palla linea esse debent, alba, & nitida. Mappæ super altare tres sint oportet, & crux in medio

dio altaris, quæ imaginem Crucifixi præferat non pictam, sed sculptam. Sacra vasa tangi a laicis nequeunt. Requiritur præterea velum cum bursa, quæ tangi ab omnibus possunt. Hostia consecranda apud Latinos debet esse figuræ orbicularis tam magna, quam parva. Græci utuntur hostia quadrangularis figuræ. Nemo memoriæ fidens absque Missali celebrare debet. Si Missale desit, sat est ut Missam scriptam habeat.

IV. Sacerdotes veste talari ad Ecclesiam pergere debent. Non audent, inquit BENEDICTUS XIV. *Tom.* 2. *Notif.* 14. se ante Magnates absque veste talari sistere, & postea illos non pudet domo discedere veste breviore indutos, & cum ea templum Domini celebraturi accedere? Vide *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Diss.* 2. *cap.* 9. De capillitio, vulgo *parrucca*, plura dicenda forent. Paucis dicam nudato capite celebrare Sacerdotes debere. Aliqui docent aliqualem causam sufficere ut Sacerdotes tecto capite celebrent. Hoc vetat Urbanus VIII. in Missali reformato. Capillitium expresse vetuit Innocentius XI. litteris encyclicis datis ad Sedis apostolicæ Nuncios an. 1689. quas refert P. La-Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 401. qui subdit tamen: „ Non obstantibus illis, videmus quotidie Sacerdotes celebrantes in capillitio ficto, qui putant se per hoc satisfacere conscientiæ, si ita celebrent, habito judicio unius, vel alterius prudentis Medici, quod aliter non possint absque periculo gravis incommodi. " Nec P. La-Croix contra tantam corruptelam quidquam hiscit. Videmus quoque quotidie Sacerdotes plures Missam præcipitanter celebrare, aut potius profanare indignis gesticulationibus, lingua balbutienti, & celerrima legere, & plura alia absurda quotidie conspicimus, Quid Medici obtruduntur in scenam? Mutata ne est ætate nostra natura Sacerdotum divitum, & nobilium, ut fictis capillitiis egeant? Antequam capillitia hæc, quæ antiqua sane non sunt, introducerentur, celebrabant Sacerdotes nobiles, & divites: celebrant hodie Sacerdotes plebeji, & mediocris conditionis. Qui celebrare, nisi sint comati, nequeunt, abstineant a celebratione. Disciplinæ ecclesiasticæ ritus, non adulantium Medicorum vana axiomata in Missa celebranda consuli debent.

V. QUÆST. II. *Quot in partes Missa tribuitur?* RESP. Quatuor in partes tribuitur. 1. ab initio usque ad offertorium, & dicitur Missa catechumenorum. 2. ab offertorio usque ad consecrationem. 3. a consecratione usque ad communionem. 4. a communione usque ad finem.

VI. QUÆST. III. *Est ne peccatum mortale negligere rubricas in Missa celebranda?* RESP. Sententia adfirmans communis est, nisi materiæ parvitas excuset. Quoniam gravi præcepto a summis Pontificibus, & præsertim a S. Pio V. illarum observantia jubetur. Duplex rubricarum genus. Aliæ *præceptivæ*, aliæ *directivæ* appellantur. Præceptivæ dicuntur quæ jubent ut celebretur in loco sacro, in ara, in vasibus, & vestibus sacris, in materia & forma præscriptis, jejunio præcedente, & alia plura. Directivæ dicuntur quæ juxta communem Theologorum sensum non obligant sub mortali; ut orare ante & post Missam, numerus collectarum, & alia id genus.

VII. QUÆST. IV. *Qui omitteret aliquam Missæ partem, peccaret ne mortaliter?* RESP. Missæ partes ordinariæ sunt confessio, introitus, *Dominus vobiscum*, collecta, epistola, evangelium, offertorium, præfatio, canon integer &c. Non ordinariæ sunt *Gloria in excelsis* &c. orationum numerus, *Credo*, pluralitas epistolarum &c. Qui omittit deliberate partem notabilem canonis, peccat mortaliter. Qui omitteret materiam levem, etiam canonis, puta nomen unius Sancti, peccaret venialiter. Qui tamen aliquid deliberate in canone omitteret, quod corrumperet sensum, peccaret mortaliter. Nihil itaque addendum, nihilque omittendum. Sed omnia claret & distincte pronuntianda sunt. Plura hic dicenda forent de Sacerdotibus qui nimis festinanter, qui intra labia mussitantes truncant verba, qui elata voce recitant quæ voce submissa dicenda sunt, aut contra. Tempus congruum pro Missæ celebratione nec brevius tertia horæ parte, nec longius media hora esse debet. Brevitas compendii non sinit de hoc argumento latiorem habere sermonem.

LIBER XI.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ.

DISSERTATIO I.

De virtute, & sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

Propositiones a S. Sede damnatæ.

§. I.

ALEXANDER VII.

Damnavit sequentes propositiones, quas ordine in decreto servato transcribo.

3. *SEntentiam asserens, Bullam cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 28. Julii in Concistorio sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.*

4. *Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.*

5. *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.*

6. *Confessarius qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denuntiandus.*

7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.*

11. *Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.*

12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.*

13. *Satisfacit præcepto annuæ confessionis qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.*

14. *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

15. *Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.*

16. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.*

24. *Mollities, Sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.*

25. *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens:* commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem: *non explicando copulam.*

38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.*

39. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

41. *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* Regalo, *dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.*

INNOCENTIUS XI.

1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.*

56. *Frequens confessio, & communio, etiam in iis qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

57. *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.*

58. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

59. *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium; qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.*

60. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.*

61. *Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quinimmo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.*

62. *Proxima peccandi occasio non est fugienda, quando aliqua causa utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.*

63. *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.*

64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.*

ALEXANDER VIII.

14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.*

15. *Attritio quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.*

16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.*

17. *Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.*

18. *Consuetudo moderna quoad administrationem pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.*

19. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.*

20. *Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel Sacrilegæ sunt, vel invalidæ.*

21. *Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.*

§. II.

Opiniones plurium Casuistarum quæ videntur æquo laxiores.

HAs ego propositiones, & ceteras omnes, quas in universo hoc opere retuli, non tamquam censor affero, sed sapientum, & eorum ad quos pertinet, judicio subjicio. Quam protestationem, tametsi pluries fecerim, iterum renovare placuit. Nemo ergo me carpere jure valet, quod judicium, & censuram superiorum præveniam, cum nullam ego his opinionibus censuram inuram; sed dumtaxat quæ imbecillitati meæ videntur falsæ, & laxæ, superiorum, & lectorum judicio submitto.

I. P. Dominicus Viva *in trut. in propos. Innoc. XI. n. 26.* „ Hinc cum videatur esse „ moraliter certum non requiri in Sacramento Pœnitentiæ. . . . propositum non „ peccandi de cetero formale, sed *sufficere* „ virtuale, ut videre est apud Dicastillum, „ AC SUFFICERE ETIAM ATTRITIONEM SUPERNATURALEM EX METU PŒNARUM „ TEMPORALIUM, ut a Deo vindice infligendarum, & alia hujusmodi; idcirco licite sequimur hujusmodi opiniones PROBABILISSIMAS, omissis tutioribus. “

II. P. Patritius *Sporer de Sacram. par. 3. cap. 2. sec. 2. §. 2. n. 174.* „ Præceptum „ contritionis etiam in articulo mortis non „ obligat hominem peccatorem usu Sacramenti cum attritione justificatum; sed „ ipsa attritio cum Sacramento Baptismi, „ vel Pœnitentiæ universaliter semper est „ sufficiens dispositio ad justificationem, „ adeoque etiam in ARTICULO MORTIS. „ Ita Henriq. Vasq. Canus, pluribusque „ alligatis Cardinalis De-Lugo *hic disp. 7. sec. 13.* Dicastillus *hic disp. 6. num. 19.* „ Laym. *cit. l. 5. tr. 6. c. 2. n. 7.*

III. Idem P. Sporer *loc. cit. n. 173.* „ Præceptum contritionis non obligat eos qui „ usu Sacramenti cum attritione justificati „ sunt, aut justificari volunt. Communissima apud citandos infra. Ratio est, quia „ Christus in nova lege *singulari privilegio* „ aliud quoque medium justificationis instituit, scil. Sacramenta mortuorum, Baptismi, & Pœnitentiæ, ut proinde modo „ solius contritionis perfectæ NECESSITAS „ DESINAT: alioquin certe Christus instituens ac præcipiens Confessionem sacramentalem, *medium per se satis durum, & difficile*, si INSUPER ETIAMNUM REQUIRERETUR CONTRITIO PERFECTA, & ipsa „ peccatori satis difficilis, non alleviasset, „ sed multum aggravasset onus legis; essemusque PEJORIS conditionis modo Christiani quam veteres olim, qui ad solam „ contritionem obligati per eam justificabantur. “

IV. Idem P. Sporer *loc. cit. §. 2. n. 175.* „ *Quando obligat? Per se quidem satis probabiliter in articulo, vel periculo mortis tantum.* “ Postea *n. 177.* „ Præceptum contritionis per se tantum obligare in articulo mortis, & NUNQUAM ante, docent „ gravissimi Doctores D. Thomas, Cajetanus, Sotus, Navarrus, Medina, Adrianus, & aliis congestis probabilem ipse „ Suarez, ac mordicus defendit Dicastillus... „ Cum hoc *præceptum* pœnale sit & onerosum,

„ ſum, non eſt extendendum, ſed reſtringendum potius ad illa tantum tempora „ pro quibus ejus obligatio certo nobis conſtat. At non conſtat nobis certo hujus „ præcepti obligatio pro ullo tempore, præter quam in articulo mortis. Ergo &c. „ Vides probabilitatem hujus ſententiæ. “

V. P. Georgius Gobatus *tr. 6. nu. 139. Dico 6. Probabile quidem eſt* nullum extare „ præceptum de contritione, per ſe loquendo, eliciencda ante articulum mortis; contraria tamen ſententia (abſtrahendo a perceptione Sacramenti) eſt veriſimilior, „ & in praxi ſequenda. Prima pars probatur auctoritate, & rationibus, quas pro „ ea adferunt Suarez *diſp. 15. ſec. 6.*, atque „ Dicaſtillo *cit. diſput. par. 3. dub. ultimo*. „ Qui Dicaſtillo *mordicus* defendit illam priorem partem, Suarezio habente eam ſolum *pro probabili*. “

VI. P. Dominicus Viva *c. 3. a. 5. n. 8.* hanc quæſtionem proponit. „ *An peccator „ qui non poteſt aliquo anno ex defectu Confeſſarii confiteri, teneatur ad contritionem, antequam annus elabatur?* “ Ita reſpondet. „ Affirmat Dominicus Soto.... quia præceptum pœnitendi divinum, quod ex ſe „ indeterminatum eſt, jam ab Eccleſia eſt „ determinatum ad ſingulos annos.... juxta illam regulam: *Qui non poteſt quantum debet, ſolvat quantum poteſt:* & juxta illam aliam: *Qui non poteſt totum, reddat partem quam poteſt*.

„ Reſpondeo equidem cum Con. & aliis „ *Communiter* NEGATIVE. Falſum eſt enim „ quod Eccleſia determinarit tempus illud „ indeterminatum pœnitendi in genere, ad „ quod obligamur ex divino præcepto. Solum enim determinavit tempus confitendi „ indeterminatum. Cum autem in tali caſu ſit impoſſibilis confeſſio, non videtur „ peccator teneri ad contritionem. Et ratio ulterior eſt, quia cum conteri ſit aliquid mere internum, non cadit ſub præceptum Eccleſiæ neque ratione ſui, & „ directe, ut patet, neque ratione alterius, „ & indirecte, hoc eſt ratione Sacramenti &c.

„ Ad regulas adductas: *Qui non poteſt „ totum* &c. reſpondeo eas valere, quando „ totum, & partes ſunt *homogenea* .... „ non vero quando ſunt *heterogenea*. “

VII. Idem P. Viva *ibidem*. „ Verum „ quidem eſt quod præceptum divinum contritionis obliget peccatores ad non differendum diu, & uſque ad mortem pœnitentiam. Hinc tamen non fit quod impotens aliquo anno ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, teneatur ſaltem conteri. “

VIII. De Lugo *de pœnit. diſp. 7. ſec. 13. n. 261.* „ *Utrum in articulo mortis ſufficiat „ habere attritionem cognitam?* Quintum dubium magis difficile eſt, an ille qui ſuſcipit Sacramentum Pœnitentiæ cum attritione cognita, debeat adhuc ſub peccato mortali habere contritionem ſaltem „ in articulo mortis. Affirmant multi, „ Suarez... Nugnus.... Sanchez... Granado... Valentia &c. Contrariam tamen „ ſententiam docent alii multi, Coninch... „ Becanus.... Layman.... Fagundez.... „ Faber.... Diana.... Turrianus... Salas, & alii recentiores. 262. Hæc poſterior ſententia ſemper mihi verior viſa eſt. “

IX. Idem De-Lugo *loc. cit. n. 272.* „ Dices: Negari etiam non poteſt quod ſit „ probabilis ſententia contraria, quæ docet „ obligationem eſſe eliciendi contritionem „ propter illud periculum. Non poteſt ergo in re tanti momenti conformare ſe „ *practice* cum noſtra ſententia, licet ſit *probabilior*. Quia eſto in aliis materiis poſſimus ſequi ſententias probabiles, & habere judicium practicum juxta illas ad licite operandum, id tamen locum non „ habet quando id cederet in detrimentum „ ſalutis propriæ vel aliorum. *Et ideo non „ poſſumus adhibere Baptiſmum cum materia „ aut forma probabiliori, relicta magis ſecura „ & certa*, quia exponeremus periculo ſalutem æternam, ſi forte illa ſententia eſſet falſa. Cum ergo probabilis ſit ſententia quam modo impugnamus, & illa ſit „ magis ſecura, non poſſumus practice amplecti noſtram, licet, *ſpeculative* loquendo, ſit *probabilior*.

„ 273. Reſpondeo, aliter loquendum eſſe de ſententia quæ negat attritionem „ cum Sacramento ſufficere; aliter de illa „ quæ obligationem ponit contritionis habendæ propter incertitudinem hujus remedii. *Prior quidem probabilis non eſt poſt „ Tridentinum*, ut diximus, neque habet „ fundamenta quæ ad probabilitatem ſufficiant; immo a multis gravioribus *cenſura notatur*. Poſterior vero probabilis eſt. „ Sed ejus probabilitas non impedit judicium practicum, quo aliquis poſſit in operando amplecti noſtram ſententiam. *Regula enim illa, quod in operando liceat ſequi ſententiam probabilem*, VERA EST IN „ UNIVERSUM, ſi ſermo ſit de ultimo judi-

„ cio circa licitum, vel illicitum hic & „ nunc. Nec obstat illa regula, quæ dicit, „ circa materiam & formam Sacramenti Ba- „ ptismi, & Ordinis, saltem Sacerdotii, „ non licere sequi sententiam probabilem. „ Nam ibi non est sermo circa licitum, „ sed circa valorem, verbi gratiæ materiæ, „ vel formæ. "

X. Henricus Henriquez *lib.* 4. *Sum. c.* 6. *n.* 5. „ Qui cum attritione per absolutio- „ nem justificatur, non tenetur ad præce- „ ptum connaturale de contritione formali, „ quia jam remedio per se instituto, & „ COMPENSATIVO ex applicatione merito- „ rum Christi consecutus est remissionem, „ & in ÆQUIVALENTI implevit potiori, & „ meliori ratione finem totum, in quem „ contritio ordinatur. Contritio enim non „ remittit peccatum, nec compensat, nisi „ ut includit votum, & vicem Sacramenti „ pœnitentiæ. Quare compensatione per „ Sacramentum applicata magis contentus „ est creditor Deus, quam compensatione „ contritionis. Alias si contritio, dum ha- „ beri potest, esset necessaria, obligaret „ PER SE, etiam dum suscipitur absolutio, „ quia tunc haberi potest. Ac subinde „ Christus in lege evangelica non LEVIGAS- „ SET ONUS, SED ADJECISSET GRAVE ONUS „ CONFESSIONIS præter necessariam contri- „ tionem. "

XI. P. Dominicus Viva *in trut. in propos.* 15. *Alex VIII. n.* 20. „ Nec lex gratiæ „ præstaret legi antiquæ, aut Mosaicæ, aut „ naturæ, in quibus sufficiebat contritio si- „ ne confessione sacramentali. UNDE NON „ POSSET JUGUM CHRISTI DICI SUAVE, ET „ ONUS LEVE.... Ergo dicendum, contri- „ tionem in Sacramento non prærequiri, „ sed sufficere meram attritionem ex mero „ pœnarum metu conceptam. "

XII. P. Tamburinus *lib.* 1. *meth. Conf. c.* 1. §. 4. *num.* 2. „ Inter motiva attri- „ tionis, de quibus num. 4. diximus, licet „ aliqui non admittant aliud quartum, idest „ timorem mali temporalis, atque adeo qui „ peccata execraretur propter timorem in- „ famiæ, carceris, ægritudinis, & similium, „ quæ propter peccata incurri solent, legi- „ timum dolorem pro Sacramento Confes- „ sionis per hos *Doctores* non afferret: quia „ hujusmodi dolor naturalis est Cajunt) non „ autem supernaturalis, & prout oportet ad „ gratiam supernaturalem obtinendam: ta- „ men in *sententia probabilissima* etiam hoc „ motivum est sufficiens, si hujusmodi ma- „ la temporalia timeantur ut a Deo infli- „ cta, seu infligenda. "

XIII. Idem Tamburinus *loc. cit.* §. 2. *n.* 5. „ Unde quando advertis pœnitentem tuum „ *valde* alicui crimini addictum, ne incul- „ ces doloris actum circa illud *peculiare pec- „ catum*. Periculum enim suberit ne illud „ ex animo detestetur, dum ejus specialis „ memoria refricatur, quod in universum, „ & simul cum aliis, detestandi difficulta- „ tem *vel nullam sentiet*, *vel exiguam*. "

XIV. P. Patritius Sporer *Par.* 3. *c.* 2. *sec.* 4. *n.* 310 *pag.* 204. „ Potest enim quis „ vere dolere, & detestari peccatum, ac „ vere & absolute proponere se de cetero „ non peccaturum, seu *firmum* propositum, „ ac sufficiens concipere abstinendi imposte- „ rum; tametsi valde timeat, aut etiam „ existimet, immo CERTO CREDAT *se ob „ expertam voluntatis suæ inconstantiam*, & „ *fragilitatem suam denuo relapsurum*, non „ omnia peccata mortalia, vel hoc certum „ peccati genus non evitaturum. Unde si „ pœnitens dicat: *Omnino quidem doleo*, ac „ *firmiter propono imposterum abstinere*; *inte- „ rim tamen* SCIO, *iterum faciam*, *iterum la- „ bar*, *jam toties expertus sum*: is tamquam „ BENE DISPOSITUS, præmissa confirmatio- „ ne, ac consolatione debita, ABSOLVEN- „ DUS EST. Quia sensus verbi, *iterum fa- „ ciam*, est tantum indicativus, seu enun- „ tiativus ex parte intellectus. "

XV. Idem Sporer *loc. cit. q.* 2. §. 1. *n.* 324. „ Quando enim solum est probabile te „ succubiturum in tali occasione tentationi, „ certe etiam probabile est te non succubi- „ turum. Occurrunt enim graves rationes „ ob quas vir prudens judicat te lapsurum „ in hac occasione; contra vero sunt etiam „ graves rationes aliæ, ob quas alius æque „ prudens judicat te non lapsurum. Certe „ hujus judicium sequendo, sine nota te- „ meritatis ob rationabilem causam poteris „ te committere huic occasioni, certo non „ commissurus, si scires, vel CERTO cre- „ crederes te lapsurum. Quare Confessarius „ non judicabit esse in occasione proxima „ peccandi, v. g. se inebriandi, fornicandi „ &c. *qui in tali loco decies tentatus succum- „ bit solum ter*, *vel quater*; *secus si octies*, „ *vel septies*, & *bis vel ter tantum peccatum „ vitavit*, & *superior evasit*. Quapropter „ huic, non illi nolenti hanc occasionem „ relinquere, neganda erit absolutio. QUIA „ Joannes Caramuel *Theol. Reg. disp.* 20. „ *n.* 1056. vult etiam dandam absolutio- „ nem

„ nem illi qui *toties fuit victor*, *quoties victus*, referente, & non contradicente P. Gobat casu 16. "

XVI. P. Georgius Gobat *tr.* 5. *c.* 32. *sec.* 2. *n.* 19. *&* 20. *pag.* 552. 553. „ Liquido scio crebro fieri, præsertim inter plebejos, & rusticos, ut eodem in lecto puella cum proco cubent aliquot horas *induti*, *& exuti*, & tamen nihil omnino impudicum agant, vel *nonnisi oscula*, *& turpes obtrectationes exerceant*. Unde judico, non posse a Confessario *negari absolutionem omnibus illis* puellis plebejis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) quæ *non* videntur habere *propositum nunquam amplius admittendi in lectum procum suum*. "

XVII. P. Dominicus Viva *q.* 3. *a.* 4. *n.* 5. „ Unde inferunt Perez, Leander, Lugo, aliique, posse absolvi adolescentes qui versantur cum feminis laborando, vel *conversando cum iis quæ in eadem domo non habitant*: quia licet aliquando in tali occasione mortaliter peccent *consensu*, *tactibus*, *& etiam copula*, ea tamen occasio censetur de se remota. Quandoquidem non solent homines ex tali occasione SEMPER, AUT FERE SEMPER PECCARE MORTALITER. "

XVIII. P. Gobat *tr.* 6. *n.* 261. „ Dico 6. tametsi Confessionem differendo usque ad *articulum mortis*, vel Pascha, *certus sis* te ob hanc dilationem esse obliturum *multa crimina*, haud tamen inde oritur tibi obligatio *confitendi* citius. Ita sane tenet communis sensus, ut reor, tum confitentium, tum Confessariorum. "

XIX. Leander *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 19. *Qui recipere alia Sacramenta volunt* (præter *Eucharistiam*) *tenentur ne divino jure confiteri?* hæc scribit: „ *Sed certissime* respondeo, non teneri: quia nullum extat præceptum circa hoc impositum, ut clare colligitur ex Trident.... Sic Victor, Sylvester, Angel, P. Soto, quos citat & sequitur Suarez, Fagundez, Lugo Villalobos, & omnes communiter. "

XX. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 944. „ Mors, exustio domus, privatio rationis, motus venereus dicuntur effectus peccati: & de illis quæritur, an, & quando secuti sunt, etiam sint simul explicandi in confessione; an e contra satis sit dicere: Transfodi, intendens mortem proximi, incendi domum proximi, potavi prævidens periculum ebrietatis, locutus sum turpia prævidens motus venereos, *tacendo quod omnia ista reipsa secuta sint*.

„ Probabilius videtur non esse obligationem per se loquendo confitendi talem effectum. Ita Vasquez, Salas, Granad. Lugo, Bonac. &c.... Licet effectus fuerit in peccato, veluti causa prævisus, aut etiam intentus, tamen talis effectus proprie dici non potest peccatum, uti probatum est *lib.* 5. *n.* 33. cum neque in se sit peccatum, neque etiam externe compleat peccatum, secundum dicta *n.* 943. Ergo non est obligatio illum confitendi, quia non est obligatio confitendi aliud quam peccatum. Nec obstat quod non retractarit causam. Nam sive retractarit, sive non, effectus manet suo modo æqualiter immutabilis, non tanquam culpa, sed tantum tanquam effectus culpæ præteritæ, uti explicatum est *lib.* 5. *n.* 42. & consequenter talis homo satisfaciet dicendo, Projeci Breviarium, prævidens me tanto tempore non posse orare: Porrexi proximo venenum, intendens ejus mortem: tacendo, an horas non orarit, & an mors sit secuta necne. "

XXI. P. Gobat *tr.* 7. *num.* 324. „ Non contrahitur, adeoque confitenda non est malitia circumstantiæ *mutantis speciem*, nisi pœnitens, *quando peccatum committebat*, *saltem dubitarit*, an non adesset circumstantia talis, & an non contraheretur propter illam peculiare peccatum. Ita fert communis sensus Theologorum. *Utere*, *mi bone vir*, *frequenter hac regula*, præsertim in excipiendis confessionibus rudium, & nominatim, quando malitia circumstantiæ est nota soli doctorum vulgo. "

XXII. P. Domin. Viva *in cur. Theol. mor. Tom.* 2. *par.* 6. *q.* 5. *n.* 2. „ Licet teneatur pœnitens respondere Confessario interroganti consuetudinem peccati, cum opposita sententia sit damnata ab Innoc. XI.... tamen per se loquendo non est aperienda hujusmodi consuetudo. "

XXIII. De-Lugo *disp.* 16. *sec.* 4. §. 7. *n.* 202. „ Ille qui per plura perjuria comparat consuetudinem pejerandi, eo ipso constituit se in periculo & occasione proxima pejerandi postea. Ergo debet in confessione explicare illam circumstantiam consuetudinis, quatenus includit periculum morale, & occasionem proximam ad peccata subsequentia &c....

„ Adhuc tamen regulariter non videtur „ ne-

„ necessario explicanda illa circumstantia: „ *tum quia homines non attendunt communiter ad illud periculum morale sequentis peccati*, quando aliquod peccatum committunt, nec facile discerni potest, quando consuetudo perveniat ad eum gradum, ut inducat occasionem moralem proximam aliorum subsequentium peccatorum: *tum etiam quia exponere se periculo fornicationis, verbi gratia, non habet malitiam specie diversam ab ipsa fornicatione*. Cum ergo explicuit in Confessione præcedenti suam fornicationem, jam explicuit totam malitiam specificam illius peccati. *Nam circumstantia illa periculi, quod subiit alterius fornicationis*, non addit malitiam specie diversam, licet aggravet intra eamdem speciem. Unde regulariter non videtur obligandus pœnitens ad fatendam necessario consuetudinem, nisi interrogetur. “

XXIV. Idem De-Lugo *ibi n.* 204. „ Major difficultas esse potest de consuetudine posterioris generis, quæ scil. est causa faciendi similes actus absque deliberatione sufficienti, vel advertentia. In quo casu certum imprimis videtur actus subsequentes sine deliberatione præsenti factos non esse nova peccata, sed solum esse peccata in sua causa, nempe in consuetudine præcedenti libere volita, seu esse effectus peccati, ut cum aliis probat Thomas Sanchez... Suarez... *Unde non erit necesse juramenta sequentia absque advertentia prolata in confessione explicare*, sed solum causam culpabiliter antea positam, nempe consuetudinem illam volitam, aut permissam, ut notat idem Sanchez. “

XXV. P. La-Croix quærit *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 973. *an illa quæ ex consuetudine mortaliter mala postea inadvertenter fiunt, sint confitenda?* Resp. n. 974. „ Si supponamus, quando ista fiunt, nullam prorsus adesse advertentiam malitiæ, talia non habebunt ullam novam malitiam, uti constat ex dictis *lib.* 5. *a num.* 16. Et consequenter cum ista in se non sint peccata, nec externe compleant peccatum aliquod internum, sed tantum sint effectus peccati secundum dicta n. 944. *non est obligatio illa confitendi.... quod verum est, secundum multos cum Dicastill. quamvis illa consuetudo non sit retractata*. “

XXVI. P. Tamburinus *lib.* 2. *meth. Conf. c.* 7. §. 7. *n.* 48. „ Dico probabile esse, nec consanguinitatem ab affinitate ex S. Thom. 2. 2. *q.* 16. *a.* 9. & Cajet. *ibidem*, nec unum gradum ex his differre specie ab aliis. Sic Filliuc. dicens esse opinionem S. Th. Cajet. Soti, & fere Thomistarum, Griptus.... Megala...., uterque apud Dianam. *Unde licet sine dubio* gravius sit contra unum gradum delinquere, v. g contra primum cum MATRE, quam contra alium, v. g. cum consobrina; tamen quia non mutatur species, puto non esse ea speciatim manifestanda in Confessione. “

XXVII. Salmanticenses *tr.* 24. *disp.* 8. *dub.* 4. §. 2. *n.* 202. *pag.* 140. inquiunt: „ Secundo modo contingit Confessarium inquirere de his circumstantiis, non ob motiva aliqua specialia, & accidentalia, qualia proxime recensuimus; sed quia in ea opinione est, quod aggravantes notabiliter intra speciem debent in confessione explicari. Et tunc pœnitens, quia *scit saltem practice, & ex aliorum testimonio* nostram sententiam negantem esse tutam, communiorem, & probabiliorem contraria, *non tenetur ad illam Confessarii interrogationem respondere; sed potest cum reverentia dicere, se explicuisse quod debuit, & posse reticere quod tacet, nec ad amplius teneri: quia scit circumstantias notabiliter aggravantes, v. g. quantitatem rei ablatæ, de qua inquiritur, non esse materiam necessariam confessionis. Et his dictis nequit Confessarius illum amplius cogere: nec illi ex vi hujus absolutionem denegare: quia pœnitens procedit secundum tutam, & probabilem opinionem, atque adeo recte agit, & cum eo se potest, ac* DEBET *Confessarius conformare*. “

XXVIII. P. Viva *q.* 5. *art.* 4. *n.* 2. „ Quare satis est in confessione licere: Toties morose delectatus sum de copula illicita, non explicando, an cum nupta, vel cum moniali, consanguinea &c. vel toties morose delectatus sum de occisione hominum, non explicando, an sit circa patrem, vel Sacerdotem, vel inimicum, aut alterius conditionis. “

XXIX. P. La-Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 1030. „ Qui sine ullo desiderio personam venereе aspicit, non tenetur dicere (in Confessione) qualis persona fuerit. “

XXX. Idem La-Croix ibidem *num.* 103. „ Qui sine desiderio veneree attigit puellam, secundum Dianam.... satisfacit dicendo se toties attigisse turpiter, nihil dicendo de partibus in quibus attigit. “ Subdit: „ Alii probabiliter dicunt, expri-

„ men-

„ mendum, si partem turpem attigerit. "

XXXI. Idem *ibidem n.* 1040. „ Qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter „ cum una, satisfacit dicendo, se ter fornicatum, nec tenetur dicere, an fuerit „ una, vel plures, an fuerint meretrices, „ an aliæ, dummodo non sit cooperatus ad „ impediendam generationem. Bonacina, „ Tamburinus. "

XXXII. Idem *ibidem n.* 1041. „ Si Sacerdos fornicetur cum filia confessionis, S. „ Th. Sot. Sanch., & alii gravissimi auctores, quos refert, & sequitur Aversa *q.* 16. „ §. 14. adhuc dicunt contrahi novam speciem malitiæ, quia jus canonicum vocat „ quoddam adulterium, vel incestum: & „ reipsa videtur esse species irreverentiæ, „ & sacrilegii in Sacramentum. Econtra „ esse simplicem fornicationem, ac *posse taceri, quod fuerit filia Confessionis*, docent „ Ledesm. Vasq. Sa, Bon. Filliuc. J. San. „ Pontius, G. Hurt. Ochag. Dic. Tamb. „ Dian. Lugo: quia ex Confessione nulla „ oritur cognatio spiritualis, uti certum est, „ nec apparet cur censeatur fieri irreverentia Sacramento jam præterito, cum peccatum non habeat respectum ad illud. „ *Utraque sententia est* probabilis. Prima est „ conformior juri canonico; sed secunda videtur ex ratione probabilior. "

XXXIII. De Lugo *de pœnit. disp.* 16. *sec.* 3. *n.* 142. „ De circumstantia sollicitantis „ feminam ad fornicationem, an sit explicanda, an vero sufficiat fateri fornicationem; *placet* quod cum aliis docet Vasquez, non esse explicandam illam circumstantiam: quia illa malitia habetur, „ licet non ita gravis, quando aliquis non „ sollicitat: adhuc enim participat cum illa in suo peccato, & est causa cooperationis ad ejus ruinam. "

XXXIV. P. Viva *q.* 5. *ar.* 4. *n.* 10. „ Si „ quis alium sollicitavit, & peccatum non „ est secutum, debet id in confessione explicari: si tamen peccatum est secutum, „ putat *probabiliter* De Lugo & Tamburinus contra Sanchez, & Bonac. non esse „ explicandum, quod primus invitaveris, „ quia quamvis graviter peccaveris invitando, adhuc tamen es particeps peccati „ illius, etiamsi non invitaveris. "

XXXV. P. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1072. „ Probabile est quidem quod oscula, „ tactus, amplexus, turpiloquia, *etiam publice facta in loco sacro*, non habeant rationem sacrilegii; ideoque opus non sit „ dicere esse ibi facta, uti tenent Sanchez, „ Aversa, & alii cum Diana. "

XXXVI. Leander *disp.* 8. *q.* 42. „ An si „ aliquis peccatum committit in die qua „ Eucharistiam sacram sumpsit, teneatur „ hunc temporis circumstantiam fateri? Probabilius respondeo non teneri per se loquendo, quia alias Sacerdos, *qui quotidie celebrat, deberet in singulis peccatis explicare illam circumstantiam Missæ celebratæ illo die, quod nemo facit.* „ Sic Homobonus, Lugo, Diana, Trullench. Vasquez &c. "

XXXVII. Idem Leander *tr.* 5. *disp.* 8. *q.* 25. „ An debeat explicari effectus subsecutus, an vero sufficiat confiteri causam: „ v. g. an satis sit in confessione dicere te „ letale venenum dedisse alicui, ut moreretur; an vero necesse sit addere, quod „ interfecisti cum veneno? . . . Probabilius „ respondeo, sufficere confiteri actionem „ non internam voluntatis, sed externam, „ qua venenum præparasti, & dedisti; „ *quamvis* non confitearis effectum, seu „ mortem ex illo secutam: quia in confessione solum debent necessario explicari „ peccata: sed ille effectus, quando consequitur, non est actu *peccatum*, sed *effectus peccati*. Sic Vasquez, Granados, Azor., Bonac., Diana, Suarez, Cariel, „ quos omnes refert, & sequitur Lugo *disp.* 16. *art.* 2. *n.* 470. ubi doctissime de hoc „ puncto agit. "

XXXVIII. P. Viva *q.* 2. *art.* 2. *n.* 3. „ *An qui certus est de peccato mortali commisso*, dubitat tamen positive, an illud confessus fuerit, ita ut habeat rationem probabilem, quod confessus fuerit, & probabiles etiam, immo *probabiliores rationes*, quod non fuerit confessus, teneatur „ illud confiteri? Respondeo pariter negative cum communi Doctorum, quos citat Martinus Perez contra Conink apud „ Dianam. "

XXXIX. Idem P. Viva *in Curs. Theol. mor. de pœnit. q.* 2. *a.* 2. *n.* 6. „ Respondeo, fere „ communissimam antiquorum Doctorum „ sententiam fuisse, quod teneatur homo „ peccata *negative dubia* clavibus subjicere. „ Et Thomas Sanchez id *omnino* certum reputat... Hac de causa P. Matthæus Moya nostræ Societatis, qui fuit a Confessionibus Mariæ Annæ Hispaniarum Reginæ, in selectis quæstionibus de Sacramento Pœnitentiæ, postquam asseruerat opinionem se contrariam per triginta

„ annos etiam in Scholis docuisse, dis. 1. „ quæst. 5. hæc habet: *Nihilominus re maturius considerata standum censeo pro contraria & communi sententia asserente obligationem peccati dubii: ad quod hoc uno efficaci argumento ducor, quia Sacramentum Pœnitentiæ institui potuit a Christo Domino cum hac obligatione. Quod autem instituerit, suadet communior Catholicorum sensus, & traditio a tempore Apostolorum usque ad nostra continuata tempora, ratione cujus velut* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum confitendi peccata dubia æque ac certa non tam probarunt, quam supposuerunt Doctores. Ut enim ait August. lib.* IV. *contra Donat. quod universa tenet Ecclesia &c.* Hactenus P. Moya. His adde Leandrum, ac Tamburinum ipsum, quamvis patronos in benigniores opiniones. “

Num. 7. „ His tamen non obstantibus, „ puto *probabilem* esse ac TUTAM opinionem contrariam asserentem *peccata dubia negativa* non esse materiam necessariam Sacramenti Pœnitentiæ, quam sequuntur plurimi auctores apud Mendo, & Dianam, & alios.... quos usque ad viginti duos numerat Caramuel.... quibus adde *Lessium, Sa, Layman, Præpos. Amicum, Leandr. Haunold. necnon Ferdinandum de Scandalo q. 77. ubi citat Revisores Societatis* JESU *sentientes posse* NUNC *in Scholis nostris hanc sententiam permitti, quam aperte, & ex professo* Con. Marchant. Joseph de Januario, Martinonus, & alii multi scriptores judicant probabilem. *Quamvis* OLIM secundum nostras *regulas permitti non poterat;* cum vix reperiretur unus scriptor qui illam aperte tueretur, ut iidem Revisores apud Tamburinum testantur. NUNC TAMEN, ut notat Diana, IN DIES MAGIS RADICES AGIT. “

XL. Idem P. Viva *q. 2. a. 2. n. 7.* „ Neque dicas praxim Ecclesiæ, & consensum Doctorum per sexdecim sæcula uniformiter existimantium institutum esse a Christo Domino Sacramentum Pœnitentiæ cum obligatione confitendi peccata dubia, reddere nos certos de tali lege, & institutione.

„ Nam quavis VERUM sit quod usque ad præteritum sæculum VIX UNUS AUCTOR reperiatur qui aperte NOS deobliget a confitendis peccatis negative dubiis; at non inde id ortum est, quia in sententiam obligantem omnes scriptores calamo iverint, sed quia ab ea quæstione abstinuerunt. „ Cum autem NUNC in terminis agitetur, & plurimi sententiam deobligantem sequantur, hæc reddita est PROBABILIS. “

XLI. P. Gobat *tr. 6. n. 479.* „ Negat P. Conink *lib. 6. n. 98.* esse probabilem opinionem arbitrantium, quando adest tanta multitudo confiteri volentium pro aliquo celebri festo, ut Sacerdos nequeat omnibus satisfacere audiendo omnes *integre*, posse singulis dicere, ut *aperiant solum graviora* e mortalibus, reliqua differant ad aliud tempus. Censeo ego, salvo meliori judicio, eam opinionem posse probabiliter sustineri, casu quo multi ex longinquo advenissent, obtinendæ alicujus grandis indulgentiæ Confessionem & Communionem requirentis causa. “

XLII. P. Joannes Baptista Gormaz *disp. 5. de absol. sec. 2. §. 2. n. 266. pag. 775. & seqq.* „ Quapropter etsi forte quis ACTUALITER PECCANDO subito destituatur sensibus, REGULARITER sine absolutione dimittendus non est; cum rarissime contingat ut morti vicinus non velit saluti suæ consulere *saltem per attritionem*, qua non constat interne carere, quamvis externe sit sensibus privatus: per conditionem enim evitatur injuria Sacramenti &c. Sic Bonagratia supracitatus. Vide Gobat *tr. 7. n. 597., usque ad 625.* “

XLIII. P. La-Croix *lib. 6. par. 2. num. 1255.* „ *Rigoristæ dicunt*, causam relaxandi disciplinam quoad pœnitentiam esse refrigescentem caritatem fidelium. Sed *contra est:* nam potius inter causas fuit, 1. ne Confessio ab hæreticis impugnata velut impossibilis per duras pœnitentias magis redderetur odiosa. 2. Quia successu temporis plures fuere Sacerdotes, apud quos frequentarentur Confessiones ad emendationem utilissimæ, & qui in hoc foro interno aliter mederentur peccatis *per medicinas benigniores*. 3. Quia animadversum est, *benignas pœnitentias* plus prodesse quam rigidas, quod per benignas magis *allicerentur* fideles ad Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ. 4. Quia occasione belli sacri contra Turcas *inductus est usus indulgentiarum*, qui .... est modus satisfaciendi pro peccatis *utilior*, & *certior*, quam *observatio canonum pœnitentialium*. 5. Quia successu temporis instituti sunt Ordines Religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi. Vide *Francolinum Cler. Rom. par. 2. cap. 1.* “

XLIV. P. Patritius Sporer *par. 3. c. 4. q. 1.*

q. 1. §. 3. *n.* 45. *pag.* 237. „ Excusatur „ Confessarius, ut *nullam vel levissimam pœnitentiam* injungat . . . . quando quis lucratur indulgentiam plenariam, potest dimitti sine ULLA ALIA MINUTA pœnitentia; cum per illam indulgentiam satisfiat „ debito pœnæ. Etsi autem id raro pro certo, sufficit quod *probabiliter* credatur. "

XLV. P. Viva *q.* 6. *de pœnit. a.* 1. *n.* 1. Immo *Lugo disp.* 27. *sec.* 2. *n.* 24. putat „ eum qui lucratur indulgentiam, non obligari ad pœnitentiam, *etiamsi detur in medicinam*: quia medicus non præcipit, sed „ suadet remedium, & solus judex præcipit pœnam. Quare si non tenetur pœnitens ratione indulgentiæ ad pœnam quæ „ præcipitur, nec tenebitur ad medicinam, „ quæ solum suadetur, nisi forte aliquando „ ad illam obligetur jure naturali, ne facile labatur. "

XLVI. P. Sporer *p.* 3. *c.* 4. *q.* 1. §. 4. *n.* 548. „ Sententia sane gravium Doctorum Soti, Cajetani, Sylvestri, Medinæ, „ ac Navarri Man. c. 26. n. 20., nimirum liberum esse pœnitenti acceptare, „ vel repudiare pœnitentiam a Confessario „ impositam, etsi maxime post Tridentinum, non intrinsece, *tamen extrinsece probabilis*, ad hoc servire potest Confessario „ ut NEMINEM sine absolutione remittat „ qui eam sententiam secutus, nollet acceptare pœnitentiam impositam, paratus „ Deo satisfacere in hac vel in altera vita, „ *dummodo* aliquam vel LEVISSIMAM pœnitentiam subire velit, v. g. aliquot PATER „ & AVE, tunsionem pectoris &c. "

XLVII. P. La-Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1788. „ Putant *Lamas*, & *Stoz* ad hoc munus (Confessarii) satis DOCTOS esse illos „ qui integram SUMMAM CASUUM diligenter legerint, vel attente AUDIERINT *explicari*. Quod si quis de se ipso dubitet, „ sistat se examinatoribus ab Episcopo vel „ superiore constitutis; qui si eum satis „ scire judicent, potest acquiescere, & cum „ fiducia in Deum aggredi functionem, „ quamvis omnium maximam, & gravissimam. *Stoz*, *Sporer*. "

XLVIII. Idem La-Croix *ibidem n.* 1795. *pag.* 284. „ *Recte notat* GOBAT *tr.* 6. *n.* 321. „ Confessarium debere scire SENTENTIAS „ PLURES, quæ vere probabiles sunt, circa materias morales, eo quod sæpe, ubi „ non agitur de valore Sacramenti, non „ possit, nec expediat pœnitentes dirigere „ SECUNDUM UNICAM DOCTRINAM. "

XLIX. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 7. „ Innoc. XI. an. 1679. voluit ut Episcopi „ non permittant venialium confessionem „ fieri simplici Sacerdoti non approbato ab „ Episcopo, aut Ordinario . . . . Puto tamen cum Gard. & aliis apud *Croix* quod „ non sit invalida, & quod non exponeretur periculo frustrationis Sacramentum: „ cum *enim probabile sit jurisdictionem* conferri Sacerdoti *immediate a Christo Domino*; & cum jurisdictione probabili valide „ conferatur Sacramentum Pœnitentiæ, ut „ dicemus quæsito nono; idcirco valide confertur Sacramentum a simplici Sacerdote „ dumtaxat a venialibus, aut a mortalibus „ alias absolutis. "

L. Salmanticenses *tr.* 6. *c.* 2. *pun.* 2. *n.* 16. „ Rogabis primo, an si contingat quempiam bona fide confitentem de solis venialibus alicui simplici Sacerdoti, habere „ fortasse occultum, & invincibiliter oblitum aliquod mortale, adhuc confessio & „ absolutio valeat, qua indirecte etiam mortalia remittantur? Negat Candidus. . . . „ Affirmant tamen *probabiliter*, in casu posito adhuc confessionem, & absolutionem „ valere, qua indirecte etiam mortalia remittentur, cum onere tamen confitendi „ mortalia invincibiliter oblita legitimo Confessario, cum postea venerint in memoriam, & aderit tempus præcepti Confessionis. Suarez, Granados, Leander, „ Henrix. "

LI. Leander *tr.* 5. *disp.* 11. *q.* 14. „ An „ saltem possit omnis Sacerdos nullo modo „ expositus valide absolvere pœnitentem qui „ bona fide confitetur peccata venialia, & „ mortalia simul? .... Probabilius respondeo, posse in utroque casu valide absolvere a mortalibus, licet certior factus „ pœnitens, quod Sacerdos ille non habeat „ jurisdictionem super mortalia, teneatur „ iterum confiteri. "

LII. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 16. „ Respondeo, jurisdictionem conferri non solum „ quando errori communi adjungitur titulus coloratus . . . . sed etiam *probabiliter*, si error communis non conjungatur „ cum titulo colorato; puta, si Sacerdos „ non habens jurisdictionem bona vel *mala fide* exponat se confessionali ad audiendas confessiones, communiter censetur „ Confessarius approbatus. Ita Diana, Molfesius . . . . Debet autem hic error esse „ probabilis, *non vero supinus*, *aut crassus*. "

LIII. Idem Viva *q.* 8. *a.* 2. *n.* 1. & 2.

„ Videtur non licere conficere Sacramen- „ tum Pœnitentiæ cum jurisdictione proba- „ bili, saltem quando potest haberi jurisdi- „ ctio certa. Nihilominus censeo licitum „ esse absolvere cum jurisdictione probabi- „ li. . . . Hinc sequitur ab Innoc. XI. in „ prima ex ejus proscriptis thesibus non es- „ se damnatam hanc sententiam: QUIA DE- „ BUISSET ILLAM APERTE DAMNARE, si „ voluisset, quod non solum in iis quæ per- „ tinent *ad materiam & formam Sacramen-* „ *ti*, sed etiam in iis quæ pertinent ad *ju-* „ *risdictionem* sequamur opinionem tutiorem, „ omissa probabili, *ut multi viri docti cen-* „ *sent*. “

LIV. P. Franciscus Fegelli *par.* 1. *c.* 2. *n.* 31. *pag.* 14. „ Praxis & usus *omnium Con-* „ *fessariorum* obtinuit ut impendant absolu- „ tionem cum jurisdictione probabili. Ergo „ ne tot eorum actus sint irriti cum maxi- „ mo pœnitentium damno, recte judicatur „ Ecclesiam certissime conferre jurisdictio- „ nem, si antea non dabatur. “

LV. P. Viva *in Curs. Theol. q.* 9. *a.* 3. *n.* 2. hæc disputat, & resolvit. *Quæritur secundo, an ignorantes reservationem, illam incurrant: & idem quæritur de non advertentibus ad illam dum* ACTU *peccant*. Post multa sic concludit. „ Quare a primo ad ulti- „ mum nec reservationem, neque excom- „ municationem incurrunt qui illas igno- „ rant; & quia communiter Doctores in- „ advertentiam actualem, & oblivionem „ æquiparant ignorantiæ invincibili, & in- „ culpabili, inde fit *quod non advertens ad* „ *pœnam sive reservationis, sive censuræ, il-* „ *lam non incurrat;* non secus ac si ignoraret. „ Unde Sanchez *lib.* 4. *c.* 12. docet, quod „ si quis v. g. in pœnam perjurii vovisset „ jejunare, quoties mentitur, si deinceps „ mentiatur advertens ad votum non men- „ tiendi, non vero ad pœnam impositam „ jejunandi, peccaret quidem, sed non te- „ neretur jejunare, ex hoc scil. principio, „ quod pœna extraordinaria, & medicinalis „ non incurratur ab eo qui illam ignorat, „ AUT NON ADVERTIT ad illam. “

LVI. P. Sporer *par.* 3. *cap.* 6. *sec.* 1. §. 3. *n.* 735. „ Quintanadvenas rotunde scribit: „ Ignorantia reservationis, sive juris, sive „ facti, *etiamsi sit vincibilis, excusat a re-* „ *servatione*. Et sane sequitur manifeste ex „ dictis. Si enim dubium de reservatione „ ab eo excusat, multo magis excusabit „ ignorantia reservationis *etiam vincibilis*. “

LVII. Idem Sporer *ibidem*. „ Bene ob- „ servat Gobat, merito censens, Confessa- „ rium regularem non fore fidelem suo Præ- „ lato, si nactus pœnitentem implicitum „ peccato reservato, sed reservationis igna- „ rum, non dicat expresse: Te quidem ab- „ solvo hac vice (*scilicet ex probabili opi-* „ *nione* D. D. & benigna interpretatione „ mentis Superioris, ne bona fide proce- „ dens idem peccatum mortale bis debeas „ confiteri) scito imposterum te a me non „ posse absolvi sine expressa voluntate Su- „ perioris: quod ipsum consulere soleo Pa- „ rochis, & Vicariis de reservatis casibus „ episcopalibus sollicitis. “

LVIII. P. Viva *in trut. in proposit.* 41. *Alex. VII. n.* 16. „ Dubitatur hic, an pos- „ sit absolvi qui in occasione peccandi pro- „ xima versatus est, antequam illam tol- „ lat; præsertim si in alia Confessione id „ promisit, & deinde non stetit promissis? „ Nonnulli cum Con. *disput.* 8. *de pœnit.* „ *n.* 133. Fill. Azor. Sanch. putant absol- „ vi non posse extra casum necessitatis: „ immo Cardenas *diss.* 40. *c.* 5. *a.* 4. *n.* 108. „ putat id colligi ex propositione 61. In- „ noc. XI. ubi damnatur, quod absolvi pos- „ sit qui in proxima occasione peccandi „ versatur, quam potest, & non vult omit- „ tere. Et ratio videtur esse, quia qui ad „ Sacramentum Pœnitentiæ accedit, ante- „ quam occasionem illam tollat, censetur „ eam nolle ejicere, atque adeo sine debi- „ to proposito efficaci non peccandi de ce- „ tero accedere; quandoquidem in hoc ipso „ quod occasio peccandi non tollatur, quan- „ do potest tolli, peccatur. Neque obstat „ quod dicat habere propositum tollendi: „ nam si solum proponit illam tollere de „ futuro, & non statim tollit, eo ipso vult „ de præsenti in ea occasione manere, at- „ que adeo peccat; sicut qui appropinquan- „ te leone proponit fugere, & non statim „ fugit, censetur velle in periculo mortis „ manere.

„ Communius tamen cum Suar. *disp.* 32. „ *sec.* 3. *Tabiena*, & alii censent, posse hu- „ jusmodi pœnitentem absolvi semel ac ite- „ rum, si appareant hic & nunc vera si- „ gna doloris, & propositi efficacis tollendi „ statim occasionem proximam; immo *Cor-* „ *duba*, *Cajet.*, & alii putant, quod pos- „ sit etiam *tertia*, & *quarta vice absolvi;* „ esto sæpe expediat absolutionem differre, „ quousque proxima illa occasio tollatur. „ Debet tamen omnino absolvi etiam an- „ te separationem ab illa, tum si instet

„ pe-

„ periculum mortis, tum si dilata absolu„ tione, credatur non habiturus opportuni„ tatem redeundi, aut ex alia causa non „ rediturus. Ratio cur videatur posse pri„ ma & secunda vice absolvi, est, quia „ *potuit pœnitens aut immediate ante, aut au„ diendo concionem, aut audiendo ipsius Con„ fessarii admonitiones excitari ad verum & „ efficax propositum non peccandi, in quo ca„ su est sufficienter dispositus. Sic passim ab„ solvuntur pœnitentes per hoc quod proponant „ restituere, quamvis ante Confessionem non re„ stituerint, prout poterant*: quia ex admoni„ tionibus Confessarii *potest* hic & nunc con„ surgere verum propositum restituendi, quod „ ante Confessionem vel erat debile, vel „ putabatur sufficiens, esto per aliquod tem„ pus opportunum restitutio esset differen„ da. Ergo hoc idem fieri potest in eo qui „ tenetur proximam occasionem tollere. Ne„ que ex propositione illa 61. Innoc. XI. „ eruitur, quod absolvi non possit: nam „ qui proponit occasionem statim tollere, „ non potest dici, quod illam velit de præ„ senti; sicut nec dicitur velle periculum „ mortis qui appropinquante leone propo„ nit fugere statim ac potest. Caute tamen „ in hoc procedendum, eo quod passim hu„ jusmodi propositum non est efficax in eo „ qui potuit antecedenter occasionem pec„ candi tollere, & nondum sustulit.

LIX. P. Martinus Torrecilla plures opiniones laxas de sacramento Pœnitentiæ docet. Advertendum tamen, ab aliis quoque Casuistis easdem defendi, quos ego citare prætereo brevitatis causa. „ In propositio„ ne 57. damnata ab Innoc. XI. circa at„ tritionem naturalem, videtur non venire „ damnatum dicere, sufficere attritionem „ supernaturalem existimatam, etsi in re „ naturalis sit. “ Idem Torrecilla *in propos. damn. ad proposit.* 57. *Innoc. XI. tr.* 8. *concl.* 3. *n.* 19. *fol.* 461.

LX. Idem Torrecil. *tom.* 3. *consult. consult.* 12. *Miscel. n.* 2. *fol.* 454. „ Quando con„ fessio est tantum de venialibus, non re„ quiritur dolor, attritiove illa de qua Tri„ dent. *sess.* 14. *cap.* 3. sed sufficit quod pœ„ nitens ad confessionem accedat desiderio, „ & voluntate confitendi, sine actuali pec„ candi complacentia. “

LXI. Idem *tom.* 2. *sum. tr.* 4. *disp.* 4. *sec.* 1. *cap.* 3. *n.* 17. *fol.* 418. „ Peccata sub dubio, „ etsi stricte tali positivo, negativove, non „ sunt confitenda necessario. “

LXII. Idem loc. cit. *tr.* 1. *disput.* 2. *c.* 4. §. 2. „ Grave saltem non est in confessio„ ne sacramentali (præsertim si ea sit ge„ neralis, licet voluntaria) simulare pec„ cata gravia præterita, nunquam exposita „ in confessione, quasi ante acta esset. “

LXIII. Idem *ibidem* §. 7. *n.* 512. *fol.* 75. „ Qui in confessione omisit letale, quod ex „ conscientia erronea vincibili tale non pu„ tabat, non tenetur eo animadverso, con„ fessionem repetere, sed tantum peccatum „ quod omisit, confiteri. “

LXIV. Idem *ibid.* §. 10. *n.* 633. *fol.* 86. „ Generatim rudes & ignorantes ad confes„ sionem perficiendam possunt admitti, etsi „ nullum præmiserint examen. “

LXV. Idem *tom.* 2. *sum. tr.* 1. *disp.* 2. *c.* 4. §. 10. *n.* 643. *fol.* 87. „ Confessor potest ab„ solvere pœnitentem, etsi certo sciat in „ peccato mortali esse, quod nec interro„ gatus confitetur: credere enim debet ju„ stam causam illud negandi habere. “

LXVI. Idem *ibid. tr.* 4. *disput.* 4. *sect.* 2. *c.* 1. *n.* 30. *fol.* 426. „ In tribus casibus pot„ est simplex Sacerdos actu administrare Sa„ cramentum pœnitentiæ. 1. Si confessio sit „ de venialibus. 2. Si sit de mortalibus jam „ confessis, immo & de oblitis in aliis con„ fessionibus. 3. In periculo mortis, & pro„ babiliter etiam præsente Parocho, vel Sa„ cerdote approbato. “

LXVII. Idem *ib. c.* 3. *n.* 28. *fol.* 432. „ Quili„ bet Sacerdos approbatus potest in vi crucia„ tæ absolvere toties quoties a casibus occul„ tis Bullæ Cœnæ Domini, hæresi excepta. “

LXVIII. Idem *ibid. sec.* 3. *c.* 1. *num.* 54. *fol.* 442. „ Parochus eligibilis est in Con„ fessarium vi Cruciatæ, aut Jubilæi in to„ ta diœcesi, immo & in alienis. “

LXIX. Idem *ibid. tr.* 1. *disp.* 2 *c.* 4. §. 5. *n.* 289. *fol.* 57. „ Regulares privilegio Bul„ læ Cruciatæ uti possunt, ut independen„ ter a Prælatis suis a quolibet Confessario „ absolvantur, etiam a casibus in Ordine „ suo reservatis. “

LXX. Idem *ibid. tr.* 4. *disp.* 4. *sec.* 2. *c.* 3. *fol.* 436. „ Probabile est Regulares approba„ tos posse adhuc vi suorum privilegiorum „ absolvere a casibus occultis Bullæ Cœnæ, „ excepta hæresi. “

LXXI. Idem *Tom. in propos. damn. tr.* 2. *conf.* 1. *a n.* 34. *fol.* 97. „ Sacerdos saltem „ Regularis limitate approbatus pro certo „ genere personarum, vel pro hoc vel illo „ loco, virtute Bullæ Cruciatæ, vel Jubi„ læi eligi a quibusvis illimitate ad Con„ fessiones potest. “

LXXII.

LXXII. Idem *in propos. damn. dict. tr.* 2. *cons.* 1. *n.* 37. *fol.* 97. „ In propositione 13. „ ab Alexand. VII. damnata, non venit „ comprehensa sententia dicentium, Sacer- „ dotem approbatum pro determinato tem- „ pore, eo transacto eligibilem esse per Bul- „ lam, vel Jubilæum, immo & locum ha- „ bere potest, quando limitatio temporis „ absque ulla causa fuit posita vel mala, „ vel libera voluntate Ordinarii. "

LXXIII. Idem *ibid. tr.* 4. *disp.* 4. *sect.* 3. *c.* 3. *n.* 17. & 18. *fol.* 446. „ Approbatio se- „ mel absolute concessa Regularibus, nisi „ sit justa causa revocandi, saltem ab eo- „ dem Episcopo concedente neque juste, „ neque valide revocabilis est. "

LXXIV. Idem *ibid. n.* 20. & 21. *fol.* 447. „ Nulla alia censenda est causa sufficiens ut „ Episcopus revocare licite, & valide pos- „ sit approbationem semel absolute conces- „ sam Regularibus, nisi quia Regularis scan- „ dalose vivit, errores seminat, omnimode „ insordescit, vel mente captus sit. "

LXXV. Idem *ibid. n.* 9. *fol.* 449. „ Pro- „ babile est Regularem ab Episcopo appro- „ batum, etiamsi diœcesim mutet, semper, „ & ubique approbationem illi durare, so- „ lummodoque concessione jurisdictionis il- „ lius Episcopi, ad cujus diœcesim transit, „ indigere. "

LXXVI. Idem *Tom. de Episc. tr.* 2. *q.* 3. *sec.* 2. *difficult.* 3. *n.* 82. 83. & 88. *fol.* 208. „ Regulares semel approbati ab Episcopo „ unius diœcesis nequeunt ab eodem, ne- „ que a successore ejus novo examini sub- „ jici; immo nec Sacerdotes sæculares, nisi „ licentia ipsis fuerit absque examine con- „ cessa, vel si examen præcesserit, alia ju- „ sta causa interveniente, ut examini sub- „ jiciantur. "

LXXVII. Idem *in propos. damn. tract.* 2. *consult.* 4. *a n.* 3. *fol.* 107. „ Sacerdos Regu- „ laris approbatus ab Ordinario suo ad au- „ diendas confessiones Religiosorum, ubi „ non est recepta Constitutio Gregorii XV. „ *Inscrutabili*, potest ex vi talis approba- „ tionis audire confessiones Monialium, et- „ iam earum quæ Episcopo subjiciuntur: & „ ubi est recepta, id ipsum virtute Crucia- „ tæ potest. "

LXXVIII. Idem *Tom.* 3. *Consult. cons. de pœnit. n.* 1. & 2. *fol.* 342. „ Episcopus qui in „ ingressu suo per publicum edictum præci- „ pit ut omnes Confessarii tam sæculares, „ quam regulares examini præsententur, & „ quod dicto termino transacto a confessio- „ nibus cessent, non solum injuste, sed nul- „ liter procedit. "

LXXIX. Idem *in propos. damn. tr.* 2. *de pœnit. consult.* 1. *n.* 26. & 27. *fol.* 96. „ O- „ mnes Regulares, adhuc & Religiosi, ac „ Equites S. Jacobi, Calatravæ, & Alcan- „ taræ, & pariter Moniales virtute suorum „ privilegiorum possunt confiteri cum quo- „ libet Sacerdote simplici, etiam ad annuum „ præceptum adimplendum, ut minimum- „ que hoc non venit damnatum in propos. „ 13. ab Alex. VII. damnata. "

§. III.

Opiniones quæ P. Balthassari Francolino æquo rigidiores videntur.

PRopositiones quos æquo rigidiores P. Francolinus in Merbesio, Genneto, & Juvenino deprehendit, tales mihi visæ non sunt. Nihilosecius, ut iterum palam faciam me a partium studio liberum esse, easdem transcribere, atque lectorum studio subjicere operæ pretium existimavi, quales referuntur a P. Francolino, cujus etiam animadversiones referam. Præmittit P. Francolinus, se non tamquam censorem has propositiones rescribere, sed ut ex illis judicet lector, an sit aliqua in scholis doctrina justo rigidior. Inquit enim: *Si ergo eorum doctrina rigidior est, jam rigidior doctrina, ac proinde* RIGORISMUS *multorum est.*

Aliquot BONI MERBESII *propositiones, excerptæ a P.* FRANCOLINO *in suo opere inscripto* FRANCOLINUS VINDICATUS, *c.* II. *pag.* 123. *edit. Venet.*

I. Merbesius. *Veri nominis contritio, seu conversio cordis ad Sacramenti valorem necessaria, Dei super omnia dilectionem exigit.* In Summ. Christ. Tom. II. pag. 37.

II. *Francolinus.* „ Quamvis postea dicat, „ sufficere dilectionem Dei initialem, seu „ inchoatam, & non perfectam, significat „ præcise non requiri dilectionem intensam; „ ceterum veram caritatem theologicam re- „ quirit. Constat enim quod caritas, etiam „ remissa, est vera caritas theologica, sic- „ ut calor remissus est verus calor. "

III. Merbesius. *Ad veram contritionem non solum requiritur dolor de universis peccatis mortalibus generatim, & confuse conceptus; verum etiam specialis & distinctus de singulis peccatis tam quoad numerum, quam quoad speciem conceptus.* pag. 54. col. 1.

IV. *Francolinus* pag. 123. „ Quamvis au-

„ tem

„ tem moneat satis esse ut id fiat unico „ actu, vult tamen ut is actus tendat in „ peccata singillatim recogitata secundum „ speciem, & numerum. "

V. Merbesius. *Ab sanctis Patribus quatuor afferuntur rationes, ob quas Sacerdos pœnitentium reconciliationes differre teneatur. Si quis dixerit, id jam nec fieri posse, nec debere, tametsi sit priscis temporibus factitatum; respondeo, quod olim factitatum est, nostris etiam hisce temporibus esse faciendum, si eædem illæ rationes, propter quas id olim usurpatum est, nostra etiam hac ætate vigeant.* pag. 94. Affert autem ibidem solas has quatuor rationes. *Prima*, inquit, *ut ex diuturnitate temporis, & difficultate curationis, mali ab semetipso perpetrati magnitudinem peccator intelligeret. Secunda ut ipse peccator reconciliationem, ad quam per tot gemitus & labores pervenerat, assecutus, studiosius peccatum effugeret, atque ita partam tot lacrymis gratiam diligentissime retineret. Tertia, ut inde liqueret, quanta obstinatos peccatores alta ex aliis peccare solitos, maneant supplicia, si tam ægre ad Deum reverti properantibus, & pœnitentiæ labores obeuntibus, remissionis gratia conceditur. Quarta denique, ut intima cordis conversio soli cordium scrutatori bene perspecta, & cognita, tandem per aliquod saltem tempus inter pœnitentiæ labores exhibita, in Sacerdotum notitiam deveniret.*

VI. *Francolinus* pag. 124. „ Cum autem „ hæ rationes etiam modo vigeant, si olim „ viguere, sequitur quod etiam modo de„ beat differri absolutio. . . Loquendo de „ pœnitentibus qui habent inveteratum ha„ bitum peccandi, sic differit (Merbesius.) *Ejusmodi homines non sunt cito absolvendi, quia nonnisi ægre admodum convertuntur ad Deum, sicut oportet. Nam, ut ait S. Thomas* 1. 2. *q.* 78. *a.* 2. *ad* 3. „ ille qui pec„ cat ex habitu, semper gaudet de hoc quod „ ex habitu operatur, quamdiu habitu uti„ tur; sed quia potest habitu non uti, sed „ per rationem, quæ non est totaliter cor„ rupta, aliquid aliud meditari, potest con„ tingere quod non utens habitu, doleat de „ hoc quod per habitum commisit; & sic „ plerumque tales pœnitent de peccato, „ non quia eis peccatum secundum se dis„ pliceat, sed propter aliquod incommo„ dum quod ex peccato incurrunt. " *Hæc S. Thomas. Ergo cum peccantibus ex habitu vitioso non displiceat peccatum secundum se, quatenus scil. est offensa Dei, sed propter aliquod detrimentum, vel incommodum temporale, quod ex ipso percipiunt, ita affectis, sicut & quibuslibet aliis ita animatis, ad tempus deneganda est, & differenda sacramentalis absolutio, donec eorum conversio per dignos pœnitentiæ fructus ex inchoato saltem Dei amore concepta cernatur & appareat.*

VII. *Francolinus* pag. 124. „ Omitto quod „ hic Merbesius addit de suo verbum illud „ *temporale*, quod non est in textu D. Tho„ mæ, quem ipse allegat: quodque S. Tho„ mas non agit ibi de accedentibus ad Con„ fessionem, ad quam qui sponte accedunt, „ non solent dolere de peccato ad vitan„ dum aliquod incommodum temporale, sed „ *saltem* ex timore gehennæ cum spe ve„ niæ, & ut reconcilientur Deo, adeoque „ cum aliquo amore Dei. Illud videtur in„ tollerabile, quod tam multa is auctor exi„ gat ut hi pœnitentes tandem absolvantur. "

VIII. Duo obiter in doctrina P. Francolini animadverto, minime ut sive Merbesii, sive Juvenini, sive Genneti vindicias suscipiam, sed ne imperiti errent. Utique in textu S. Thomæ non est illud *temporale*, sed est in P. Viva, & aliis infra citandis. *Qui sponte accedunt* (inquit Francolinus) *non solent dolere de peccato* &c. Spontaneus ergo accessus ad *Confessionale* argumentum est sufficientis doloris pro sacramento suscipiendo? Hanc doctrinam, quæ mihi videtur justo laxior, quamque multi Probabilistæ docent, infra refellam. Eam nunc indicasse sufficiat.

IX. Merbesius: *Contraria vitiosis habitibus adhibenda sunt remedia: ergo perperam agunt Confessarii qui ad profligandos superbiæ, avaritiæ, libidinis, ebrietatis, & maledicentiæ habitus, qui radices habent altiores, aliquot dumtaxat preces injungunt.* pag. 121.

X. *Francolinus* pag. 124. „ Hos Confessa„ rios sic generatim nec S. Thomas, nec „ S. Antoninus damnat, apud quos excu„ satur, aut etiam laudatur Confessarius be„ nignius agens cum pœnitentibus infirmæ „ virtutis, in quibus gravius onus pœniten„ tiæ exiguum contritionis ignem extin„ gueret. "

XI. Merbesius: *Si pœnitens crebro in peccata letalia caderet, probari posset per duos menses, vel toto trimestri; quo exeunte, si vera prospiceretur emendatio profecta ex integra ejus fidelitate, & ex vi qua peccata diuturna consuetudine insita ex animo revellere conatus esset, posset absolvi.* pag. 141. col. 2

XII. *Francolinus* pag. 124. „ Sed quid fiet „ cum illis qui aut redire non possunt amplius,

„ plius, aut redire non possunt tempore con„ stituto, qui certe sunt innumeri? "

XIII. Merbesius. *Satisfactionem admissorum non potest pœnitens alteri reservare sæculo, ut in Purgatorio impleatur*. pag. 165. col. 2.

XIV. *Francolinus* pag. 125. „ Si sensus sit „ quod neque pars possit alteri sæculo re„ servari; propositio opponitur doctrinæ Ray„ mundi, Humberti, Antonini, ut pate„ bit consulenti eorum Summas. "

XV. Merbesius. *Pœnitens cui certo constiterit sibi leviorem quam sua mereantur crimina, ex praxi Ecclesiæ satisfactionem ab Sacerdotibus impositam esse, ad aliam ultro assumendam tenetur, quæ quidem tota ad aliquam æqualitatem cum pœna temporali pro peccatis debita perveniat*.

XVI. *Francolinus* pag. 125. „ Addit ratio„ nem, quam dicebam, nempe præceptum „ naturale, & divinum satisfaciendi Deo per „ pœnam culpæ correspondentem. Quæ hinc „ angustiæ in miseros pœnitentes, qui de „ hoc ipso dubitabunt, an vere careant hac „ certitudine, quique, ut prudenter judi„ cent, quod ipsi servent hoc divinum præce„ ptum, tenebuntur scrutari, quæ sit pra„ xis Ecclesiæ circa hoc. Et hinc iterum „ angustiæ. "

XVII. Merbesius. *Oportet quemcumque Sacerdotem animas in pœnitentiæ tribunali rite moderari, & regere cupientem, imbutum esse, & instructum notitia canonum, seu regularum, quas sancti Patres, & Concilia ad plectenda mortalium flagitia & condiderunt, & promulgarunt: alioquin perrumpet decretum Cælestini Pontificis sanctissimi, insertum in corpus juris, hisque verbis conceptum: Nulli Sacerdotum liceat suos canones ignorare, aut quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare*. pag. 182. col. 2.

XVIII. *Francolinus* pag. 125. „ Utile pro„ fecto est hos canones perdiscere, & ideo „ Confessarii monentur ut eos nosse sata„ gant; at necessarium id esse, & lege præ„ ceptum, non probatur eo mandato Cæle„ stini, quod aut modo non adstringit, cum „ canones pœnitentiales non sint in usu; „ aut non loquitur de illis, cum eorum no„ titia non esset omnibus Sacerdotibus quos „ ibi alloquitur Cælestinus, necessaria, & „ forte nec omnibus Confessariis. "

XIX. Rigorismi Merbesium arguit P. Francolinus. Sed audiant omnes judicium quod de *Summa Merbesii* tulit sapientissimus Cardinalis de AGUIRRE *diss*. X. *in Concil. Hispan. excur*. 2. ubi hæc habet: „ Merbesius Do„ ctor Theologus, & valde versatus in ca„ nonibus sacris, ut ostendit Summa Chri„ stiana ipsius edita duobus vastis volumi„ nibus Parisiis an. 1683. . . . . Non sum „ nescius id opus a nonnullis incusari ni„ miæ severitatis, sive rigoris. Sed fortas„ se ut ita censeant, in plerisque rebus ger„ mana causa est, non quia sententiæ ipsius „ strictiores justo sint, sed quod illorum con„ scientia laxa est; ut hic quodammodo lo„ cum habeat dictum illud vetus: *Pedes tui* „ *non calcant spinas, sed habent*.

GASPARIS JUVENIN *propositiones*.

I. Juvenin pag. 503. edit. Lugd. col. 2. init. hanc statuit conclusionem: *Eo intensius debet esse peccati odium, quo graviora sunt crimina*.

II. *Francolinus* pag. 126. n. 5. „ Addit„ que id esse in præcepto secundum ali„ quos, licet secundum aliquos non sit. „ Ipse autem jam ingerit scrupulum, dum „ vult ut ad amovendum scrupulum *impen*„ *sius, & sæpius debitam contritionis intensio*„ *nem a Deo postulemus* "

III. Juvenin: *Qui solo timore pœnæ dolet, de suæ contritionis supernaturalitate cum fundamento dubitabit*. pag. 509. col. 2.

IV. Juvenin: *Divinum præceptum confessionis obligat lapsum intra breve tempus, ita ut lapso non liceat in multum tempus secundum prudentem æstimationem suam confessionem differre*. pag. 63. col. 2.

V. *Francolinus* pag. 127. „ Hæc proposi„ tio est contraria omnibus Doctoribus, uno „ vel altero excepto, ut dictum est. "

VI. Juvenin: *Jure divino est necessaria satisfactio lapsis post Baptismum*. pag. 676. col. 2.

VII. *Francolinus* pag. 127. „ Et quidem „ condigna, ita ut levis injungi non possit „ pro gravibus, ut postea probare conten„ dit. Igitur cum Ecclesia non possit dis„ pensare in præceptis divinis, & natura„ libus, male dispensavit in hoc, ut certe „ fecit sæpissime. "

VIII. Juvenin: *Periculum est ne viri nobiles, qui magno suæ famæ desiderio tenentur, ruant ad duella, si in iis locis permaneant in quibus prævident suam famam, quam deperdunt, adducendam esse in discrimen. Dimittendi sunt igitur absque sacramento, si ex illis locis discedere detrectent*. pag. 742. col. 2.

IX. *Francolinus* pag 1227. „ Hoc pericu„ lum non videtur proximum, nec ea *præ*„ *visio officere videtur*, si alioquin habeant „ firmum propositum abstinendi ab omni „ pec-

„ peccato. Alioquin vix ullus miles nobi-
„ lis potest absolvi. "

Rigorismus FRANCISCI GENNETI *Episcopi Vasionensis*.

I. Gennetus *Tom.* 4. *tract.* 6. *cap.* 5. *q.* 19. „ Requiritur, ut possit Confessarius prudenter judicare, contritionem pœnitentis includere quatuor circumstantias quas Tridentina Synodus censuit necessarias &c. *Tertia est firmum constansque*, *seu non vacillans novæ vitæ propositum*.

II. *Francolinus* Lib. 2. disput. 10. n. 26. pag. 99. edit. Venet. „ At ipsi forte non vident suæ doctrinæ consequentias, ut certe eas non vidisse dicendus est Franciscus Gennetus in sua recentissima Theologia morali edita Parisiis anno 1703. Ex pluribus exemplis *rigidissimæ ipsius doctrinæ*, unde gravia sequuntur absurda, unum afferam *ex Tomo* 4. *tr.* 6. *de Sacram. Pœnit.* ubi *cap.* 5. *qu.* 19. docet, ad veram contritionem in hoc Sacramento requisitam, esse necessarium *constans propositum*: non inquit propositum, sed *constans propositum*, idque debere innotescere Confessario. "

III. En rigorismum Genneti. Ad veram peccatoris in Deum conversionem non modo requirit *propositum utcumque*, ut fieri solet, sed *firmum*, *constansque*, *seu non vacillans*. Hæc autem doctrina, clamat P. Francolinus, non rigida tantum est, sed etiam *rigidissima*. Rigorista ergo est S. Paulus, qui 2. *Cor.* 7. docet: *Quæ enim secundum Deum tristitia est*, *pœnitentiam in salutem stabilem operatur*. Et tamen hoc est potissimum exemplum quod affert P. Francolinus, ut demonstret *doctrinam* Genneti esse *rigidissimam*, nedum rigidam. Si quis diceret, oppositam P. Francolini doctrinam, nempe ad veram pœnitentiam sacramentalem *sat esse propositum inconstans*, *& vacillans*, esse laxissimam, abluderet ne a vero?

BREVIS ANIMADVERSIO.

Conferat nunc lector præjudiciorum vacuus propositiones quas ex *Merbesio*, *Juvenin*, & *Genneto* refert P. Francolinus, cum propositionibus quas ego §. antecedenti ex permultis Probabilistis recensui. Deinde concludat, quisnam potiori jure vocis sonitum extollere jure valeat, & debeat. Verum luculentiora in universo hoc opere argumenta istius judicii formandi dabimus.

CAPUT II.

Axiomata quorumdam Casuistarum, quæ sunt veluti loci theologici, seu fontes, unde isti suas hauriunt conclusiones, & resolutiones.

PRÆLOQUIUM.

INitio Tomi primi hujus Compendii locos Theologiæ christianæ brevi calamo exposui. In præsens axiomata quædam exponam quæ plures Casuistæ, invecto Probabilismo, pro locis veluti theologicis, unde suas eruunt conclusiones, habent. Probabilismus, ut ostensum suo loco est, pro conscientiæ & honestatis regula constituit tum veritatem, tum falsitatem, dummodo hæc probabilitatis, & ignorantiæ invincibilis veste induta sit. Et sane, novo opinandi modo invento, principia excogitanda erant quæ essent tali sistemati consentanea. Nihil dico quod non prædixerint Alexander Papa VII. Ecclesia Gallicana, atque graviores Theologi. Ne vero quisquam suspicari jure queat, me hæc scribere ad invidiam omnibus Casuistis creandam, testor primo, me auctores omnes venerari, & suspicere; deinde aperte, & perspicue declaro, me non adscribere generatim omnibus Casuistis AXIOMATA, quæ mox subjiciam, sed illis dumtaxat qui totidem verbis eadem docent, & iisdem utuntur. Denique si minus vera, quæ scripturus sum, aliquibus apparebunt, eadem confutandi, atque labefactandi plena libertas esto. Quæ mihi certa videntur, promo. Falli dubio procul possum: idcirco aliorum judicio refellenda subjicio. In hunc porro locum remisi hæc axiomata refellenda, quia eorumdem usus præcipue in administrando sacramento Pœnitentiæ obtinet, ut experientia omnibus nota patet. Ad rem.

AXIOMA I.

Cave a Rigorismo, cave a Rigoristis. Sancta benignitas propugnanda est: & Rigorismus quotidie magis invalescens exterminandus in administrando Pœnitentiæ sacramento.

ANIMADVERSIO.

Publica, & omnibus comperta experientia istius primi *axiomatis* falsitatem arguit. Matronæ, & matronulæ, amasiæ, & amasii, mimi nonnumquam, & mimæ sacramentum Pœnitentiæ frequentant. Quæ istorum pœnitentia, quæ jejunia, quæ cilicia,

quæ

quæ vigiliæ, quæ disciplinæ, quæ morum correctio? Ubinam ergo Rigorismus cavendus? Chimæra ergo est Rigorismus iste. Falleris. Profecto apud illos qui indicatis Christianis sacramentum Pœnitentiæ administrant, Rigorismum non offendes. Ubinam ergo? Apud illos qui præfatis Christianis administrare sacramentum recusant, nisi arti amatoriæ, ludis pecuniariis, & fortuitis, comœdiis, tragœdiis, theatris, choreis, usuris prius vale dicant. At hæc doctrina evangelica est, & universæ Ecclesiæ, nisi me omnia fallunt. Si isti Christiani & peccata, & peccandi occasiones reipsa derelinquunt, continuo absolvuntur ab ipsis Theologis qui ut *Rigoristæ* proclamantur. Cavendum itaque a *Laxismo*, qui altius vexillum explicat, secus a *Rigorismo* ab omnibus Catholicis in exilium pulso. Appellas ab experientia omnibus pervia ad libros? Ecce ex una parte Merbesius, Morinus, Gennetus, Natalis ab Alexandro, Pontasius, Besombes, Antoine, qui Rigoristæ appellantur. En ex altera parte Caramuel, Bordon, Diana, Bonacina, Zanardi, Moya, La-Cruz, Veracruz, Leander, Tamburinus, Gobat, Castropalaus, Sanchez, La-Croixius, Escobar, Alcozer, Bizozer, Burgaber, Sporer, Razemberger. Rogo omnes ut vel unicam solam propositionem Rigorismi damnatam, vel damnandam ex prioris classis operibus extractam objiciant, & tum Rigoristas illos vocent. Ego contra ex secundæ classis libris non unam, sed centenas & centenas dabo, partim certe damnatas, & partim quæ imbecillitati meæ damnandæ videntur. Judicent nunc sapientes, an de Rigorismo conquerendum sit. Vide præfationem in Tomum IX.

AXIOMA II.

Lex quæque gravis, & onerosa est. Ergo in favorem subditorum exponi debet.

ANIMADVERSIO.

Hic est secundus locus, quod veluti pro theologico Casuistæ nonnulli habent, ut heinc benignas opiniones deducant. Dubio procul leges omnes adversantur appetitionibus humanis, carni, & sanguini. Admisso autem hoc casuistico axiomate corruunt omnes leges divinæ, & humanæ. Passim Evangelium Christi clamat, & jubet ut crucifigamus carnem cum concupiscentiis nostris, ut quotidie crucem humeris nostris imponamus, & feramus, ut bellum continuum appetitionibus intentemus, ut mundanis spectaculis, deliciis, pompis renuntiemus, ut denique oculos, & sensus a vanitate avertamus. Quid gravius, quid onerosius humanitati? Si in favorem humanæ libertatis leges istæ interpretandæ sint, actum conclamatumque est de universo Evangelio, ceterisque humanis legibus.

AXIOMA III.

Tanta est divinæ misericordiæ benignitas erga homines, ut eodem loco habeat veritatem, & falsitatem pallio probabilitatis ornatam. Quare Christus Dominus in die tremendo judicii extremi dicet: Venite benedicti Patris mei, quia fuistis mendaces, perjuri, avari, probabiliter judicantes talia licita, & honesta esse.

ANIMADVERSIO.

Blasphemiæ forsitan probis Christianis hæc videbuntur. Sed pro certo habeant *hoc axioma* esse præcipuum, & veluti primum Theologiæ probabilisticæ locum theologicum, & fontem, unde Probabilistæ inferunt homines mentientes, pejerantes, fornicantes, se polluentes, fenerantes ex ignorantia invincibili, & probabiliter judicantes hæc, & ejusmodi opera esse honesta, & laude digna, præmium æternum, *per accidens* quidem, mereri. Scriptura sancta contra clamat: *Lex tua veritas. Omnia mandata tua veritas. Deus est veritas.* Ignorantia invincibilis a peccato excusat, at in virtutem æterno regno dignam mutare peccatum nequit neque per se, neque per accidens. Probare falsitatem, & iniquitatem nullo excogitabili modo Deus potest, quia hæc suæ divinæ naturæ repugnant. Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. Hæc *Tom. 2. Apparatus ad Theologiam Christianam* penitus profligata sunt.

AXIOMA IV.

Lex in controversiam, & in utramque partem disputata, dubia est, nec satis promulgata, ut obliget. Lex autem dubia non obligat, quia melior est conditio possidentis. Libertas humana possidet adversus omnes leges sive divinas, sive humanas hoc modo dubias.

ANIMADVERSIO.

Hic est alter locus theologicus præcipuus & universalis novi opinandi modi, seu Probabilismi. Eumdem labefactavi *loco cit.* Humana libertas subjecta nascitur legi æternæ Dei. Quare hæc lex contra libertatem, non liber-

libertas contra legem in dubio possidet. Heinc est quod sacri canones clamant: *In dubiis tutior pars est eligenda*. Sophismata Probabilistarum *loc. cit.* convulsa sunt.

AXIOMA V.

Peccata dubia positive non sunt confitenda. Et hic locus, inquit celebris Probabilista, IN DIES MAGIS RADICES AGIT.

ANIMADVERSIO.

Fatentur vel ipsi Probabilistæ, ut infra adductis eorumdem verbis ostendam, hanc doctrinam novam esse, sed invalescente probabilistica benignitate, *in dies magis radices agere*, & invalescere. Securis ad has veneficas, ut ego quidem arbitror, radices adjicienda est, ne antiquam & sanam Evangelii doctrinam inficiant, & corrumpant, juxta prædictionem Apostoli Pauli: *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt.... ad fabulas autem convertentur*. Infra ex instituto hunc *Probabilismi* surculum penitus præcidam.

AXIOMA VI.

Quod docent auctores probi, pii, & graves, licitum est, & honestum. Auctores pii, probi, & graves docent, licitum esse frequentare theatra, comœdias repræsentatas a personis sub diversi sexus specie prodeuntibus in scenam, ut artem amatoriam edoceant auditores: docent hos contractus, hos ludos, has conversationes, hæc solatia licita esse. Ergo Christiani sequentes opiniones istorum virorum piorum, proborum, & gravium, tuti in conscientia sunt.

ANIMADVERSIO.

Clamat ad Galatas *c.* 1. S. Paulus firmiter inhærendum esse Evangelio Christi, quidquid blandiloqui homines in oppositum dicant. *Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis; anathema sit.... An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, servus Christi non essem*. Quinam isti auctores graves, pii, & probi? Suntne Ecclesiæ Patres? sunt ne Ecclesiæ Doctores? Quid quod, si etiam Angeli essent, nullam iisdem adhibendam esse fidem docet S. Paulus? Unde sciam veros, aut falsos Doctores esse? *A fructibus eorum*, respondet Christus. Si mores, & vitam tuam conformant ad vitam Christi; si te per viam arctam, & angustam cum paucis ducunt: hi sunt viri graves, probi, & pii. Si contra per viam latam, & spatiosam, cum multitudine dirigunt: si mundi solatiis, & deliciis te saginari permittunt: si indulgent ut pompas, luxum, & mundanas vivendi rationes amplectaris: hi sane falsi prophetæ, & cæci directores sunt: & *si cæcus cæcum ducit, ambo in foveam cadunt*.

AXIOMA VII.

Jugum meum suave est. Favores ampliandi, odia restringenda.

ANIMADVERSIO.

Hoc fere unicum est Evangelii testimonium quod passim inculcant Probabilistæ plurimi. Verum ab iisdem inquiro, quomodo Christi jugum sit suave, si continuam carnis crucifixionem, quotidianam crucis delationem, orare pro persequentibus, & calumniantibus jubet; si castitatem immaculatam, & perpetuum mundi, & eorum quæ mundi sunt, odium præscribit; si per arctam, & angustam viam ambulare; si sanguinem fundere, & vitam cum morte commutare imperat, ut ejusdem coram tyranno fides propugnetur. Istud ne jugum suave? istud ne onus leve? Scilicet, respondent Patres omnes, quia caritatis robore, & divini amoris unctione ita foventur, instaurantur, eriguntur humanæ vires, ut jugum leve & suave fiat. Unum ex Patribus allegare sufficiat. S. Augustinum. *Vide quia oneratus non eris, si ipsum audieris*: Jugum enim meum leve est.... *Hæc sarcina non est pondus onerati, sed alæ volaturi. Habent & aves pœnarum suarum sarcinas.... Portant illas in terra, & portantur ab illis in cælo. Tu si misericordiam velis præbere avi, præsertim æstate, & dicas: Miseram istam aviculam onerant pennæ: & detrahas onus hoc, in terra remanebit, cui subvenire voluisti. Porta ergo pennas pacis, alas accipe caritatis. Hæc est sarcina. Sic implebitur lex Christi*. De verb. Apost. serm. 24.

Quid ad hæc Probabilistæ, quorum plures ita extenuarunt divini amoris mandatum, ut alii per totam vitam, alii per quinquennium, alii per biennium vix semel obligare doceant, & communiter omnes vel inchoati divini hujus amoris necessitatem ad sacramentum digne suscipiendum negent? Ergo Probabilistarum sensu lex evangelica suavis non est unctione caritatis, sed sensuum carnalium delectatione. Ergo Probabilistæ adversantur communi omnium Patrum doctrinæ. Siquidem Probabilistæ in sen-

ſenſu evidenter falſo, ne dicam erroneo, opponunt hoc evangelicum oraculum, *Jugum meum ſuave eſt*. Heinc enim inferunt, deliniendum eſſe legis rigorem, & relaxandam atque accommodandam eſſe legem humanis appetitionibus, & deſideriis: atque vi Probabiliſmi in favorem hominum interpretandam: quoniam favores ſunt ampliandi, & peroſa humanitati lex reſtringenda. Hæc autem evidenter pugnant cum univerſa Eccleſiæ doctrina. Præcidunt alas divini amoris, qui ſociari nequit cum amore inſanientis mundi. Porro ſublata caritate lex dura duris, ut S. Auguſtinus ait, evadit. Heinc eſt quod juſtis ſuavis lex eſt, peccatoribus vero dura, & moleſta.

AXIOMA VIII.

Aſſuefaciendi ſunt Chriſtiani ſacramentorum frequentationi: quia licet dum juvenes, & robuſti ſunt, mores non reforment; dum tamen ad ſenectutem declinant, tunc aſſuefacti frequentare ſacramenta dignos edunt fructus. Quare nunquam, aut rariſſime deneganda iiſdem abſolutio eſt. Alioquin in reprobum ſenſum ſeſe detrudunt.

ANIMADVERSIO.

Adoleſcentiam ergo, & virilem vitam amaſii, & amaſiæ, mimi, & mimæ, avari, & adulteri ſacrilegiis, & flagitiis nutriant, foveant, ſaginentque; cum vero deficient vires, tunc candidi, & candidæ, tunc ſancti, & ſanctæ evadent? Quid ſi in medio curſu deficiant? Quid ſi cæcitatis caligine obducantur? Unde ſibi ſpondere donum converſionis valent? A Deo, cui per totam vitam bellum intentarunt, ut diabolo, & mundo inſervirent? Axioma iſtud erroneum eſt, & ſcandali pleniſſimum.

AXIOMA IX.

Pluris faciendus eſt bonus Summiſta, ſeu Caſuiſta in regimine animarum, quam omnes Patres ſimul. Quærunt caſus temporum Doctores temporum. Bellulus mihi eris, ſi ex Baſilio, Auguſtino, Gregorio reſolves caſus qui ætate noſtra occurrunt.

ANIMADVERSIO.

Oh infelices primæ ætatis aureæ Chriſtiani, qui directi fuere ab illis ſanctiſſimis Patribus, qui ab ipſis Apoſtolis, & hi a Chriſto Jeſu lumen acceperunt! Præferendus eſt junior Caſuiſta omnibus Patribus in animarum regimine? Quid ſi ab hæreticis hæc audiremus? Et tamen hæc a Theologis catholicis typis publicis eduntur. Clamat contra Scriptura ſancta: *Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt a Patribus ſuis:* Eccli. 8. & rurſus Deut. 32. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.* Innumera ſunt Scripturarum teſtimonia quæ nos ad ſeniorum conſilia mittunt. Quid acciderit Roboam, qui derelicto conſilio ſeniorum, opiniunculas juniorum amplexus eſt, narratur 3. *Reg. c.* 12. Theologia illa quæ neglectis Scripturis, & Patribus, & Conciliis, conſulit dumtaxat juniores quoſdam Caſuiſtas, num dicenda ſit chriſtiana, judicent ſapientes. In iſtorum libris non paucis quæ alia occurrunt, niſi hæc? Licet, & non licet: peccat, & non peccat: eſt mortale, non eſt mortale: tenetur, & non tenetur: eſt veniale, non eſt veniale: obligat, non obligat: poteſt, & non poteſt: probabile eſt urgere, probabile eſt non urgere: eſt probabile, non eſt improbabile: qui probabiliter operatur, refutata probabiliore ſententia, prudenter operatur? Hoc eſt commune probabiliſticum idioma. Num hæc opinandi ratio, & modus aptus ſit morum reformationi, alii, qui communi ſenſu a præjudiciis vacuo præditi ſunt, judices ſedeant. Illud mihi certum eſt, quod præferre juniores Caſuiſtas antiquis Eccleſiæ Patribus temeritate non vacat, & ſcandalum ingerit vel ipſis hæreticis, qui heinc anſam arripiunt contemnendi SS. Patres. Quid reſponſuri ſunt iiſdem opponentibus pluris fieri a Catholicis nonnullis unum *bonum Caſuiſtam*, quam Patres omnes, Probabiliſtæ, penitus ignoro. S. Paulus ab ipſa mali ſpecie cavendum eſſe monet. Omnes Scripturæ, omnes Patres vitanda peccandi pericula inclamant. Contra hodie a plurimis appropinquandum eſſe peccato, & abſtinendum ab eodem, docetur. An non appropinquandum eſſe peccato ſuadent qui licitas converſationes familiares utriuſque ſexus, licitos ludos fortuitos, licitam frequentiam theatrorum, comœdiarum, chorearum &c. docent?

AXIOMA X.

Datur ignorantia invincibilis fere omnium præceptorum naturalium. Si non advertis te non peccare, non peccas. Quando Confeſſarius prudens advertit pœnitentem ſub aliquo peccato mortali teneri, & difficilem ad ſuſcipiendum remedium, poterit illum relinquere in bona fide, quæ a peccato excuſat, & monitiones in tempus opportunum differre. Hoc notetur permaa-

maxime pro Confessariis mercatorum, & Principum.

ANIMADVERSIO.

Raram ignorantiam invincibilem esse juris naturalis, saltem præceptorum Decalogi, & eorum quæ inde proxime consequuntur, supra jam ostensum est. Necessitas quoque advertentiæ actualis jam profligata est. Ultimam partem, quæ docet, prudentem Confessarium debere pœnitentes relinquere in peccato mortali sordescentes, quando prævidet monitionem non profuturam, quia bona fides illos excusat, infra ex instituto profligabo.

AXIOMA XI.

Communiter fideles Ecclesiæ catholicæ diriguntur doctrina probabilistica. Confessarii in animarum regimine communiter adhibent Casuistas probabilistas. Probabilismus per omnes cujuscumque status homines divagatur. Numquid omnes isti damnati, nunquid omnes reprobi? Vah trucem Rigorismum.

ANIMADVERSIO.

Vel ipse paganus Seneca *lib. de vit. beat.* sophisma istud improbavit. *Nulla res nos majoribus malis implicat quam quod ad rumorem componimur, optima rati ea quæ magno assensu recepta sunt; quorum exempla multa sunt: nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus.... Non est quod mihi respondeas: Hæc major pars esse videtur. Ideo enim pejor. Non tam bene cum rebus humanis agitur ut meliora pluribus placeant. Argumentum pessimi turba est. Quæramus quid optime factum sit, non quid usitatissimum; & quid nos in possessione felicitatis æternæ constituat, non quid vulgo veritatis pessimo interpreti probatum sit.* Paganorum ore evulgare Deus voluit veritates istas, ut æterno pudore suffunderet Christianos, quos in media luce evangelici non pudet, inquit S. Basilius, multitudine mendacium defendere. Clamabat olim sanctissimus Martyr Cyprianus *epist.* ad Donatum: *Inter jura peccatur, & cœpit licitum esse quod publicum est.* Pluries hoc sophisma sibi opponit S. Augustinus: *Quam multi hoc faciunt? Quis non facit? Num omnes perditurus est Deus?* Quibus ita occurrit S. Doctor: *Non afferamus dolosas, sed afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis.* Istorum autem ora obstruit Scriptura sancta Exod. 23. *Non sequaris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquiescas sententiæ, ut a vero devies.* A vero deviare Probabilistas vel ipsi fatentur, cum præscindant a veritate, & falsitate, ut probabilitates contrarias sequantur. Verum etsi universus mundus probabilista fieret, quod nunquam eveniet, non propterea verbum Dei, quod est verbum veritatis, vel tantillum deficiet. Clamat autem Scriptura sancta psal. 24. *Universæ viæ Domini misericordia, & veritas.* Non aliqua, sed *universæ*, sed omnes viæ Domini sunt *viæ veritatis, & misericordiæ.* Clament Probabilistæ, crescat in immensum Probabilistarum multitudo; nunquam divinum oraculum mutationi obnoxium evadet. Gratia divina a sola Dei misericordia, non ob aliquod nostrum meritum, non ob aliquod chimæricum pactum nobis collata, & veritas a Deo revelata nos ducunt ad regnum cæleste. Quia, inquit Joan. *c.* 1. Christus est Verbum caro factum *plenum gratiæ, & veritatis... Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Qui gratiæ Christi suam intimam, insitamque efficacitatem adimunt; & qui veritati Christi falsitatem immiscent, viam claudunt regni cælestis, nulla suffragante probabilitate; quæ si excusare interdum a malitia potest, ducere ad æternam patriam nequit. Quid ergo multitudinem objicitis? clamat *serm.* 224. *ad infant.* S. Augustinus. *Timeo vobis non tantum a paganis, non tantum a Judæis, non tantum ab hæreticis, quantum a malis Catholicis. Eligite vobis in populo Dei quos imitemini. Nam si* TURBAM *imitari volueritis, inter paucos angustam viam ambulantes non eritis.* Turbam non sequimur, sed viros graves, pios, & probos. Bene habet. Isti viri pii, probi, & graves ducunt ne vos cum paucis per viam arctam, & angustam, an cum magna turba per viam latam, & spatiosam pomparum, theatrorum, ludorum, comœdiarum, chorearum, & solatiorum? Quid ad hæc? Si per blandam, & deliciis aspersam viam vos ducunt, sint pii, sint graves, vos decipiunt, & seducunt, inclamat idem S. Augustinus. *Venturi sunt homines, & dicturi: Magnus ille vir, magnus ille homo.... Videtis, quia lucet de illis aliqua flamma sermonis, & aliquis de ipsis ignis accenditur.* Quid inde? reponit S. Doctor. *Principes sunt, docti sunt, magni sunt, lapides pretiosi sunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli sunt? Et tamen (ipsum Paulum audite) si Angelus de cælo annuntiaverit vobis, præterquam accepistis, anathema sit.* Advertas velim, homines ineptos, flagitiosos

fos raro seducere bonos, quia isti communiter ut lupi rapaces vitantur. Illi seducunt, qui in vestimentis ovium, inquit *lib. 3. Confes.* colorant sermones suos. *Sunt qui seducunt magno, & blando, & honesto nomine colorantes, & fucantes sermones suos.* Innumera alia Patrum testimonia nunc praetereo.

AXIOMA XII.

Qui confiteri, qui audire Confessiones, & administrare Pœnitentiæ sacramentum possent, si, missis libris casuisticis, & probabilisticis, legenda essent Evangelia, aut opera Genneti, Pontasii, Natalis Alexandri, Merbesii, Antoine, & similium? Sacramenta rari susciperent. Ecclesiæ nostræ desertæ evaderent.

ANIMADVERSIO.

Plurimorum ore circumferri & evulgari hoc axioma, notissimum est. Quid in hac hypothesi accideret, divinare nolim. Illud scio, evangelicam doctrinam, animarumque salutem æternam, pro quibus Christus mortuus est, Dei ministris cordi esse debere. Ut vero in hunc fidem recta tendunt sacramenta rite frequentata; ita maxime avertunt ab eodem sacramenta indigne, aut oscitanter suscepta, tantum ut invecto mori fiat satis. In id totis artubus incumbere sacri ministri debent ut Christianorum mores ad divinis legis normam ita componantur quo digne sacramenta frequentare queant.

CAPUT III.

De virtute pœnitentiæ.

I. QUÆST. I. *Quid sit pœnitentia generatim accepta?* RESP. Pœnitentiæ vocabulum late patet. 1. Significat dolorem de quacumque re sive bona, sive mala, quam quis aliter vellet. 2. Est dolor ob crimen patratum conceptus non Dei, sed sui ipsius causa, qualis fuit dolor Esau. 3. Est dolor de peccato, propterea quod est offensa Dei.

II. Tria apud Theologos pœnitentia includit. 1. prioris vitæ resipiscentiam, & mutationem. 2. ejusdem vitæ dolorem, & detestationem. 3. punitionem quam peccator sibi imponit, vel sibi impositam libenter sustinet, ut Deo satisfaciat.

III. Pœnitentia, altera vera, & est internus animi dolor de patrato peccato, Dei causa conceptus cum detestatione præteritæ vitæ, & proposito melioris, & cum satisfaciendi deliberatione conjunctus. Altera falsa, qua quis affligitur non Dei, sed sui ipsius causa, puta quia peccata infamiam generant, aut temporale damnum. Vera pœnitentia, altera interior, quæ est ipsa virtus pœnitentiæ jam descripta; alia exterior, quæ est ipsum sacramentum novæ legis a Christo institutum.

IV. Pœnitentia est vera virtus. Quoniam quæ præcipiuntur a Deo, ad virtutem attinent. Pœnitentia autem frequenter a Deo præcipitur Matth. 3. *Pœnitentiam agite.... Facite fructum dignum pœnitentiæ.* Rursus Luc. 6. *Agite pœnitentiam.* Vide S. Thom. 3. *p. q.* 85. *a.* 1.

V. Pœnitentia hæc virtus infusa est, ut ex Scripturis sanctis colligitur, & definivit *sess.* 6. *can.* 8. Tridentinum. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Hæc pœnitentiæ virtus quovis tempore necessaria iis qui peccaverunt, fuit, necessitate medii, & præcepti divini, ut definivit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 1.

VI. QUÆST. II. *Quot gradibus ad pœnitentiæ virtutem pervenitur?* RESP. Sex numerantur a Theologis. 1. Dei operatio nos convertentis. 2. motus fidei. 3. motus timoris servilis. 4. motus spei. 5. motus caritatis. 6. motus timoris filialis. Quam doctrinam explicat 3. *p. q.* 85. *a.* 5. S. Thomas, & Tridentinum *sess.* 6. *c.* 6.

VII. QUÆST. III. *Quinam sint pœnitentiæ effectus?* RESP. 1. Est remissio omnium peccatorum. 2. est remissio pœnæ æternæ. Pœna tamen temporalis non semper tota remittitur. Remittuntur quoque peccata venialia. Peccata semel per pœnitentiam remissa, absolute & simpliciter per sequens peccatum post pœnitentiam patratum non revivíscunt. Redeunt tamen secundum quid, inquit 3. *p. q.* 88. *a.* 1. S. Thomas, *inquantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.* Quare tanto gravior est malitia peccati sequentis, quanto plura & scelestiora fuerunt peccata per pœnitentiam dimissa. Per pœnitentiam recuperantur quoque virtutes amissæ, non tamen semper in æquali gradu, sed juxta majorem aut minorem fervorem pœnitentis.

CA-

CAPUT IV.

De sacramento Pœnitentiæ, ejusque materia remota, & proxima.

I. QUÆST. I. *Quid sit sacramentum Pœnitentiæ?* RESP. Definiri solet: *Est sacramentum a Christo Domino institutum, quo per juridicam Sacerdotis absolutionem homini contrito, & confesso remittuntur peccata post Baptismum commissa*. Primæ particulæ rationem genericam produnt; ceteræ particulæ exprimunt potestatem in Sacerdote remittendi peccata post Baptismum patrata homini contrito, & confesso. Hæ ultimæ particulæ declarant dispositiones necessarias in pœnitente, qui suscipere hoc sacramentum velit.

II. Novatores ex albo sacramentorum rejiciunt Pœnitentiam. Sed istorum errorem improbatur ex S. Matth. *c.* 16. ubi Petro Christus inquit: *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis*. Mitto alia plurima testimonia divina. Institutum fuisse hoc sacramentum a Christo præcipue post resurrectionem, declarat *sess.* 14. *c.* 1. Tridentinum.

III. Sacramentum istud est omnibus post Baptismum lapsis necessarium ad salutem obtinendam, ut *sess.* 14. *c.* 2. Tridentinum definivit. Hoc sacramentum iterari posse Catholici omnes docent.

IV. QUÆST. II. *Quænam est materia istius sacramenti?* RESP. Duplex istius sacramenti materia, remota, & proxima. De illa nunc, de hac postea. Materia remota sunt peccata vel mortalia, vel venialia post Baptismum commissa. Originale enim, vel actualia crimina ante Baptismum patrata non sunt istius sacramenti materia. Nullum est scelus, quantumvis gravissimum, quod remitti hoc sacramento nequeat, ut contra Montanistas, & Novatianos Ecclesia definivit.

V. QUÆST. III. *Quænam est materia proxima istius sacramenti?* RESP. Sunt tres actus pœnitentis, nempe contritio, confessio, & satisfactio, ut innuit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 3. De singulis sermo nobis instituendus est.

CAPUT V.

De contritione prima Pœnitentiæ parte, ejusque naturali, divinoque præcepto.

I. QUÆST. I. *Quid sit contritio generatim sumpta?* RESP. Universe spectata, prout a perfecta, & imperfecta abstrahit, a verbo *contero* suam ducit originem. *Contero* idem sonat ac divido, scindo, confringo. Ideo Propheta Joel *c.* 2. clamat: *Scindite corda vestra*. Concilium Tridentinum *sess.* 14. *c.* 4. sic eam definit: *Contritio animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero*. Dicitur *animi dolor*, quia intra animum sistit. Additur *detestatio*, quia pœnitentia non solum est resipiscentia, ut contendunt Lutherani, sed etiam anteactæ vitæ odium. *De peccato commisso*, idest de omnibus peccatis. *Cum proposito* &c. Propositum istud expressum communiter esse debet. Hæc duo, dolor de peccato patrato, & propositum non peccandi de cetero ita connexa sunt, ut unum consistere sine altero nequeat.

II. Proprietates contritionis sunt istæ. *Libera, bona, supernaturalis, vera, sincera, magna, vehemens*. Contritio itaque est actus non coactus, ut blateravit Lutherus, sed liber, & bonus. Preterea supernaturalis sit oportet, tum ratione divini auxilii, sine quo conteri nemo potest, tum ratione motivi, a quo speciem capiat. Addit Concilium *loc. cit.* cum voto præstandi omnia quæ requiruntur ad sacramentum Pœnitentiæ, nempe confitendi, & satisfaciendi. Votum istud necessarium est. Præter divinum auxilium, & fidem, timor æternæ pœnæ, & beatitudinis amittendæ, turpitudo peccati quatenus offensa Dei, & amor saltem incohatus divinæ bonitatis influunt in contritionem. Vera & sincera contritio esse debet, quæ non in quibusdam lacrymis, non in lectione alicujus libelli, sed in intimo summoque voluntatis dolore sita est.

III. Contritio hæc summa appretiative esse debet, quæ Deum omnibus creaturis anteponat, & vehemens, quæ maximo ardore in odium peccati, & amorem Dei feratur. Propheta Michæas dolorem contritionis parturientis doloribus assimilat c. 4. *Dole, & Satage filia Sion quasi parturiens*: & Isaias c. 59. *Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus*. Necesse haud est ut erumpat in lacrymas, quæ interdum fluunt

fluunt ex indole, & sensuum dispositione.

IV. QUÆST. II. *Præceptum contritionis obligatne continuo ac homo peccavit?* RESP. Necessariam esse contritionem jure naturali, divino, & ecclesiastico fatentur omnes. De tempore obligationis disputant Theologi. Plures docent hoc præceptum urgere singulis diebus festis, quibus audiendum est Missæ Sacrificium. Alii quoties peccatum commissum memoriæ occurrit. Alii continuo ac patratum peccatum est. Illorum opinio qui limitant hoc præceptum ad mortis articulum, & ad receptionem, vel administrationem sacramentorum, penitus falsa est, & vi justi ratiocinii proscripta.

V. *Tom.* 1. *in Decalog. lib.* 1. *diss.* 4. *c.* 10. fuso calamo dispexi quæstionem de obligatione contritionis *statim* post patratum crimen letale. *Τὸ statim* moraliter, non physice accipiendum est. Latitudo temporis præcise definiri nequit. Graviores Theologi Scripturarum, & Patrum testimoniis nixi docent mortaliter peccare illos qui diu differunt conversionem. Quantum temporis comprehendit *τὸ diu*? Aliqui dicunt mensem. Ego hebdomadam præter propter intelligerem. Sententia hæc, quæ defendit peccatorem differentem ultra hebdomadam suam conversionem media contritione, graviter peccare, mihi videtur probabilior. Scripturæ sanctæ passim, sicut & Patres omnes invehuntur contra peccatores differentes suam conversionem ad Deum. Admissa plurium opinatione, qua efficacitate concionatores e suggestu revincere peccatores valent ut non differant de die in diem suam conversionem, ut statim se convertant, quia incertum est mortis tempus, & qua hora non putamus Filius hominis veniet? Qui in peccato persistunt, periculo moriendi in peccato se exponunt. Homo peccato mortali inquinatus mancipium diaboli est. Licitum ne est diabolo inservire, aut in ejusdem famulatu perseverare? Expedit ne sub ira Dei, & in ejusdem rebellione persistere? Expergiscimini filii hominum, & Deum audite clamantem: *Ne differas de die in diem*: non dicit de mense in mensem, de anno in annum, sed *de die in diem*. Legite divina testimonia, & Patrum documenta quæ *loc. cit.* adduxi, quæque hic repetere opus non est.

VI. QUÆST. III. *Quid de opinione Leandri, asserentis præceptum contritionis obligare per se tantum in articulo mortis, dicendum?* RESP. P. Leander *tr.* 5. *dis.* 1. *q.* 38. allegat pro rescripta opinione Vasquez, Hurtadum, Diana, Villalobosium, Lugo citantem Navarrum, Durandum, Sotum, Bonacinam citantem Suarez, Molfesium, Filliucium. Hæc opinio falsa, & laxa est. Num omnes citati auctores eam doceant, penes Leandrum esto. Præterea hæc opinio damnata est. Evinco. Ecclesia damnavit opiniones casuisticas defendentes præceptum caritatis non urgere per se extra articulum mortis, vel extra quinquennium. Ergo damnata quoque est præfata opinio. Probo. Peccatores astringuntur ne extra articulum mortis, & intra quinquennium amare Deum? Ais? Ergo etiam tenentur conteri. Nequeunt enim amore caritatis Deum prosequi, nisi conterantur de patratis culpis. Ergo damnatio prioris doctrinæ necessario infert damnationem alterius.

VII. QUÆST. IV. *Quid sentiendum de sequenti opinione P. Sporer?* RESP. P. Sporer 3. *p. c.* 2. *sect.* 2. § 2. *n.* 174. ait: „ Præceptum contritionis etiam in *articulo mortis* „ non obligat hominem peccatorem usu sacramenti cum attritione justificatum ... „ Ita Henriquez, Vasquez, Canus, pluribus allegatis Cardinalis De-Lugo. ... „ Diastillus, Layman. " Hæc opinio falsa est, &, ut imbecillitati meæ videtur, æternæ Christianorum saluti perniciosissima. Præceptum enim caritatis impleri sine contritione aut implicita, aut explicita nequit. Ergo relata opinio contenta videtur in *thesi* 7. proscripta ab Innoc. XI.

VIII. QUÆST. V. *An præceptum contritionis ex caritate conceptæ* DESIERIT *in lege evangelica admisso sacramentorum usu?* RESP. Adfirmat P. Sporer *loco cit. n.* 173. his verbis. „ Præceptum contritionis non obligat eos „ qui usu sacramenti cum attritione justificati sunt, aut justificari volunt. *Communissima* apud citandos infra. Ratio est, „ quia Christus in nova lege *singulari privilegio* aliud quoque medium justificationis „ instituit, scilicet sacramenta mortuorum „ Baptismi, & Pœnitentiæ, ut proinde modo solius contritionis perfectæ NECESSITAS „ DESINAT: alioquin certe Christus instituens, ac præcipiens confessionem sacramentalem, medium *per se satis durum*, „ & *difficile*, *si insuper etiamnum requireretur contritio perfecta*, & ipsa peccatori satis difficilis, *non alleviasset*, sed multum „ aggravasset onus *legis*, essemusque PEJORIS „ conditionis Christiani, quam olim veteres, „ qui ad solam contritionem obligati per „ eam justificabantur. "

IX. Lacrymis amarissimis hæc inaudita paradoxa deflenda sunt potius quam acri stilo perstringenda. Evertunt primum Religionis christianæ fundamentum, nempe caritatis legem. Et tamen hanc doctrinam *communissimam* vocat P. Sporer, & pro ea citat *Henriquez*, *Vasquez*, *Canum*, *De-Lugo*, *Dicastillum*, *Laymanum*. Lex evangelica est lex amoris, ut universum Evangelium Christi, ut Patres, & Concilia, & tota Ecclesia clamant. Sacramentum confessionis est *durum*, *& difficile*, reponit citatus Casuista cum aliis a se allegatis. Sed caritate suave fit, respondent Patres omnes. Quid? insurgunt Casuistæ isti: si amor caritatis necessarius esset cum sacramento, *Christus non alleviasset*, *sed multum aggravasset onus legis*, *essemusque pejoris conditionis quam olim Hebræi*. Hæc meditentur lectores, & lacrymas, si valent, contineant. Hæc paradoxa rescribo, ut aliquando dedoceantur qui sunt his casuisticis commentis præventi, & recogitent recitatam doctrinam esse principium quoddam, unde innumera alia paradoxa proficiscuntur. Vide plura *Tom. 9. lib.* 1. *dis.* 1. *c.* 8.

X. Subdit *ibidem n.* 177. „ Præceptum „ contritionis *per se tantum* obligare in ar- „ ticulo mortis, & NUNQUAM ante, *docent* „ *gravissimi* Doctores. “ P. Georgius Gobat *tract. 6. n.* 139. similiter scribit: „ Di- „ co 6. *Probabile quidem est*, nullum exta- „ re præceptum de contritione per se lo- „ quendo elicienda ante articulum mortis.“

XI. Ecce quomodo per τὸ *probabile* vel ipsa prima christianæ Religionis mandata ad nihilum rediguntur. Jam supra ostensum est, ejusmodi opiniunculas falsas, laxas, & vi justi ratiocinii proscriptas esse.

XII. QUÆST. VI. *Peccator qui per annum confiteri nequit ex defectu Confessarii, tenetur ne ad contritionem?* RESP. Hanc quæstionem proponit P. Dominicus Viva *q.* 3. *a.* 1. *n.* 8. & eam his verbis resolvit. „ Respondeo „ quidem cum Conink, & aliis *communiter* „ NEGATIVE. Falsum est enim quod Ec- „ clesia determinavit tempus illud indeter- „ minatum pœnitendi in genere . . . . Ad „ regulas adductas, *Qui non potest totum &c.* „ respondeo, eas valere quando totum, & „ partes sunt *homogeneæ*, non vero quando „ sunt *heterogeneæ*. “

XIII. En distinctiunculæ a Peripatetica Philosophia haustæ, quibus primaria Christi præcepta eluduntur. Præcepta evangelica his quisquiliis *homogeneæ*, & *heterogeneæ* involvuntur? Damnata, nedum falsa, & laxa imbecillitati meæ videtur hæc doctrina *P. Viva*. Nam damnata est hæc thesis: *Tunc solum obligat* (præceptum caritatis) *quando tenemur justificari*, *& non habemus aliam viam qua justificari possimus*. Tenemur justificari singulis annis ex præcepto Ecclesiæ; & damnata est thesis, quia *solum tunc* mandatum caritatis urgere asserebat. P. Viva autem neque intra annum teneri nos ad justificationem, deficiente Confessario, docet: quia præceptum caritatis & contritionis non urget. Ergo vi justi ratiocinii, nisi fallor ipse, magis damnata est hæc doctrina *P. Viva* quam suo Conink communem appellat. Et revera ipse communis sensus hanc doctrinam detestatur. Quoniam qui non potest totum, nempe conteri, & simul confiteri, saltem conteratur. Qui non potest solvere centum, solvat saltem decem dum potest. Hoc verum habet, reponit P. Viva, quando partes sunt *homogeneæ*, secus quando sunt *heterogeneæ*. Peregregie. Commenta hæc, & similia quæ passim occurrunt in pluribus libris casuisticis, mihi terrorem ingerunt. Siquidem universa Scriptura sancta, & omnes Patres oppositum docent.

XIV. Animos addit P. Sporer adversus Scripturas, & Patres *n.* 178. *& seq.* his verbis. „ Absterrent te gravissimæ SS. Pa- „ trum, & sacræ Scripturæ sententiæ tam „ serio, & minaciter urgentes maturam pœ- „ nitentiam, & damnantes feram dilatio- „ nem pœnitentiæ. “ Audi responsum. *At quidni commode intelligi possunt de consilio sane optimo, ac saluberrimo*; *aut ad summum de præcepto non debere nos nimis diu permanere in statu peccati mortalis?* Nimis diu, idest usque ad mortem, vel per quinquennium. Consilium tantum est ne peccatores christiani perseverent sub tyrannide diaboli, & rebelles a Deo?

XV. QUÆST. VII. *Utrum sit nimium laxa opinio De-Lugo negantis præceptum contritionis in articulo mortis?* RESP. Hæc scribit *disp.* 7. *de pœnit. sect.* 13. *n.* 271. Cardinalis de Lugo. „ An ille qui suscipit sacramentum Pœ- „ nitentiæ cum attritione cognita, debeat „ adhuc sub peccato mortali habere contri- „ tionem saltem in articulo mortis? Affir- „ mant multi, Suarez.... Nugnus... San- „ chez . . . . Granado . . . . Valentia &c. „ Contrariam tamen sententiam docent alii „ multi, Coninch, Becanus, Layman, Fa- „ gundez, Faber, Diana, Turrianus, Sa- „ las, & alii recentiores.... n. 263. *Hæc*

„ *posterior sententia* semper mihi VERIOR vi-
„ sa est. "

XVI. Audistin'? Non probabilis modo, sed *verior* etiam semper illi visa est. Nobis autem semper falsa, & vi justi ratiocinii damnata videtur præfata doctrina. Neque in articulo mortis contritionis naturale, divinumque præceptum urget? Desiit, & in nihilum occidit in evangelica lege respectu illorum qui confitentur, præceptum contritionis, etiam in extrema lucta. Neque in hoc extremo Christiani amore caritatis Deum prosequi, neque conteri ex dolore offensæ irrogatæ infinitæ Dei bonitati astringuntur.

CAPUT VI.

De insufficientia attritionis formidolosæ, seu servilis ad sacramentum Pœnitentiæ valide suscipiendum.

QUæstionem summi momenti discutiendam aggredimur: idcirco ut clare, & perspicue pleno in lumine veritatem constituamus, caput istud in sequentes §. §. tribuemus.

§. I.

Status quæstionis aperitur.

I. ATtritio *formidolosa*, seu servilis illa dicitur quæ concipitur ex metu gehennæ, & peccati turpitudine. Sub hoc timore gehennæ comprehenditur etiam amissio beatitudinis. Alii addunt necessitatem amoris spei, seu concupiscentiæ, quo Deus diligitur ut nobis bonus, seu ut beatitudo nostra. Hanc attritionem quocumque caritatis etiam incohatæ amore destitutam sufficere ad sacramentum Pœnitentiæ defendunt plurimi; negant vero graves alii Theologi, & ego cum illis. Pro controversiæ decisione primum omnium præjudicia adversariorum convellenda sunt.

§. II.

PRÆJUDICIUM PRIMUM.

Evidenter falsum est Tridentinum definiisse attritionem servilem sufficere ad sacramentum Pœnitentiæ; immo aperte repugnat tali opinioni.

I. IN duabus sessionibus nempe *6.* & 14. sermo habetur in hoc Concilio de dispositionibus ad Baptismum, & Pœnitentiam. In priori aperte necessitas amoris caritatis incohatæ asseritur, ut infra ostendam. In posteriori nullo modo favet adversariis.

II. Cardinalis Pallavicinus *in Hist. Concil. Trident. lib.* 12. *c.* 10. narrat, in decreto primum formato insertum fuisse verbum *sufficere*, & contradicentibus Episcopis substitutum fuisse verbum *disponere*. Hoc factum extra controversiam est. Ergo Tridentinum non modo non declaravit attritionem formidolosam *sufficere*, sed hanc opinionem abrogavit, & substituit contrariam, quæ docet attritionem servilem *disponere* quidem, sed non *sufficere*.

III. Innumera sunt sophismata, quibus *Attritionarii* implicare, & obscurare hoc decretum pertentant. Huc fere omnia recidunt. *Tò disponit*, inquiunt, idem sonat ac *sufficit*, quia attritio servilis etiam extra sacramentum disponit. Ergo Tridentinum loquitur de dispositione proxima quæ idem valet ac *sufficit*.

IV. Ergo illusoria est reformatio decreti. Ergo cum Tridentinum delevit verbum *sufficit*, & substituit verbum *disponit*, fucum fecit Catholicis, iisdemque illusit, si ambo verba idem significant. Extra sacramentum attritio servilis disponit remote; in sacramento minus remote, seu propinquius. Ergo proxime? ergo sufficit? Ineptiæ hæ sunt.

§. III.

PRÆJUDICIUM SECUNDUM,

Quo plures præventi falso existimant, caritatem in quocumque gradu etiam remisso justificare impium extra sacramentum.

I. UT hoc præjudicium penitus labefactem in medium adduco doctrinam communem penes omnes Theologos scholasticos, ut celeberrimi Salmanticenses scholastici *tom.* 12. *tract.* 24. *disp.* 7. *dub.* 1. §. 1. *n.* 8. testantur. Est autem ejusmodi. Omnes actus tum naturales, tum supernaturales attingentes idem prorsus formale objectum, seu sub eodem formali motivo, sive fidei, sive spei, sive caritatis, sive temperantiæ, sive justitiæ, sive castitatis &c. alii sunt perfecti, alii imperfecti, alii producunt ultimum effectum, alii disponunt, sed non producunt hunc effectum. Ergo communi Theologorum sensu causa nostra finita est. Ergo caritas imperfecta, & in gradu remisso non expellit maculam peccati, cum hæc expulsio sit ultimus operis justificationis, pluribus actibus constantis, effectus.

II. Confirmat hanc doctrinam Catechismus Concilii Tridentini 2. *p. c.* 5. ubi 79. sectionibus hanc materiam dispicit, & nec verbulum habet de attritione servili. Hæc autem scribit §. 36. *Primum itaque dicendum est, Confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam esse.* Cur? Attente perpende. *Ut enim concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat* ADEO VEHEMENTEM, ACREM, & INCENSAM *esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam* PAUCI ADMODUM *ad hunc* GRADUM *pervenirent, fiebat etiam ut a* PAUCISSIMIS HAC VIA *peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni cælestis Ecclesiæ tradidit.* §. 37. *Confessio contritionem perficit. Etenim ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter adfirmandum est, si quis ita animo affectus sit ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi hujusmodi dolore non afficiatur qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti, ac condonari.*

III. Adeo hæc luculenta sunt, ut penitus omnium adversariorum ora mihi videantur obstruere. Catechismus explicat contritionem, quæ est principalis pars materiæ sacramenti. Docet hanc contritionem esse *caritatis actionem* §. 27. Distinguit istius contritionis gradus, & declarat *admodum paucos esse* qui ad *hunc* fervoris *gradum* necessarium ad justificationem extra sacramentum *perveniant. Quare*, subdit, *necesse fuit* &c. Quid præstat hoc sacramentum? *Contritionem perficit.* Quomodo? quia si peccator *hujusmodi dolore non afficiatur qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium omnia scelera remitti, ac condonari* constat.

IV. Missis testimoniis Patrum, & præsertim S. Augustini, unus in medium prodeat S. Thomas, qui *in 2. dist. 3. q. 4. ad 1.* hæc scribit: *Dicendum, quod actus caritatis potest dici dupliciter: vel qui est ex caritate; & hoc non est nisi in habente caritatem: vel qui est ad caritatem, non sicut meritorius, vel generativus, sed sicut* PRÆPARATIVUS, *& sic actus caritatis* ANTE CARITATIS *habitum haberi potest, sicut facere justa est* ANTE *habitum justitiæ. Vel potest dici, quod in amicitia caritatis movetur animus ad amandum Deum ex similitudine gratiæ; sed in dilectione naturali ex ipso bono naturæ, quod etiam est similitudo summæ bonitatis. Et propter hoc dicendum, quod cum dicitur, quod habens caritatem diligit Deum* PROPTER SE IPSUM, *ly* propter *denotat habitudinem finis, & efficientis, quia ipse Deus superaddit naturæ, unde in ejus dilectionem tendit. Sed cum dicitur de* CARENTE CARITATE, *quod diligit propter se ipsum, ly* propter *denotat habitudinem finis, & non efficientis.*

V. Hanc eamdem doctrinam explicat ibi *dist. 28. q. 1. a. 3. ad 2.* his verbis. *Dicendum, quod sicut aliarum virtutum actus dupliciter considerari possunt, vel secundum quod sunt a virtute, vel secundum quod antecedunt virtutem; ita etiam est de caritate: potest enim aliquis etiam caritatem* NON HABENS *diligere proximum, & Deum etiam super omnia, ut quidam dicunt: & hoc diligere intelligitur* ACTUS CARITATIS *sub præcepto directe cadere, & non solum secundum quod a caritate* (habituali) *procedit.*

VI. Rursus 2. 2. *q.* 19. *a.* 8. hæc docet. *Perfectum, & imperfectum non diversificant substantiam rei; sed timor initialis, & filialis differunt secundum perfectionem, & imperfectionem caritatis, ut patet per Augustinum.* Deinde in *cor. art.* hæc resolvit. *Sic non accipitur initialis timor, secundum quod distinguitur a timore servili, & filiali; sed accipitur secundum quod competit statui incipientium, in quibus incohatur quidam timor per incohationem caritatis. Non tamen inest eis timor filialis* PERFECTE, *quia nondum pervenerunt ad perfectionem caritatis. Et ideo timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut caritas imperfecta ad perfectam. Caritas autem perfecta, & imperfecta non differunt secundum* ESSENTIAM, *sed solum secundum* STATUM.

VII. Luculentius hanc doctrinam confirmat 1. 2. *q.* 113. *a.* 10. hoc pacto. *Est enim iste communis & consuetus cursus justificationis ut, Deo movente interius animam, homo convertatur ad Deum, primo quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat, quia* CARITAS INCOHATA MERETUR AUGERI, *ut aucta mereatur perfici, sicut Augustinus dicit* (tract. 5. in epist. Joan.) *Quandoque vero Deus tam vehementer animam movet, ut statim quamdam perfectionem justitiæ assequatur; sicut fuit in conversione Pauli, adbibita etiam exterius miraculosa prostratione: & ideo conversio Pauli tanquam mi-*

miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

VIII. Tandem 3. *p. q.* 86. *a.* 3. hanc eamdem doctrinam declarat inquiens: *Peccatum mortale non potest sine vera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, in quantum est contra Deum; quod quidem commune est omnibus peccatis mortalibus: ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Unde non potest esse vere pœnitens de uno peccato qui non pœnitet de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est* CONTRA DEUM *super omnia dilectum* (QUOD REQUIRITUR AD RATIONEM VERÆ PŒNITENTIÆ) *sequeretur quod de omnibus pœniteret. Unde sequitur quod impossibile sit unum peccatum remitti sine alio.* Ad rationem itaque pœnitentiæ necessario requiritur displicentia de peccato, *quia est contra Deum super omnia dilectum.* Et loquitur Angelicus de pœnitentia cum sacramento necessaria, ut constat ex articulo præcedenti, ad quem hic se remittit.

IX. Hæc adeo comperta sunt, & decretoria, ut fateamur oportet, Thomistas illos qui oppositum docent, non attigisse fontem angelicæ doctrinæ, sed ex corruptis rivulis aquas suas derivasse. Quod isti opponunt ex 4. *distinct.* 17., seu *in suppl. q.* 5. *a.* 3. ubi ait, quod *quantumcumque sit parvus dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet,* ex ignorantia opponentis oritur. Ibi enim Angelicus loquitur, ut ex argumento prolusorio constat de contritione gratia sanctificante informata, quæ etsi remissa, delet omnem culpam. Vanum itaque commentum est omnem caritatem actualem in gradu remisso peccata delere.

§. IV.

PRÆJUDICIUM TERTIUM.

Quo Attritionarii Rigorismi notam inurunt caritati evangelicæ, & formidolosam attritionem benignitatis larva induunt.

I. IN veteri Testamento, inquiunt Attritionarii, sola contritio delebat peccata. In nova lege institutum est sacramentum Confessionis. Si necessaria in hac lege esset contritio ex caritate incohata concepta, Christus non *levigasset*, sed aggravasset jugum: quod dici non potest, cum ipse testetur: *Jugum meum suave est.*

II. Hoc adversariorum paradoxon hostiliter pugnat cum Evangelio. Clamat Paulus Rom. 8. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in* TIMORE, *sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* Clamat S. August. tract. 13. in Joan. *Verum est quod ipse dicit:* Jugum meum suave est. *Quidquid enim durum est in præceptis, ut sit leve caritas facit.* Et rursus in *epist. ad Rom.* idem Augustinus docet: *Evidentissime duorum Testamentorum distincta sunt tempora: illud enim ad timorem pertinet, novum ad caritatem.* S. Thomas in *c.* 4. *Matth.* inquit: *Vetus erat lex timoris, nova vero amoris.* Hæc est doctrina omnium Patrum. Durum est Confessionis jugum; sed caritate suave fit. Adversarii auferunt ab hoc jugo caritatem. Ergo jugum *durum*, & durissimum remanet. Ipsi existimant suave reddi jugum, *si ala caritatis*, inquit Augustinus, ab eo præcidatur. Sed mirum in modum falluntur, ut Patres omnes docent. Contendunt suave reddi jugum, si accommodetur carni, & sanguini, si diminuantur præcepta; sed in hoc graviter errant: & gravius errant, dum sententiæ nostræ notam *Rigorismi*, *Jansenismi*, & *Bajanismi* inurunt. Jansenistæ defendunt primum caritatis mandatum, defendunt præceptum contritionis, necessitatem caritatis incohatæ ad sacramentum. Jansenistæ defendunt mysteria Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ &c. Ideo neganda hæc omnia? Jansenistarum, & Protestantium errores strenue refellendi sunt. Sed ut victoria obtineatur, purganda est a laxarum opinionum commentis, unde scandalum accipiunt hæretici, evangelica Moralis. Alioquin inanis erit omnis vociferatio contra Jansenistas, & Bajanistas.

§. V.

Pauca præmittuntur de diversitate timoris.

I. TImor triplex. 1. Naturalis, quo quis, natura duce, temporalia mala reformidat. 2. Mundanus, quo dumtaxat hominum respectu, a malo abstinetur. 3. Divinus, qui Deum respicit. Hic divinus timor duplex: servilis alter, dum quis non justitiæ amore, sed gehennæ metu a malo abstinet; alter castus, qui Deum ut supremum Dominum reveretur, & ne ei displiceat, a peccato se coercet. Timor iste duplex: initialis, qui est timor culpæ cum formidine pœnæ conjunctus; filialis, quo quis ad Deum convertitur, non formidine pœnæ, sed amore justitiæ, & caritatis, ut 2. 2. *q.* 59. *a.* 2. docet S. Thomas.

II. Timor naturalis malitiam vel bonitatem

tem recipit a bono, vel pravo voluntatis affectu. Timor mundanus suapte natura malus est.

III. In timore servili duo distinguenda. Timor ipse, & ejus servilitas. Timor pœnæ bonus est. Servilitas mala, cum sit affectus peccati in animo latitans, quo, nisi pœna immineret, peccatum eligeretur. Hinc duplex timor servilis distingui a Theologis solet: unus qui dicitur absolute servilis; alter qui nuncupatur *serviliter* servilis. Ille bonus, iste malus est.

IV. De fide est attritionem ex gehennæ, & pœnarum metu conceptam bonam & utilem esse ad justificationem, ut Tridentinum *sess. 6. can.* 8. definivit. Tandem attritio ex gehennæ timore concepta, præcedente fide, supernaturalis est, cum disponat ad justificationem.

§. VI.

Insufficientia attritionis servilis ad sacramentum Pœnitentiæ ostenditur.

I. Timor sufficiens ad sacramentum Pœnitentiæ debet penitus excludere omnem voluntatem peccandi, ut omnes fatentur: timor servilis hanc voluntatem penitus non excludit: ergo est insufficiens. Demonstratur secunda propositio. Voluntas peccandi, seu peccatum excludi nequit nisi per ejus oppositum. Inter timorem pœnarum, & peccatum absolute spectatum, prout est offensa Dei, non est directa oppositio. Timor enim directe pœnas infligendas a judice spectat. Timor iste contumaciam coercet animi tormenta spernentis, & huic contumaciæ directe opponitur. Ergo nequit excludere peccatum absolute, & secundum se, prout est offensa Dei, cum sub hac consideratione peccatum non respiciat. Neque hoc est vitium timoris, quia ad officium timoris hoc non attinet.

II. Ut clarius hæc percipias, scias oportet, cujuscumque virtutis, & doni limitatam vim esse, & sphæram. Fides excludit infidelitatem, spes desperationem. At neque fides intemperantiam, neque spes injustitiam, aut incontinentiam convellunt. Propterea ne sive fides, sive spes, sive aliæ virtutes quidquam vitii continent? Absit. Quoniam quælibet virtus limitata est, & solum suum vitium oppositum expellit. Similiter timor bonus est, & utilis: quia pœnas a judice statutas reformidat, & coercet impii contumaciam, cui opponitur; & coercendo contumaciam impii aliquo modo etiam excludit peccatum, quatenus impio pœnas parat. Hoc est totum & plenum timoris officium. At excludere omnem peccandi voluntatem excedit timoris sphæram, quia timor non respicit peccatum, ut dixi, absolute, & ut est offensa Dei.

III. Hanc doctrinam confirmant omnes Patres. S. Augustinus *serm.* 15. *de verb. Apost. c.* 6. hæc habet. *Qui timore pœnæ non concupiscit, puto quia concupiscit. Terrore ingenti armorum, atque telorum, & circumdantis forsitan multitudinis, vel obviam euntis, etiam leo revocatur a præda; & tamen leo venit, leo redit: prædam non rapuit, non malitiam posuit. Si talis es, adhuc justitia est: quia justitia tibi consulis ne torquearis. Quid magnum est pœnam timere? quis enim non timet? quis latro, quis sceleratus, quis nefarius? Sed hoc interest inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro timet leges hominum; tu autem leges ejus times, ejus pœnam times quem fallere non potes. Nam si fallere posses, quid non fecisses? Ergo & concupiscentiam tuam malam non timor tollit, sed timor premit. Ad ovile venit lupus; latratu canum, & clamore pastorum ab ovili reversus est lupus: ipse tamen semper est lupus?* Audistin'? Leo venit, leo redit: prædam non rapuit, sed malitiam non posuit. Semper est lupus prædæ avidus, semper latro. Similis autem leoni, lupo, latroni est voluntas, Augustino teste, non peccandi formidine pœnæ.

IV. Similia *in Psalm.* 118. *con.* 11. scribit. *Qui timore pœnæ, non amore justitiæ opus legis facit, profecto invitus facit. Quod autem invitus facit, si posset fieri, mallet utique non juberi: ac per hoc legis, quam vellet non esse, non est amicus, sed potius inimicus; nec mundatur opere, qui immundus est cogitatione, & voluntate.*

V. S. Thomas, qui Augustinus contractus nuncupatur, perspicue hanc doctrinam propugnat pluribus in locis. Hæc 1. 2. *q.* 6. *a.* 6. statuit. *Quæ ex metu aguntur, mixta sunt ex voluntario, & involuntario. Id enim quod per metum agitur, in se consideratum, non est voluntarium, sed fit voluntarium in casu, scilicet ad vitandum malum quod timetur.*

VI. Item ibidem *art.* 7. *ad* 2. subdit: *Dicendum, quod in eo qui per metum aliquid agit, manet repugnantia voluntatis ad id quod agitur, secundum quod in se consideratur . . . Et ideo quod per metum agitur, quodammodo est*

est involuntarium . . . Timidus agit contra id quod etiam nunc secundum se vult.

VII. Rursus ibidem *q.* 107. *a.* 1. *ad* 2. hæc docet. *Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum: quia qui timore pœnæ ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter ejus voluntas a peccato recedit, sicut recedit voluntas ejus qui amore justitiæ abstinet a peccato: & propter hoc* LEX NOVA, QUÆ EST LEX AMORIS, *dicitur animum cohibere.*

VIII. Tandem 2. 2. *q.* 19. *a.* 9. hæc habet. *Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus sancti, licet sit a Spiritu sancto: quia, ut Augustinus dicit in lib. de nat. & grat. c.* 57. *potest habere annexam voluntatem peccandi. Dona autem Spiritus sancti non possunt esse cum voluntate peccandi, quia non sunt sine caritate.*

§. VII.

Diluuntur adversariorum objectiones.

I. Opponunt. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 4. damnat eos qui asserunt, attritionem esse *coactam, non liberam, non voluntariam*. Resp. Tridentinum eo loci Lutherum damnavit, quod blateraret, contritionem, quæ a timore gehennæ orsa sua capit, esse vitiosam, hominemque magis peccatorem efficere: definivitque timorem gehennæ esse bonum, & honestum, pœnitentiæ initium, atque ad caritatem disponere. Quare dolor iste liber, voluntarius, honestus, supernaturalis est, & ad pœnitentiam perutilis.

II. Opponunt 2. Aut attritio ex solo metu pœnarum sufficiens est, aut mala est. Ideo enim non sufficit, quia voluntatem peccandi penitus non excludit. Sed quod voluntatem peccandi non excludit, malum est. Resp. Antecedens falsum est, sicuti & id quod subditur. Aliud est carere perfectione, aliud vitio infici. Primordia rerum tum naturalium, tum supernaturalium imperfecta sunt. Ideone vitiosa? Fides non excludit peccatum: ideo ne mala? Attritio servilis incipit oppugnare peccatum formidine pœnæ: idcirco bona, honesta, & utilis, quia disponit ad justificationem. At totum quod necessarium est, implere nequit, quia id extra ejusdem sphæram est, ut dixi supra.

III. Opponunt 3. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 4. inquit: *Illam vero contritionem imperfectam quæ attritio dicitur . . . si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ; declarat, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat.* Si nulla vero attritio voluntatem peccandi excluderet, superflua foret illa particula conditionalis. Resp. Tridentinum hoc decreto damnat Novatorum errores, & honestatem atque utilitatem attritionis servilis adversus eosdem definit. Attritio servilis mala esse potest, utpote si concepta sit ex timore *serviliter servili*. Idcirco Concilium adjecit dictam particulam, *si voluntatem peccandi excludat*, eo modo qui eidem competit, quatenus nempe *disponit* ad justificationem, non quatenus *sufficit*, quia hæc sufficientia est extra ejusdem sphæram. Si plura cupis, consule *Tom.* 9. *lib.* 1. *diss.* 2. *c.* 7. §. 5.

CAPUT VII.

De necessitate amoris, seu caritatis inchoatæ ad sacramentum Pœnitentiæ.

Labefactatis præjudiciis, & rejecta opinione attritionis formidolosæ, illud nunc superest ut caritatis inchoatæ necessitatem patefaciam. Quod, ut perspicue & evidenter præstem, in sequentes §§. rem tribuo.

§. I.

Scripturarum, & Concilii Tridentini testimoniis evincitur amoris initialis necessitas in quacumque peccatoris conversione.

I. Christus Dominus Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum.* S. Paulus 1. Cor. 6. *Si quis non amat Dominum Jesum Christum, sit anathema.* Et Joannes: *Qui non diligit, manet in morte.*

II. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 4. damnavit errores Novatorum, ut indicatum est. Porro *sess.* 6. *c.* 6. de qua silent adversarii, explicat dispositiones necessarias ad sacramenta. Hæc autem statuit. *Disponuntur autem ad ipsam justitiam dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata, & promissa sunt: atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, & redemptionem, quæ est in Christo Jesu, & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei mi-*

seri-

fericordiam se convertendo, *in spem eriguntur*, *fidentes Deum sibi propitium fore*, JESUMQUE TAMQUAM OMNIS JUSTITIÆ FONTEM DILIGERE INCIPIUNT, *ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod ac detestationem*, *hoc est per eam pœnitentiam quam* ANTE *Baptismum* AGI OPORTET.

III. Primum omnium adverte, hic Tridentinum non damnare aliquem Novatorum errorem, ut præstat *sess.* 14. *c.* 4. sed imbuere Catholicos, & explicare dispositiones necessarias ad sacramenta suscipienda, seu ad justificationem obtinendam. Varia sunt interpretamenta quæ defensores attritionis servilis excogitarunt. Alii dicunt, Concilium explicare dispositiones necessarias ad justificationem extra Baptismum. Hoc interpretamentum directe pugnat cum *decreto*, in quo dicitur: *Per eam pœnitentiam*, *quam* ANTE *Baptismum agi oportet*. Alii asserunt, Concilium recensere omnes illos actus, non quia necessarii, sed quia regulariter semper habentur. Concilium ergo, non de necessariis, sed de arbitrariis dispositionibus agit? Hoc pacto omnes eludi canones possunt.

IV. Turnely pag. 158. fatetur Concilium præter fidem, & spem *exigere dilectionem Dei*, *sed qualis illa sit*, *aperte non explicare*. Fatetur Theologus iste hanc dilectionem quam requirit Concilium, esse distinctam a dilectione spei, sed ignoratur an sit distincta *tamquam res a re*, *vel tamquam effectus a causa*. Quid? Duos tantum amores & Philosophi, & Theologi agnoscunt, *concupiscentiæ*, & *amicitiæ* seu *benevolentiæ & caritatis*. Fatentur adversarii, Concilium præter *amorem concupiscentiæ*, qui spem comitatur, & eam præcedit tamquam fundamentum cui innititur, aliam dilectionem exigere. Ergo hæc dilectio distincta a dilectione spei, est dilectio caritatis, seu amicitiæ, & benevolentiæ. Nulla hic ad evadendum latebra.

V. Pergunt ulterius Tridentini Patres *c.* 7. ubi hæc docent. *Hanc dispositionem*, *seu præparationem justificatio ipsa consequitur*, *quæ non est sola peccatorum remissio*, *sed & sanctificatio*, *& renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ*, *& donorum*, *unde homo ex injusto fit justus*, *& ex inimico amicus*.

VI. In justificatione fit *renovatio interioris hominis*. Qua ratione fit hæc renovatio? *Per voluntariam susceptionem gratiæ*. Hæc verba produnt liberam, & actualem consensionem voluntatis. Quid produnt alia posteriora verba? *Unde homo ex injusto fit justus*, *ex inimico amicus*. Duo hostes transire ne ex inimicitia in sinceram, & mutuam amicitiam valent, nisi ambo sincero, & reciproco amicitiæ amore se se prosequantur? Quid est amicitia Deum inter & nos? Caritas. In hanc amicitiam, inquit Concilium, libere homo consentit. Ergo consensus iste caritatis est. Luculenta hæc sunt.

VII. Cavillabuntur ne hæc intelligenda esse de prioritate naturæ, non temporis, de consensu comitante, & consequente, non antecedente justificationem? Verum has distinctiunculas huic argumento ineptissimas labefactat Concilium ipsum declarans consensionem liberam in futuram justificationem. Præterea ibidem *c.* 5. hæc præmittit: *Ipsius justificationis exordium in adultis a Deo per Jesum Christum*, *præveniente gratia*, *sumendum esse*, *hoc est ab ejus vocatione*, *qua*, *nullis eorum existentibus meritis*, *vocantur*, *ut qui per peccata a Deo aversi erant*, *per ejus excitantem & adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem*, *eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur*, *ita ut tangemte Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem*, *neque homo ipse nihil omnino agat*, *inspirationem illam recipiens*, *quippe qui illam abjicere potest*; *neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit*.

VIII. Libere homo se movet, disponit, & præparat ad futuram suam justificationem, eidem libere assentitur, eam respuere valet, eidem cooperari debet. Tandem Concilium ibidem *can.* 13. hæc definit: *Si quis dixerit*, *sine præveniente Spiritus sancti inspiratione*, *atque ejus adjutorio hominem credere*, *sperare*, *diligere*, *aut pœnitere posse*, *sicut oportet*, *ut ei justificationis gratia conferatur*; *anathema sit*. Tota Concilii doctrina sub unica oculorum acie in hoc canone proponitur. Distincto ordine primum proponitur fides; post spes, atque adeo amor concupiscentiæ, sine quo spes non datur; & tandem caritas. Ergo Concilium præter amorem spei, qui amor, ut dictum est, necessario spem præcedit, requirit *caritatem incipientem*, qua, ut Concilium ait, *incipimus diligere Deum ut omnis justitiæ fontem*. Sapientissimus BOSSUETUS de doctr. Concilii Trident. *p.* 1. *n.* 14. testatur, *hanc doctrinam ex S. Thoma depromptam esse*, *immo ex ejus verbis contextam*.

IX. Reponent ne, hanc Tridentini doctrinam pro Baptismo, secus pro sacramento Pœnitentiæ traditam esse? Minus ne pro hoc quam

quam pro illo sacramento requiritur? Primus Baptismus est aquæ frigidæ; secundus Pœnitentiæ est laboriosius, est aquæ ferventis, & excoquentis pellem. Nonne Pœnitentia est sacramentum mortuorum, sicut est Baptismus? Heinc doctissimus Bossuetus *loc. cit. pag.* 32. jure clamat: *Quare hæc opinionum ludibria procul a Scholæ gravitate, & auctoritate amandari deceret: ac revera certum est responsionem hanc, ne quid dicam gravius, haberi improbabilem, ac temerariam.* Merito episcopali gravitate has quorumdam opinationes improbat Bossuetus, *ut opinionum ludibria.*

X. Doctrinam Tridentini declarat ejusdem Catechismus *p.* 2. *c.* 5. §. 9. his verbis: *Dicendum est etiam, quibus* GRADIBUS *ad hanc divinam virtutem liceat ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit . . . Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus . . . Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita animus a peccatis revocatur . . . Huc deinde accedit spes impetrandæ a Deo misericordiæ, qua erecti, vitam & mores emendare constituimus. Postremo* CARITATE CORDA NOSTRA ACCENDUNTUR, *ex quo liberalis ille timor probis & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti ne qua in re Dei majestatem lædamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi* GRADIBUS *ad hanc præstantissimam pœnitentiæ virtutem pervenitur.*

§. II.

SS. Augustini, & Thomæ testimoniis necessitas caritatis inchoatæ demonstratur.

I. S. Augustinus *epist.* 45. ad Anastasium hæc scribit: *Inaniter putat victorem se esse peccati qui pœnæ timore non peccat: quia etsi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis . . . Inimicus ergo justitiæ est qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, si ejus amore non peccet: tunc enim vere timebit peccare: nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit qui peccatum ipsum, sicut gehennam, odit.* Item tract. 5. in Joannem. *Filii Dei discernuntur sola dilectione, & caritate a filiis diaboli.* Denuo in expositione epist. ad Galatas: *Non auferuntur peccata, nisi gratia fidei quæ per dilectionem operatur.* Sexcenta alia S. Doctoris testimonia rescribere possem, quæ prætereo.

II. S. Thomas 1. 2. *qu.* 107. *a.* 1. *ad* 2. hæc scribit: *Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum: quia qui* TIMORE POENÆ *ab aliquo peccato abstinet,* NON SIMPLICITER *ejus voluntas a peccato recedit,* SICUT *recedit voluntas ejus qui* AMORE JUSTITIÆ *a peccato abstinet: & propter hoc lex nova, quæ est lex amoris, dicitur animum cohibere.* Rursus *lib.* 4. *contra Gentes cap.* 72. hæc docet. *Primum quod in Pœnitentia requiritur, est ordinatio mentis, ut scilicet mens convertatur ad Deum, & avertatur a peccato, dolens de commisso, & proponens non committendum, quod est de ratione contritionis. Hæc vero mentis reordinatio sine gratia esse non potest: nam mens nostra debite ad Deum converti non potest sine* CARITATE.

III. Tandem missis pluribus aliis testimoniis, 3. *p. q.* 85. *a.* 5. luculentissime exponit necessitatem caritatis ad Pœnitentiæ sacramentum, ubi ex instituto controversiam discutit. Inquirit enim, *utrum principium pœnitentiæ sit ex timore?* Respondet autem his verbis: *Primum principium est Dei operatio convertentis cor, secundum illud Thren. ultim.* Converte nos Domine ad te, & convertemur: *secundus actus est motus fidei: tertius est motus timoris servilis, quo timore suppliciorum a peccatis retrahitur: quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emendandi: quintus actus est* MOTUS CARITATIS, *quo alicui peccatum displicet* SECUNDUM SE IPSUM, *& non jam propter supplicia: sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert. Sic igitur patet quod actus pœnitentiæ a timore servili procedit sicut a primo motu affectus ad hoc ordinato; a timore autem filiali sicut ab immediato, & proximo principio.* Hanc doctrinam repetit in Supplem. qu. 3. ar. 1. ad 4. *Malitia autem in culpa mortali mensuratur ex eo in quem peccatur, inquantum est ei indigna; & ex eo qui peccat, inquantum est ei nociva. Et quia homo debet magis Deum quam seipsum diligere; ideo plus debet odire culpam, inquantum est offensa Dei, quam inquantum est nociva sibi*

IV. Hæc est splendidissima christianæ pœnitentiæ pictura, quam vividis coloribus delineavit S. Thomas, & ad cujus exemplar Concilium Tridentinum *sess.* 6. formavit 6. decretum, teste Dominico SOTO. Sed prætermisso Soto Dominicano, hoc testatur BOSSUETUS, hæc loc. cit. pag. 90. scribens: *Non ergo immerito diximus, tantam esse sacrosanctæ*

sanctæ Synodi Tridentinæ cum S. Thoma doctrinæ consensionem, ut ex hac illa quodammodo contexta esse videatur.

V. Ulterius præfatam doctrinam mirum in modum confirmat, & declarat S. Thomas 1. 2. *q.* 113. *a.* 10. his verbis: *Est iste* COMMUNIS, ET CONSUETUS *cursus justificationis ut, Deo movente interius animam, homo convertatur in Deum, primo quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat. Quia* CARITAS INCHOATA MERETUR AUGERI, UT AUCTA MEREATUR PERFICI, *sicut Augustinus dicit*: QUANDOQUE *vero tam vehementer Deus animam movet, ut* STATIM *quamdam perfectionem justitiæ assequatur, sicut fuit in conversione Pauli &c.*

VI. Hanc ipsam doctrinam præmiserat *ibidem art.* 5. *ad* 1. inquiens: *Ergo dicendum, quod ad eamdem virtutem pertinet prosequi unum oppositorum, & refugere aliud: & ideo sicut ad caritatem pertinet diligere Deum,* ITA ETIAM DETESTARI PECCATA, *per quæ anima separatur a Deo.*

VII. Rursus *ibidem art.* 7. *ad* 2. subdit: *Liberum arbitrium potest simul in duo moveri, secundum quod unum ordinatur ad aliud. Motus autem liberi arbitrii in peccatum ordinatur ad* MOTUM LIBERI ARBITRII IN DEUM. *Propter hoc enim homo detestatur peccatum,* QUIA EST CONTRA DEUM, *cui vult adhærere* (per dilectionem scilicet.) *Ideo liberum arbitrium in justificatione impii* SIMUL DETESTATUR PECCATUM, ET CONVERTIT SE IN DEUM SICUT ETIAM CORPUS SIMUL RECEDENDO AB UNO LOCO ACCEDIT AD ALIUM.

VIII. Aut Concilio Tridentino, SS. Augustino, & Thomæ, & Catechismo Tridentino nuntium remittant adversarii: aut huic doctrinæ fasces submittant, victasque manus dent necessum est. Plura alia testimonia SS. Patrum omitto brevitatis causa.

§. III.

Rationibus ex Scripturis sanctis haustis evincitur necessitas caritatis inchoatæ ad Pœnitentiæ sacramentum rite suscipiendum.

I. PRimum maximumque mandatum dilectionem Dei imponit. Nullum tempus assignari potest quo præceptum istud magis urgeat quam dum agitur de recuperanda per pœnitentiam Dei amicitia. Ideo enim Christianus peccavit, quia Deum non amavit. Ergo tum potissimum divino flagrare amore obstringitur cum dolet de Dei amicitia amissa, eamque redintegrare toti virium conatu satagit.

II. Confirmare opportuno exemplo doctrinam hanc lubet. Audi Filium prodigum patrem alloquentem. Doleo pater, & quam valeo, vehementer doleo, quod peccaverim. Anteactæ flagitiosæ & sceleratæ vitæ veniam enixe rogo, efflagitoque. Ingentis hereditatis tuæ adeundæ amore deflagro, firmamque concipio spem eamdem assequendi. Sed quia toties peccavi contra mandata tua, vehementer timeo ne illam sim amissurus: & ob hunc timorem subeundi tam grave damnum vehementer me pœnitet peccasse. Scias tamen velim, mi pater, quod intus in corde meo latitat, non amor erga te, erga bonitatem tuam, cujus nec levem, inchoatamque scintillam experior; sed solus timor damni sustinendi, sola spes opulenti patrimonii obtinendi unica mihi est ad te redeundi causa. Non te amo amantem; sed te timeo pœnas & supplicia minitantem. Non amo bonitatem tuam erga me profusissimam; sed reformido exheredationem meam mihi perniciosissimam. Hanc hereditatem concupisco; & ex hoc concupiscentiæ amore erga divitias tuas, spes in me consurgit easdem assequendi. Ama ergo pater filium te non amantem, sed pertimescentem. Ah fili nequam, & indignissime! Siccine patrem alloqueris? Apage in malam crucem. Ah clementissime pater! Tempera, quæso, parumper indignationem tuam. Si meus te sermo concitavit, causam cur ita locutus fuerim, audire supplex deprecor efflagitoque ne dedigneris. Theologi illi, magistri illi, quos tumet, o pater, pro conscientiæ meæ regimine mihi assignasti, hanc me docuere doctrinam. Isti præfatum sermonem altius animo meo imprimere conati sunt. Isti, isti, inquam, mihi suasere, haudquaquam necesse esse ut in hac mea pœnitentia, & reconciliatione te vel inchoatæ caritatis, & initialis amicitiæ dilectione prosequar; sed sufficere ut ob cladium, pœnarumque metum de peccatis meis doleam, amoreque concupiscentiæ erga infinitam hereditatem tuam mihi obveniendam ardeam. Hanc servilem doctrinam, o pater, egomet, vel ipso lumine quo me tu magna clementia perfudisti, ut falsam communique sensui adversantem reputabam. Quid? ipse dicebam. Inimicus offensorque evasi amantissimi patris mei: & novum amicitiæ fœdus cum eodem instaurabo, quin illum sincera caritate suaque benevolentia redamem? Quid? Ille me

me caritate impensa diligit; & ego ipsum ob hereditatem possidendam dumtaxat concupiscam? Dum talia effari audierunt Theologi tui, continuo vociferantes, me tetrici rigoris, stultitiæque insimularunt, & velut hæreticæ sententiæ fautorem redarguerunt: quarum vocum strepitu perterrefactus, illorum tandem placitis auscultari. Adjecerunt illi solummodo, ne illos gravare, ut mihi caveam, videar, postquam in jus hereditatis capiendæ restitutus, & plene, media absolutione, tecum reconciliatus fuero, me postea mortis tempore, singulisque quinquenniis, bienniisve semel saltem te caritatis amore prosequi debere. Illos ergo, pater optime, redargue, increpa, in illos, non in me, animadvertito. Hæc est autem viva imago peccatoris qui solo gehennæ timore, & spe beatitudinis æternæ obtinendæ, & dolore amittendæ concussus ad Deum redit, ut cum eodem reconcilietur, omni amore vel initiali erga illius bonitatem sublato. *Ex inimico amicus fieri vult*: & amare amicum patrem non studet, non curat, non nititur?

III. Altera ratio sic proponitur. Vita cordis amor. Amore peccator ad creaturam convertitur, receditque a Deo. Hæc aversio a Deo, & conversio ad creaturam per solam aversionem a creatura, & conversionem ad Deum auferri potest. Amor quippe erga creaturam auferri nequit, nisi per amorem erga creatorem.

IV. Adultus cum primum moraliter usum rationis attingit, Deum amore prosequi, eique & se, & omnia subjicere obstringitur ut ultimo fini, sicuti omnes Thomistæ, & alii Theologi docent: ergo potiori jure, dum post patrata peccata Dei rebellis evasit, amore in Deum se convertere debet.

V. Qui odio in proximum ardet, absolutionis capax non est, nisi posito odio, erga proximum amorem accendat. Christiani mortaliter peccantes *rursus crucifigunt Filium Dei*, & cum Deo inimicitiam contrahunt. Quomodo hæc auferri inimicitia potest nisi amore? Petrus amare Paulum offensum astringitur, ut cum illo novum amicitiæ fœdus ineat: & Sempronius, qui Dei Filio peccato mortem intentavit, reconciliationem cum eodem inibit quin illum amet? Solo amore concupiscentiæ, solo timore gehennæ divinum illud amicitiæ fœdus redintegrabit? Vulgare axioma, *Si vis amari*, *ama*, respectu divinæ amicitiæ locum non habebit? Deus testatur: *Diligentes me diligo*. Cor est quod Deus petit: *Fili præbe mihi cor tuum*. Quomodo præberi cor istud Deo potest nisi amicitiæ amore?

VI. Qui voluntatem deliberatam non habet omnia mandata servandi, non est absolutionis capax: sed nemo servare omnia mandata absque caritate initiali valet: ergo ad sacramentum Pœnitentiæ digne suscipiendum est necessaria caritas inchoata. Primam propositionem admittunt omnes. Secundam evinco. Voluntas constans, & firma servandi omnia mandata includit voluntatem servandi primum & maximum mandatum caritatis, quod est universæ legis caput, & ad quod cetera omnia mandata ordinata sunt. Implicat autem in terminis, ut ajunt, propositum efficax & deliberatum diligendi Deum sine amore Dei. Quid enim est velle sincere servare caritatis mandatum nisi reipsa Deum amore prosequi? Quare sapienter S. Augustinus *tract.* 74. *in Joan.* scribit: *Quomodo ergo Dominus dicit*: Si diligitis me, mandata mea servate: & ego rogabo Patrem, & alium Paraclytum dabit vobis: *cum hoc dicat de Spiritu sancto, quem nisi habeamus, nec Deum diligere possumus, nec ejus mandata servare? Quomodo diligimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? Aut quomodo mandata servabimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, mandata servare non possumus?*

VII. Non me latet, orta attritionis servilis opinione, una cum Probabilismo Salmanticæ, ut fuse ostendi *Tom.* 9. plures Probabilistas caritatis mandatum fere evacuasse. At istorum doctrina proscripta est, ut alibi retuli.

§. IV.

Diluuntur adversariorum objecta.

I. OPponunt 1. Dolor qui requiritur ad Pœnitentiæ sacramentum disponere, non destruere sacramentum debet. Dolor caritate inchoata formatus delet omnia peccata. Ergo nihil restat sacramento destruendum; & tamen est sacramentum mortuorum, quod delere peccata debet.

II. Hoc est potissimum adversariorum argumentum, quo nihil efficacius falsitatem opinionis formidolosæ attritionis patefacit. Nihil falsius quam caritatem inchoatam delere peccata. Quid ad hæc Attritionarii? Edisserant nobis eruditi adversarii an per XIII. sæcula in aliquo SS. Patrum repererint caritatem destruere sacramentum Pœniten-

nitentiæ? Hæc doctrina & universæ antiquitati, & Tridentino, & ejus Catechismo incognita fuit. Dico itaque, Pœnitentiam esse sacramentum mortuorum, & producere primam gratiam habitualem vivificantem, quæ diffunditur per Spiritum sanctum inhabitantem illis qui caritate inchoata dispositi sunt per Spiritum sanctum moventem, & nondum inhabitantem. Et sine hac gratia actuali, & amore initiali nemo potest credere, sperare, diligere, & pœnitentiam agere, sicut oportet, ad justificationis donum obtinendum, ut definivit Concilium Tridentinum. Omnibus virtutibus habitualibus præeunt actus imperfecti ejusdem speciei, ut Theologi omnes fatentur. Adversarii legant S. Augustinum *lib. de nat. & grat. cap. ult.* ubi inquit: *Caritas inchoata, inchoata justitia est; caritas provecta, provecta justitia est; caritas magna, magna justitia est; caritas perfecta, perfecta justitia est.* Jure proscriptæ fuere propositiones Bajanæ 62. & 63. quod negarent hujus duplicis vivificationis, & duplicis caritatis imperfectæ, & perfectæ distinctionem, sicut & aliæ similiter hanc duplicem caritatem negabant. Quare nonnisi ab illis qui ignorant errores Bajanos, adversus sententiam propugnantem necessitatem caritatis initialis ad sacramentum Pœnitentiæ digne suscipiendum obtrudi iidem valent.

III. Opponunt 2. S. Thomas 3. *p. q.* 70. docet: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale . . . Minima caritas plus diligit Deum quam cupiditas millia auri & argenti.*

IV. Resp. Ibi S. Thomas loquitur de circumcisione, quæ Baptismum portendebat. Integrum articulum rescripsi *Tom. 9. lib.* 1. *diss.* 2. *cap.* 9. §. 2. & palam feci ibi expresse loqui Angelicum de gratia sanctificante quæ in Baptismo infunditur, atque adeo de caritate habituali. Quid quod S. Thomas hoc ipsum adversariorum argumentum 3. *p. q.* 84. *a.* 5. sibi opponit argum. 2. *Universa delicta operit caritas . . . Ergo habendo caritatem, & fidem, & misericordiam potest quisque salutem consequi etiam sine Pœnitentiæ sacramento.* Audiant nunc S. Thomæ responsum. *Ad secundum dicendum, quod ex quo aliquis peccatum incurrit,* CARITAS, *fides, & misericordia* NON *liberant hominem a peccato sine pœnitentia. Requirit enim* CARITAS, *quod homo* DOLEAT DE OFFENSA IN AMICUM COMMISSA, *& quod amico studeat satisfacere. Requirit etiam ipsa fides ut per virtutem passionis Christi, quæ in* SACRAMENTIS *Ecclesiæ operatur,* QUÆRAT JUSTIFICARI *a* PECCATIS. *Requirit etiam ipsa misericordia ordinata ut homo subveniat pœnitendo suæ miseriæ, quam per peccatum incurrit, secundum illud Proverb.* 14. *Miseros facit populos peccatum. Unde Eccles.* 30. *dicitur: Miserere animæ tuæ placens Deo.* En adversariorum principium a S. Thoma convulsum. Caritas actualis inchoata tollit affectum, & voluntatem peccandi. Gratia vero sanctificans delet maculam peccati.

V. Quod opponunt ex Appendice adjecta ad Concilium Romanum sub Benedicto XIII. nihil adversus nostram sententiam evincit, ut mox ostendam, sed potius contra adversarios urget.

§. V.

Sententia formidolosæ attritionis in 1. *thesi ab Innoc. XI. proscripta vi evidentis ratiocinii evincitur contenta.*

PROPOSITIO DAMNATA.

NOn est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.

I. Fuso calamo *Tom. 9. lib.* 1. *diss.* 2. *c.* 10. recensui interpretamenta, quibus adversarii præservare suam opinionem student a præfata damnata thesi. Fatentur uno ore, quod opinio de attritione servili, si sit solum *probabilis*, vel *probabilior*, vel *probabilissima*, contineatur in thesi damnata. Sed ajunt hanc suam opinionem prætergredi *probabilitatis* confinia, & esse *moraliter certam.*

II. Audi P. Cardenas, qui in Crisi *D.* 2. *c.* 6. *a.* 2. *q.* 1. *n.* 6. inquit: *Decretum loquitur de probabilibus. Hæc autem doctrina non est mere probabilis, sed omnino certa, & indubitabilis propter definitionem Concilii Tridentini.*

III. P. Dominicus Viva *in prop.* 1. *Innoc. XI. n.* 21. hæc scribit: *Opinionem de sufficientia attritionis . . . non esse mere probabilem, aut probabilissimam, sed practice & moraliter certam.* Et rursus *in Cur. q.* 3. *a.* 2. *n.* 7. hæc docet: *Asserere attritionem non esse sufficientem &c. Hæc opinio post Tridentinum tamquam improbabilis rejicitur communissime . . Post Tridentinum amisit omnem probabilitatem.*

Iterum *in prop.* 14. Alexandri VIII. Hæc adjicit: *Prohibitio autem illa Alexandri VII. ne alterutra ex iis opinionibus censuretur*, *non infert utramque opinionem esse probabilem*. Et *n.* 31. addit: *Cum hujusmodi* PROHIBITIONES SÆPE FIANT IN BONUM PACIS. His paucis verbis eludit decretum Alex. VII.

IV. Similia docent communiter Probabilistæ defensores attritionis formidolosæ. Porro hæc jactata *moralis certitudo* est facti falsitas luce meridiana clarior, est commentum, imaginaria & manifesta chimæra, improbata ab Alexandro VII. prohibente censura notari alterutram opinionem.

V. Plusquam centum Theologi ex universo orbe catholico celebriores, quibus comparati Casuistæ defensores attritionis formidolosæ parum resplendent in Republica litteraria, quos *Tom.* 9. recensui; doctissimi Cardinales Denhoffius, Aguirius, Le-Camus, Monilianus; plurimi Archiepiscopi, & Episcopi, quos inter doctissimus BOSSUETUS, qui solus prævalet centum Casuistis; celebriores universitates Parisiensis, Lovaniensis; omnes fere Theologi Augustinianæ Religionis, & hodie Dominicanæ. Quid si celeberrimi BENEDICTINI Ordinis, quid si aliorum Ordinum Theologos recenserem? Illud satis sit vix hodie reperiri alicujus nominis Theologum præjudiciis vacuum qui opinionem de attritione servili non refutet.

VI. Tota hæc numerosissima multitudo insignium Cardinalium, Episcoporum, Universitatum satis non est ad constituendam opinionem probabilem apud Probabilistas, qui defendunt quatuor Casuistas, immo unum, juxta *P. Viva*, si sit doctissimus, efficere opinionem probabilem? Quid quod Probabilistæ defendunt attritionem servilem esse certam, quia contendunt definitam esse in Concilio Tridentino? At evulgata Historia Cardinalis Pallavicini, vel ipsi defensores attritionis servilis fatentur, nihil hac de re definiisse Tridentinum.

VII. Ergo evidentissimum est jactatam *certitudinem moralem* esse falsissimam, vanumque commentum, injuriosum decreto Alexandri VII. tot Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, & tot gravissimis Theologis, perniciosissimum imperitis lectoribus, qui ex tali asserta certitudine decipiuntur. Ergo hæc *moralis certitudo* retractanda, & eliminanda est. Unde hanc formo argumentationem.

VIII. Si opinio attritionis servilis esset tantum probabilis, vel probabilior, vel probabilissima, fatentibus adversariis, esset damnata ab Innoc. XI. Sed veritas facti evidentissima, luculentissima est universo litterario orbi, talem opinionem *non esse moraliter certam* elidentem probabilitatem contrariæ sententiæ. Ergo tam evidens est opinionem de attritione servili contineri in decreto Innocentiano, quam evidens compertumque est certitudinem moralem dictam esse arbitrarium commentum, & inauditum paradoxon.

IX. Illud dicitur moraliter certum quod unanimi consensu a Theologis defenditur. Illud probabile, vel probabilius, quod a gravibus Theologis in utramque partem disputatur. Tam certum est hanc controversiam in utramque partem disputari, ut Alexander VII. prohibuerit ne alterutra opinio censura notaretur, *donec aliquid a S. Sede definitum fuerit*. Post duodecim annos Ven. Innoc. XI. definivit in perficiendis sacramentis ex opinionibus controversis tutiorem amplectendam esse. Post hoc decretum defensores attritionis servilis evulgarunt, suam opinionem, quæ sub Alexandro VII. erat tantum probabilis, & inter Probabilistas communior, evasisse certam, & extra controversiam. Illud autem certum est post decretum Alexandrinum sententiam attritionis servilis coercitam fuisse inter Casuistas, & evulgato decreto Innocentiano contrariam doctrinam prævaluisse inter graviores Theologos.

X. Celeberrimi Theologi Salmanticenses Scholastici *Tom.* 12. *p.* 2. *tract.* 24. *diss.* 7. *dub.* 1. §. 6. *n.* 51. quamquam defensores attritionis servilis, candide fatentur relatam certitudinem moralem esse purum putumque commentum. En illorum verba. „ Hæc „ responsio non satisfacit, nec *sustineri* potest. Defert enim assertioni nostræ omnimodam certitudinem fundatam in definitione Concilii Tridentini . . . Philaletus „ refert *centum auctores* productis nominibus „ contrariam nobis sententiam instituentes. „ Et quidquid sit de hoc, assertionem non „ esse definitam in Concilio Tridentino *constat satis evidenter* ex decreto Alexand. „ VII. . . . Pontifex prohibet censuras in „ unam & alteram partem, *donec*, inquit, „ *ab hac S. Sede fuerit aliquid definitum*, „ palam supponens NIHIL hactenus definitum esse ab Ecclesia circa istam controversiam. “

XI. En novam ineluctabilem confirmationem chimæricæ *certitudinis moralis*, *& indubi-*

dubitatæ. Alterum responsum præbent Attritionarii, nempe decretum Innocentianum prohibet usum opinionis probabilis relicta tutiore *in sacramentis conferendis*, secus vero *in recipiendis*. Hæc responsio, inquiunt Salmanticenses, *est mera fuga speculativa*, *menti Pontificis in illa propositione repugnans*. Similia docent Tournely, & alii attritionis servilis propugnatores. Evidens ergo est, vel celebriorum adversariorum confessione, certitudinem moralem, cui unice fidunt communiter Casuistæ, esse chimæram; & decretum Innocentianum prohibere usum opinionis probabilis, relicta tutiore, tum *in conferendis*, tum *in recipiendis* sacramentis.

§. VI.

PARADOXON *Salmanticensium paucis refellitur, & sententia nostra confirmatur.*

I. RESpondent itaque Salmanticenses *n.* 53. his verbis: „Ut autem non videamur *difficultatem fugere*, *aut timere vel in his quæ ad praxim spectant*, respondetur admittendo totum syllogismum . . . Nostra namque sententia non solum est probabilior, & communior, *sed etiam* TUTIOR, *quam contraria*. “

II. Legiones scholasticorum numquam terga vertunt, sed trucidari potius volunt. Ab orbe condito simile paradoxon, ut mihi videtur, non est auditum. Hæc doctrina est contra omnes Catholicos: evertit funditus Christi regnum caritate partum, caritate erectum, caritate perfectum.

III. Sed rationes cur Theologi isti propugnant opinionem attritionis servilis esse *tutiorem*, & *tutissimam*, indicemus. Hæc est eorum argumentatio. Amor caritatis Dei super omnia conjungi nequit cum peccato mortali. Hic enim est error Baji. Ergo ut hic error declinetur, dicamus oportet, attritionem servilem omni caritate vacuam esse longe tutiorem, immo unice tutam, quia sacramenti praxim defendit.

IV. Mirum est potuisse perdoctos viros tam crassum & erroneum sophisma objicere. Ipsi fatentur Alex. VII. prohibuisse, ne alterutra sententia censura notaretur, nihil Tridentinum definiisse: & eadem pagina censuram *Bajanismi* inurere sententiæ nostræ illos non pudet? Ignorant perdocti viri *Bajum* errasse, quia *caritatem habitualem* cum peccato conjunxit. Erravit præterea *Bajus*, quia caritatem actualem imperfectam ab habituali non distinxit. Nos dicimus, caritatem actualem imperfectam conjungi cum peccato proxime expellendo per gratiam sanctificantem posse. Dicimus cum S. Thoma, contritionem caritate imperfecta formatam esse materiam sacramenti Pœnitentiæ; ut fiat sacramentum expellens peccatum, requiritur forma. Corruit ergo undique versum vanissimum sophisma Salmanticensium.

V. Quam inauditum sit recensitum paradoxon, paucis habeto. Si doctrina formidolosæ *attritionis est longe tutior*; ergo omnes Theologi, omnes Concionatores clamare deberent: Christiani cavete a caritate Christi etiam imperfecta. Longe magis cavetote ab amore Dei ferventiori, & ferventissimo: cavete, quæso, ab hac divina caritate, dum acceditis ad sacramentum Pœnitentiæ: cavete, inquam, cavete ab hac divina caritate, quia caritas ista destruit, exterminat sacramentum Pœnitentiæ. Cavete: quia si caritate flagrantes ad tribunal pœnitentiæ acceditis, *hæretici Bajanistæ* estis. Accedite solum perterrefacti pœnarum gehennæ timore, & amore concupiscentiæ propriæ beatitudinis succensi. Ceterum amor Dei super omnia longe a vobis sit, exulet ab animabus vestris: quia iste amor Dei super omnia hostiliter pugnat cum sacramento Pœnitentiæ, illudque exterminat. In sacramentis recipiendis tutiora ex definitione Ecclesiæ sequi debetis. Longe *tutius est*, si accedatis ad sacramentum Pœnitentiæ solo timore servili percusi, quam si adeatis divina caritate flagrantes. Blasphemiæ istæ sunt legitima, nisi me omnia fallunt, & necessaria consectaria doctrinæ Salmanticensium.

VI. Heinc collige sententiam nostram esse certam, & adversariorum, ut mihi videtur, opinionem contineri in decreto Innocentiano. Jactata *certitudo moralis* est mera chimæra, ut doctiores adversarii fatentur. Quod propositio damnata comprehendat solos *ministros* conferentes sacramentum, non fideles *recipientes*, est, inquiunt Salmanticenses, *mera fuga speculativa*, *menti Pontificis.... repugnans*. Tandem quod opinio attritionis servilis sit *tutior* est paradoxon quod universum Chisti Evangelium & Religionem cristianam evertit. Adversarii ipsi, non secus ac ædificatores Turris Babelicæ, propriam sententiam lacerant, destruunt, damnant. Nam dum unus trullam petit, alter cæmentum porrigit. Si plura hoc de argumento cupis, consule *Tom. 9. lib. 1. diss. 2.* ubi omnia adversariorum sophismata labefa-

befactata, & plura quæ ad historiam hujus controversiæ attinent, invenies.

CAPUT VIII.

Nonnullæ quæstiones de dolore, & proposito non peccandi resolvuntur.

I. QUÆST. I. *An pœnitens elicere dolorem debeat de peccato cum intentione confitendi?* RESP. Negant Lugo, Aversa, Tamburinus, Gobat, Moya, Sporer, Ilsung, & alii. Sed hæc opinio rejicienda est ut minus probabilis. Dolor iste actio est sacramentalis. Ergo per intentionem pœnitentis subjicienda est formæ sacramentali. Neque enim in solo ministro, sed etiam in pœnitente necessaria est intentio. Non sunt tamen hæc metaphysice & subtiliter discutienda, quoniam eo ipso quod quis confiteri velit, doleatque de peccatis, re ipsa dolor illius respectum dicit ad sacramentum. Non sunt ergo, ad hoc quod attinet, pœnitentium mentes torquendæ.

II. QUÆST. II. *An dolor præcedere confessionem debeat, an satis sit ut post confessionem ante absolutionem eliciatur?* RESP. Omnes adfirmant, dolorem præcedere absolutionem debere, cum sit ejusdem proxima materia. Disputant vero Theologi in utramque partem, num antecedere confessionem, quæ *dolorosa* dicitur, debeat. Navarrus, Toletus, Vasquez, Hurtado, Diana, Bonacina, Suarez, Lugo, Sporer, Gobat, Moya, Tamburinus, & alii defendunt sat esse ut subsequatur confessionem, & antecedat absolutionem. Alii sustinent oppositum. Præcisis casibus repentinis, & insolitis, communiter loquendo mihi probabilius est quod debeat præcedere confessionem: tum quod in sacramentis tutiora, dum res in controversiam vocatur, sequi debeamus: tum quod medio isto dolore pœnitens de statu peccati mortalis, & diabolicæ servitutis ad statum filiorum Dei transire debet. Transitus iste, communiter loquendo, non fit in instanti, aut paucis momentis. Habenda tamen pœnitentium ratio est. Nam dum justi confitentur, facillime dolent, & conteruntur, cum habitualiter dispositi sint. Contra, peccatores gravi sarcina onusti difficilius hunc concipiunt doloris partum. Confessariorum est instruere pœnitentes ut antequam ad sacrum tribunal accedant, aliquod congruum tempus insumant in hoc dolore concipiendo. Proponant illis quæ meditari puncta debeant, quas considerationes formare, ut se ad hunc pariendum dolorem excitent: doceantur precibus opus esse, quibus a Deo auxilium implorent, quo, ut oportet, conteri queant.

III. Dolor iste ita perdurare moraliter debet, ut vi ejusdem absolvendus pœnitens sit, cum iste dolor sit absolutionis materia. Diana refert plures defendentes, dolorem ante plures annos elicitum perdurare, dummodo retractatus non sit. Quæ opinio falsa, & laxa est. Escobarius, Diana, Arriaga admittunt præcedentiam longi temporis. Alii dicunt, dolorem ante quatuor, aut septem dies, alii ante mensem elicitum sufficere. Sed quid in congerendis his falsis opinationibus tempus tero? Dolor moraliter præsens sit oportet. Pro praxi concipiendus dolor est ante confessionem, & renovandus in ipsa confessione, dum impertienda absolutio est.

IV. Etiam in confessione venialium necessarius est dolor iste. Non est necesse ut de omnibus venialibus dolor concipiatur, cum venialia non sint materia necessaria, sed libera: sat est ut de aliquo veniali graviori dolor concipiatur, & propositum expressum habeatur illud evitandi, quando nulla materia necessaria clavibus subjicitur.

V. QUÆST. III. *Quid dicendum de opinione P. Viva asserentis, dolorem conceptum ex motivo damni temporalis sat esse ad Confessionem?* RESP. P. Dominicus Viva *in Trut. in proposit.* 1. *Innocentii XI. n.* 26. docet, sufficere attritionem supernaturalem ex metu *temporalium pœnarum, ut a Deo vindice infligendarum*, concluditque: *Licite sequimur hujusmodi opiniones probabilissimas, omissis tutioribus*. Quis definivit ejusmodi opiniones esse probabilissimas? Probabilistæ? At Romana Sedes, etiam admisso quod essent probabilissimæ, jubet ut in sacramentis, dum de materia & forma agitur, sequamur *tutiores sententias* omissis probabilibus.

VI. P. Tamburinus *lib.* 1. *meth. Confess. c.* 1. §. 4. *n.* 11. inquit: „ Inter motiva „ attritionis, de quibus n. 4. diximus, licet aliqui non admittant aliud quartum, „ idest *timorem mali temporalis.... timorem* „ *infamiæ, carceris, ægritudinis &c.* tamen „ in sententia *probabilissima* etiam hoc motivum est sufficiens, si hujusmodi mala „ timeantur ut a Deo inflicta, vel infligenda. “

VII. Hanc opinionem existimo non modo falsam, & laxam, sed contentam in de-

decreto Innocentiano. Fatetur ibi Tamburinus, *Doctores* oppositum docere. Ergo opinio est controversa. Ergo tutior amplectenda. Opponit Tamburinus. Tridentinum non definit dolorem concipiendum ex *timore solum gehennæ, vel alterius penæ spiritualis seu æternæ, sed addit in universum ex timore pœnarum*. Evidenter fallitur Tamburinus cum aliis. Concilium dicit: *ex gehennæ & pœnarum metu*. Propositio est copulativa. Cur ergo mittis *gehennam* primo loco positam, ac per particulam *&* copulatam cum pœnis? Pœna mortali peccato debita est æterna. Ergo de malo æterno a Deo infligendo dolere peccator debet. *Nolite timere eos qui occidunt corpus... sed potius timete eum qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam:* Matth. 10. Sic Evangelistæ, sic Tridentinum. Ergo evidenter falsa est opinio Tamburini, Viva, & aliorum.

VIII. QUÆST. IV. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis non esse inculcandum peccatori ut doleat de illo peccato cujus magno afficitur amore?* RESP. Ipsa ratio naturalis dictat ut illud vulnus præcipue curetur quod intimius animæ insidiatur. Sed P. Tamburinus *lib. 1. meth. Conf. c. 1. §. 2. n. 5.* scribit: „ Unde quando advertis pœ„ nitentem tuum *valde* alicui crimini *addi*„ *ctum*, ne inculces doloris actum circa il„ lud *peculiare peccatum*. Periculum enim „ suberit ne illud ex animo detestetur, dum „ ejus specialis memoria refricatur, quod in „ universum, & simul cum aliis detestandi „ difficultatem vel *nullam sentiet, vel exi*„ *guam*. “

IX. Cavete, o Confessarii, inquit P. Tamburinus, ne suadeatis pœnitentibus ut eliciant actum doloris de illa culpa quam veluti amasiam efflictim depereunt, & in illam impotenter feruntur: quia periculum *suberit* ne ex animo illam detestentur. Non ergo necessum est ut peccator ex animo detestetur culpam illam quam vehementi dilectione prosequitur? Sat est, reponit Tamburinus, ut de hac culpa valde dilecta, cum aliorum scelerum turba confusa, & obtecta doleat. Hoc enim pacto facile pœnitens peccatum istud latitans intra multitudinem peccatorum detestabitur: & tunc *difficultatem nullam*, vel *exiguam* sentiet. Contra si amatam hanc suam culpam nudato vultu spectet, periculum *suberit* ne ex animo illam detestetur.

X. Quisque hominum aliqua passione, & appetitione dominante, & regnante obstringitur. Omnes Patres, & Concionatores clamant ut Christiani coerceant, deprimant, subigant hanc passionem dominantem, hunc affectum regnantem. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis vestris*, inquit Rom. 6. S. Paulus. In illo dominatur avaritia, in hoc libido, in alio ira, in altero vindicta. Nisi quisque sese peculiari dolore, & fortitudine armet adversus hanc belluam ferocientem, & regnantem, actum de sua salute est. Quam falsa ergo, & quam laxa sit præfata doctrina, quisque judex sedeat.

XI. QUÆST. V. *Requiriturne propositum formale, & explicitum non peccandi de cetero?* RESP. P. Tamburinus *loc. cit.* §. 3. *n.* 7. subdit: *In probabili aliorum opinione satis est implicitum, hoc est illud quod involvitur in ipso actu detestationis, seu displicentiæ*. Hanc opinionem similiter docent Diana, Gormaz, Lugo, Vasquez, & plures alii. Sed falsa aperte est: oppositum enim docent S. Thomas, Albertus Magnus, Durandus, Scotus, Cajetanus, Cano, Soto, Cardinalis Bellarminus, qui *lib. 2. de pœnitentia c. 6.* hæc scribit. *Sed nobis communis ac trita a veteribus via semper est tutior ac commodior. Probatur igitur ad contritionem requiri explicitum, & formale propositum vitæ melioris*. Utinam hanc tritam a veteribus viam calcare omnes vellent. Tridentinum præter dolorem efficacem, & universalem, in quo sane continetur propositum virtuale, requirit propositum non peccandi de cetero. Si sufficeret propositum virtuale contentum in dolore efficaci, superfluum foret quod Concilium requireret propositum præter dolorem efficacem. Contra clamat aliquis, si præter dolorem efficacem universalem requireretur propositum, non tres, sed quatuor essent pœnitentiæ partes. Inane sophisma est. Tres sunt pœnitentiæ partes. Sed contritio duobus constat, dolore nempe de peccato commisso, & proposito non peccandi de cetero. Contingere tamen potest ut pœnitens ita vehementi dolore abreptus sit ut de proposito non cogitet; at si adverteret, firmissimam resolutionem conciperet non peccandi de cetero. Sermo nunc est de his quæ communiter & passim contingunt, non de aliquo raro, & repentino casu.

CAPUT IX.

IMAGO *justificationis christianæ sanctarum Scripturarum lineamentis depicta*.

I. DUæ de justificatione sunt hæreses. Calvinistæ *inamissibilem* effutiunt. Novatiani veniam negabant lapsis, & aliqua scelera irremissibilia asserebant. Utrasque hæreses damnavit Ecclesia.

§. I.

Justificationem christianam firmam ac stabilem Scripturæ sanctæ repræsentant.

I. CHristiani pœnitentes qui valide recipiunt sacramentum Pœnitentiæ, justificationis dono ornantur, eorumque anima templum Spiritus sancti inhabitantis, & totius Trinitatis evadit. Olim Judæi & Pagani servitute diaboli, & falsorum numinum idololatria abjecta, & fide Christi suscepta continuo in arenam pro Christo descendebant, & intrepidi tigres, leones, & ferociores bestias despiciebant, illarumque fieri epulas minime pertimescebant: equleorum, plagarum, & Crucis Christi ingenti cupiditate flagrabant: non ignes, non craticulas ardentes, non fornaces, non vulnera pavebant; sed cruciatus atrocissimos, infinitasque procellas forti & invicto animo subibant. Nos Christiani eadem ac illi fide perfusi, eisdem disciplinis imbuti, eodem divino cibo alti, eodem pretiosissimo Sanguine potati, eadem justificatione sanctificati sumus. Justificatio effectibus se prodit, cum omnem vitam nostram ad Dei voluntatem, & ad Jesu Christi exemplar conformamus, teste Apostolo: *Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus:* & rursus: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*.

II. Hoc novum fœdus inter Christum & pœnitentes rite confessos, natura sua firmum, stabile, & perpetuum est. Heinc *Joan*. 14. Christus inquit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & Pater meus diliget eum; & ad eum veniemus, &* MANSIONEM *apud eum faciemus*. Non ait Christus, si quis formidat, si quis pavescit, sed *si quis diligit*, & filiorum, non servorum more etiam timet, sermones, leges Christi servabit. Et Christus, & tota Trinitas *mansionem* statuet in anima ejus.

III. Sed audiamus Paulum Apostolum, qui firmitatem & stabilitatem pœnitentiæ 2. *Cor*. c. 7. his verbis describit: *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem* STABILEM *operatur*. Pœnitentia, inquam, quæ secundum Deum, idest secundum regulas quas Deus præscripsit, formata, *stabilem* operatur sanctitatem, ut subdit *ibi c*. 15. S. Paulus. *Itaque fratres mei dilecti*, STABILES *estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino*. Hanc ipsam reconciliationis per mortem Filii Dei initæ firmitudinem, & stabilitatem, & constantiam inculcat c. 1. Colossensibus. *Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis, nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso; si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles a spe Evangelii quod audistis*.

IV. Ubique intonat, & altius hanc stabilitatem, & perseverantiam in divino contracto fœdere commendat & urget Apostolus, ut coronam assequamur. Hujus vero firmæ & stabilis justificationis effectus, atque triumphos exponit, Romanos *c*. 8. alloquens hac grave & vehementi oratione. *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? An tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptum est: quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro*.

V. Ob oculos expositis prærogativis christianæ justificationis funestissimum exitium manifestat S. Paulus quod iis imminet qui hoc sacrosanctum fœdus violant, & abrumpunt. Ipse catenis hic Romæ vinctus nuntium accepit, Ecclesiam Hierosolymitanam ex solis Judæis conflatam, languescere, tentationibus concuti, atque gravi periculo acceptæ justificationis amittendæ obnoxiam esse. Elapsi jam erant a Christi morte anni 30. & Hebræi Hierosolymitani ad Christum conversi nullum prædictionis a Christo factæ eventum spectabant. Templum, Sanctuarium, Altare, Candelabrum, Sacerdotum multitudo, summus Pontificatus, Sacrificia ma-

magna pompa celebrata, ritus Mosaici solemnitas, cantus symphoniæ, & cetera antiquæ Religionis, quam cum lacte suxerant, mysteria, & cæremoniæ usquequaque coruscabant. Ipsi autem Judæi Christiani parvulum manipulum formantes, pro templo parvum cubiculum, pro altari tabulam, pro candelabro lucernam, pro aureis & argenteis vasis ligneum poculum habentes, illinc a perfidis Judæis dominantibus, hinc a gentilibus exagitati, angustiati, oppressi, vix privatim celebrare divinas laudes poterant. Tot inter tempestates, & procellas, quodammodo vacillabant. Quid nos talibus pressi angustiis ageremus, licet tam immensa miraculorum multitudine corroborati? S. Paulus epist. *ad Hebræos* inscripta præsidium fratribus affert. Novi testamenti supra vetus præstantiam, & excellentiam incredibili eloquentia describit. Eja fratres, inquit, quid formidatis? Templum Christi non materiale, ut Mosaicum, sed vivum est, omni lapide pretioso ornatum, quod estis vos. *Christus tamquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei usque in finem* FIRMAM *retineamus*: c. 3.

VI. Postquam fratres suos erexit, animavitque ad fiduciam locandam in Christo Jesu, transit ad miseram funestamque illorum qui a sublimi justitiæ statu in peccatum relabuntur, infelicitatem, extremamque difficultatem resurgendi manifestandam his verbis c. 6. *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati*, (per Baptismum fidei) *gustaverunt etiam donum cæleste*, (sacratissimum nempe Christi corpus) *& participes facti sunt Spiritus sancti*, (per sacramentum Confirmationis) *gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi futuri, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes*. Quam veritatem ut ad illorum captum accommodet, altiusque in eorum cordibus imprimat, eis præbet similitudinem ab ipsa rerum natura repetitam. *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem. Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora saluti; tametsi ita loquimur*.

VII. Duplex est Patrum expositio hujus vocis *impossibile*. Alii interpretantur *difficile*, & *difficillimum*. Alii in obvio & litterali sensu vocem hanc accipiunt, inquientes *impossibile* esse rursum renovari lapsos post Baptismum ad pristinam illam innocentiam quam semel in sacro lavacro infusam acceperunt. Licet enim per pœnitentiam novum deleatur peccatum, remanent tamen communiter cicatricum, & vulnerum vestigia, & malignæ reliquiæ, remanent cupiditatum, libidinum saginatæ, & incrassatæ concupiscentiæ impressiones, & radices, quæ vires extenuant, & ad relapsum viam aperiunt laxiorem.

VIII. Sed audiamus iterum Paulum suum sermonem c. 10. persequentem, & eandem veritatem hac pacto altius exaggerantem. *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem .... Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: mihi vindicta, & ego retribuam: & iterum: quia judicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum, & in altero quidem opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti; in altero autem socii taliter conversantium effecti. Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum qui venturus est, veniet, & non tardabit*. His ultimis verbis prædicit Apostolus imminentis civitatis Hierusalem, templi, & altaris excidium, desolationem, & funestissimam destructionem, quæ quinque circiter annos post hanc exaratam epistolam contigit. Qua horrenda catastrophe prædictiones a Christo factæ altius in eorum mentibus impressæ fuerunt, atque Ecclesiam illam ex primitiis electi populi coactam confirmarunt.

§. II.

Rationum momentis, & communi hominum sensu justificationis christianæ stabilitas confirmatur.

I. HÆc justificatio christiana, quæ suas firmitatis vires a Christi passione haurit, *jugum* evangelicum, quod est *durum duris*, efficit *suave*, & *leve*, & homines justos, lætos, felices, quietos, & constantes in mandatorum Dei observatione reddit.

II. Communem Christianorum sensum, & praxim consulamus. Vides hominem exterius virtutis, & pietatis speciem præferentem. Vides illum simul in manifesta scelera lapsum, & nulla urgente vehementi occasione in libidinis luto revolvi. An non continuo illum ut hypocritam, versutum, veteratorem, & sepulcrum dealbatum improbas? Unde hoc? Nonnisi ex intimo sensu stabilitatis, & firmitatis justificationis christianæ. Habes amicum, cujus castissimos mores, vitæ probitatem, sinceritatem, æquitatem, & justitiam plurium annorum intervallo certo novisti. Longius proficiscitur. Post aliquot annos occasio se præbet aliquid de amico resciendi. Rogas quomodo se habeat, qualis sit ejus vivendi consuetudo. Audis hominem vafrum, libidinosum, fraudulentum factum. Renuis credere. Arguis calumniæ relatorem. Is reponit rem certo ita se habere. Quid tum? Heu, exclamas, heu! quam tremenda, quam formidanda sunt judicia Dei! Revera terribilis Deus in consiliis super filios hominum. Unde, quæso, tanta admiratio, tanta repugnantia ad credendum hominis justi mutationem? Profecto non aliunde nisi ex intimo illo instinctu, & altius impressa persuasione, qua judicas justificationem christianam infusam per Spiritum sanctum, & sanguine Christi obsignatam, ejusque sacratissimi corporis pabulo altam, stabilem esse, difficileque mobilem. Quæ enim a Deo sunt, firma sunt & stabilia.

III. Fateor occasiones occurrere posse, & tales temporum calamitates, & persecutiones, in quibus ipsæ firmiores columnæ contremiscant. Justificatio natura sua stabilis est; sed imbecillitas humanæ naturæ magna est: idcirco amitti potest. Sed dona quæ hanc justificationem comitantur, vires instaurant humanas, infirmitatem curant, animos & fortitudinem infundunt. Consulatur ipsa Christianorum, & Religiosorum vivendi consuetudo. Qui revera conversi, & justi sunt, raro labuntur, occasiones peccandi fugiunt, mundi præstigia detestantur, precibus & jejuniis divinam implorant gratiam. Si casu aliquo repentino urgentis occasionis labuntur, protinus resurgunt, & amarissimis lacrymis abluere maculam satagunt. Quemadmodum vera & sincera amicitia, quæ rara est inter homines, frequenter non violatur; ita sincera amicitia per justificationem sacramentalem Deum inter & homines inita, dum vera est, non adeo facile infringitur.

§. III.

Nova & falsa inter Christianos divinæ justificationis idea concipitur. Cur Christiani fictarum justificationum horrenda spectra non perhorrescant? Quia VIA MEDIA *invecta est.*

I. JUstificationis christianæ caracteres, ut vidimus, constituunt hominem justum, Dei filium, sanctum, liberalem, castum, sincerum, injuriarum tolerantem, pro persecutoribus orantem, mitem, humilem, misericordem, pauperum patrem, ceterisque christianis virtutibus ornatum. Hæc est justificationis christianæ imago, quam nobis Scripturæ sanctæ depingunt, ut ostensum supra est.

II. Toto cælo diversa est imago quæ in plurimorum Christianorum moribus spectatur. Videmus ætate nostra avaros, feneratores, libidinosos, prodigos, amatorculos, amasias, mimos, & mimas, saltatrices, & cantatrices, lusores, perjuros, fraudolentos, molles, mœchos, bis aut quater in annum sacramenta & Pœnitentiæ, & Eucharistiæ frequentare. Quænam morum emendatio? Nulla. Percurrunt apostolici ministri provincias, sacras, ut vocant, missiones exercentes. Accurrunt ingentes cujuscumque status turbæ multæ: gehennalis fornacis timore perculsæ flagitiorum sarcinam deponunt, confitentur, absolvuntur, communicantur. Vix profecti sunt sacri Missionarii, cursum præteritæ vitæ resumunt, & denuo pro futuro anno scelera agglomerant. Eædem consuetudines, libidines, fenora, fraudes, mendacia, adulteria, perjuria, injustitiæ. Et hic confessionum, & relapsuum circulus totam fere vitam comprehendit. Ex tanta pœnitentium multitudine vix quinque in mille veræ christianæ justificationis signa præbent, & fructus pariunt. Visibilis, & omnibus comperta experientia judex esto.

III. Sed unde, inquis, evenit quod ejusmodi fictarum justificationum spectra nullum ingerant terrorem? Unde, quod Confessarii Christianis istis fictis sacramenta administrent? Unde, quod Christiani ipsi, suorum relapsuum conscii, non dignoscant sacrilegas esse confessiones? Nonne ipsi perspectum habent, amicitiæ fœdera sincere, & constanter inita facile non violari? Unde ergo tam horrenda hallucinatio? Unde tam monstrosa deceptio?

IV. Ex illo humani moris torrente, reponit S. Augustinus, ex illa universali consuetudine prævalente, quæ secum abripit vel ipsos quandoque sapientes, nisi diligenter vigilent, & strenue dimicent. Ex illa denique VIA MEDIA, quæ pro formandis moribus, quemadmodum pro dirigendis divinis decretis, inquit doctissimus Episcopus *Palanco*, invecta est. Duas tantum vias Christus patefecit: arctam & angustam unam, latam & spatiosam alteram. Prioris viæ pauci ambulatores teste ipso Christo, posterioris multi. Nova VIA MEDIA ab hominibus, non sane a Deo, excogitata immensam comprehendit Christianorum multitudinem. Istius viæ Christiani corpus oppipare nutriunt, sensus demulcent, voluptati, illecebris, choreis, theatris, comædiis, & mundi deliciis indulgent: suas habere matronulas, amasias honestulas, volunt, quibus cum conversentur, epulentur, jocentur. Jejunia, disciplinas, cilicia perhorrescunt. Concupiscentiæ, ambitionis, superbiæ impetus coercere, carnis stimulos comprimere omnino recusant. Ut tamen a sceleratis, improbis, obstinatis peccatoribus, qui per viam latam & spatiosam laxatis habenis, & larva posita percurrunt, sese distinguant, suas recitant precatiunculas, pios libellos legunt, frequentant Ecclesias, & ad sacramenta festis Christi, & B. Virginis solemnioribus accedunt. Hæc VIA MEDIA ingentiorem peccatorum multitudinem claudit ætate nostra, quam olim via lata & spatiosa ab Evangelio descripta. Quoniam hæc via lata ducit ad perditionem. Sed NOVA VIA MEDIA una conjungit paganicos mores, & regni æterni præmium; sacramenta Christi, & voluptates mundi; lucem, & tenebras; bonum, & malum. Hæc autem VIA MEDIA seducentior est via lata. Qui hanc calcant, sciunt se esse peccatores, & ad sacramenta, nisi prius eam derelinquant, non accedunt. Verum enim vero MEDIÆ VIÆ ambulatores sese beatos reputant, & per hanc viam pervenire posse ad æternum regnum existimant amasios, & amasias, mimos, & mimas, saltatrices, & psaltrias, ceterosque omnes qui frequentant sacramenta.

V. Doctissimus Joannes Morinus *lib. 9. c. 34.* apud Judæos has tres vias etiam obtinuisse, declarat his verbis. „ Judæorum „ recentiorum, & antiquorum celebre est „ effatum, tria esse hominum genera, per„ fecte justorum, perfecte impiorum, & „ intermediorum: Deum tres libros habe„ re: in primo perfecte justos describi; in „ secundo perfecte impios; in postremo in„ termedios. Deum initio anni omnium „ hominum actiones celebri judicio exami„ nare; perfecte justos tum statim primo „ libro inscribi, malos secundo, intermedio„ rum autem judicium in decimum diem „ mensis suspendi: si perfectam pœnitentiam „ egerint, justis; si non, impiis adnume„ randos. “

VI. Porro sicut istorum *via media* est, sic eorumdem justificatio *media est*. Via media nova est, ideo non evangelica, sed mundana. Similiter istorum justificatio *media est*, *nova est*, non a Christo Jesu, non a Deo infusa, sed ab hominibus conficta. Ad commentitiam justificationem effingendam coegit hominum malitia. Sacramentorum ministri nonnulli hominum salutis zelo flagrantes, pia & sancta intentione, ut sentire nos convenit, cum adducere homines ad exactam Evangelii observantiam, & ad reformandos mores juxta baptismalis professionis normam non possent, levigare Christi jugum, delinire legis rigorem, & evangelicam normam humanis appetitionibus accommodare satagerunt, inquit in Psal. 98. S. Augustinus. *Hæc est enim in hominibus magna, & usitata perversitas: quia cum debeant vivere ipsi secundum voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundum voluntatem suam. Et cum ipsam nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, sed quod ipsi volunt.*

VII. En reseratam, & patefactam causam cur hodie homines non mirentur, dum vident Christianos hac hebdomada ad pœnitentiæ tribunal, ad mensam eucharisticam accedere, altera, sin minus eadem, ad mensam lusoriam cum amasiunculis, & matronulis, ad choreas, ad theatra, ad comædias, & etiam ad fornicandum, ad adulterandum aut re, aut oculis, aut tactibus, & ad omnia mundi præstigia frequentanda. Rursus ad tribunalia pœnitentiæ; & rursus in-

inter amasios, & amasias, ubi procant, & procantur, amant, & amantur, tangunt, & tanguntur, spectant, & spectantur, inhiant & inhiantur, suspirant, & suspirantur. Iste ne divinæ justificationis fructus? Isti ne filii Dei? Isti ne vitam moresque suos ad Christi exemplar conformant? Non commoventur Christiani super hoc justificationis spectro, super hoc sacramentorum, & sacrilegiorum fœdere. Cur? Quia ab infantia assueti sunt videre hunc perpetuum circulum sacramentorum, & relapsuum: quia reputant satis esse peccata confiteri ministris pœnitentiæ, licet nulla succedat emendatio, licet perpetuo sese in libidinis luto, veluti sues, volvant revolvantque. Confirmantur in hac persuasione auctoritate non paucorum Casuistarum, & Confessariorum. Clamant isti & voce, & scriptis, reflorere ætate nostra *aurea sæcula*. Quandonam, inquiunt, tanta sacramentorum frequentia, tantus ad templa concursus, tam splendidus cultus, tam magnificus apparatus, tanta Sacrificiorum multitudo, tanta cantus melodia, tanta devotionum varietas?

VIII. Si reponatur, quandonam mores dissolutiores? Quandonam tantæ templorum profanationes? Quandonam patrimonia pauperum, & Christi prodigalius dilapidata in scortis, in canibus, in pompis, & luxu? Quandonam tandem impietas, & increduli audacius Religionem aggressi sunt? si ita inclametur, continuo regerunt: sic crocitant *Rigoristæ* truces, sævi, immisericordes, tetrici, semper murmurantes adversus florentissimam *ætatis nostræ* disciplinam.

IX. En unam ex causis cur Christiani non commoventur super instabili, & fluxa plurium ætatis nostræ Christianorum justificatione. Moralistæ doctores plurimi invehuntur contra Theologos qui inculcant pœnitentibus ut præcipue de illo peccato doleant *cui sunt valde addicti*, ut propositum *firmum & constans* concipiant non peccandi de cetero, ut mox clarius videbimus. Et ut ad incitas te, lector, redigam; revolvito plurimos Casuistarum libros, qui præcipue omnium manibus teruntur: severe perquirito, ubi sit depicta vera justificationis christianæ imago juxta exemplar quod Scripturæ sanctæ proponunt. Inquirito ubi descripti sint ejus effectus, excelsi caracteres, splendidissimæ prærogativæ. In quorum Casuistarum libris hæc invenies? In Gobat, in Tamburino, in Diana, in Viva, in La-Croix, in Caramuele, in Leandro, in Sporer, in Burgaber, in Bonacina? Invenies contra innumeras distinctiunculas, sophismata, diffidia, quibus vera justificationis christianæ imago obscuratur. Ita imbecillitati meæ videtur. Num ipse fallar, & deceptus sim, tu judex esto, & sapientes omnes. Neque enim me in censorem erigo, sed quæ exiguitati meæ vera videntur, sapientum judicio submitto.

X. Quid ergo mirum, si Christiani, & ipsi minus periti Confessarii his præjudiciis educati existiment, justificationem divinam natura sua stabilem, & firmam, sitam esse in hoc confessionum, & relapsuum perpetuo circulo, in hac flagitiorum, & sacramentorum successione? Vident ab ipsis incunabulis non paucos Dei ministros ad sacramenta admittere Christianos qui licet pluries in annum confiteantur, tamen, ac si non confiterentur, indulgent luxui, immodestis pompis, ludis, fenori, ambitioni, & insanientis mundi voluptatibus. Clamant præterea: Quid? An nos decipient Dei ministri? An hæc disciplina confœderandi sacramentorum frequentiam cum recensitis mundi solatiis, & illecebris tantorum virorum piorum, gravium, & proborum auctoritate fulta, reputanda erit vitiosa, & corrupta? *Magna*, clamat S. Augustinus, *tentatio*. Hac ipsa tentatione exagitati vacillabant Christiani Ecclesiæ Hierosolymitanæ; sed eosdem confirmavit, roboravitque S. Paulus. S. Augustinus testatur se gravissimas persecutiones passum, ut sui temporis Christianos ab errore eriperet, quod adversarii aliter opinantes illos in suavi, & benigna vivendi consuetudine detinerent firmos & constantes. Nec propterea inclamare cessavit Doctor sanctissimus. *Propter hominum errores, qui per vaniloquas seductiones, & pravas consuetudines nobis molestam pro vobis curam inferre non cessant, tacere non possumus*. Serm. 157. jam inde usque possessio propriæ libertatis adversus divinæ legis controversa mandata opponebatur, licet Probabilismi fuco non calamistrata. *Sunt aliqui* (inquit S. Augustinus, sive auctor serm. 4. ad Fratr. in Erem.) *qui spiritu libertatis vivere volunt: et si ab aliquo reprehenduntur, latrant ut canes, mordent ut serpentes, dolent ut parturientes, dicentes malum bonum, & bonum malum, verum falsum, & falsum verum*.

XI. Paulum, rogo obtestorque, Paulum tubam Spiritus sancti audite, Paulum legite, Evangelium Christi serio meditamini, si vestram æternam salutem amatis. Aures arri-

arrigite, ut doctrina Pauli de justificatione insculpta hæreat cordibus vestris. Justificatio quam Paulus docet, *constans*, *firma*, & *stabilis* est. Novis autem Doctoribus, si a Paulo dissentientes, de sacramentorum frequentia, & fucato devotionis splendore glorientur, cum S. Paulo 1. *Corinth.* 5. respondete: *Non est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi . . . Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis . . . Nunc autem scripsi vobis non commisceri. Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum ejusmodi nec cibum sumere.* Numquid dicturi sunt nonnulli novi Casuistæ: *Communis opinio Doctorum* oppositum docet? Disciplina hæc absolevit, & alia id genus?

CAPUT X.

Conditiones propositi necessarii ad Confessionem.

I. Ut veram, christiane lector, imaginem formare queas justificationis quam nonnulli juniores Casuistæ depingunt, in mentem revoca istos docere, sat esse ad sacramentum attritionem servilem conceptam ex timore pœnæ æternæ. Et hic paululum animadverte quod quæ fiunt ex timore, non sunt *firma*, & *stabilia*, cum timor vim quamdam inferat. Quæ enim formidamus, delere ex mente cupimus.

II. Secundo recogites velim, Doctores istos ultra pergere, docentes non esse necessarium timorem conceptum ex metu gehennæ, seu pœnarum æternarum, sed sat esse dolorem conceptum ex malo aliquo temporali inflicto, vel infligendo a Deo, auctore supernaturali, puta ex infamia, ex carcere, ex ægritudine. Transeuntes postea ad propositum, quod Tridentinum necessarium definivit, docent non requiri *expressum*, sed sat esse *implicitum*, contentum in illo dolore concepto ex malo temporali, ut dictum est. Audi nunc quid de hoc proposito doceant, & continuo formabis veram imaginem novæ justificationis invectæ ab hominibus.

III. Prærogativæ seu conditiones veri propositi sunt tres: 1. quod sit universale; 2. quod sit stabile, constans, & firmum; 3. quod sit efficax. Non debet tamen Confessarius proponere, nec pœnitens formare has hypotheses. Quid agerem, si mors crudelissima a tyranno intentaretur, si ingens patrimonium mihi exhiberetur, ut rursus peccarem &c.? Hæ hypotheses turbare aliquorum pœnitentium mentem possunt: ideo ab his abstinendum: sat est ut firmiter proponant abstinere ab omnibus peccatis, & instaurent propositum præcipue contra illa peccata quibus sunt valde addicti; sat est ut in communi proponant se velle potius mori, & bona omnia amittere quam Deum graviter offendere, quin necesse sit ad hoc vel illud acerbissimum tormentum descendere. Tres illas conditiones Theologi communiter necessarias esse ad verum propositum docent. Quid plures Casuistæ doceant audiamus. Neque enim tam docendi, quam dedocendi sunt lectores, ut abstineant, vel deponant falsas opinationes.

IV. QUÆST. I. *Quid dicendum de opinione quæ docet propositum sufficere ad Confessionem, licet pœnitens certo sciat se relapsurum?* RESP. Ne dicant me imponere Casuistis, hæc 3. *p. c.* 2. *sec.* 4. *n.* 310. *pag.* 204. scribit Sporer: „ Potest enim quis vere dolere ac detestari „ peccatum, ac vere & absolute proponere se de cetero non peccaturum, seu *firmum* propositum, ac *sufficiens* concipere „ abstinendi imposterum; tametsi valde timeat, aut etiam existimet, *immo* CERTO „ CREDAT *se ob expertam voluntatis suæ inconstantiam, & fragilitatem suam denuo relapsurum*: non omnia peccata mortalia, „ vel hoc certum peccati genus evitaturum. „ Unde si pœnitens dicat: *Omnino quidem* „ *doleo, ac firmiter propono imposterum abstinere; interim tamen* SCIO, *iterum faciam*, „ *iterum labar, jam toties expertus sum*: is „ tamquam BENE DISPOSITUS, præmissa „ confirmatione, ac consolatione debita, „ ABSOLVENDUS: quia sensus verbi *iterum* „ *faciam* est tantum indicativus, seu enuntiativus ex parte intellectus.“

V. Contra rescriptam doctrinam clamat *lib.* 8. *Confess. c.* 9. S. Augustinus: *Unde hoc monstrum? Imperat voluntas sibi, & non fit quod imperat? Ergo non ex toto corde imperat.* Si iste pœnitens certo existimat se relapsurum; ergo non sperat a Deo gratiam qua resistere tentationi valeat: & nisi speret, indignus est absolutione. Aut pœnitens iste justificatur per absolutionem, aut secus. Si negas; sacrilegium ergo pœnitens patrat. Si justificatur; ergo reipsa gratiam habet, qua abstinere a peccato possit. Negas? *Jansenista* ergo es. Heu quot Jansenisticæ propositiones

ſitiones in quorumdam Ethice, ubi media ignorantia invincibili paſſim jactata, & peccantium infirmitate, impoſſibilia plura Decalogi mandata traducuntur! Et tamen iſti obcæcatis, & obduratis ſemper adeſſe divinam gratiam clamant. Sed quia gratia hæc verſatilis eſt, ideo docent pœnitentem certo ſe credere relapſurum. Pœnitens iſte deſcriptus a P. Sporer ſincerus ſaltem eſt, licet ſacrilegus. Scit præteritas Confeſſiones fuiſſe ſacrilegas, ex defectu veri propoſiti: ideo experientia doctus ſincere fatetur, *ſe credere*, & *ſcire* ſe relapſurum: quia ſcit ſe non relicturum amaſiam, fenora, perjuria, & ſimilia crimina. Sed ſimul ſciunt pœnitentes ſe reperturos Caſuiſtas, & Confeſſarios a quibus abſolutionem, & ſacram Euchariſtiam accipiant. Subdit P. Sporer: *ſecus ſi ſenſus eſſet optativus*. Papæ! Hoc ſolum deficeret quod peccatum optaret.

VI. QUÆST. II. *Quid dicendum de cenſura quam P. Francolinus inurit Epiſcopo Gennet, quia is vult propoſitum eſſe firmum, & conſtans?* RESP. P. Francolinus in ſuo *Cler. Rom. lib. 2. col. 10. diſ. 10. n. 26. pag. 99. ultim. edit. Venet.* hæc ſcribit: „ Franciſcus „ Gennetus in ſua recentiſſima Theologia „ morali edita Pariſiis an. 1703. Ex pluribus exemplis RIGIDISSIMÆ ipſius doctrinæ, unde gravia ſequantur abſurda, unum „ afferam ex *Tom. IV. tract. 6. de Sac. Pœnit.* ubi *c. 5. q. 9.* docet, ad veram contritionem in hoc ſacramento requiſitam „ eſſe neceſſarium CONSTANS propoſitum: „ non inquit propoſitum, ſed *conſtans propoſitum*, idque debere innoteſcere Confeſſario antequam abſolvat. “

VII. Redarguit inſuper ibidem P. Francolinus Gennetum Epiſcopum aſſerentem, non eſſe ſæpe credendum lacrymis peccatorum. Deinde concludit P. Francolinus ibi n. 27. *Quis unquam audivit tam* ABSURDAS *doctrinas, tam* SEVERAS?

VIII. Quis unquam audivit catholicum Scriptorem contra ipſum Apoſtolum Paulum, nedum contra Epiſcopum Gennetum tam aperte inſurgentem? Nam doctrina Genneti eſt ipſiſſima S. Pauli inquientis: *Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam operatur* STABILEM. Et rurſus docet Paulus: *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles*. Et conſtantes, & ſtabiles, & immobiles vult eſſe pœnitentes S. Paulus, & cum eodem Gennetus. Sed P. Francolinus in oppoſitum vociferatur: *Quis unquam audivit tam abſurdas doctrinas?* Abſurda ne docuit ſanctiſſimus Apoſtolus Paulus?

IX. Doctrinam Francolini tranſcripſit P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n.*1824. Quæro, debetne pœnitens habere voluntatem conſtantem, aut inconſtantem. Si primum; *doctrinam rigidiſſimam* doces, inquit Francolinus cum P. La-Croix. Ergo ſufficit habere voluntatem inconſtantem. Quis vero hanc conſequentiam, D. Paulo adverſantem, falſitatis aperte non arguat? Dic lector: fideresne tu pecunias mutuo illis qui haberent voluntatem non conſtantem, ſed inconſtantem illas reſtituendi?

X. QUÆST. III. *Quid dicendum circa propoſitum univerſale vitandi omnia mortalia?* RESP. Conditio ſecunda propoſiti requiſiti ad confeſſionem, eſt voluntas univerſalis abſtinendi ab omnibus & ſingulis mortalibus. Hæc doctrina certa & manifeſta eſt, quam docet S. Thomas 3. p. qu. 87. art. 1. ad 1. *Pœnitentia*, ait, *de peccatis mortalibus requirit quod homo proponat abſtinere ab omnibus & ſingulis mortalibus*. Omnes antiqui Theologi idem docent. Contrariam opinationem ſuſtinent Averſa, Hurtado, Platellius, Dicaſtillo, qui priorem doctrinam vocat ſingularem. Horum ſcriptorum opinionem falſam judico, & divinis Scripturis contrariam. Non ſatis lectorum periculo conſuluit P. La-Croix, ſcribens lib. 6. p. 2. n. 898. „ Probabilius videtur pro abſolutione a mortalibus requiri propoſitum univerſale impoſterum cavendi omnia mortalia. “ Si enim eſt tantum *probabilior*, juxta ipſum eſt adhuc *probabilis* oppoſita opinio Platellii, Hurtadi &c. quam proinde ſequi quiſque poteſt ſecundum Probabiliſtas. Quis vero aſſerere audeat accedentem ad ſacramentum Pœnitentiæ ſine propoſito univerſali vitandi omnia mortalia, juſtificari?

XI. Quodnam pœnitentiæ genus iſtud eſt quod ab his auctoribus eſt excogitatum? Sufficit juxta nonnullos dolor ſervilis etiam ex mali temporalis a Deo infligendi timore conceptus. Non requiritur propoſitum explicitum. Non requiritur quod ſit conſtans. Non requiritur quod ſit univerſale. Hæcne pœnitentia quam Chriſtus, quam Evangeliſtæ docent?

XII. Tertia conditio propoſiti requiſiti ad confeſſionem eſt ut ſit efficax, ideſt ut efficiatur quod proponitur, ut in *Pſal.* 48. ſapienter declarat S. Thomas. *Propoſitum optime manifeſtatur per operationem*. Porro ut propoſitum dicatur efficax, oportet ut pœniten-

niten-

nitentes habeant voluntatem abstinendi non solum a peccatis, verum etiam a periculis, & occasionibus quæ ad peccata impellunt.

XIII. QUÆST. IV. *Quas vitare occasiones debet pœnitens, ut propositum dicatur efficax?* RESP. Duplex occasionum genus. Aliæ *remotæ*, quæ ubique fere occurrunt; aliæ *proximæ*, quæ natura sua, omnibus spectatis, ad peccatum inducunt: seu in quibus constitutus homo aut raro, aut nunquam a peccato abstinet. Harum occasionum aliæ liberæ, aliæ necessariæ. Primi generis occasiones libere homo quærit, aut retinet. Secundi generis sunt illæ a quibus homo recedere nequit, ut filii familias, & alii servituti obnoxii. Præterea alia est occasio proxima absoluta, ut concubinatus, habitatio cum amasia &c. Alia occasio proxima relativa, ut colloquium familiare cum tali puella, muliere &c. Titio erit occasio proxima, secus Sempronio.

XIV. QUÆST. V. *Quid de proposito vitandi occasiones proximas doceant Probabilistæ plures?* RESP. Volumen implerem, si omnes opiniones quæ mihi videntur falsæ, recensere vellem: in transcursu pauca delibabo. 1. Mulieres absolvendas docent quæ non proponunt nudata ubera modeste tegere. 2. Quæ non proponunt superfluum ornatum, & luxum moderari. 3. Quæ nolunt dimittere fucos, & artificiales faciei colores. 4. Docent aliqui posse famulos inservire pellici, eique porrigere cibos calidos provocantes ad venerem. 5. Posse domino, & amasiæ lectum sternere citra culpam venialem, & floribus fulcire citra mortalem. 6. Posse conducere pellicem in domum sui domini, etiamsi prævideant eos peccaturos. 7. Posse deferre munuscula turpis amoris incitamenta ad amasiam. 8. Licitum esse locare domum alicui petenti ad fornicandum. 9. Licitum esse donare judicis concubinæ, ut intercedat apud ipsum. Nullus esset scribendi finis, si recensere omnia paradoxa vellem.

XV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de regula quam proponunt PP. Sporer, Gobat, Caramuel, & alii circa propositum vitandæ occasionis in quam probabiliter scis te lapsurum?* RESP. In hac materia Probabilismus suas exerit vires. Hæc *p.* 3. *c.*2. *sec.* 4. *q.* 2. §. 1. *n.* 324. docet P. Sporer. „ Quando enim „ solum est *probabile* te succubiturum in tali „ occasione tentationi, certe etiam *probabile* est te non succubiturum: occurrunt enim „ graves rationes ob quas vir prudens judicat te non lapsurum. Certe hujus judi- „ cium sequendo, sine nota temeritatis ob „ rationabilem causam poteris te committere huic occasioni, certe non commissurus, si scires, vel CERTO crederes te lapsurum. Quare Confessarius non judicabit „ esse in occasione proxima peccandi, v.g. „ se inebriandi, fornicandi &c. *qui in tali* „ *loco decies tentatus succubuit solum ter, vel* „ *quater; secus si octies, vel septies, & bis* „ *vel ter tantum peccatum vitavit, & superior evasit*. Quapropter huic, & non illi „ nolenti hanc occasionem relinquere neganda erit absolutio. QUIA Joannes Caramuel *Theolog. Reg. disp.* 20. *num.* 1056. „ vult etiam dandam absolutionem illi qui „ *toties fuit victor, quoties victus, referente*, „ *& non contradicente* P. Gobat *casu* 16. “

XVI. Hac probabilistica doctrina animati luxuriosi, ebrii, & ceteri adibunt amasiam, tabernam, aliamve occasionem quater, aut ter in diem, in biduum, in triduum, bis vel ter se abstinebunt; bis vel ter peccabunt. Immo ut securius absolvantur octies in diem visitabunt amasiam, & semel vel bis peccabunt. Tum enim, non solum juxta *Gobat*, & *Caramuelem*, verum etiam secundum alios Probabilistas cautiores absolvi poterunt, & eucharistico pabulo nutriri. Si ab his perconteris, cur absolvi queant qui bis aut quater in occasione peccant, secus qui sex, respondent: Ita docent *Doctores*.

XVII. QUÆST. VII. *Quid sit occasio propinqua, & an pœnitens habere propositum debeat illam evitandi?* RESP. Occasio propinqua illa dicitur quæ omnium circumstantiarum plexu spectato, graviter allicit ad culpam, ita ut sine magna difficultate, & cautione abstinere a culpa homines non soleant. Hæ occasiones, quæ propinquæ a pluribus appellantur, sunt sæpius occasiones proximæ respectivæ.

XVIII. QUÆST. VIII. *Quid dicendum de opinione PP. Sporer, Layman, & aliorum circa debitum derelinquendi occasiones propinquas?* RESP. P. Patritius Sporer *loc. cit. n.* 322. hæc scribit: „ Unde absolvendi sunt milites, mercatores, ancillæ &c. quibus ex „ officio, negotio, domo &c. imminet propinquum peccandi periculum, *quo sæpius* „ *peccare* solebant, si absque magna difficultate, vel damno notabili dimittere nequeant, dummodo serio proponant peccatum vitare imposterum. Ex communi „ Layman *c.* 4. *n.* 9. “

XIX. Si peccare *sæpius solent*, occasiones istæ, quæ *ex communi* Probabilistarum sensu sunt

sunt propinquæ, reipsa proximæ relativæ sunt. Hæc doctrina, quæ ut testatur P. Sporer, est communis inter Doctores Probabilistas, duplici ex capite falsa est. Nam vel *sæpius peccare solent* ex efficacia occasionis fragilitatem pulsantis: & tunc est proxima, atque adeo deserenda ante absolutionem ex doctrina Ecclesiæ: vel *sæpius peccare solent* ex malitia, & tunc indispositi & indigni sunt absolutione. Hæc ne pœnitentia *stabilis*, *immobilis*, quam Scriptura sancta docet? Difficile est derelinquere ejusmodi occasiones. Fateor. Quid inde? Quid docet Evangelium Christi? Arrigite aures, & audite Christum Jesum: *Amen dico vobis quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Facilius est camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cælorum.* Matth. 19. Et rursus Marc. c. 10. *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!* Obstupescebant discipuli tantum *Rigorismum* audientes. Sed Christus iterum clamat: *Discipuli autem* (pergit Marcus) *obstupescebant. At* JESUS *rursus respondens ait illis: Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis in regnum Dei introire!* Quid tandem præferunt hæc oracula? *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum* &c. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam.* Matth. 5. Et iterum Paulus 1. *Thessal.* 5. intonat: *Ab omni specie mali abstinete vos.* Sic docent Doctores evangelici. Sed oppositum docent Doctores Probabilistæ. Si hæc sola JESU Christi oracula, & quæ superius adduxi, præ oculis haberetis o Confessarii, o Dei ministri, nonne omnes, quas de pœnitentia stabili, de amore Dei, de proposito constanti, & de occasionibus derelinquendis controversias excitant Casuistæ, resolvere vobis ipsis luce Scripturarum præeunte sciretis? Nonne falsissimas deprehenderetis similium Casuistarum opiniunculas Christi Evangelio adversas? Legite ergo, iterum clamo, legite Evangelium Christi, legite verbum Dei: quoniam secundum Evangelium, & non secundum Doctores casuistas judicandi a Deo una cum pœnitentibus vestris estis.

XX. QUÆST. IX. *Quid dicendum de opinione docente, absolvendos adolescentes qui laborando cum feminis consensu, tactibus, & copula peccent, quia non habitant in eadem domo?* RESP. Hæc est doctrina quam *qu.* 3. *a.* 4. *n.* 5. docet P. Dominicus Viva ex suis citatis Casuistis. „ Unde inferunt Perez, „ Leander, Lugo, aliique, posse absolvi „ adolescentes qui versantur cum feminis „ laborando, vel *conversando* cum eis, quæ „ *in eadem domo non habitant*: quia licet „ aliquando in tali occasione mortaliter pec„ cent *consensu*, *tactibus*, & *etiam copula*, „ ea tamen occasio censetur *remota*. Quan„ doquidem non solent homines *ex tali oc„ casione* SEMPER, *aut fere* SEMPER PECCA„ RE MORTALITER. " Sit ne hæc doctrina antievangelica, judicent sapientes: nulla enim est accommodatior fovendis carnalibus peccatis inter amasios & amasias, qui fere numquam in eadem domo habitant, sæpissime vero una conveniunt.

XXI. QUÆST. X. *Quid dicendum de illorum opinione qui in peccatore justificando non requirunt expressos actus fidei, & spei?* RESP. Hæc scribit P. Dominicus Viva *qu.* 3. *a.* 4 *n.* 11. „ Respondeo cum Leandro . . . San„ chez, Bonacina, Filliucio, Valentia con„ tra Hurtadum, Turrianum, & alios, non „ requiri hos actus expressos, *cum num„ quam* fideles, nec Confessarii fuerint de „ *iis solliciti*, sicut sunt solliciti de dolore. „ Quare vel sufficit actus fidei, & spei præ„ teritus non retractatus, vel actus fidei, „ vel spei imbibitus in ipso dolore. "

XXII. Concilium Tridentinum *sess.* 6 *c.* 6. docet: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti*, FIDEM *ex auditu concipientes . . . a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur . . . in* SPEM *eriguntur* &c. Clarius hos actus, *credere*, *sperare*, *diligere*, explicat *can.* 3. ut vidimus supra. Si actus isti imbibiti in dolore sufficerent, ut contendunt Leander, Sanchez, Bonacina, Viva, & alii, superflue expressi a Concilio forent. Meditare istorum auctorum genium, quo communiter feruntur ad deliniendam, temperandam, & levigandam legem sive Scripturarum, sive Conciliorum.

XXIII. Oro iterum lectores meos ut positis præjudiciis, & partium studio vacui, mature expendant universam istius dissertationis doctrinam, quam ex una parte ex Scripturis sanctis, ex Concilio Tridentino, ex Patribus haustam; & ex altera parte ex Doctoribus Casuistis formidolosæ attritionis defensoribus excerptam adduxi, serio conferant, & meditentur, tum judicium proferant. Omnia enim quæ scripsi, & scripturus sum, & sapientum, & superiorum judicio plenissima voluntate subjicio.

DIS-

DISSERTATIO II.

De Confessione sacramentali, & satisfactione.

CAPUT I.

Quid sit Confessio sacramentalis, & quando divinum ejus præceptum obliget.

I. De præcepto annuæ Confessionis supra disputatum est. Confessionem peccatorum institutam esse a Christo Domino, semper docuit Ecclesia catholica, adductis his verbis Christi Jesu: *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris* &c. Matth. 16. Potestatem hanc judiciariam esse evidens est. Porro ut rectam judex proferre sententiam queat, qua solvat solvendos, & liget ligandos, perspecta habeat delicta necessum est. Agnoscere autem delicta judex nequit, nisi reus eadem patefaciat. Ergo ex Christi institutione confessio peccatorum necessaria est. Et hanc veritatem definivit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 5. adversus Protestantes. Nec mihi nunc longius hoc dogma illustrare permissum est.

II. QUÆST. I. *Quo tempore divinum hoc præceptum per se obligat?* RESP. In probabili articulo mortis per se obligare hoc præceptum omnes communiter adfirmant. Nam si aliquando urget (certum est autem urgere) profecto in mortis articulo obligat, cum potissimum illo tempore quisque saluti suæ æternæ consulere teneatur. Obligare quoque hoc præceptum extra mortis articulum, adfirmat communis, & vera sententia. Siquidem præcepta adfirmativa non modo obligant in extrema necessitate, verum etiam cum prudenter necessaria judicatur eorumdem observatio. Regula certæ obligationis pro hoc aut illo tempore, præter eam quam præscribit Ecclesia, designari absolute nequit; sed quisque consilio prudentis Confessarii applicare sibi hoc remedium debet.

III. QUÆST. II. *An quando adest periculum oblivionis alicujus, vel multorum peccatorum mortalium, teneatur quis confiteri ante annum?* RESP. P. Leander *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 5. sententiam negantem ut probabiliorem defendit, & pro eadem citat Valentiam, Vasquez, Sylvestrum, Sotum, Lugo, & alios: quia, inquit, fere omnes in anni decursu *toties peccamus*, ut in Quadragesima veri numeri non meminerimus: tum quia nulla lege ad id obligamur; & sine lege non est afferenda obligatio.

IV. Hæc opinio, ut mea minima præfert sententia, falsa est. Toties peccamus omnes mortaliter? Omnium ergo pœnitentia *instabilis est?* Nullus ergo pœnitens verus in Ecclesia? Verum *quod toties mortaliter peccent omnes* in annum, ut in Quadragesima certi numeri non meminerint, assertio videtur infamans Ecclesiam catholicam, in qua plurimi sunt electi, qui aut numquam, aut rarissime scienter mortaliter peccent. Si talia nos scriberemus, quos rumores non excitarent Probabilistæ? Ipsum jus naturæ nos obligat ad præcavendum periculum oblivionis peccatorum mortalium.

V. QUÆST. III. *Quid dicendum de infrascripta opinione P. Gobat?* RESP. P. Georgius Gobat hæc *tract.* 6. *n.* 261. scribit: „ Tametsi confessionem differendo *usque ad articulum mortis*, vel Pascha, *certus sis te* „ ob hanc dilationem *esse obliturum multa* „ *crimina*; haud tamen inde oritur tibi obligatio confitendi citius. Ita sane tenet „ communis sensus, ut reor, tum confitentium, tum Confessariorum. "

VI. Communis sensus lumine naturali & evangelico illustratus, & non Probabilismi præjudiciis obscuratus a tam falsa & laxa opinione abhorret.

VII. QUÆST. IV. *Quid dicendum de opinione Leandri negantis debitum confitendi illorum qui recipere alia sacramenta volunt præter Eucharistiam?* RESP. P. Leander a SS. Sacram. *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 19. hæc ad propositam quæstionem respondet: „ Sed *certissime* „ respondeo, non teneri: quia nullum extat præceptum circa hoc impositum, ut „ clare colligitur ex Trident. . . Victor. „ Sylvester, Angel. Soto, quos citat, & „ sequitur Suarez, Fagundez, Lugo, Villalobos, & *omnes communiter*. "

VIII. Communiter ergo Casuistæ defendunt, non debere fideles confessionem præmittere, dum alia sacramenta recipere, præter Eucharistiam, debent? Audiant omnes Catechismum Concilii Tridentini *p.* 2. *c.* 5. §. 45. ubi hæc statuit. *Verum si quid salutis nostræ ratio postulet consideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat, veluti cum sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio prætermittenda non est. Atque idem* OMNINO, *cum veremur ne nos* alicu-

alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat: neque enim peccata confiteri possumus, cum non meminerimus: neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea Pœnitentiæ sacramentum per confessionem deleat.

CAPUT II.

De Confessionis sacramentalis conditionibus.

I. Conditiones sacramentalis Confessionis sunt his verbis comprehensæ:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis:
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda:
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata:
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

II. Conditio 1. significat ut exponantur peccata simplici sermone, relictis episodiis. Feminæ frequenter, ut sua peccata exponant, totam familiam infamant. Cavendum ab hoc defectu est. 2. Conditio sit *humilis* in gestu, in habitu modesto, sine ense, sine luxu, quem ad ipsum deferre tribunal mulieres solent, ideo rejiciendæ. 3. *Pura* ob rectum justificationis finem. 4. *Fidelis* absque fuco, & mendacio. 5. *Frequens* juxta prudentis ministri consilium. 6. *Nuda* absque æquivocis, & excusatione. 7. *Discreta*, verbis honestis expressa. 8. *Libens*, seu spontanea, & libera. 9. *Verecunda* cum modestia, & pudore. 10. *Integra*, explicando numerum, speciem, & circumstantias. 11. *Secreta* ad evitandum scandalum, infamiam &c. 12. *Lacrymabilis*, idest cum vero cordis dolore. 13. *Fortis* in proposito abstinendi a peccatis. 14. *Accusans*, non excusans peccata. 15. *Accelerata* absque dilatione nimia post patratum peccatum. 16. *Parere parata* Confessario dirigenti, docenti, & medenti.

III. QUÆST. I. *Utrum formaliter integra esse debeat Confessio?* RESP. Adfirmant omnes contra Lutherum, & veritas de fide est definita in Concilio Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. idest, debet esse confessio omnium peccatorum mortalium quæ quis post diligens examen conscientiæ recordatur.

IV. QUÆST. II. *Quæ diligentia adhibenda in examine conscientiæ est?* RESP. Duo in hoc gravissimo negotio extrema cavenda sunt. Diligentia nimia, quæ angorem, & torturam conscientiæ inducit, quæ mentem & animum turbat, vitanda est. Neque enim confessio est *carnificina* animarum, ut blaterant Calvinistæ, sed evacuatio vulnerum, & salutis remedium. Vitandum quoque aliud extremum negligentiæ est. Serio & mature recogitentur commissa peccata. Pauca monita adjiciam.

V. 1. Fundendæ Deo preces sunt, quibus divinum imploretur auxilium ad fugandas mentis tenebras. Fidei actus eliciantur, quibus firmiter credatur hoc sacramento peccata remitti. Excitetur obtinendæ veniæ spes. Accendatur caritas erga Deum offensum, & dolor ex toto corde. Contritio antidotum peccati est. Si omnia evomere crimina cupis, initio examinis ferventem accende contritionem.

VI. 2. Quisque spectare suum statum & conditionem debet, & quid contra hunc statum peccaverit, expendat. 3. Severius peccata spiritus quam carnis examinentur. Adulteria, furta, fornicationes, ebrietates seipsis panduntur. At peccata superbiæ, invidiæ, simultatis, ambitionis, avaritiæ, amor ille vaferrimus refulgendi in hoc mundi theatro, & cetera ejusmodi adeo fucata, & splendida incedunt, ut totam oculis nostris malitiam abscondant, nisi penitius inspiciantur. 4. Quisque habet suam passionem regnantem, & dominantem, quæ aliis peccatis stipata incedit: hæc severius sub examen inducatur.

VII. QUÆST. III. *Quid dicendum de regula examinis quam P. Viva proponit?* RESP. P. Viva *qu.* 5. *a.* 2. *n.* 3. inquirit, quandonam confessio ob examinis defectum sit reputanda invalida? Et respondet: „ Si quis „ examinando diligentius conscientiam re„ perit *plura esse peccata* quorum erat obli„ tus, quam ea quæ confessus est, *potest* si„ bi persuadere, quod non præmiserit exa„ men debitum. “

VIII. Si ergo tertiæ, aut quartæ partis peccatorum repererit se esse oblitum, potest tunc sibi persuadere quod præmiserit examen debitum. Falsa itaque, & vana est præfata regula. Temporis quantitas in examine conscientiæ insumenda præscribi nequit. Quo conscientia gravioribus flagitiis vulnerata est, eo diligentius inspicienda.

IX. MONITUM gravissimum de examinandis peccatis injustitiæ, & dilatione in solvendis debitis, & operariorum atque artificum mercedibus. Hæc omnia severissime discutienda sunt detractis larvis conservandi status, induendæ uxoris &c. Vide plura *Tom. 9. Lib. I. Diss.* 4. *cap.* 4.

X. QUÆST. IV. *Exprimendus ne est peccatorum numerus?* RESP. Adfirmant omnes. Et quan-

quando certus numerus non constat, exprimatur verisimilior. Confessio non est, ut dixi, conscientiarum tortura. Eo præcipuum studium dirigatur ut cor vehementi contritione emolliatur, & tunc crimina se ipsis exeunt, sicut venenum potato efficaci antidoto evomitur. Statum conscientiæ suæ pœnitens, & numerum peccatorum quæ menti post serium examen occurrunt, sincere exponat. Regula Tridentini *sess.* 14. *c.* 5. optima est. *Reliqua peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum in eadem confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.* Si vera erit contritio, numquam examen deficiens erit. Frequentissime in examine negligentia occurrit, quia ficta contritio est ex quibusdam temporalibus, aut etiam pœnis æternis concepta, & cujuscumque caritatis vacua.

XI. QUÆST. V. *Qui diuturna consuetudine peccavit, satis ne eidem est tempus sui vitiosi status exponere non explicato peccatorum numero?* RESP. Pœnitens meliori quo potest modo suum repræsentare statum debet. Frequentiam peccandi exponat, si nequit numerum, puta toties in diem, in hebdomadam, in mensem, & tempus quo in vitio moratus sit. Si meretrix sit, diversas species declaret, & tempus meretricii. Qui concubinam domi habuit ut uxorem, tempus concubinatus dicat, & numerum fornicationum, si possit. Qui inscienter numerum peccatorum auxit, si postea deprehendit, se toties non peccasse, non tenetur hoc decrementum manifestare, nisi aliqua circumstantia id postulet. Qui uno actu pluribus detraxit, sicut plura patravit peccata, ita eadem exprimere tenetur. Qui communitati detraxit, manifestare communitatem debet.

XII. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi effectus peccati?* RESP. In peccato consideratur voluntas peccandi, seu actus internus, actio exterior, & effectus consequens. Voluntas comburendi domum completur per ignis applicationem: voluntas occidendi per vulnus letale: mors, combustio domus sunt effectus peccati. P. La-Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 944. inquit: „ *Probabilius* videtur non esse obliga- „ tionem per se loquendo confitendi effe- „ ctum. Ita Vasq., Salas, Granado, Lugo, „ Bonac. &c. . . . . Et consequenter talis „ homo satisfaciet dicendo: projeci Brevia- „ rium, prævidens me tanto tempore non „ posse orare: porrexi proximo venenum, „ intendens ejus mortem: *tacendo an horas* „ *non orarit, & an mors sit secuta nec ne.*“

XIII. Hæc opinio mihi falsa videtur: & rationes quæ adducuntur a P. La-Croix, aliisque ab eo citatis, vanæ sunt. Nam licet mors, domus combustio non sint in se peccata, sunt tamen peccati effectus: & horum effectuum notitia variat causæ statum. Subdit ibidem La-Croix: Per accidens sæpe addi debent tales effectus secuti: immo, inquit, *pœnitentes communiter addunt tales effectus secutos, in quo non sunt prohibendi, sed potius suaviter juvandi.* Hoc unum deesset quod etiam forent prohibendi. Cedo. Cur pœnitentes *communiter* confitentur ejusmodi effectus? Quia sequuntur intimum naturæ sensum, & lumen illud signatum in frontibus eorum, ignorantque novas istas quorumdam Casuistarum speculationes.

CAPUT III.

De obligatione confitendi circumstantias peccatorum.

I. CIrcumstantia id appellatur quod accidentaliter circumstat actum humanum, qui speciem capit ab objecto aut bono, aut malo. Circumstantia alia physica, ut si quis hominem pugione, veneno, sclopeto occidat; alia moralis, quæ in genere moris mutat speciem, seu addit novam malitiæ speciem, ut si quis occidat patrem, Religiosum &c. Præter enim homicidium adest crimen parricidii, sacrilegii &c. Obligatio est confitendi circumstantias non physicas, sed morales, quæ speciem mutant, ut fatentur omnes. Septem enumerantur circumstantiæ hoc versiculo contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

II. Circumstantia *quis* pœnitentis prodit statum, qualitates, professionem, ut si sit Clericus, Sacerdos, Monachus, uxoratus, voto adstrictus, advocatus, judex, paterfamilias &c.

III. QUÆST. I. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi circumstantias mutantes speciem, dum peccator de eisdem non dubitat?* RESP. P. Georgius Gobat *tract.* 7. *n.* 324. inquit: „ Non contrahitur, adeo- „ que confitenda non est malitia circum- „ stantiæ *mutantis speciem, nisi pœnitens quan-* „ *do peccatum committebat, saltem dubitavit* „ an non adesset circumstantia talis, & an „ non

„ non contraheretur propter illam peculia-
„ re peccatum. *Ita fert communis sensus*
„ *Theologorum*. *Utere mi bone vir frequenter*
„ *hac regula*, præsertim in excipiendis con-
„ fessionibus rudium, & *nominatim* quan-
„ do circumstantia est nota *soli Doctorum*
„ *vulgo*. "

IV. Quodnam istud Doctorum vulgus? Peccatores dum adulterantur, fornicantur, aut incestum perpetrant, flagitii voluptate animum absorptum habent, & quidquid aliud præter circumstantiam mutantem speciem cogitant. Nemo igitur confiteri astringitur circumstantias mutantes speciem, nisi *pœnitens*, inquit P. Gobat, *quando peccatum committebat*, *saltem dubitarit*? Quod post patratum cum sorore, cum aliena uxore, cum virgine Deo consecrata, sciat debitum manifestandæ circumstantiæ specie diversæ nihil refert. Debet *quando peccat*, saltem dubitare, ut teneatur confiteri. *Utere mi bone vir frequenter hac regula*. Cavete Confessarii omnes, subdo ego, ab hac falsa regula.

V. QUÆST. II. *An Religiosus initiatus sacris Ordinibus explicare teneatur circumstantiam voti solemnis*? RESP. Negant Salmanticenses, Diana, Molfesius, Castropalaus, Antonius a Spiritu sancto. Sed affirmant alii graves Theologi, quorum sententia vera est. Peccans cum novitio, aut novitia anno probationis tenetur confiteri hanc circumstantiam, quidquid in oppositum dicant aliqui. Quoniam licet non emiserint votum, sunt tamen primitiæ, & hostiæ destinatæ in sacrificium Deo immolandum. Violare has hostias & victimas Deo placentes communi sensui præfert enormem deformitatem. Sponsæ, & sponsi carnaliter se cognoscentes, aut alii cum eisdem se commiscentes juxta probabiliorem sententiam debent hanc circumstantiam manifestare.

VI. Virgo, quæ sponte primo fornicatur, debet hanc circumstantiam patefacere: quia virgo hæc peculiarem injuriam sicut parentibus, ita Deo, a quo virginitatis donum accepit, infert, dum talem prodigit virginitatem.

VII. QUÆST. III. *An Confessarius peccans cum pœnitente teneatur id fateri*? RESP. Sermo non est de Confessario sollicitante, sed de Confessario absolute peccante cum pœnitente. Negant, ut referunt Salmanticenses, aliqui. Affirmant vero alii graves Theologi, quorum sententia vera est. Quid? Confessarius judex, doctor, & medicus est. Lupus evadit devorans ovem, & hoc manifestandum in confessione non est? Suffragatur nostræ sententiæ reservatio sibi facta ab Episcopis in variis diœcesibus circa actum, vel attentationem ad turpia cum filia spirituali.

VIII. Si Episcopus, Prælatus Religionis fornicetur, adulteretur, inebrietur &c. tenetur explicare circumstantiam ob grave scandalum, quod saltem complici affert, quidquid in oppositum dicant aliqui. Similiter gubernatores civitatis, judices, rectores, & similes, qui furta, & injustitiæ crimina impedire ex officio tenentur, si ipsi furentur, non tenentur, ut inquiunt aliqui, manifestare hanc circumstantiam, licet debeant patefacere omissionem qua non impedierunt aliena furta. Sed hæc opinio mihi falsa est. Tenentur enim hanc circumstantiam confiteri. Similiter falsa est mihi opinio docens Sacerdotem percutientem laicum *cum sanguinis effusione*, non teneri in confessione manifestare se esse Sacerdotem. Sacerdos enim ratione suæ dignitatis perpetrat malitiam distinctam a malitia simplicis percussionis. Eunuchus, aut frigidus fornicator tenetur explicare circumstantiam impotentiæ ad copulam naturalem, quia perpetrat peccatum contra naturam.

IX. QUÆST. IV. *Quid dicendum de opinione negantium debitum confitendi consuetudinem peccandi*? RESP. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 968.* respondet, per se loquendo non esse aperiendam talem consuetudinem; & pro hac opinione citat *Suarez*, *Vasquez*, *Reginaldum*, & *Lugo*. Eamdem opinionem defendunt Salmanticenses, & citant *Dianam*, & *Castropalaum*. Hæc est ratio quam assignat P. La-Croix. „ Nemo per se loquen-
„ do tenetur bis confiteri idem peccatum.
„ Peccata autem præterita, per quæ est
„ caussata consuetudo, sunt antehac confes-
„ sa, uti supponitur, & peccatum præsens
„ non aggravatur, *sed potius minuitur ratio-*
„ *ne præcedentis consuetudinis*, *quæ aliquo mo-*
„ *do minuit libertatem*. Ergo non est neces-
„ sarium facere mentionem peccatorum præ-
„ teritorum, vel illius consuetudinis. "

X. P. Dominicus Viva in *Curs. Theolog. tom. 2. p. 6. q. 5. n. 2.* „ Licet teneatur pœ-
„ nitens respondere Confessario interroganti
„ consuetudinem peccati, cum opposita sen-
„ tentia sit damnata ab Innocentio XI....
„ tamen *per se loquendo non est aperienda* hu-
„ jusmodi consuetudo. "

XI. Per se loquendo doctrina hæc falsa est, & in propos. 58. damnata ab Innoc. XI. con-

contenta. Per se loquendo, infirmus non tenetur patefacere medico infirmitatis suæ corporalis statum, consuetudinem, longitudinem? Si turbæ, si agricolæ, si ipsi plebeji homines, & animæ non academiis eruditæ, sed rudes & solo naturæ lumine excultæ legerent ejusmodi doctrinas, grave paterentur scandalum. Quid? Peccatum ex consuetudine inveterata *minuitur*? Peccatores ergo obstinati, indurati, inveterati minus peccant quam qui semel vel bis? Consuetudo, inquis, minuit libertatem. Quid heinc? Diminutio hæc voluntaria est. Ipsi peccatores sibi compedes libere fabricant. Patres omnes adfirmant peccantes ex habitu peccare ex depravata malitia. Hæc diminutio libertatis in iis qui ex habitu perjurant, blasphemant, fornicantur, est consequens, non antecedens, ut veri Theologi cum S. Thoma 1. 2. *q.* 78. *a.* 2., & *q.* 76. *a.* 4. *ad* 1. docent. Aggravat ergo, non minuit peccati malitiam.

XII. Evinco descriptam doctrinam PP. La-Croix, Viva, Lugo, & aliorum contineri in hac damnata thesi 58. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem*. Confessarius de iis solum peccatis interrogare jure valet quæ manifestare pœnitens tenetur. Ergo si Confessarius interrogare jure valet de peccandi consuetudine, manifestare illa pœnitens adstringitur. Quid ad hæc? Manifestare illam debet, reponunt Casuistæ, si interrogetur, secus si Confessarius sileat. Cavillatio vana. Debitum manifestandi præcedit jus interrogandi. Nisi enim in pœnitente esset debitum manifestandi, Confessarius interrogare non posset; cum de iis solum interrogare queat quæ patefacere pœnitens astringitur. Verum missis ratiociniis, consulatur sensus communis omnium Christianorum, qui sincere contriti primum omnium exponunt statum, consuetudinem, & habitum peccandi. Vix alicui Christiano in mentem venisset recensita doctrina, nisi Casuistæ illam excogitassent. Heinc collige, quam verum sit quod sæpius indicavi, nempe una arbitraria distinctiuncula eludi & theses ab Ecclesia damnatas, & ipsa Scripturæ sanctæ luculentissima testimonia.

XIII. QUÆST. V. *Quid dicendum de peccatis ex consuetudine patrata?* RESP. P. Claudius La-Croix hanc quæstionem proponit, nempe an peccata, quæ ex consuetudine moraliter mala, postea inadvertenter fiunt, sint confitenda? Respondet *lib.* 2. *p.* 2. *num.* 974. his verbis. „ Si supponamus, quando „ ista fiunt, nullam prorsus adesse adver„ tentiam malitiæ, talia nullam habebunt „ novam malitiam, uti constat ex dictis *l.* 5. „ *a.* 2. *n.* 16. & conseq. cum ista ex se non „ sint peccata, nec externe compleant pec„ catum aliquod internum, sed tantum sint „ effectus peccati, secundum dicta *n.* 974. „ *Non est obligatio illa confitendi . . . Quod* „ *verum est secundum multos cum Dicastillo,* „ *quamvis illa consuetudo non sit retractata.*“

XIV. Quando igitur Christiani blasphemant, perjurant, desiderant adulterare ex consuetudine non retractata moraliter mala, si nulla adsit advertentia, *non sunt confitenda* hæc scelera? Cur? Quia non sunt peccata nova. Ergo præcepta non pejerandi, non blasphemandi, non desiderandi uxorem alterius sunt istis ex consuetudine non retractata peccantibus impossibilia. Ergo *Jansenismum* defendis. De hac opinione judicent sapientes.

XV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini dicentis non esse manifestandos gradus consanguinitatis peccati patrati cum matre, cum consobrina?* RESP. P. Tamburinus *lib.* 2. *Meth. Confess. cap.* 7. §. 7. *n.* 48. hæc scribit. „ Dico probabile esse nec „ consanguinitatem ab affinitate ex S. Tho„ ma 2. 2. *qu.* 16. *a.* 9. & Cajet. ibidem; „ nec unum gradum ex his differre specie „ ab aliis. Sic *Filliucius* dicens esse opinio„ nem S. Thom., Cajet., Soti, & fere Tho„ mist. Griptus . . . Megala uterque apud „ Dianam. *Unde licet sine dubio gravius sit* „ *contra unum gradum delinquere* v. g. con„ tra primum cum MATRE, quam contra „ alium v. gr. cum consobrina; tamen quia „ non mutatur species, puto non esse spe„ ciatim manifestanda in confessione.“

XVI. Vix rusticorum aut idiotarum aliquem reperire fas est, qui si *concubuerit cum matre, cum sorore*, horrendam malitiam non concipiat, & quem summopere tantum scelus manifestare non pudeat. Et P. Tamburinus cum P. Filliucio eximit Christianos tanti criminis reos ab obligatione patefaciendi tam enormem circumstantiam? Sat istis erit dicere, Commisi incestum, quin declarent *an cum matre, an cum sorore?* Opus non est ut longius hanc falsam opinionem refellam. Sapientes judicent. Injuria summa hæc opinio affingitur S. Thomæ, ut mox patebit.

CAPUT IV.

De obligatione confitendi circumstantias aggravantes mortaliter intra eamdem speciem. Vindicatur doctrina S. Thomæ.

I. FUso calamo tractavi hanc quæstionem *Tom. 9. lib.* 1. *dissert.* 4. *c.* 6. Paucis nunc illam perstringam. Furaris unum aureum, aut centum, aut mille. Peccatum est intra eamdem speciem furti. At furtum mille aureorum notabiliter gravius est quam furtum unius aurei. Disputant in utramque partem Theologi num pœnitentes teneantur confiteri ejusmodi circumstantias intra eamdem speciem moraliter aggravantes.

II. Primum omnium vindicanda est doctrina S. Thomæ. Opponunt Salmanticenses Scholastici præstantissimi doctrinæ S. Thomæ propugnatores sequens testimonium ex 4. Sent. distinct. 16. q. 3. a. 2. *Quidam enim dicunt, quod omnes circumstantiæ quæ aliquam notabilem quantitatem peccato addunt, confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrant. Alii vero dicunt, quod non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad aliud genus peccati trahunt. Et hoc probabilius est.* Hic sistunt præclari Theologi, atque a se stare S. Thomam definiunt. Verum si integra doctrina spectetur Angelici Doctoris non video, unde de ejusdem patrocinio in hac causa gloriari Salmanticenses valeant. Sic enim continuo persequitur S. Thomas. *Sed addendum est, quæ ad aliam speciem mortalis trahunt . . . Cujus* RATIO EST (N. B.) *quod venialia non sunt de necessitate confessionis,* SED SOLUM MORTALIA, *quæ quantitatem infinitam quodammodo habent: & quia circumstantiæ quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem,* SED NON MORTALIS PECCATI, *non sunt de necessitate Confessionis. Ita tamen eadem confiteri perfectionis est, sicut & de* VENIALIBUS *dictum est.*

III. Triplicem malitiam adjicere circumstantiæ possunt. 1. quæ mutat speciem. 2. quæ auget malitiam intra confinia *peccati venialis*. 3. quæ *mortaliter* malitiam adauget. S. Thomas in allato testimonio docet circumstantias quæ aut non mutant speciem, aut non augent *mortaliter* malitiam, non esse necessario confitendas. Si enim auget solum *venialiter*, & intra limites peccati venialis etiam notabiliter, eorum confessio non est necessaria. Nam unum peccatum veniale gravius est altero, ut patet in furto unius *oboli*, & unius *julii*. Hæ circumstantiæ non sunt de necessitate confitendæ, inquit Angelicus. Quid enim produnt hæc verba, quæ universam articuli doctrinam regunt? *Cujus* RATIO EST, *quia venialia non sunt de necessitate confessionis, sed solum* MORTALIA, *quæ quantitatem infinitam quodammodo habent.* Clamant oppositores, S. Thomam expresse agere de circumstantiis quæ *aliquam notabilem quantitatem addunt*. Verum habet id sub articuli initium docere Angelicum; sed hæc verba, quæ ambiguitatem præferunt, num S. Thomas loquatur de notabili quantitate veniali, aut mortali, continuo in decursu articuli exponit idem S. Doctor, intelligenda esse de notabili quantitate veniali. RATIO *est, quia venialia non sunt de necessitate confessionis*. Cedo. Datur ne unum peccatum veniale *notabiliter* gravius altero? Adfirmant omnes. Quo ergo ausu hanc notabilem quantitatem vi summa detorques ad mortale, cum Angelicus perspicue asserat se loqui de additione notabili veniali. *Ratio est, quia venialia* &c. Sed ut ora adversariorum penitus obstruantur, sub oculos revocanda sunt hæc alia Angelici verba. *Circumstantiæ aggravantes quæ aliam speciem peccato non tribuunt; vel quæ tribuunt quidem,* SED NON PECCATI MORTALIS, *non sunt de necessitate confessionis*. Cujus ratio est, quia venialia necessario confiteri non astringimur. Adeo decretoria, adeo peremptoria hæc sunt, ut nullum argutandi, & cavillandi locum relinquant. Si plura cupis, consule *tom. 9. loc. cit.*

IV. Paucis vindicata S. Thomæ doctrina, dico, *circumstantias mortaliter aggravantes intra eamdem speciem manifestandas in confessione esse*. Evinco sententiam hanc, quam graviores Theologi defendunt, auctoritate Catechismi Tridentini, qui *p.* 2. *c.* 5. §. 47. hæc docet. „ *Peccatorum circumstantiæ, duo „ quis confitetur, sunt patefaciendæ*. Sed in „ confessione summa illa cura, & diligen„ tia adhibenda est, quam in rebus *gravis„ simis* ponere solemus; omneque studium „ in eo conferendum, ut sanemus animæ „ vulnera, & peccati radices evellamus. „ Neque solum peccata gravia narrando ex„ plicare oportet, verum etiam illa quæ „ unumquodque peccatum circumstant, & „ pravitatem valde augent, vel minuunt. „ Quædam enim circumstantiæ adeo graves „ sunt ut peccati mortiferi ratio ex illis „ tantum constet. *Quare hæc omnia confiteri „ semper oportet*. Si quis enim hominem in-

„ teremerit, explicandum est, utrum ille „ sacris initiatus, aut profanus fuerit: item- „ que si cum muliere concubuit, matrimo- „ nii ne lege libera, aut alterius uxore, „ aut propinqua, aut alicujus voti sponsio- „ ne Deo consecrata, aperiat necesse est. „ Hæc enim diversa peccatorum genera „ constituunt; ita ut primum quidem sim- „ plex fornicatio, alterum adulterium, „ tertium incestus, quartum sacrilegium a „ divinarum rerum Doctoribus appelletur. „ *Furtum etiam in peccatis numerandum est.* „ *Verum si quis aureum nummum furetur, le-* „ *vius omnino peccat quam qui centum, vel* „ *ducentos, vel ingentem aliquam auri vim,* „ *præsertim vero qui sacram pecuniam abstu-* „ *lit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tem-* „ *pus pertinet: quorum exempla notiora sunt* „ *ex multorum libris, quam ut a nobis com-* „ *memorentur. Hæc igitur, ut diximus*, enu- „ meranda sunt. Quæ vero pravitatem „ rei magnopere non augent, sine crimine „ omitti possunt. "

V. Sicuti Patres Tridentini, ita auctores Catechismi semper doctrinam S. Thomæ, quam hic declaratam, & confirmatam vides, sequuti sunt. Hanc meditari doctrinam debuissent perdocti Salmanticenses, mihi multis nominibus suspiciendi.

VI. Ven. Innoc. XI. damnavit thesim hanc: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem*. Hæc duo, jus interrogandi, & debitum manifestandi, ita conjuncta sunt, ut consistere unum sine altero nequeat. Immo debitum manifestandi præcedit jus interrogandi, ut dixi. Consuetudo fornicandi, pejerandi non mutat speciem, sed solum malitiam intra eamdem speciem aggravat. Damnata est doctrina negans debitum respondendi. Ergo damnata est doctrina negans debitum manifestandi circumstantiam aggravantem.

VII. Ratione demonstratur sententia nostra. Qui scienter reticet accessionem mortalis malitiæ, non facit confessionem formaliter integram. Qui furatur centum nummos aureos, quorum singuli constituunt materiam furti mortalis, furtum perpetrat, quod æquivalet centum furtis mortiferis. Ergo qui confitetur solum materiam gravem, nempe unius aurei, reticet 99. peccata mortalia. Unico actu voluntatis concupiscis decem personas specie diversas in genere moris, puta matrem, filiam, monialem, uxoratam, virginem, puerum &c. Facit ne confessionem formaliter integram qui non confitetur has personas morali specie diversas unico actu concupitas? Negas, Ergo non facit confessionem formaliter integram qui unico actu patravit centum furta mortalia numero distincta: aut qui unico actu plures personas solo morali numero distinctas concupivit. Probo consequentiam. Æque confiteri adstringeris peccata mortalia numero, ac specie distincta, ut omnes docent. Ergo æque confitenda est virtualis multiplicatio numerica, ac virtualis multiplicatio specifica. Vide plura *l. c.*

CAPUT V.

De ceteris circumstantiis.

I. Quæst. I. *Quinam sint significatus circumstantiæ quid?* Resp. Significat quantitatem, qualitatem peccati, & personæ cum qua peccatur. Disputant num exprimenda sit persona de qua quis morose delectatur, quæ manifestanda foret, si opus accessisset? Sententia adfirmans mihi vera est, & negans falsa: quoniam ipse sensus communis execratur ut quid enormissimum veneream delectationem conceptam ex concubitu cum matre.

II. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. num.* 1030, scribit: „ Qui sine ullo desiderio personam „ *veneree* aspicit, non tenetur dicere (in „ confessione) qualis persona fuerit. " Subdit ibi n. 1031. „ Qui sine desiderio *veneree* „ attigit puellam, secundum Dianam ... sa- „ tisfacit dicendo, se toties attigisse turpi- „ ter nihil dicendo de partibus, in quibus „ attigit. " Subdit iterum: „ Alii *proba-* „ *biliter* dicunt exprimendum, si partem tur- „ pem attigerit. " Relinquit lectori, sceptico more, ut sibi eligat quod magis placet. Eccur exprimere non debet se *veneree* aspexisse matrem, sororem, monialem &c.? Cur manifestare non debet se tetigisse manum, genas, mamillas, pudenda? Quænam reticentiæ ratio? Opiniones probabiliter negantes debitum manifestandi præfatam circumstantiam, falsæ sunt.

III. Pergit *ibidem n.* 1040. P. La-Croix: „ Qui fornicatus est cum tribus una vice, „ vel ter cum una, satisfacit dicendo, se „ ter fornicatum, nec tenetur dicere an fue- „ rit una vel plures, an fuerint meretrices „ an aliæ, dummodo non sit cooperatus ad „ impediendam generationem. Bonacina, „ Tamburinus. "

IV. Nisi Casuistæ excogitassent ejusmodi com-

commenta, quilibet Christianus lumine naturali exprimeret tres feminas, quia sunt tria gravissima scandala diversa. Sed cur exprimere tres feminas non debet? Quia *jugum suave est*, inquiunt, & non debet gravari. Præfata opinio falsa est, & improbabilis.

V. Idem La-Croix *ibidem n.* 1041. „ Si „ Sacerdos fornicetur cum filia confessionis, „ S. Thomas, Sot., Sanch., & alii gravissimi auctores, quos refert, & sequitur „ Aversa p. 16. §. 14. adhuc dicunt contrahi novam speciem malitiæ: quia jus canonicum vocat quoddam adulterium, vel „ incestum: & reipsa videtur esse species „ irreverentiæ, & sacrilegii in sacramentum. E contra esse simplicem fornicationem, *ac posse taceri, quod fuerit filia confessionis*, docent Ledesm., Vasq., Sa, Bonac., Filliuc., Sanc., Pontius, P. Hurt. „ Ochag., Dic., Tambur., Dian., Lugo, „ quia ex confessione nulla oritur cognatio „ spiritualis &c.... *Utraque sententia est probabilis. Prima est conformior juri canonico; „ sed secunda videtur ex ratione probabilior*. "

VI. Probabilismus ubique serpit. *Utraque probabilis*, vera, & falsa. Prima conformior juri canonico, secunda ex ratione *probabilior*, inquit P. La-Croix. Eccur? Quia Vasq., Bonac., Filliuc., Hurt. Ochag., Dicast. Tambur., Dian. altius rationis jura comprehenderunt quam Patres, quam Concilia, quam Pontifices conditores juris canonici. Hæc opinio, quam probabiliorem vocat P. La-Croix, falsa est & laxa, ut sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. eam declaravit, dum abstulit Confessariis auctoritatem absolvendi ab hoc crimine. An Pontifices sine ratione canones edunt? A sacris canonibus appellatur ad rationis tribunal? Annon obtenebrata ratio ex peccato originali? Plura dicenda occurrerent de hac prima circumstantia *Quid*; sed ea vide *Tom. 9. dissert.* 4. *c.* 7.

VII. QUÆST. II. *Quid prodit circumstantia* ubi? RESP. Indicat locum, mutatque speciem, ut si quis in loco sacro effundat sanguinem humanum, fornicetur, polluatur, furetur, violetque immunitatem ecclesiasticam. Qui in loco sacro furatur rem sacram, sacrilegium duplici titulo perpetrat, & id exprimi in confessione debet. Qui furatur in loco sacro rem profanam, puta crumenam a divite, sacrilegium perpetrat, ut communiter auctores docent. P. Viva tamen de more advertit, *Lugo*, *Lessium*, *Henriquez* *probabiliter* putare non esse sacrilegium, nisi quando res posita est in Ecclesia ad custodiam. Sed commentum hoc arbitrarium & falsum est. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1090. introducit *Dicastillum*, qui agnoscit *parem fere in utraque sententia probabilitatem*, attamen in primam inclinat. Sola prima vera est, altera falsa.

VIII. Homicidium in Ecclesia perpetratum sine sanguinis effusione sacrilegium est. Qui in Ecclesia existens alterum occidit extra Ecclesiam, sacrilegus est. Similiter qui extra Ecclesiam existens telo occidit alium intra Ecclesiam, sacrilegus est. Qui alium percutit cum effusione sanguinis, sacrilegium committit. Requiritur tamen, inquit aliquis, ut effusio sanguinis sit magna: quia effusio *copiosum fluxum* significat. Vulnus mortale pugione inflictum paucas guttas sanguinis emittit. Is ergo qui pugione ferit ad mortem, non erit sacrilegus. Quænam erit istius *magni fluxus* mensura? Sed quid in refellenda falsa opinione tempus tero? Falsa quoque est opinio aliorum docentium pollutionem in Ecclesia occulte factam non esse sacrilegium.

IX. QUÆST. III. *Quid dicendum de opinione negante tactus impudicos in Ecclesia esse sacrilegos?* RESP. Eam esse falsam mihi certum est.

X. Nam unde colliges, osculari feminas, tangere earum mamillas, aliasque partes *etiam publice* in Ecclesia non esse sacrilegium? Hæc doctrina me perterrefacit. Meticulosum, & pusillum me dicturi sunt Probabilistæ. Esto. Sed hanc opinionem rejicio ut omnino falsam. Tum solum, subdit P. La-Croix, committeretur sacrilegium, quando *quis meretricem ante altare publice impudice tangeret*. Si quis vero post altare, aut longius ab altari in medio Ecclesiæ meretricem, aliamve feminam *publice impudice* tangeret, non committeret sacrilegium? Non deberet exprimi id factum esse in loco sacro? An hæc sint paradoxa communi sensui repugnantia, aliorum esto judicium.

XI. QUÆST. IV. *Quid indicant circumstantiæ* quibus auxiliis, *&* cur? RESP. Circumstantia *quibus auxiliis* significat consilia, suasiones, media quibus aliquis utitur ad peccandum. *Cur* finem prodit propter quem quis peccat, ut si quis furatur adulterandi causa. Peccatum ex se veniale evadere letale potest propter finem mortaliter pravum, sicuti cum quis mentitur, ut feminam inducat ad fornicandum.

XII.

XII. Circumſtantia *quomodo* includit culpæ durationem, contemptum, conſuetudinem. Occidiſti hominem. *Quomodo*? Proditorie. Sævisti in cadaver? Quanto tempore animum habuiſti occidendi? Circumſtantia *quando* indicat tempus quo peccatum patratum eſt. Etiam ſuper his duabus circumſtantiis non paucas quæſtiones diſputant aliqui; ſed illas ut minoris momenti miſſas facio.

CAPUT VI.

An peccata dubia confitenda ſint?

I. TRipliciter dubitare potes. 1. Dubitas an peccaveris mortaliter in hac aut illa materia alioquin mortali. 2. Scis te peccaſſe, ſed dubitas an peccatum ſit mortale, vel veniale. 3. Scis certo te peccaſſe mortaliter, ſed dubitas an confeſſus fueris.

II. Dubium, ut docet S. Thomas *q. 24. de verit.* eſt quando intellectus inter rationes quæ utrinque æqualiter occurrunt tum ad affirmandum, tum ad negandum, anceps & ſuſpenſus hæret, neutri parti aſſentiens. Aliqui excogitarunt dubium *negativum*, quando ex neutra parte occurrunt rationes dubitandi; ſed hæc eſt mera *neſcientia*, ſeu ignorantia. Primum itaque eſt verum, & proprium dubium quod *poſitivum* vocatur, de quo diſputandum eſt.

III. QUÆST. I. *Quid dicendum de opinione docente non teneri ad confitendi peccata certo commiſſa, ſi dubitas an confeſſus illa fueris?* RESP. P. Dominicus Viva *in curſ. q. 2. a. 2. n. 3.* hanc proponit quæſtionem. „ An qui CERTUS eſt *de peccato mortali commiſſo*, dubitat tamen poſitive, an illud „ confeſſus fuerit, ita ut habeat rationem „ *probabilem*, quod confeſſus fuerit, & pro- „ babiles etiam, IMMO PROBABILIORES „ RATIONES, quod NON fuerit confeſſus, „ teneatur illud confiteri? Reſpondeo pari- „ ter NEGATIVE cum *communi* DOCTORUM, „ *quos citat Martinus Perez contra Conink* „ *apud Dianam*. “

IV. Quænam eſt hæc DOCTORUM communitas? Quid quæris? Vide apud *Dianam*. Lubet ipſorum *Probabiliſtarum* teſtimonio opinionem P. Viva refellere. Salmanticenſes ſcholaſtici *tom. 12. p. 2. tr. 24. dub. 6. §. 1. n. 178. pag. 173.* hæc ſcribunt. „ Cenſemus eum qui *certo* ſcit ſe aliquod mortale commiſiſſe, & dubitat an illud con- „ feſſus fuerit, obligari ad ejus confeſſio- „ nem. Ita Navar., Suarez, Sanchez, & „ alii *communiter*.... Unde vel ipſe *Cara-* „ *muel*, qui in his rebus *cenſetur aliis la-* „ *xior*, aut liberior, *cum ſciviſſet quoſdam* „ JESUITAS *Viennæ defendiſſe theſim huic* „ COMMUNI *doctrinæ contrariam*, & Cara- „ muelem *pro ſe allegaſſe*, renuit palam, ſe „ excuſavit, atque aſſeruit, ſe aliter philo- „ ſophari de dubio, aliter de peccato *certo* „ commiſſo, & *dubia confeſſione*. “

V. En novum, & quidem luculentum *Probabiliſmi* argumentum. Dupliciter imponit lectoribus P. Viva, dum ait ſuam doctrinam *communiter Doctores* defendere. Quoniam etiamſi omnes Probabiliſtæ illam defenderent, hi non conſlant *Communitatem Doctorum*. Secundo quia vel ipſi liberiores Caſuiſtæ, qui immerito *Doctores* appellantur, doctrinam P. Viva improbant. Si hæc doctrina e publico ſuggeſtu prædicaretur, Chriſtiani commoverentur, & ſcandalum paterentur, ut mihi videtur.

VI. Quid? Certo ſcis te venenum mortiferum bibiſſe, dubitas vero num antidotum applicaveris, & antidotum adhibere recuſas? Numquid certo debito ſatisfit dubia ſolutione? De fide eſt peccatum certum ſubjiciendum eſſe confeſſioni. Sed per dubiam confeſſionem non ſatisfit huic certiſſimo debito. Ergo confiteri illud aſtringeris.

VII. Sophiſmata ex Probabiliſmi fodina eruta, quæ P. Viva adducit, vana ſunt. Probabiliſmi uſus damnatus eſt in foro civili ab Innoc. XI. *Probabilius exiſtimo judicem poſſe judicare juxta opinionem minus probabilem*. Ergo longe ſeverius improbatus eſt in foro ſacro. Quid quod P. Viva defendit te dubitantem non aſtringi ad confeſſionem, etiamſi *habeas rationes probabiliores te non fuiſſe confeſſum*? Doctrinam P. Viva docet etiam *P. La-Croix Lib. 6. p. 2. n. 602.* & pro eadem citat *Gobat*, *Stoz*, *Boſco*, & alios ſimiles Doctores.

VIII. QUÆST. II. *Utrum qui dubitat an peccatum quoddam commiſerit, teneatur illud confiteri?* RESP. P. Dominicus Viva *loc. cit. n. 2.* hanc quæſtionem proponit. *Utrum qui poſitive dubitat, an peccatum commiſerit, ita ut rationes probabiles habeat quod non peccaverit, quamvis æque probabiles, immo forte* PROBABILIORES *habeat rationes quod peccaverit, teneatur peccatum illud confiteri?* Hanc præbet reſponſionem. *Reſpondeo cum communi Doctorum* NEGATIVE.

IX. Soli ne Probabiliſtæ conſlant *Docto-*

rum Communitatem ? Certum est inclytæ nationis Gallicæ, Dominicanæ, Augustinianæ Religionis celebriores Theologos, Doctiores Jesuitas, ut cujuscumque Instituti doctissimos viros, acriter improbare præfatam doctrinam P. Viva. An isti Doctores non sunt? Soli ne in Ecclesia catholica Probabilistæ Doctores? Quo ergo ausu scribit P. Viva *cum communi Doctorum*. Quinam hi Doctores, quos citat P. Viva? Sunt ne Sanchez, Alcozer, Bizozer, Burgaber, Sporer, Stoz, Kazemberger, Leander, Escobar, Caramuel, Gormaz, Busembaum, La-Croix, La-Cruz, Veracruz, Zanardi, aliique similes? Tot Parochi, tot Confessarii minus periti, dum in P. Viva, aliove Probabilista legunt, *Ita communiter Doctores docent*, bona fide credunt communiter *Doctores* Ecclesiæ id docere, atque adeo laxas opiniones clausis oculis adoptant, & ad executionem reducunt. Heinc sequitur, Probabilistas nullos *Doctores* præter suos Probabilistas plerumque citare. Num hoc sit decipere imperitos Confessarios, num hæc scribendi ratio redoleat sinceritatem, humilitatem, & prudentem scribendi formam, judicent sapientes. Falsa est descripta Doctrina.

X. QUÆST. III. *An peccatum mortale dubium debeamus confiteri ut dubium*? RESP. Adfirmant omnes communiter antiqui Theologi, præsertim S. Thomas *in* 4. *distinct.* 21. *a.* 3. *ad* 3. Salmanticenses tam scholastici, quam morales testantur hanc esse communem sententiam omnium Theologorum etiam Probabilistarum.

XI. Quamquam Probabilistæ ipsi, ut ajunt Salmanticenses, defendant communem Ecclesiæ doctrinam, istorum tamen plures illam fucis Probabilismi implicant. Distinguunt dubium duplex. Quando intellectus anceps omnino est, quia ob æqualia rationum pondera in alterutram partem declinare nequit, dicunt intellectum dubitare: & hoc dubium appellant NEGATIVUM. Et communiter adfirmant omnes Probabilistæ, Christianum sic dubitantem se peccasse mortaliter, teneri ad confessionem. Quando vero intellectus habet pro una parte rationes probabiliores quæ ostendunt se peccasse, & pro alia parte rationes probabiles evincentes se non peccasse, tunc, inquiunt, dubium est *positivum*, quod vi Probabilismi reflexi deponi juxta illos potest, & cessat obligatio confessionis.

XII. Hactenus refutavi doctrinam P. Viva, & aliorum excusantium Christianos *positive* dubitantes a debito confessionis, & indicavi futilem esse hanc distinctionem, & vanum commentum dubii *positivi*, & *negativi*. Verum ut luculentius spectes quo *Probabilismus* in dies suam amplificet jurisdictionem, lubet rescribere quæ contra communem Ecclesiæ doctrinam juniores plures Probabilistæ docent de dubio *negativo*.

XIII. P. Dominicus Viva *q.* 2. *a.* 2. *n.* 6. hæc de obligatione confitendi peccata *negative* dubia scribit. „ Respondeo, fere „ *communissimam* antiquorum Doctorum sententiam fuisse, quod teneatur homo peccata *negative* dubia clavibus subjicere, & „ Thomas Sanchez id omnino certum reputat . . . . Hac de causa P. Matthæus „ Moya nostræ Societatis, qui fuit a confessionibus Mariæ Annæ Hispaniarum Reginæ in selectis quæstionibus de sacramento Pœnitentiæ, postquam asseruit opinionem se contrariam per triginta annos etiam in scholis docuisse, *dist.* 1. *q.* 5. hæc „ habet: *Nihilominus re maturius considerata „ standum censeo pro contraria, & communi „ sententia asserente obligationem peccati dubii, „ ad quod hoc uno efficaci argumento ducor: „ quia sacramentum Pœnitentiæ institui potuit „ cum hac obligatione. Quod autem institueærit suadet communior Catholicorum sensus, „ & traditio a tempore Apostolorum usque ad „ nostra continuata tempora, ratione cujus velut* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum confitendi peccata dubia æque ac certa non tam „ probarunt, quam supposuerunt Doctores. Ut „ enim ait Augustinus l. 4. cont. Donat. quod „ universa tenet Ecclesia* &c. Hactenus P. „ Moya. His adde Leandrum, ac Tamburinum ipsum, quamvis patronos in benigniores opiniones. “

XIV. Confitetur ergo sponte vel ipse P. Viva communissimam esse doctrinam obligantem Christianos ad confitenda peccata *negative* dubia. Hæc vero subjungit. “ His „ tamen non obstantibus puto *probabilem* „ esse ac tutam opinionem contrariam asserentem, *peccata dubia negative* non esse „ materiam necessariam sacramenti Pœnitentiæ, quam sequuntur plurimi auctores „ apus Mendo, & Dianam, & alios . . . . „ quos usque ad viginti duos numerat Caramuel . . . . Quibus adde Lessium, Sa, „ Layman, Præpos. Amicum, Leand. Haunoldum, nec non Ferrandinum de scandalo q. 77. ubi citat revisores Societatis „ Jesu sentientes, posse NUNC in scholis „ nostris hanc sententiam permitti, quam

„ aper-

„ aperte, & ex professo cont. Marchant. „ Joseph de Januario, Martinonius, & alii „ multi scriptores judicant probabilem, „ *quamvis* OLIM *secundum nostras regulas per-* „ *mitti non poterat*; cum vix reperiretur u- „ nus scriptor qui illam aperte tueretur, „ ut iidem apud Tamburinum testantur. „ NUNC TAMEN, ut notat Diana, IN DIES „ MAGIS RADICES AGIT. "

XV. Securis ad has veneficas radices, quæ inficere communem Ecclesiæ doctrinam pertentant, adjicienda est, ne, ut vaticinatur Diana, in dies magis crescant. Olim in inclyta Societate Jesu vetitum erat laxam opinionem doceri in scholis, nunc publicis typis a P. Viva cuditur, ut in dies magis radices agat? Si ego talia scriberem, clamarent adversarii, me Jesuitis detrahere, imponere, calumniari. Et sane quæ P. Viva scribit de sua Societate, nunc annuente defendi sententiam contra communem Ecclesiæ doctrinam, quam olim vetaverat, ego publicare non auderem; nec illa rescripsissem, nisi necessitas dedocendi imperitos urgeret. Fatetur P. Viva doctrinam esse fere omnium antiquorum, quæ docet obligationem confitendi peccata dubia negative. Fatetur, ipsos Probabilistas benigniores, Sanchez, Leandrum, Tamburinum, defendere illam ut certam. Quid plura? Vel ipse P. Matthæus Moya in suo opere damnato ob coacervationem opinionum laxarum ait, quod hanc doctrinam suadent *communior Catholicorum sensus*, & *traditio a tempore Apostolorum usque ad nostra continuata tempora*, *ratione cujus velut* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum* confitendi peccata dubia *æque ac certa non tam probarunt, quam supposuerunt Doctores*. Hoc idem testantur omnes fere Theologi, & ipsi Probabilistæ, immo ipse P. Viva.

XVI. Et contra Apostolorum traditionem, contra totius sacræ antiquitatis doctrinam, contra communem omnium Theologorum, & doctiorum fere omnium Probabilistarum sententiam, & contra ipsius Societatis diu firmatas regulas audet P. Dominicus Viva proponere christiano populo tanquam *probabilem*, immo tanquam *tutam*, falsam, improbabilem, &, ut mitissime loquar, laxitatis plenam opinionem? Hanc invexere Caramuel, Ferentinus, Martinonius, Verde, Januarius, laxioris Ethices patroni. Eam detestantur communiter Theologi omnes, & perillustris Societas nec in scholis olim dictari illam permisit. Sed nunc, inquit P. Viva, *in dies magis radices agit*. In quo solo, in quibus scholis, quibus agricolis, & cultoribus *radices* hæc laxa opinio *agit in dies*?

XVII. Falso pro hac opinione citat P. Viva S. Antoninum, Tabienam, & Palludanum, quos apud Dianam de more, & apud Mendo legit. An vere citet Laymanum, & Lessium, ceteri videant. Laymanum ab hac laxitate vindicant Salmanticenses *loc. cit. n.* 195. Sed P. Viva patronos multiplicare studet, ut latius serpant radices suæ opinionis.

XVIII. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 598. more suo colligit omnes opiniones veras, & falsas super hac controversia, & pro opinione negante debitum confitendi peccata *negative* dubia, contra communem Ecclesiæ doctrinam allegat, quos? *Totdtf, Stoz, Caramuel, Conmarch.* Deinde *n.* 609. sic concludit. „ Sententia adfirmans obligatio- „ nem confitendi mortalia *negative* dubia, est, „ spectata auctoritate, probabilior, uti pa- „ tet ex dictis *n.* 607. Spectatis tamen præ- „ cise rationibus intrinsecis, *negans videtur* „ *probabilior*, *ut patebit comparanti rationes* „ *intrinsecas allatas n.* 607. & 608. "

XIX. Papæ! Intende animum. *Totdtf, Stoz, Conmarch. Caram.* rationes validiores, robustiores, luculentiores excogitarunt pro negando debito confitendi peccata *negative* dubia, quam sapientiores Theologi Jesuitæ duorum sæculorum, qui hanc doctrinam in scholis vetarunt. Altius Totdtf, & Stoz cum paucis aliis rem penetrarunt quam SS. Ecclesiæ Doctores, quam S. Thomas, quam Patres *Catechismi Tridentini*, quam ceteri omnes Theologi tum antiprobabilistæ, tum probabilistæ? Fatetur utique P. La-Croix *n.* 610. sententiam nostram esse absolute probabiliorem. Sed quid inde? Beneficio enim Probabilismi sat ipsi est ut contraria sit probabilis. Doctrinas certissimas Ecclesiæ, larva induunt Probabilismi, & sic ambiguas reddunt veritates quæ olim extra controversiam regnabant. Quo res christianæ tendant, nisi eliminetur hic opinandi modus, judicent christiani lectores. Sophismata, quæ obtrudi solent, cum omnia nitantur Probabilismo jam a me convulso, prætereo. Consule *Tom. 9. diss. 4. c. 7.*

CAPUT VII.

De causis excusantibus ab integritate materiali confessionis. De moribundo sensibus destituto, & de iterandis confessionibus. Laxæ opiniones refelluntur.

I. QUÆST. I. *Quænam sint causæ excusantes ab integritate materiali confessionis?* RESP. Sequentes. 1. Impotentia physica, vi cujus excusantur primo qui ignorantia invincibili laborant. 2. muti. 3. qui inter confitendum deliquium patiuntur. 4. ignorantes idioma Confessarii, si desint alii ministri. 5. qui imminente bello, incendio, naufragio, tempore destituuntur integre confitendi. 6. quoties est grave periculum in mora, puta in naufragio. Hoc in casu si plures sint pœnitentes, dicat Sacerdos: *Ego absolvo vos* &c.

II. Impotentia moralis etiam excusat ab integritate materiali primo quando Sacerdos absque fractione sigilli nequit pandere aliquod peccatum. 2. infirmus morbo contagioso infectus, cujus confessio nec a longe audiri valet. 3. quando ex integra confessione infirmus graviter opprimeretur. 4. quando ex integra manifestatione peccatorum gravissimum immineret Confessario, vel pœnitenti detrimentum.

III. QUÆST. II. *Quid dicendum sit de opinione asserente, frequentiam magnam pœnitentium ratione solemnitatis excusare ab integritate materiali?* RESP. Hæc *tract. 6. n.* 479. docet P. Georgius Gobat. „ Negat P. Conink „ *lib. 6. n. 98.* esse probabilem opinionem „ arbitrantium, quando adest tanta multitudo confiteri volentium pro aliquo celebri festo, ut Sacerdos nequeat omnibus „ satisfacere audiendo omnes *integre*, posse „ singulis dicere ut aperiant *solum graviora* „ e mortalibus, reliqua differant in aliud „ tempus. Censeo ego, salvo meliori judicio, eam opinionem posse probabiliter sustineri, casu quo multi e longinquo advenissent obtinendæ alicujus *grandis* indulgentiæ, confessionem, & communionem „ requirentis, causa. “

IV. Hanc opinionem damnavit Innoc. XI. in hac 59. thesi: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicujus solemnitatis, aut indulgentiæ.*

V. Pœnitens habens casus reservatos, & impeditus adire superiorem, non excusatur ab integritate materiali, ita ut absolvi possit a Sacerdote inferiore a ceteris peccatis cum onere postea adeundi superiorem. Neque potest superiori manifestare sola reservata, & ab iisdem absolvi, & cetera peccata confiteri Sacerdoti inferiori. Oppositam opinionem communiter auctores improbant.

VI. QUÆST. III. *Utrum persona complicis manifestanda sit in confessione?* RESP. Numquam sine necessitate. Quare quando circumstantia complicis manifestanda est, inquirere debet pœnitens, dum potest, Confessarium cui ignota sit persona complicis. Si talem invenire Confessarium nequeat, manifestare complicem debet. Hæc semper fuit Ecclesiæ disciplina, ut Morinus *lib. 2. c. 12. & sequ.* patefacit. Cessit enim complex peccando juri suo. Ita docet S. Thom. 1. 2. *q. 73. a. 2.* Præterea pœnitens vel propter suam, vel propter complicis utilitatem potest ipsum complicem manifestare Confessario.

VII. QUÆST. IV. *Absolvi ne potest moribundus sensibus destitutus, quando petiit confessionem ante adventum Sacerdotis?* RESP. Affirmant communiter omnes. Etiamsi non expresse petiit, si tamen pectus tundat, vel signa det confessionis, absolvendus est.

VIII. QUÆST. V. *An moribundus sensibus repente destitutus, qui nec petiit, nec signa dedit confessionis, si tamen pie & christiane vixit, sit absolvendus?* RESP. Adfirmant plures & graves Theologi, & Joannes Morinus præ ceteris hanc sententiam affirmantem illustravit *lib. 10. c. 10.* Negant contra alii plures. Utriusque sententiæ argumenta dedi *Tom. 9. diss. 4. c. 10.*

IX. Paucis nunc rem perstringo. Sententia negans mihi probabilior videtur: quoniam Christus instituit hoc sacramentum per modum judicii sensibilis & humani. Quando Deus vult alicujus salutem, vult eadem voluntate & media quæ ille ipse præscribit. Ergo quum vult alicujus salutem, tempus illi concedit quo signa talia perhibeat, ut absolvi jure queat. Sacramenti materia sunt actus pœnitentis. Si hi desint, deficit materia. Et quemadmodum deficiente aqua nequit Baptismus administrari, ita sublatis actibus pœnitentis nequit perfici sacramentum Pœnitentiæ. S. August. in testimoniis quæ producuntur pro sententia adfirmante, loquitur de catechumeno, vel de pœnitente moribundo, qui reipsa sit in statu pœnitentiæ,

tiæ, qui sin voce, operibus absolutionem petierint.

X. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Gormaz?* RESP. Probabilem judico opinionem illorum qui defendunt, Christianos sensibus destitutos, de quorum optima vita constat, absolvendos esse. Sed ultra pergit P. Joannes Baptista *Gormaz*, qui *disp.* 5. *sec.* 2. §. 2. *pag.* 775. *& seq.* hæc docet. „ Fit sexto, etiam esse absolvendum eum „ de quo non constat an vitæ discrimen „ prævideril, *sive bene*, *sive male vixerit*, „ & invenitur sensibus destitutus, & morti „ proximus.... Quapropter etsi forte quis „ ACTUALITER PECCANDO subito destituatur sensibus, REGULARITER *sine absolutione dimittendus non est*, cum rarissime contingat ut morti vicinus non velit saluti „ suæ consulere *saltem per attritionem*, qua „ non constat interne carere, quamvis externe sit sensibus privatus: per conditionem enim evitatur injuria sacramenti „ &c.... Sic Bonagratia supracitatus. *Vide* „ *Gobat tract.* 7. *n.* 597. *usque ad* 625. "

XI. Scelerati ergo, & flagitiosi Christiani *actualiter peccando*, actualiter in duello, in fornicatione, in adulterio, in blasphemia sensibus destituti, & lassati in via iniquitatis absolvendi, & quidem *regulariter* sunt? Peccator *actualiter* fornicans consulere saluti suæ vult *saltem per attritionem?* Sed vel laxiores Casuistæ docent, urgere contritionis præceptum in articulo mortis. Præterea *attritio* nonne est donum Dei supernaturale? Et hoc donum Deus dabit peccatori *actualiter* adulteranti? Si Deus permisit illum in peccatum labi, quomodo præsumi potest eodem momento, & quidem *regulariter* Deum velle eidem tale donum impertiri?

XII. QUÆST. VII. *Quid dicendum de opinione P. Gobat, qua eludit suæ Societatis decretum, prohibens absolutionem moribundi destituti sensibus?* RESP. P. Gormaz citat P. Gobat, & P. Gobat citat *tract.* 7. *n.* 602. decretum suæ inclytæ Societatis his verbis. „ Sexto merito inhibuere recentissime superiores Societatis nostræ suis ne imposterum doceant hanc propositionem: *Moribundus, etsi nullum signum det, aut dederit* „ *contritionis, adeo ut Sacerdos nec sciat, nec* „ *prudenter putare possit præcessisse sensibilem* „ *aliquam confessionem, absolvi potest.* " Duo excogitavit P. Gobat, ut hoc prudens decretum eluderet. En illius verba *loc. cit. n.* 604. „ Porro circa ordinationem illam nostri Ordinis de qua *num. præcedente* diximus, notanda sunt duo. Primum quod „ loquatur de casu quo non potest prudenter præsumi, quod dederit signum.... „ *Alterum quod ordinatio expresse solum prohibeat ne illa sententia* DOCEATUR, *non autem expresse ne* PRACTICETUR. " Vin' pulchriora? Quid? si vel ipsius Societatis decreta lepidis eluduntur commentis, quam expectare obedientiam decreta extranea valent? Alto prætereo silentio consectaria quæ hinc sponte sua proficiscuntur. An dicent, textum P. Gobat minus sincere esse productum. Oro omnes ut legant in fonte & Gobat, & Gormaz, & La-Croix, & Viva, & omnes quos in hoc opere cito.

XIII. QUÆST. VIII. *Daturne confessio valida, & informis?* RESP. Sacramentum validum, & informe illud vocant, quod omnes habet partes essentiales ad valorem, sed propter subjecti indispositionem non confert gratiæ effectum. Plures Theologi defendunt dari confessionem *validam*, & *informem* plurimi negant. Quæstio est mere speculativa.

XIV. QUÆST. IX. *Quo in casu iteranda confessio est?* RESP. Plurimis in casibus. 1. si defuit dolor sufficiens. 2. si pœnitens scienter reticeat aliquod peccatum. 3. si negligentia mortaliter culpabili omissum sit aliquod mortale. 4. si quis confiteatur ob finem pravum. 5. si graviter quis mentitus in confessione fuerit. 6. si conscius excommunicationis sive majoris, sive minoris eamdem occultet. 7. Qui Confessarios semidoctos, aut nimium benignos sollicite quæritant, ut a peccatis in quæ frequenter relabuntur, absolutionem obtineant, communiter sacrilegas efficiunt confessiones. Si Confessarius ex confessionum, & communionum frequentia non videt morum reformationem, nec flagitiorum emendationem, sed eadem præter propter patrari crimina, non ambigat, sed judicet confessiones esse sacrilegas.

CAPUT VIII.

De satisfactione tertia Pœnitentiæ sacramenti parte integrali.

I. QUÆST. I. *Quid sit satisfactio sacramentalis?* RESP. Est pœnæ acceptatio, & voluntaria perpessio a Confessario injuncta ad reintegrandam amicitiam cum Deo per peccatum læsam, & ad compensandam injuriam ipsi irrogatam. Hæc satisfactio nomen pœnæ habet, a quo pœnitentia nuncupatur.

patur. Jejunia, eleemosynæ, preces, vigiliæ, disciplinæ pœnæ sunt, quia contrariæ corpori. Brevis oratio vix pœnæ nomen obtinet. Quare meminerint Confessarii, satisfactionem pœnam esse. Dicitur *voluntaria acceptatio* &c. quia invita, & coacta non esset Deo accepta. *A Confessario injuncta*: per hanc particulam satisfactio sacramentalis distinguitur a pœnitentiis quæ sponte suscipiuntur.

II. Satisfactio hæc necessario adhibenda Deo in delictorum vindictam est, ut omnes Catholici docent contra Novatores. Obvia sunt Scripturarum testimonia. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, fletu, & planctu*. Joel. c. 2. Matth. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*.

III. QUÆST. II. *Quæ sunt opera quibus satisfacere homo potest Deo pro peccatis?* RESP. Tria, oratio, jejunium, eleemosyna. Ad hæc tria revocantur cetera. Oratio includit omnia quæ cultum divinum spectant. Jejunia omnes corporis castigationes, cilicia, humicubationes, disciplinas, vigilias comprehendit. Eleemosyna avaritiam, cupiditatem, & oculorum concupiscentiam coercet. Ad hæc tria opera revocantur quoque flagella, calamitates quæ a Deo nobis infliguntur.

IV. Executio satisfactionis non est necessaria ad sacramenti essentiam, quod ipsam satisfactionem præcedit. Idcirco dicitur pars integralis. Disputant Theologi in utramque partem num satisfactio facta in peccato mortali sit valida. Sed utraque sententia facile conciliatur, si distinguamus satisfactionem meritoriam a præcepto implendi satisfactionem. Pœnitentes qui in statu peccati mortalis implent præceptum satisfactionis, non tenentur rursus eadem opera satisfactoria peragere, ut præceptum impleant. Hæc vero satisfactio non est meritoria, utpote facta in peccato mortali.

V. Satisfactio altera medicinalis ad infirmitates animæ curandas destinata, & hanc unus pro altero exequi nequit; altera pœnalis, qua solvitur pœna peccato debita; & hoc in sensu unus pro altero satisfacere potest, ut docent Catholici omnes, excepta quæ in sacramento injungitur facienda ipsi pœnitenti.

VI. QUÆST. III. *Qui sunt satisfactionis effectus?* RESP. Plures. 1. Peccatorum reliquias satisfactio convellit. 2. appetitiones, & concupiscentiam cohibet. 3. sinceræ conversionis argumentum perhibet, quando re ipsa vera est. 4. iram Dei avertit. 5. pœnitentes similes Christo capiti quodammodo reddit. 6. Ecclesiæ læsæ jura redintegrat. 7. solvit debitum pro reatu temporali, qui post remissam culpam remanet.

VII. QUÆST. IV. *Quænam fuit antiquæ Ecclesiæ disciplina in satisfactionibus imponendis?* RESP. Plura dicenda forent, quæ præstituta brevitas prohibet. Sub initium Ecclesiæ severissima peragebatur pœnitentia, nullo præstituto modo, aut mensura. Occasione Novatiani schismatis quatuor instituti fuere pœnitentium status. 1. *Flentium*, qui sacco, & lugubri veste induti ante Ecclesiæ fores fidelibus ingredientibus, flagitiis patefactis, se illorum precibus commendabant. 2. *Audientium*, qui in vestibulo Ecclesiæ lectiones sacræ Scripturæ, & Sacerdotum sermones audiebant. 3. *Substratorum*, qui intra templi ambitum ad ambonem usque recipiebantur. In hac statione pro Episcopi arbitrio manebant, & lectione Scripturarum, lacrymis, jejuniis, & precationibus delicta expiantes absolutionem accipiebant. 4. *Consistentium*, qui in Ecclesia consistebant omnium orationum participes.

VIII. Hæc pœnitentiæ disciplina viguit in Ecclesia Latina usque ad sæculum VII. Hoc circiter tempore prodiere contra antiquorum canonum severitatem nonnulli *libelli pœnitentiales*, qui *fuco benignitatis* temperare ausi fuere antiquos pœnitentiales canones. Concilium Cabilonense II. hos *libellos* abrogavit: *quorum*, inquit, *certi sunt errores, incerti auctores*.

IX. Omnes antiquorum canonum scientiam Confessariis inculcant, ut advertit BENEDICTUS XIV. *lib. 7. de Synod. c. 42.* ut heinc colligant, qua ratione temperare, augere, diminuere pœnitentias imponendas queant. Quamvis enim exteriores pœnæ diminutæ sint, spiritus tamen pœnitentiæ immutabilis, idemque semper perseverat in Ecclesia. Si mitior nunc exterior pœnitentia pro gravissimis flagitiis imponitur, fervor internus spiritus supplere debet.

X. S Carolus Borromæus antiquos canones pœnitentiales simul collegit, atque per decem Decalogi præcepta distribuit: quam collectionem integram dedi *Tom. 9. diss. 5.* ad Confessariorum commodum.

XI. Pœnitentiæ spiritus idem semper in Ecclesia perseverat, immutabilis, ut dixi, Exterior pœnitentiæ disciplina mitissima viget ætate nostra. Singuli pro ingenio illam diminuunt, quum canones istius immutabiles

les nunc non obtineant. Regulam tamen præscripsit Tridentinum, quam mox dabo.

XII. Sed quod altius commovere, & conterere animum nostrum debet, est quod non modo exterior pœnarum disciplina immutata sit, verum ipse pœnitentiæ spiritus interior penes maximam Christianorum partem penitus fere sit extinctus. Quum severior pœnitentia exterior vigebat, ardebat in cordibus Christi caritas, fervebat vera contritio. Temperata, & quasi obsoleta antiqua disciplina externa, successit *attritio servilis* concepta ob pœnarum, non æternarum modo, verum etiam juxta nonnullos Casuistas temporalium timorem. Successit propositum inconstans, & implicitum. Denique præcepta caritatis & contritionis apud quosdam benigniores Casuistas in desuetudinem abiere. Aggravasset, inquiunt Viva, Sporer, & ceteri similes, Christus jugum Christianorum, non levigasset, si una cum confessione dolorem caritate vel inchoata formatum exigeret. Plura mihi dicenda forent, si pro dignitate exponere invectas laxitates vellem. Vos ministri Christi consulite antiquos canones, & ipsi manibus tangetis, quo res sacramentaria ætate nostra deducta sit.

XIII. MONITUM ad Confessarios. Recogitate ministri Christi, ætate nostra superbiam, concupiscentiam, luxuriam, avaritiam, luxum, fastum, ambitionem, mollitiem impudentius grassari ac primis Ecclesiæ sæculis. Non minorem nunc adulterium, fornicatio, perjurium &c. injuriam Deo inferunt ac olim. Ergo eadem solutio. Solvent, inquiunt aliqui, in Purgatorio. Esto. At pœnitentiæ ut medicinales curantes morbos & coercentes concupiscentiam, & ceteras effrenatas appetitiones, nisi validæ sint, & severæ, ægrotos non sanant. At numquid inventa est nova medicina blandior incognita hactenus Ecclesiæ, qua deprimatur superbia, crucifigatur suaviter caro, & benigne coerceatur concupiscentia? Expergiscimini ministri Dei, & juxta Christi Evangelium instituite rationes vestras.

CAPUT IX.

De qualitate, quantitate, & tempore satisfactionis injungendæ pœnitentibus.

I. QUÆST. I. *Quotuplex sit satisfactionis genus?* RESP. Duplex, ut ex dictis constat, & Concilium Tridentinum declarat. Altera satisfactio vocatur *medicinalis*, curandis morbis animæ apta; altera *vindicans* dicitur, quæ pro patratis delictis castigationem imponit.

II. QUÆST. II. *Quid præscripsit Tridentinum circa quantitatem pœnitentiæ injungendæ?* RESP. Concilium Tridentinum *sess.* 14. *c.* 8. hanc præscripsit regulam, quæ Confessariorum animis altius impressa sit oportet. *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem.*

III. QUÆST. III. *In pœnitentiis injungendis respicere ne Confessarii debent ad antiquos canones?* RESP. Adfirmat Catechismus Concilii Tridentini *p.* 2. *c.* 5. §. 79. his verbis. *In irroganda autem satisfactionis pœna Sacerdotes nihil suo arbitratu statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia, & pietate dirigenda existimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes suorum scelerum gravitatem magis agnoscant, operæ pretium erit, eis interdum significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sunt. Igitur universæ satisfactionis modum culpæ ratio temperabit.*

IV. Hoc Concilium, hunc Catechismum diurna nocturnaque manu revolvere, & serio animo meditari post Scripturas sanctas debent sacramentorum ministri. Rescribenda hic esset doctrina S. Caroli Borromæi, & plurimorum Episcoporum hac de re. Sed consule *Tom.* 9. *diss.* 5. *c.* 7.

V. QUÆST. IV. *Quid dicendum de quorumdam praxi imponentium levem pro gravibus delictis satisfactionem?* RESP. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1255. §. 5. hæc scribit. „ *Rigoristæ dicunt* causam relaxandi disciplinam quoad pœnitentias esse refrigescentem caritatem fidelium. Sed *contra est*, „ nam potius inter causas fuit 1. ne confessio ab hæreticis impugnata velut impossibilis, per duras pœnitentias magis redderetur odiosa. 2. quia successu temporis plures fuere Sacerdotes, apud quos

„ fre-

„ frequentarentur confessiones ad emendationem utilissimæ, & qui in hoc foro interno aliter mederentur peccatis *per medicinas benigniores*. 3. quia animadversum est, *benignas pœnitentias* plus prodesse quam rigidas, quod per benignas magis *allicerentur* fideles ad sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ. 3. quia occasione belli sacri contra Turcas *indictus est usus indulgentiarum* . . . qui est modus satisfaciendi pro peccatis *utilior & certior quam observatio canonum pœnitentialium*. 5. Quia successu temporis instituti sunt Ordines Religiosi, qui sunt status pœnitentiæ utilissimi. Vide Francolinum *Cler. Rom. p. 2. cap. 1.* " Fusius has rationes exaggerat P. Balthassar Francolinus *cit. lib. c. 1. Cler. Rom.*

VI. *Rigoristæ* ne sunt Patres Synodi Tridentinæ, ejusdemque Catechismi? *Rigoristæ* ne omnes Ecclesiæ Patres? *Rigoristæ* ne sancti Evangelistæ? Rigoristarum ergo somnium est quod causa relaxandi disciplinam fuerit *refrigescens fidelium caritas*? Scilicet, reponit La-Croix; sed *contra est*, inquit. Audiat ergo, & cum illo audiant omnes benigni Casuistæ PP. Catechismi Tridentini p. 2. c. 5. §. 67. *Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita caritas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimi animi dolorem, atque gemitum cordis, necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant*.

VII. Sed in examen veniant velut in transcursu rationes PP. La-Croix, & Francolini. 1. Laxata est disciplina, non quia *refrixit caritas*, sed ne confessio ab hæreticis *velut impossibilis per duras pœnitentias redderetur odiosa*. Næ ista egregia ratio. Sancti ergo Ecclesiæ Patres, qui sacros canones condiderunt adversus Novatianos clavium potestati infestos, impossibile, & odiosum reddidere sacramentum Pœnitentiæ? 2. Sacerdotes multiplicati arcanum invenere medendi animabus per *medicinas benigniores*. Hæ medicinæ benigniores latuere Patres sanctos Ecclesiæ XIII. sæculorum. Scilicet, reponit P. La-Croix. Audi ejusdem tertiam rationem. *Quia animadversum est, benigniores pœnitentias plus prodesse quam rigidas, quod per benignas magis allicerentur fideles ad sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ*. Fausta & felix animadversio, quæ luculentius confirmat universam sacram antiquitatem calligasse in animarum regimine. Alliciuntur sane per pœnitentias benigniores ad frequentanda sacramenta, & Ecclesias, quemadmodum alliciuntur emptores ad illas officinas frequentandas, ubi merces minori pretio venduntur. *Hæ benigniores pœnitentiæ* efficacius ne medentur morbis? Validius ne deprimunt superbiam, concupiscentiam? Sanctiores ne mores efficiunt? Sunt ergo ætatis nostræ Christiani sanctiores, castiores, & ferventiores Christianis trium priorum sæculorum sub disciplina Apostolorum, & SS. Patrum: quid hiscis? Ais? Totus mundus reclamat. Negas? Ergo felicius per severas quam per benignas pœnitentias sanctificantur fideles. Solam arctam, & angustam viam Christus designat. At novo opinandi modo invecto blandior, & benignior via detecta est.

VIII. Ratio quarta digna est meditatione. *Quia*, inquit, *occasione belli sacri contra Turcas inductus est usus indulgentiarum*, *qui secundum dicenda n. 314. est modus satisfaciendi pro peccatis* UTILIOR, *ac* CERTIOR *quam observatio canonum pœnitentialium*. Legi ne hæc valent quin commoveatur animus? Qui attritione servili confessus est adulteria, fornicationes, blasphemias, si ingrediatur aliquod templum solemni festo, visitet altaria, oret per horæ quadrantem, ut indulgentias lucrari intendat; *securius*, *ac certius* Deo satisfacit quam Christiani illi qui per septem, per decem, per viginti annos, aut per totam vitam jejuniis, ciliciis, disciplinis, cinere & sacco induti Deum placare vindicem satagebant? Usus indulgentiarum est modus utilior ac certior satisfaciendi pro peccatis, quam *observatio canonum pœnitentialium*? Nolo longius hanc doctrinam novo opinandi modo consentaneam refellere. Sapientes judicent quam sit festiva.

IX. Ratio quinta venustior est. *Quia successu temporis instituti sunt Ordines Religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi*. *Vide Francolinum Cler. Rom.* An sæculis quibus observatio canonum pœnitentialium florebant, innumeræ sanctorum Monachorum, & Anachoretarum falanges non refulgebant? Sanctiores ne nunc claustrales nostri? Severior ne istorum paupertas? Severiora ne jejunia, humiliora ne ædificia? Verum ut ut hæc se habeant, numquid pœnitentiæ, cilicia, jejunia Regularium comprimunt concupiscentiam, superbiam, ambitionem amasiorum, & amasiarum?

X. QUÆST. V. *Quid dicendum de opinione docen-*

docentium, nullam aut modicam injungendam esse pœnitentiam, dum pœnitentes confitentur ad lucrandam indulgentiam? RESP. P. Sporer hæc *p.* 3. *c.* 4. *q.* 1. §. 3. *num.* 45. *pag.* 237. scribit. „ Excusatur Confessarius, ut *nul-* „ *lam*, vel *levissimam* pœnitentiam injun- „ gat . . . Quando quis lucratur indulgen- „ tiam plenariam, potest dimitti sine UL- „ LA ALIA MINUTA pœnitentia, quum per „ illam pœnitentiam satisfaciat debito pœ- „ næ. Etsi autem id raro pro certo, suffi- „ cit quod probabiliter credatur. “

XI. Similia, & benigniora docet *Lugo*, ut ipse P. Dominicus Viva *q* 6. *de Pœnit. a n.* 1. testatur his verbis. „ Immo Lugo „ *disput.* 27. *sec.* 2. *n.* 24. putat, eum qui „ lucratur indulgentiam plenariam, non ob- „ ligari ad pœnitentiam, *etiamsi detur in* „ *medicinam*: quia medicus non præcipit, „ sed suadet remedium, & solus judex præ- „ cipit pœnam. Quare si non tenetur pœ- „ nitens ratione indulgentiæ ad pœnam, „ quæ præcipitur, nec tenebitur ad medi- „ cinam, quæ solum suadetur; nisi forte „ aliquando ad illam obligetur jure natu- „ rali, ne facile labatur. “

XII. Verba de Lugo *loc. cit.* hæc sunt. „ Dicunt, pœnitentiam non solum imponi „ ad satisfaciendum, sed etiam in medici- „ nam &c. . . . Respondetur, imponi qui- „ dem frequenter ut medicinam. Confessa- „ rius tamen non potest obligare, nisi qua- „ tenus illam imponit in pœnam peccati. „ Sicut licet judex debeat procurare quod „ pœna delinquentis sit talis ut simul sit „ medicina in futurum; non tamen posset „ imponere illam pœnam, nec verberare „ reum, si pœna fuisset a Principe condo- „ nata. Sic Sacerdos, qui simul est medi- „ cus, & judex, potest punire peccata im- „ ponendo pœnam pro illis, quam, quia „ medicus est, debet simul curare, quod sit „ talis ut sit etiam remedium, & medici- „ na in futurum. Ceterum si pœna totali- „ ter condonetur, non potest obligare ad „ medicinam: quia medicus ut medicus non „ obligat, sed consulit. Quod semper in- „ telligendum de medicina non simpliciter „ necessaria ad vitanda mala futura. “

XIII. Vim, & naturam sacrarum indulgentiarum, quæ sunt in supplementum eorum quæ infirmitas nostra reddere Deo nequit, penitus ignorant. Ratio adducta, supra quam dici potest, acuta est. Confessarius ut medicus non jubet, sed consulit; Confessarius ut judex imponit, aut remittit pœnam satisfactoriam. Verum pœnitentias medicinales imponit ut medicus, & ut medicus consulere, non præcipere potest. Consilia autem Confessarii implere pœnitens non tenetur. Judicium lectores ferant in hanc doctrinam, quam ego falsam judico, & divinis Scripturis, ut & Concilio Tridentino, universæque Ecclesiæ traditioni adversam.

XIV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione dicentium, leves pœnitentias pro gravissimis delictis imponendas esse?* RESP. Clamant Confessarii. Si jejunia, si humicubationes, si cilicia imponimus, fugiunt pœnitentes, & Ecclesiæ nostræ desertæ remanent. Respondet Lugo *disp.* 25. *de Pœnit. sect.* 5. *n.* 60. his verbis. „ Primo loco attendi debet „ ad utilitatem spiritualem pœnitentis, ne „ scilicet laquei ei injiciantur, ut nova pec- „ cata committat. Ex hoc potissimum ca- „ pite excusari potest *hodierna praxis, qua* „ *leves pœnitentiæ imponuntur pro gravissimis* „ *peccatis*: id enim sæpe fit propter spiri- „ tualem infirmitatem pœnitentium, quia „ gravioribus pœnitentiis *scandalizabuntur*, „ *& vel confessionem fugient, vel certe Con-* „ *fessarios ineptos adibunt*, qui eos curare ne- „ sciunt. “ Hæc & alia de Lugo verba transcribit P. Tamburinus *lib.* 4. *Meth. Confess. c.* 1. *n.* 12. ubi sic concludit: *Hæc prudenter de Lugo*.

XV. Imprudens immo consilium ineunt omnes illi qui Patrum Ecclesiæ, & Tridentini Concilii monita posthabentes, nimia satisfactionum sacramentalium benignitate peccatoribus blandiuntur, & peccatis horrorem detrahunt, quo fit ut facilius relabantur in crimina. Si cui animarum salus cordi est, is profecto medicinam ægrotantibus propinabit depellendis morbis aptam, licet carni & sanguini invisam; nec pœnitentium favori captando, vel multitudini sibi conciliandæ inhiabit; sed unice Deo reconciliare peccatores adnitetur. Qui secus fecerit, thesaurizat sibi iram in die iræ.

CAPUT X.

De obligatione pœnitentium acceptandi satisfactionem impositam a Confessario pro peccatis mortiferis.

I. QUÆST. I. *Tenenturne sub mortali pœnitentes acceptare pœnitentiam impositam a Confessario?* RESP. Salmanticenses morales *tract.* 6. *c.* 10. *punct.* 4. ex aliis advertunt, non teneri ad eam acceptandam, quando consta-

constaret esse injustam, astringi vero illos quando non constaret de excessu. Pœnitentes ergo erunt judices mensuræ pœnitentiæ injungendæ? An litigantes tenentur acceptare sententiam judicis supremi, quando ipsi illam judicant justam, secus vero quando injustam illam existimant? Quid si pœnitentiæ essent injustæ, quia nimis leves, & blandæ? Injustitia enim ob defectum æque ac ob excessum contingere potest. Pœnitentes callent ne sacros canones, Ecclesiæ disciplinam, ut in propria causa rectum proferre judicium queant? Quid quod plures Casuistæ, ut *Ruiz*, *Villalobosius*, *Zerola* citati a Salmanticensibus negant astringi pœnitentes ad ipsam justam pœnitentiam acceptandam? Hæc opinio falsa est, & universæ Ecclesiæ traditioni contraria. Quare communis Theologorum sententia adfirmans est, nullaque sive extrinseca, sive intrinseca probabilitate fruitur opposita opinio. Heinc est quod pœnitentes qui pœnitentiam pro mortalibus primo confessis impositam omitterent, mortaliter peccarent, ut docet communis sententia, sive pœnitentia imposita sit gravis, sive levis. Pœna enim pro mortiferis primo confessis sua natura gravis est. Et quamvis Confessarius ob imperitiam imponeret solum Psalmum *Miserere* pro dictis culpis; qui pœnam hanc deliberate omitteret, graviter peccaret, quia hæc pœna prout est satisfactoria, est pars integralis sacramenti, & pro letalibus imposita, licet materialiter levis sit, formaliter tamen, ut sic loquar, gravis est.

II. Similiter pœnitentia imposita pro venialibus, aut mortalibus alias confessis acceptanda est a pœnitente; & si illam deliberate omitteret, graviter peccaret, quidquid in oppositum dicant nonnulli. Quoniam licet dicta peccata non sint materia necessaria, posito tamen quod pœnitens illa subjiciat clavibus, tamquam materiam sacramenti, partes sacramenti implere debet. Satisfactio autem pars est integralis sacramenti.

III. Disputant, quo tempore implenda sit pœnitentia? Aliqui docent differri per annum posse, quando Confessarius tempus non definivit. Hæc opinio falsa est. Hoc enim in casu, cum primum pœnitens potest, solvere debitum debet. Si Confessarius determinat tempus, diem alicujus festi, hebdomadam, mensem &c. intra tempus præscriptum impleri pœnitentia debet, nisi impedimentum legitimum excuset.

IV. Pœnitens nequit sibi pœnitentiam impositam commutare, aut per alium implere, ut contendunt aliqui, quorum opinionem damnavit Alexander VII. n. 15. *Pœnitens propria auctoritate substituere alium potest qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.* Confessarius quisque commutare pœnitentiam valet, audita tamen confessione peccatorum ob quæ imposita fuit. Quare nequit hanc pœnitentiam commutare extra confessionem. Similiter non potest commutare pœnitentiam impositam a superiore ob peccata reservata, quia sicut peccata, ita & pœnitentia illi reservata est.

V. Quid de peccatore versuto dicendum, qui ob gravem pœnitentiam adit alium Confessarium, & occultata priore confessione, iterum confitetur, ut leviorem accipiat satisfactionem? P. La-Croix hæc scribit. „Tamen Dicastillo n. 119. putat non esse *improbabile* quod confitens eadem peccata „*possit tacere*, & *postea peragere pœnitentiam* „*quam voluerit*, *primam*, *aut secundam*." Hoc pacto peragere emptores solent. Plures officinas explorant, & ubi venditur minori pretio, ibi merces emunt. Et qui hoc pacto vendunt, habent majorem concursum, inquit S. Bernardinus Senensis. *Occurrit in confessionibus sicut in mercatura: & sicut mercatores qui dant minori pretio, habent majorem concursum* &c. Hanc opinionem, quam ex Dicastillo proponit P. La-Croix, quin illam more suo confutet, ut falsam, & pœnitentium versutiæ, non Scripturis sanctis faventem rejicio cum communi Theologorum consensu.

VI. QUÆST. II. *An pœnitentiæ ideo sint suspectæ, quia a mendicantibus injunguntur?* RESP. Hanc calumniam olim impactam fuisse mendicantibus constat ex thesi sequenti 21. damnata ab Alexand. VIII. *Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui de eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ad quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.* Vetusta est calumnia hæc, quam primus omnium mendicantibus imposuit Gulielmus a S. Amore. Sicut extremæ temeritatis est, & malitiæ tale de mendicantibus judicium formare; ita summopere vigilandum est, cavendumque ne ulla tam iniquæ suspicionis formandæ, occasio præbeatur.

CAPUT XI.

De indulgentiis.

I. PAucis indulgentiarum doctrinam perstringo. Hæc de indulgentiis Tridentinum *sess.* 25. præscribit. *Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit; sacrosancta Synodus indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, & præcipit, eosque anathemate damnat qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit, ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero* &c.

II. Tria Concilium statuit. 1. Potestatem a Christo Ecclesiæ datam concedendi indulgentias; 2. salutares esse; 3. moderationem in earumdem largitione. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis. Indulgentiæ ex communi thesauro Ecclesiæ impertiuntur. Thesaurus autem iste sunt infinita merita Christi, & postea SS. omnium, quæ ab ipso Christo capite valorem accipiunt.

III. De fide est, extare in Ecclesia potestatem concedendi indulgentias, & earum usum salutarem fidelibus esse.

IV. Nonnulli falsam concipiunt indulgentiarum ideam, quia putant, & re ipsa docent extenuari opera satisfactoria indulgentiarum usu. Ut hæc falsa idea deleatur, scias oportet, nos impares esse ad pretium solvendum pro contractis debitis cum divina justitia ob peccata post Baptismum commissa. Partem tamen istius debiti nostris laboriosis operibus solvere valemus. Clementissima mater Ecclesia thesaurum meritorum Christi, & B. Virginis, & Sanctorum aperit, ut id suppleat quod nostra infirmitas reddere nequit. Indulgentiæ itaque sunt in supplementum paupertatis nostræ: indulgentiæ non liberant nos ab ea solvenda debiti parte quam possumus reddere, sed supplent id quod præstare non possumus. Si indulgentiæ nos a laboriosis operibus, a debitis satisfactionibus, quas præstare valemus, liberarent, foverent Christianorum desidiam, & torporem, atque enervarent Ecclesiæ disciplinam.

V. Cardinalis Cajetanus sapienter more suo veram indulgentiarum doctrinam exponit *tract. de Indulg. qu.* 1. ubi hæc habet. „ Sunt (pœnitentes) duplicis ordinis. Quidam solliciti ad satisfaciendum per se ipsos pro peccatis suis; quidam negligentes satisfacere per se ipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt a Confessario sibi imponi, parati eas implere; vel sponte illas assumunt, dum continuo student per sua sancta opera satisfacere, jejunando, orando, eleemosynas dando &c. Secundi vero levissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt, & cum illam impleverint, quam sciunt esse minimam, non curant amplius de satisfaciendo: & hi sunt quibus indulgentiæ non prosunt judicio meo. Nullus enim indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita consequitur veraciter fructum indulgentiæ. Sed quilibet negligens satisfacere per se ipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna propriis peccatis debita. Ergo nullus negligens satisfacere per se ipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Præterea in qualibet bene ordinata republica, quantumcumque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in cives aggravatos ære alieno, negligentes tamen solvere, indigni censerentur adjutorio thesauri. Ex eo enim quod possunt de suo solvere, & non curant, indignos se reddunt tali sublevamine: & nisi tales pro indignis haberetur, foveretur eorum negligentia, quorum alii exemplo ad similem negligentiam provocarentur. Legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit a Deo ordinata, æquum non est ut spiritualis dispensatio thesauri negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim vere esset enervare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ negligentibus satisfacere per seipsos, quoniam indigni sunt indulgentia... Parati autem ad satisfaciendum per se ipsos sunt, non qui negligunt per se ipsos satisfacere, sed illi soli quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita. “

VI. Celeberrimus Episcopus BOSSUETUS in sua Instruct. pro Indulg. Cajetani doctrinæ consentaneas regulas tradit haustas ex ipso Concilio Tridentino. Animum instaurate o Dei ministri, & vera sanctæ matris Ecclesiæ documenta voce Tridentini ex-

pressa audite. Sic enim *sect.* 14. *c.* 2. Tridentinum loquitur. *Alius est præterea Baptismi, alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum induentes, nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem, & integritatem per saramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito Pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a sanctis Patribus dictum fuerit.*

VII. Præmisso hoc Ecclesiæ testimonio, sic alloquitur *Bossuetus* populum suum. „ Audite, filii, Ecclesiæ matris vestræ verba. Illa vobis proponit *magnos fletus, magnosque labores, Baptisma laboriosum*: illa vos edocet, *divinam justitiam id exigere*. „ Hic Ecclesiæ rigor a suo primo spiritu oritur, qui numquam extinguetur; nec ipsa umquam cessabit bellum indicere laxitati. Quid refert cum Concilio mollitiem detestari hæreticorum, qui sanctos satisfactionum rigores rejecerunt; si nos in similem languorem incidamus, & id reipsa contemnamus quod verbis confitemur? “

VIII. Paucis evincitur parum prodesse indulgentias plenarias illis qui pro virili laboriosis operibus divinæ justitiæ satisfacere negligunt, ut Tridentinum docet. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*: inquit Matthæus. S. Paulus non indulsit Corinthio incestuoso nisi post austeram & diuturnam pœnitentiam. Ab Apostolorum tempore usque ad sæculum circiter XIV. nullam legimus indulgentiam plenariam generalem indiscriminatim pro omnibus fidelibus. Frequens nunc obtinet indulgentiarum usus, quæ juxta dispositiones fidelium impertiuntur. Indulgentiæ *plenariæ* dicuntur, quia Ecclesia ex parte sua totam temporalem pœnam, quam exequi fideles nequeunt, remittit illis qui dispositi ad tantum beneficium suscipiendum sunt. At dicimus illos fideles ad hoc beneficium indispositos esse qui ea opera laboriosa, & satisfactoria quæ possunt, non exequuntur. Reddere ipsi debiti partem quod valent, debent; id quod remanet, plene supplet indulgentia plenaria.

IX. In mentem revoca exemplum a Cajetano indicatum. Ditissimus Christianus totum suum patrimonium opulentissimum fundis fructiferis numquam interituris fecundum legat Reipublicæ, ut singulis annis pauperum civium debita solvantur. Si cives aliqui solvere sua debita possent sin integre, saltem in parte, & recusarent, vellentque suis pecuniis lautius vivere, ambitiosius vestire, ut ex dicto publico ærario omnia sua debita solverentur; nonne clamares, debitores istos vafros, versutos, & veteratores esse? Reddite, diceres, quod potestis, deinde ærarium supplebit inopiam vestram. Similes profecto his fraudulentis debitoribus illi pœnitentes sunt qui abutentes clementia S. Matris Ecclesiæ thesaurum suum aperientis ad supplendum id quod illis deest, ingrati, & versuti sensus suos demulcent, corpus saginant, concupiscentiam, post patrata adulteria, fornicationes, pejuria, fovent, deliciis & illecebris indulgent, ut integrum debitum ex Ecclesiæ thesauro solvatur. Possent isti propria jejunia, eleemosynas, vigilias, flagella, humicubationes, aliaque pietatis opera contribuere ad solvendam debiti portionem; at pernicioso errore occupati omnia debita ex Ecclesiæ ærario solvere contendunt. Sed falluntur cæci & miseri homines.

X. Indulgentiarum dispensator est summus Pontifex. Quas indulgentias concedere Episcopi, & Archiepiscopi valeant, mea non interest discutere. Indulgentiæ sine causa concessæ, ratæ Deo non sunt.

XI. Soli fideles baptizati apti sunt ad lucrandas indulgentias, si peccato mortali careant. Quoniam indulgentiæ remittunt pœnam temporalem, quæ remitti nequit, quamdiu reatus culpæ manet. Non est tamen necesse ut omnia opera in bulla indulgentiarum præscripta in statu gratiæ peragantur, dummodo animo pœnitenti impleantur. Requiritur tamen status gratiæ saltem cum ultimum opus impletur, quia tunc indulgentia sortitur effectum suum.

XII. Præmittenda est confessio sacramentalis ad lucrandas indulgentias etiam ab illis qui sunt in statu gratiæ, quia in bulla conceditur indulgentia *contritis*, & *confessis*. Et hæc est communis sententia. Quando in bulla præscribuntur eleemosynæ, fieri debent plus & minus juxta divitias personarum. Falsa quippe est opinio inquientium, sat esse vel minimam eleemosynam a divitibus fieri, ut indulgentiæ obtineantur; sicuti falsum est sufficere quamcumque brevem precatiunculam. Innumeras alias quæstiunculas prætereo, utpote nullius momenti, & quas graviores Theologi improbant: quia ansam hæreticis præbent deridendi indulgentias, ac si extinguerent pœnitentiæ spiritum, & de

medio

medio tollerent opera satisfactoria. Quare cavendum ab hujusmodi opiniunculis est.

XIII. Indulgentias extendi ad animas Purgatorii posse, docent Catholici omnes adversus Novatores, *per modum suffragii*, non *judicii*, *&* *absolutionis*: quia Ecclesia exercere in illas animas jurisdictionem nequit.

XIV. Indulgentia multiplex est. Aliæ perpetuæ, aliæ temporariæ; aliæ plenariæ, aliæ partiales. Istæ indulgentiæ partiales, quæ ad plures dies, aut annos tantum conceduntur, respectum habent ad antiquos canones pœnitentiales, qui tot dies, aut annos pœnitentiæ injungebant.

XV. Indulgentiæ plenariæ sunt duplicis generis. Aliæ absolutæ tales, quæ totam pœnam dimittunt dispositis fidelibus. Alia est indulgentia quæ vocatur *jubilæum*, a voce Hebraica *jobal*, quæ significat libertatem, & remissionem, qua Judæi quolibet anno quinquagesimo possessiones suas recuperabant. Plura hic dicenda de jubilæo forent. Verum quia istorum discussio magis ad vitilitigandum, quam ad instruendum conduceret, illa prætereo. Doctrina paucis data de indulgentiis sufficit ad Confessariorum instructionem.

XVI. Finem huic capiti imponat doctissimus BOSSUETUS, qui *loc. cit. punct.* 7. *&* *sequ.* hæc scribit. „ Doctrina Concilii Tridentini in adducto decreto sat est ut instauretur in praxi tum pœnitentiæ, tum indulgentiarum priscus Ecclesiæ spiritus. „ Opus minime est texere curiosam indulgentiarum historiam, neque gradus indicare, quibus laxatus est vetus canonum rigor. Neque discutiendum est, subsistant ne aliquo modo in præsentia canones isti, „ & num Ecclesia in indulgentiis concedendis ad eosdem respiciat, ut doctores communiter existimant. Indulgentiæ plenariæ „ oppositæ indulgentiis 7. annorum, 14. annorum, 20. annorum, 20. dierum, 40. „ dierum, aliisque similibus, indicare videntur, canones pœnitentiales non esse penitus oblivioni traditos, cum ad illos „ in his indulgentiis respiciat. Verum, his „ scholarum quæstionibus missis, ut ea quæ „ ædificationi nostræ inserviunt, meditemur, „ Concilium Tridentinum abunde nobis ostendit, Ecclesiam jus conservare, & intentionem habere exercendi suos sanctos rigores, & injungendi pœnitentias *convenientes* & *proportionatas*: pœnitentias quæ „ nos conformes efficiant Christo crucifixo, „ & satisfacienti pro nobis justitiæ Patris „ sui: pœnitentias quæ licentiæ frenum injiciant, & quæ non modo nobis adversus „ vitiosos habitus remedio sint, sed etiam „ Deo satisfactioni in vindictam & punitionem præteritorum criminum. En specimen paucis perstrictum doctrinæ Concilii „ Tridentini *sess.* 14. *c.* 2. *&* 8. An hoc non „ sufficit ut intelligamus, perpetuum esse „ Ecclesiæ propositum continuandi vetustum „ jus, quo prædita est, & severe exercendi in pœnitentes justitiam, quam Deus „ in ejusdem manibus deposuit? Hæc Concilii doctrina virtute continet totam antiquorum canonum austeritatem. Peccatorum quæ Christiani perpetrant, minor „ non est gravitas: ingrati animi scelus in „ Spiritum sanctum, quem in Baptismate „ susceperunt, haud est minus horrendum: „ Dei justitia suas regulas non immutavit: „ pravorum habituum inclinatio non est minus perniciosa, nec peccandi licentia minus formidanda quam primis sæculis. Ecclesia in Concilio Tridentino has omnes „ rationes confirmat tanto robore, ut nihil „ cedat iis quæ Patres adduxere. Neque „ pœnitentia est secundus Baptismus, nisi „ hoc pretio, &, ut Concilium dicit, nisi „ sit *magnis nostris fletibus*, *&* *laboribus* sociata: neque erit *Baptismus laboriosus*, qui „ nos ad pristinam morum puritatem, & „ integritatem reducat. Quod si vigor antiqui spiritus Christianismi toto suo robore consistit, semper opus habemus indulgentia, & clementia Ecclesiæ . . . . „ Omnia in his Concilii decretis redolent „ & pietatem, & antiquitatem; nec satis „ admirari valemus sive sapientiam Ecclesiæ, sive ejusdem doctrinæ puritatem. Et „ principio constat, sanctum Concilium omnia „ revocare ad veterem disciplinam in Ecclesia, & in Conciliis approbatam. Atqui „ spiritus antiquorum Conciliorum, & præ „ aliis Nicæni, totus in eo est ut iisdem „ indulgentias concedat qui spiritus fervore „ delinitam corporis austeritatem compensant. Heinc consequi apparet, eumdem „ quoque esse hodie Ecclesiæ spiritum, ut „ scilicet fideles hunc spiritum instaurantes, „ ardentius ament, dum plus accipiunt, „ quemadmodum Christus proprio ore pronuntiavit. Secundo Concilium optat indulgentiarum moderationem, ne nimia facilitate disciplina enervetur. Et, ut ea „ prætereamus quæ pastorum vigilantiam „ spectant, nihil validius occurrit ad impediendam hanc funestam disciplinæ rela-

„ xationem, quam ut fideles indulgentiarum usu spiritus fervorem Evangelio, & antiquitati consentaneum instaurent. "

DISSERTATIO III.

De ministro Pœnitentiæ sacramenti, ejusque jurisdictione.

CAPUT I.

De sublimi dignitate, & dotibus Confessarii.

I. OMnes Theologiæ morum tractatus plus & minus ad Pœnitentiæ sacramentum viam sternunt, & omnia quæ de sacramento Pœnitentiæ dicta sunt, aut dici possunt, huc omnia recidunt, ut probus, evangelicæ doctrinæ, & disciplinæ ecclesiasticæ peritus, ac prudens Confessarius inveniatur, qui administrare recte hoc sacramentum sciat. Sed periti in arte paucissimi.

II. Nulla in christiana republica eminentior dignitas, nullus sublimior gradus. Confessarius vices Dei gerit, cui omnes vel ipsi Pontifices summi subjiciuntur. Clamabant Judæi: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* conscii soli Deo hanc facultatem convenire, & illis qui vices Dei in terra sustinet.

III. Confessarii sunt patriæ christianæ patres, publicæ tranquillitatis conservatores, flagitiorum vindices, sanctitatis evangelicæ custodes. Hi civium felicitatem promovent, atque reciprocam tranquillitatem, dum subditos obedire principibus, iisdem tributa solvere, eorum parere legibus cogunt: Principes in subditos clementes, justos, providos, malorum vindices efficiunt: inter ipsos subditos mutuam benevolentiam, & justitiam fovent: & tandem Principes, & subditos Deo devinciunt.

IV. Hinc patet, probis, doctis, prudentibus experrectis viris hoc munus unice committendum. Illi qui inepti sunt ad ministerium, ad cathedras moderandas, qui obtuso ingenio sunt, & ad quælibet gravia negotia civilia tractanda impares, ab hac provincia arcendi: in ipsorum enim, fideliumque perniciem & traderetur, & susciperetur onus hujusmodi angelicis humeris formidandum.

§. I.

De spiritu fortitudinis, & libertatis Confessarii.

I. COnfessarius homo Dei sit oportet, quum officium Dei exerceat. Deum ergo imitetur, se supra omnia quæ mundi sunt, erigendo: nullam personam respiciat, ut in hoc ministerio illam reformidet. Omnia propter Christum contemnat. Audi Paulum ad *Philip.* 3. clamantem: *Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.*

II. Ministri Christi, dum in tribunali vices Dei gerentes sedent, non magnatum, non matronarum, non Principum favorem, auram, existimationem quærere; aut contemptionem, aut exilium pavere debent. Impressa altius cordi habeant Christi documenta, omnibus Christianis necessaria: *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc Filius hominis erubescet, quum venerit in majestate sua:* Luc. c. 9. & iterum Matth. 10. *Omnis enim qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.*

III. Cessarunt a multis sæculis contra christianæ fidei mysteria persecutiones. At ardent bella, & quidem intestina, ideoque funestiora adversus evangelicæ sanctitatis regulas, & mandata. Opinionum prælia fervent, pugnæ pro humanis appetitionibus demulcendis in dies instaurantur, quia hæ favorem, & acclamationem delirantis mundi sibi conciliant. Sed Augustinum audite o Christi ministri *serm.* 1. *in Psalm.* 48. intonantem: *Frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo, prorsus esto frontosus. Quid times fronti tuæ, quam signo crucis obarmasti?* Rursus in *psalm.* 39. fusiore oratione hanc fortitudinis, & libertatis dotem inculcat. *Dicant ergo labia quod habet cor: hoc contra timorem habeat cor quod dicunt labia: hoc contra simulationem habeant labia quod credit cor. Aliquando enim timor est, & non audes dicere quod nostri, quod credis: aliquando simulatio est: dicis, & non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo.*

IV. Primis Ecclesiæ sæculis Nerones, Domitiani, Diocletiani, ceterique efferati leones, non per cuniculos, sed recta Christi milites aggrediebantur. Nullus erat ambigen-

gendi locus, aut Christo renuntiandum, aut mors subeunda erat. Verum ætate nostra opiniones mundo, pompis, theatris faventes, suos habent christianos patronos, & quidem potentes, quæque tanto efficacius menti arrident, quanto benignius cupiditati & concupiscentiæ favent. Accedit multitudinis per viam latam & spatiosam ambulantis auctoritas, quæ instar torrentis omnia secum abripit; ita ut *in errorem inducantur*, *si fieri posset*, *etiam electi*.

V. Hæc duo persecutionis genera millies repræsentant Patres omnes, præsertim S. Augustinus. Intestinus propriæ gloriolæ amor præstandi ceteris, & occupandi prima subsellia attemperat plus justo Christi Theologiam hominum desideriis. Confessarii nonnulli rogati a Christianis, a puellis, num liceat adire theatra, choreas, reponunt quod quidam reponebant tempore S. Augustini lib. de Pastor. c. 3. *Securi estote: Deus neminem perdit. Tantummodo fidem christianam tenete. Non perdet ille quos redemit: non perdet pro quibus sanguinem suum fudit. Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros; ite, quid mali est?* Nonne palam hæc talia loquuntur hodie? Quid mali præferunt oblectamenta theatrorum, comœdiarum, saltationum? *Ite, quid mali est?* Persequitur S. Doctor: *Magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant... Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores: & si sint quidam* (Rigoristæ) *qui nos sentiunt hoc dicentes non recte sapere*, PAUCOS *offendimus*, *sed* MULTITUDINEM *conciliamus*. Multitudo blandiloquos nostros, & benignos sermones amore proprio partos audit. Pauci evangelicæ legis gnari offenduntur; sed interim multitudo confluit, plaudit, nobisque acclamat. Viden', quam sit immanis, quam sæva, quam subdola, quam continua persecutio isthæc?

VI. Auctoritas postea multitudinis, consuetudo, & mos universalis tyrannus est Neronibus, Diocletianis, & Domitianis truculentior, & sævior, qui continenter vociferatur, subdit in *Psalm.* 73. Augustinus. *Non enim cessat & modo serpens insusurrare, & dicere: Numquid vere damnaturus est Deus tantas turbas? Liberaturus est paucos? Quid est aliud quam facite contra præceptum, non morte moriemini? Sed quomodo* TUNC, *sic &* NUNC. *Si feceris quod suggerit diabolus, & contempserit quæ præcipit Deus, veniet judicii dies, & invenies verum quod minatus est Deus, & falsum quod pollicitus est diabolus*. Rursus *in Psalm.* 43. refert S. Doctor hanc insidiosam persecutionem: *Quam multi hoc faciunt, & quis non facit? Numquid omnes perditurus est Deus?* O magna tentatio! O magna persecutio! clamat alibi Augustinus. Quomodo vincenda, quomodo superanda? *Dilectores mundi* (persequitur Augustinus in Psalm. 136.) *aliquando interrogant nos, & dicunt nobis: exponite rationem.... quid respondemus?* Audi responsum Augustini, quod continuo ibidem exhibet. *Babylonia te portat, Babylonia te continet, Babylonia te nutrit, Babylonia de te loquitur. Non nosti capere nisi quod fulget ad tempus: æternam meditari ignoras, non capis quod interrogas.* Verum insistit, & furit persecutor amor proprius. Si hoc pacto respondemus, despicimur, deridemur, diffamamur. Magna tentatio! Magna persecutio! *Vere fratres* (pergit ibidem Augustinus) *sic est. Sed incipite velle prædicare veritatem, quantulamcumque nostis, & videte, quam necesse sit ut tales patiamini irrisoras, & exactores veritatis, plenos falsitatis... sed vide, quomodo verseris inter eos, ne si amantur a te, & affectas amicitias eorum, & times talibus displicere, incipiat te delectari Babylonia, & obliviscaris Jerusalem. Hoc ergo timens, vide quid subjiciat, vide quid sequatur....* Si oblitus fuero tui Jerusalem &c. *Ecce inde erat civis ille qui Dominum interrogavit:* Magister bone, quid faciam ut vitam æternam consequar?... *& Dominus dixit illi quiddam de canticis Sion, & noverat quod non caperet; sed exemplum dedit nobis, quomodo multi quærant quasi consilium ad vitam æternam; & tamdiu nos laudant* (N. B.) *quamdiu respondemus quod quærunt. Sed quod inter istos obstrepentes versamini obstringit vos non eis velle placere, ne obliviscamini Jerusalem hic agentes in terra. Si oblitus fuero Jerusalem, obliviscatur mei dextera mea.*

§. II.

De caritate, & prudentia Confessarii.

I. AXioma illud vulgare, *Nemo dat quod non habet*, quam maxime opportunum est argumento nostro illustrando. Si Confessarius vacuus sit Dei amore, quomodo accendere in pœnitentibus caritatis ardorem potest? *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?* inquit Eccli. *c.* 14.

II. Ignorantes se fatentur plures, nemo se imprudentem agnoscit, ut Seneca ipse epist.

epist. 56. animadvertit. Scientiæ prærogativam plurimi aliis cedunt; at ipsi prudentiam sibi arrogant, & quo sunt ignorantiores, eo se prudentiores existimant. Docti imprudentes esse queunt; ignorantes, ingenio obtusi, mente tardi prudentes esse non queunt. Prudentia enim mente acuta, & perspicaci indiget, quæ futura prævideat, memoria valida, quæ præterita habeat præsentia, ingenio acri, quo conferre simul eventus possit, & inde deliberare. Obmutescentes, ignavi, torpidi prudentes reputari vulgo solent. Verum isti sæpe hoc uno vitio carent, quod non sint linguosi, & vaniloqui.

III. Nisi fundus a Deo datus sit, vix comparari hæc pretiosa gemma valet. Si fundus adsit, industria, studio, & experientia perfici valet. Prudentia Confessariis necessaria, non tam industria, & studio, quam jugi oratione, & humilitatis cultu acquiritur. Confessarius pacificator est peccatorum cum Deo. Nisi cautus sit, & prudens in hoc altissimo procurando negotio, nihil proficiet. Paucas exhibebo prudentiæ regulas.

IV. REGULA PRIMA est ut Confessarius, antequam Dei tribunal ascendat, omnes carnis, mundi, spei, & timoris affectiones prorsus exuat, Dei armaturam, fortitudinis spiritum, & redundantis misericordiæ evangelicæ, non humanæ ornamentum induat, quum super thronum non solum iræ, sed clementiæ, & vindictæ simul sedere arbiter debeat. Evangelicæ doctrinæ spiritum, & medullam in mentem revocet, evangelicas trutinas in manibus firmas teneat. Illud melius judicet quod propius ad incorruptam Evangelii sanctimoniam accedit, illudque pejus quod longius ab evangelica veritate abest. Id altius recogitet, eo fine se illuc conferre, ut peccatores in gratiam & amicitiam Dei restituat, efficiatque conformes imagini Filii sui.

V. REGULA SECUNDA. Confessarius imprimis exploret indolem, & qualitatem pœnitentis, & pro temperamenti diversitate alliciat, incitet, animet ad nudandam conscientiam, intimioresque recessus, & occultiora vulnera aperienda, omniaque manifestanda Dei vices gerenti. Si pudorem, & quamdam repugnantiam deprehenderit, solertia, dexteritate, & mansuetudine erigat, adjuvet, animos adjiciat. Cum ad sextum decalogi mandatum ventum fuerit, linguam optime instructam adhibeat: verbis utatur quæ castimoniam oleant: caveat summopere ne ignoratorum criminum notitiam inducat, aut quid curiosius interroget. In hoc negotio studeat summopere brevitati: in id incumbat, ut emolliat cor pœnitentis, & pus, saniesque sponte sua effluet, & continuo brevique manu vulnera claudet, ne aures, & mentem tum loquentis, tum audientis inquinent. Temperabit aut continuabit interrogationes suas, prout prudentia suggesserit.

VI. REGULA TERTIA. Dolorem expendat pœnitentis, videatque, sit ne conceptus ex amore Dei super omnia. Si viderit pœnitentes hoc amore carere, ad eum illos incitet, ac inflammet. His immensa Dei beneficia, & in primis mortem illam crudelissimam quam Jesus Christus pro nobis oppetiit, illis inferorum supplicia, extremi judicii terrorem proponat. Varia variis adhibeat incitamenta, stimulis diversis urgeat pro pœnitentium diversitate; alios terreat, alios animet. Incipiat, natura ipsa duce, ab imperfectioribus actibus; a timore suppliciorum ascendat ad spem; at non intercipiat iter donec ad caritatem tandem pervenerit. Eo industriam omnem suam Confessarius dirigat, ut hanc sinceram peccatoris conversionem perspectam, quoad fieri potest, habeat. Hanc vero vivam pœnitentiæ plantam ex fructibus cognoscet. Instruet pœnitentes suos, veram conversionem sitam non esse vel in pectoris tunsionibus, vel in criminum narratione, vanisque pollicitationibus Sacerdoti factis. Nam & Pharisæi, & Sadducæi sanctitatem præferentes ad baptismum Joannis suscipiendum accedebant, at fructus pœnitentiæ dignos non edebant. Sed de hoc iterum sermo redibit.

VII. REGULA QUARTA. Prudentia Confessarii in hoc maxime elucere debet quod christiana patientia, & mansuetudine evangelica suscipiat, audiat, amplectatur pœnitentes suos, ut fratres, quos eripere a diaboli servitute, Deoque lucrari debet. Patientia vobis necessaria est, omnibus certe, sed vobis imprimis.

VIII. REGULA QUINTA. Cum benignitatis oleo conjungat prudens minister severitatis acetum, ne plaga tabescens periculosior fiat. Postquam patientia, & mansuetudine peccata audivit, curandis vulneribus opportuna remedia applicet, & opera satisfactoria ætati, statui, valetudini, criminumque gravitati consentanea imponat. Si pœnitentes jugo satisfactionis subeundo, a te prudenter, & moderate juxta evangelicas

& Tri-

& Tridentinas regulas imposito difficiles se præbent, dubitandi de eorum dispositione fundamentum occurrit, nisi evidentes, & manifestas allegent rationes.

IX. REGULA SEXTA. Munera Confessarius non accipiat a pœnitentibus: quia Spiritus sanctus ait: *Non accipies personam, nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum:* Deut. 16. Familiaritatem omnino declinet, præsertim feminarum. Eva suis blanditiis Adamum seduxit. Halitus, vox, suspiria, lacrymæ ipsæ, veneficia, & præstigia sunt, quæ magnetica quadam vi hominum corda inficiunt. Ea cautione, & circumspectione tractandæ feminæ sunt, qua tractarentur, si immanissima peste laborarent.

§. III.

De scientia Confessarii. Unde illam haurire debeat. P. P. La-Croix, Gobat, & aliorum axiomata refelluntur.

I. AQua hæret, & unde orsa capiam ignoro. Confessarius judex sedet, ut crimina contra legem Dei patrata judicet, vindicetque. Exacta ergo divinarum legum notitia necessaria plus minusve est, quantum humana imbecillitas permittit. Ubinam lex ista? In Scripturis sanctis, in Evangelio, in Pauli, Petri, Jacobi, aliorumque Apostolorum epistolis. Libros istos diurna nocturnaque manu revolvere Confessarius debet. Ratio evidens. Quilibet judex Principum callere leges: quilibet artifex artis suæ regulas habere perspectas debet.

II. Attente legi Moralistas, qui præ ceteris hodie in Confessariorum manibus sunt, Salmanticenses, Tamburinum, Leandrum, Sporer, Gobat, Viva, La-Croix, Reifenstuel, aliosque similes, qui de Confessariorum scientia disputant. Istorum nemo ad Scripturam sanctam, ad Patres, ad Concilia addiscenda te mittit. Summistas, & Casuistas proponunt; sed de Evangelio, sed de Paulo, sed de Tridentino, ejusdemque Catechismo silent.

III. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1788. hæc scribit. „ Putant *Lamas*, & „ *Stoz* ad hoc munus (Confessarii) satis „ DOCTOS esse illos qui integram SUMMAM „ diligenter *legerint*, vel attente AUDIERINT *explicari*. Quod si quis de seipso „ dubitet, sistat se examinatoribus ab Episcopo, vel superiore constitutis: qui si „ eum satis scire judicent, potest acquie- „ scere, & cum fiducia in Deum aggredi „ functionem, quamvis omnium maximam, „ & gravissimam. *Stoz*, *Sporer*. “

IV. *Lamas* edidit summulam parvulam laxarum opinionum redundantem, ut quisque videre potest. Auctor est nullius nominis. *Stoz* non vidi. *Sporer* legi, &, ut ipse testatur, collector est Tamburini, Sanchez, Gobat, & aliorum similium auctorum, sæpe concludens: *Ita mei Doctores*. Minus apte itaque P. La-Croix proponit Confessariis regulam præscriptam a *Lamas* Casuista nullius sane auctoritatis, & scientiæ, quantum ex ejus libro imbecillitati meæ apparet.

V. Subdit *ibidem n.* 1791. P. La-Croix: *Recte monet* GOBAT *tract. 7. nu. 321. Confessarium debere scire* SENTENTIAS PLURES, *quæ vere probabiles sunt, circa materias morales, eo quod sæpe, ubi non agitur de valore sacramenti, non possit, nec expediat pœnitentes dirigere* SECUNDUM UNICAM DOCTRINAM, *tam parum, quam medicus possit omnes unica medicina sanare; sed pro diversitate subjecti, & circumstantiarum debet has, aut illas applicare; attamen observare debet hoc quod dixi n.* 1737.

VI. Crumenam ergo plurium contrariarum opinionum (si enim contrariæ non essent, una sufficeret) habere Confessarius debet, & pro pœnitentium diversitate illas expendere. Non expedit pœnitentes dirigere *secundum unicam doctrinam?* Quis talia audivit? Non ergo unica lex divina, non unica doctrina Christi, non unicum Evangelium, non unica fides, non unum Baptisma? Siste gradum, & audi quæ scribit P. Gobat *tr. 7. n.* 321. „ Plurimum *juvat* ad „ prudenter administrandum hoc sacramen- „ tum habere *in recenti memoria & usu* quas- „ dam regulas, documenta, seu APHORISMOS, *sparsa* hinc inde per libros sapien- „ tissimorum Theologorum. “ Quinam isti sapientissimi Theologi? Lamas, Stoz, Burgaber, Sporer, Caramuel, Tamburinus, Diana, Bonacina, Leander, Zanardi, La-Crux &c.

VII. Sed meditemur unum ex *aphorismis*, quem P. Gobat *ibidem num.* 325. assignat. „ Quandoquidem in Clypeo clem. judicum „ ostendemus, esse moraliter fere certum, „ per se loquendo licere utramlibet ex dua- „ bus opinionibus vere & practice probabi- „ libus sequi; & tamen certum est etiam „ quandoque ratione variarum circumstan- „ tiarum incumbere Confessario obligationem

„ una potius quam altera utendi : idcirco „ *notent Confeſſarii* veriſſimam doctrinam P. „ Leſſii, quam tradit in præf. ſui oper. de „ jur. & juſt. *ſcil. contrariarum opinionum* „ *practice probabilium cognitionem eſſe commo-* „ *diſſimam, & fere neceſſariam conſcientiæ fo-* „ *ro*. Quare non cenſeo illos Confeſſarios „ ſat bene ſuo officio fungi poſſe qui ſunt, „ ut dici ſolet, tantum unius ſententiæ do- „ ctores. "

VIII. Duo hic docet *P. Gobat*, alterum verum, alterum falſum. Verum dixit, dum ait crumenam *contrariarum opinionum practice probabilium eſſe* COMMODISSIMAM. Quid enim commodius quam abundare variis opinionibus contrariis, nempe veris, & falſis, & juxta pœnitentium diverſitatem modo unam, modo alteram adoptare, & omnes tamquam regulam tutam? Alterum falſum eſt, nempe quod Confeſſarii, qui rejecto *harum contrariarum opinionum uſu*, utuntur unica evangelica doctrina, vel ea quam judicant Evangelio propinquiorem, non bene fungantur officio ſuo. Si contrariarum doctrinarum una eſt vera, altera falſa ſit neceſſum eſt. Confeſſarius ergo ſi uni pœnitenti porrigit remedium, alteri impertitur venenum. Falſitas autem venenum eſt, & præſertim ſi falſitas cognita ſit, quæ animas occidit. Cognita autem falſitas in caſu propoſito eſt. Quoniam Confeſſarius adhibens doctrinas contrarias, ſcit unam eſſe falſam, ſi altera vera eſt, cum doctrinæ contrariæ ſimul veræ eſſe nequeant.

IX. Alius *aphoriſmus* quem ibidem exhibet *P. Gobat*, eſt ejuſmodi. „ Quando Con- „ feſſarius videt pœnitentem *ſalutis ſuæ ad-* „ *modum ſtudioſum*, valdeque cupidum per- „ fecte adimplendi vel in omnibus rebus, „ vel in CERTIS QUIBUSDAM voluntatem „ divinam, communiter *conſultum eſt* ut „ HIC cum TALI procedat ſecundum doctri- „ nas tutiores, *adeoque rigidiores:* cenſetur „ enim ita *tacite* velle ejuſmodi pœnitens. „ Et quidni huic optimæ *opinioni* laudatiſ- „ ſimæque voluntati acquieſcat Confeſſa- „ rius. "

X. Aphoriſmus iſte mirificus eſt. Quando pœnitens eſt ſalutis ſuæ *admodum ſtudioſus*, tunc dirigendus ſecundum doctrinas *tutiores, adeoque rigidiores*. Recte, & bene. Sed cur hoc? Quia, reſpondet P. Gobat, *cenſetur ita tacite velle ejuſmodi pœnitens*. Aptanda ergo doctrina evangelica ingenio pœnitentis? Quid ſi pœnitens non eſſet *admodum ſtudioſus adimplendi vel in omnibus rebus, vel in certis quibuſdam voluntatem divinam*? Quid ſi nollet dirigi ſecundum doctrinas rigidiores? Quid tunc agendum?

XI. Reſpondet P. Gobat ibidem n. 326. „ Ita etiam propter eamdem omnino ra- „ tionem mitigandæ ſunt, *aut potius deſe-* „ *rendæ opiniones ſeveræ*, quando ita expedit „ ad ſalutem ejuſdem pœnitentis. Et ſicut „ idem Coninch n. 73. monet, Confeſſa- „ rium numquam debere talem pœniten- „ tiam injungere quam credat pœnitentem „ non eſſe perfecturum; ITA NEC Confeſſa- „ rius debet pœnitenti ALIQUAM *e certo pro-* „ *babilibus ſententiis tanquam neceſſario ſequen-* „ *dam proponere, ſi videat illum eam repudia-* „ *turum*. (N B.) Quare dubitandum non „ eſt quin Confeſſarius in legem caritatis „ poſſit quandoque impingere, dum *Catonia-* „ *nam* (ut loquar ex Tullio) ſeveritatem „ imitatur, inſuperhabita lenitate *Cæſaria-* „ *na*, ut ſi præfracte neget abſolutionem „ reo confeſſo, *cum impertiri poſſit ex* OPI- „ NIONE PROBABILI. "

XII. Cum olim legebam in quodam libro quoſdam Confeſſarios trahere ad ſe plurimos bonos Chriſtianos, pios, proboſque, ſimulque diſſolutos, prævaricatores, luxurioſos, feneratores &c. quia probos, & pios, atque ſtudioſos implendi divinam voluntatem vel in omnibus, vel in *certis quibuſdam* dirigunt doctrina ſana, tutiore, rigidiore; alios vero doctrina oppoſita mitiore, benigniore, minus probabili: dum, inquam, hæc legebam, certo exiſtimabam atrociſſimam eſſe calumniam impactam Confeſſariis quibuſdam. Verum an ex doctrina P. Gobat, qui pro eadem citat Leſſius, Coninch, & quam adoptat P. La Croix, inferatur hanc eſſe veritatem, judicent ſapientes.

XIII. Primo doctrina P. Gobat abſolute prolata de impertienda abſolutione ex opinione probabili damnata eſt ab Innoc. XI. Ideo P. La-Croix adjecit, *ubi non agitur de valore ſacramenti*, adhibendas eſſe plures opiniones probabiles. Ut clare & perſpicue intelligatur iſtorum Moraliſtarum inaudita doctrina, diſtinguenda ſunt remedia ab ipſa doctrina.

XIV. Unica Chriſti doctrina, ut ex Tridentino explicatum eſt, præſcribit ut pro diverſitate criminum, & conſuetudinum peccandi applicentur medicinæ. Nam peccatoribus inveteratis, juvenibus luxurioſis, vanis, ſuperbis remedia præſcribenda ſunt diverſa ab iis quæ præſcribi debent pœnitentibus

tibus ex infirmitate raro labentibus. De hoc nemo ambigit. Et omnes admittunt, quod *loc. cit.* docent Gobat, & La-Croix. *Medicus non potest omnes unica medicina sanare; sed pro diversitate subjecti, & circumstantiarum debet has aut illas applicare*.

XV. Quod cum Christi Evangelio pugnare mihi videtur, est quod Confessarius habeat *plures sententias, & non unicam doctrinam* circa idem omnino testamentum, circa eumdem prorsus contractum, eamdem occasionem peccandi, eamdem actionem. P. La-Croix *loc. cit.* remittit lectorem ad n. 1737. ubi docet, Confessarium debere sequi, si possit, *tutiores*; si non possit, debere se accommodare opinioni pœnitentis. „ Præ-“ terea (inquit) *si possit*, debet sequi tutio-„ res. Nam sine justa causa velle se, aut „ pœnitentem exponere periculo erroris, „ quantumvis materialis, est imprudentia. „ Unde si pœnitens ostendat se præparatum „ ad sequendum id quod est *probabilius*, „ vel *tutius*, tenetur Confessarius PER SE „ (N. B.) loquendo dirigere eum *secun-„ dum opiniones probabiliores, & tutiores*. „ Quomodo autem Confessarius possit, aut „ debeat se ACCOMMODARE OPINIONI PŒ-„ NITENTIS, dixi *lib.* 1. *a.* 2. *n.* 443. “

XVI. Confessarius ergo, si *possit*, debet dirigere pœnitentes secundum opiniones probabiliores PER SE LOQUENDO. Nam etiamsi possit, *per accidens loquendo*, expediet illos dirigere secundum opiniones contrarias minus probabiles, quæ falsæ certo sunt, si probabiliores veræ extant, cum opiniones contradictoriæ simul esse vere nequeant. Quomodo autem cum Confessarius non possit dirigere pœnitentes secundum opiniones probabiliores, debeat *per se loquendo accommodare se opinioni pœnitentis*, docuit *lib.* 1. *num.* 443.

XVII. Hoc sistema imbecillitati meæ recta cum Christi Evangelio pugnare videtur. An fallar ipse, judicent sapientes. Evangelium Christi præcipit sermonis simplicitatem. Sermo vester sit EST EST, NON NON. Apostolus Paulus cum ceteris Evangelistis jubet ut idipsum sapiamus omnes, nempe unicam & simplicem Christi doctrinam. Quid plura? Christus Dominus nos admonet, ut has varias opiniones declinemus, & ab eisdem nobis caveamus, ne in seductionem labamur. *Videte ne quis vos seducat .... Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri*. Non ergo nobis opponant: ita docent Doctores: Usus contrariarum opinionum, & oppositarum doctrinarum plurium Doctorum auctoritate confirmatus est: Ita *practicatur* a Doctoribus multis probis, & gravibus: non, inquam, hæc nobis opponant, quia Christus respondet: *Oportet enim hæc fieri* ad probationem electorum.

XVIII. Confessarii itaque legant Christi Evangelium, legant Paulinas epistolas, legant Patres, legant Tridentinum, & ejusdem Catechismum, ut sæpius dixi, & millies repetam, & nunquam satis inculcabo. Oppones, in Scripturis sanctis non inveniri resolutiones casuum, nec sufficientem doctrinam pro animarum regimine. Ita ne vero? Clariorem ergo lucem effundunt pro regendis animabus Doctores Casuistæ, Caramuel, Reifenstuel, Sporer, Tamburinus, Leander, Gobat, La-Croix, & ceteri similes, quam Dei Prophetæ, quam Evangelistæ, quam Paulus, quam Concilia, quam Christus Jesus? In Scripturis sanctis non *invenies opiniones præliorum*, non invenies resolutiones controversiarum quas plures homines excitarunt ad circumveniendam legem; sed invenies omnem doctrinam necessariam ad sanctificandas animas. Invenies in Conciliis, & Catechismis, & Episcoporum Synodis, & Pontificum constitutionibus, quæ disciplinam spectant. Sed nunc sermo nobis non est de ecclesiasticis sanctionibus; sed de doctrina, quam pro fidei, & morum regulis Deus nobis revelavit in Scripturis sanctis.

XIX. Verum loquatur sapientissimus Jesuita P. *Michael Elizalde*, qui præfatam objectiunculam *lib.* 8. *q.* 8. §. 8. his verbis labefactat. „ Apertis multis libris Moralistarum notorie constat pene nullum usum „ in eis esse doctrinæ sacræ, & Sancto-„ rum.... Hi libri contrarietate, & con-„ tradictione pleni sunt: ex quo proinde „ dimidia saltem pars falsa sit oportet. Sed „ nulla falsitas cum sana doctrina... con-„ ciliari potest. “

„ Dices iterum, in libro Dei, & in do-„ ctrina Sanctorum deesse doctrinam necessa-„ riam salutis ad regendos populos, dirigen-„ das conscientias. Verum ostensum est hanc „ doctrinam nunquam magis quam fidem „ in Ecclesia defuisse, & MONSTRUM MON-„ STRORUM ESSE SE NUNC VENISSE *ad* „ *dandam scientiam salutis plebi ejus. Ad hoc* „ *quippe ille venit qui illuminat omnem ho-„ minem venientem in hunc mundum*, qui „ Ecclesiam ædificavit firmamentum, & co-

„ lu-

„ lumnam veritatis, cuique depositum cu-
„ stodiendum credidit quod haud dubie illa
„ servavit. Non hic doctrina, sed conside-
„ ratione, & minimo saltem gradu humi-
„ litatis opus est. “

XX. Neque suspiceris, difficilem & nimis laboriosam esse istius divinæ scientiæ acquisitionem. Da mihi Sacerdotem probum, optimi sensus, seu mentis quadratæ (& nisi hæc adsint, omnia superflua sunt,) & evangelicæ legis studiosum: & hunc ut optimum, doctum, prudentemque Confessorem habeto. Scientia Confessarii eo præcipue spectat ut sciat cor pœnitentis emollire, mentem illuminare, donumque habeat persuadendi, increpandi, & conformandi suos pœnitentes ad Christi Jesu exemplar. Hæc autem scientia non a quorumdam Casuistarum libris, sed ab Evangelio hauritur. Christiani damnantur, quia observare recusant legem evangelicam, quia ejusdem spiritum ignorant. Sacerdos ille qui sciat evangelicæ caritatis ignem in suis pœnitentibus accendere, doctus sapiensque Confessarius est. Si aliqui casus occurrunt contra legem Dei, præcepta positiva Ecclesiæ, aliasque disciplinæ leges; poterit, ut dixi, consulere Casuistas, sed graviores. In manu tamen semper habeat lapidem lydium, seu amussim evangelicæ legis, & quod huic magis, non minus conforme viderit, seligat. De spiritu legis evangelicæ lege meum *Tom. 2. Hist. Probabil. diss.* 4. *cap.* 3. Ubi uberrime ex S. Thoma explicatur, in quo situs sit spiritus iste.

§. IV.

Extrema laxitatis, & rigoris æquo sævioris vitanda.

I. Nihil difficilius est quam ab his duobus extremis declinare, & solam viam arctam, & angustam calcare. Quis sibi securus est ne vel nimia remissione, vel æquo districtiori severitate a vero unico tramite recedat? Quisque Domino canat *misericordiam & judicium*, idest, inquit S. Gregorius Magnus, *insit ipsi juste consolans misericordia, & sæviens disciplina, sicut in arca testamenti erat virga, & manna.* Misericordia vera Dei remittit patrata flagitia contritis corde, sed non fovet, neque concedit libertatem frequentandi pericula, relabendi in peccata; non concedit frequentare theatra, comœdias, choreas, ludos aleæ lucratorios, reciprocas utriusque sexus conversationes, quæ vel te alliciunt ad peccatum, vel si tu non peccas, scandalum aliis præbes, & eorumdem criminum particeps evadit.

II. Hæc omnia nimis universalia. Quæ cavere extrema Confessarius debet, ut secure suos pœnitentes dirigat? Duo assigno. *Jansenismum*, & *Probabilismum*. S. Augustinus animadvertit, Manichæum, & Pelagium pugnantes docuisse errores, formidabatque ne Christiani declinantes Manichæismum inciderent in Pelagianismum. *Inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium; rursumque ita se sejungat a Pelagio, ne se conjungat Manichæis*: in Psalm. 118. Idem ergo cum tanto Doctore suggero consilium in morum causa. *Jansenismus* nimio in aliquibus punctis rigore addendo, *Probabilismus* nimia laxitate diminuendo legem Christi, sunt duo extrema vitanda. Jansenistæ impossibilia quædam Dei præcepta constituunt: invincibilem præceptorum ignorantiam non excusare a culpa contendunt: extremum vitandum, sed in Italia, Hispania, Germania, immo nec in Gallia occurrunt libri morales a Catholicis editi in quibus extremum istud reperiatur, quantum mihi videre licuit. Rarum ergo extremum istud. Contra Probabilistæ non pauci ignorantiam vincibilem frequenter invincibilem vocant, & hac ignorantia impossibilia efficiunt respectu ignorantium plurima Dei præcepta. Gratiam Dei universe infundi obcæcatis, & induratis peccatoribus ajunt, & simul ignorantiam esse invincibilem contendunt. Nisi advertas te peccare, a peccato te liberant. Legem Dei in controversiam vocatam a Casuistis dubiam effici docent; & dubiam factam de medio tollunt vi *reflexarum*. Illi ad impossibilia nos urgent; hi a possibili mandatorum observantia beneficio ignorantiæ, inadvertentiæ, Christianos plures liberant. Illi ad desperationem; isti ad præsumptionem, ut mihi videtur, viam aperiunt. Illi nimium, isti parum oneris ponunt. Clamat autem S. August. in Psalm. 118. conc. 4. *Parum, & nimium dico sunt inter se contraria. Parum est quod minus est quam oportet; & nimium est quod plus est quam oportet. Horum in medio modus est quod dicitur satis est: & utique utile est ut in vita, & in moribus non plusquam oportet, nihil omnino faciamus.* Ab his igitur extremis cavendum prudenter est. *Jansenistæ* nimiam laxitatem *Probabilistis* improperant; *Probabilistæ* exprobant *Jansenistis*, non tam errores

res contra mores quam hæreses contra fidem. In simili causa hæc *tract.* 71. *in Joan...* scribit S. Augustinus: *Est quod invicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utrique debeatis . . . . Errando in diversa itis. In medio est via quam relinquitis.*

III. Gravius semper fuit, & hodie longe gravius est periculum ne Confessarii in *Laxismi*, quam in *Rigorismi* extremum declinent. Vix in universa Italia, Germania, Hispania invenies unum Rigoristam, quantum ex libris conjicere, & ex manifesta experientia licet, qui Christianis sincere contritis sacramenta deneget. A Rigorismo detrahunt omnes humanæ rationes. Qui nimio rigore peccat, stultus omnino est, quia & Deum, & mundum contra se provocat. A mundo traducitur ut phanaticus, ut mysantropus, ut Rigorista, ut Jansenista; a Deo vero punitur ob erroneam severitatem. Infelix ergo est *Rigorista* & in hoc, & in futuro sæculo. Contra *Laxistæ*, si infelices erunt in futuro, felices saltem sunt in præsenti sæculo.

IV. Ad extremum Laxismi inprimis sagacissimus ille præstiator impellit, amor nempe proprius, amor placendi hominibus & mundo. Homines communiter arctam viam crucis, & evangelicæ pœnitentiæ plerumque perhorrescunt; illos Doctores & Confessarios extollunt qui placentia loquuntur, qui cervicalia mollia, & blandos pulvillos consuunt. Secundo timor derisionum, & censurarum. Tertio pavor conciliandi sibi hostes, qui dignitatum cursum intercipiant, & ambitioni nostræ bellum intentent. Quarto vehemens illud desiderium habendi multitudinem pœnitentium qui decorem Ecclesiarum, & splendorem communitatis sua affluentia augeant, nosque tamquam prudentes magistros, & doctores graves deprædicent. Cujuscumque status, & conditionis plebei, & nobiles, pauperes, & magnates, matronæ, & ancillæ inquirunt, & amant Confessarios blandiloquos, indulgentes, dulces, benignos, suavissimos. Istorum splendor, favor, gratia, plausus, acclamatio humanitatem nostram commovent, mentem acuunt ad emolliendam inflectendamque Dei legem. Isti tyranni sunt Nerone, Caligola, Diocletiano immaniores, & truculentiores ad constantiam nostram deprimendam. Quinto illicium quoque validum est tenerrimus amor patris spiritualis in filios, & filias spirituales. Sexto seductionis illecebra est naturalis commiseratio, & propensio solandi, & non turbandi illos qui ad nos veniunt.

V. Quare nisi divinæ fortitudinis spiritu obarmati Confessarii sint; nisi sub pedibus habeant universum mundum; nisi teruntii faciant hominum favorem, patrocinium; nisi in pectore ardeat disciplinæ evangelicæ amor; facile in *Laxismum* præcipites ruunt.

§. V.

Sanctorum Patrum tum antiquæ, tum postremæ ætatis auctoritate confirmatur periculum labendi in Laxismum.

I. VEhementes & ignitæ sunt invectivæ S. Martyris Cypriani *lib. de laps.* adversus laxitates Confessariorum. *Quum scriptum sit*: „ Qui vos felices dicunt, in erro„ res vos mittunt, & semitas pedum ve„ strorum turbant: “ *qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta illa, sed nutrit . . . . Oportet Dei Sacerdotem non obsequiis decipientibus fallere, sed remediis salutaribus providere. Imperitus est medicus qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in aliis recessibus viscerum virus inclusum, dum servat, exaggerat. Aperiendum vulnus est, & secandum, & putaminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur, & clamet licet, & conqueratur æger impatiens præ dolore; gratias aget postmodum, quum senserit sanitatem. Emersit enim* FRATRES DILECTISSIMI, NOVUM GENUS CLADIS . . . . ACCESSIT SUB MISERICORDIÆ TITULO MALUM FALLENS, ET BLANDA PERNICIES *contra* EVANGELII RIGOREM, *contra* DOMINI *ac* DEI LEGEM, *temeritate quorumdam* LAXATUR *incautis communio* (seu peccatorum remissio.) *Irrita, & falsa pars, periculosa dantibus, nihil accipientibus profutura . . . . Pacem putant esse, quam quidam verbis fallentibus venditant. Non est pax illa, sed bellum.... Quid injuriam beneficium vocant? Quid impietatem vocabulo pietatis appellant?*

II. Prætereo testimonia Ambrosii, Hieronymi, Chrysostomi, Augustini, & aliorum, ne sim longus. Pauca posteriorum Patrum delibabo. S. Gregorius VII. *lib.* 7. *epist.* 10. inquit: *Ex imperitia, & negligentia Sacerdotum, quasi ex pestifera radice, innumera mala exorta sunt, adeo ut usque ad hæc nostra tempora inter cetera quæ male pullulant vitia, falsæ nihilominus pœnitentiæ consuetudo invaluerit.*

III. Concilium Lateranense II. can. 21. *Quia*

Quia inter cetera unum est quod sanctam maxime conturbat Ecclesiam, falsa videlicet pœnitentia; confratres nostros, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis animas decipi, & in infernum detrahi patiantur.

IV. S. Thomas de Villanova *con.* 6. Dom. 4. Quadrag. hæc scribit: *Illum qui a Domino vivificatus desiderio salutis a vitiorum sepulcro foras egreditur, vos o Sacerdotes solvite.... Prius ergo vadat, & concubinam e domo expellat, pecuniam alienam restituat, contractus usurarios rumpat, famam proximi læsam, prout potest, resarciat, mercenariorum labores, & pauperum debita solvat, offenso fratri reconcilietur, & veniam petat: & tunc ad Confessarium redeat, & absolvatur. Hic rectus est ordo: hic in Lazari suscitatione a Domino servatus est. Hunc ordinem ne transgrediaris.*

O medice, cur fætentem solvis? Cur indigno veniam promittis? Cur absolutionis beneficium exhibens non discernis? Duas tibi Dominus claves dedit, unam discernendi, alteram judicandi, absolvendi scilicet, & ligandi. Et tu sine discretionis examine neminem ligas, omnes absolvis? Una tantum clave nec integra quidem uteris, sed dimidiata.

Heu! heu! ventrem meum doleo. In domo Dei horrendum vidi. Pastores Domini sui oves jugulantes, medicos populi sui ægrotos occidentes, judices turpibus blandientes, censores flagitia palpantes, cæcos gregem Domini dirigentes. An non horrendum hoc...? Oh MISERI ANIMARUM NON CURATORES, SED INTERFECTORES, NON CONSULTORES, SED DECEPTORES, *quid respondebitis Domino pro grege quem vestris blanditiis decepistis, vestris consiliis jugulastis?*

QUID ECCLESIAM DEI HODIE PERDIT, NISI CONFESSARIORUM BLANDIENS ADULATIO? *... Væ miseris!.... Vulnera liniunt, vermem conscientiæ extinguunt, stimulum peccati auferunt, & securos peccatores ad inferna dimittunt. Qui, si timorem populo incuterent, forsitan illum a vitiis revocassent.* CUI COMPARABIMUS ADULATORES ISTOS? *... Similes sunt hominibus qui a ripa pereuntibus in flumine manum porrigunt, & violentia fluminis ipsi cum aliis demerguntur. Pondere namque peccatorum assentatores suos post se peccatores in præcipitia rapiunt, & secum ad infernum deducunt.*

Hæc contra Confessarios quosdam nostri temporis PIE IMPIOS, & IMPIE PIOS *dicta sint, qui, ne confitentes aliqualiter contristent, illos in sua nequitia manere permittunt. At quanto melius esset ad modicum contristare, quam in æternum damnare? . . . Non te pigeat, o Sacerdos, ægros moribus ad pœnitentiam contristare?*

V. S. Carolus Borromæus *in Instruct. p.* 2. *c.* 1. hæc docet. *Summopere cavendum est multis Confessariis ne in gravem reprehensionem inciderit eorum industria, cum de tanto numero confitentium, exiguam emendationem videmus in iis qui toties, vel tam multis annis hoc sacramentum frequentarunt.* Rursus subdit in Instr. Confes. c. 12. *Vel incuria, vel negligentia, vel alia de causa sæpe accidit quod absolutionis beneficium iis impertiatur qui revera indigni sunt; ac proinde in iisdem sæpe peccatis hærent, cum animarum suarum lamentabili ruina.* Iterum in eadem Instr. Conf. c. 17. *Atque hic vigilandum est eo diligentius, quo manifestum est hac in parte Confessarios incuria sua maximam præbere causam cur in omnibus fere opificiis, & exercitationibus publicis peccata gravissima inveniantur, & abusus intolerabiles.* Item c. 18. invehitur contra eosdem Confessarios qui absolvendi facilitate fovent luxum, pompas, & fastum. *Hac tempestate*, inquit, *luxus vestrum ad summum quem conscendere potuit verticem videtur evasisse, magna ex parte culpa, & negligentia Confessariorum, qui nullo.... cum scrupulo eos solvunt.*

VI. S. Franciscus Salesius in constitutionibus suis synodalibus *tit.* 1. *c.* 5. hæc habet. *Nihil perinde Ecclesiam dedecorat, nihil ita ejus violat disciplinam, nihil ita fovet peccatores in somnolenta peccandi consuetudine, quam probrosus ille mos, quo quidam Presbyteri peccata relaxant, non tamquam judices, qui prudenti & gravi criminum discussione discernant num pro eo possint pronuntiare; verum tamquam mancipia quæ præcipiti & adulanti indulgentia peccatoribus blandiuntur. De istis adulatoribus dicit Cyprianus, quod inducant in Ecclesiam dulcem crudelitatem, misericordiæ, & clementiæ nomine palliatam, eamque pandant pacem* (absolutionem.) *Idem Cyprianus irritam esse, & falsam pacem asserit, dantibus periculosam, & nihil accipientibus profuturam. Nam si detur absolutio sine spe probabili, quod pœnitens stabit promissis* SANGUIS CHRISTI *profanationi exponitur, & Presbyteri iteratarum prolapsionum, & illorum malorum se reos constituunt quæ ex falsis nascuntur absolutionibus:* QUIBUS PERIT TUM PRESBITERORUM, TUM PŒNITENTIUM INFINITA MULTITUDO.

VII. Innumera alia documenta tum sancto-

ctorum Episcoporum, tum graviorum Theologorum brevitatis studio prætermitto. Si plura cupis, consule *Tom. 9. lib. 2. diss. 1. c. 9. & 10.* ubi testimonia, quæ quatuor doctissimi Jesuitæ *Bellarminus*, *Elizalde*, *Camargo*, *de Albertis* exhibent, rescripsi.

VIII. Paucis rem totam concludo. Dotes Confessarii sunt. 1. Singularis vocatio Dei: nisi enim singulari gratia vocatus a Deo sit, ad Dei vices gerendas ineptissimus minister erit, qui & se, & alios perdet. 2. Fortitudo, mundi contemptio, & solius Dei gloriæ studium. 3. Prudentia, mansuetudo, humilitas, caritas. 4. Imaginem justificationis christianæ præ oculis semper habeat, & quid sit spiritus christianæ professionis apprime sciat necessum est. Ex Scripturis sanctis, ex Evangelio, ex Pauli epistolis veram imaginem spiritus Christi, & justificationis concipiat.

CAPUT II.

De jurisdictione ministri Pœnitentiæ sacramenti.

I. QUÆST. I. *Solus ne Sacerdos est minister sacramenti Pœnitentiæ?* RESP. Negant Novatores, Valdenses, Hussitæ, Wiclefistæ, Lutherani, quorum errores damnavit Tridentinum *sess. 14. c. 9. & 10.* Igitur dogma fidei est, solos Episcopos, & Sacerdotes posse sacramentum Pœnitentiæ administrare. Constat ex cap. 20. Joan. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quæ verba perpetua Ecclesiæ traditio ad solos Apostolos, eorumque successores, seclusis laicis, pertinere declaravit. Patrum, & Conciliorum testimonia, quæ hanc traditionem confirmant, obvia sunt, & ideo illa prætereo.

II. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1483. docet, quod quamvis communior & probabilior opinio sit, quod laicus absente clerico, ne quidem in articulo mortis valide absolvat ex censuris; oppositum tamen, subdit, defendunt graves auctores *probabiliter*, quos referunt *Diana*, & *Moya*, eo quod putant piam matrem Ecclesiam idem concedere. Unde infert Sanchez, teneri laicum pro tali casu absolvere a censuris. An hæc pia commenta Probabilismi sint arbitraria, & ansam hæreticis præbeant extendendi hanc facultatem ad absolvendum etiam a peccatis, judicent doctiores. Ex pietate matris Ecclesiæ omnia inferri queunt, nisi certa præstituatur regula. Præfatam opinionem rejicio ut falsam. Sed graves auctores probabiliter illam docent. Hi auctores, qui per τὸ *probabiliter* communem Ecclesiæ doctrinam in controversiam vocant, mihi graves non sunt.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit Sacerdotis potestas?* RESP. Duplex: ordinis altera, quæ per ordinationem confertur; altera jurisdictionis, quæ est facultas regendi animas subjectas, & populum gubernandi, ut Tridentinum *sess. 14. c. 7.* declaravit.

IV. QUÆST. III. *Utrum Regularis præsentatus Episcopo, & injuste rejectus, jurisdictionem acquirat, & valide absolvat?* RESP. Omnes fatentur approbationem Episcopi necessariam esse Sacerdotibus omnibus tam sæcularibus, quam regularibus, ut valide suscipiant sæcularium confessiones. Opposita sententia fuit damnata ab Alexandro VII. prop. 12. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.* Regulares ergo approbati sint ab Episcopo oportet. Approbati ab Episcopo unius diœcesis non sunt approbati pro aliis diœcesibus: & contraria opinio improbata est tum a Clero Gallicano, tum ab Alexandro VII. in decreto ad Enricum Andegavensem. Approbati pro sæcularibus, non sunt approbati pro Monialibus: & oppositam opinionem improbavit Gregorius XV. an. 1621. Regulares approbati pro uno Monasterio, nequeunt absque nova approbatione audire confessiones Monialium alterius Monasterii.

V. Regulares, tametsi laureati, & etiam docti, subire Episcopi examen tenentur, quoties Episcopis id expediens visum fuerit. Ad hoc itaque quod attinet, prudentiam Episcopi adhibeant.

VI. De Regularibus approbatis ab Episcopo absque præsentatione superiorum regularium, ipsisque insciis, vel repugnantibus, disputant in utramque partem auctores. Invalide, nedum illicite istos Regulares sic approbatos absolvere docent plures Theologi. Valide contra, sed illicite absolvere defendunt Salmanticenses, pluribus auctoribus citatis. Disputant quoque num isti Regulares sic approbati peccent mortaliter confessiones audientes. Missis disputationibus de valida, aut invalida absolutione, dico, Regulares qui insciis, vel invitis superioribus approbationem hanc obtinent, non esse ad hoc munus a Deo vocatos, sed intrusos.

Quæ

Quæ hinc consectaria fluant, nota omnibus sunt. Imprudentissime Episcopi approbarent Regulares, invitis superioribus, saltem nisi repugnantiæ causa cognita, palam constaret superiores injuste repugnare. Quælibet enim regula humana interdum suas admittit exceptiones.

VII. Regulares approbati in una diœcesi valent absolvere fideles alterius diœcesis ad ipsos adventantes, ut communis sententia docet, & consuetudo universalis obtinet. Superiores quoque Regularium approbatione indigent, ut Provinciales, Priores, Guardiani &c. quia Tridentinum neminem excipit. Quare opposita opinio penitus falsa est. Possunt tamen absolvere sine approbatione sæculares in eorum domibus commorantes tamquam de familia, secus si ibi non continue, & non tamquam de familia commorentur, & mensa non fruantur. Regulares iter agentes, si desint Confessarii proprii ordinis, debent confiteri Sacerdoti approbato, quia hæc est tutior sententia.

VIII. QUÆST. IV. *Quid sit jurisdictio ordinaria, & delegata?* RESP. Prima competit alicui ratione sui officii, idest curato animarum, quarum est pastor. Ejusmodi sunt Papa, Episcopus, Abbas, Parochus, Vicarius perpetuus Episcopi, Vicarius capitularis, summus Pœnitentiarius, Cardinalis in Ecclesia sui tituli, Vicarii generales Papæ, Legati a latere in provincia legationis. Inter Regulares sunt Generales, Provinciales, Superiores locales. Hi omnes veniunt nomine Ordinarii, & nomine proprii Sacerdotis. Heinc Papa non habet ordinarium, cum sit omnium pastor supremus. Ordinarius Episcopi est Papa, & Parochi est Episcopus. Archiepiscopus habet facultatem ordinariam absolvendi sacramentaliter dum visitat diœcesim suffraganei.

IX. Jurisdictio delegata illa est quæ alicui Sacerdoti conceditur, non ratione curæ animarum, sed ex voluntate illius qui habet jurisdictionem ordinariam, & legitime delegare eam valet, si capax sit ille cui deleganda jurisdictio est: suspensi enim, & excommunicati non tolerati capaces non sunt. Episcopus delegare potest, secus Parochus, qui non potest delegare jurisdictionem in proprias oves Sacerdoti non approbato ab Episcopo proprio.

X. Sacerdotes non approbati nequeunt absolvere a venialibus, ut declaravit Innocentius XI. in decreto pro frequenti communione dato an. 1679. In hoc decreto comprehensi sunt etiam Patres Societatis. Quare fallitur P. La-Croix, qui *n.* 1553. excipit Jesuitas, & tamen decretum non ignoravit.

XI. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 7. inquit: „ Innoc. XI. anno 1679. voluit ut Episcopi „ non permittant venialium confessionem „ fieri simplici Sacerdoti non approbato ab „ Episcopo, aut Ordinario .... Puto tamen cum Carden. & aliis apud *La-Croix* „ quod non sit invalida, & quod non exponeretur periculo frustrationis sacramentum. *Cum enim probabile sit jurisdictionem* conferri *Sacerdoti immediate a Christo* „ *Domino*; & cum jurisdictione probabili „ valide conferatur sacramentum Pœnitentiæ, ut dicemus quæsito nono; idcirco „ valide confertur sacramentum a simplici „ Sacerdote absolvente dumtaxat a venialibus, aut a mortalibus alias absolutis."

XII. Summus Pontifex prohibet ne simplices Sacerdotes queant absolvere a venialibus; & P. Viva *probabiliter* docet oppositum: quia Sacerdotes habent jurisdictionem immediate a Christo Domino. Ecce quam verum sit *Probabilismum* adversum esse potestati Pontificum, & Episcoporum, atque adeo Principum. Utique Sacerdotes habent potestatem a Christo Domino, sed vi ecclesiasticæ hierarchiæ subjectam Pontifici, & Episcopo. Alioquin dicendum esset vi doctrinæ P. Viva, simplices Sacerdotes posse absolvere quoque a mortalibus non absolutis. Quod magis displicet, est progressus Probabilismi. Primo dicunt posse simplicem Sacerdotem absolvere a venialibus; post a mortalibus confessis; deinde a mortalibus invincibiliter oblitis, ut Salmanticenses *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 16. & tandem a mortalibus bona fide confessis simplici Sacerdoti, ut cum aliis Probabilistis Leander *tract.* 5. *disput.* 11. *q.* 14. docet. Hæc omnia falsa sunt, & improbata ab Innocentio XI.

XIII. QUÆST. V. *Utrum omnis Sacerdos in articulo mortis habeat jurisdictionem absolvendi a peccatis, & a censuris?* RESP. In mortis articulo, si adsit Sacerdos approbatus, non potest simplex Sacerdos absolutionem impertiri, quia tum nulla urget necessitas. Secus dicendum, si approbatus nollet audire confessionem, aut si simplex Sacerdos jam incepisset audire confessionem.

XIV. Mendicantibus approbatis ab Ordinario delegatur jurisdictio absolvendi ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, & sex aliis a Cle-

Clemente VIII. extra urbem, & intra Italiam reservatis. Benedictus vero XIV. reservavit sibi, & successoribus facultatem absolvendi complicem criminis contra sextum præceptum, ut infra dicetur.

XV. Qui habent potestatem ordinariam, possunt, inquiunt communiter auctores, illam exercere in aliena diœcesi cum propriis subditis, dummodo in facultatis formula limitatio non sit pro tali loco, ut frequenter fieri solet. Verum spectanda consuetudo est.

XVI. QUÆST. VI. *Quisnam sit proprius minister vagorum, peregrinorum, & eorum qui in duplici parochia habent domicilium?* RESP. Vagi dicuntur qui non habent proprium domicilium; & istorum Parochus est ille sub quo reperiuntur tempore confessionis. Qui peregrinantur, licet habeant proprium domicilium, confiteri valent cuilibet Confessario approbato ad quem declinant. Qui habent duplex domicilium in duplici parochia, confiteri utrique Parocho queunt.

XVII. Jurisdictio non acquiritur sola consuetudine, nisi accedat consensus saltem tacitus superioris. Nec sufficit consensus præsumptus, & interpretativus. Confessarius excommunicatus non toleratus amittit omnem jurisdictionem. Excommunicatus toleratus illicite, sed valide absolvit. Parochum excommunicatum non toleratum non privatum parochia, posse concedere alteri, ut matrimonio assistat, secus delegare jurisdictionem audiendi confessiones, plures docent: quia, inquiunt, assistere matrimonio non est jurisdictionis, sed testimonii actio. Sed hæc opinio falsa est. Quid? Assistere matrimonio non est jurisdictionis actio? Omnes ergo indiscriminatim poterunt esse matrimonii ministri, sicut possunt esse testes. Hoc autem absurdum est. Neutrum ergo concedere valet præfatus Parochus. Sacerdos absolvens excommunicatum, debet præmittere absolutionem a censuris antequam absolvat a peccatis.

XVIII. Episcopi limitare ex justa causa queunt jurisdictionem audiendi confessiones in templo, ante Solis ortum, & post Solis occasum, mulierum. Absque vero justa, & rationabili causa hanc jurisdictionem limitare nequeunt saltem respectu Regularium. Si tamen limitaret Episcopus, etiam absque justa causa, limitatio consisteret, & absolutiones invalidæ essent, sicuti quando sine justa causa reprobantur, reprobati manent.

XIX. QUÆST. VII. *An jurisdictio expiret morte concedentis?* RESP. Jurisdictio in hoc foro delegata in generali a summo Pontifice non desinit morte concedentis, ut communis opinio docet. Disputant vero Theologi de jurisdictione concessa ab inferioribus prælatis, ab Episcopo &c. Adfirmant plures expirare; sed communius docent continuare, donec vel labatur tempus præfinitum, vel revocetur a successore. Et hoc colligunt ex communi consuetudine, consentientibus prælatis. Nec officit quod mortuo Episcopo, ejus Vicarius caret potestate, quia Vicarius generalis unum cum Episcopo efficit tribunal.

XX. Delegatus non potest subdelegare, quia delegatio est personalis, huic personæ concessa, & non alteri. Ergo qui illam accipit, nequit eam alteri communicare. Opinio contraria quam defendunt aliqui, mihi non probatur.

XXI. QUÆST. VIII. *An error communis, deficiente titulo colorato, sit satis ut dicatur, jurisdictionem conferri?* RESP. Aliquis est simplex Sacerdos carens omni jurisdictione. Illum ut pastorem, aut Confessarium habent omnes alicujus loci fideles. *Hic est error communis* de jurisdictione illius Sacerdotis. Si autem Sacerdos simplex obtineat ab Episcopo beneficium parochiale, verum ob aliquod canonicum impedimentum, puta excommunicationem, aut simoniam, aliudve obstaculum invalide obtineat, & possideat beneficium parochiale; vi hujus ab omnibus habetur ut Parochus, vel Curatus. Hic est error communis, conjunctus *cum titulo colorato*: possidet enim titulum, nempe collationem beneficii parochialis collati a legitimo superiore, nempe ab Episcopo; sed quia invalide beneficium collatum fuit, possidet quidem titulum, non tamen verum, sed falsum, & apparentem, ideo *coloratum* nuncupatum. Qui vero beneficium non obtinet, sed falsis litteris se Parochum fingit, nullum titulum, ne coloratum quidem, habet.

XXII. Communis sententia docet, *communem errorem* conjunctum cum *titulo colorato*, quo aliquis habetur ut Parochus, aut Curatus, satis esse ad jurisdictionem, qua possit talis valide absolvere, & alia sacramenta administrare: quia ob publicam utilitatem Ecclesia in hoc casu collati beneficii, licet ob impedimentum occultum invalide, confert reipsa jurisdictionem, ut communis Theologorum, & Canonistarum sententia docet.

XXIII. P. Viva cum aliis docet sufficere etiam

etiam solum errorem communem, dummodo error non sit supinus & crassus, sed probabilis.

XXIV. Celebertimus Canonistarum Fagnanus *in lib.* 5. *de crim. falsf. cap. supra eo*, ut evincat titulum coloratum conjunctum cum errore communi sufficere ad jurisdictionem, adducit in suffragium juris canonici ipsum jus civile, nempe leg. *Barbarius*, ubi servus cum putaretur liber ex delegatione, sententiam dixit. Rejicit vero solum errorem communem defensum a quibusdam.

XXV. QUÆST. IX. *An sufficiat jurisdictio dubia, & probabilis?* RESP. Adfirmant aliqui. P. Viva hæc *in curs. qu.* 8. *ar.* 2. *n.* 1. & 2. docet. „ Videtur non licere conficere sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione probabili, saltem quando potest haberi jurisdictio certa. Nihilominus censeo licitum esse absolvere cum jurisdictione probabili . . . . Hinc sequitur ab Innoc. XI. in prima ex ejus proscriptis thesibus non esse damnatam hanc sententiam: QUIA DEBUISSET APERTE ILLAM DAMNARE, si voluisset quod non solum in iis quæ pertinent ad *materiam*, & *formam sacramenti*, sed etiam in iis quæ pertinent ad *jurisdictionem*, sequamur opinionem tutiorem, omissa probabili, ut *multi viri docti censent*. "

XXVI. Nisi me omnia fallunt, hæc opinio continetur in 1. propos. damnata ab Innoc. XI. In ea enim damnata thesi mentio non fit neque materiæ, neque formæ. Altum de his silentium: indefinita thesis est, omnemque comprehendit opinionem *de valore sacramenti*. Neque enim assignari potest ratio cur hanc, & non illam damnarit. Quisque dicere potest: hæc opinio probabilis, relicta tutiore, est damnata, secus illa: alter diceret: illa est damnata, secus hæc: & hoc pacto decretum pontificium esset illusorium, nihilque damnasset. Propositio itaque indefinita damnata comprehendit omnem opinionem probabilem in conspectu tutioris, agentem de valore sacramenti. Sed omnibus fatentibus, etiam P. Viva, jurisdictio pertinet ad valorem sacramenti. Ergo opinio probabilis de jurisdictione probabili, relicta tutiore, damnata videtur.

XXVII. Reponit P. Viva, in proscripta thesi damnari usum opinionis minus tutæ in his quæ adversantur juri ecclesiastico. Quæ responsio falsa omnino est, & ab ipso P. La-Croix *lib.* 6. *p.* 3. *n.* 37. *pag.* 359. improbata; immo testatur *ab omnibus* illam improbari.

XXVIII. Insistit P. Viva. „ Non est probabile centum triginta Doctores a Gobat relatos in re tanti momenti esse deceptos, & indiguisse censura. " Falsum est Gobat citare 130. Doctores, immo nec 100. Nisi brevitas præstituta impediret, vellem transcribere verba P. Gobat; sed vide *Tom.* 5. *l.* 2. *diss.* 2. *c.* 5. *n.* 5. Ceterum etiamsi P. Gobat citaret sexcentos Probabilistas, his prætermissis standum esset pontificio decreto.

XXIX. Insistunt, *piam matrem Ecclesiam* supplere, quando adest opinio probabilis de jurisdictione. Respondeo, piam matrem Ecclesiam medio suo capite Innoc. XI. damnasse hanc doctrinam. Ergo recusat supplere.

XXX. Opponunt Probabilistæ gravissimos auctores Suarez, Filliucium, Reginaldum, Lessium, Bonacinam, Dianam, & alios, quos citat Gobat, defendere usum jurisdictionis probabilis. Respondeo, præfatos auctores, sicut & P. Gobat, scripsisse antequam Innoc. XI. damnaret hanc opinionem, ideoque excusandos; sed non in hoc sequendos esse.

CAPUT III.

De casuum reservatione.

I. POtestas reservandi atrociora quædam scelera, ut Tridentinum *sess.* 14. *c.*7. declarat, a nemine in discrimen adducitur. Reservare peccata illis convenit quibus competit conferre jurisdictionis potestatem. Hi sunt summi Pontifices respectu universæ Ecclesiæ, Episcopi respectu inferiorum Presbyterorum, & superiores regulares respectu subditorum. Reservatio hæc invalidam, nedum illicitam reddit absolutionem.

II. Peccata venialia non reservantur, quia inutilis esset talis reservatio; cum hæc peccata deleri absque sacramento queant. Reservari posse peccata mortalia interna docent graviores Theologi, Suarez, Soto, Sylvius, Vasquez, & alii: quia hæc peccata mortalia reipsa subjiciuntur foro interiori Ecclesiæ, & judiciali sententia remittuntur. Ergo reservari valent. Ejusmodi tamen reservatio expediens minime est. Nec hactenus aut Romani Pontifices, aut Episcopi talia interna peccata reservarunt umquam.

III. Casus reservati Romano Pontifici continentur in Bulla *Cœnæ Domini*, quos brevitatis causa non rescribo. Clemens quoque VIII. sibi reservavit sex sequentes casus.

1. *Vio-*

1. *Violationis immunitatis ecclesiasticæ in terminis constitutionis fel. record. Greg. XIV. cujus initium*, Cum alias nonnulli. 2. *Violationis clausuræ Monialium ad finem malum.* 3. *Provocantium, & pugnantium duello juxta decretum sacri Concilii Tridentini, & constitutionis fel. record. Greg. XIII. incipientem*, Ad tollendam. 4. *Injicientium violentas manus in Clericos juxta canonem*, Si quis suadente &c. 5. *Simonia realis scienter contracta*. 6. *Confidentia beneficialis*.

IV. Alii quoque Pontifices reservarunt sibi nonnullos alios casus. Excommunicationem summo Pontifici reservatam incurrit qui confessionem audit complicis *in aliquo peccato turpi*, & inhonesto contra sextum Decalogi præceptum commisso. BENEDICTUS XIV. in sua constitut. *Sacramentum Pœnitentiæ* edita an. 1741. jurisdictione privat Confessarios absolvendi ab hoc crimine. Eamdem constitutionem confirmavit altera constitutione edita ann. 1745. cujus initium est *Apostolici muneris partes*. Declaravit tamen in mortis articulo Sacerdotibus interdictum non esse confitentem personam complicem audire, illamque rite dispositam absolvere, dummodo tamen non adsit alius Sacerdos, qui si absque scandalo haberi possit, etiamsi simplex Sacerdos, iste excipere confessionem debet. Immo criminis socius omnem adhibere curam debet ut alius Sacerdos inveniatur, qui talem audiat confessionem, quando id fieri absque scandalo potest. Alioquin, si Sacerdos flagitii socius negligens fuerit in curando ut alius Confessarius reperiatur, & ipse confessionem audiat, valida quidem absolutio erit, respectu pœnitentis complicis; at Confessarius complex excommunicationem latam in dicta constitutione incurrit.

V. Qui indulto apostolico absolvit a culpa in his casibus quibus annexa est excommunicatio, absolvit quoque a censura. Præfati casus etiam tempore Jubilæi reservati sunt, nisi expresse excipiantur.

VI. De casibus quos reservare sibi Episcopi valent, non est nostrum ferre judicium. Ea tantum atrociora crimina reservare sibi solent quæ magnopere turbant Ecclesiæ disciplinam, & scandalum grave ingerunt.

VII. QUÆST. I. *An ignorantia excuset a casuum reservatione?* RESP. Omnes subditi superioris reservantis subjecti sunt reservationi. Ad propositam quæstionem respondet aliquis, eum qui ignorat sive reservationem, sive censuram, sive eum qui *dum actu peccat*, ad illam non advertit, neutram incurrere. Hæc sententia falsa mihi est. Nam qui impotenti libidine, qui ira perciti peccant, nihil de reservatione cogitant. Qui censuram ignorant, non incurrunt, quia hæc lata est contra contumaces. Contumacia autem sine cognitione haberi nequit. Reservatio contra est subtractio potestatis absolvendi a certis peccatis. Distinguunt aliqui reservationem medicinalem, & pœnalem. Illam, secus istam incurri ab ignorantibus asserunt. Distinctio hæc vana, & arbitraria est. Omnis quippe reservatio & medicinalis, & pœnalis est.

VIII. Paucis refello hanc opinionem. Reservatio est subtractio jurisdictionis a Confessario, ut omnes docent, respectu criminum reservatorum. Numquid ignorantia pœnitentium confert jurisdictionem Confessario illam non habenti? Numquid pœnitens ignoranter, & bona fide accedens ad Confessarium non approbatum a superiore, valide absolvitur? Numquid Confessarius ignorans casum reservatum valide absolvit? Negant omnes. Ignorantia Confessarii non impedit quominus casus sit reservatus. Ergo neque ignorantia pœnitentis tollit quin Confessarius privatus sit facultate absolvendi a reservatis.

IX. Quando reservatur casus effectu secuto, ut procuratio abortus, homicidium, si effectus non sequatur casus non est reservatus. Si propinet venenum, vel mortaliter vulneret, & confiteatur, antequam effectus succedat, casus non est reservatus, & valide absolvitur, dummodo Confessarius obliget pœnitentem, ut si effectus sequatur, se præsentet ad tribunal superioris pro absolutione a reservatione. Alioquin procurantes abortum, propinantes venenum, possent eludere omnem reservationem continuo post datum venenum confitendo peccatum. Quare mihi probabilius est ut effectu secuto, adeant isti Confessarios qui facultatem habent absolvendi a reservatis.

X. QUÆST. II. *An peccata intelligantur reservata, quando dubitatur de eorum reservatione?* RESP. Duplex dubium. Alterum *juris*, ut si quis dubitaret hoc vel illud peccatum esse reservatum. Tunc enim dubitaret de jurisdictione, & tunc absolvere Confessarius non posset. Quoniam quando constat certo peccatum esse materiam reservationis, & dubitatur an superior illud reservaverit, dubitatur de jurisdictione. Porro cum jurisdictione dubia absolvere Confessarius

rius nequit, ut supra ostensum est. Præterea Clemens VIII. prohibuit omnibus Confessariis in Italia degentibus, *ne quis eorum sub prætextu privilegiorum ab ullo ex casibus clare, vel* DUBIE *in bulla Cœnæ &c. contentis, vel alias quomodocumque Sedi apostolicæ reservatis, vel reservandis absolvat*. Ex quibus infertur in peccatis omnibus Sedi apostolicæ reservatis includi etiam casus *dubios*. In dubio autem *facti* communiter auctores docent posse simplicem Confessarium absolvere. Peccatum ebrietatis est reservatum: dubitas an in veram ebrietatem incideris: dubium hoc *facti* vocatur.

X. Quando quis absolvitur a peccato dubio ab inferiori Sacerdote, si postea deprehendit esse certum, tenetur adire Confessarium potestate præditum absolvendi a reservatis, quidquid in oppositum dicant nonnulli.

XI. QUÆST. III. *Quinam possit a reservatis absolvere?* RESP. Omnes qui possunt reservare, possunt quoque absolvere: insuper omnes illi qui habent jurisdictionem delegatam a superiore. Dupliciter delegari jurisdictio valet. Primo directe quando Ordinarius delegat hunc, aut illum Confessarium ut absolvat a reservatis. Secundo indirecte, quando Ordinarius facultatem concedit alicui pœnitenti ut sibi eligat aliquem Confessarium, a quo absolvatur a reservatis.

XII. Peregrini bona fide, & omni fraude sublata venientes a diœcesi, in qua peccatum est reservatum, ad diœcesim in qua non est illud peccatum reservatum, possunt a simplici Confessario absolvi. Secus si in utraque diœcesi esset reservatum, vel si esset reservatum in diœcesi in qua fieri confessio debet.

XIII. Episcopi valent absolvere ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis subditos suos in sua diœcesi, aut per se ipsos, aut per Vicarium ad id specialiter deputatum. Ab hæresi vero occulta dumtaxat per se ipsum in foro conscientiæ ut Tridentinum *sess.* 24. *c.* 6. declarat. Nomine Episcopi non veniunt Abbates, vel Prælati regulares, quamvis id affirment plures.

XIV. Hæc tamen facultas a Tridentino concessa Episcopis absolvendi ab hæresi occulta revocata est per Bullam Cœnæ, & contraria opinio proscripta est ab Alexandro VII. n. 3. Certum itaque est ab hæresi occulta neque Episcopos, neque Prælatos regulares absolvere posse subditos suos religiosos, nedum laicos. Clemens VIII., & Urbanus VIII. expresse prohibuerunt regularibus prælatis absolvere a casibus in Bulla Cœnæ. Sed solum possunt respectu subditorum, quod possunt Episcopi cum subditis suis. Damnata quoque est opinio quæ defendebat mendicantes absolvere posse a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ab Episcopo facultate.

XV. Superior auditis reservatis nequit sacramentaliter absolvere pœnitentem, remittendo eum ad alium Confessarium pro absolutione a non reservatis. Neque Confessarii carentes potestate in reservata valent directe absolvere a non reservatis, & indirecte a reservatis. Invalidæ essent ejusmodi absolutiones. Immo neque a non reservatis solis, qui caret potestate in reservata absolvere potest. Integra enim confessio esse debet.

XVI. Qui tempore jubilæi facit confessionem irritam, non absolvitur a reservatis. Similiter qui confitetur animo lucrandi jubilæum, postea mutat voluntatem, recusatque opera implere, si in ea confessione inculpabili oblivione omittat aliquod reservatum, non potest dum recordatur, a quolibet Sacerdote absolvi: quia Pontifex aufert reservationem respectu illorum qui reipsa intendunt lucrari jubilæum. Ergo si sponte recusat lucrari jubilæum, eo ipso recusat privilegium reservationis.

XVII. Si tempore jubilæi differatur absolutio pœnitenti indisposito, si post elapsum jubilæum incidat in reservatum, nequit absolvi a quolibet Confessario, sed solum ab eo qui præditus est facultate absolvendi a reservatis. Absolvi vero potest a reservatis ante jubilæum patratis, & invincibiliter oblitis, si operam dederit lucrando jubilæo.

XVIII. Qui habent facultatem absolvendi a casibus reservatis summo Pontifici, absolvere quoque a censuris valent. Qui in articulo mortis confitetur Sacerdoti non approbato, vel excommunicato, absolvitur etiam a reservatis, si dispositus sit, nec tenetur, si convalescat, adire Superiorem: quia, ut dictum est, in articulo mortis nulla est reservatio, nisi aliter a Superiore dispositum sit, ut contingit in peccatis adnexam habentibus censuram, & præcipue contentam in bulla Cœnæ. Disputant auctores in utramque partem, num moribundus absolvi possit ab excommunicato non tolerato, vel a Sacerdote hæretico. Affirmant multi, & multi negant. Cum resolutio hoc pendeat

a sola

a sola auctoritate Ecclesiæ, Episcopi consulendi sunt, ut vera & tuta habeatur decisio. S. Raymundus *lib. 3. §. 16.* dissuadet fidelibus talem confessionem.

XIX. Sacerdos qui potestate destitutus absolvit inadvertenter a reservatis, debet, si possit, admonere pœnitentem. Si omni adhibita diligentia, ignorat, excusatur apud Deum, inquit S. Antoninus *1. p. tit. 17. c. 4.* Pœnitens quoque absolutus est, si invincibiliter ignorat reservationem. Dixi supra, contrahi reservationem etiam ab ignorante illam. Ceterum cum reservatio sit juris humani, dari ejusdem potest ignorantia invincibilis tam in pœnitente, quam in Confessario. In casu autem necessitatis nulla est reservatio. Quænam autem major necessitas quam inculpata oblivio, & ignorantia invincibilis?

XX. Agendum hic esset de casibus, quos Prælati regulares sibi reservare valent. Verum casus isti ex Decreto Clem. VIII. & Urbani VIII. omnibus Regularibus noti sunt. Et plures disputationes, quas super his excitant aliqui, prætereo ut superfluas.

DISSERTATIO IV.

De absolutione sacramentali impertienda, differenda, deneganda; de sigillo Confessarii, & de sollicitatione.

CAPUT I.

De forma absolutionis sacramentalis.

I. Quæst. I. *Quibus verbis constet forma sacramentalis?* Resp. Formam deprecativam olim obtinuisse usque ad medium sæculum XIII. & etiamnum obtinere apud Græcos, docent plurimi Theologi; & præsertim Morinus *lib. 8. c. 8.* Nonnulli tempore S. Thomæ contendebant formam indicativam esse nullam. Horum errorem convellit Angelicus *opusc. 22. c. 2.* Formam indicativam propugnatam a S. Thoma probavit Tridentinum *sess. 14. c. 3.*

II. Penes omnes Catholicos certum est hæc verba, *Absolvo te*, ad formæ essentiam pertinere. Disputant num hoc pronomen *Ego* ad essentiam pertineat.

Vitilitigant etiam super pronomine *Te*. Verum missis istis arbitrariis quæstiunculis usurpanda est forma præscripta a Conciliis tum Florentino, tum Tridentino. *Ego te absolvo a peccatis tuis. In nomine Patris* &c. Communiter tamen Theologi docent hæc verba *a peccatis tuis* non ingredi formæ essentiam; idque clare docere Catechismus Tridentinus videtur *p. 2. §. 14.*

Graviter tamen peccaret Confessarius, nisi integram formam proferret, ut si omitteret sequentia verba *a peccatis tuis. In nomine* &c. Peccarent quoque Confessarii, si dicerent: *Ego tibi peccata dimitto: Remittuntur tibi peccata tua: Condono tibi omnia peccata tua.* Quamvis enim validæ sint ejusmodi formæ, cum sint æquivalentes; tamen negligere ritum Ecclesiæ in re gravissima letali crimine non vacat.

III. Sensus horum verborum, *Ego te absolvo*, non declarat peccata esse a Deo dimissa; sed ipse Sacerdos eadem verba pronuntians, auctoritate a Christo accepta, peccata dimittit, ut definivit contra Novatores Tridentinum *sess. 14. c. 9.* Non modo præfata verba proferre Confessarii debent, sed ritum etiam præscriptum ab Ecclesia servare exacte tenentur. Ideo præmitti preces istæ debent: *Dominus noster Jesus* &c. *Misereatur* &c. *Indulgentiam* &c. & alia quæ formam subsequuntur *Passio Domini nostri* &c.

In frequentioribus, & brevioribus confessionibus ex Rituali Romano omitti possunt. Consultius tamen erit, excepta necessitate, integrum ritum perficere.

IV. Quæst. II. *Licitum ne est formæ absolutionis conditionem adjicere?* Resp. Convenit penes omnes conditionem appositam de præsenti, vel de præterito, v. g. *Si capax es, si nondum es absolutus*, non evertere sacramenti valorem. Baptismum, necessitate urgente, conferri sub conditione posse, dictum supra est. Casus moribundi, de quo dubitatur vivus ne, an mortuus sit, ille est in quo plurimi graviores Theologi usum defendunt absolutionis conditionalis.

V. Plures, ut mihi videtur, nimis facile adjiciendam hanc conditionem docent. P. Sporer *3. p. c. 5. qu. 2. §. 4. n. 622.* impertiendam absolutionem sub conditione docet, 1. Quando Confessarius dubitat sit ne pœnitens recte dispositus. 2. Quando dubitat an pueri rudes sint usu rationis præditi. 3. Quando pœnitens affert sola dubia peccata in materia mortali. 4. Quando Confessarius dubitat, an habeat jurisdictionem in hunc pœnitentem, vel in ejus peccata.

VI. In his 4. casibus absolutio conditionalis, ut mihi videtur, otiosa est, & reve-

rentiæ ſacramento debitæ contraria. In 1. caſu dubitat de materia, nempe de ſincero dolore. Vetitum autem eſt extra neceſſitatis articulum uti materia dubia. Quando Confeſſarius dubitat ſint ne pœnitentes recte diſpoſiti, ſint ne pueri uſu rationis præditi, cur non differt abſolutionem, donec diſponantur, comparentque rationis uſum? Cur hæc obvia media inſtructionis negligunt? Cur? Quia, inquiunt, magna eſt pœnitentium affluentia. Si differenda abſolutio eſſet, vel inſtruendi pœnitentes, aut tempus concedendum pro diſpoſitione &c. plurimi dimittendi abſque confeſſione eſſent: murmura, & cenſuræ in Confeſſarios audirentur. Utinam timor diſplicendi hominibus, aut minuendæ pœnitentium affluentiæ in cauſa non ſit cur uſus iſte conditionalis abſolutionis interdum uſurpetur. Abſolvuntur pœnitentes recidivi, dubie diſpoſiti, abſolutione conditionata. Quot heinc ſacrilegia? Pœnitentes hunc ritum conditionalis abſolutionis ignorantes, ſe revera abſolutos reputant. Quid inde? Animos ad peccandum reſumunt, horrorem peccandi exuunt, cum videant abſolutionis facilem uſum, creduntque vitam chriſtianam ſitam in perpetuo peccandi, & confitendi circulo. Magno in diſcrimine, ut mea minima præſefert opinio, verſantur Confeſſarii illi qui extra neceſſitatis articulum, nempe mortis, aut dubii phrenetici, abſolutionem conditionalem adhibent. Conditio de futuro omnino improbanda eſt, & reipſa communiter a Theologis rejicitur.

VII. QUÆST. III. *Impertienda ne eſt abſolutio abſenti?* RESP. Adfirmarunt olim aliqui; ſed Clemens VIII. iſtorum opinionem proſcripſit. Interpretatum continuo fuit, decretum Clementinum intelligendum eſſe *copulative*, non *diviſive*. Sed hanc quoque interpretationem prohibuit Pontifex ſummus. Decreta tum Clementis VIII., tum Pauli V. integra dedi *tom. 9. lib. 2. diſs.* 3. *c.* 2. Attuli quoque ibi documentum, quod extat in percelebri *Bibliotheca Angelica*, quo perſpicue evincitur Doctorem eximium propugnaſſe opinionem proſcriptam a Clemente VIII. Nunc addo hoc adductum documentum extare quoque in *Bibliotheca Vaticana*, ubi auctor *Hiſtoriæ litterariæ* legere illud poterit, & corrigere quæ hac de re ſcripſit.

VIII. QUÆST. IV. *Quæ præſentia pœnitentis requiritur ut concedi abſolutio poſſit?* RESP. Præſentia moralis, non phyſica. Illa præſentia ſufficit ad abſolutionem quæ ſatis eſt ad colloquium commune inter homines. Si Sacerdos e feneſtra naufragantes, aut vitam agentes videat, & tempus abſit quo deſcendat, illoſque adeat, & mortis articulus urgeat, poteſt eos unica abſolutione abſolvere, dummodo non ſit nimia diſtantia, ſed ea quæ ſufficit ad colloquium voce elata inter homines. Si Confeſſarius oblitus ſit pœnitentem abſolvere, debet illum revocare, eumque monere oblitæ abſolutionis, eumque abſolvere.

IX. Abſolutio danda eſt ſtatim poſt peccatorum confeſſionem completam. Quando opus fuerit, præmittat admonitiones, & exhortationes. Quando pœnitens poſt acceptam abſolutionem recordatur alicujus peccati mortalis, vel circumſtantiæ mortalis, vel majoris numeri mortalium, tam contritio, quam abſolutio repeti debent. Si Sacerdos diſtractus pronuntiavit abſolutionem, non debet eam repetere, quia diſtractio non impedit ejuſdem valorem. Peccat tamen, ſi voluntarie diſtractus illam impertit. Abſolutioni a peccatis præmittenda eſt abſolutio a cenſuris. In articulo mortis dici poteſt: *Ego abſolvo te a cenſuris, & peccatis tuis.*

CAPUT II.

Vera peccatoris converſi IMAGO *ex Scripturis ſanctis, & Patribus.*

I. NUnquam nimis, quod nunquam ſatis, fert commune axioma. Depinxi ſupra imaginem juſtificationis chriſtianæ. Hæc ſatis eſſet ut Confeſſarius deprehendere poſſet, quandonam pœnitens ſit reipſa converſus. Verum quia negotium ſummi momenti eſt, cum ex hoc, ſin unice, ſaltem maxime pendeat recta pœnitentiæ adminiſtratio, operæ pretium exiſtimavi paucis perſtringere veræ converſionis ſpecimen, & ideam. Hinc enim colliget Confeſſarius quando impertiri, quando ſuſpendere abſolutionem debeat.

II. Illis Deus veniam ſpondet qui toto corde ad illum convertuntur. Deuter. c. 6. *Cum quæſieris Dominum . . . invenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ*. Ezechiel Propheta c. 18. *Projicite a vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum*. Hæc vita ſpiritualis novi cordis, & novi ſpiritus a Deo infunditur, divina eſt. Ergo robuſta, firma, fortis, & ſtabilis.

III. Paulus Apostolus *Rom. 6.* hæc scribit: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui ergo mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.... Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato.... Scientes, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.... Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro.... Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis vestris. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo.... Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.*

IV. En imaginem Prophetarum, & Apostolorum penicillo expressam. Habes hic plenam, & integram cordis mutationem. Interiorem non vides. Verum hæc vera, & integra animi mutatio foras erumpit. Sicut perfecta corporis sanitas sita in puro sanguine, in optima viscerum, nervorum, & stomachi dispositione, exterius in vultus colore, in oculis, & universis membris visibilem & manifestam se prodit omnibus; ita vita spiritualis animæ sincera conversione divinitus infusa exterius se patefacit visibilem, fructus novos parit, & in ipsa membra corporis scelerum socii & complicis severe animadvertit. Oculos lascivos, & petulantes lacrymis affligit, a vanitate avertit cum Davide: vultum stibio olim delibutum ad capiendas animas, modestia, mœstitia, & pallore comprimit: & cetera membra, quæ luxuriæ, ebrietati, conviviis, & crapulæ indulsere, jejuniis, disciplinis, humicubationibus plus & minus, prout magis vel minus recalcitrant, deprimit, cruciat, torquet. Pompas, luxum, fastum in humilem ornatum, in planctum, & ululatum transmutat. Hæc sunt signa peccatoris absolvendi, & absoluti. Nullus hic tergiversationi locus, nulla ad effugium latebra patet. Quoniam omnia sanctarum Scripturarum testimonia signa hæc petunt; & his coloribus veram conversi peccatoris imaginem delineant.

V. Omnes pœnitentes testantur Confessario se toto & pleno corde peccata detestari, & conversos se ad Deum esse; & post paucos dies in eadem flagitia relabuntur. Hanc eorum ementitam & mendacem voluntatem *lib.* 8. *Confess. c. 9.* sic carpit S. Augustinus. *Unde hoc monstrum? & quare istud? Imperat animus corpori, & paret statim: imperat animus sibi, & resistitur. Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium. Et animus, animus est; manus autem corpus est. Imperat animus ut velit animus, nec alter est; nec facit tamen. Unde hoc monstrum? & quare istud? Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret, nisi vellet, & non fit quod imperat. Sed non ex toto corde vult: ergo non ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum vult; & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult. Quoniam voluntas imperat ut sit voluntas, nec alia, sed ipsa. Non utique plena imperat, ideo non est quod imperat. Nam si plena esset, nec imperaret ut esset, quia jam esset. Non igitur monstrum partim velle, partim nolle; sed ægritudo animi est, quia non totus assurgit veritate sublevatus, consuetudine prægravatus. Et ideo sunt duæ voluntates, quia una earum tota non est, & hoc adest alteri quod deest alteri.*

VI. Acutam S. Augustini argumentationem confirmat communis hominum sensus in singulis humanæ vitæ officiis. Quis dixerit, eum plene ex toto corde velle qui id non exequitur quod se velle testatur, si in potestate ipsius sit ut fiat? Duo quippe ad executionem promissi requiruntur, potestas, & voluntas. Quodnam in peccatore deest? An potestas? Absit hoc asserere, clamant omnes Theologi catholici. Adest ergo potestas. Et non fit quod se velle facere pœnitentes ajunt? Ergo deest voluntas. Ergo ficta & larvata est, quam ementiuntur, voluntas. Quamobrem scite S. Thomas *l. 2. q. 20. ar. 4.* docet: *Non est perfecta voluntas, nisi sit talis quæ data opportunitate operetur.* An miles pleno corde anhelans gloriam omnia non præstat huic fini assequendo consentanea? An avarus aliquid eorum negligit quæ comparandis divitiis necessaria judicat? An infirmus vel amariora medicamina non deglutit, cum plena voluntate sanita-

nitatem desiderat? Si itaque peccatores toto corde, plenaque voluntate reformare mores suos vellent, nihil eorum omitterent quæ huic fini assequendo conducunt. Præsertim quod majori ardore, & potentiori conatu, & diligentiori studio velle emendationem suam per mandatorum observantiam debeant, quam miles gloriam, quam avarus aurum, quem infirmus sanitatem.

VII. Caveas ergo, o Confessari, fidem pœnitenti adhibere, qui, cum possit sese emendare, recusat ab iis abstinere quæ cum emendatione pugnant. Experientia diuturna didicit, ludos, comœdias, amicitias, illecebras muliercularum esse suorum relapsuum causam. Hæc abrumpere iniquitatis fœdera negligit. Ergo ex toto corde non vult emendationem. Habent, inquis, pœnitentes plenam sese emendandi voluntatem, dum confitentur; sed postea humanæ ægritudinis inconstantia eamdem mutant.

VIII. Hæc est vanissima hallucinatio, eo perniciosior, quo frequentior. Plenam, & constantem deliberationem humanam mutari posse nemo inficiatur. At hoc raro accidit, ut omnes justi testantur. Cedo: cur contingit avaros, lusores, libidinosos raro mutari? Quia, respondet Propheta psal. 72. *transierunt in affectum*: quia voluntas fornicandi, divitias acquirendi, easque in ludos expendendi, plena est, & dominatur in eosdem. Cur veri justi, casti, sinceri, ingenui raro labuntur, raro aut nunquam mentiuntur, raro aut nunquam fornicantur? Quia voluntas eorum plena est, integra, & constans. Ergo voluntas pœnitentium, quam plenam, dum confitentur, ostentant, quamque frequenter & frequentissime mutant, non est voluntas plena & firma; sed debilis, infirma, & mera velleitas, ex mero servili timore extorta, & amore virtutis, justitiæ, & Dei penitus vacua. Cur Judæi inconstantes fuere in Dei obsequio? *Cito defecerunt*, (inquit David psal. 105.) *obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus*. Quia ex mero timore, minime ex amore, Deo inserviebant. Imbecillis est humana natura, fragilis, mutabilis. At gratia Dei, & debita vigilantia, robusta, & dominans evadit. Quid fragilitatem obtrudis? clamat *hom.* 28. inter 50. nunc *serm.* 17. S. Augustinus. *Vitrum, etsi fragile est, tamen servatum diu durat. Invenies calices ab avis, & proavis, in quibus bibunt nepotes. Tanta fragilitas custodita est per annos*. Urgeo iterum. Nunquid in solo æternæ salutis negotio inconstans & mutabilis homo est? Cur in aliis quibuslibet negotiis raro recedit ab eo quod sincere & toto corde concepit, & deliberate promisit, nisi promissi rationes mutentur, vel circumstantiæ? Quia, licet mutabilis, & imbecillis sit, tamen quando tota voluntate, plenoque animo vult, revera id præstat quod toto corde promisit. In solo unico gravissimoque æternæ salutis negotio pleno corde promittit, non homini, sed Deo morum emendationem; & post paucos dies mendax, perfidus, rebellis evadit? Quænam tam subitæ, & frequentis mutationis causa? Potestatis defectus? absit. Mutatio circumstantiarum, aut finis? minime. Nam idem Deus qui prohibet, idem infernus, idem paradisus, eadem scelerum malitia, eadem emendationis sanctitas. Quid quod in hoc negotio unico præ ceteris prompta adsunt divina auxilia, & sacramentum ipsum Pœnitentiæ gratiam sanantem, & roborantem confert? Ergo evidens est pœnitentes frequenter relabentes in eadem scelera, ideo non emendari, quia toto corde, & plena voluntate nolunt emendationem. Ergo imprudenter Confessarii fidem pœnitentium dictis adhibent, cum illorum frequentes relapsus fallacia ejusmodi promissa evincant. Prona natura est ad voluptates, ad illecebras, ad delicias; repugnat vero virtuti, & rebus cælestibus. Esto. Et tamen ab his omnibus abstinent homines mundani, ut uni soli passioni inserviant. Quæ non sustinet miles, ut gloriam assequatur mendacem? quæ non perfert mercator, ut ditescat? quæ non patitur luxuriosus, ut brutescat? lusor, ut victor evadat? & regnum cælorum, quod vim patitur, indipisci absque labore, & dolore contendis? O stultorum omnium stultissimus, si id credis!

IX. Innumera SS. Patrum testimonia, quæ dedi *Tom.* 9. *lib.* 2. *diss.* 3. *c.* 4. possem huc transcribere; sed sufficit pauca ex Cardinali Bellarmino *conc.* 8. *Dom.* 4. *Adventus* subjicere. *Multi hodie reperiuntur imperiti œconomi, qui nec munus, nec locum, nec gradum suum intelligunt.... Illi postremo se ministros & dispensatores non agnoscunt qui, quasi non essent Domino rationem reddituri, summa facilitate omnibus manum imponunt; & tam contritos, quam non contritos, tam plene & perfecte confitentes, quam peccata confusa quædam generalitate involventes, tam satisfa-*

tisfacere paratos, quam non paratos quasi propria potestate, & auctoritate ABSOLVUNT. ISTI SUA IMPERITIA, & SUPERBIA CORRUMPUNT POPULOS, & EIS VERÆ PŒNITENTIÆ VIAM PRÆCLUDUNT. *Nec enim esset hodie tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi. Veniunt homines onusti peccatis, & qui millies in eadem ceciderunt, & veniunt sæpe sine ullo signo doloris vel pridie, vel ipso die summæ celebritatis; & statim absolvi, & ad sanctorum mysteriorum communionem accedere volunt. Et nos judices inconsiderati, dispensatores infideles manum imponimus, omnibus dicimus: Ego te absolvo: Vade in pace. Sed væ nobis, cum Dominus rationem ponet cum servis suis.*

§. UNICUS.

Pauci peccatores habituati, vel recidivi facile relabentes in pollutiones, in fornicationes, in oscula, & tactus brevi temporis intervallo convertuntur. Idque omnium Concionatorum auctoritate confirmatur. MONITUM *pro Missionariis.*

I. CHristianus per peccatum mortale Deo terga vertit, fœdus cum Christo in Baptismate initum frangit, Christum ipsum rursus ex parte sua crucifigit, æternam hereditatem repudiat, & diaboli mancipium evadit, ut spurcis mundi voluptatibus indulgeat, & veluti sus in luto libidinis, aut avaritiæ sese revolvat. Omnes Patres, & omnes Evangelistæ testantur brevi temporis intervallo communiter non redintegrari fœdus inter similes peccatores & Deum. Sed audiamus ipsum Tridentinum *sess.* 14. *c.* 2. ubi hæc habet: *Plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes* (per Baptismum;) *ad quam tamen novitatem, & integritatem per sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a sanctis Patribus dictus fuerit.*

II. Qui sincera pœnitentia, & vero dolore tacti sunt, ita odio prosequuntur scelera, ut omnia quæ ad peccatum impellunt, execrentur. Et quia concupiscentia, caro, & sensus ad peccata continenter urgent; ideo in proprium corpus fletibus, magnisque laboribus, ut Tridentinum ait, severe animadvertunt. *Quid prodest* (inquit S. Gregorius M. sive alius auctor lib. 6. in 1. Reg. c. 2.) *confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ? Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur quod loquendo confitetur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, sed fructu sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.*

III. Similia habent Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, Augustinus, & ceteri Patres omnes. Cedo. An dum hæc Scripturarum, & Patrum testimonia serio meditaris, non te commotum sentis? Mussitant, *Doctores temporum resolvere casus temporum.* Edisserant nobis. Imago conversionis, & justificationis depicta in Scripturis sanctis, & in Patribus diversa toto cælo est ab ea quam delineatam spectas in quorumdam libris. Quibus fides adhibenda? Tu judex esto.

IV. Omnes Concionatores ætatis nostræ uno ore e suggestu clamant difficillimam esse peccatoris *consuetudinarii*, *habituati*, & *recidivi*, ut vulgo dicitur, conversionem. Urgent hanc fieri non posse sine jejuniis, lacrymis, laboribus, vigiliis, & laboriosis operibus præviis. P. Claudius *de la Colombiere* Soc. Jesu Concionator fervidus *ser.* 72. adversus eos qui dumtaxat jejunia quadragesimalia violant, & Paschate confitentur, hæc scribit latine a me reddita. *Vos auditores persuadere mihi contenditis pœnitentiam vestram veram esse? Adeo falsam ego illam existimo, ut vobiscum Redemptoris sanguinem profanare vererer, si vos absolverem, antequam vos elapsis festis* (N. B.) *quadraginta dierum jejuniis ad pœnitentiam disponerem, ut hoc experimento colligerem, num revera vos violatæ Quadragesimæ pœniteat.*

V. Neque Rigorista plane, neque Jansenista est P. de la Colombiere. Hæc dum auditores audiunt, impallescunt, lacrymantur, perterrefacti adeunt Confessarios quorumdam Casuistarum libris & opinionibus præventos, & manifestatis culpis, quæ præter propter a pluribus annis eædem sunt, absolvuntur, & exsiccatis lacrymis, pulsoque pavore læti se justos reputant. Sed quia ficta justificatio est, post paucos dies in eadem relabuntur flagitia. Accedit quod aliqui Confessarii, ut lætabundos, & triumphabundos suos pœnitentes efficiant, dicere solent: *Prædicatores oratorie, figurate, emphatice declamant, exaggerant, amplificant.*

VI. Hæc universo mundo comperta sunt: nempe Concionatores luculentissimis Scriptu-

ræ ſanctæ teſtimoniis evincere raram, & difficillimam eſſe *recidivantium*, *habituatorum*, & *conſuetudinariorum* converſionem; ex altera parte conſuetudinarios habitibus irretitos ter quaterque in annum abſolvi. Hæc, inquam, univerſo mundo explorata ſunt. Quibus fides habenda? Unde, quæſo, tanta Concionatores inter & Confeſſarios diverſitas? Unde? Ex librorum quos legunt varietate. Concionatores formant ſuas conciones ex Scripturis ſanctis, & ex Patrum teſtimoniis; ideo veram converſionis pœnitentium ideam repræſentant. Confeſſarii contra, miſſis fere Scripturis ſanctis, & Patribus, Summiſtas opinionum contrariarum plenos verſant. Opiniones autem iſtæ ideo oppoſitæ, quia non ex limpido, & unico Scripturarum fonte, ſed ex ingeniorum humanorum diverſitate prodeunt.

VII. Quid, ſi iidemmet apoſtolici miniſtri qui e ſuggeſtu optimam converſionis peccatorum ideam tradunt, ab eo ad Confeſſionale tranſeuntes aliam prorſus rationem inirent, & inveteratos peccatores concione, Deo adſpirante, perterritos, nondum tamen ut oportet converſos, ſtatim nullo facto diſcrimine abſolverent? Quo fit ut peccatores hujuſmodi, culparum horrorem, propter nimiam veniæ facilicitatem, exuentes, ſtatim ac timor incuſſus evanuit (quo ſolo compulſi, non illecti divina caritate, culpas execrabantur) ad priſtinum vomitum redeunt quantocius, & fiunt noviſſima eorum pejora prioribus. Recogitate, Pœnitentiæ miniſtri, unicam eſſe veritatem, quocumque in loco dicere oporteat, praximque rectæ theoriæ conſentire debere: hanc vero eam eſſe quam Chriſtus, quam Apoſtoli, quam Patres, quam Eccleſiæ perennis traditio firmarunt. Nihil ergo de mundi favore ſolliciti, nihil de multorum concurſu ad veſtras Eccleſias, in animarum ſalutem Agni immaculati ſanguine redemptarum tantummodo intendite.

VIII. Finem huic capiti imponat doctiſſimus *Guido de Seve* &c. *Epiſcopus Attrebatenſis*, qui in ſua ampliſſima paſtorali inſtruct. 3. hæc inter plurima alia ſcribit. „ Quot mercatores qui quavis arte lucrantur? Quot operarii iniquitatis inter eos „ qui debent adminiſtrare, vel curare adminiſtrari juſtitiam? Quot Sacerdotes in „ vita omnino otioſa? Religioſi, qui poſtquam ſe a ſæculo ſepararunt, in viam „ mundi ſpatioſam redeunt? &c. Hi omnes „ incedunt ne per viam arctam? Numquid „ incedunt per viam ſpatioſam, ac proinde per viam perditionis? Hi omnes.... „ Eccleſiæ præceptis de confeſſione, & communione annua ſatisfaciunt. *Nulla interim mutatio. Unde hoc? An quod practice convicti non ſumus tenendam eſſe viam arctam, ut veniatur ad cælum? An quod hæc veritas ſalutis ſterilis maneat in mente, nec ad cor uſque tranſeat? An quod nec ad mentem forte ipſam perveniat? An quod excæcet ipſa cupiditas? An quod verſentur in ignorantia? An quod forte Directores, & Confeſſarii veritatem illam ignorent, & ſint duces cæci, qui aliis ducatum præſtant?* An quod negligant pœnitentes ſuos de hoc inſtruere, aut pœnitentes monita ipſorum contemnant? Quæ breviter eſt origo illius cæcitatis, quæ tantum non everſum it FUNDAMENTUM CHRISTIANISMI, STABILITQUE SPECIEM QUAMDAM HÆRESEOS IN RE MORALI PERICULOSIOREM (ſi dicere licet) Chriſtianis quam quæ ad mentem ſpectat? Cum tam frequens ſit in Eccleſia impugnari hujuſmodi veritates practicas, quam eſt rarum (apud Catholicos) illic impugnari eas, quæ in ſola hærent ſpeculatione. Aliunde ſæculum noſtrum ſuppeditat exempla, de quibus non ingemiſcere non poſſumus. Et omnes errores iſti quibus MORALIS RESPERSA eſt, & e quibus aliqui in ipſa principia & legem naturæ impingunt, *ex quo alio fonte ſcaturire poterant*, niſi quod ignoraretur tum magnum illud principium *de neceſſitate ingrediendi viam arctam*, tum indiſpenſabile præceptum quo tenetur *Chriſtianus naturæ ſuæ ſenſa, ac deſideria oppugnare?*

„ *Porro cum ignorantia illa non aliunde naſcatur quam quod iſtiuſmodi malorum dogmatum auctores, qui in caput ſuum Sedis apoſtolicæ & plurimorum Epiſcoporum fulmina, & anathemata provocarunt, conſulere pro ſuis deciſionibus* NON SOLEANT SACRAS LITTERAS, AUT S. S. PATRES, AUT CONCILIA, *quæ apud ipſos tam raro citata invenies, quam illic frequenter videbis ingentes quorumdam Theologorum* ULTIMI SÆCULI *catervas* &c.

IX. Plurima ſimilia in eadem inſtructione habet doctiſſimus Epiſcopus, quæ brevitatis ſtudio prætereo. Niſi veritates fidei ſacra Scriptura, definitionibus Sedis apoſtolicæ, & Conciliorum immobiles conſiſterent, actum de Religione eſſet. Idem prorſus eveniet veritatibus morum, niſi

nisi ob oculos habeamus Scripturam sanctam, decreta pontificia, traditionem Patrum, & canones Conciliorum. Et æque hæresis est negare veritates morum, ac veritates fidei. Aliunde versutus amor proprius, concupiscentia, & cupiditas impotentius insidiantur morum, quam fidei veritatibus. Quoniam morum præcepta cruciant carnem, coercent sensus, affligunt appetitiones, & ambitionis idolum, atque illecebras, voluptates, & omnia insanientis mundi præstigia damnant, & execrantur. Quare facilius in morum quam in fidei regulis erratur. Convertimini ergo filii hominum ad Dei verbum, ad Patres, ad sacra Concilia: ista ante oculos versentur, ut discatis, quæ sit *via arcta* calcanda. His divinis Scripturis imbuti, & summorum Pontificum, S. S. Patrum, Conciliorum canonibus roborati, inoffenso pede legere auctores morales poteritis, & distinguere verum a falso; & quæ vera sunt tenere, & quæ falsa quacumque tecta larva prorsus rejicere.

CAPUT III.

Plures quæstiones de absolutione impertienda, vel differenda peccatoribus recidivis, & in occasione peccandi versantibus.

I. DE occasione peccandi aliqua supra dicta sunt, ubi propositum non peccandi exposui. Verum quia summi momenti est istius argumenti notitia, latius explicandum est: ideo enim Christiani a peccatis non abstinent, quia dulcia peccandi illicia, & fomenta derelinquere recusant. Casuistæ plures finitiones arbitrarias sibi effingunt occasionis proximæ, propinquæ, propinquioris, proximæ per se, proximæ per accidens, occasionis probabilis, occasionis probabilioris: denique ratiocinantur de periculis, & occasionibus, sicuti de opinionibus probabilibus.

II. Sapientissimus Jesuita P. Michael de Elizalde salse defricat *lib.* 8. *q.* 15. §. 3. istorum cogitationes. *Sunt enim* (inquit) *qui de periculis tamquam de opinionibus probabilibus imperitissime philosophantur, dicendo alia esse magis, alia minus, alia æque probabilia. Illa æque probabilia ajunt in quibus toties plus minusve peccatur, & toties non; illa pericula magis probabilia in quibus pluries; illa minus in quibus non toties, sæpe tamen delinquitur.*

Resolvunt tamen juxta viam opinionum probabilium, nullum horum discriminum nos teneri vitare: quia in eis omnibus oppositum quoque, id est me peccaturum non esse, est probabile. Ergo grave fundamentum sequor, prudenterque periculum adeo.

Consecutio, & Logica optima est ex VIA PROBABILIUM; *sed quæ una viam illam* (paradisi) *evertat, &* INFERNUM IMPLEAT. *Quis enim sibi plene constans fateatur, licere juveni domum illam adire in qua vel ipse, vel similes, vel instar sui adeuntes toties, vel etiam pluries labuntur, caduntque? Patet hoc dici non posse ex pr.* 1. *esseque sorti, vel casui animam committere: quod scelus est. Ac postremo, ne in re absona conterenda moremur, hoc uno verbo est ad nullum periculum vitandum obligare, sed dumtaxat ad vitandam necessitatem peccandi: nam post ea probabilia pericula sequitur necessitas; & quæ infra necessitatem existunt, ajunt esse utrimque probabilia. At nulla probabilia vitare teneor: ergo nulla pericula, sed solum necessitatem. Necessitas autem periculum non est. Et de propria periculi ratione est contingentia aliqua in oppositum, & nemo non fatuus ignem ad stupam applicatum videns dicit, periculum esse ne comburat: & ita in aliis necessariis.* O HOMINES!

§. I.

Propositiones de occasione proxima ab Ecclesia damnatæ.

I. ALexander VII. sequentem propositionem, quæ est 41. damnavit: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* regalo; *dum deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula mimis difficile inveniretur.*

Ven. Innocentius XI. sequentes.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, non est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Est n. 60.

Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit. Est 61.

Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. Est 62.

Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. Est 63.

II. Ex recensitis proscriptis opinionibus cum Evangelio Christi clamante *Si oculus* &c. præfracte pugnantibus, collige cujus pastilli sit Theologia illorum qui easdem propugnarunt. Et tamen illi ipsi eas docuerunt quorum libris Confessarii plurimi utuntur. Improbant utique damnatas theses; sed consectaria quæ inde sequuntur venefica secure absorbent; immo ipsas proscriptas theses arbitrariis commentis aut eludunt, aut extenuant nonnulli Casuistæ. Ne hoc gratis asseri a me videatur, exemplum subjicio.

III. P. Viva in *Trut. in prop.* 41. *Alex. VII. n.* 16. hæc scribit. „ Dubitatur hic, „ an possit absolvi qui in occasione peccan„ di proxima versatus est, antequam illam „ tollat; præsertim si in alia confessione id „ promisit, & deinde non stetit promissis. „ Nonnulli cum Con. *disp.* 8. *de pœnit. n.* „ 133. Fill. Azor. Sanch. putant, absolvi „ non posse extra casum necessitatis; immo „ Cardenas *diss.* 40. *cap.* 5. *art.* 4. *n.* 108. „ putat, id colligi ex prop. 61. Innoc. XI. „ ubi damnatur, quod absolvi possit qui in „ proxima occasione peccandi versatur, „ quam potest & non vult omittere. Et „ ratio videtur esse, quia qui ad sacramentum „ Pœnitentiæ accedit, antequam occasionem „ illam tollat, censetur eam nolle ejicere, „ atque adeo sine debito proposito efficaci „ non peccandi de cetero accedere; quan„ doquidem in hoc ipso quod occasio pec„ candi non tollatur, quando potest tolli, „ peccatur. Neque obstat quod dicat, ha„ bere propositum tollendi. Nam si solum „ proponit illam tollere de futuro, & non „ statim tollit, eo ipso vult de præsenti in „ ea occasione manere, atque adeo peccat; „ sicut qui appropinquante leone proponit „ fugere, & non statim fugit, censetur vel„ le in periculo mortis manere.

„ Communius tamen cum Suar. dis. 32. „ sec. 3. Tabiena, & alii censent, posse hu„ jusmodi pœnitentem absolvi semel ac ite„ rum, si appareant hic & nunc vera si„ gna doloris, & propositi efficacis tollen„ di statim occasionem proximam. Immo „ Corduba, Cajet. & alii putant, quod „ possit etiam tertia & quarta vice absol„ vi; esto sæpe expediat absolutionem dif„ ferre, quousque proxima illa occasio tol„ latur. Debet tamen omnino absolvi, et„ iam ante separationem ab illa, tum si „ instet mortis periculum, tum si, dilata „ absolutione, credatur non habiturus ille „ opportunitatem redeundi, aut ex alia cau„ sa non rediturus. Ratio cur videatur pos„ se prima, & secunda vice absolvi, est, „ quia potuit pœnitens aut immediate an„ te, aut audiendo concionem, aut au„ diendo ipsius Confessarii admonitiones, „ excitari ad verum & efficax propositum „ non peccandi; in quo casu est sufficien„ ter dispositus. Sic passim absolvuntur pœ„ nitentes per hoc quod proponant restitue„ re, quamvis ante confessionem non resti„ tuerint, prout poterant: quia ex admo„ nitionibus Confessarii potest hic & nunc „ consurgere verum propositum restituendi, „ quod ante confessionem vel erat debile, „ vel putabatur sufficiens; esto per aliquod „ tempus opportunum restitutio esset diffe„ renda: ergo hoc idem fieri potest in eo „ qui tenetur proximam occasionem tolle„ re. Neque ex propositione illa 61. Innoc. „ XI. eruitur, quod absolvi non possit. „ Nam qui proponit occasionem statim tol„ lere, non potest dici, quod illam velit „ de præsenti; sicut nec dicitur velle peri„ culum mortis qui appropinquante leone „ proponit fugere statim ac potest. Caute „ tamen in hoc procedendum, eo quod pas„ sim hujusmodi propositum non est efficax „ in eo qui potuit antecedenter occasionem „ peccandi tollere, & nondum sustulit. "

IV. Ut auctor evincat, posse semel & iterum concubinarium, de quo sermo est in thesi proscripta ab Alex. VII., absolvi, paritatem opponit debitorum, qui *passim*, inquit, *absolvuntur per hoc quod proponant restituere, quamvis ante confessionem non restituerint, prout poterant*. Passim sane, & utinam non *passim*, absolvuntur debitores, quamvis ante confessionem non restituerint, *prout poterant*, a Confessariis falsis doctrinis præventis. Numquid valide? Numquid non sacrilege? Audiamus S. Francisci Xaverii Indiarum Apostoli doctrinam relatam *lib.* 6. *c.* 17. a Tursellino. *Confessionem continuo sequatur absolutio.... Si quid debent, restituant. ... Simultates, si quas habent, deponant, redeant cum inimicis in gratiam, a libidinis consuetudine, & a ceteris flagitiis, quibus impliciti sunt, expediantur. Hæc omnia absolutionem* PRÆCURRANT. An non pluris facienda istius Orientis Apostoli doctrina hausta ex divinis Scripturis & Patribus, quam Leandri, Tamburini, Busembaum, Escobarii, Dianæ, Bonacina, Viva & aliorum interpre-

pretamenta? Sed audiamus alium Italiæ nostræ Apostolum S. Carolum Borromæum, qui in Concilio I. Mediolanensi hæc præscribit. *Caveant Confessarii ne ante debitam satisfactionem illos absolvant quibus, cum facultas adsit aliena restituendi, vel legata quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi, illisque, ut id facerent, superiori.... confessione præceptum sit, præstare tamen neglexerunt.* Quid quod ipsa Scriptura sancta *Job* 4. clamat: *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit*, STATIM *ei mercedem restitue?*

V. Doctrina P. Viva, ut mihi videtur, includitur in hac thesi damnata ab Innoc. XI. *Potest* ALIQUANDO *absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur* &c. Hæc proscripta thesis non asserit absolvendum versantem in occasione proxima *toties quoties*, aut bis, terve, quaterve; sed *aliquando*. Ergo juxta decretum pontificium nunquam talis absolvendus est, nisi prius, cum possit, occasionem deserat. Et citatus auctor docet, hunc absolvi posse *prima* & *secunda vice*. Cur hoc? quia, inquit, *qui proponit occasionem statim tollere, non potest dici quod illam velit de præsenti*. Et quis inter Catholicos adeo insanivit, ut docuerit absolvendum esse eum qui *de præsenti* velit peccati occasionem? An damnatæ thesis auctores non requirebant propositum *de præsenti* dimittendæ occasionis? *Caute tamen*, subdit P. Viva, *in hoc procedendum*. Hoc unum deerat quod ejusmodi peccatoribus incaute etiam, & indiscriminatim impertienda absolutio esset. Falsum est Doctorem eximium Suarez, & Cajetanum, quos in sui præsidium allegat auctor, docere hanc falsam doctrinam. *P. Suarez* ab hac laxa doctrina vindicavi *Tom.* 9. *l.* 2. *disp.* 3. *cap.* 7. §. 3. *n.* 7. *& seq.* sicut & Cajetanum, ut omnibus compertum sit, me a partium studio immunem esse.

§. II.

Falsæ opiniones Leandri, Tamburini, Gobat, Sporer La-Croix, & aliorum refelluntur.

I. QUÆST. I. *An possit absolvi concubinarius, antequam expellat concubinam?* RESP. P. Leander *tr.* 5. *disp.* 7. *q.* 35. hæc scribit. „ Probabilius respondeo, posse licite semel ac iterum absolvi concubinarium, antequam ejiciat concubinam, dummodo denuo proponat Confessario firmiter illam e domo ejicere... Ratio est, quia ex secunda, *immo ex tertia*, *aut quarta* promissione facta de ejicienda concubina, aut alia occasione proxima non sumitur *judicium grave de defectu dispositionis pœnitentis*. Ergo licite potest absolvi. “ Expende, lector, rationem quam promit hic benignissimus Probabilista; & inde collige indolem recentis Theologiæ benignæ. Ex hoc auctore suam transcripsit sententiam P. Viva, non advertens hunc auctorem scripsisse ante damnatas theses.

II. QUÆST. II. *An possit absolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, quod nequeat absque magno detrimento suæ vitæ, honoris, vel pecuniæ?* RESP. P. Leander *q.* 36. „ Probabilius respondeo, posse absolvi, immo & debere toties quoties vere pœnituerit, & non solum quando adest aliqua emendatio, *verum etiam quando nullus apparet profectus*; dummodo, ut diximus, talis concubinarius dolorem habeat de peccatis, & verum propositum de illis cavendis in futurum &c.... Probatur nostra responsio: quia adhuc post experientiam illam nullius profectus potest stare dolor verus, & propositum requisitum absque voluntate auferendi illam occasionem cum tanto detrimento. Ergo potest absolvi pœnitens.... Sic Vivaldus, Sanctius, Diana, & novissime & doctissime (ut solet) De Lugo *disp.* 14. *num.* 152. & 156. Hurtado, Candidus, Bonacina, Sa, Layman, Baunius &c. “ Vides, quomodo hi Probabilistæ conciliant cum retentione occasionis propositum emendationis? Vides, quomodo eam propugnent *doctissime* primores Probabilistæ? Sed damnata est, & antievangelica.

III. QUÆST. III. *An possit absolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, eo quod famam amitteret, si concubinam expelleret?* RESP. P. Leander *q.* 38. „ Probabilius respondeo, posse absolvi ipsum, *immo & ipsam*, si eadem nota infamiæ incurreretur, aut absque gravi damno, aut scandalo eam ejicere non posset.... Sic Sanctius, Lugo, Bonacina, Candidus. “ Hæc opinio filia est præcedentis, & ab Ecclesia damnata.

IV. QUÆST. IV. *An possit absolvi, non ejecta concubina, concubinarius qui dictæ feminæ dedit mutuo* v. g. *centum aureos, & credit se illos esse amissurum, si domo illam expellat?* RESP. P. Leander *q.* 39. „ Probabilius respondeo, posse absolvi ipsum, sicut & ipsam feminam, casu quo non recuperaturus esset centum aureos sibi

„ de-

„ debitos, si illam e domo ejiceret, dum-
„ modo proponat amplius non peccare.
„ Quia nemo tenetur vitare occasionem pro-
„ ximam cum magno suo detrimento et-
„ iam temporali. Sic Sanctius, Lugo, Bo-
„ nacina. " Evangelium Christi clamat: *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Et juniores Casuistæ citati ad evitandam jacturam centum aureorum non dimittendam concubinam defendunt.

V. QUÆST. V. *An possit absolvi pœnitens qui adhuc post repetitam monitionem modo cum una, modo cum altera fornicatur?* RESP. P. Leander *q.* 44. „ Respondeo, posse toties
„ quoties ad confessionem cum dolore, &
„ proposito non peccandi accedat, dummo-
„ do nullam feminam alibi retineat, aut
„ alat. Sic Bonacina, Sa, Lublinus, Trul-
„ lenchus. " Concubinarius propriis expensis alere domi, vel alibi concubinam astringitur, & cum eadem sola peccat. Hic autem peccator absque tot incommodis potest modo cum una, modo cum altera coire, id est multiplicare scandala, plures seducere feminas; & nihilominus *toties quoties* accedit ad confessionem cum dolore absolvendus erit. Dolor iste chimæricus est. Hæc doctrina in proscriptis thesibus continetur, & ab omnibus improbanda est.

VI. QUÆST. VI. *An possit absolvi Confessarius qui ex devotione excipit confessiones, in quibus audiendis crebro voluntarie polluitur?* RESP. P. Leander *q.* 46. „ Adfirmat Josephus ab Horto in specul. Paroch. cap. 10.
„ & *Castropalao apud Dianam*, docentes,
„ posse talem Confessarium absolvi, dum-
„ modo cum dolore, & proposito non pec-
„ candi accedat. " Hæc opinio falsa, laxa, & scandali plena est. Adjectio doloris, & propositi mera est chimæra, sicut & alia, devotio excipiendi confessiones, in quibus voluntarie, & quidem crebro, polluitur Confessarius iste.

VII. QUÆST. VII. *An possit absolvi medicus, vel chirurgus qui in medendis feminis sæpe peccant, si propositum cessandi a curatione non habeant?* RESP. P. Leander *q.* 48.
„ Probabilius respondeo, posse absolvi, quan-
„ tumvis nequeant suum deserere officium,
„ dummodo pœniteant, & proponant am-
„ plius non consentire. Patet ex dictis. " Ex dictis scilicet patet falsitas & laxitas hujusce venefici antecedentis. Aut emendare se, aut relinquere artes suas debent medici, chirurgi; & idem esset de advocatis, judicibus, ceterisque, quando professiones propriæ essent illis occasio proxima peccandi.

VIII. QUÆST. VIII. *An possit absolvi hospita sine proposito non recipiendi hospitem quocum pluries peccavit, quando absque magno scandalo, aut detrimento non posset eum hospitio suo prohibere?* RESP. P. Leander q. 55.
„ Probabilius respondeo, posse absolvi, dum-
„ modo promittat ac proponat nunquam se
„ solam cum eo solo in aliquo cubiculo se-
„ parato versaturam, & se præteriti ex ani-
„ mo pœnitere, etiamsi confessa fuisset,
„ proposuissetque nunquam se amplius cum
„ eo peccaturam. Sic Navar. & alii DD.
„ quibus adde Stephanum Baunium sic di-
„ centem: *Sequitur ex dictis, absolvi posse*
„ *feminam quæ domi suæ virum excipit, cum*
„ *quo sæpe peccat, si eum honeste inde non*
„ *potest ejicere; aut causam habet eum reti-*
„ *nendi, dummodo firmiter proponat cum eo*
„ *amplius non peccaturam*.

IX. Plura alia similia inaudita commenta prætereo, nihilque in rescripta repono; sed eadem lectorum judicio submitto, nihil dubitans quin omnes qui eadem lecturi sunt, debeant eadem improbare & detestari.

X. QUÆST. IX. *Absolvendi ne sunt histriones, mimæ, cantatrices, & saltatrices comœdæ?* RESP. Nisi prius artem suam relinquant, quæ spectatis omnibus, reipsa vitiosa est, & mala, non sunt absolvendi. Patres Ecclesiæ, & Concilia omnium sæculorum theatrales repræsentationes detestati sunt tanquam paganicæ superstitionis iniquas reliquias. Blaterant nonnulli, antiquos Patres damnasse theatra, quia erant turpissima, & superstitione inquinata. Isti nunquam Patres legerunt. Patres damnant, quod viri induant vestem muliebrem, utpote a Deo vetitum: damnant musicam meretriciam, & cantum fornicatorium: damnant congressum virorum, & mulierum, videri, & videre. Hæc omnia hodie fiunt. Immo theatra nostra turpiora plerumque sunt illis quæ tempore Patrum repræsentabantur: nam tunc mulieres mimas non agebant, sicut ætate nostra; si excipias theatra *Deæ Floræ*, & *Mabiuma*, quibus nec honesti pagani assistebant.

XI. Opponere quosdam non pudet S. Thomæ auctoritatem. Alibi ex instituto luce meridiana clarius evici oppositores istos supina laborare ignorantia. *In* 4. *dist.* 16. *q.* 4. *a.* 2. *q.* 2. inquit, quod spectacula *si sint rerum turpium, & ad peccatum provocantium,*

studio-

studiosa eorum inspectio peccatum est, & *quandoque in eis tanta potest libido adhiberi*, *ut sit etiam mortale*. *Unde a tali inspectione omnes se arcere debent*. Omnes ergo juxta S. Thomam *se arcere debent*. Quandoque ergo, non semper, est mortale. Ineptissima oppositio. Utique quis turpia spectare quandoque potest quin mortaliter delectetur. Verum si frequenter id egerit, mortaliter peccabit, quod se periculo exponat peccandi mortaliter. Ceterum, ut ignorantia objicientium evidentius pateat, quæ subdit Angelicus. 2. 2. *qu.* 168. *a.* 3. *ad* 3. adducenda in medium sunt. Quamvis spectantes turpia nullam experirentur delectationem, peccant peccatum cooperationis. Hæc enim ibidem S. Thomas adjicit. *Si quis autem superflua in tales consumunt*, *vel etiam sustentant* (N. B.) *illos histriones*, *qui illicitis ludis utuntur*, *peccant*, *quasi eos in peccato foventes*. *Unde Augustinus dicit super Joannem* (tract. 100.) *quod donare res suas histrionibus vitium est immane*. Omnes frequentantes theatra, quamvis a libidine essent immunes, peccant mortaliter, quia fovent in peccato mortali histriones eis mercedem solvendo. Tempore S. Thomæ erant histriones, seu joculatores, vulgo *Saltimbanchi*, qui ludos licitos exercebant. Istorum artem non esse secundum se illicitam, ait *loc. cit* quod verum habet, si ludi sint liciti, ut tempore S. Thomæ erant. Quod evidenti demonstratione evinco. S. Thomas loc. cit. *qu.* 169. *a.* 2. *ad* 3. hæc docet. *De se vitiosum est quod mulier utatur veste virili*, *aut e converso*, & *præcipue quia hoc potest esse causa lasciviæ*, & *specialiter prohibetur in lege*. Ergo dum quæstione præcedenti *ar.* 3. *ad* 3. dicit Angelicus quod *officium histrionum non est secundum se illicitum*, non loquitur de histrionibus quorum unus induit vestem virilem, & alter vestem muliebrem, ut fit ætate nostra. Hoc enim *de se vitiosum est*, inquit S. Thomas. Ergo luce meridiana clarius est S. Thomam improbare ut vitiosa theatra nostri temporis, in quibus aut evirati homines muliebrem vestem induunt, aut ipsæ mulieres expudoratæ in scenam prodeunt; quod nemo negaverit grave esse peccatum.

XII. QUÆST. X. *An liceat adire occasionem in qua probabile est te lapsurum?* RESP. Respondet P. Georgius Gobat *tr.* 7. *cas.* 16. *n.* 525. *pag.* 595. „ Quando enim est dumtaxat solum probabile te succubiturum „ tentationi, certe etiam probabile est te „ non succubiturum. Atqui sicut in pluribus aliis materiis fas tibi est ex utralibet „ sententiarum speculative probabilium deducere conclusionem TIBI GRATAM; ita „ licebit hic argumentari. Occurrunt mihi „ graves tentationes, ob quas vir prudens „ sapienter judicare potest me lapsurum in „ novum crimen mortale, si accessero hanc „ domum. Vice versa sunt aliæ rationes „ etiam graves, ob quas alius æque prudens pronuntiaret me non lapsurum. *Ergo possum sine nota temeritatis*, & *imprudentiæ me committere illi occasioni*, certo „ non commissurus, si liquido scirem me „ in illa admissurum istud grave peccatum. „ Adeoque fas est per se loquendo committere se periculo probabili peccandi mortaliter. "

XIII. Hoc principio probabilistico posito, consectaria tanto principio digna elicit P. Gobat *ibidem num.* 530. *pag.* 596. „ Si „ concubinarius nequeat dimittere suam concubinam sine jactura centum aureorum, „ seu *ducatorum*, poterit Confessarius pro re „ nata amplecti sententiam *Joannis Sanchez*, „ vel *Oviedi* paulo ante relatam. " Aliud consectarium deducit P. Gobat non minus detestandum *ibidem num.* 532. Audi. „ Si ipsa est ita effrons, ut dimissa propalatura sit concubinatum occultum, retinere eam volenti patrocinabuntur plerique ex citatis; sed utique muniendus erit „ peculiaribus propositis, & aliis mediis: „ sicut patrocinantur, si ipsa sit ejus ancilla, & nequeat aliam adipisci absque pari „ periculo; cum tamen haud possit ullo modo carere ancilla omni. "

XIV. QUÆST. XI. *Quid dicendum de opinione quæ defendit non esse denegandam absolutionem plebeis juvenibus exutis in eodem lecto cum puellis cubantibus*, & *nolentibus proponere separationem?* RESP. Hæc P. Georgius Gobat *tr.* 5. *c.* 32. *n.* 19. & 20. *pag.* 552. & *seq.* scribit. „ Quæres forte, an „ actiones quas diximus sufficere ad violentam præsumptionem adulterii, sufficiant „ ad violentam præsumptionem fornicationis; „ si videlicet versentur circa personas omnino solutas? Respondeo absolute non sufficere omnes, & singulas, eo quod constet valde sæpe inter solutas exerceri ejusmodi „ actiones nonnullas ea solum intentione „ ut aliquam dispositionem ad sponsalia faciant. Liquido scio crebro fieri, præsertim inter plebejos & rusticanos, ut eodem in lecto aliquot horas induti, & exuti cubent, & tamen nil omnino impu-

„ dicum

„ dicum agant, vel non nisi oscula, & turpes attrectationes exerceant.

„ UNDE judico, non posse a Confessario negari absolutionem omnibus illis puellis plebeis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) quæ non videntur habere propositum nunquam admittendi in lectum procum suum. Sed si qua, ut quandoque fit, afferat illum sexies, vel octies secum in eodem lecto jacuisse, verum nihil mali petiisse, aut fecisse; absolvendam videri, esto non proponat non amplius admittere. Ratio est, quia Confessarius non debet absolutionem negare pœnitenti ea solum de causa, quod hic nolit deserere occasiones remotas peccandi: nec enim tenetur eas vitare pœnitens. " Hæc sine horrore audiri nequeunt.

XV. QUÆST. XII. *Utrum absolvi possit persistens in occasione propinqua mortaliter peccandi, quia sine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum eam tollere non potest?* RESP. P. Layman *lib. 5. tr. 6. c. 4. num. 9.* hæc docet. „ Excipe, nisi propinquum periculum, seu occasio mortaliter peccandi, sine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum tolli non possit: tunc consilium quidem est minorem illam jacturam majori bono securitatis animæ posthabere, sed non præceptum. Quare absolvendi sunt qui officio, negotiatione, domo, in qua peccandi periculum propinque imminet, discedere nolunt, quia sine maxima difficultate non possunt, interim parati adhibere peccatorum remedia, præsertim ea quæ a Confessario ipsis præscribuntur, ut docent Sa, Henriquez &c.... Ratio est, *quia occasio peccandi in se peccatum non est, neque necessitatem infert, aut animi libertatem aufert: quare cum ea consistere potest peccatorum detestatio, & absolutum propositum adhibendi operam, & conatum ut imposterum peccata vitentur*, quamvis interim adjunctus sit timor, aut existimatio voluntatem aliquando immutatum iri, ut supra dixi. Deinde sic ratiocinor. Vel præceptum declinandi occasiones peccati affirmativum est; & tunc manifesto liquet non obligare in tali necessitate. Vel si contendas, negativum esse præceptum non adeundi periculum, aut in eo non persistendi; tum *respondeo*, intelligendum esse præceptum, ne quis ultro, ac voluntarie in peccandi periculum se conjiciat, aut in eo persistat. "

XVI. Hic est totus Probabilismi succus, qui, ut vidimus, per universam Theologiam serpit. Nec minus fallitur, nisi fallor ego, illustrator P. Layman posterioris editionis inquiens, doctrinam Layman non contineri in thesi damnata, quia auctor requirit non quamcumque, sed gravem causam non deserendi occasionem. Omnia paradoxa excogitanda sunt, ne concedatur Casuistam errasse. Huc omnia recidunt. Et quis, vel ex ipsis damnatarum thesium auctoribus, non requirit grave incommodum, ut occasio licite retineatur? An lascivi, feneratores, debitores morosi, amasii, & amasiæ sine difficultate valde gravi derelinquere occasionem valent?

XVII. QUÆST. XIII. *Quid dicendum circa absolutionem recidivorum?* RESP. P. Layman *lib. 5. tr. 6. cap. 4. n. 2.* hæc scribit. „ Qui est recidivus, si affert *aliquod signum* emendationis, est SEMPER absolvendus. *Signa autem sunt vel* RARIUS *peccare, vel aliquis major dolor*, ex vero animo conceptus, vel IPSUM SPONTE CONFITERI, in his qui non urgentur præceptore, patre, vel pædagogo, consuetudine congregatorum ad confitendum &c. *Tunc enim habetur signum emendationis*; secus non item." *Placet quod docet Layman*, inquit Tamburinus; & idem dicunt La-Croix, & Viva. Mirum esset, si doctrina benigna, mihi tamen falsa, non placeret Tamburino, & aliis Probabilistis.

XVIII. Spontanea, & libera confessio est signum in recidivis ita certum emendationis, ut debeant *semper* absolvi? Et reipsa absolvuntur amasii, & amasiæ semper conversantes simul, convivantes, sese procantes, osculantes, tangentes, & mœchantes. Sponte enim isti absque pædagogo, vel præceptore accedunt ad Patrem spiritualem, & absolvuntur. Aliud emendationis signum est, *si rarius* peccent. Quod isti pœnitentes fere semper sint diaboli mancipia, & inimici Dei, dummodo *rarius* Christum crucifigant, rarius multiplicent offensas divinæ Majestatis, absolvendi sunt. Conferte lectores hanc doctrinam cum doctrina Christi, voce Evangelistarum, & Pauli promulgata, qua declaratur veram pœnitentium conversionem esse *stabilem*, *firmam*, *immobilem*, & raro relabentem; & ipsi judices sedete, num rescripta doctrina sit falsa, & antievangelica nec ne. Ego enim proferre sententiam nolo. Sed venustiora audiamus.

XIX. QUÆST. XIV. *Quid dicendum de frequenti*

quenti P. La Croix *opinione*? RESP. P. Claudius La-Croix *Lib. 6. p. 2. n. 1729.* inquit: „ *Frequentem* relapsum esse signum, quod „ defuerit dolor, aut propositum, tenent „ *Jansenistæ*, & *Rigoristæ* plurimi cum Op„ straedt in Pastore bono; sed *certum est* id „ non esse universaliter verum. "

XX. Quod aliquis casus rarus, & specialis excipiendus a præfata regula sit, nemo sanæ mentis inficiatur. Ceterum quod *frequens relapsus* sit communiter signum quod desit dolor cum proposito, soli *Laxistæ* negare possunt. *Jansenistæ* ne, & *Rigoristæ* Evangelistæ, & Paulus Apostolus, qui stabilem requirunt conversionem? Sub hac larva *Rigorismi Laxismus* usquequaque grassatur. Vel ipsæ veritates evangelicæ luculentissimæ tetra *Jansenismi*, & *Rigorismi* censura a quibusdam Probabilistis notantur. Et hæc est ætatis nostræ funestissima calamitas.

XXI. Opponit P. *La-Croix* ibidem. „ Non „ est major obligatio vitandi peccata anti„ qua quam nova: ad omnia enim debet „ se æqualiter extendere propositum: im„ mo facilius est vitare *nova* quam anti„ qua, quia consuetudo & habitus vitiosi „ magis impellunt ad antiqua. *Sed ex eo* „ *quod quis afferat* NOVA, *nemo prudenter* „ *judicat, quod defuerit dolor, vel propositum* „ *in priori confessione: ergo neque ex eo quod* „ *afferat antiqua.* "

XXII. Nemo prudenter judicat? Quinam sunt qui prudenter non judicant defuisse dolorem, vel propositum in his qui *afferunt nova peccata*? Non plane qui Evangelium audiunt, & christianæ pœnitentiæ veram ideam efformarunt. Sed hoc modo prætermisso, quæro. Donum justificationis, gratia triumphans Jesu Christi infusa pœnitenti revera converso, nonne vires præbet, & fortitudinem ad evitanda omnia peccata mortalia sive *nova*, sive *antiqua*? Quænam, quæso, idea formatur de Christi gratia sanante, vivificante, & sanctificante? Profecto gratia Christi efficax atque triumphans natura sua vires præbet ad vitanda sive antiqua, sive nova peccata. Ergo *frequens relapsus* (de hoc enim nunc sermo est) sive in antiqua, sive in nova peccata, argumentum est quod sincerus dolor, & constans, stabileque propositum defuerit. Cedo. Christi gratia dat vires ad vitanda omnia peccata, & implenda omnia præcepta, an secus? Si primum concedis; ergo recensita doctrina tua falsa est. Utique, ut dixi, quilibet justus ex imbecillitate, ex urgente, & inopinata occasione pressus, potest interdum post veram confessionem, & justificationem relabi vel in antiqua, vel in nova peccata. Sed nunc loquimur de *frequenti relapsu*. Porro asserere, quod *nemo prudenter dubitat* defuisse dolorem, & propositum, dum videt *frequentes relapsus* sive in nova, sive in antiqua peccata mortalia, falsitas est apertissima. Immo omnes doctrina evangelica imbuti non modo dubitant, sed prudentissime judicant *frequentes hos recidivos* sacrilegia patrare. Quoniam si vere justificati essent, gratia Christi, caritas, & cetera dona cælestia suos parerent fructus, vulnera sanarent, infirmitatem & imbecillitatem roborarent. Si duo inimici post semel & iterum redintegratum reconciliationis fœdus frequenter relaberentur in inimicitias, & mortem vicissim sibi intentarent, vel unus alteri, diceres ne sinceram, & veram fuisse reconciliationem? Et audes dicere sinceram cum Deo amicitiam inire peccatores illos qui fidem Deo datam *frequenter* infringunt, qui Deo terga vertunt, & cum inimico diabolo fœdus contrahunt?

XXIII. QUÆST. XV. *Quid sentiendum sit de doctrina tradita in Dissertatione theologica*: De danda, vel differenda absolutione recidivo: *typis edita hoc anno* 1754.? RESP. In hac dissertatione primo loco notio recidivi perhibetur ex communi Casuistarum placito. Inquit enim auctor *pag.* 8. „ Quare tria re„ quiruntur ad constituendum recidivum in „ hac acceptione theologica. I. Frequens „ relapsus post plures confessiones. II. De„ inde relapsus in eadem specie peccata. „ III. Defectus omnis *etiam inchoatæ emen-* „ *dationis*. Et primo quidem requiritur *fre-* „ *quens relapsus post plures confessiones* . . in„ quit Platelius . . . Requiritur deinde *re-* „ *lapsus in eadem specie peccata*, quæ antea „ pœnitens confessus fuerat, *nec sufficit re-* „ *lapsus in nova, ac diversa peccata*. Pag. 9. „ Quare ad recidivum proprie talem, quan„ do inquirunt Theologi, utrum danda „ nec ne sit absolutio, requiritur *relapsus* „ *in eadem specie peccata*.

Pag. 10. „ Postremo requiritur *defectus* „ *omnis etiam inchoatæ emendationis*. Nam „ ex tali defectu dubitant Theologi utrum „ recidivus absolvendus sit, nec ne &c.

„ Ceterum si recidivus CONATUM ALI„ QUEM adhibuerit ad emendationem, *si* „ *peccatorum numerum imminuerit*, tum ra„ tionabile adesse fundamentum putant *com-* „ *muniter Theologi* de eo quod ille sit hic

„ & nunc

„ & nunc rite dispositus, & capax absolu-
„ tionis. “

XXIV. Quinam sunt Theologi isti qui dubitant, utrum absolvendus sit recidivus qui nullum *etiam inchoatæ emendationis signum* perhibet? Sunt plures Casuistæ mollioris Ethices propugnatores. En quos citat auctor dissertationis in sui patrocinium. Layman, De Lugo, Sanchez, Platelius, Gobat, La-Croix, Felix Potestas, Alphonsus Manrique, Navarrus, Azorius, Toletus, Lopez, *aliique quamplures*, inquit pag. 11., *qui bene callebant Scripturas, & Patres*.

XXV. Platelius damnatam de peccato philosophico doctrinam apertissime propugnat. Layman, Sanchez, Gobat plus minusve opiniones damnatas, & laxas defendunt plurimas. P. Potestas, & Manrique duo sunt Casuistæ laxioris Ethices. Lopez, Azorius, & alii, qui indicantur, sunt Probabilistæ recentiores benignioris disciplinæ fautores.

XXVI. Videamus nunc, num recensiti Probabilistæ *bene calluerint Scripturas, & Patres*. Isti auctores primo *dubitant*, inquit auctor dissertationis, num absolvendi sint *recidivi*, seu frequenter relabentes in eadem peccata post plures confessiones, qui nullum neque *inchoatæ emendationis* signum afferunt. Porro si dubitant, juxta principia Probabilismi, non tutior, sed benignior pars eligenda erit; atque adeo absolvendi qui nullum omnino neque *inchoatæ emendationis* argumentum exhibent. At communis Christianorum sensus perhorrescit tale commentum, nempe quod absolvendi sint recidivi qui nullum emendationis signum perhibent.

XXVII. Sed ad id quod caput est, accedamus. *Si recidivus conatum aliquem adhibuerit ad emendationem, si peccatorum numerum imminuerit, tunc rationabile adesse fundamentum putant communiter Theologi de eo quod ille sit hic & nunc rite dispositus, & capax absolutionis*. Et isti Theologi Probabilistæ *bene callebant Scripturas, & Patres*. Non modo auctores isti non bene *callebant Scripturas, & Patres*, sed in hoc argumento tum Scripturas, tum Patres penitus ignorabant. Evinco. Præfati auctores ad veram recidivi emendationem requirunt dumtaxat *aliquem conatum, aliquam industriam inchoatæ emendationis*. Contra Scripturæ sanctæ, & Patres omnes non *aliquem*, sed omnino *totum conatum, totam industriam* postulant ad emendationem non inchoatam, sed integram assequendam. Ergo præfati auctores prorsus ignorabant cum Scripturas sanctas, tum Patres. Ostendo secundam propositionem.

XXVIII. Scripturæ sanctæ passim clamant Deut. 4. *Cum quæsieris Dominum . . . invenies eum, si tamen* TOTO *corde quæsieris eum, &* TOTA *tribulatione animæ tuæ*. Rursus c. 30. *Cum ergo . . . obedieris ejus imperiis . . . in* TOTO *corde tuo, & in* TOTA *anima tua, reducet te* &c. Iterum 3. Reg. cap. 8. *Si reversi fuerint ad te in* UNIVERSO *corde suo, & in* TOTA *anima sua . . . exaudies in cælo*. Tandem Joel. c. 2. *Convertimini ad me in* TOTO *corde vestro in jejunio, & in fletu* &c. Denique quid frequentius in universa Scriptura sancta quam hoc oraculum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua!* Matth. 22. *& ex tota fortitudine tua*: Deut. 6. Et omnes Prophetæ divini de conversione peccatorum loquentes ajunt: *Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus*: Isaiæ 59. *Dole & satage filia Sion quasi parturiens*: Mich. 4. Quis tam cæcus est ut in his Scripturis sanctis non videat, intelligatque omnem conatum, omnem industriam, omnem fortitudinem, omnem nisum, omnesque vires adhibendas a peccatore esse ut sincere in Deum a via iniquitatis convertatur; atque adeo colligere hinc Confessarius valeat conversionis recidivorum solidum indicium! Ergo doctrina recentiorum Probabilistarum, qui non totum, sed *aliquem conatum* dumtaxat in peccatore recidivo exigunt, ut emendatus & dignus absolutione appareat, hostiliter cum Scripturis sanctis pugnat.

XXIX. Accedit justificationem peccatorum stabilem appellari in Scripturis sanctis. *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pænitentiam in salutem* STABILEM *operatur*: 2. Cor. c. 7. Eamdem doctrinam repetit S. Paulus 1. Cor. c. 15. *Itaque fratres mei dilecti,* STABILES *estote, &* IMMOBILES. Rursus ad Coloss. c. 1. *Si tamen permanetis in fide fundati, &* STABILES, *&* IMMOBILES. Respondet auctor citatæ dissertationis *pag.* 25. „ Valde miror recentiorem hunc redarguentem
„ hac in re plus æquo sollicitum esse de
„ libertate indifferentiæ, cum ipse docuerit
„ *justificationem christianam infusam per sacramentum Pœnitentiæ esse firmam, constantem,*
„ *ac stabilem, adeoque communiter non contingere ut vere justificatus relabatur, & si id*
„ *contingat, illum statim inter gemitus, & pænitentias resurgere*: quod profecto utrum,
„ & quatenus cohæreat cum Scripturis, cum
„ Tridentino, & cum ipsa libertate indiffe-
„ feren-

„ ferentiæ, judicium sit penes alios. Certe „ calvinianus error de firmitate, & inadmissibilitate justificationis omnibus illis „ adversatur. "

XXX. Calviniana ne S. Pauli doctrina, quæ declarat justificationem *stabilem*, *immobilem*, firmamque esse? Quid quod ego in libro inscripto: *Instructio Confessariorum* &c. hæc *pag.* 155. præmisi. *Quamquam justificatio christiana natura sua stabilis, firma, & immobilis sit, non est tamen inamissibilis, ut contendunt Calvinistæ; sed singulis momentis perdi valet, spectata humana libertate. Est quoque verum post innumeros relapsus, & enormia scelera posse peccatorem cum Deo reconciliari: & Ecclesia oppositum Novatorum errorem damnavit.* Quam doctrinam repeto *pag.* 183. citata a dissertatore laudato. Sed expendamus cetera rescripta dissertationis verba. Quid non *cohæret cum Scripturis, cum Tridentino, & cum humana libertate*? Quod justificatio impii sit *firma, stabilis, & immobilis*? At hoc apertissime testatur S. Paulus. Quid ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate non cohæret? Forsitan quod vere justificati *communiter non relabuntur in peccata*? Cohæret ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate, quod vere justificati communiter relabantur in flagitia, & quidem frequenter. Alterum admittamus oportet. Quid denique non cohæret cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate? Quod vere justificati, si relabantur in peccatum, statim inter lacrymas & pœnitentias resurgant, ut fecit S. Petrus, & innumeri alii. Cohæret ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate ut justi relapsi in peccatum, diu longoque tempore in vitiorum sentina jaceant, & revolvantur? Aut subscribendum est doctrinæ quam ex Scripturis, & Patribus haustam tradidi; aut deglutienda ejusmodi absurda sunt, quæ cum Religione pugnant.

XXXI. Expendamus aliud caput. *Si peccatorum* (inquit pag. 10.) *numerum imminuerit, recidivus est rite dispositus, & capax absolutionis*, ut communiter Theologi, nempe Layman, Sanchez, Platelius, Gobat, La-Croix, & alii ejusmodi docent. Recidivus in priori confessione patravit viginti fornicationes, in hac confessione quindecim, in altera confessione decem, in altera sex, in altera sexdecim. Hæc flagitiorum diminutio, & variatio juxta recentes Casuistas signum est recidivum esse rite dispositum. Heinc Christiani in continuo flagitiorum circulo vitam miserrime ducunt. Hac librorum Probabilistarum lectione præventi Confessarii absolvunt recidivos. Recidivi, ut absolutionem assequantur, imminuere, & variare numerum peccatorum student & *aliquem conatum* adhibent; at continenter in hac scelerum vicissitudine volutantur, ut funesta experientia patefacit.

XXXII. Tertium caput sub examen veniat. *Requiritur deinde* (inquit Dissertator pag. 8.) *relapsus in eadem specie peccata quæ antea pœnitens confessus fuerat; nec sufficit relapsus in nova ac diversa peccata . . . Accedit ex novis, ac diversis peccatis non resultare in Confessario judicium prudens de eo quod pœnitenti defuerit verus dolor, ac propositum in priore confessione, ut bene advertit La-Croix.* Ergo juxta hanc doctrinam dolor, & propositum ad sacramentum Pœnitentiæ necessarium, non excludit omnia peccata mortalia. Aut si omnia peccata mortalia detestatur, & excludit, æque recidivus est qui in unum, ac qui in alterum peccatum mortale relabitur. Quo te recipis? Theologi docent, recidivum tantum esse qui in eadem specie peccata relabitur. Quinam hi Theologi? Casuistarum laxioris Ethices manipulus. Hæc doctrina nova est, Scripturis, & Patribus adversa. Heinc inferunt Casuistæ citati, Christianos relabentes in peccata specie diversa esse absolvendos, quia non sunt recidivi. Confitetur pœnitens in hac confessione triginta pollutiones, in altera viginti fornicationes, in altera quadraginta adulteria, in altera viginti sodomias, in altera decem furta, in altera quindecim perjuria, in altera decem blasphemias, in altera totidem calumnias, in altera viginti injustitias, & damna proximo illata. Pœnitens iste non est recidivus, quia non relabitur *in eadem specie peccata*. Debet igitur absolvi. Quam doctrinam prius ex Filliucio tradiderat Dissertator in altero suo libro inscripto: *Pratica di confessare*, ubi *pag.* 115. hæc docet: *Sì perchè non usandosi molta difficoltà in dare l' assoluzione a chi reca peccati di diversa specie; così non si deve usar difficoltà eccedente in assolvere chi reca più volte peccati di una stessa specie.* Hanc opinionem labefactavi in citato opusculo *Istruzione de' Confessori* &c. Subdit in laudato libro *Pratica di confessare* pag. 124. Dissertator: *Un tal rimedio poi consistente nel differire l' assoluzione . . . universalmente non credo sia bene usarlo con chi precisamente ricade per forza del mal abito, ed inclinazione cattiva, ma che ha fatto*

vel passato ciò che ha POTUTO, *e di presente ha buona volontà di fare ciò che può per astenersene*.

XXXIII. In hac dissertatione de danda, vel neganda, aut differenda absolutione recidivo *pag.* 22. & 23. conatur auctor noster descriptam propugnare doctrinam; sed frustra. Ut fucum lectoribus suis faciat, duo puncta conjuncta, quæ errorem conflant, separat; ut quoquo modo sibi caveat. Sermo quippe est de peccatore *qui præcise vi pravi habitus, & malæ inclinationis relabitur in peccatum, quique hactenus quod potuit præstitit, ut habitum evelleret, & in præsens bonam habet voluntatem se se corrigendi*. Si pœnitens revera quæ potuit remedia executus est, ut vitiorum habitum superaret, & nihilominus *præcise vi habitus in peccatum relabitur*: ergo alterutrum admittas, necessum est: aut habitum vitiosum esse insuperabilem; aut pœnitentem non præstitisse id quod potuit. Ipse fateris, pœnitentem quod potuit peregisse, ut habitum evelleret. Ergo habitus superat vires pœnitentis. Ergo huic pœnitenti desunt vires quibus implere divina præcepta queat.

XXXIV. Nec minus falsa doctrina altera est, quæ docet, Christianum frequenter relabentem in peccata specie diversa absolvendum esse: quia, inquit *pag.* 8. particula *re* videtur referri ad actum reiteratum ejusdem speciei. Hæ sunt casuisticæ subtilitates levissimæ, quæ facere imperitis fucum valent, secus peritis. Redire ad vomitum, relabi in peccatum, omnia mortalia includit. Ita docent, inquit, Carena, Gobat, Sanchez, La-Croix, Platelius, Layman, Manriquez, & alii recentiores. Esto. Quid inde? Propterea ne falsa doctrina vera evadet? Consulamus S. Paulum Apostolum, qui *epist. ad Hebr. cap.* 6. hæc docet. *Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste . . . . & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei*. Impossibile est, idest difficile, explicant Patres, est eos qui post suscepta sacramenta prolabuntur in peccata, renovari ad pœnitentiam. Prolapsus, non relapsus dicitur in Scriptura. Ergo particula *re* futilis est, & commentum vanum. Non ne peccatores quolibet peccato mortali, sive hujus, sive alterius speciei, crucifigunt Filium Dei? Subdit *ibidem* Apostolus: *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas, ac tribulos reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem*. An omnia peccata mortalia non sunt spinæ, & tribuli? Anima ergo quæ Christi sanguine sacramentorum susceptione irrigata, ejusque sanctissimi corporis epulo roborata frequenter parit spinas & tribulos sive hujus, sive alterius speciei, reproba est, & maledicto proxima: inquit S. Paulus. Rursus *cap.* 10. subdit: *Voluntarie enim peccantibus nobis, post susceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia . . . . Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus, moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Sacramenta Christi non modo gratia sanctificante ornant animam revera justificatam, sed prætere peculiaribus gratiis, & donis eamdem muniunt, & roborant, ut resistere tentationibus, & pravis inclinationibus possit. Ergo si hæc anima post plures confessiones, & communiones frequenter prolabitur in peccata mortalia, revera sanctificata, vivificata, & roborata non fuit. Evangelium Christi clamat: *A fructibus eorum cognoscetis eos... Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*: Matth. 7. Evangelistis, non quibusdam Casuistis, aures præbeant Confessarii, si discernere jure velint quinam digni sacramentorum participatione sint. Ipsi oculis conspiciunt avaros, libidinosos, prodigos, amasios, & amasiunculas, saltatrices, mimos, mimasque, lusores, fraudulentos, debitores morosos, fornicatores, perjuros pluries quotannis ad sacramenta accedere. Quos fructus edunt plantæ istæ tanto donorum cælestium imbre fecundatæ? Ipsi judicium ferant.

XXXV. Audiamus Patres, quos calluisse contendit Dissertator suos Probabilistas. S. Thomas in *Psalm.* 48. inquit: *Propositum optime manifestatur per operationem*. Rursus 1. 2. q. 20. a. 4. *Non est perfecta voluntas, nisi sit talis quæ, opportunitate data, operetur*. S. Augustinus *lib.* 8. *Confess. c.* 9. hæc scribit: *Unde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat animus corpori, & paret statim: imperat animus sibi, & resistitur? . . Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret nisi vellet: & non fit quod imperat. Sed non ex* TOTO *corde vult: ergo non ex* TOTO *imperat. . . Sunt duæ voluntates, quia una earum* TOTA *non est, &*

hoc

hoc adest alteri quod deest alteri. Imperat animus recidivi, ut docet Dissertator *pag.* 10. cum suis Casuistis, nempe *aliquem conatum* adhibendo; idcirco non fit quod imperat, quia non TOTO *conatu*, *non toto animo* imperat. Similem laxitatem amaris lacrymis lugebat suo tempore S. Cyprianus lib. de lapsis. *Emersit, fratres carissimi, novum genus cladis, & quasi parum persecutionis procella sævierit, accessit ad cumulum sub misericordiæ titulo malum fallens, & blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini, ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio. Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura*. Innumeros alios Patres lege *Tom.9.l.2.diss.3.* Interim audi Concilium Tridentinum sess. 14. c. 2. *Plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes, ad quam tamen novitatem, & integritatem per sacramentum Pœnitentiæ sine* MAGNIS *nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus, ut merito pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a Sanctis Patribus dictus fuerit*.

XXXVI. Magnos labores, ingentes fletus, totum conatum in pœnitente, potissimum recidivo post plures confessiones frequenter prolabente, requirunt Patres omnes, & Concilia. Contra Dissertator, & Casuistæ quos citat, exigunt *aliquem conatum, aliquam industriam, aliquam peccatorum diminutionem*. Hæc duo invicem hostiliter pugnant. Ergo doctrina Casuistarum adversatur doctrinæ Scripturarum, Patrum, & Conciliorum. Opponit Dissertator *pag.* 17. testimonium P. Alphonsi Manriquez *Ord. Præd.* Sed omnes Dominicani hunc Casuistam ut laxioris Ethices scriptorem, & omni auctoritate destitutum rejiciunt, contemnunt, & inter Laxistas collocant.

XXXVII. Ut mea minima præfert opinio, Disputator in hac sua dissertatione compilavit laxiora, quæ hoc de argumento tradere Casuistæ solent. Scribit enim pag. 30. *Notes proinde, recidivos posse* TOTIES QUOTIES *absolvi, quando actu vere dolent, ac proponunt. Id Confessario innotescit ex* ALIQUO *ad emendationem conatu, qualis certe est reditus ad confessionem ex Confessarii præscripto, ac propterea iidem spem faciunt futuræ tandem stabilis conversionis*. Quis hæc probet? Reditus ad confessionem ex præscripto Confessarii veri doloris, & veræ conversionis argumentum est? Singulis diebus redibunt fornicatores, adulteri ad confessionem, dummodo *toties quoties* a suis adulteriis, & fornicationibus absolutionem obtineant. *Aliquem* etiam *conatum*, ut hic repetit Dissertator, *ad emendationem* adhibebunt, sed *non omnem & totum*, ut Scripturæ, & Patres exigunt, ut sua frui libidine possint. *Recidivi toties quoties absolvi possunt quando actu vere dolent, ac proponunt*. Peregregie. At unde scire Confessarius potest, recidivos frequenter relabentes post plures confessiones *sincere dolere, & vere proponere*? Dolor iste supernaturalis est, & in sinu cordis absconditus, quem spectare Confessarius nequit. Ex fructibus dumtaxat emendationis, & bonorum operum colligere Confessarius hunc verum dolorem, & firmum propositum valet. Quo gravius est negotium, & gravioribus periculis obnoxium, eo fortior conatus, & major industria requiritur ad ejusdem consecutionem. Negotium evitandi inferni, & obtinendæ æternæ gloriæ est omnium maximum. Ergo requirit totas vires, totum conatum, totum animum, totam mentem, ut Scripturæ sanctæ, ut Patres omnes, & Concilia clamant. Contra laudatus Dissertator in hac sua dissertatione, semper abstinet ab hoc Dei sermone, ab inculcando scilicet ut peccatores *toto corde, tota anima, tota mente* Deum inquirant. Sed *pag.* 10. requirit *conatum aliquem*. pag. 13. *ex aliquo conatu ad novam vitam*. pag. 27. *conatum aliquem ad emendationem*. pag. 30. *Id innotescit Confessario ex aliquo ad emendationem conatu*. pag. 33. *Sufficere ut aliquam adhibuerint operam in emendationem vitæ*. pag. 34. *Ex aliqua ipsius pœnitentis emendatione*. Ab hoc Scripturarum loquendi modo: *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejunio* &c. abstinet veluti a phrasi Merbesii, & Genneti. Et reipsa *pag.* 25. veluti errorem rejicit doctrinam de justificatione stabili, firma, & constanti, quam conceptis verbis docet S. Paulus. Totum conatum quem omnes Scripturæ requirunt, alto silentio præterit, & aliquem dumtaxat conatum, aliquam, non totam industriam exigit. Nec semel in universa dissertatione requirit *totum conatum*, quia totum hunc conatum in suis Casuistis non invenit.

XXXVIII. Venusta sunt quæ scribit Dissertator *pag.* 34. inquiens: *Duo nunc supersunt, quibus unumquemque ad calcem monitum velim. Alterum est ne quisquam facile se abripi sinat fuco quodam purioris Ethices, ac veteris, ut in ore nonnulli habent, instaurandæ disciplinæ, & probitatis*. Flammæ Laxismi, ne dicam cujusdam Epicureismi, a

quatuor angulis ardent. Sacramenta iis administranda esse qui theatra frequentant, qui inter amasias dies noctesque ducunt, qui ludis, conviviis, vanitati, luxui continuam navant operam, quorum denique mores antichristiani sunt, dummodo præteritorum criminum dolorem præferant, & ad confessionem accedant, docent Scriptores hujusmodi: & ad ultimum malorum cumulum Christiani isti admonentur ne se abripi sinant *fuco purioris Ethices*? Sed alia paradoxa quæ ibidem Dissertator *pag.* 35. adjicit, rescribamus. *Audit quis e. g. non esse absolvendos prava consuetudine laborantes: videat, ne brevi gradus inde fiat ad sentiendum pravum habitum . . . non solum esse peccati effectum, sed peccatum, quo actualiter manente, absque dubio pœnitens justificari non potest. Audit, relapsos non facile absolvendos, sed rejiciendos a Confessario: caveat ne res eo tandem a nonnullis feratur, ut persuaderi velint sacramentum Pœnitentiæ esse veluti sacramentum Baptismi, quod iterari non potest.* Pericula quæ cavenda suadentur Lectoribus, probabilia aliquo modo sint oportet. Quis Catholicorum docuit, aut docet, sacramentum Pœnitentiæ esse veluti sacramentum Baptismi, quod iterari nequeat? Quis Catholicus aliquid quod vel remotam cum tali errore affinitatem habeat, scripsit? Quis propugnat, habitum vitiosum non modo effectum peccati esse, sed etiam peccatum, quo *actualiter manente* justificari pœnitens nequeat? Spectra ergo hæc sunt, arbitrariæ chimæræ, & inepta commenta ad tuendum Laxismum in moribus Christianorum dominantem excogitata, & inventa. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?* lugens repetam cum Jeremia *cap.* 9.

XXXIX. „ Alterum est (subdit ibidem) „ ne quis facile eos SS. Patrum textus ad „ rem, de qua agimus, opportune allega- „ tos existimet. “ Hoc consilium sibi applicare Dissertator jure debet. Allegat ipse *pag.* 13. S. Thomam in 4 *dist.* 17. *qu.* 3. *quæst.* 5 *ad* 2. ubi *loquens S. Doctor* (inquit Dissertator) *de cognitione qua Confessarius debet cognoscere pœnitentis* DISPOSITIONEM, *sic habet*. Ut mitissime loquar hæc est evidentissima falsitas, nempe S. Doctorem ibi loqui de cognitione qua Confessarius debet cognoscere *dispositionem* pœnitentis; sed sermonem habet Angelicus de cognitione peccatorum quæ pœnitens manifestat. Hæc sunt verba S. Doctoris. *Alio modo per confessionis manifestationem. Et quantum ad hanc cognitionem non potest majorem certitudinem accipere quam ut subdito credat: quia hoc est ad subveniendum conscientiæ ipsius. Unde in foro confessionis creditur homini & pro se, & contra se.* Meridiana luce clarius est Angelicum loqui de fide quam Confessarius adhibere debet pœnitenti sua peccata manifestanti. Nec verbum ibi habet de cognitione doloris, propositi, seu dispositionum pœnitentis. Ergo Dissertator manifeste imponit lectoribus suis. Adducit ibidem hunc P. Suarez de recidivo textum. *De quo proposito credendum est pœnitenti, non obstante quacumque præcedenti frequentia, & inconstantia.* Si Confessarius tenetur credere pœnitenti ex animo testanti se dolere, & propositum habere emendationis, omnes accedentes ad tribunal pœnitentiæ absolvendi erunt. Omnes enim sponte accedentes ad sacramentum testantur se dolere, & propositum jactant abstinendi a peccatis. Stulti enim essent, nisi hæc duo ostentarent, cum sciant, hæc duo, dolorem nempe, & propositum, materiam esse sacramenti. Nec est præsumptio in contrarium, inquit auctor Dissertationis ibidem, *quando constat ex aliqua prævia emendatione, ex aliquo conatu ad novam vitam*. Aliquem conatum, aliquam præviam emendationem semper ostentant pœnitentes. Immo legentes ejusmodi Casuistarum libros, aliquot diebus ante confessionem a peccatis abstinent, ut *aliquem conatum* ad novam vitam, aliquam præviam emendationem perhibeant Confessario. Et hoc pacto universam vitam suam communiter in peccatorum circulo, & sacramentorum frequentia ducunt.

XL. Exempla quæ de S. Francisco Xaverio, de S. Philippo Nerio, de S. Francisco Salesio, de S. Andrea Avellino obtrudit, inepta omnino sunt & extranea ad constituendam regulam quam servare Confessarii debeant. Lege quæ de S. Francisco Xaverio scripsi *Tom.* 9. *lib.* 2. *diss.* 3. *cap.* 5. & de Card. Bellarmino clamante: *Non esset tanta facilitas peccandi, nisi esset tanta facilitas absolvendi*. Omnes sancti viri, & sapientiores Theologi hanc facilitatem absolvendi, & administrandi sacramenta recidivis, & consuetudinariis deplorant tamquam ætatis nostræ extremam calamitatem. Et tamen scopus citatæ hujusce dissertationis eo tendit, ut approbet, & confirmet laxam disciplinam in administrandis sacramentis recidivis & pravis habitibus irretitis. Atque, ut hæc lugenda consuetudo altiores radices agat,

erro-

errorum monstra obtruduntur, quæ nec sunt, nec ut eveniant vel leve instat periculum. Doctrinæ evangelicæ, quæ in peccatorum conversione requirunt, & altius inculcant totum conatum, nisum vehementem, omnemque industriam, traducuntur tanquam doctrinæ invectæ a Merbesio, ab Obstraedt, a Gennet, *aliisque hujus notæ & scholæ*, inquit Dissertator. Schola evangelica est quæ docet toto, non aliquo conatu, vehementi, non aliqua industria satagendum enitendumque esse ut quisque a scelerum sentina surgat, Deumque toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus diligat. Hæc doctrina evangelica est, quidquid in oppositum clamitent Probabilistæ plures, quorum falsas opiniones in citata dissertatione auctor diligenter coacervavit.

§. III.

Nonnullæ quæstiunculæ de officio Confessarii, quæ praxim spectant, resolvuntur.

I. Quæst. i. *Quid in primis observare Confessarius debet confessiones auditurus?* Resp. Duo inter cetera ob oculos habeat Confessarius oportet. 1. Justificationem impii maximum esse opus Dei, Baptisma laboriosum aquæ non frigidæ, ut primum, sed ferventis, quæ veterem pellem excoquat, & excoriet; idque manifestare pœnitentibus debet. 2. Multos esse vocatos, paucos electos. Catervatim currunt homines ad confessionem, non secus ac ad aliquam solemnitatem, & videntes communiter paucis rem expediri, perfunctorie tantum negotium peragunt. Sedulo ergo, o Confessarii, pœnitentes instruite, opus justificationis maximum esse redemptionis christianæ fructum. Paucos utique lucrabimini; sed pauci electi sunt. Omnium conversionem vos anhelare debetis; sed ne animo despondeatis, si exiguus spondeat fructus. Satis vobis sit vel unam lucrari ovem. Dei est animas sanctificare; vestrum est eas instruere, & disponere ut aptæ evadant ad rorem cælestem suscipiendum.

II. Quæst. ii. *Quid observare debet Confessarius in interrogatione pœnitentium?* Resp. Statum pœnitentis domini, servi, uxorati, judicis, advocati, magnatis, Principis, adolescentis, puellæ, matrisfamilias consideret. In examine peccatorum carnalium magna opus prudentia est. Omnes interrogationes castæ sint. Duo impedire confessionis integritatem queunt, malitia, & verecundia.

* Tom. II.

Hæc obstacula facile superabit, si infinitam Dei clementiam erga peccatores; si passionem Christi Jesu pro salvandis peccatoribus repræsentabit; si animos adjecerit ad vomenda monstra, quæ animam torquent. At nisi Confessarius naturali acumine, & dexteritate præditus sit, Deique adjutorio fultus, frustra folia implemus.

III. Interroget Confessarius præsertim circa primum præceptum amandi Deum, num frequenter illud implere studuerint. Si deprehenderit amorem Dei prædominari in eorum cordibus, fausta sibi spondeat. Contra si amorem mundi, voluptatum carnalium, divitiarum regnantem spectaverit; absurda multa timeat. Expendat num viva sit eorum fides, & firma spes. In harum virtutum exercitio plurimos rudes inveniet. Et propterea in his præcipue instruere eos debet. Hæ tres virtutes theologales sunt fundamentum, & forma christiani ædificii. Si fundamenta vacillant, corruit totum ædificium.

IV. Quæst. iii. *Utrum Confessarius interrogare de socio criminis debeat?* Resp. Jam dixi supra, pœnitentem teneri manifestare complicem, occultato nomine, & habitatione, quando reperiri Confessarius nequit qui complicem ignoret. Ergo etiam Confessarius interrogare astringitur, quando pœnitens aut ignoranter, aut ob aliam caussam complicem occultet. Benedictus xiv. duo edidit diplomata, alterum 7. Julii 1745. cujus initium est, *Suprema omnium* &c. alterum 4. nonas Junii 1746. cujus initium est, *Ubi primum*. His decretis abusum proscribit Pontifex illorum Confessariorum qui aut blanditiis, aut minis extorquere a pœnitentibus solent nomen complicis prætextu eumdem corrigendi. Idcirco in regno Lusitaniæ, ad cujus Episcoporum preces emanarunt decreta, seu constitutio confirmans decretum primum, Confessarii curabant ut extra confessionem complicem manifestarent pœnitentes, ut possent eumdem corrigere. Quem abusum gravissimum Pontifex damnavit, integra consistente doctrina eumdem patefaciendi, occultato nomine & habitatione, quoties necessitas id postulat.

V. Quæst. iv. *An Confessarius astringatur admonere pœnitentes eorum quæ ignorant sive vincibiliter, sive invincibiliter?* Resp. Fuso calamo hanc quæstionem tractavi *Tom. 2. Appar. diss.* 1. *c.* 4. Paucis nunc illam expediam. P. Viva in *Cur. p. 6. q. 8. a. 5. n.* 4. hæc docet: „ Si speratur quod pœ-

 „ ni-

„ nitens advertens v. g. matrimonium esse „ invalidum, aut contractum quem putat „ justum, esse injustum &c. sublaturus sit „ ea peccata materialia; tenetur Confessa- „ rius ignorantiam detegere propter bonum „ pœnitentis, ne sic contra legem Dei pec- „ cet etiam materialiter. Quod si non spe- „ retur profectus, sed potius timeatur quod „ peccatum materiale deinceps sit futu- „ rum peccatum formale; v. g. si sciens „ matrimonium esse invalidum, *non facile* „ tunc abstineret a cognoscenda illa quam „ conjugem putabat; in tali casu ignoran- „ tia non est amovenda, juxta illud Au- „ gust. in cap. *Si quis* &c. . . . . Idemque „ docet Tamburinus ex Pellizario, quando „ quis BONA FIDE EST IN OCCASIONE „ PROXIMA, *nec speratur emendatio; vel* „ *quando quis bona fide non restituit alienum*. „ Etenim revelatio veritatis *noceret pœni-* „ *tenti*, si deinde cum culpa formali rema- „ neret in *occasione proxima*, aut retineret „ alienum. Nec hoc prodesset ei cui alie- „ num restituendum est: quia supponimus „ non dari spem quod restituatur, si bona „ fides illi tollatur. "

VI. Illi bona fide alienum possident, contractum fenebrem justum existimant: isti bona fide in occasione proxima versantur, bona fide differunt debitorum solutiones. Et minister pœnitentiæ, qui ex officio judicis, doctoris, & medici personam sustinet, accedentes pœnitentes ad suum tribunal instruere non tenetur? Eccur? Ne veritas revelata noceat pœnitenti. Perniciosa ergo est veritas divina? Non debuit ergo Filius Dei in terram descendere, ut illuminaret omnes homines: debebat illos in bona fide, & ignorantia relinquere, ne fierent ex peccatoribus materialibus peccatores formales? Et tamen ipse *Joan.* 15. clamat: *Si non venissem, & locutus non fuissem eis, peccatum non haberent*. Erat ergo invincibilis eorum ignorantia. Subdit autem Christus: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Quisque judicet quomodo cum Evangelio componi doctrina P. Viva queat.

VII. Eamdem doctrinam docet P. Thomas Tamburinus ex Lugo *lib.* 2. *Meth. c.* 4. *n.* 3. Ideo illam transcribo ut ab illa sibi cavere lectores queant. Inquit ergo Tamburinus: „ Prima regula ex Sanchez *lib.* 2. „ *de matr. disp.* 38. *n.* 53. Si talis ignoran- „ tia est contra pœnitentem; v. g. si ipse „ crederet esse mortale quod hujusmodi non „ est; debet ea amoveri a Confessario. . . . „ Secunda regula. Si ignorantia inculpabi- „ lis quæcumque sive facti, sive juris, & „ sive juris divini, sive humani, non est „ contra pœnitentem (id est quando pœ- „ nitens non putat esse mortale quod tale „ est) & nihil pœnitens interrogat de hoc „ Confessarium, distinguendum est. Si enim „ Confessarius prævidet pœnitentem, igno- „ rantia ablata, non difficulter relicturum „ quod reipsa peccatum est, tenetur ex San- „ chez *disp. cit. n.* 6. veritatem aperire „ proptum bonum pœnitentis, ne & pœni- „ tens peccet contra legem Dei etiam *ma-* „ *terialiter*. At si prævidet non relicturum, „ potius taceat, ne in majus malum illum „ conjiciat. Idem esse dicendum, *quando* „ *quis est in occasione proxima*, & non spe- „ retur emendatio, docet Pellizarius *tract.* „ *de Monial. cap.* 10. *sec.* 3. *n* 191.

VIII. QUÆST. V. *Quid si Confessarius interrogetur a pœnitente ut veritatem eorum quæ ignorat, pandat?* RESP. Respondet Lugo *disp.* 22. *sec.* 2. *n.* 29. „ Quid vero, si pœnitens inter- „ roget Confessarium, vel Doctorem de re „ illa? Respondetur, tunc debere veritatem „ aperire. . . . Addit vero Sanchez cum ali- „ quibus: quando pœnitens non cum du- „ bio, sed ex scrupulo interrogaret, *posse* „ *Confessarium tacere, vel respondere, quod* „ (N. B.) *deponat scrupulum:* quia scru- „ pulus non impedit bonam fidem, nec „ ignorantiam invincibilem, quæ illum ex- „ cusat. Hoc tamen non videtur consequen- „ ter dici: quia etiamsi pœnitens ex scru- „ pulo interroget, non potest Confessarius „ affirmare licitum quod est illicitum: er- „ go nec poterit tacere. . . . Posset quidem „ Confessarius in illo casu fingere se non „ audivisse, vel non attendisse, vel obli- „ tum fuisse respondere, ut sic remaneat in „ bona fide, quam prius habebat, non ta- „ men ipsius auctoritate confirmata. " Fingere ergo se non audivisse, vel non attendisse judex, & doctor potest? Et qui interrogatus tacet, non præsumitur consentire?

IX. Auctores citatos sic urgeo. Aut speratis vos pœnitentes vestros restituturos aliena, discessuros ab occasione proxima, relicturos contractus injustos; aut certo prævidetis, si admoneantur, nihil horum præstituros? Si primum, ipsi conceditis admonendos fore. Si secundum; ergo isti non pœnitentes sunt, sed cæci, pessimi, & obstinati in viis pessimis. Ergo imparatissimi ad sacramenta. Ergo qui illos absolvunt, tremendo supplicio a Christo prædicto subjacent:

cent: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*: cæcus ductus, & cæcus ducens, inquit Augustinus. Veritas fidei est pœnitentes habere propositum debere omnia divina mandata servandi. Qui ita dispositi, & obfirmati sunt ut neque scire eadem mandata velint, habentne propositum istud? Cedo. Eccur Confessarius non debet manifestare veritatem? Ex caritate, inquiunt, erga pœnitentes, quibus veritas noxia est. Caritatem ergo violavit Christus Dominus, ejusque Apostoli, & Evangelistæ, qui veritates mandatorum Dei revelarunt, & explicarunt? In hæc blasphema absurda conjiciunt recensitæ juniorum doctrinæ.

§. IV.

Accommodare ne Confessarii se debent opinionibus pœnitentium, relictis propriis?

I. SEraphicus Doctor S. Bonaventura *Confession. c.* 4. exclamat: *O inauditum philosophandi genus! Judex sententiam ferre debet ad arbitrium rei; & reus judicis judicio obtemperare non tenetur?* Exclamationes istæ, inquiunt juniores plurimi, *Rigoristarum* sunt, & *Jansenistarum*. Communiter enim Probabilistæ omnes adfirmant, Confessarios posse, & debere sese accommodare pœnitentium opinionibus, relictis propriis. Quam doctrinam communi sensui repugnantem & *Tom.* 2. *Appar.* & supra etiam profligavi. Quare nunc paucis illam refutabo.

II. Supra rescripsi testimonia quibus Probabilistæ evincunt, posse Confessarium dirigere pœnitentem secundum opinionem quam ipse Confessarius falsam esse certo sibi persuadet, inquit Laymanus, cujus verba dedi supra *Tom.* 1. *lib.* 1. præsertim si hæc opinio sit *favorabilior & optatior* pœnitenti. *Si una opinio doceat* (inquit P. Viva q. 7. a. 2. n. 6.) *pœnitentem teneri ad restitutionem, & removendam talem occasionem, ac acceptandam talem pœnitentiam; altera opinio doceat non teneri*; NON *potest absolutio negari, si pœnitens sequatur opinionem sibi* FAVORABILEM, *dummodo probabilem; etiamsi Confessarius sit in opinione contraria*. Heinc est quod P. Gobat, & P. *La-Croix* advertunt Confessarium, ut non habeat tantum *unam doctrinam*, sed *plures sententias*. Quod si Confessor minus experrectus sit, & in crumena mentis suæ non habeat has plures sententias, tunc pœnitentes ipsi antequam accedant ad Confessarium legere possunt Leandrum, Zanardi, Escobarium, Gobat, La-Croix, Dianam, Bonacinam, in quorum libris super qualibet fere materia invenient opiniones probabiles contrarias, ut seligant sibi *favorabiliores & optatiores*. His opinionum præsidiis adeant Confessarium, cui exponant has opiniones; & secundum istas absolvi debent.

III. Si christianæ Religionis hostis hæc legat, ea ut *fabulationes* detestabitur, & Religionem Christi ut vanum commentum repudiabit. Verum nos ipsius Christi testimoniis hæc rejicimus. Clamat Christus Dominus Matth. 24. *Multi venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent*: & Marc. 13. *Cum audieritis bella, & opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet hæc fieri, sed nondum finis*. Quid quod in ipso veteri Testamento hæc oppositarum opinionum paradoxa abominatus Deus est. Prov. 20. *Abominatio est apud Deum pondus & pondus. Statera dolosa non est bona*. Opinionum pondera alia majora, alia minora. Pondera autem minora, & minus probabilia per Michæam *c.* 6. Deus detestatur. *Mensura minor iræ plena. Numquid justificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa*. Si dolosa opinionum pondera non sunt illa quæ judex ipse judicat minora, & falsa, & tamen istis falsis ponderibus administrat sacramenta, & Dei thesauros; quænam erunt? Ut ipse judices, quam sit hoc sistema rationi oppositum, audias velim quæ sequuntur.

IV. Accedit ad Confessarium *Cinthia amasia* doctrina lumine naturali imbuta, quæ obligationem ostendit se separandi ab amasio. Refugit tamen separationem. Dimittitur sine absolutione. Accedit *amasius Sempronius* opinione casuistica contraria armatus, quæ non obligat ad separationem. Absolvitur amasius. Sibi mutuo occurrunt in consueta conversatione amasii, & amasiunculæ, & alloquia instituunt. Te ne Confessarius absolvit? Utique. Quid? Mihi absolutionem negavit. Quid pœnitentiæ tibi dedit? Jejunia quatuor, eleemosynas, & hospitalium visitationes. Acceptasti ne talem pœnitentiam? Ecquomodo non? Ego nolui eam acceptare. Noluisti? & te absolvit? Certe. An non sumus in delicto & circumstantiis pares? Scilicet. Quæ ergo tantæ diversitatis causa, ut tu absolutus in Paradisum ascendas; ego sine absolutione in orcum præceps corruam? Revela arcanum. Ecce. Tu non legisti Dianam, Leandrum, Zanardi, Tamburinum, Viva, La-Croix docentes impertiendam esse absolutionem. Con-

tra ego legi. Repræsentavi Confessario opinionem *vere probabilem*, *mihi favorabiliorem*, *& optatiorem*, quia eam defendunt plures, & graves auctores, ut sunt Lamas, Stoz, Torolf, Burgaber, aliique. Gratias tibi ago. In posterum antequam ad tribunal confessionis accedam Casuistas benigniores revolvere volo, donec inveniam opinionem *vere probabilem*, *& mihi favorabilem*. Tum Confessarium adibo. Et si pœnitentiam molestam mihi imponet, si ad restitutionem, ad separationem ab occasione proxima me urgebit, intrepide respondebo, Non teneor, nolo. En opinionem mihi favorabilem, quæ me liberat a tanto onere. Sed antequam me tanto discrimini committam, oro te obtestorque ne me decipere velis. Verum ne reipsa est quod narrasti? Verissimum. Ecce iterum verba Laymani, Viva, & aliorum. *Si una opinio doceat pœnitentem teneri ad restitutionem, ad removendam* (N. B.) *talem occasionem, acceptandam talem pœnitentiam; altera opinio doceat* NON *teneri;* NON *potest absolutio* NEGARI, *si pœnitens* (N. B.) *sequatur opinionem* FAVORABILEM, *dummodo probabilem*, *etiamsi Confessarius sit in opinione contraria*. Intellexisti? Intellexi. Prope me beasti. Modo modo pergam ad bibliopolam, plures Casuistas empturus, & emptura, legendos priusquam ad Confessarium accedam. Tantum mihi arcanum hactenus ignotum erat. Nunc. . . . Siste calamum. Satyram scribis. Utinam utinam satyra esset, & non simplex & germana historia, quam ideo repræsentavi, non ut auctoribus detraham, sed ut Christianorum æternæ saluti succurram. Libri publici juris sunt: auctores sibi gloriæ vertunt hoc sistema propugnare. Hæc sunt illotum principia. Illi bona fide firmiter judicarunt esse vera. Adversarii, qui mussitant nos detrahere Casuistis, dum absurda quæ sistema probabilisticum consequuntur necessario, in medium exponimus, aut credunt hæc esse absurda, aut secus. Si primum; detestentur ergo ipsi hoc sistema, quod auctores verum crediderunt, atque nullam subeunt notam, etiamsi falsum esset. An non omnes homines errare queunt? Si secundum, nempe si judicant hæc non esse absurda, sed veritates; hoc patefaciant, & me ignorantiæ arguant. Et sic salva, & integra omnia sunt.

V. Cedo. Quid si in foro, si in tribunali, ubi lites civiles resolvuntur, tales obtinerent opiniones? Quid tum esset de humana societate? Judex rerum temporalium ex doctrina Ecclesiæ astringitur judicare secundum probabiliorem doctrinam: & judex salutis æternæ potest judicare secundum opinionem minus probabilem, quam absolute falsam judicat? Immo tenetur se accommodare peccatorum opinionibus probabilibus, quas judex iste vices Dei gerens, judicat falsas? Si hæc non sunt inaudita paradoxa, quænam erunt? Ita imbecillitati meæ videtur: ceterum judicium meum subjicio doctioribus, & superioribus.

§. V.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in concedenda, aut differenda absolutione.

I. Plura hac de re scripsi *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. c.* 10. paucis nunc rem perstringam. Et primo repeto quod sæpius dixi. Mansuetudine, patientia, & clementia præditus singulariter Confessarius sit oportet, præcipue dum differenda absolutio est. Absit ut pœnitentes aspere, & rustice rejiciat; sed singulari benignitate (& hæc est vera benignitas) debet persuadere pœnitenti, illum capacem non esse in tali statu absolutionis. Quoniam medicina hæc cælestis non salubris, sed mortifera illi esset. Eidem repræsentet vulnerum profunditatem, morbum inveteratum, præteritas confessiones cum frequenti, & fere continuo relapsu conjunctas, nullas fuisse, & sacrilegas. Necessitatem patefaciat se se disponendi, & præparandi jejuniis, eleemosynis, precibus ad tantum sacramentum. Ostendat eidem, quæ fuerunt suorum relapsuum causæ, quæ occasiones, quæ illicia, a quibus omnibus se removere debet, & angustam viam ingredi. Benignus sit in differenda absolutione donec videat argumenta conversionis, & sinceræ voluntatis mutandi vitam.

II. Consuetudinarios nec prima vice absolvat. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1820. inquit: „ Confessarius potest absolvere consuetudinarium prima vice, qua se accusat de peccato suæ consuetudinis, *licet nulla adhuc emendatio* præcesserit, *dummodo eam serio proponat*, *præcipue si ultro nemine cogente ad confessionem venerit*, ut habet communissima contra *Huigens*, *Gabrielem*, *Opstraedt*, *& alios Rigoristas*. Ratio est, *quia sic confitens est rite dispositus*, *& dat spem emendationis* &c. " P. La-Croix *Rigoristas* vocat qui decreta pontificia implent. Sint Rigoristæ nec ne Huigens, Gabriel, Opstraedt, nihil ad me attinet. Illud asse-

ro, doctrinam P. La-Croix parum, aut nihil distare a thesi 60. damnata ab Innoc. XI. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.* P. La-Croix asserit, quod qui ultro & libere confitetur, *sit rite dispositus*. Si hoc verum esset, communiter Christiani confitentes justificarentur, quia libere accedunt ad confessionem. Vide plura *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. cap.* 10. interim cave ab hac doctrina, quam judico falsam.

III. Qui frequenter relabuntur in peccatum pollutionis voluntariæ, suntne absolvendi? P. Sporer 3. p. c. 2. sec. 4. §. 3. n. 330. respondet: *Redire cum iisdem peccatis de se non est signum deesse verum dolorem, & propositum emendationis; certe non magis quam si rediret cum aliis novis diversis, sed solum est signum fragilitatis humanæ in tali homine.* Hanc doctrinam propugnatam a *P. La-Croix* supra refutavi. Signum ergo emendationis produnt qui incidunt in nova peccata? Sed quod magis dolet, est quod ejusmodi doctrina dilatatur a discipulis horum Casuistarum in libellis vulgari idiomate editis, ut patet in opella inscripta *Pratica di confessare* &c. *diretta principalmente a Parrochi, e Confessori delle ville*, edita Romæ 1737. in qua *pag.* 115. descripta doctrina villarum Parochis, & Confessariis porrigitur. Juxta istos auctores, ut recidivi, & habituati facilius obtineant absolutionem, perpetrent peccata diversæ speciei, & tunc absque difficultate admittentur ad sacramenta. Quando, subdit P. Sporer ex Gobat, *notatur aliquis profectus, seu aliqua imminutio peccatorum, habenda est patientia. Ipsa enim immunitio peccatorum est signum propositi.* Habenda sane est patientia. At in quo sita est patientia? In facili absolutionis concessione? Annuo, si absolutio ista eos sanet. Patientia, & misericordia hæc auget, non curat morbum. Quod interdum imminuantur peccata, aliunde quam ex vero proposito proficiscitur. Omnes suadent sacramentorum frequentiam pro hoc vulnere medendo. At illos sic urgeo. De fide est sacramentum Pœnitentiæ peccata delere, animam sanctificare. Eucharistia velut cæleste pabulum Christianum saginat, roborat, spiritum impuritatis extinguit. Ergo qui hæc sacramenta recipiunt, & nihilominus in eadem peccata, non casu aliquo inopinato, non per accidens aliqua urgente occasione; sed frequenter recidunt, effectus horum sacramentorum non experiuntur. Ergo sacrilegia perpetrant. Quid si ejusmodi polluti Sacerdotes essent, qui quotidie celebrarent? Istis ne sacramentorum frequentia opportunum remedium?

IV. Experientia didici benignitatem facilis absolutionis erga istos sævitiam esse immanem. Ipse pluries peccavi nimia benignitate absolutionis impertitæ. Infirmitatem hanc omnium difficillimam esse fatentur omnes. Quid ergo agendum? Dicam quod sentio, & aliorum judicio subjicio.

V. Consuetudinarii qui versantur in occasione proxima ex doctrina Ecclesiæ sacramentorum frequentia non curantur, sed occasionis derelictione. Similiter isti non sacramentorum frequentia, sed habitus eradicatione sanandi sunt. Intima est occasio hæc, & ipsi naturæ insita. Eo modo quo exterior derelinqui nequit. Quomodo ergo? Carnis crucifixione, jejuniis, precibus, ciliciis, humicubationibus, disciplinis, eleemosyna, & segregatione ab omnibus mundi illecebris. Difficilia hæc sunt. Difficillima, quia difficillimæ curationis morbus est. Ejusmodi infirmum sic alloquere. Quid miser ageres medio in mari constitutus furentibus undis & procellis, cælo tonante & fulminante, tempestate sæpius exagitante, & naufragio jam jam ad te degluttiendum imminente? Quid, inquam, ageres? Merces, pecunias, vestes, & omnia projiceres, ut nudus portum arriperes. In funestiori, sæviorique tempestate versaris. Gehenna aperta est, super latera inferni ambulas, furor divinæ vindictæ, quæ a tanto tempore flagellum distulit, jam jam ictum intorquet. Nisi omnium virium conatu, quo uterersis in declinando corporis naufragio, utaris in hac expellenda lepra fætidissima, & ipsis visceribus & sanguini hærente, actum de tua salute est. Desperationis ergo laqueo me jugulas? In desperationem ne te conjicerem, si in dicto corporis naufragio constituto tibi suaderem ut omnibus abjectis contenderes & petereris portum nudus & semivivus tenere? Immo tu miser de salute tua desperare obstinate vis, qui tanta obrutus mortifera peste eam expellere recusas. Difficillima præscribo remedia? Verum habet. At diuturna experientia didici hunc morbum putridum aliis remediis non curari. Cedo. Quid difficilius quam projicere merces, thesauros, vestes ipsas, ut corporis nau-

naufragium evadas? Difficiliora hæc sunt, quam quæ ego præscribo, ut animæ naufragium declines. Vis ergo sanari? Paradisus apertus est. Christus expansis brachiis te expectat. Potes ejusdem adjutus gratia, si vis. Sed necessaria est deliberatio vehementissima, atque fortissima supra quam explicari potest. Requiritur universalis magnanima & robusta mutatio integræ vitæ. Conatus illos adhibere debes quos exereres ad corporis naufragium vitandum, & flammarum ardentium fornacem. Remedium efficax in hoc vertitur ut persuasum istis sit, nunquam se emendaturos nisi difficillimo, & violento labore, gemitu, planctu, jejunio, cinere, & cilicio. Si semel portum emendationis post duorum aut trium mensium intervallum severæ pœnitentiæ attigeris, felicissime triumphabundus ambulabis viam arctam Domini nostri Jesu Christi, non secus ac ille qui naufragium corporis evasit. Tentationem ictus aliquos patieris; sed feliciter eos exsufflabis, & deridebis.

VI. His peractis, tum absolutionem impertimini o Confessarii, & sacramentorum frequentia, aliisque pietatis operibus confirmate, & roborate convalescentes. Credite, credite, absolutionum facilitate fovetur hæc pestis, non sanatur. Paucos utique lucrabimini, quia pauci sunt electi. Sed cavete ne dum nimia & crudelissima benignitate salvare istos sues continenter se se in luto libidinis revolventes contenditis, æternum pereatis ipsi. Advertite vafros istos esse & versutos. Se abstinere solent a pollutionibus per unam & alteram hebdomadam, ut vobis eripiant absolutionem. Observate ergo omnia ne decipiamini, & decipiantur ipsi, qui ex facilitate absolutionum ansam peccandi arripiunt.

VII. Debitoribus morosis absolutio non impertiatur, nisi prius debita solvant, cum possint, & aliena restituant. Prætextus & excusationes difficillime admittantur. Communiter illi debitis gravati sunt qui possunt, & nolunt solvere. Pauperibus nemo fidit pecuniam suam: neque merces iis dantur, nisi protinus solvant. Divites sunt illi qui opprimunt mercatores, & artifices, ut luxum, fastum, & ambitionem foveant.

VIII. Feminis quoque vanis, ambitiosis luxum & pompas ad ipsum tribunal deferentibus suspendatur absolutio, & præsertim illis expudoratis, quæ nuda ubera ostentant, quæ cum viris sine necessitate conversantur, quæ munuscula & munera ab amasiis recipiunt. Audite S. Carolum Borromæum in *Instruct. Conf.* ubi rem hanc fuse explicat. *Nec etiam absolvant qui in vestium splendore, aut superfluo corporis ornatu mortaliter peccant. Et quia hodie sæculi pompæ & vanitates ad summum creverunt potissimum ex* CULPA CONFESSARIORUM, *qui ab hoc peccato pœnitentes suos inconsideratius* (N. B.) *absolvunt, & nullum fortassis ea de re scrupulum ipsis movent.* Si plura cupis, consule *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. c. 10.*

CAPUT IV.

De sigillo confessionis.

I. QUÆST. I. *Quo jure Confessarii custodire secretum eorum quæ audierunt in confessione, debent?* RESP. Triplici, naturali, divino, & ecclesiastico, ut docent omnes. Contra hæc tria jura peccaret violator. Hoc sigillum oritur ex sola confessione sacramentali, qua pœnitens bona fide sua peccata Sacerdoti manifestat ad obtinendam absolutionem, quamvis ob indispositionem pœnitentis, aut defectum jurisdictionis Confessarii absolutio non impertiatur. Si quis confiteretur alicui se fingenti Sacerdotem, iste obnoxius sigillo esset.

II. Si quis fingeret confessionem, & sub confessionis larva provocaret ad turpia, aut injuriis afficeret Sacerdotem, vel aliquod crimen Sacerdotis ministerio pertentaret, nullum hinc orietur sigillum. Similiter quando aliquid communicatur sub sigillo confessionis, etiamsi flexis genibus dicatur *Confiteor*, non oritur sigillum sacramentale, sed tantum naturale. Ex sola itaque confessione ordinata ad obtinendam absolutionem suo tempore opportuno dandam, oritur sigillum sacramentale.

III. QUÆST. II. *Quam gravis sit sigilli custodia, & an liceat aliquo in casu illud violare?* RESP. Gravissima est istius sigilli custodia, triplici jure, ut dictum est, imposita. Nullo unquam in casu sive privato, sive publico licitum est illud aperire, etiamsi subeunda mors esset, & periclitaretur universus orbis. Materia istius sigilli sunt singula peccata sive mortalia, sive venialia determinata in confessione manifestata. Summa prudentia & cautione hoc sigillum custodiendum est.

IV. QUÆST. III. *Potest ne Confessarius loqui de auditis in confessione ex licentia pœnitentis?* RESP. Certum est pœnitentem posse im-

impertiri licentiam dictam Confessario, cum sigillum sit in favorem ejusdem pœnitentis. Quare sicut pœnitens se ipso manifestare sua peccata valet; ita potest alteri licentiam concedere id præstandi. Hæc autem pœnitentis licentia debet esse libera, expressa; nec sufficit interpretativa, vel præsumpta. Interdum pœnitens sub gravi tenetur hanc licentiam concedere, ut ad avertendum aliquod grave malum imminens Reipublicæ, aut alteri.

V. Quæcumque peccata etiam publica in confessione manifestata cadunt sub sigillo. Heinc Confessarius audiens peccata alicujus damnati ad mortem propter furta, homicidia, blasphemias, hæreses &c. nequit hæc crimina revelare ut in confessione audita. Si aliunde novit, loqui, ut ceteri, data occasione poterit. Quare Parochus potest & debet suum parochianum, quem novit publicum feneratorem, vel concubinarium rejicere a communione, quamquam ad hoc cavendum parochianus eidem ficte confiteatur.

VI. QUÆST. IV. *Quid respondere Confessarius debet rogatus an audierit confessionem meretricis, concubinæ &c.?* RESP. Respondere debet se audivisse ejusdem confessionem, suoque officio functum esse. Quid si meretrix schedam seu testimonium confessionis peteret? Negant dandam esse aliqui. Sed hæc opinio mihi falsa est. Confessio facta est, ut supponitur. Si Confessarius diceret, se eam non absolvisse, frangeret sigillum, ut omnes fatentur. Negans schedam reipsa dicit, se eam non absolvisse. Cedo. Cur neganda est hæc scheda? Quia meretrix non fuit absoluta? Si hæc ratio consisteret, nullum esset sigillum, nisi cum absolutio impertitur; quod est manifestus error. Danda ergo scheda est confessionis auditæ, quia hoc non est testimonium absolutionis.

VII. QUÆST. V. *Potest ne Confessarius dicere, in tali oppido, communitate, collegio gravia crimina patrari, dum ea in confessione audivit?* RESP. Frangeret procul dubio sigillum, dum de tali oppido, civitate, communitate crimina gravia panderet. Si tamen civitas ampla, & populosa esset, non crederem sigillum violari. Quando ergo oppidum, sive civitas parva est, tum sigillum violatur, quia & scandalum oritur, & facile deprehendi posset, quis talia enormia crimina patravit. Qui de collegio, conventu crimen auditum in confessione revelaret, sigillum frangeret, quia infamaret talem ordinem. Tacendo Confessarius nunquam peccat. In locutione semper periculum adest. Cohibeat ergo linguam suam.

VIII. Nec cum suo pœnitente de auditis in confessione loqui Confessarius potest absque expressa ejusdem licentia. Si ipse pœnitens loqui sponte incipiat, expressa intelligitur licentia. Continuo post datam absolutionem potest monere, hortari, corrigere pœnitentem, quia judicium sacramentale adhuc perseverat.

IX. Confessarius nequit uti notitia habita in confessione ad exteriorem gubernationem. Clemens VIII. an. 1594. prohibuit Regularibus ne confessionis notitia utantur ad regimen exterius. Quod decretum confirmavit Urbanus VIII. *const.* 26. Quare infertur 1. non posse Confessarium a sacrificio abstinere, fugere, quando cognovit in confessione ab aliquo criminis socio sibi parari insidias, venenum infusum in calice, si delicti complices conjicerent ab aliquo sociorum revelatum crimen esse. 2. Nequit Confessarius denegare Eucharistiam, vel benedictionem matrimonii pœnitenti coram uno, vel alio teste id postulanti, etiamsi denegarit eidem absolutionem. 3. Non potest sacris interdicere Sacerdotem subditum, aut rejicere canonice electum propter crimina in confessione detecta, neque vitare excommunicatum propter occisionem Clerici in confessione manifestatam.

X. Maritus invita uxore suscipit Sacerdotium. In articulo mortis uxoris confessionem audiens intelligit matrimonium suum esse invalidum, & nullum. Fictitia uxor convalescit. Debitum petit, debet ne maritus Sacerdos reddere, cum ficta uxor scit eum non reddere ob confessionem auditam? Casus iste chimæricus est. Si contingeret, deberet Confessarius petere facultatem colloquendi cum ea, si convalesceret, & fictum matrimonium rescindere. Quid si renueret? Non esset absolvenda utpote indisposita, quia parata vivere in concubinatu. Quid si absque absolutione convalesceret? Hypotheses istæ arbitraria commenta sunt. Si hypothesis occurreret, confugiendum ad Deum esset, qui nunquam innocentem tentari supra id quod potest permittit. Sed repeto casum chimæricum esse.

XI. QUÆST. VI. *Quomodo se gerere Confessarius debet quando interrogatur de auditis in confessione?* RESP. Si Confessarius absolute interrogetur, potest absolute respondere se nescire, etiam adjecto sacramento, quia præ-

præsumitur non interrogari ut Confessarius. Quid si versutus interrogator peteret ut panderet ea quæ ut Confessarius scit? Tum intrepide Confessarius respondere debet, interrogationem indignam esse, & rejicere interrogatorem ut hominem iniquum. Plures alii casus discuti solent de hoc sigillo; sed quia obvii sunt, & nullius difficultatis, illos prætereo. Confessarius severa, & prudenti linguæ custodia omnes resolvet.

XII. QUÆST. VII. *Quinam teneantur ad hoc sigillum?* RESP. Præter omnes Confessarios sive legitimos, sive fictos, tenentur omnes interpretes quorum ope utuntur pœnitentes, ut manifestent Sacerdoti peccata sua. Adstantes quoque huic sigillo subjecti sunt, cum absque eorum præsentia fieri confessio nequeat, ut in communi naufragio, vel peste contingit. Similiter qui audiunt vel casu, vel industria peccatum confitentium sacramentaliter, servare sigillum hoc tenentur, sicut & consiliarii, quibus ex necessitate manifestatur persona pœnitens, & superiores a quibus petitur facultas pro reservatis.

CAPUT V.

De sollicitatione.

I. PLura diplomata ediderunt Romani Pontifices Paulus IV. an. 1561. Pius IV. an. 1564. Clemens VIII. 1592. Paulus V. 1608. Gregorius XV. 1622. adversus Confessarios sollicitantes, onusque imposuere eosdem denuntiandi ad sacræ inquisitionis tribunal. BENEDICTUS XIV. an. 1741. constitutionem edidit, cujus initium est *Sacramentum Pœnitentiæ*: in qua omnia quæ desiderari possunt, resolvuntur pespicuitate summa. Integram illam exhibeo.

BENEDICTUS EPISCOPUS &c.

,, Sacramentum Pœnitentiæ, quam fecundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres apte nuncuparunt, Nos licet immerentes ad universi dominici gregis curam superna dispositione vocati omne studium, & pastoralem sollicitudinem adhibere tenemur ne, quod post amissam Baptismi innocentiam datum est divina benignitate perfugium, per dæmonum fraudem, & hominum Dei beneficiis perverse utentium malitiam naufragis ac miseris peccatoribus luctuosum evadat exitium; & quod in salutem, & curationem animarum a Deo, qui dives est in misericordia, institutum est, execrabili scelestorum quorumdam Sacerdotum improbitate in earum perniciem, atque interitum vertatur.

,, §. I. Dudum quidem a fel. rec. Gregorio Papa XV. Prædecessore nostro per suas litteras in forma Brevium sub datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XXX. Augusti MDCXXII. Pontificatus sui anno secundo, sapienter provisum fuit contra quoscumque Sacerdotes audiendis Confessionibus deputatos ad turpia, & inhonesta sollicitantes; & deinceps successivis temporibus ad earum litterarum interpretationem, ac declarationem plura subinde a Congregatione Vener. Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum sub die XI. mensis Februarii anno Domini MDCLXI. prodierunt decreta, & a rec. mem. Alexandro P. P. VII. pariter Prædecessore nostro in Congregatione generali Sanctæ Romanæ universalis Inquisitionis die XXIV. Septemb. MDCLXV. coram eo habita, inter alias ab evangelica veritate, & sanctorum Patrum doctrina alienas & dissonas propositiones, sexta videlicet, & septima, huc revocandæ, damnatæ, & prohibitæ fuerunt. Nos itaque mature perpendentes quanti momenti sit ad æternam animarum salutem ea ubique exacte observari, & quanti ad infirmas oves curandas, & decorem S. Ecclesiæ Dei retinendum intersit, ne aliqui Sacerdotes Pœnitentiæ sacramento nefarie abutentes pœnitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro medicina venenum porrigant, sed animo secum recolentes, se a Christo Domino Præsides, & Judices animarum constitutos, ea sanctitate, quæ sublimitati, ac dignitati muneris convenit, tam venerandum sacramentum administrent; motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra præfatas Litteras hujusmodi, ac omnia, & singula decreta ad illarum interpretationem, & declarationem emanata apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inviolabilis apostolicæ firmitatis robur adjicimus; atque etiam, quatenus opus sit, denuo committimus, & mandamus omnibus hæreticæ pravitatis Inquisitoribus,

„ bus, & locorum ordinariis omnium regno„ rum, provinciarum, civitatum, dominio„ rum, & locorum universi Orbis Christia„ ni, in suis respective diœcesibus, ut di„ ligenter, omnique humano respectu post„ posito, inquirant, & procedant contra „ omnes, & singulos Sacerdotes tam sæcu„ lares, quam regulares quomodolibet exem„ ptos, ac Sedi Apostolicæ immediate sub„ jectos, quorumcumque Ordinum, Institu„ torum, Societatum, & Congregationum, „ & cujuscumque dignitatis, & præeminen„ tiæ, aut quovis privilegio, & indulto mu„ nitos, qui aliquem pœnitentem, quæcum„ que persona illa sit, vel in actu sacra„ mentalis confessionis, vel ante, vel imme„ diate post confessionem, vel occasione, „ aut prætextu confessionis, vel etiam ex„ tra occasionem confessionis in confessio„ nali, sive in alio loco ad confessiones au„ diendas destinato, aut electo cum simu„ latione audiendi ibidem confessionem, ad „ inhonesta, & turpia solicitare, vel pro„ vocare, sive verbis, sive signis, sive nuti„ bus, sive tactu, sive per scripturam, aut „ tunc, aut post legendam tentaverint, aut „ cum eis illicitos, aut inhonestos sermo„ nes, vel tractatus temerario ausu habue„ rint; & quos in aliquo ex hujusmodi ne„ fariis excessibus culpabiles repererint, in „ eos pro criminum qualitate, & circum„ stantiis severe animadvertant per condi„ gnas pœnas juxta memoratam Gregorii „ prædecessoris Nostri constitutionem, quam „ hic de verbo ad verbum pro inserta ha„ beri volumus: dantes etiam, si opus sit, „ & rursus concedentes facultatem, ne de„ lictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei in„ juriosum remaneat ob probationum defe„ ctum impunitum, jam alias in præfata „ constitutione tributam procedendi cum „ testibus etiam singularibus, dummodo præ„ sumptiones, indicia, & alia adminicula „ concurrant.

„ §. 2. Meminerint præterea omnes & „ singuli Sacerdotes ad confessiones audien„ das constituti teneri se, ac obligari suos „ pœnitentes, quos noverint, fuisse ab aliis, „ ut supra, solicitatos, sedulo monere juxta „ occurrentium casuum circumstantias de ob„ ligatione denuntiandi Inquisitoribus, seu „ locorum Ordinariis prædictis personam, „ quæ solicitationem commiserit, etiamsi Sa„ cerdos sit, qui jurisdictione ad absolutio„ nem valide impertiendam careat, aut so„ licitatio inter Confessarium, & pœniten„ tem mutua fuerit, sive solicitationi pœ„ nitens consenserit, sive consensum mini„ me præstiterit, vel longum tempus post „ ipsam solicitationem jam effluxerit, aut „ solicitatio a Confessario, non pro se ipso, „ sed pro alia persona peracta fuerit. Ca„ veant insuper diligenter Confessarii, ne „ pœnitentibus, quos noverint jam ab alio „ solicitatos, sacramentalem absolutionem „ impertiant, nisi prius denuntiationem præ„ dictam ad effectum perducentes delinquen„ tem indicaverint competenti judici; vel „ saltem se, cum primum poterunt, dela„ turos spondeant, ac promittant.

„ §. 3. Et quoniam improbi quidam ho„ mines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, „ vel alia indigna causa commoti, vel alio„ rum impiis suasionibus, aut promissis, „ aut blanditiis, aut minis, aut alio quo„ vis modo incitati, tremendo Dei judicio „ posthabito, & Ecclesiæ auctoritate con„ tempta, innoxios Sacerdotes apud Eccle„ siasticos judices falso solicitationis insimu„ lant: ut igitur tam nefaria audacia, & „ tam detestabile facinus metu magnitudi„ nis pœnæ coerceatur, quæcumque perso„ na, quæ execrabili hujusmodi flagitio se „ inquinaverit, vel per seipsum innocentes „ Confessarios impie calumniando, vel sce„ leste procurando, ut id ab aliis fiat, a „ quocumque Sacerdote quovis privilegio, „ auctoritate, & dignitate munito, præter„ quam a Nobis, nostrisque successoribus, „ nisi in fine vitæ, & excepto mortis ar„ ticulo, spe absolutionis obtinendæ, quam „ Nobis, & successoribus prædictis reserva„ mus, perpetuo careat.

§. 4. Demum magnopere cupientes a sa„ cerdotalis judicii, & sacri Tribunalis san„ ctitate omnem turpitudinis occasionem, „ & sacramentorum contemptum, & Eccle„ siæ injuriam longe submovere, & tam exi„ tiosa hujusmodi mala prorsus eliminare, „ &, quantum in Domino possumus, ani„ marum periculis occurrere, quas sacrilegi „ quidam dæmonis potius, quam Dei mi„ nistri, loco eas per sacramentum Creatori „ suo, ac nostro reconciliandi, majori pec„ catorum mole onerantes in profundum ini„ quitatis barathrum nefarie submergunt, „ nonnullorum Venerabilium Fratrum No„ strorum S. R. E Cardinalium, & aliquo„ rum in Theologia Magistrorum consilio „ desuper adhibito, accedentibus quoque ite„ ratis plurium Episcoporum supplicationi„ bus, hac nostra in perpetuum valitura „ san-

„ sanctione, quemadmodum a pluribus Episcopis per synodales suas constitutiones jam factum esse novimus, omnibus & singulis Sacerdotibus tam sæcularibus, quam regularibus cujuscumque ordinis ac dignitatis, tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis, & quovis privilegio, & indulto, etiam speciali expressione, & specialissima nota, & mentione digno suffultis, auctoritate apostolica, & nostræ potestatis plenitudine interdicimus, & prohibemus, ne aliquis eorum extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personæ complicis in peccato turpi, atque inhonesto contra sextum Decalogi præceptum commisso excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate, & jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla, atque irrita omnino sit, tamquam impertita a Sacerdote qui jurisdictione, ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existit; quam ei per præsentes has nostras adimere intendimus; & nihilominus si quis Confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis pœnam, a qua absolvendi potestatem Nobis solis, nostrisque successoribus dumtaxat reservamus, ipso facto incurrat.

„ §. 5. Declarantes etiam, & decernentes, quod nec etiam in vim cujuslibet Jubilæi, aut etiam Bullæ, quæ appellatur Cruciatæ sanctæ, aut alterius cujuslibet indulti confessionem dicti complicis hujusmodi quisquam valeat excipere, eique sacramentalem absolutionem elargiri; cum ad hunc effectum, & in hoc casu nullus Confessarius, utpote qui in hujusmodi peccati, & pœnitentis genere jurisdictione, ut præfertur, careat, & absolvendi facultate a nobis privatus existat, habendus sit pro Confessario legitimo, & approbato. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis præsertim, quæ nuncupantur Cruciatæ sanctæ, vel Jubilæi universalis, & plenarii, nec non quibusvis Ecclesiarum, & Monasteriorum, & Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roborati, statutis, & consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, aut alias quomodolibet concessis etiam iteratis vicibus approbatis, & innovatis: quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis habentes hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

„ §. 6. Volumus demum, ac præcipimus, ut omnes locorum Ordinarii tam præsentes, quam futuri pro tempore existentes in approbatione Confessariorum tam prædictam Constitutionem Gregorii Prædecessoris, quam præsentem hanc Nostram ab omnibus Sacerdotibus approbandis attente legi, & accurate observari curent, moneantque eos in Domino, atque hortentur, ut sacrum ministerium ipsorum fidei commissum summa animi innocentia, morum puritate, judicii integritate peragant, exhibeantque semetipsos, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei; memores præterea sint, se locum tenere, ac vices obire summi atque æterni Sacerdotis, qui sanctus, innocens, impollutus, per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, ut emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi. Sedulo igitur studeant, diligenterque caveant, ne quærentibus & pulsantibus eorum culpa cælum claudatur, ne deperditæ oves ad ovile dominicum redire properantes eorum manibus ferarum dentibus dilaniandæ tradantur, ne Prodigi Filii egentes, & saucii, ad cælestem Patrem revertentes nefaria eorum improbitate gravioribus peccatorum vulneribus dum adhuc in via sunt, confodiantur.

„ §. 7. Ut autem præsentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, seu earum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque Generalis in Monte citatorio, ac in Acie campi Floræ de urbe, ut moris est, affigi, & publicari, sicque publicatas, & affixas omnes, & singulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, & afficere, ac si unicuique eorum nominatim, & personaliter in-

„ tima-

„ timatæ fuissent : utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

„ §. 8. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ voluntatis, sanctionis, præcepti, mandati, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Kalend. Junii, Pontificatus nostri anno I.

II. QUÆST. I. *Denuntiari ne debent Confessarii sollicitantes masculos ad turpia?* RESP. Cardinalis Cozza refert Paulum V. declarasse an. 1612. ejusmodi sollicitantes denuntiandos esse vi constitutionis Pii IV. in hac quippe constitutione dicitur, qui sollicitaverit *aliquem pœnitentem*. Æque pœnitens est vir, ac mulier. Et ratio urget pro utroque sexu. Comprehenduntur etiam sollicitantes sive pro se, sive pro aliis, ut habetur §. 2. rescriptæ *Constit.*

III. QUÆST. II. *Denuntiandus ne est Confessarius qui chartam provocantem ad turpia mulieri confitenti legendam tradit?* RESP. Duas sequentes hac de re opiniones damnavit Alex. VII. n. 6. *Confessarius qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.* n. 7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.*

IV. QUÆST. III. *Sacerdotes qui fingunt se Confessarios, cum non sint, denuntiari ne debent, si sollicitent ad turpia?* RESP. Adfirmans sententia vera est, & colligitur ex §. 1. & 2. rescriptæ *Constit.* ubi omnes Sacerdotes absque limitatione comprehenduntur. Si tamen laici, vel clerici fingant se Sacerdotes, & sollicitent ad turpia, denuntiandi non sunt, ut communis sententia docet. Si tamen Confessarius per clericum, aut laicum sub larva confessionis sollicitaret, denuntiandi essent vi aliarum constitutionum.

V. QUÆST. IV. *Quem sensum hæc verba, in actu sacramentalis confessionis, vel ante, vel immediate post, præferunt?* RESP. Qui intra spatium inceptæ confessionis usque ad finem inclusive sollicitant, denuntiandi juxta omnes sunt. Disputant super aliis duabus particulis *immediate ante, vel post*. Missis cavillationibus verba hæc non physice, sed moraliter accipienda sunt. *Immediate ante* significat, si quis mulierem paratam ad confessionem, aut confessionem petentem, quamque post accessuram nosceret, provocaret ad turpia, sollicitaret *immediate ante confessionem*, licet aliquod spatium interflueret antequam confiteretur. *Immediate post* sollicitaret, si peracta confessione, vel mulieri chartam ad turpia incitantem traderet in Ecclesia legendam, aut verbis obscænis provocaret; si ad domum mulieris accederet, vel in itinere comes sollicitaret, denuntiandus esset.

VI. QUÆST. V. *Quem sensum hæc verba, vel occasione, vel prætextu confessionis, produnt?* RESP. Occasio, & prætextus duo sunt diversa. *Occasione confessionis* sollicitare quis dicitur qui reipsa ex ipsa confessione ansam sollicitandi arripit ad turpia. Prætextus vero confessionis tunc est, quando quis simulat & fingit confessionem, ut inde provocare ad venerem queat. Variis modis nefarius Confessor sollicitare ad turpia confessionis occasione valet. 1. expressa impudentia. 2. dum intelligit pœnitentem luxuriæ flagitia confitentem, & ad venerem proclivem, eam signis, gestibus, suspiriis, aliisque indiciis concitat ad libidinem. Hi juxta omnes sunt denuntiandi. 3. Cum ex notitia acquisita in confessione propensionis ad venerem, occasionem nanciscitur eam provocandi paulo post confessionem, dummodo persona sollicitata prudenter judicare queat hanc sollicitationem oriri ex notitia habita in confessione. Quare circumstantiæ spectandæ sunt.

VII. *Prætextu confessionis* sollicitat Confessarius qui mulierem invitat ad confessionem, eamque in Ecclesiæ janua expectat, ibi, nulla confessionis mentione facta, ad venerem incitat. Mulier, præmissa conventione de peccato carnis patrando cum Sacerdote, illum domum vocat, & ut domesticos eludat propter executionis difficultatem, ægrotam se fingit, & prætextu confessionis simul commiscentur. Iste denuntiandus est.

VIII. Mulier accedit ad Confessarium dicens se velle crastina die confiteri. Illam iste

iste extra confessionale sollicitat, quin confessionem simulet. Hic est ne denuntiandus? Vera sententia adfirmat. Similiter denuntiandus esset ille Confessarius qui mulieri dissuaderet confessionem, ut securius illam concitaret ad venerem. Omnes quoque qui in confessionali absque confessione vera, aut simulata sollicitant, denuntiandi sunt, sicut & illi qui adstantes mulieres expectantes confiteri, nutibus, aut signis sollicitant. Qui in Religiosorum capellis, seu cellulis, ubi confessiones audiuntur, sollicitant ad turpia, denuntiandi sunt, etiamsi nec audiant, nec simulent confessionem. In ceteris aliis locis non deputatis ad confessiones audiendas, tunc solum denuntiandi sunt, quando Confessarii aut reipsa audiunt, aut simulant audire confessiones, si ad turpia sollicitent.

IX. Qui non ad turpia, sed ad alia crimina, puta furtum, homicidium, sollicitarent, essent denuntiandi ex aliis decretis latis adversus suspectos de hæresi. Ut sollicitantes denuntientur, non requiritur quod actus quo provocant ad turpia, sit natura sua mortalis; sed sat est quod ex circumstantia loci, temporis, & administrationis sacramenti talis sit. Similiter denuntiandi sunt Confessarii qui in dictis locis turpes sermones habent cum pœnitentibus, ut colligitur ex clausula constitutionis: *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint*. Innumeri sunt modi, quibus lupi isti rapaces inficere, & devorare Christi oves solent. Nec eos numerare expedit. Quisque ex circumstantiis deprehendere eos valet.

X. Verba dubia in meliorem partem sunt interpretanda, præsertim dum Confessarius est notæ probitatis. Cuilibet etiam cautissimo excidere verba dubia queunt. Quare cavendum est ne dum iniquorum pravitas coercenda curatur, innocentum & proborum hominum fama maculetur. Dum Confessarius sollicitatur, si consentiat, denuntiandus est.

XI. Quamquam in omnibus aliis delictis præmittenda sit correctio fraterna; quando tamen delicta sunt contra bonum publicum, ut sunt delicta ejusmodi, & hæreses, prætermissa correctione denuntiari debent. Quare Alexander VII. declaravit an. 1660. denuntiandos esse sollicitantes, non præmissa correctione fraterna. Non solum persona sollicitatæ, sed etiam, qui vel casu audierunt Confessarium sollicitantem, vel ab ipsa persona sollicitata, nisi hæc implere onus suum velit, denuntiare tenentur. Personæ sollicitatæ ipsæ comparere ad tribunal debent: quæ per epistolam denuntiant, proprium nomen & cognomen scribere debent. Si puellæ, & matronæ nobiles non audeant adire vel Inquisitorem, vel Episcopum, id agere per internuntium, nempe per Confessarium valent. Eligatur aut Inquisitor, aut Episcopus, prout melius expedit denuntiationis fini. Ad pœnas quod attinet contra calumniatores, & falsos denuntiatores lege rescriptam *Const.* BENEDICTI XIV.

MONITUM

AD CONFESSARIOS.

I. Breviter de sacramento Pœnitentiæ disputatum. Vos o Confessarii doctrina, zelo, vigilantia supplete quæ ego vel brevitatis studio, vel inscitia, & ignorantia prætermisi. Duo recordari vobis magnopere interest. Unum quod nisi vos ipsi conscientiæ vestræ vineam sedulo excolueritis, ex eadem evulsis spinis, vepribus, & tribulis; nisi inordinatos animi motus moderari; superbiam, ambitionem refulgendi in hac mundi scæna compescere; nisi mundi oblectamentis, illecebris, & præstigiis renuntiare satageritis; nisi ipsi casti, mortificati, humiles, devoti fueritis; frustra ex librorum lectione regulas & artem alias regendi animas addiscetis. Mementote, Ven. Magistr. Avila docere vix e mille, & S. Franciscum Salesium vix e decem millibus unum Confessarium optimum, & necessariis dotibus ornatum reperiri. Si talia ego scriberem, quæ non intorquerentur in me maledicta? At rogo vos ut sæpe mente revolvatis ejusmodi documenta, & illud S. Thomæ de Villanova: *Quid Ecclesiam Dei hodie perdit, nisi Confessariorum & Pastorum blandiens adulatio?* Christianorum reformatio a cura vestra potissimum pendet, & in primis ab Episcopis, de quibus infra.

II. Alterum Christi documentum vobis serio meditandum propono, quod habetur Matth. 13. *Cum autem dormirent homines venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.* Initio zizania non distinguebantur a tritico, sed eidem simillima erant. Heinc est quod servis eadem eradicare cupientibus: *Vis imus, & colligamus ea?* prohibuit Christus inquiens: *Non, ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis simul & triti-*

triticum. Usque dum nova quædam sistemata moralis doctrinæ disputantur in scholis, similia apparent veritatis grano. Tot speciosis distinctionum, & cavillationum fucis & lenociniis incrustantur, ut a tritico vix discerni zizania queant. Verum enim vero cum fructus pariendi sunt, tunc refulget veritas, & falsitas zizaniorum suas effundit tenebras.

III. Quo hæc tendunt? Ecce. Novum opinandi modum *lib.* 1. vobis exposui, plurimis implicatum subtilissimis sophismatis, & blandis delinitum speculationibus. Imperitis, & hebetioris aciei lectoribus triticum veritatis, & a falsitate zizaniorum non omnibus forte perspicue distinctum apparuit. Fructus illius opinandi modi, teste Pontifice summo, a simplici veritatis evangelicæ grano alienos per omnes hactenus scriptos libros, & præsertim in hoc undecimo ipsi vidistis, & manibus fere tetigistis. Quam sit justificationis christianæ imago, quam nonnulli Casuistæ depingunt, ab imagine quam S. Paulus, & omnes Evangelistæ delineant, diversa, ipsi vidistis, tum in dolore concepto ex timore alicujus ægritudinis, carcerationis, & infamiæ, tum in proposito versatili, & inconstanti, tum in contrarietate doctrinarum *favorabilium*, & *non favorabilium*. Fructus istos vidistis.

IV. Oculos convertite in ultimos, & visibiliores fructus, nempe in Christianorum mores. Ipsi spectatis amasios & amasias, debitores morosos, feneratores, perjuros, vanitatum, ambitionis, pomparum sectatores turmatim ad sacramenta accedere. Quænam morum reformatio? Veritatis triticum, sacramenta Christi suos pariunt fructus, & quidem uberrimos. Ipsi itaque judices sedete, & sententiam dicite num zizania falsitatis immixta sint veritatis grano.

V. Interim huic libro finem imponat doctissimus & piissimus Jesuita Cardinalis Bellarminus, qui epistola ad nepotem suum hæc scribit: *Si quis velit in tuto salutem suam collocare, is animo debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid* MULTI (N. B.) *hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino* TUTIOREM *partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla* UTILITATE *temporali* (N. B.) *proposita, ad* MINUS *tutam declinare. Agitur enim de summa rei, cum de salute æterna tractatur. Et facillimum est* (N. B.) *conscientiam erroneam aliorum exemplo induere*. Hæc meditamini o Confessarii.

LIBER XII.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS: DE SIMONIA, & BENEFICIIS.

DISSERTATIO I.

De extrema Unctione, & Ordine.

CAPUT I.

Propositiones damnatæ, & laxæ recensentur, quæ reliqua tria sacramenta extremæ unctionis, ordinis, & matrimonii respiciunt.

§. I.

Theses proscriptæ ab Alexandro VII., & Innocentio XI.

Alexander VII. damnavit sequentes.

22. N*On est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

40. *Est probabilis opinio quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

Innocentius XI. proscripsit infrascriptas.

9. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.*

45. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.*

46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quam res spiritualis.*

47. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc* digniores *non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo;*

sitivo ; vel secundo , locutione minus propria ponit digniores, *ut excludat indignos, non vero dignos ; vel tandem loquitur tertio , quando fit concursus*.

50. *Copula cum conjugata , consentiente marito , non est adulterium ; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum*.

§. II.

Propositiones laxæ quorumdam Casuistarum.

DEstinaveram nullas de matrimonio rescribere laxas opiniones, quod sint adeo fætidæ, & horrendæ, ut legi sine scandalo vix possint. Verum quia hæretici nobis improperant, a Casuistis catholicis multa propudiosa defendi ; & præsertim impius Petrus Bail plura eorum quæ docet hoc in genere Thomas Sanchez, exaggerat : idcirco paucas aliquas rescribam, ut calumniantium hæreticorum ora obstruam, intelligantque, minime quorumdam Casuistarum laxitatis paradoxa a gravioribus Theologis probari.

I. P. Claudius La-Croix *Lib. 3. part. 2. n.* 1000. „ Gobat *n.* 10. putat in Germania „ licitum esse in Monasteriis per famulos „ vendere vinum & panem : id enim pro„ prie non esse habere tabernam , aut ne„ gotiari, sed sua vendere transeuntibus. "

II. PP. Salmanticenses *tr. 19. c. 1. pun.* 4. *n.* 55. „ Dicendum igitur est, necessario re„ quiri ad contractum emptionis , & ven„ ditionis quod traditio pecuniæ , vel alte„ rius rei temporalis fiat ex voluntate dan„ di illam ut pretium, seu commensurandi „ illam cum re spirituali , tantique æsti„ mandi ; quod fit per contractum onero„ sum : hac tamen seclusa prava voluntate, „ *etiamsi temporale detur animo consequendi* „ *spirituale*, non ut pretium onerosum, sed „ gratis , vel ex gratitudine , aut benevolen„ tia, etiam cum aliqua antidoralis obliga„ tionis impositione , nulla simonia commit„ titur , sive munus ante collationem rei „ spiritualis conferatur, sive post ipsam, si„ ve simul cum ipsa. "

III. Iidem Salmant. *ibid. n.* 56. „ Si ali„ quis resignet beneficium in manibus Præ„ lati, vel in favorem alterius , *sed cum eo* „ *animo, spe, & intentione* ut alter ex gra„ titudine & antidorali obligatione, mune„ ribus, donis, & obsequiis correspondeat, „ alias sine tali spe non resignaturus ; sed „ neque intendens illum alia obligatione „ *præter antidoralem* obligare, nec pacto alio „ oneroso , aut conventione interveniente, „ quo alium *rigorose* obligare intendat ; non „ erit simonia. "

IV. Iidem Salmant. *ibid.* „ Idem est de „ eo qui beneficium in manu Prælati , vel „ in favorem alterius resignat ea spe & in„ tentione ut aliud pinguius ab Episcopo si„ bi conferatur, aliter non resignaturus ; si „ Superiorem non alia, præter antidoralem, „ obligatione astrictum relinquere intendat. „ Idem est in similibus casibus. Valentia „ §. 3. Sotus *art.* 2. Rodriquez *cap.* 58. Pa„ laus *punct.* 4. Suar. Ugol. Sanch. Diana, „ Less. Layman *loc. cit.* . . qui etiam ad„ dunt, id verum esse, *etiamsi dictam spem* „ *verbis, vel scripto exprimat Superiori* : quia „ quod optare licet, etiam verbis exprime„ re licet ; & etiam licitum est petere ab „ alio quod ex naturali obligatione tene„ tur. "

V. Iidem Salmant. *ibid. c. 2. punct. 7. n.* 49. „ Hinc etiam honestatur quod Mona„ steria nobilium Monialium pinguiorem „ dotem, & majorem summam pro ingres„ sæ sustentatione exigant : quia quo sunt „ Monasteria celebriora , majores sumptus „ habent , & sic major summa , ut dos, „ pro ingressura assignatur. "

VI. Iidem Salmant. *ibid. n.* 50. „ Cete„ rum si præter dotem sustentationis am„ plius reciperent, aut peterent Moniales, „ vel quia ingressura est minus nobilis, *vel* „ *deformis , vel alia infamia , vix excusari* „ *posse* a simonia, inquit Sanchez *lib. 2. c. 3. dub. 22. n.* 7. quod verum judicamus, *nisi* „ *forte* (N. B.) *inde Monasterio aliquod de*„ *trimentum eveniat vel in honore , vel in* „ *aliis rebus temporalibus : quia hoc compen*„ *sari per incrementum dotis licite potest* ; sic„ ut in matrimonio supra diximus compen„ sari æqualitatem nobilitatis , vel alterius „ rei inter conjuges per assignatæ dotis au„ ctarium. "

VII. Iidem Salmant. *ibid.* „ Hinc libe„ ratur a simonia quod apud nostras Mo„ niales frequenter contingit , nimirum quod „ ut recipiatur vigesima prima , quæ apud „ nos dicitur *la veinte y una* , major dos „ exigitur : ut duo sorores vel tres reci„ piantur in eodem Monasterio, *adhuc ma*„ *jor summa* requiritur , nisi aliis superex„ cellentibus qualitatibus sint ornatæ : ut „ viduas admittant , *exigitur etiam ut dos* „ *augeatur*. Etenim in priori casu intendi„ tur reddere ingressum difficilem : quia cum „ ex *sanctissima virgine M. N. sancta The*-

„ *resia*

„ *vesia* habeant Moniales nostræ ut solum „ sint viginti &c. . . . In aliis duobus casibus eadem ratione major dos exigitur, „ ut difficilior sit talis ingressus &c. “

VIII. Iidem Salmant. *ibid. n.* 53. „ Si „ Monasterium etiam ditissimum a recipiendis exigat *ex pacto* pecuniam pro sustentatione, nec ex jure divino, nec ex positivo simoniam committit. “

IX. P. Nicolaus Mazzotta *tr.* 3. *disp.* 5. *cap.* 3. *pag.* 235. „ Si autem des aliquid intercessori sive mediato, sive immediato, „ non quidem pro intercessione, sed pro „ labore, lucro cessante, damno emergente, dispendio temporis &c. in eundo & „ redeundo; non est simonia, quia ista sunt „ quid temporale omnino extrinsecum. Croix „ *n.* 91. & alii communiter. “

X. PP. Salmant. *tr.* 19. *c.* 4. *punct.* 3. *n.* 22. „ Emens beneficium non facit injustitiam, sed patitur: debebat enim gratis „ accipere quod dato pretio accipit; & tantum peccat contra religionem, cujus transgressio non obligat ad restituendum. Nec „ etiam beneficium conferens peccat contra „ justitiam, aut ex jure divino invalidam „ facit collationem. “

XI. P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *c.* 4. §. 4. *n.* 5. „ Assero secundo, omnia beneficia, sive majora, ut Cardinalatus, & „ Episcopatus, sive minora, ut Canonicatus, & Capellania, sive curam animarum habentia, ut Abbatia, & Parochia, „ sive non habentia, ut prædictus Canonicatus, & Capellania, & cetera beneficia „ quæ simplicia nominantur, abstrahendo „ ab his quæ dantur in concursu (de quibus mox num. 14.) assero, inquam, satis esse ad evitandum mortale, si conferantur dignis, & idoneis, esto prætermittantur digniores, vel dignissimi. “

XII. P. Filliucius *tr.* 41. *in Append. c.* 4. *n.* 18. „ Dico quinto, sententiam quæ censet, satis esse dignos eligere ad beneficia „ quæ non dantur in concursu, esse probabilem ex Tridentino *sess.* 7. *c.* 3. *de ref.* „ dicente: Conferantur dignis: & universali æstimatione in creatione Beneficiariorum, & Cardinalium, Episcoporum Abbatum &c. qui si inter dignos habeantur, „ laudatur elector, & electio: non laudaretur autem communiter, si mala esset, „ & peccatum mortale. “

XIII. P. Tamburinus *loc. cit. n.* 8. „ Cum „ immediate antea Concilium videatur esse „ contentum de dignis, vel primo videtur „ per hoc *digniores* non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto „ comparativo pro positivo: vel secundo locutione minus propria ponit *digniores*, ut „ excludat indignos . . . vel tandem tertio „ loquitur, quando fit concursus. “

XIV. P. Thomas Sanchez *lib.* 2. *disp.* 15. *n.* 5. „ Probabile est valere dispensationem „ Pontificis *in matrimonio rato* absque justa „ causa concessam . . . Et ratio est, quia „ est probabile indissolubilitatem talis matrimonii esse de jure humano. “

XV. Salmanticenses *tr.* 9. *c.* 1. *pun.* 6. *n.* 83. „ Sponsalia faciunt licita oscula, & amplexus inter sponsos. “

XVI. P. Thomas Sanchez *lib.* 3. *disp.* 18. *n.* 29. „ Limitant aliqui hanc sententiam, „ nisi adirent ea loca in fraudem decreti „ Tridentini, ut ibi possent libere absque „ Parocho, & testibus matrimonio copulari: tunc enim ajunt esse invalidum . . . „ Ceterum displicet mihi hæc limitatio, & „ credo, licet adirent eo fine ut possent libere absque Parocho, & testibus contrahere, esse ratum matrimonium. Primo. „ Nam qui utitur jure suo, non potest dici fraudem committere, ut ea ratione effectus impediatur. “

XVII. Idem Sanch. *loc. cit. disp.* 38. *n.* 7. „ Tertia conclusio. Culpa venialis est ea „ verba (*Ego conjungo vos &c.*) omittere . . . Probatur: quia materia non est „ gravis, cum ea verba non sint forma sacramenti, *nec pertineant ad solemnitatem magni momenti*, nec includant mysterium „ magnæ significationis. Præterea quia quamvis Tridentinum utatur verbis præceptivis, at sub illo præcepto non continetur „ tantum ut Parochus ea verba proferat, „ sed alia magni momenti, nempe ut præmittantur denuntiationes, & ut matrimonium celebretur coram Parocho & testibus, ut habeat librum &c. “

XVIII. P. Viva *q.* 4. *art.* 4. *n.* 6. „ Benedictio nuptiarum *non videtur* esse res „ gravis, nec VALDE CONGRUENS PROGRESSUI MATRIMONII. Etenim benedictio nuptialis non est sacramentum, sed „ quoddam sacramentale, nec tanti momenti, quanti sacramentalia quæ Baptismo præmittuntur. Quamvis autem non „ vacet culpa veniali illam simpliciter omittere sine ulla causa contra usum & consuetudinem Ecclesiæ; nihilominus *probabile* est nullam esse culpam ex justa causa, videlicet ratione temporis feriati, in

„ Adventu, aut Quadragesima consummare „ matrimonium ante benedictionem Ecclesiæ, cum videatur esse consilium, non „ præceptum illam præmittere. "

XIX. PP. Salmanticenses *tract. 9. cap. 14. punct. 3. num.* 41. „ Ex quo inferunt fere „ omnes Doctores nostræ sententiæ, & inferri ex illa testantur Sanchez *lib. 8. disp.* „ 25. *a n.* 12. & Palaus loco proxime citato, quod si talis dispensatio remittatur „ Episcopo, & ille, antequam expediat „ eam, interroget contrahentes, an copula „ inter eos incestuosa sit habita: *possunt* ipsi „ negare, etiamsi præstito juramento interroget: quia talis interrogatio est superflua, & juridice in tali re non interrogat; & sic non tenentur juxta illam respondere, sed asserere non fuisse inter eos „ copulam, &, ne veritati contraveniant, „ in mente retinere possunt, *ne tibi dicamus*. Immo etiamsi in rescripto Pontificis veniat illa clausula: *Nisi copula inter eos fuerit habita*: quia intelligitur de publica, non de secreta. "

XX. P. Patritius Sporer *par. 4. c. 2. sec. 1. n.* 428. „ Aliud est consensus, & complacentia in copulam cogitatam ut præsentem, & delectationem actualem veneream „ ex tali copula cogitata actu in appetitu „ sensitivo, & partibus venereis consequentem; quod est sponsis de futuro, & viduis de præterito mortaliter illicitum, & „ solis conjugibus licitum est. *Aliud est consensus & complacentia in copulam cogitatam ut futuram, & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando consecuturam; quod sponsis illicitum non est. Cum enim ex ipsis sponsalibus contractis, velut jure inchoato, talis copula, & delectatio sit aliquando futura, non debent de ea contristari, vel eam aversari; sed licite in eam consentire, complacere, vel gaudere de ea possunt; cum nihil aliud sit quam gaudere de spe boni futuri, quæ spes præsens, & licita est. Ita cum plurimis Sanchez, Diana*, &c. "

XXI. P. Thomas Sanchez *lib. 1. disp. 2. n.* 5. „ Secundum communem sententiam „ liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eo quod sponsalia sunt initium quoddam matrimonii, ac proinde „ concedunt jus utendi *voluptate præambula matrimoniali*. Ergo per sponsalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius usus „ concederetur; & consequenter violans hoc „ jus per fornicationem, reus erit ultra fornicationem injustitiæ admissæ, necessario „ aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis. "

XXII. Salmanticenses *tr. 9. c. 15. punct. 6. n.* 91. „ Utrum inter sponsos de futuro sint „ licita oscula, amplexus, tactus, verba „ amatoria &c. extra pollutionis periculum? „ Respondetur, quod si tales actus ad captandam voluptatem fiant, erunt peccata „ venialia . . . si ob signum amoris, nullum erit peccatum, dummodo sponsalia „ inter eos sint absoluta; non vero si conditionata fuerint. Ratio est, quia sicut „ sponsalia sunt *inchoatio quædam* matrimonii, sic etiam liciti sunt in illo statu actus „ qui quodammodo sunt copulæ inchoatio „ & initium. Sanchez *lib. 9. disp.* 46. Aversa, Diana . . . Bonacina, Azor. "

XXIII. Tamburinus *lib. 7. c. 3. n.* 61. *pag. mihi* 193. „ Sponsis de futuro valde probabiliter sine peccato licent quædam amoris signa, qualia sunt oscula, tactus, aspectus pudici, ac locutiones amatoriæ *etiam propter delectationem in illis residentem*, sed sine periculo pollutionis, vel „ consensus in illam, vel in copulam; at „ nullo modo impudici. Ita Thomas Sanchez . . . . *Unam excusationem invenio in sponsos eas actiones pudicas exercentes cum pollutionis periculo prævisio, sed non intento, & sine periculo consensus in illam. Nam si in occasione esset ut* INURBANUS *haberetur, si ab illis abstineret, posset eas usurpare: quia jam adest rationabilis excusatio*. "

XXIV. P. Georgius Gobat *tr.* 10. *n.* 671. „ Certum est apud omnes DD. oscula, tactus, amplexus non impudicos licite fieri „ inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriæ in signum benevolentiæ ad conciliandum & fovendum mutuum „ amorem in ordine ad matrimonium. Ita „ loquitur Perez. Et quidem sunt ob finem „ prædictum licitum liciti hi actus, *licet adsit periculum pollutionis*, modo non sit periculum consensus in veneream delectationem. "

XXV. P. Thomas Sanchez *lib. 9. disp.* 46. *n.* 48. „ Oscula & amplexus, aliique tactus „ non impudici excusantur a culpa mortali „ inter sponsos de futuro ratione contractus „ sponsalium inter ipsos initi. Ratio est, „ quoniam sicut matrimonium ipsum cohonestat copulam; ita sponsalia, quæ quoddam matrimonii initium sunt, cohonestare debent hujusmodi tactus, *qui inchoatio quædam sunt copulæ*: præsertim quia sic

„ magis

„ magis fovetur amor in ordine ad matri-
„ monium . . . *num.* 49. Atque hæc con-
„ clusio vera est, quamvis sponsi *intendant*
„ *eam delectationem* sensitivam quæ ex ipsis
„ amplexibus, & osculis oritur. Quia spon-
„ salia, quæ matrimonii initium sunt, ex-
„ cusant a mortali hanc delectationem, quæ
„ copulæ inchoatio est; & in omnino solu-
„ tis esset culpa mortalis. "

XXVI. P. Gobat *tr.* 10. *n.* 672. „ San-
„ chez *loc. cit. n.* 49. utitur quidem nomi-
„ ne delectationis *sensitivæ*, sed per hanc
„ *certo* intelligit *venereάm*, ut patet ex *n.* 5. . . .
„ Fateor tamen, non raro fieri ut Confes-
„ sarius cogatur in praxi supponere senten-
„ tiam *Sanchezii*, nisi velit tales sponsos
„ dimittere *sine absolutione*, utpote quibus
„ ægre persuadebit *aut* illos amplexus, o-
„ scula &c. esse mortalia, aut agnoscentes
„ esse mortalia, forment propositum se emen-
„ dandi. "

XXVII. Salmanticenses *tr.* 9. *c.* 15. *pun.* 4.
num. 41. „ Quod verum esse asserit *Sanchez*
„ cum *Aversa*, & *Navar. etiam ante contra-*
„ *ctum matrimonium*, si videat ignorantia
„ invincibili velle ad illud accedere, cre-
„ datque quod ejus admonitioni non acquie-
„ scet; sed læsa conscientia contracturam
„ quæ bona fide contraheret, *vel magna dif-*
„ *ficultate*, & scandalo a tali matrimonio
„ recessuram. Prudenter igitur Confessarius
„ tunc sileat, *immo tacere tenetur*, inquit
„ Sanchez num. 7. *etiamsi ignorantia sit ju-*
„ *ris divini*, propter eamdem rationem. "

XXVIII. P. Claudius La-Croix cum Go-
bat ultra pergit *lib.* 6. *par.* 3. §. 3. *num.* 541.
„ Quamvis prævideatur quod monitio sit
„ profutura, si tamen conjuncta sit cum
„ gravissimo incommodo alterius, v. g. pro-
„ lium, Confessarius non tenetur monere,
„ *sed potest permittere* eos in bona fide. Go-
„ bat *a n.* 57. iterumque *n.* 3. & Sporer. "

XXIX. P. Georgius Gobat *tr.* 7. *n.* 315.
„ Quid faciet Confessarius, si videat pœni-
„ tentem ex invincibili ignorantia obno-
„ xium v. g. mollitiei, cujus gravitatem
„ edoctus ob habitum pravum vix abstine-
„ bit? His verbis proposita fuit illa quæ-
„ stio, applicataque huic peculiari vitio,
„ cum posset pluribus. Respondi autem ex
„ scriptis illo *cit. cap.* 37. *n.* 61. Si, probe
„ consideratis circumstantiis illius pœniten-
„ tis, omnino judicetur *nihil plane profutu-*
„ *ram monitionem*, sed cognito a se com-
„ mitti grave scelus, nihilo rarius patratu-
„ rum illud quam fecit ignarus turpitudi-
„ nis tantæ; coram Deo DISSIMULANDAM
„ ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS. "

XXX. Idem Gobat *ibid. num.* 317. „ Et
„ vero non semel didici, esse qui inculpa-
„ biliter ignorarent mortalem malitiam hu-
„ jus flagitii. Igitur, practice loquendo,
„ non tam quærendum est de illo qui pla-
„ ne nunquam peccatum illud omittet ob
„ cognitam turpitudinem, quam de illo so-
„ lo *qui vix omittet*, *seu vix abstinebit*, ut
„ loquuntur illæ litteræ, idest qui quando-
„ que, etsi rarissime, abstinebit, sicut, proh
„ dolor! gemunt Confessarii se nactos com-
„ plures hujus fædissimi simul & fætidissi-
„ mi furfuris. *De hoc quoque censeo intelli-*
„ *gendam sententiam D. Augustini. Morali-*
„ *ter enim non tam prodest quam obest* ILLA
„ MONITIO, *quæ tantum* impediret sex,
„ octo, decem peccata formaliter mortalia,
„ causabit autem ducenta, trecenta itidem
„ mortalia. "

XXXI. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *par.* 3.
n. 299. „ Qui probabiliter putat matrimo-
„ nium esse validum, licite petit debitum:
„ tum quia est possessio pro illo, tum et-
„ iam quia aliquis potest hic, uti & ali-
„ bi, sequi sententiam probabilem . . . *Ad-*
„ *ditque* Aversa, *etiamsi opinio pro invalidi-*
„ *tate esset* PROBABILIOR; *& hoc est confor-*
„ *me dictis lib.* 1. *a n.* 268. *de licito usu opi-*
„ *nionis probabilis*. "

XXXII. P. Dominicus Viva *de sacram.*
„ *Matrim. q.* 7. *art.* 3. *n.* 9. *pag. mihi* 133.
„ Demum, si alter habeat opinionem pro-
„ babilem de nullitate matrimonii, & si-
„ mul habeat opinionem probabilem de ejus
„ valore, licite potest petere, & reddere;
„ cum possit amplecti alterutram opinio-
„ nem probabilem quam mavult, etiamsi
„ una sit probabilior quam altera. "

XXXIII. P. Claudius La-Croix *lib.* 3. *p.* 3.
n. 302. „ Si matrimonio bona fide contra-
„ cto superveniat dubium de valore, & post
„ inquisitionem nil resciri, nec dubium de-
„ poni possit; *prima sententia*, quam tenet
„ S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoni-
„ nus, P. Soto, Ledesm. Val. Vasq. Azor.
„ Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. Avers.,
„ & alii 17. cum Schild. dicit, posse qui-
„ dem reddere debitum, sed non petere,
„ quia id videtur esse decisum cap. *Inquisit.*
„ de senten. excomm. . . . *Secunda sen-*
„ *tentia* D. Sot. Veracrux, Vict. Lopez,
„ Suar. Con. Laym. Bon. Reg. Less. Lorc.
„ Bress. Lug. Bos. Bardi, Sanch. Dian. Di-
„ castil. Terill. Carden. dicit, posse etiam

„ petere debitum . . . atque hæc ſecunda „ ſententia videtur, ſaltem ſpectata ratio„ ne, eſſe probabilior. “

XXXIV. P. Dominicus Viva *q.* 7. *art.* 1. *n.* 3. „ Quæritur ſecundo, quo tempore ſit „ illicitus actus conjugalis? Reſpondeo, non „ eſſe illicitum diebus feſtis, aut jejunii, „ *nec die communionis*, nec quo tempore uxor „ eſt gravida, aut prolem lactat, aut *men*„ *ſtruum patitur*, nec ante benedictiones nu„ ptiales; quamvis conſilium ſit iis tempo„ ribus abſtinere. “

XXXV. P. Patritius Sporer *par.* 4. *cap.* 2. *ſect.* 3. §. 3. *n.* 490. *pag.* 356. „ Et ſi enim „ uxor ſciat maritum *ſolere* copulam abrum„ pere, & ſemen effundere, non tamen pec„ cat nec *petendo*, *nec reddendo*, dummodo „ ipſa non conſentiat, nec cooperetur: quia „ non ſequitur ex actione uxoris, ſed præ„ ciſe ex malitia viri. “

XXXVI. P. Antoninus Diana *part.* 3. *reſol.* 37. „ Quidam inchoabat copulam cum „ uxore, & poſtea ob morbi periculum de „ ejus conſenſu retrahebat; verum ex hoc „ aliquando ſequebatur pollutio. Quæſitum „ a me fuit, an talis actus eſſet licitus? „ *Reſpondi affirmative*. “

XXXVII. P. Sporer *loc. ſup. cit.* „ Inſu„ per ceſſante omni periculo pollutionis in „ utroque conjuge, conjuges mutuo conſen„ ſu inchoatam copulam abrumpentes, *ne* „ *proles generetur*, ſive ob inopiam, ſive ob „ aliam cauſam, non peccare mortaliter, „ docent Doctores ſatis communiter. “

XXXVIII. Idem Spor. *ibid.* „ Qui (DD.) „ id etiam ab *omni culpa* excuſant, quando „ juſta cauſa ſubeſt; v. g. ob paupertatem, „ ne multiplicetur proles *ex una parte*, *ex* „ *altera vero parte ad ſedandam aliqualiter* „ *concupiſcentiam*, *&* *incontinentiam vitan*„ *dam*. “

XXXIX. P. Thomas Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 17. *n.* 5. „ Quod ſi vir in ſuperficie tantum „ vaſis præpoſteri uxoris fricaret ſua veren„ da, vel in os ejus intromitteret, ceſſan„ te omni pollutionis periculo, non crede„ rem eſſe mortale. “

XL. PP. Salmant. *tr.* 10. *cap.* 8. *punct.* 4. *n.* 52. „ Sed nos cum hac diſtinctione ad „ difficultatem reſpondemus, & propoſitio„ nem damnatam, prout ad nos attinet, „ explicamus. Quod ſi fuga nec periculoſa „ eſt, *nec ignominioſa aggreſſo*, irregularita„ tem incurret aggreſſorem occidendo, ſi „ fugiendo poſſet ſuum damnum evitare: „ quia in hoc *fas non eſt* &c. ut inquit Pon„ tifex. *Si vero ſit ignominioſa illi*, *ut ſi vir* „ *nobilis*, *aut miles eſſet*, *quibus indecorum* „ *eſt fugam capere*; poteſt reſiſtere invaſo„ ri, & *fas eſt* illum occidere non exceden„ do moderationem ſuæ inculpatæ tutelæ. “

XLI. Iidem Salmant. *ibid. n.* 54. „ Sci„ mus autem *Dianam* . . . . & *Filliucium* „ *tr.* 20. *cap.* 5. *num.* 133. aſſerere, quod ſi „ Clerico, aut Religioſo in aliquo eſſet fu„ ga ignominioſa, poſſet ſe defendere, nec „ incurreret irregularitatem, ſi invaſorem „ occidat. Et addit *Leander* tr. 2. diſp. 12. „ q. 38. quod Clerici, aut Religioſi regu„ lariter, & abſolute *nullo modo* tenentur „ fugere, ut evitent conatum injuſte inva„ dentis; ideoque ſi occidant defendendo „ ſe, non fieri irregulares: quia regulari„ ter loquendo fuga in ipſis inveniri non „ poteſt quæ *aut indecora non ſit*, *aut da*„ *mnoſa*, aut periculoſa. Scimus etiam Fil„ liucium *num.* 135. ſenſiſſe, quod etiam il„ le qui cauſam ſua culpa invaſori dedit, „ ſi non prævidit damnum futurum, poſſet „ invaſori reſiſtere, abſque eo quod incur„ reret irregularitatem, eum occidendo, „ tametſi fugiendo ſe liberare poſſet. Sci„ mus etiam, *Fagundez*, & ex illo *Lean*„ *drum tr.* 2. *diſp.* 12. *qu.* 36. dixiſſe, nobi„ les, aut milites, qui *etiam abſque* nota „ fugere poſſent, poſſe licite invadenti re„ ſiſtere: quia ex ſe fuga nobilibus, aut „ militibus ſemper ignominioſa eſt, & per „ accidens eſt quod in tali caſu non ſequa„ tur: & addit idem *Leander pluribus cita*„ *tis quæſt.* 37. quod etiam *homines ignobi*„ *les*, *aut mechanici*, qui fugam *ſine pericu*„ *lo* poſſent capere, licite invaſori reſiſterent, „ *nec* fierent irregulares occidendo: quia „ omni genere perſonarum fugere eſt infa„ mia, quam omnes vitare tenentur. “

Hæc ex Salmanticenſibus reſcribere volui, ut ſemper luculentius appareat, quam ſit putida, & inaudita impoſtura illa quam nonnulli fabulatores apud imperitum vulgus diſſeminant, me truncatas & minus ſincere tranſcribere laxas quorumdam Caſuiſtarum opiniones. Numquid dicturi ſunt, Salmanticenſes minus ſincere, aut fraudulenter narrare præfata laxitatis paradoxa, quæ tamen omnia nec ipſi probent? Sed ex iiſdem reſcribere illa volui, ut ora obſtruerem illorum qui omnia caſuiſtica commenta propugnare gloriæ ſibi vertunt. Porro ſi citati Doctores moderni cum aliis non paucis defendere non ſunt veriti, *etiam nobiles*, *&* *mechanicos*, *&* *Religioſos ipſos*, qui conſilia evan-

evangelica profitentur, non debere fugam arripere, ut evitent homicidia, quia *omni genere personarum fugere est infamia, quam omnes vitare tenentur*; sed posse resistendo occidere homines: si, inquam, hæc antievangelica laxitatis commenta evulgare ausi sunt; & tam evidenter contradicere Evangelio clamanti Luc. 6. *Et qui te percutit in maxillam, præbe ei & alteram*: quisque colligat, qua majori libertate & facilitate laxaverint, attemperaverint, perturbaverint alias leges quæ non sunt adeo luculentæ & manifestæ.

XLII. P. Herman. Busembaum *lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 5. apud P. Claudium La-Croix *n.* 293. *pag.* 43. „ Hinc *probabile est* quod docet Nav. „ Tol. &c. & non repugnat *Laymanus*, se„ cluso scandalo, & alii, veniale tantum „ esse usque ad *vomitum* se cibo & potu „ IMPLERE: idque etiam si quis VOMAT, „ UT ITERATO POSSIT BIBERE. “

XLIII. P. Claudius La-Croix *lib.* 5. *n.* 313. „ Ad morbum gravem etiam non letalem „ curandum, *aut cavendum* licitam esse ine„ briationem, docent multi cum Gobat an. „ 15. si aliter curari, aut caveri nequit. “

XLIV. P. Busembaum *l.* 5. *cap.* 3. *art.* 2. „ Si quis post potum discernere adhuc pos„ sit inter bonum & malum, licet nonni„ hil phantasia turbata sit, aut sequatur vo„ mitus, lingua titubet, pedes vacillent, „ oculi cernant duplicia, vel domus gyrari „ videatur; nondum plena est ebrietas: id„ eoque tantum peccatum veniale, quam„ vis ex gravioribus, si DELIBERATE sit „ commissum. Vide *Layman* loc. cit. “

XLV. Tamburinus *lib.* 5. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 37. „ Quando doleo de bono alte„ rius, ut est diminutivum meæ excellen„ tiæ, non doleo de bono alterius absolu„ te, sed formaliter de malo meo, seu de „ diminutione meæ excellentiæ, quæ mihi „ mala est . . . sicut enim si gauderem de „ malo alterius, v. g. *de morte patris*, *ut* „ *causante immediate bonum meum*, puta he„ reditatis successionem, non esset pecca„ tum juxta *omnes*, ut supra vidimus; *sic* „ *contra*, si doleam de bono alterius ut cau„ sante immediate malum meum, culpa „ non erit. “

XLVI. Idem Tamb. *ibid. n.* 40. „ Et S. „ quidem Thomas, ceterique Doctores ci„ tati lit. H. quando tanquam certum sup„ ponunt invidiam esse tristitiam qua quis „ dolet de bono alterius, ut est diminuti„ vum propriæ excellentiæ, SUNT INTEL„ LIGENDI descripsisse invidiam ab effectu. “

CAPUT II.

De sacramento extremæ unctionis, ejusque materia & forma, de ministro, subjecto, & dispositionibus ad illud suscipiendum.

I. QUÆST. I. *Extrema unctio est ne verum sacramentum?* RESP. Negant Lutherus, Calvinus, & Protestantes omnes. Adfirmant contra omnes Catholici, idque evincunt Scripturarum testimoniis. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei*. Epist. Jacobi c. 5. Omnia his verbis continentur quæ ad rationem veri sacramenti requiruntur. Habetur res sensibilis, nempe unctio, quæ *materiam*, & Presbyterorum oratio, quæ *formam* constituunt. Habetur institutio divina. Apostolus enim ad universas Ecclesias scribit quod a Christo Domino acceperat. Denique effectus sacramenti exponitur, nempe peccatorum, si quæ sunt, expiatio, & ægroti alleviatio, & virium instauratio ad resistendum dæmonis tentationibus, & corporis sanitas, si æternæ expediat saluti. Novatorum errorem damnavit *sess.* 14. *can.* 1. Tridentinum.

II. QUÆST. II. *Quænam est istius sacramenti materia?* RESP. Remota est oleum ex baccis olivarum expressum; proxima usus ejusdem, nempe unctio. Oleum istud benedictum sit ab Episcopo necessum est, ut omnes adfirmant. Disputant in utramque partem Theologi num hæc benedictio necessaria sit necessitate sacramenti, nedum præcepti. Probabilius mihi est benedictionem requiri necessitate sacramenti. Ex pontificia dispensatione, quæ non conceditur nisi urgente necessitate, simplices Presbyteri hoc oleum benedicere queunt.

III. Partes infirmi ungendæ, sunt quinque sensus, oculi, nares, os, manus, pedes, & etiam renes. Omnes quinque sensus ungendi sunt ex præcepto Ecclesiæ. Sat est unum oculum, unam manum ungere. Et urgente mortis articulo sufficit caput ungere formam universalem pronuntiando. Sed quisque Rituali suæ Ecclesiæ adhæreat.

IV. QUÆST. III. *Quænam sit istius sacramenti forma?* RESP. Est oratio quam pronuntiat Minister. *Orent super eum*, inquit S. Jacobus. Definita a Christo non sunt verba istius precationis. Ideo variæ sunt in Ecclesia Græca, & Latina orationis hujus formulæ,

mulæ, & omnes ratæ habentur. Deprecativam orationem sufficientem esse definivit Tridentinum *sess.* 14. *can.* 3. Et in Romana Ecclesia deprecativa est.

V. QUÆST. IV. *Quis sit extremæ unctionis minister?* RESP. Soli Presbyteri sunt hujus sacramenti ministri, ut contra Novatores definivit Tridentinum *sess.* 14. *can.* 4. Unus Presbyter sufficit, quamvis olim plures convenirent, sicut nunc septem adhibentur in Ecclesia Græca.

VI. Parochus est minister ordinarius. Ceteri Sacerdotes, qui absque Parochi licentia expressa, aut tacita ministrarent hoc sacramentum, graviter peccarent, & Regulares excommunicationem incurrerent. In extrema tamen necessitate præsumitur Parochi licentia, & quilibet Sacerdos potest illud ministrare. Si Parochus ex malitia nec administrare, nec concedere licentiam vellet, tunc quilibet Sacerdos sive sæcularis, sive regularis administrare hoc sacramentum posset.

VII. Parochus sub mortali astringitur hoc sacramentum administrare, ut docet communis sententia. Tempore pestis, si sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ essent administrata, non teneretur Parochus cum mortis periculo extremam unctionem conferre. Si vero præfata sacramenta non essent ab infirmo suscepta, tunc etiam cum vitæ discrimine astringeretur hoc sacramentum conferre. Si infirmi hoc sacramentum petant, denegare illud Parochi, etiamsi vitæ periculum instaret, non possent.

VIII. QUÆST. V. *Quibus ministrandum est hoc sacramentum?* Resp. Apud Latinos solis decumbentibus confertur. Non est tamen expectanda ultima periodus; sed dum mortis periculum instat, & infirmus ratione præditus est, administrari debet. Extrema cavenda sunt. Navigantibus, belligerantibus, ultimo supplicio afficiendis non administratur hoc sacramentum.

IX. QUÆST. VI. *An istius sacramenti susceptio sit sub præcepto?* RESP. Negantem sententiam defendunt aliqui. Hæc sententia mihi falsa est. S. Jacobus inquit: *Inducat Presbyteros*. Hæc verba non consilium, sed præceptum indicant. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 3. improbat eos qui dixerint, *hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec* MANDATUM *Dei, nec promissionem gratiæ* &c. Merbesius *Diss.* 5. *qu.* 9. refert sequentem propositionem a sacra Facultate Parisiensi ann. 1634. censura inustam.

Omnes Theologi dicunt, confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest, vel ut alii dicunt, quando commodissime, quando sine ullo, vel minimo prorsus incommodo.

CENSURA.

Ista propositio est scandalosa, in maximum sacramenti Confirmationis contemptum, maligno animo proposita, & in errorem potest deducere.

X. Par est utriusque sacramenti & Confirmationis, & extremæ unctionis ratio. Ergo eadem utriusque opinionis censura. Quid? Ecclesia catholica habet sacramenta otiosa, indifferentia, in cassum instituta? Quorsum tot Ecclesiæ catholicæ conatus adversus Novatores in hoc asserendo sacramento, si nulla urgeret necessitas illud suscipiendi? Nostram sententiam defendunt Merbesius, Gennet, Turnely, Antoine, Ludovicus Habert, & alii graves Theologi.

XI. Iterari hoc sacramentum potest, ut declaravit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 3. Nec in re aperta diutius immorandum. Si infirmi convaluerint, iterum relapsi in mortalem infirmitatem suscipere hoc sacramentum debent. Hoc sacramentum administratur post alia suscepta sacramenta.

XII. QUÆST. VII. *Quæ dispositiones præcedere hoc sacramentum debent?* RESP. Aliæ remotæ, aliæ proximæ sunt. Remotæ sunt 1. ut ungendus sit baptizatus; 2. ut periculose decumbat; 3. ut sit adultus rationis particeps; 4. ut nulla excommunicatione sit innodatus. Proximæ dispositiones sunt 1. ut suscipiens non sit sibi conscius peccati mortalis; 2. ut cum magna fiducia, & fide accedat; 3. sancto oleo liniendi suam intentionem, & preces conjungere debent cum intentione, & precibus quibus utitur Ecclesia.

XIII. Effectus hujus sacramenti sunt 1. gratia sanctificans omnibus sacramentis communis; 2. est peccati reliquias abstergere; 3. infirmi alleviatio, & erectio. Disputant Theologi num hoc sacramentum per se, an per accidens peccata dimittat? Sed dissidium istud nullius momenti est.

CAPUT III.

De sacramento Ordinis.

I. QUÆST. I. *Quid sit Ordo sacer, quo consecrantur personæ ecclesiasticæ?* RESP. Est verum sacramentum novæ legis, quo spiritua-

ritualis poteſtas confertur ad ſacroſanctum Chriſti corpus conſecrandum, & ad alia miniſteria eccleſiaſtica rite, & ex officio obeunda, ut contra Lutherum, Calvinum, & Proteſtantes Tridentinum *ſeſſ.* 23. *c.* 3. definivit.

II. QUÆST. II. *An ſint plures ſacri Ordines?* RESP. Septem numerantur, videlicet *Presbyteratus*, *Diaconatus*, *Subdiaconatus*, *Acolythatus*, *Exorciſtatus*, *Lectoratus*, & *Oſtiariatus*. Tres primi vocantur majores & ſacri; alii quatuor minores. Hunc ſeptenarium numerum confirmavit Tridentinum *loc. cit.* Non improbavit tamen Græcorum ritum, qui quatuor tantum Ordines retinent.

III. Nec Tonſura, nec Cantoratus ſunt Ordines. Tonſura eſt ad eoſdem diſpoſitio, & præparatio. Diſputant Theologi num Epiſcopatus ſit ſacramentum a Presbyteratu diſtinctum? Negat S. Thomas. Sed diſputatio hæc nunc ad nos non pertinet.

IV. QUÆST. III. *Quid ſit Oſtiariatus, & quænam ejus munia?* RESP. Eſt ordo quo Clericus præficitur ſacræ Eccleſiæ ſupellectili curandæ, Deique domui cuſtodiendæ. Quatuor Oſtiarii Clerici munia recenſet Catechiſmus Tridentinus *p.* 2. *de ſacr. Ord.* 1. Januas reſerare dignis, & indignis claudere debet, puta infidelibus, & excommunicatis. 2. impedire debet ne laici propius ad altare accedant. 3. Illius eſt campanæ pulſu populum fidelem ad divina officia convocare. 4. Servare vaſa ſacra, & ſupellectilem Eccleſiæ cuſtodire. Invigilare etiam debet ut omnes in Eccleſia modeſte ſe gerant.

V. QUÆST. IV. *Quid ſit Lectoratus, ejuſque munia?* RESP. Eſt Ordo quo confertur poteſtas legendi in Eccleſia Scripturam ſanctam, & SS. Patrum doctrinam. Quinque ſunt ejuſdem munia. 1. Legere utriuſque Teſtamenti Scripturam divinam. 2. erudire catechumenos, & rudes baptizatos, fidei articulos explicando. 3. Olim Lectoris munus erat, eam divinæ Scripturæ partem legere quam Epiſcopus interpretaturus erat. 4. Divinas decantare laudes, & pſallentibus præeſſe. 5. Novos fructus benedicere.

VI. QUÆST. V. *Quid ſit Exorciſtatus, & quænam illius officia?* RESP. Eſt Ordo quo poteſtas impertitur expellendi dæmones a corporibus ſive catechumenorum, ſive baptizatorum: & hoc eſt Exorciſtarum unicum munus.

VII. QUÆST. VI. *Quid ſit Acolythatus, ejuſque officia?* RESP. Eſt Ordo quo poteſtas traditur inſerviendi Subdiacono, & Diacono in Miſſæ ſacrificio. Tria ſunt illius munia. 1. parare vinum cum aqua in urceolis Subdiacono ab ipſo exhibendis. 2. deferre lumina, cum Evangelium ſolemni ritu a Diacono legitur. 3. Luminaria Eccleſiæ accendere, & aſſervare.

VIII. QUÆST. VII. *Quid ſit Subdiaconatus, & quæ illius munia?* RESP. Eſt Ordo quo poteſtas traditur miniſtrandi Diacono, & Sacerdoti in ſacrificio Miſſæ. Diſputant Theologi, ſitne Ordo iſte ſacramentum? Verum de hac controverſia in præſens nihil ad nos. In Pontificali Romano quinque numerantur illius munia. 1. Calicem, & patenam in uſum ſacrificii Diacono offerre. 2. Sacerdoti ſacrificanti aquam fundere ad extrema digitorum abluenda. 3. oblationes a populo ſuſcipere. 4. legere Epiſtolam. 5. pallas altaris, corporalia, & purificatoria abluere.

IX. QUÆST. VIII. *Quid ſit Diaconatus, & quænam ejus officia?* RESP. Eſt ſacer Ordo quo traditur poteſtas ſpiritualis inſerviendi proxime Sacerdoti ſacrificanti. Tria illius officia. 1. Diaconi Epiſcopo, vel Preſbytero ſacra agenti præſto adſunt, materiam ſacrificii panem & vinum exhibent, calicem conſecrandum cum ipſo offerunt. Evangelium in altiori loco legunt ſolemniter. Indignos a dignis ſeparant hac terribili voce: *Recedant pœnitentes: ſancta ſanctis.* 2. Diaconus ex officio baptizat, non quidem ſolemniter, niſi ut extraordinarius miniſter. 3. Diaconus vi ſuæ ordinationis eſt verbi Dei miniſter, ſi prædicatio fiat per modum catecheſeos, & abſque ullo apparatu. *Evangeliſtæ Diaconi ſunt*, inquit auctor *libri eccl. Dogmat.*

X. QUÆST. IX. *Quid erant Diaconiſſæ?* RESP. Aliæ erant uxores quas Diaconi ante inaugurationem duxerant: hac ratione uxor Epiſcopi Epiſcopa, Presbyteri Preſbytera, Diaconi Diaconiſſa, Subdiaconi Subdiaconiſſa dicebatur. Ambo apud Latinos perpetuam ſervare continentiam aſtringebantur. Aliæ Diaconiſſæ erant mulieres viduæ, ſive virgines Deo dicatæ ad aliquod Eccleſiæ miniſterium. Diaconiſſarum conſuetudo ab ipſis Apoſtolis in Eccleſia univerſali ſive Latina, ſive Græca obtinuit. Diaconiſſæ erant. 1. Oſtiariæ mulierum, quæ tunc a viris in templo ſeparatæ erant. 2. Mulieres baptizandas exuebant, & induebant. 3. Mulieres ruſticanas imbuebant. Senſim ſine ſenſu Diaconiſſæ obſolevere.

XI. QUÆST. X. *Quid sit Presbyteratus, & quænam ejusdem munia?* RESP. Est sacer ordo quo datur potestas consecrandi corpus Christi, & remittendi peccata. Quinque in Pontificali Romano numerantur ejusdem munia. Offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare. 1. est offerre Sacrificium. 2. est benedicere personas, & quæ ad earum usum attinent. 3. sub manu Episcopi præesse populo. 4. prædicationis officium. 5. Baptizare illis jure ordinario competit.

XII. QUÆST. XI. *Quid sit Episcopatus, & quæ illius munia?* RESP. Est ordo supremus, quo datur Presbytero potestas conferendi sacramenta Confirmationis, & Ordinis, regendique Ecclesiam ipsi commissam, nempe clerum, & plebem. Dicitur ordo, quia est apex & fastigium Sacerdotii. Ordo iste confertur Presbytero, quia nequit esse Episcopus, nisi prius fuerit Presbyter. Potestas conferendi sacramenta Confirmationis, & Ordinis competit soli Episcopo.

XIII. QUÆST. XII. *Sunt ne singuli Ordines sacramenta?* RESP. De fide est Presbyteratum esse sacramentum, ut definivit Tridentinum *sess.* 23. *can.* 1. Diaconatum sacramentum esse adfirmant nunc omnes: nam Diaconatus confertur per manuum impositionem, quæ est signum sensibile divinitus institutum. Subdiaconatum, & minores Ordines non esse sacramenta permulti Theologi defendunt, nec spernenda opponunt argumenta. Quam controversiam indecisam prætereo. Quamvis autem Ordines sive majores, sive minores essent sacramenta, unum tamen est sacramentum Ordinis, quia omnes ordinantur ad unum Sacerdotium. Qui suscipit hos sacros Ordines in peccato mortali, peccat mortaliter. Et quamvis minores ordines non essent sacramenta, non propterea a gravi malitia immunis esset qui mortifero scelere inquinata conscientia illos susciperet.

XIV. Negant aliqui Diaconum, & Subdiaconum peccare mortaliter dum officium proprium in peccato mortali exercent. Hæc sententia mihi falsa est. Nam isti ministerium sacramentale exercent. Ergo graviter peccant dum sordida conscientia illud profanant. Non desunt qui docent minores ordines esse sacramenta, & simul defendunt non peccare graviter illos qui eosdem in peccato mortali exercent. De hac opinione infra sermo erit.

CAPUT IV.

De materia, & forma sacramenti Ordinis.

I. IN celebri Armenorum decreto Eugenius IV. de materia & forma sacrarum ordinationum hæc statuit. *Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur ordo. Sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem. Forma Sacerdotii talis est.* Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: *& sic de aliorum ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur.*

II. Hac auctoritate nixi plurimi Theologi defendunt, materiam essentialem sacramenti Ordinis in porrectione instrumentorum sitam esse, & in oratione quæ recitatur, dum porriguntur, formam. Verum magnum facessit negotium in hac controversia quod Ecclesia Græca sola manuum impositione, & oratione conferat sacras ordinationes nullis adhibitis instrumentis, nisi post ordinationem completam. Quid quod neque ecclesia Latina longo sæculorum intervallo præfata instrumenta adhibuit? Difficultas hæc in varias sententias divisit Theologos. Illa mihi videtur probabilior quæ docet, manuum impositionem esse materiam essentialem, & orationem annexam formam: instrumentorum vero porrectionem cum verbis eidem adjectis esse materiam & formam accidentalem, & integralem ad majorem effectus expressionem, & declarationem: & de hac accessoria materia & forma locutum esse Eugenium IV. contendunt istius sententiæ Theologi. Accedit perpetuus usus universalis Ecclesiæ, quæ in ordinandis sacris ministris semper adhibuit manuum impositionem, & orationem. Quod instrumentorum porrectio non sit materia essentialis, sed accessoria & integralis, patet ex eo quod nullum ejusdem vestigium in Scriptura sancta habeatur; & ipsa Latina Ecclesia per decem priora sæcula hæc instrumenta non adhibuerit; & Ecclesia Græca nec in præsens iisdem utatur, cujus tamen ordinationes ratas habet Ecclesia Latina.

III. Ceterum in praxi ea omnia servanda sunt quæ Ecclesiæ ritus præscribit. Quæ ha-

hactenus dicta sunt, comprehendunt potissimum Ordines sacros seu hierarchicos Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum, quorum materiæ essentiali adjuncta sunt instrumenta, nempe *Diaconatui* liber Evangeliorum, *Presbyteratui* unctio, & porrectio calicis, & patena cum sacris symbolis consecrandis. Aliorum vero Ordinum, puta Subdiaconatus, & quatuor minorum materia, & forma sunt instrumenta, & preces quas recitat Episcopus illa tradendo. Qui defendunt hos Ordines esse sacramenta, dicunt in ipsa instrumentorum porrectione intelligi manuum impositionem. Sic materia ostiarii est traditio clavium, & tintinnabuli. Forma: *Sic agite quasi rationem reddituri* &c. materia Lectoratus est traditio sacræ Scripturæ. Forma: *Accipite, & estote verbi Dei relatores* &c. Exorcistatus materia est traditio libri exorcismorum, seu Pontificalis. Forma: *Accipite, & commendate memoriæ* &c. Acolythatus materia est traditio candelabri cum cereo extincto. Forma: *Accipite ceroferarium cum cereo* &c. Partialis materia Subdiaconatus est traditio calicis vacui, & patenæ superpositæ. Forma: *Videte cujusmodi ministerium vobis traditur* &c. Materia Diaconatus est impositio manuum cum traditione codicis Evangeliorum. Materia Presbyteratus est impositio manuum cum traditione calicis, & patenæ, adjectis sacris symbolis consecrandis. Ut jam dixi, in his tribus ordinibus hierarchicis Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu impositio manus expressa est, & semper in Ecclesia usurpata. Disputant auctores num necesse sit tangere singulas materiæ partes, puta calicem, patenam &c. Et communiter docent sat esse tangere aliquam materiæ partem aut calicem, aut patenam &c. Contactus iste physicus sit oportet, nec sufficit moralis, ut communior sententia docet.

CAPUT V.

De ministro, & subjecto sacramenti Ordinis, ejusque effectibus.

I. QUÆST. I. *An solus Episcopus sit hujus sacramenti minister?* RESP. Quoad Ordines majores affirmant omnes Catholici, idque definitum est in Tridentino *sess.* 23. *can.* 7. adversus Novatores. Inferiores dumtaxat ordines conferri a simplice Sacerdote queunt, nempe tonsura, & quatuor minores.

II. QUÆST. II. *Ad consecrandum Episcopum quot Episcopi requiruntur?* RESP. Necessitate præcepti tres. Plures Theologi, ut Cajetanus, & Bellarminus, defendunt tres, aut duos requiri necessitate sacramenti, ita ut nullum sit sacramentum, nisi saltem duo adsint. Plures alii hoc negant, contenduntque validam esse ordinationem, sed illicitam ab uno Episcopo factam. Consuetudo tamen semper obtinuit Presbyterum ordinari Episcopum a tribus Episcopis sublato necessitatis casu.

III. Clerici a solo Episcopo proprio ordinari licite valent, valide vero a quocumque Episcopo. Episcopus proprius est vel originis, vel domicilii, vel beneficii. Episcopus beneficii ille est in cujus diœcesi beneficium quis reipsa possidet: originis est in cujus diœcesi ordinandus baptizatus est: domicilii Episcopus in cujus diœcesi quis sedem fixit, animo ibidem commorandi in perpetuum. Ad matrimonium contrahendum sufficit ut quis bona fide per annum commoretur in aliqua parochia, licet postea sit discessurus. Ad sacros vero Ordines suscipiendos nec decennium quidem sufficit, nisi animus adsit ibidem perpetuo commorandi. Quoniam quisque addicitur Ecclesiæ illius loci in quo ordinatur. Episcopus ordinare potest familiarem suum qui per triennium apud eumdem commoratus fuerit, eique beneficium conferre, ut Tridentinum *sess.* 23. *c.* 9. declaravit. Fraus contingeret, si Episcopus intentione eximendi ordinatum a proprio Episcopo beneficium illi conferret: quo in casu Episcopus, & ordinatus pœnis obnoxii essent a sacris canonibus latis.

IV. Episcopus in aliena diœcesi ordinare nequit suum subditum absque Ordinarii licentia, ut Tridentinum *sess.* 6. *c.* 5. *de Refor.* declarat. Regularium Episcopus ille est in cujus diœcesi ipsi commorantur, ut plura Concilia statuerunt. Videndum circa hoc decretum Benedicti XIV. an. 1746. datum, cujus initium est, *Impositi nobis* &c.

V. Litteras dimissoriales concedere possunt 1. Episcopus proprius. 2. Ejus Vicarius generalis, si tamen facultatem expressam acceperit. 3. Capitulum cathedralis Ecclesiæ Sede vacante, elapso anno ab Episcopi morte, ut Tridentinum *sess.* 7. *c.* 10. statuit. Has litteras concedere Episcopus non debet nisi iis quos suo examine idoneos judicaverit. Hæ litteræ non expirant morte concedentis.

VI. QUÆST. III. *Quo tempore administrari*

vi licite sacri Ordines queunt? RESP. Sabbatis quatuor temporum, Sabbato ante Dominicam Passionis, & Sabbato sancto. Consecratio Episcopi quolibet die dominico. Ordines minores privatim quolibet festo, publice feria 6. ante sabbatum quo conferri possunt Ordines majores, aut eodem sabbato. Prima Tonsura quolibet die. Hæc sunt tempora consueta. Ex privilegio aliis quoque diebus conferri sacri Ordines valent. Idoneos & dignos repellere Episcopus nequit, cum non sit ordinationis dominus sed dispensator, quemadmodum nec indignos ordinare potest. Frequenter in hoc, raro in illo peccatur.

VII. In his ordinationibus interstitia servari debent, ut Tridentinum *sess.* 23. *c.* 10. declaravit. Subdiaconus ordinari nequit, nisi elapsus sit annus ab ultimo ordine suscepto, neque promoveri in Diaconum, nisi elapsus annus sit a suscepto Subdiaconatu, neque in Sacerdotium nisi post annum a suscepto Diaconatu. Tempore interstitiorum exercere suos Ordines debent ordinati. Super his interstitiis dispensare Episcopus potest ex rationabili causa cum suis subditis.

VIII. QUÆST. IV. *Quinam apti sunt ad sacros Ordines?* RESP. Soli masculi, exclusis feminis, ordinari valent. Amentes, & non baptizati exclusi sunt. Pro minoribus ordinibus nulla determinatur ætas a Tridentino, sed solum *sess.* 23. *c.* 11. statuitur ut iis conferatur qui intelligunt latinam linguam. Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. Ad Diaconatum 23. ad Presbyteratum 25. Consuetudine prævalente sat est ut anni isti incepti sint. Nequit suscipi Ordo superior non suscepto inferiore. Qui per saltum ordinaretur, ipso facto remaneret suspensus ab executione superioris secus inferioris ordinis.

IX. QUÆST. V. *Qui non confirmatus Ordines suscipit, peccat ne mortaliter?* RESP. Tridentinum *sess.* 23. *c.* 4. *de Refor.* hæc statuit. *Prima Tonsura non initientur qui sacramentum Confirmationis non susceperint.* Quare graviores Theologi docent, peccare mortaliter qui scienter, prætermissa Confirmatione, susciperet Tonsuram, & alios Ordines. P. La-Croix *n.* 2223. refert Busembaum cum 12. aliis, qui docent esse tantum peccatum veniale. Et hæc sententia, inquit P. La-Croixius, est *probabilior*. Quia *ubi agitur* (inquit) *de mortali contrahendo, non est asserenda obligatio, nisi certius constet.* Robusta ratio. Sed neque, subdo ego, tollenda, nisi certius constet non adesse obligationem. Periculose, inquit Angelicus *quodl.* 9. determinatur, nisi veritas expresse habeatur. Æque determinatur negando, ac adfirmando. In dubiis ergo tutior pars est eligenda, pulsis *Reflexistarum* commentis. Certum est malum committere illum qui neglecta Confirmatione Ordines suscipit. Quid ergo agendum? *Declina a malo, & fac bonum.*

X. QUÆST. VI. *Quotuplex est titulus clericalis?* RESP. Triplex, ecclesiasticus, patrimonialis, monasticus. Titulus generatim accipitur pro jure ad quidquam legitime possidendum. Quare titulus clericalis ecclesiasticus est jus fruendi Ecclesiæ bonis. Jus istud nunc acquiritur per beneficium pacifice possessum, aut per pensionem clericalem. Primis Ecclesiæ sæculis non ordinabantur nisi Ecclesiæ addicti: & ipsa ordinatio titulus erat quo jus Clerico tribuebatur accipiendi alimenta ex bonis Ecclesiæ.

XI. Titulus patrimonialis est jus percipiendi fructus ex aliis quam Ecclesiæ bonis, quæ vel gratuita donatione, aut hereditaria successione ordinato obveniunt.

XII. Solo titulo ecclesiastico, excluso patrimoniali, usque ad sæculum X. ordinati fuere Clerici uni determinatæ Ecclesiæ addicti. Et hoc titulo alimenta ab Ecclesia accipiebant, & ad aliam transire Ecclesiam illis permissum non erat.

XIII. Post hæc tempora, & præsertim sæculo XII. vicissitudinem passa est Ecclesiæ disciplina. Missis pluribus documentis, in Tridentino, ut narrat Cardinalis Pallavicinus *lib.* 7. *c.* 9. acerrime disputatum fuit adversus titulum patrimonialem, & pro instauranda antiqua disciplina summo studio orarunt plurimi sanctissimi Patres, inquientes, Sacerdotes vinculo ecclesiastici tituli solutos, similes equis esse freno destitutis. Sacra Synodus divino perfusa lumine, ut utriusque generis malis occurreret, regulam condidit saluberrimam, quæ si servaretur, refloreret ecclesiastica disciplina. Primum statuit ut Episcopus neminem etiam titulo patrimonii ordinet, nisi quem Ecclesiæ utilem, vel necessarium judicaverit. *Patrimonium vero* (inquit) *vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius prospecto, patrimonium illud, vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse quæ eis ad vitam sustentandam satis sint.* Ut vero Tridentini Patres occurrerent ma-

lis quæ exaggerata fuere adversus Clericos nulli Ecclesiæ addictos, vetuit S. Synodus *sess.* 23. *c.* 16. *de Refor.* ne quis deinceps ordinetur quin sit alicui Ecclesiæ addictus. *Cum* (inquit) *nullus debeat ordinari qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti canonis Concilii Chalcedonensis inhærendo statuit ut nullus in posterum ordinetur qui illi Ecclesiæ, aut pio loco pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum, inconsulto Episcopo, deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur.*

XIV. En disciplina ecclesiastica ad suum primævum instaurata splendorem. Nihil deest, nisi ut Episcopi exacte servent in promovendis ad sacras ordinationes quæ Tridentinum præscribit. Num hodie plures sint Clerici nulli addicti Ecclesiæ iis qui addicti sunt, ceteri judicent.

XV. Tertius titulus est monasticus, vi cujus ordinantur Regulares, qui titulus paupertatis vocatur. Hi enim de bonis Ecclesiæ, seu domus in qua professi sunt, sustentantur. Plurima de hoc titulo, & de censibus vitalitiis, qui eumdem comitantur, dicenda essent. Sed dicta sunt alibi.

XVI. QUÆST. VII. *Quot sunt effectus sacramenti Ordinis?* RESP. Tres: 1. gratia sanctificans; 2. gratia sacramentalis; 3. character. Gratia major, aut minor confertur juxta diversam suscipientium dispositionem. Character est signum Christi in anima indelebiliter impressum. Plures alii effectus solent recenseri, ut sunt obligatio servandæ castitatis vi voti annexi, recitandi horas canonicas, privilegium canonis, & fori, & alia quæ non sunt sacramenti effectus, sed obligationes, vel privilegia quæ statum clericalem consequuntur.

CAPUT VI.

De vocatione initiandorum, & signis quibus dignosci queat.

I. VOcatio de qua nunc sermo est, describi potest quod sit *actus providentiæ supernaturalis, quo Deus hos præ illis eligit, præparatque dotibus consentaneis ad sacra officia obeunda.* Status sacerdotalis supernaturalis est, cui nemo propria industria, & labore idoneus est; ideo necessaria est providentia supernaturalis, quæ dirigat, & auxilia conferat tanto fini consentanea. Quos Deus ad hunc statum vocat, præparat dotibus opportunis.

II. Istius divinæ vocationis necessitatem Scripturæ sanctæ manifestant. Christus Dominus, qui factus est exemplar a nobis imitandum, præordinatus fuit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ut *psal.* 109. habetur. Non a semetipso venit, sed missus a Patre, *ut nobis esset Pontifex* (inquit Paulus Hebr. 9.) *sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus.* Quamobrem ipse *clamabat in templo docens: A me ipso non veni, sed est verus, qui misit me:* Joan. 7. Ille missus a Patre vocavit ad idem Sacerdotium Apostolos. *Vocavit ad se quos voluit ipse:* Marc. 3. Apostoli cum substituere deberent qui Judæ locum impleret, implorarunt a Deo signa quibus manifestaretur eligendus. *Ostende quem elegeris ex his duobus:* Act. 1. Qui audent non vocati hanc occupare dignitatem, sic improbantur a Christo: *Amen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro:* Joan. 10. subdit ibidem: *Per me si quis introierit, salvabitur.* Tandem S. Paulus *Hebr.* 5. inquit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu.*

IV. Quæ hactenus ex Scripturis sanctis dicta sunt, confirmari sanctorum Antistitum exemplis possent. Quo majori refulgebant sanctitate, eo fortius ordinationi suæ in animarum Pastores aut resistebant, aut nonnisi expresse vocati annuebant. Innumera adducere exempla possem, quæ brevitas præstituta non sinit.

V. Vocatio divina est veluti fons, & radix gratiarum, & donorum quæ statui sustinendo vires pares conferunt. Sublata vocatione desunt præsidia necessaria, & ea posita omnia succedunt prospere. Qui Deo non vocante, sed vel splendoris dignitate alliciente, vel redituum lucello impellente suscipiunt sacros Ordines, Deo placere nequeunt. Numquid famulorum opera grata dominis essent, quæ ipsis repugnantibus fierent? Audiamus Christum ipsum loquentem Matth. 15. *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.* Rursus Joan. 15. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Notanda illa verba sunt *in me.* Non satis est fructus parere. Videndum num sint in Deo: *In me.*

Tan-

Tandem Matth. 7. *Multi dicent mihi in die illa: Domine, Domine, non ne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi eos: Discedite a me qui operamini iniquitatem.*

VI. Quis hæc, Christe Jesu, oracula serio meditans, totis artubus non contremiscit? Quis non videt, quam tremenda & formidanda sit deliberatio dirigendi oves tuas, non implorata Dei misericordia, & vocationis gratia? Quid ergo, inquies, acturi sunt tot Sacerdotes, tot Pastores, qui nulla precatione præmissa, nullo vocationis examine facto statum illum susceperunt? Seminabunt ergo in agro alieno unde metere nequeant? In vanum ne isti currunt, cum non sint a Deo missi? Numquid deserere hunc statum debent? Si status deseri potest, ut animarum regimen; dubio procul dimitti, quando gravia signa occurrunt quod desit ad talem statum vocatio, & desunt vocationis dona, debet. Ceterum arcanum divinæ vocationis nos latet, Deoque soli patet. Vocatus Saul fuit, vocatus Judas, & ambo improbati fuere. Aliorum vocationis initia mala hominibus apparuere; sed prosecutio bona, & exitus sanctus. Catholicorum pauci electi; multi vocati. Nemo tamen desperare de sua salute debet. Sed omnes satagere precibus piis, & laboriosis operibus debent ut certam, sanctamque efficiant vocationem suam. Nemo deserere proprium statum valet, a quo recedere sine peccato nequit.

VII. Neque opponas doctrinam datam multos avertere a statu religioso: quoniam repono: Utinam id verum esset ut averteret plurimos illos qui turmatim intrant non per ostium, sed aliunde, ut fures, & latrones. *Satius enim est* (inquit Concilium Lateranense IV.) *maxime in ordinatione Sacerdotum paucos bonos quam multos malos habere.* Hæc recogitent illi qui ut Ecclesias, Monasteria, Conventus, & Collegia impleant, necessitatis fuco propagandæ sobolis, & implendi sedes, indiscriminatim admittunt claudos, gibos, cæcos, & dissolutos. Propagatio hæc cælestis, spiritualis, & divina est. A Deo, non ab humana industria proficiscatur oportet.

VIII. QUÆST. I. *Quænam sunt signa vocationis ad statum religiosum, & sacerdotalem?* RESP. Illi non sunt ad sacros Ordines vocati quos corporis, animique defectus ineptos reddunt ad sacra ministeria obeunda. Corporis defectus omnibus patent. Animi defectus alii sunt ambigui, alii probabiles, alii fere certi. Defectus animi alii sunt velluti a natura insiti, & dicuntur naturæ vitia, ut animus ferox, indoles sæva, & ferina, vel mollis, fluxa, & ad omnem ventum instabilis: ingenium retusum, plumbeum, stupidum, necessariis scientiis comparandis omnino ineptum. Alii sunt morales, & voluntarii, ut iracundia, superbia, ambitio, & habitus vitiosi. Qui naturæ vitiis laborant, ad munia sacra non sunt promovendi. Numquid Sacerdotes ferocis indolis allicient gregem? An Pastores plumbei, retusique ingenii effundent in populum eloquia divina? Si mollis fluxæque indolis & effeminatæ naturæ sint, carent fortitudine evangelica, qua repellere lupos rapaces, deprimere superbos valeant. Ad istorum latera, inquiunt, ministri idonei sedent, quorum subsidio gregem dirigunt. O homines miserrimi in viis suis! Pastores ergo statuæ sunt, & ministri doctores fiunt? Ministri carent vocationis gratia, carent cælestium donorum copia: quoniam isti non Deo vocante, sed humano artificio lenocinante plerumque intrusi sunt. Illusio est perniciosissima velle Pastoris ineptitudinem ministrorum peritia compensare.

IX. Defectus morales animi, quia voluntarii, corrigi valent, præsertim dum vocatio vera est. Diversum de istis, ac de incurabilibus naturæ vitiis judicium formandum est. Nam si adsit acre ingenium, optima indoles, animi fortitudo, ceteræque naturæ dotes, crimina & vitia emendari queunt. Prudens director præscribat pœnitentibus pietatis exercitium, virtutum semina spargat: & ex fructibus colliget, num planta transferenda sit in cæleste viridarium.

X. Signa divinæ vocationis juvenis promovendi ad sacros Ordines sunt, 1. si adolescens a sæculi oblectamentis avulsus sit, & ab illecebris mundi sejunctus. 2. si non ad vitam privatam secum traducendam, sed ad Dei obsequium, proximique salutem incumbendum succensum se sentiat. 3. si orationis studio afficiatur, ut ejusdem ope explorare divinam voluntatem valeat: oratio enim est cum Deo commercium, & animum eidem conjungit, atque dona necessaria petit. 4. ardens desiderium adipiscendi sacros Ordines. Hoc tamen signum frequenter falsum, utpote a cupiditate lucrandi panis, aut dignitatis indipiscendæ, non ab amo-

amore Deo inserviendi proficiscens. Plures enim appetunt statum clericalem, quia a parentibus ad id incitantur, quia inde sperant exonerare familiam. Alii rei familiaris penuria pressi, laborare, ut Paulus Apostolus, manibus suis, fodere, occare, piscari renuunt, & statum clericalem considerant veluti artem & professionem, qua absque labore & sudore victum & vestitum assequi commode valeant. Quare recensita signa ambigua sunt, & prudentis directoris erit pro circumstantiarum diversitate deprehendere quænam vera, quænam fucata vocatio sit. Sed eo malorum res devenit ut plurimi nullo præmisso consilio statum ex ingenio assumant, & non omnes Episcopi vigiles sint in exploranda ordinandorum vocatione.

XI. QUÆST. II. *Licitum ne Clericis est dignitates ecclesiasticas, & animarum regimen appetere?* RESP. Qui regimina animarum nempe Episcopatum, Parochiam &c. appetunt, aut stulti, aut superbi sunt. Fuse versat hanc quæstionem S. Thomas 2. 2. *q.* 135. *a.* 1. ubi tria distingait. 1. Est officium, quod Dei cultum, & proximi utilitatem spectat. 2. est celsitudo gradus, vi cujus Pastor dominatur in subditos. 3. sunt reditus & obsequium subditorum. Desiderium laborandi, operandique in vinea Domini bonum est; verum ut fertur in dignitates, in honores, & gradus, & emolumenta temporalia, vanum & ambitiosum est. Plurimi ajunt: Cupio vitare otium, & assequi occupationem laborandi, & operandi in vinea Domini, & sub hac larva mentitur iniquitas sibi, latitatque cupiditas, serpit ambitio. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat:* inquit Paulus: & subdit Hieronymus: *opus, non dignitatem: laborem, non delicias, per quod humilitas decrescat, non intumescat fastigio*. Si laborare isti revera vellent in vinea Ecclesiæ, an non patet omnibus? Visitent xenodochia, consoleantur infirmos: adeant rura & montes, instruant rudes, doceant ignorantes, dedoceant errantes, succurrant pauperibus, prædicent verbum Dei. Adeant Episcopum, & dicant: *Ecce ego, mitte me*. Quid? mittere, non mitti; imperare, non obedire; inserviri, non inservire; extolli, non extollere nos volumus. Hoc profecto est legitimum germanumque responsum.

XII. Quid de illis qui ambitum agunt, patronos sollicitant, ut sibi Episcopatum, Parochiam procurent; qui matronis ipsis inserviunt, ut amasios suos obstringant ad intercedendum, procurandumque gradum & dignitatem? Isti sunt vilissima ambitionis mancipia, fures, & latrones, qui nequeuntes ingredi per ostium, scalas admoveri fenestris curant, & ut ascendere queant, adjuvari & erigi a quibuscumque viris & feminis student. Blaterant hac ætate ita distribui omnia ut, nisi industria humana officia & procurationes adhibeatur, omnes jaceant, nullumque sine officiis promoveri. Distinguo. Nemo sine procurationibus promovetur ab homine, concedo. A Deo, nego. Cedo: vis promoveri ab homine, an a Deo? A Deo, inquis. Quid ergo garris necessariam esse industriam humanam? An ignorat Deus tuas dotes, & aptitudinem tuam? An si te judicaverit idoneum, non disponit sua infallibili providentia ut præficiaris Ecclesiæ moderandæ? Insistis, Deum miracula non patrare sine necessitate, humanamque industriam non prohibere, sed præcipere. Humanam quidem industriam Deus requirit in iis omnibus quæ ab homine pendent, secus in iis quæ sibi ipsi reservavit. Vocatio ad regimina Ecclesiæ christianæ solius Dei opus est. Non ne ipsi sacri canones prohibent ejusmodi officia, & procurationes? Sed quid plura verba fundimus? Nisi illi qui præsunt, rejiciant omnes illos quos noverint officiis, & ambitu parare sibi viam ad gradus, & dignitates Ecclesiæ, frustraneus est labor noster. Veritas seipsa luculenta est. Executione, non persuasione opus habet.

CAPUT VII.

De iis quæ præstare, & de iis a quibus abstinere Clerici debent.

I. QUÆST. I. *Peccant ne mortaliter Clerici qui nec vestem clericalem, nec tonsuram deferunt?* RESP. Adfirmant graviores Theologi, & innumera Concilia præcipiunt sub pœna excommunicationis ut Clerici & tonsuram, & habitum clericalem palam deferant, & ne comas longas nutriant, deferantque. Probabilistæ plures omnia deliniunt. P. Claudius La-Croix *lib.* 4. *n.* 1371. & *seq.* refert opinionem Gobat negantem esse mortale, si absit scandalum, & contemptus. Aliam opinionem de Clerico nutriente comam refert *n.* 1373. & scribit communius, & probabilius esse, talem clericum non peccare mortaliter, licet Episcopi, & Synodi tali-

talibus comminentur excommunicationem: quia, inquit, *comminatio gravis non semper indicat grave præceptum*. Injustitiam ergo perpetrant Synodi, & Episcopi levi culpæ gravissimam pœnam comminantes. Etiamsi gravis comminatio non semper indicaret grave præceptum; ideone in hoc casu non indicat? Et sic dicetur in altero casu. Et his distinctiunculis Synodorum, & Episcoporum saluberrimæ sanctiones eluduntur. Rogandi ejusmodi Casuistæ, quo jure Synodorum, & Episcoporum decreta ad proprias cogitatiunculas detorqueant? Quis illis auctoritatem contulit tam frequenter extenuandi, & humanis appetitionibus attemperandi leges ecclesiasticas, & divinas? Quid quod graviores Probabilistæ non excusant a gravi culpa tales Clericos, ut animadvertit doctissimus Presbyter Bonus Merbesius *diss. 6. q.* 15. inquiens: *Ac reipsa quidem ipsi Casuistæ, quorum plerique nihil in sacris litteris evolvendis, nihil in Sanctis Patribus, & Conciliis lectitandis versati, plus æquo confisi, omnem in omnibus habent fidem . . . . . in eam concessere partem, ut tonsuræ, & habitus clericalis neglectum, & omissionem inter peccata mortalia recenserent; & insuper homines tales omissionis conscios excommunicationis anathemate perculsos, vel percellendos assererent*.

II. QUÆST. II. *Peccant ne Clerici qui habitum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque ascititias, & cincinnatas, & pulvere odorifero aspersas deferunt, tonsura vix apparente?* RESP. Quid adversus torrentem, & quidem spumantem moris humani hiscam? Numquid adversus communem, & prævalentem corruptelam vocis sonitum emittam? Numquid Conciliorum, & S. matris Ecclesiæ doctrinam, & Christi Evangelium erubescam? Absit. Status clericalis inter omnes ecclesiasticos ordines refulget, cujus Patriarcha, non homo, sed ipse Christus est, qui vocavit Apostolos, & successores. Habitus clericalis, & monachalis hostiliter pugnat cum luxu, fastu, & vanitate mundana. Quid si Claustrales vestem monachalem ad formam vulgo *alla moda* accommodarent? Quid si cincinnati, comati, crispati, manicati, & cyprio pulvere respersas comas deferrent? Clamarent omnes: Quænam hæc monstra? stulti ne evaserunt Claustrales? Exclamationes, & admirationes justissimæ. At status clericalis non ne & ipse excellens, atque eminens? Ergo longius abesse a mundi vanitate, luxu, & pompis debet. Patres Tridentini, & ceteri Theologi adeo laborarunt ut contra Novatores propugnarent vestem clericalem distinctam a laicali esse: & Clerici nunc plurimi facto negant doctrinam in Tridentino definitam. Immo alicubi laici vestem clericalem, & clerici vanas laicorum pompas deferunt. Quid refert vestem esse nigram, si forma, & ornatus vanitatem spirant? Quamquam plures nec nigram, sed fulgidam & inauratam deferunt, præsertim dum rusticantur, & itinera agunt. Audiamus Tridentinos Patres, qui *sess.* 14. *c.* 6. *de Refor.* clamant: *Tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus*.

III. Quid vero de illis Confessariis dicendum qui ejusmodi pullulos, torosulos, barbatulos, comatos, crispatos, & cincinnatos clericos, fastum, venerem, & satanicam pompam ulquequaque crepantes absolvunt, & ad altaria sacrificaturos mittunt? *Qua conscientia*, (inquit Merbesius loc. cit.) *& religione Confessarii iis absolutionis beneficium impendunt, extrema supplicia cum hujusmodi larvatis clericis experturi?*

IV. QUÆST. III. *Peccant ne mortaliter Clerici accipientes beneficium cum animo deserendi statum clericalem, si opportunitas occurrerit?* RESP. Adfirmant communiter Theologi, quia Clerici isti in re gravi circumveniunt Ecclesiam, & furantur reditus sacros, cum in sortem Domini vocati non sint. Aliqui adfirmant istos mortaliter peccare, si beneficio annexa sit animarum cura, secus si beneficium simplex sit. Distinctio vana, quia in utroque casu circumvenitur Ecclesia in re gravi, licet enormius in uno quam in altero casu.

V. QUÆST. IV. *A quibus abstinere Clerici debent?* RESP. Concilium Mediolanense I. plura enumerat a quibus abstinere Clerici astringuntur. 1. profanis negotiis se immiscere non debent; 2. abstinere ab arte medendi; 3. a negotiis, & mercatura; 4. a conducendis prædiis lucri causa; 5. a tutela seu cura aliorum suscipienda. 6. a fidejubendo pro aliis; 7. a servitute feminis præstanda; 8. a ludis alearum, a venatione clamorosa tenentur. Ut ab his ultimis incipiam.

VI. QUÆST. V. *Peccant ne Presbyteri sæculares qui matronis ancillantur?* RESP. Corruptela hodierna, qua Presbyteri laicis familiis inserviunt, & sub prætextu educandi libe-

liberos, familiæ negotia tractant, dominabus mationis inserviunt, manus consecratas porrigunt, quibus ambulantes sustinent, monstrosa est, & horrenda. Presbyteri isti dignitatem sacerdotalem deturpant, vilipendunt proprium caracterem, & sacrum gradum profanant. Episcopi evangelico pectore deberent ejusmodi Presbyteros ab altari arcere, & sacris interdicere.

VII. QUÆST. VI. *Utrum negotiatio Clericis sit interdicta?* RESP. Omnes absolute affirmant. Inquit enim S. Paulus 2. ad Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*. Casuistæ non pauci plures excogitarunt opinationes, quas omnes more suo colligit P. La-Croix *lib. 3. p. 2. n. 997. & seq.* & primo asserit, Clericum posse emere aliquid ut consumat, & aucto pretio illud vendere sperans se vilius empturum. Est enim, inquit, *actus œconomicæ prudentiæ*. Sacræ, ne an profanæ? Addit ibi *n. 999. & seq.* Manriquez, & Delbene, teste *Gobat*, docent, posse Presbyteros emere uvas, & vinum vendere. Addit *num.* 1000. Gobat, inquit, putat in Germania licitum esse in Monasteriis per famulos vendere vinum, & panem. Id enim *proprie* non esse habere tabernam, aut *negotiari*, *sed sua vendere transeuntibus*. Hoc fit non modo in Germania, sed etiam alicubi in Italia. Per illam particulam *proprie* eluduntur omnes canones, qui vetant negotiationem, & mercaturam Clericis, & in primis Claustralibus. Plurimas alias opiniones faventes Clericorum negotiationi refert P. La-Croix, quas indicavi *Tom. 10. lib. 1. diss. 2. c. 11.* Nunc eas prætereo, satisque sit monere lectorem, ut ab eis quæ minus conveniunt Clerico, abstineat.

VIII. QUÆST. VII. *An venatio sit interdicta Clericis?* RESP. Adfirmant absolute omnes, & innumeri sunt canones eamdem prohibentes. Venationes vetitæ sunt clamorosæ, nempe cum canibus, avibus, & armis, puta sclopis, peractæ. Quietæ autem venationes sine canibus, avibus, & sclopis, sed solis retibus, & laqueis licitæ clericis sunt, ut colligitur ex Tridentino. P. La-Croix *lib. 4. n.* 1374. inquit: „ *Prohibitiones illæ nunc ita mitigatæ* sunt, ut si *re-* „ *creationis* causa fiant sine *magno clamore*, „ scandalo, vel contemptu, non facile pec- „ cetur mortaliter. *Nav. Mot. Turr. Lug.* „ *MS.* Addunt Suar. Sa Castrop. etiam a „ veniali excusari, si venatio sit rara & „ moderata, & ad reficiendas vires. “

IX. Fateor me gravi timore & tremore concuti, cum ex una parte videam Pontifices summos, Episcopos, & sacras Synodos comminari excommunicationem Clericis non deferentibus vestem clericalem, prohibere mercaturam, venationem &c. & cum ex altera parte videam citatos Casuistas tribunal erigere supra Pontifices, Episcopos, & Concilia, & clamare ad Clericos, prohibitiones istas ita nunc *mitigatas esse*, ut violatores non peccent mortaliter. Subdit ibidem *n.* 1376. P. La-Croix: „ Dicastillus n. „ 300. putat venationem *etiam* cum appa- „ ratu, & CLAMOSAM non prohiberi Cle- „ ricis, nisi fiat frequenter; & addit cum „ Cajet. Nav. Silv. Bann. Molin. Tur. „ Dian. . . . . licet fiat frequenter, non „ audere se damnare mortalis, si ex recrea- „ tione fiat. “

X. Hæc & similia per universam Theologiam interpretamenta grassantur, & ipsæ divinæ leges similibus distinctiunculis accommodantur ad hominum mores. Quid juvat sacra Concilia, Episcopos, & Pontifices pro disciplinæ reformatione canones condere, si plurimi continuo doceant Clericos, & populum, *hodie ita mitigatos esse canones*, ut non obligent sub mortali, immo neque sub veniali, si recreationis gratia, quæ vetita sunt, fiant? Profecto omnes Clerici confitebuntur se recreationis gratia venari, ludere, negotiari, & alia plura quæ sileo. Cur miramur, si nunquam reformari, sed contra in dies laxari disciplinam tum ecclesiasticam, tum monasticam videamus? An plures Casuistæ in causa sint, an vetandum istis sit ne audeant *mitigare* sacros canones, judicent sapientes.

XI. QUÆST. VIII. *Utrum Clericis vetiti sint ludi alearum?* RESP. Non modo antiqui, sed etiam recentes canones Clericis vetant ludos aleæ seu fortunæ & sortis. Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. *can.* 26. inquit: *Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint*. Glossa plura adjicit, & citat Novellam CXXIII. cap. 10. ubi hæc habentur: *Interdicimus autem sanctissimis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, & Subdiaconis, Lectoribus, & omnibus aliis. . . . ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculorum spectandi gratia venire*. Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 1. de Refor.* inter plura quæ de vita & honestate Clericorum præscribit, hæc inculcat: *Statuit sancta Synodus*

dus ut quæ alias a summis Pontificibus, & a sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, ALEIS, LUSIBUS, *ac quibuscumque criminibus, nec non sæcularibus negotiis fugiendis copiose, ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur; nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat.*

XII. P. La-Croix *lib.* 4. *n.* 1370. refert *Salas, Mol. Rebel. Azor. Castrop.* interpretantes prohiberi consuetudinem ludendi, minime vero una aut altera vice. Immo addit, *Sa*, & *Valentiam* ipsam consuetudinem ludendi excusare a mortali, si non fiat ob lucrum, sed recreationis causa. Immo, inquit, *Salas* putat prohibitionem horum lusuum non extendi ad *Religiosos laicos, quia textus tantum habet de Clericis*. Sed communis opinio tenet oppositum, concludit ille.

XIII. Clerici hæc legentes, & Probabilismi lenocinio præventi, incipiunt citatorum Casuistarum auctoritate fulti ludere una & altera vice. Ex repetitis vicibus fit consuetudo, & tunc patrocinantibus Sa, & Valentia dicunt se ludere recreationis causa, non ob lucrum. Hoc enim est quid *accessorium*. Tandem patrocinante *Salas* concludunt hanc consuetudinem non extendi ad *Religiosos laicos*. Quoniam, inquiunt, auctores citati sunt graves, probi, & classici. Sed tu lector, missis ejusmodi commentis, in Conciliorum, & maxime Tridentini doctrinam animum serio intendito, & a ludis aleatoriis omnino abstine. Noli incipere, nisi vis prosequi, & pravam contrahere consuetudinem. Vix aliquem ex citatis Casuistis legi, qui ferventi zelo, & sedulo studio promoveat sacrorum canonum observantiam; sed eo dirigunt conatus suos, & studia in universa fere Theologia ut leges, & canones mitigent, liniant, temperent, & humanæ fragilitati accommodent. Verum ne hoc sit, tu ipse lector judex esto.

XIV. Clerici larvati incedentes peccant mortaliter. Diana *Tom.* 7. *tr.* 5. *Resol.* 6. inquit: *Puto non esse recedendum a communi sententia Doctorum, nempe in tali casu Clericos sæculares, & regulares peccatum mortale committere.*

§. UNICUS.

De scientia ordinandorum.

I. Scripturæ sanctæ ignaros a Sacerdotio repellit Deus. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne Sacerdotio fungaris*. Oseæ c. 4. Et Evangelista Matth. *c.* 23. clamat: *Væ vobis duces cæci*.

II. Omnes adfirmant in ordinandis scientiam requiri: sed pauci explicant qualis scientia necessaria sit. Scientiam quam Prophetæ, & Evangelistæ inculcant, est scientia Scripturæ sanctæ. S. Paulus 2. *ad Tim.* 3. inquit: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus*. Primum ergo necessarium est Scripturæ sanctæ studium, ut vera imago christiani spiritus formetur. Hac instructus divina scientia inoffenso pede legere poteris etiam auctores morales: quia tum discernere scies verum a falso. Non modo ipsæ divinæ Scripturæ, sed omnia Concilia, & Patres inculcant studium divinæ legis ab ipso Deo sacris scriptoribus dictatæ. Concilium Nicænum II. *can.* 2. inquit: *Nostræ Hierarchiæ substantia sunt eloquia divinitus tradita, divinarum Scripturarum vera scientia*. Rursus dis. 1. cap. *Cum ignorantia*, hæc habentur: *Sciant ergo Sacerdotes Scripturas sanctas, & canones*. Deus te redarguet ob Scripturarum neglectum; atque juxta legis suæ in Scriptura sancta descriptæ mandata judicabit. Lubet huc transcribere verba præclari Theologi Ludovici Habert de *sacr. Ord. p.* 2. *c.* 8.

III. „ Apage ergo modernos illos Theologos morales qui in libris a se vulgatis „ doctrinam morum stabiliunt ratiunculis, „ & argumentis verisimilibus, ne dicam sophisticis, vixque sacrarum Scripturarum „ meminere, nisi ut earum sensum ad præconceptas opiniones deflectant; eoque progrediuntur ut suspectos in fide pronuntient qui sicut fidei dogmata, ita morales conclusiones asserunt repetendas ex „ Sriptis sacris, canonibus Ecclesiæ, & „ sanctorum Patrum scriptis. Operæ pretium foret ut viri hierarchici collectas „ apud se haberent propositiones ex hujusmodi libris magno numero excerptas, & „ censorie notatas tum a summis Pontificibus, tum ab Episcopis per varia loca, ac „ præsertim Gallicanis an. 1655. & 1700. „ tum ab insignibus Academiis. "

IV. Verum si in ordinandis Clericis, si in Parochis, si in Confessariis requiritur Scripturarum studium, quid de Episcopis dicendum erit? Isti, cum sint populi christiani duces, multo profundius aliis subalternis ministris callere Scripturas, canones, Patres debent, quo possint alios sana imbuere doctrina, atque dignos aptosque Ecclesiæ profectui in sui adjutorium assumere, indignos vero ineptosque a ministerio arcere atque repellere.

DISSERTATIO II.

De simonia.

CAPUT I.

Simoniæ notio, ejus variæ species: & quæ pretii rationem habent in simonia contrahenda.

I. QUÆST. I. *Quid sit simonia?* RESP. Simonia a Simone Mago nuncupata, est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum*, ut inquit S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a.* 1. Prima particula *studiosa voluntas* prodit deliberatam voluntatis actionem. Altera *emendi, vel vendendi* præfert omnem contractum onerosum, & non gratuitum, quo res spiritualis aliquo temporali pretio, seu aliqua re pretio æstimabili emitur, venditur, locatur, permutatur, transigitur &c. Ultimæ particulæ significant aliquid a Deo auctore supernaturali proficiscens, aut ad Deum salutis auctorem directum.

II. Hoc spirituale triplex. 1. Aliud in se, ut gratia, jurisdictio ecclesiastica, virtutes infusæ, dona Spiritus sancti, gratiæ gratis datæ, operatio miraculorum, interpretatio sermonum &c. 2. Aliud est spirituale efficiens, ut sacramenta. 3. Est spirituale productum a causa spirituali, ut dispensationes in votis, juramentis, absolutio a censuris, mortuos sepelire, cantare in choro &c. *Spirituali annexum* dupliciter evenit: aut quia antecedenter conjungitur cum spirituali, ut sunt beneficia ecclesiastica, quæ supponunt ordinem clericalem, aut quia rem spiritualem comitatur, vel consequitur, vel ad rem spiritualem ordinatur, ut sunt vestes sacræ, vasa sacra, templa, reliquiæ Sanctorum, juspatronatus præsentandi ad beneficia.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit simonia?* RESP. Duplex. Alia juris naturalis & divini, quæ natura sua mala est, quæque committitur, dum quæ spiritualia sunt, aut spiritualibus annexa, ut gratiæ, sacramenta, jurisdictio ecclesiastica, dona, virtutes &c. venduntur, vel emuntur. Altera est ecclesiastici juris, quæ mala est, quia prohibita: & hæc sita est in permutatione, & resignatione beneficiorum &c.

IV. Dividitur ulterius simonia in *mentalem*, *conventionalem*, *realem*, & *confidentialem*. Illa *mentalis* dicitur quæ intra mentem sistit, quæ dupliciter contingere potest: 1. quando quis interno proposito deliberat simoniam committere; 2. quando exterius id indicet. *Conventionalis* ex mentali oritur; estque expressa, vel tacita conventio dandi temporale pro spirituali, aut contra: sed ex neutra parte executioni mandatur, aut tantum ex una. *Realis* utramque consequitur, & executioni demandatur, aut in partem, aut in totum, quod animo conceptum, & exterius conventum erat. *Confidentialis* est cum quis beneficium procurat eligendo, præsentando, resignando, aut alia via, cum confidentia, seu pacto expresso vel tacito, ut is cui procuratur, resignet vel procuranti, vel alteri, aut ut pensionem, vel fructus ex eo reddat.

V. QUÆST. III. *Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat?* RESP. Fictus simoniacus est qui pretium promittit pro beneficio, animo se non obligandi, neque tradendi illud. Hunc gravissime peccare adfirmant omnes. Sed negant plures hunc esse simoniacum. Opposita sententia mihi vera est. Exterior promissio dandi pretium collidit interiorem intentionem. Prior opinio viam latissimam aperit obtinendi, & retinendi beneficia his fictis simoniis. Ceterum casus rarus est, quia venditores rerum spiritualium non solent esse minus versuti & veteratores, quam emptores: & nisi securi, & tuti sint de pretio, non vendunt.

VI. QUÆST. IV. *Quæ habent rationem pretii in simonia?* RESP. Munus ab obsequio, a manu, a lingua. Munus *ab obsequio* est subjectio oblata, ut est inservire collatori rei spiritualis, assistere, eum comitari, docere, instruere &c. Munus *a manu* est pecunia, & quidquid nomine pecuniæ venit, sive tradita, sive promissa. Munus *a lingua* est favor, laus, elogia, preces, supplicationes, adulationes, & alia hujusmodi. Regula generalis & præcisa designari nequit, quandonam

donam in munere ab obsequio, & a lingua simonia patretur. Pecuniæ traditio, vel promissio fere nunquam munus gratuitum est. Si Episcopus beneficium conferat ministris ob servitia præstita, vel præstanda absque salario, communiter simoniam committit, etiamsi nullum interveniat pactum: quoniam factum loquitur, & locum pacti obtinet.

VII. Communiter munera a lingua, & ab obsequio, si sint gratuita, non inferunt collationem beneficii esse simoniacam. At raro gratuita sunt, & ingenui animi sincera testimonia. Aliqui distinguunt *principaliter*, & *minus principaliter* offerre. Distinctio absolute vera est. At in praxi distinguere hujus distinctionis, *primario*, & *secundario*, confinia difficillimum est, & versutus animus se transformat, larvamque induit. Quare tam candidati, quam collatores ab ejusmodi muneribus abstinere debent. Qui digni sunt, his præstigiis non indigent.

VIII. Mutuum sub obligatione impositum simoniam continet, cum talis obligatio sit pretio æstimabilis. Si mutuum tradatur ex pacto, vel conventione assequendæ rei spiritualis, similiter simonia est.

IX. Qui titulo consanguinitatis, vel affinitatis conferunt beneficia, præferuntque consanguineum, vel affinem digniori, peccant gravissime contra justitiam, ut docet S. Thomas 2. 2. *q*. 100. *a*. 5. *ad* 2. eique subscribunt omnes Theologi. Simoniam perpetrat Episcopus, si conveniat de pensione sibi, aut alteri solvenda, aut conferat beneficium, si alias pensionem non fuisset impositurus. Simoniæ quoque rei sunt candidati qui in Romana Curia pensionem solvendam, aut aliquid aliud pretio æstimabile spondent aulicis, aut aliis quibuslibet, ut auxilium favoremve præbeant ad beneficium assequendum. Qui imponunt onus beneficio nullo modo annexum, simoniam committunt. Quare simonia est renuntiare, vel commutare beneficia quibuscumque pactionibus, conditionibus, modisque adjectis in favorem alterius. Simoniæ rei sunt qui permutant, aut renuntiant beneficia cum pensione ex licentia Papæ, sed adjecta conditione ut renuntiatarius solvat bullas pensionis. Similiter simoniam perpetrant qui conferunt beneficium curatum cum onere ut beneficium quod habet, libere resignet, quia apponerent conditionem in collatione beneficii quæ de jure non est.

CAPUT II.

Quomodo simonia committatur dum res temporalis traditur aut tamquam pretium, vel tamquam motivum, vel ut gratuita compensatio.

I. INvecto novo opinandi modo, peccata plura malitiam exuerunt; cum millena de mundo, inquit Caramuel, sustulerit unus Diana. Olim viri sancti invehebantur acriter in simoniam larva posita. In præsens tot est phalerata, & compta fucis, & lenociniis, ut vix reperiatur in mundo. Casuistæ plures in pecunia, seu in temporali distinguunt rationes *pretii*, *motivi principalis*, *secundarii*, *proximi*, *remoti*, *directe intenti*, *compensationis*, *gratuitæ retributionis*. Hoc distinctiuncularum involucro abscondita simonia, veluti fossa, & vallo munita, retundit omnium sacrorum canonum ictus, & triumphabunda discurrit.

II. Concilium Toletanum *can*. 1. hæc statuit: *Si quis Episcoporum accepta* QUOCUMQUE MODO *pecunia ordinaverit Episcopum, Abbatem* &c. *ipse gradus sui subjaceat periculo*.

III. Concilium Tridentinum, missis innumeris aliis canonibus, *sess*. 24. *c*. 18. *de Reformat*. inter plura hæc decernit. *Caveantque ne quidquam prorsus occasione hujus examinis* NEC ANTE, NEC POST ACCIPIANT. *Alioquin simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant. A qua absolvi nequeant nisi* DIMISSIS BENEFICIIS, *quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia imposterum inhabiles reddantur*.

IV. Nihil sive ante, sive post tradi examinatoribus, & collatoribus beneficiorum potest. Ergo vana sunt commenta quæ docent, aliquid tribui licite posse sive ante, sive post, quocumque fuco obtectum. Neque Scripturæ sanctæ, neque Patres, neque Concilia distinguunt in re temporali tradenda rationes *pretii*, *motivi proximi*, *remoti*, *principalis*, *accessorii* &c. sed absolute, technis rejectis, clamant: *Gratis accepistis, gratis date*.

V. P. Gregorius Valentia inter primos citari solet qui mandata contra simoniam laxaverit. Et reipsa *Tom*. 3. *disp*. 6. *q*. 16. *punct*. 3. hæc docet: „ Potest quis conferre „ spirituale propter temporale principaliter tamquam propter finem; itaut temporale apud eum non sit finis ipsius rei „ spiritualis, quasi temporale pluris ab eo

„ quam

„ quam spirituale æstimetur, sed tantummodo voluntatis, *sive applicationis animi ad actum conferendi spirituale: & hoc non est simonia.* " Quod ibidem fusius confirmat.

VI. Venustior ne, & acutior excogitari distinctiuncula potest? Collator beneficii accipere potest principaliter temporale; sed hoc temporale non est finis rei spiritualis, sed tantummodo voluntatis, *sive applicationis animi ad actum conferendi spirituale*. Temporale ergo datur non propter rem spiritualem, sed ut collator applicet voluntatem ad conferendam rem spiritualem. An hæretici, & impii legentes hæc festiva interpretamenta scandalum accepturi sint, ceteri judicent. Doctrinam Valentiæ secutus est Tannerus, aliique plures, inter quos ipse P. Viva.

VII. Romana Sedes inaudiens simoniæ scelus quorumdam opinationibus foveri, & in dies grassari, tres sequentes theses damnavit. Alexander VII. hanc num. 22. proscripsit: *Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*. Ven. Innocentius XI. duas sequentes 45. & 46. diris devovit: *Dare temporale pro spirituali non est simonia quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra*. 46. *Et hoc quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quam res spiritualis*.

VIII. Quæst. I. *Qui dat pecuniam tamquam motivum non immediate obtinendi rem spiritualem, sed tamquam motivum medium honestum, ex quo expectetur res spiritualis, committit ne simoniam?* Resp. Negant aliqui. Sed hæc opinio falsa mihi est, doctrinæ Scripturarum, Conciliorum, & S. Thomæ prorsus contraria. Candidatus ad Ordines, aut parochiale beneficium accipiendum offert pecuniam examinatoribus, Episcopo, collatori &c. Quodnam est motivum illud medium verum, & honestum, a quo expectatur beneficium, aut sacramentum Ordinis? Silent. Ne multa, candidatus non traderet, vel promitteret rem temporalem, nisi speraret beneficii, aut sacrorum Ordinum assecutionem. Ergo simoniam committit.

IX. Eamdem opinionem defendunt Salmanticenses *tract.* 19. *cap.* 1. *p.* 4. *n.* 55. ubi docent, ad rationem simoniæ requiri voluntatem dandi pecuniam „ *ut pretium, seu commensurandi illam cum re spirituali, tantique æstimandi, quod fit per contractum onerosum*. Hac tamen seclusa prava voluntate, etiamsi temporale detur animo consequendi spirituale, non ut pretium onerosum, sed gratis, vel ex gratitudine, aut benevolentia, etiam cum aliqua antidoralis obligationis impositione, nulla simonia committitur, sive munus ante collationem rei spiritualis conferatur, sive post ipsam, sive simul cum ipsa. "

X. Quid expressius contra Tridentinum, contra omnes sacros canones proferri valeat, profecto me latet. Ad rationem simoniæ requiritur *voluntas commensurandi pecuniam cum re spirituali, tantique æstimandi*? Qui hanc haberet voluntatem, hæreticus impudentissimus esset, nedum simoniacus. Quis Catholicorum umquam asseruit pecuniam æquare rem spiritualem ordinis omnino superioris posse? Hæc opinio, meo judicio, reipsa continetur in rescriptis damnatis thesibus. Hac quippe doctrina admissa, nulla in mundo simonia est. Si plura cupis, consule *Tom. X. lib.* 1. *diss.* 3. *c.* 3. Nec lubet in doctrina evidenter falsa convellenda diutius immorari.

XI. Quæst. II. *Utrum liceat dare temporale sub spe obtinendi a donatario spirituale, & contra, titulo amicitiæ, & gratitudinis?* Resp. Adfirmat P. Billuart, dummodo sincere, & non ficte expectetur ut donum spontaneum ex mera gratitudine, amicitia, & liberalitate, & non titulo muneris temporalis debitum. Quoniam, inquit, hoc est dare temporale ut motivum quidem obtinendi spirituale, *sed mediante alio motivo honesto*, scilicet *gratitudine, & amicitia*.

XII. Hæc sunt pura putaque commenta ad incrustandum simoniæ scelus excogitata. Concilia omnia, & præcipue Tridentinum prohibent *dare pecuniam*, non animum, non modum dandi. Concilia prohibent *dare rem temporalem* pro obtinenda re spirituali. Ineptissime excogitatus est modus dandi, quando *reipsa datur pecunia*. Nec collatores beneficiorum, ordinum &c. curant utrum pecunia detur titulo *pretii*, vel *incitamenti, remoti*, aut *proximi*, aut *antidorali gratitudinis motivo*, dummodo reipsa *detur*, & ipsi reipsa *accipiant*. Hoc unice curant, cetera deri-

derident. Admissa hac præcisionum, & distinctionum farragine, nulla in mundo simonia esset.

XIII. QUÆST. III. *An sacramentorum venditio sit simoniaca?* RESP. Adfirmant omnes, dum pro sacramentorum administratione aliquid exigitur. Similiter simoniacus esset qui venderet Eucharistiam. Quæ sacris ministris dantur, sunt ad eorum sustentationem destinata, minime ut pretium administrandi sacramenta: *dignus est enim operarius cibo suo*, inquit Evangelista Matth. sicut & Sacerdoti celebranti datur eleemosyna pro ejusdem sustentatione.

XIV. Qui concionantur vel propter plausum, vel propter lucrum, simoniaci sunt, ut docet Angelicus 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad* 2. Si Sacerdos in articulo mortis nollet baptizare absque pecunia, si baptizandus puer esset, quisque alius etiam laicus baptizare posset. Si baptizandus esset adultus, & nullus esset nisi Sacerdos simoniacus, tunc suppleret baptismus flaminis, ut docet S. Thomas 2 2. *qu.* 100. *a.* 2. *ad* 1. Quare rejicitur opinio eorum qui docent dari posse pecuniam ad inflectendam voluntatem avari Sacerdotis. Verum commentum istud est prorsus inane. Simonia similiter est quidquam accipere pro administratione sacramentalium. Quæ tribui solent pro cantu Missæ, pro officio funebri, pro processione &c. a simoniæ labe immunia sunt, quia dantur juxta laudabilem consuetudinem in ministrorum sustentationem.

XV. P. Nicolaus Mazzotta *tr.* 3. *disp.* 5. *qu. unic. de simonia* recenset multos docentes aliquid recipi posse absque simonia pro obligatione exercendi spiritualia, quod hæc obligatio sit a functione ecclesiastica sejuncta. Refert quoque oppositam sententiam. P. Mazzotta methodum imitatur P. La-Croix proponendi collectionem probabilium contrariarum opinionum, ut lectores eligere queant quæ sibi magis arrident & blandiuntur. Prior opinio jam proscripta est.

XVI. QUÆST. IV. *An sit simonia vendere, aut emere actus jurisdictionis potestatis ecclesiasticæ?* RESP. Distinguunt communiter auctores jurisdictionis potestatem, quæ spectat forum conscientiæ, ut absolvere a peccatis, & potestatem quæ ad forum externum attinet, ut dispensare in votis, in legibus, visitare, condemnare &c. Pro his omnibus quidquam accipere simonia est, quia actus isti spirituales sunt. Similiter simonia est quidquam exigere pro licentia audiendi confessiones, absolvendi a censuris, pro concessione indulgentiarum, pro facultate dispensandi in votis, juramentis, pro assistentia Parochi ad matrimonium, pro electione, collatione, confirmatione beneficiorum &c.

XVII. QUÆST. V. *Simonia ne est quidquam accipere pro ingressu in monasteria?* RESP. Concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 16. hæc statuit. *Sed neque ante professionem, excepto victu & vestitu novitii, vel novitiæ illius temporis, quo in probatione est,* QUOCUMQUE PRÆTEXTU . . . *Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur.* Convenit penes omnes jure naturali, divino, & ecclesiastico vetitum esse aliquid tamquam pretium accipere, vel tradere sive pro habitus sacri susceptione, sive pro monastica professione. Hæc duo certa sunt penes omnes. Verum Casuistæ plures, qui pecuniam considerant & ut pretium, & ut *motivum primarium*, *secundarium*, *proximum*, *remotum*, & ut titulum *antidoralis obligationis*, *& gratuitæ compensationis*, omnem simoniam de medio tollunt. Sacri vero canones qui prohibent quidquam accipere, vel tradere pro ingressu in Religionem, adeo sunt luculenti, ut omnes præfatas distinctiunculas, & excogitata commenta profligent. Consule *Tom. X. lib.* 1. *diss.* 3. *cap.* 5.

XIX. QUÆST. VI. *Est ne simonia jure divino vetita, beneficia quæcumque conferre intuitu temporalis emolumenti?* RESP. Duo in beneficiis includuntur jura. Aliud spirituale, seu jus administrandi spiritualia, & dicitur *officium*; aliud jus percipiendi temporalia, & dicitur *beneficium*. Juxta omnes simonia est omni jure vetita, a qua nec Papa dispensare potest, venditio beneficii prout jus dicit administrandi spiritualia. Disputant auctores, num sit simonia jure divino vetita captare, vel conferre beneficia intuitu solius temporalis emolumenti? Negant aliqui. Sed hæc opinio falsa mihi est, quia jus ad temporales reditus ita annexum est cum jure ad officia spiritualia, ut separari nullo modo possit. Distinguendi sunt fructus beneficii, quos vendere, locare, permutare beneficiarius potest, a jure percipiendi hos fructus. Hoc jus beneficiale inseparabile est a priori jure administrandi spiritualia. Idcirco qui unum vendit, vendat & alterum necessum est.

XX. Offerre aliquid Sempronio ut intercedat apud collatorem simonia est. P. La-Croix continuo adjicit distinctionem: *si des pro labore*, non est simonia. Et hanc opinionem

nem transcribit P. Mazzotta *tr.* 3. *D.* 5. *c.*3. inquiens: „ Si autem des aliquid *intercessori* „ sive mediato, sive immediato, *non quidem pro intercessione*, sed pro labore, lucro „ cessante, damno emergente, dispendio temporis &c. in eundo, & redeundo, *non est* „ *simonia*, quia ista sunt quid temporale „ omnino extrinsecum. Croix n. 91. *& alii* „ *communiter*. “

XXI. Revera *Croix* totidem verbis hanc opinionem docet cum Diana, Castropalao, Raynaudo, & aliis. Istius opinionis falsitas & laxitas imbecillitati meæ evidens est. Tradere pecuniam pro intercessione apud collatorem beneficii simoniam esse fatentur auctores isti; tradere vero pecuniam *pro tempore impendendo*, *pro lucro cessante*, *& damno emergente in eundo*, *& redeundo*, *non est simonia*. Eccur? Quia hæc sunt quid temporale omnino extrinsecum. Peregregie. Cedo. Fieri ne intercessio valet sine *aliquo temporis dispendio*, sine *accessu*, *& recessu a collatore*? Si quis intercedere debet, loquatur oportet. Ut loqui valeat, tempus requiritur, & accessus, recessusque. Ergo si simonia est tradere pecuniam pro intercessione, simonia quoque est tradere pecuniam pro eisdem necessario annexis. Etiam ipsi collatori dari pecunia poterit, non pro collatione, sed pro dispendio temporis in collatione insumpti. Diana excogitavit has distinctiunculas, ex Diana Castropalaus, ex Castropalao La-Croix, ex La-Croix Mazzotta: & postea concludunt: Ita communiter Doctores. Imperiti lectores hæc legentes putant Doctores Ecclesiæ ita docere: hinc tuta conscientia simoniam committunt. En quam verum sit quod initio dixi, admissis his opinionibus, nullam dari in mundo simoniam.

XXII. Venditio habituum ordinum militarium, qui dantur Religiosis choro, & divino officio deputatis simonia est. Similiter vendere pensiones erectas in titulum beneficii, ut præstimonia, seu beneficia simplicia, simonia est, ut fatentur omnes. Plura de his pensionibus statuit S. Pius V. in Bulla quæ incipit *Ex proximo*. Quispiam asserit hanc bullam nullibi esse receptam. Sed fallitur, & fallit. Testantur quippe Salmanticenses *n.* 74. in Hispania esse receptam. Et communis sententia docet ejusmodi pensiones redimi aut vendi non posse absque simonia. Simoniaca quoque est venditio jurispatronatus ecclesiastici.

XXIII. Qui electus est ad beneficium, habetque collationem a legitimo superiore, licet nondum possideat, habet jus in re. Idcirco potest pecunia redimere injustam vexationem, dummodo revera sit injusta, absque simonia, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *ar.* 2. *ad* 5. Redimere contra vexationem ante acquisitum jus in re pecunia, est simonia, ut ibidem S. Thomas asserit. Distinguunt tamen auctores vexationem intentatam contra jus acquirendum ab eo qui obesse, sed non prodesse valet, a vexatione intentata contra jus acquirendum ab eo qui obesse, & prodesse potest. Quando redimitur vexatio ab eo qui obesse, & prodesse valet eligendo, confirmando &c. simonia committitur. Redimere vero vexationem intentatam ab eo qui obesse, sed non prodesse potest, nulla est simonia.

XXIV. Commutare res spirituales pro spiritualibus nulla est simonia, exceptis beneficiis. Quare licitum est te hac hebdomada celebrare quatuor Missas pro Petro, ut totidem alio tempore pro te Petrus celebret. Sic tradi possunt reliquiæ pro reliquiis.

XXV. QUÆST. VII. *Permutari ne beneficia valent absque simonia?* RESP. Jure ecclesiastico vetitæ sunt omnes beneficiorum permutationes, & simoniacæ declaratæ, nisi accedat superioris auctoritas, & dispensatio. Licet enim tituli beneficiorum spirituales sint, & hac ratione spirituale pro spirituali commutari possit; nihilominus, quia beneficiorum titulis annexi sunt reditus temporales, qui avaritiam accendunt; idcirco Ecclesia prohibuit ne absque superioris auctoritate hæ permutationes fiant. Nomine beneficiorum intelliguntur omnia spiritualia, quæ annexa habent emolumenta temporalia. Sufficit & exigitur auctoritas illius superioris qui beneficia contulit. Quare Episcopus nequit facultatem concedere permutandi beneficia collata a superiore, nempe a Papa. Si beneficia sint in diversis diœcesibus, utriusque Episcopi consensus necessarius est, vel patronorum qui jus habent nominandi, & præsentandi.

XXVI. Permutatores beneficiorum possunt simul honestas conditiones inire mutuo, & eas proponere legitimo superiori. Alibi evincam has permutationes raro licitas esse. Acceptio pecuniæ pro collatione beneficii non modo simoniaca est, sed etiam contra justitiam; & oppositam opinionem damnavit Alexander VII. *n.* 22.

XXVII. Episcopi nequeunt concedere facultatem permutandi beneficium cum pensione cleri-

clericali spirituali. Si pensio sit laicalis, nullo modo neque Pontificis auctoritate permutari cum beneficio potest, ut patet. Quando beneficia sunt inæqualia vel in reditibus, vel in dignitate, non possunt compensari pecuniæ, seu rei temporalis accessione, quidquid nonnulli in oppositum dicant.

XXVIII. Transactio in componenda lite super beneficio simoniaca est, si fiat absque Sedis apostolicæ auctoritate. Plura de hac re disputant aliqui, quæ expendere non vacat, utpote inutilia, quia ad apostolicam Sedem ea dirimere attinet.

XXIX. QUÆST. VIII. *Quomodo resignari beneficium absque simonia possit?* RESP. 1. Resignare quisque in manibus Episcopi sui potest beneficium, nulla adjecta conditione: 2. in favorem talis personæ: 3. in favorem talis personæ, servata sibi pensione: 4. absque designatione personæ, & cum reservatione pensionis. Resignatio primo modo facta vera est, & tuta esse potest. Pro resignatione aliis modis facta requiritur auctoritas summi Pontificis, qui in bonum, & commodum Ecclesiæ dispensare valet.

XXX. Salmanticenses *n.* 55. resignationem fieri posse contendunt in manibus Episcopi in favorem Petri, dummodo hæc conditio in toto rigore non fiat a resignante, ita ut suspendat resignationem, sed tantum declaret Prælato modum conceptum a resignante, & servandum in provisione beneficii post absolutam renuntiationem factam. Hæ sunt blandæ cogitationes, quas prudens Episcopus solus resolvere potest, nullam omnino admittendo conditionem sive rigorosam, sive blandam. Hoc enim pacto explorabit sinceritatem resignantis.

XXXI. Simoniacæ sunt renuntiationes reciprocæ, quibus tu renuntias in favorem Petri, ut is vicissim tibi renuntiet. Similiter simoniacæ sunt renuntiationes quas vocant *triangulares*, ut dum tu renuntias Petro, ut Petrus renuntiet Paulo, & tandem Paulus tibi suum renuntiat beneficium.

XXXII. QUÆST. IX. *An renuntiatio confidentialis beneficiorum sit simoniaca?* RESP. Resignatio confidentialis beneficii illa dicitur quæ fit in manibus legitimi Superioris cum fiducia quod ille in cujus favorem renuntiatur beneficium, sibi, vel alteri resignabit idem beneficium, vel pensionem, aut quid aliud solvet. Resignatio fiduciaria cum pacto expresso, aut tacito, dubio procul simoniaca est, jure divino, naturali, & humano vetita, ut omnes fatentur. Resignatio fiduciaria absque ullo pacto, sed cum spe quod resignatarius titulo gratitudinis opportuno tempore idem beneficium vel sibi, vel amico, consanguineo, vel cui volueris, resignabit, aut partem fructuum solvet, quamvis absolute, & speculative possit absque simonia esse, in praxi tamen fere semper simoniaca reputanda est.

XXXIII. Simoniæ rei sunt Canonici qui principaliter choro assistunt propter distributiones, ut docet S. Thomas *quodl.* 8. *art.* 2. inquiens: *Clericus qui vadit ad Ecclesiam principaliter propter distributiones quas recipit, tamquam finem operis, committit simoniam.* Facile asserit quisque se non principaliter, sed secundario pergere ad chorum propter distributiones. Sed serio conscientiam suam expendant, num revera chorum adeant propter divinum cultum. Unde colligere hoc queunt? Ex pluribus signis, ex devotionis fervore, modestia, attentione, qua celebrant divinas laudes: ex omissione frequentandi chorum, quando nullæ aut parvæ sunt distributiones.

CAPUT III.

De pœnis contra simoniacos, & de restitutione eorum quæ per simoniam acquisita sunt.

I. QUÆST. I. *Subjacent ne pœnis contra simoniam conventionalem latis, quando simonia non est completa ex utraque parte?* RESP. Resignavit Petrus sub promissione centum aureorum Paulo beneficium: is promissam pecuniam non solvit. Isti incurrunt ne pœnas contra simoniacos? Negant Sanchez, Lessius, Valentia, & alii: quia usque dum non solvitur pecunia, non est simonia realis completa. Aliunde simonia mentalis non subjacet pœnis, ut omnes fatentur. Hæc opinio falsa est. Ad incurrendas pœnas contra simoniacos latas sat est rem spiritualem tradi cum promissione solvendæ pecuniæ. Tum enim simonia realis est, non mentalis. Pœnas incurrunt simoniaci, sive simonia sit contra jus divinum, sive contra jus ecclesiasticum. Quoniam lex non distinguit simoniacos juris divini, aut ecclesiastici. Qui rei sunt simoniæ contractæ ob ingressum in Religionem, incurrunt excommunicationem ipso facto reservatam Papæ. Contendunt plures hanc pœnam non incurrere illos qui rei sunt simoniæ contractæ in habitus receptione, sed tantum in professione. Sed hæc distinctio arbitraria est, nulloque modo eruitur ex lege. *cap.* 1. *Extrav. de simonia.*

II.

II. QUÆST. II. *Quæ pœnæ impositæ sunt sacros ordines simoniace recipientibus ?* RESP. Qui per simoniam aliquem ordinat, aut ut ordinetur mediator est, anathemate innodatur, & ab ordinum quorumque collatione, & omnium pontificalium executione suspensus remanet, & ab Ecclesiæ ingressu, & omnium fructuum perceptione interdicitur, si suspensionem violaverit in pontificali munere. Ordinati vero sunt excommunicationi reservatæ Pontifici obnoxii; & ab omnium ordinum executione suspensi. Qui facti inscius, alterius ope ordinatus simoniace est, ab executione ordinis suspensus remanet.

III. Qui sub titulo patrimonii ficti ordinantur, non possunt ad superiores ordines promoveri, nec susceptum ordinem exercere valent, ut Tridentinum *sess.* 21. *c.* 1. de Ref. statuit. Qui conferunt, aut procurant simoniace alteri beneficium, vel officium ecclesiasticum per electionem, postulationem, confirmationem, nominationem sive publice, sive secreto, ipso facto excommunicationem incurrunt summo Pontifici reservatam: & huic pœnæ obnoxius quoque est beneficium recipiens, ut habetur in Extrav. *Cum detestabile* de simonia. Præterea irritantur omnes collationes, & provisiones ejusmodi factæ. Quare simoniaci non faciunt fructus suos, sed ante judicis sententiam restituere eos debent, & beneficium receptum dimittere, etiamsi simonia inscio beneficiario a parentibus amicisve commissa sit, ut S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a.* 6. *ad* 3. docet.

IV. QUÆST. III. *An simonia in beneficiorum collatione privet beneficiis ante rite obtentis?* RESP. Negant communiter auctores ante judicis sententiam simoniacum privari beneficiis quæ jure possidebat ante beneficium per simoniam acquisitum: quia, inquiunt, in nulla lege id expressum habetur. Excipitur tamen simonia fiduciaria, quæ vi constitutionis S. Pii V. non modo beneficii tali simonia comparati, verum etiam omnium antecedentium privationem inducit; quemadmodum simonia perpetrata cum examinatoribus, quæ ex Tridentino privat omnibus beneficiis antea rite obtentis, nedum beneficio simoniace acquisito. Tandem qui beneficia per simoniam assequuntur, inhabiles remanent ipso facto ad alia beneficia obtinenda ante judicis sententiam, ut expresse S. Pius V. in sua constitutione *Cum primum* declaravit. Quod Salmanticenses ex Lessio, Sanchez, Castropalao ajunt, præfatam constitutionem non esse usu receptam, merum commentum est. Utique non est usu recepta a pluribus, quia reapse simoniam committunt. Sed hac ratione neque Evangelium est a pluribus usu receptum, quia violatur. Usus contrarius non efficit ut justæ leges sufficienter promulgatæ non obligent.

V. QUÆST. IV. *An acquisita per simoniam restitui debeant?* RESP. Resolutio affirmativa patet ex dictis, nempe omnia beneficia simoniace obtenta, & eorumdem fructus restituenda esse. Salmanticenses *tr.* 19. *cap.* 4. *p.* 3. *n.* 22. inquiunt: „ Emens beneficium „ non facit injustitiam, sed patitur. Debe„ bat enim gratis accipere quod dato pre„ tio accepit: & tantum peccat contra Re„ ligionem, cujus transgressio non obligat „ ad restitutionem. Nec etiam beneficium „ conferens peccat contra justitiam, aut ex „ jure divino invalidam facit collationem. “ Hæc doctrina damnata est ab Alex. VII. n. 22. *Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis* &c. Ex proscripta doctrina plura inferunt citati auctores absurda consectaria, quæ caveri debent.

DISSERTATIO III.

De beneficiis.

CAPUT I.

Beneficii ecclesiastici notio, & varia beneficiorum genera.

I. QUÆST. I. *Quid sit beneficium ecclesiasticum?* RESP. Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum. Dicitur *jus*, quia beneficiario ex justitia debentur fructus, tamquam laboris merces. *Perpetuum*, quia morte beneficiarii non extinguitur beneficium, sed vacat. *Ex bonis Ecclesiæ*, significatur quod bona, unde proveniunt fructus, sint Ecclesiæ, quia initio fideles bona sua tradebant Ecclesiæ in sustentationem ministrorum. *Propter aliquod officium spirituale*, nempe administrandi sacramenta, celebrandi sacrum, canendi in choro, concionandi &c. *Auctoritate* &c. declarat beneficium debere esse Episcopi, aut summi Pontificis auctoritate constitutum. Hinc sex conditiones ad beneficium auctores requirunt. 1. quod sit Episcopi auctori-

ctoritate fundatum: 2. quod rei spirituali sit annexum: 3. quod conferri clerico debeat: 4. quod sola persona ecclesiastica conferre illud valeat: 5. quod sit perpetuum: 6. quod collator nequeat illud sibi conferre.

II. QUÆST. II. *Quotuplex sit beneficium?* RESP. Plura sunt beneficiorum genera. *Majora* sunt Papatus, Episcopatus, Abbatiæ; *minora* sunt plura alia. Præterea aliud est beneficium *regulare*, aliud *sæculare*. Illud solis Religionis professis, ut Abbatia, Prioratus, & aliquæ Paræciæ; istud solis clericis votis monasticis solutis conferri debet.

III. Dividitur præterea beneficium in *duplex*, & *simplex*. Illud habet jurisdictionem in clerum, populumque, & administrationem rerum ecclesiasticarum. Ejusmodi sunt Papatus, Archiepiscopatus, Abbatia sæcularis, Plebanatus, & omnia beneficia curata, seu quibus animarum regimen annexum est, & jurisdictio. Istud nullam habet jurisdictionem, administrationem, vel præeminentiam, sed solum eidem annexum est debitum fundendi preces, inserviendi altari, & alia ministeria ecclesiastica exercendi, ut sunt Canonicatus, Capellaniæ &c. Præstimonia quæ sunt beneficia instituta ex proventibus Ecclesiæ, conferenda juvenibus studiorum causa, conjunctum habent onus solvendi definitas preces.

IV. Rursus beneficium aliud est *electivum*, aliud *collativum*, aliud *mixtum*. *Electivum* a pluribus confertur per electionem confirmandam a Superiore. *Collativum* a Superiore confertur. *Mixtum* patrono designante Episcopus instituit, & confert.

V. Patrimonium, cujus titulo Clerici sacros Ordines suscipiunt, beneficii rationem non habet. Dignitates, & alia officia, licet jurisdictio iisdem annexa sit, proprie beneficia non sunt, ut Generalatus, Provincialatus, Prioratus, Guardianatus &c. quia jure perpetuo percipiendi fructus carent, & idem dicendum de Vicario generali Episcopi. Vicarii tamen perpetui Parochorum sunt beneficiarii, secus temporales.

VI. Capellaniæ, quæ laici auctoritate sunt institutæ, beneficii ratione carent. Quæ vero Episcopi consensu erectæ & institutæ sunt, proprie beneficii rationem obtinent. Si quis, prævia Episcopi facultate, instituat Capellaniam, decernatque ut quoties vacaverit, eligatur Capellanus, qui tot in hebdomadam Missas celebret, non potest eligi qui non sit Sacerdos, aut saltem intra annum promovendus ad Sacerdotium. Quare falsa mihi est opinio illorum qui docent, eligi posse quemlibet habentem 14. annos. Non minus falsa mihi est altera opinio plurium qui negant eligendum necessario Sacerdotem, si Capellaniæ fundator dicat: *Præsentetur, eligatur Sacerdos*. Sensus ipse communis dictat eligendum Sacerdotem esse.

CAPUT II.

De pensionibus, & coadjutoriis.

I. QUÆST. I. *Quid sit pensio, & quis imponere eam jure queat?* RESP. Est jus percipiendi fructus aliquos ex beneficio alicui concessum, sive ad vitam, sive ad tempus. Alia est laicalis, alia clericalis in titulo spirituali fundata, & ad finem spiritualem ordinata, quæque Ordinem in accipiente supponit. Aliam vocant mixtam, quæ datur aut Clerico pauperi, aut Parocho seni in alimentum. Solus Romanus Pontifex potest has adjicere pensiones super beneficiis. Episcopi possunt ipsis beneficiariis ob justam causam onus solvendi pensiones imponere: quia non onerant beneficia, sed personas: & ejusmodi pensiones desinunt obitu pensionarii.

II. QUÆST. II. *Quænam requiruntur causæ, ut imponi licite pensiones queant?* RESP. Tres jure assignantur. 1. Est ut resignatores habeant, dimisso beneficio, alimenta unde vivant: 2. est æqualitatis ratio in beneficiorum permutatione, ut quando beneficium locupletius cum tenui permutatur: 3. est finiendæ litis occasio.

III. Pensio moderata sit oportet, habita ad beneficium, cui imponitur, ratione; ita ut beneficiario semper remaneat ea fructuum pars quæ congruæ suæ sustentationi sufficiat. Quare nunquam censendum est velle Pontificem gravare beneficium contra regulam præfinitam a Tridentino *sess.* 24. *c.* 13. de Reform. Ad validam pensionis impositionem communiter requiritur beneficiarii consensus.

IV. QUÆST. III. *Quinam sint clericalis pensionis capaces?* RESP. Pensio laicalis cuilibet laico, etiam feminæ, si conditiones adsint, conferri potest. Clericalis vero solis illis tradi valet qui prima saltem tonsura initiati sunt. Ætas necessaria ad pensionem est 14. annorum. Excommunicati, & irregulares nullius pensionis capaces sunt. Illegitimi quoque incapaces pensionis sunt.

V. Beneficiarius solvere pensionem debet, ante-

antecessoris tamen pensiones solvere non astringitur, ut mihi probabilius videtur. Pensionarius de bonis pensionis clericalis non potest ad libitum disponere, sed superflua in pios usus distribuere astringitur, quidquid in oppositum dicant aliqui.

VI. Pensionarii onera sunt 1. recitatio Officii B. Virginis: 2. solutio decimæ papalis, & subsidii ad reparationem Ecclesiæ: 3. inservire pro modulo suo Ecclesiæ. Quid? Devorabunt ne pios Ecclesiæ reditus pensionarii, ut otio diffluant, ut ludant, ut inserviant matronulis? Pensionarii manifestare pensiones, & beneficia antea obtenta debent. Sed hoc ex regulis Cancellariæ resolvendum relinquo.

VII. Pensio extinguitur 1. obitu pensionarii: 2. si Clericus militiæ adscribatur, monitusque eam non deserat: 3. professione ejusdem in aliqua Religione emissa: 4. si matrimonium contrahat: 5. promotione ad Episcopatum: 6. si tonsuram, & habitum clericalem ferre palam recuset: 7. si ipse pensionem remittat; nisi titulo pensionis esset ordinatus, quo in casu remittere illam nequit absque Episcopi auctoritate. Solis Cardinalibus, & paucis aliis concedi privilegium solet transferendi pensiones.

VIII. MONITUM. Hactenus pauca de pensionibus delibavi ex iis quæ communiter Canonistæ disputant. Exponenda origo pensionum, illarumque incrementum esset. Sed non est hujus loci, & temporis. Illud in transcursu moneo, reditus a piis fidelibus donatos Ecclesiæ esse in alimenta ministrorum, & pauperum illius loci in quo Ecclesia est, subsidium. Si beneficiarii gravati sint pensionibus, eleemosynas distribuere nequeunt. Nunquam intellexerunt fideles ut sua bona cederent ad alendos extraneos, longe minus ad fovendum eorumdem luxum, fastum, & otium. Commune dumtaxat Ecclesiæ bonum verum, & vera utilitas potest esse justa ratio dandi pensiones moderatas illis tantum qui sunt non de magnatibus, & matronis, sed de Ecclesia optime meriti, quique in Ecclesiæ defensionem, & incrementum continenter laborant. Sed hæc indicasse satis sit.

IX. QUÆST. IV. *Quotuplex sit coadjutoria?* RESP. Duplex: una temporalis, & revocabilis; altera perpetua, & irrevocabilis. Prima assignatur Parocho seni non valenti suum officium peragere, cui datur coadjutor, qui illius vices suppleat, assignato ex fructibus beneficii congruo stipendio. Coadjutoriam perpetuam cum jure succedendi in beneficium a Tridentino concedi prohibetur *sess.* 25. *c.* 7. de Refor. his verbis: *In coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur ut nemini in quibuscumque beneficiis permittantur.* Solum summum Pontificem posse interdum, causa cognita, & necessitate urgente concedere coadjutoriam cum futura concessione, Concilium itidem declarat. Coadjutoria non est beneficium. Coadjutores cum futura successione jubente principali inservire præbendæ, & canonicatui tenentur. Quando expediuntur litteræ coadjutoriæ, si principalis obiit, successio nulla est.

CAPUT III.

De pastorum residentia.

I. QUÆST. I. *Utrum animarum pastores jure naturali, & divino residere in suis Ecclesiis teneantur?* RESP. Affirmant communiter Theologi omnes, idque ex Scripturis sanctis evincitur. *Pecora tibi sunt? Attende illis; & si sunt utilia, perseverent apud te:* Eccli. 7. Rursus Prov. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera.* Christus Dominus luculentius hanc inculcat doctrinam *Joan.* 10. inquiens: *Ego sum Pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oves:* & iterum c. 20. *Pasce oves meas:* & S. Petrus *epist.* 1. *c.* 1. ait: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, non coacte, sed spontanee secundum Deum.* Hæc divina testimonia luculentissima sunt.

II. Pascere gregem Dei debent pastores, verbum sanctum prædicando, docendo, sacramenta administrando, infirmis assistendo, eumdem a lupis defendendo. Dæmones enim ut leones rugientes, & lupi famelici circuunt quærentes devorare gregem Dei. Numquid præfata munia exercere pastores valent; numquid solari viduas, erigere pauperes, pascere uno verbo gregem, si distent, queunt? Quare Tridentinum *sess.* 23. *c.* 1. de Refor. juris divini esse hanc residentiam declaravit. Hanc sententiam triumphali calamo, inquit Natalis Alexander, tractarunt Bartholomæus Caranza Archiepiscopus Toletanus, Dominicus Soto, Cardinalis Cajetanus, Cardinalis Bellarminus, & plures alii.

III. QUÆST. II. *Romanus Pontifex, ejusque*

que Cardinales tenentur ne residere ut ceteri pastores? RESP. Adfirmant omnes communiter Theologi. Juri enim naturali, & divino omnes subjecti sunt. Plures Canonistæ, Abbas, Gonzalez, Barbosa, & alii defendunt, Cardinales institutos Episcopos residere Romæ posse: quia, inquiunt, qui resident in capite, resident in membris. Hoc axioma supra quam dici potest vanum est, & istorum opinio falsa evidenter est hodie, & contra expressam Tridentini *sess.* 23. *c.* 1. declarationem, ubi Cardinales etiam residentiæ subjicit.

IV. QUÆST. III. *Quæ causæ excusant Episcopos a personali residentia?* RESP. Eas exponit Tridentinum *cit. sess.* 23. *cap.* 1. his verbis. *Cum christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas aliquos nonnunquam abesse postulent, & exigant; decernit eadem sacrosancta Synodus, has legitimæ absentiæ causas a beatissimo Pontifice, aut a Metropolitano . . . in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum: cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, nec eas quidem significari Metropolitano necesse erit . . . Interea meminerint discessuri, ita ovibus suis providendum, ut quantum fieri poterit ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant.*

V. Abesse a propria Ecclesia pastores valent, si absque ejusdem notabili detrimento caritas Christi postularet ut aliis Ecclesiis periclitantibus succurrerent, ut Principum discordias componerent, quoties ad id illorum industria necessaria esset. Urgens necessitas defendendæ propriæ vitæ excusat a residentia, quando propriæ Ecclesiæ non immineat ex absentia detrimentum. Celebre est prodigiosi, & ad miraculum heroici viri S. Athanasii exemplum. Quando e contrario absentia pastoris Ecclesiæ graviter obesset, tunc pro ovibus danda vita esset, ut Christus Dominus præcipit.

VI. QUÆST. IV. *Possunt ne Episcopi unius anni trimestre conjungere cum trimestri alterius anni?* RESP. Adfirmans aliquorum opinio falsa mihi est, legemque circumvenit. Hac opinione admissa, possent Episcopi sibi præstituere viginti, triginta vitæ annos, & omnium annorum trimestria copulare. Sed opponunt citati auctores Tridentinum non prohibere hanc copulationem. Verum habet: quia Tridentinum noluit prævidere omnia commenta. Parochi, & ceteri omnes curam animarum habentes, sicuti Episcopi, jure naturali, & divino tenentur residere.

VII. Causæ excusantes Parochos a residentia sunt illæ quæ excusant Episcopum: *christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ necessitas, vel Reipublicæ utilitas.* Semper tamen causæ istæ ab Episcopo cognoscendæ sunt, & probandæ. Neque Cardinales, neque Episcopi occupare in propria servitute Parochos, aliosve pastores valent. Immo neque studiorum causa abesse a suis parochiis valent Parochi: quia si rudes sint & ignari, dimittere parochias debent. Privilegium quod Tridentinum *sess.* 5. *c.* 1. de Refor. concedit beneficiariis, nempe Canonicis docentibus revera sacram Scripturam in publica Universitate, non extenditur ad Parochos. Nec suffragatur privilegium Eugenii IV. *Qui creditum* &c. Verum derogata, & nulla esse ejusmodi privilegia constat ex verbis Tridentini *sess.* 23. *c.* 1. ubi hæc habentur. *Nec executionem, quolibet privilegio, licentia . . . statuto, etiam juramento, vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est . . . vel vigore* EUGENIANÆ *constitutionis suspendi posse.* Quid expectari luculentius potest?

VIII. Obligati quoque sunt ad residentiam Canonici, Prebendati, Mansionarii, Capellani Ecclesiæ cathedralis. Electi ad beneficia intra tres menses tenentur suscipere ordines iisdem annexos, ut Tridentinum *sess.* 23. *c.* 2. de Refor. declarat. Electi ad beneficium curatum, nisi intra annum captæ possessionis promoveantur ad Sacerdotium, privantur beneficio.

CAPUT IV.

De qualitatibus ad validam, & licitam beneficiorum acquisitionem necessariis.

I. QUÆST. I. *Quæ ætas requiritur in promovendis ad beneficia ecclesiastica?* RESP. De eligendo ad Papatum nihil sacri canones decernunt. Ad Episcopatum requiritur annus 30. completus: in Galliis sat est annus 27. Ætas requisita ad Canonicatus, aliasque dignitates definita est a Tridentino *sess.* 24. *c.* 12. & est omnibus nota, quin egeat explicatione.

II. QUÆST. II. *Quæ scientia & morum probitas requiritur in promovendis ad beneficia?* RESP. De scientia jam dictum supra est, & solum repetere juvat scientiam Scripturæ

sanctæ,

sanctæ, & præsertim Testamenti novi apprime necessariam esse. Ex hoc saluberrimo fonte haurire primum debent christianæ professionis regulas directores animarum. Heinc discere in primis quis sit spiritus christianæ vitæ, quæ forma morum, quæ vitæ sanctitas, debent. Deinde Tridentinum, ejusque Catechismum, & alios graviores Theologi legant. Episcopi super Scriptura sancta primum, deinde super Tridentino examinare istos serio debent. Verum tum de moribus, tum de morum probitate promovendorum ad regimen animarum plura alibi jam dicta sunt. Sed nihil valent scripta nostra, nisi Episcopi docti sint, & probi, qui seipsis dijudicare valeant, aut nisi saltem præditi sint mente seria, & prudenti judicio, quo discernere verum a falso, adulatores a probis viris queant. Pluris ego facio Episcopum prudentem, maturum, & probum, qui Christianismi spiritum simplicissimo penicillo in Evangelio delineatum calleat, quam plurimos laureatos in utroque jure, & variis opiniunculis, & sophisticis disputationibus præventos, & plenos.

III. QUÆST. III. *An licitum sit desiderare regimen animarum?* RESP. S. Thomas *quodlib.* 2. *a.* 2. hæc scribit: *Qui appetit prælationem, aut est superbus, aut injustus. Injustitia enim est quod aliquis velit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit majoribus dignus . . . Quod autem aliquis æstimet se esse magis dignum prælatione omnibus illis super quos prælationem accipit, superbiæ & præsumptionis est. Unde patet quod quicumque prælationem appetit, aut est injustus, aut superbus. Et ideo nullus suo appetitu debet ad prælationem pervenire, sed solum Dei judicio, secundum illud Apostoli ad Hebr.* 5. *Nemo sibi assumit honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Vide quæ habet 2. 2. *qu.* 100. *ar.* 3. *ad* 5. item in 4. *dist.* 25. *q.* 3. *ar.* 3. *ad* 4.

IV. QUÆST. IV. *Licitum ne est petere vacantem Ecclesiam?* RESP. S. Raymundus in *Sum. lib.* 1. *tit.* 1. §. 7. hæc scribit. *Ego distinguo, salvo meliori judicio, quod non potest pro se petere Ecclesiam, vel dignitatem, vel aliud beneficium habens curam animarum annexam. Et in hoc sentio cum Hugone. Beneficium vero simplex, si indiget, & sentit se dignum, potest petere absque metu peccati, & simoniæ.*

V. S. Antoninus *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 5. §. 4. hæc habet. *Si porrigat preces pro se, pro obtinenda dignitate, vel beneficio, seu Ecclesia habente curam animarum; tales preces inducunt simoniam secundum Hugonem, Raymundum, & Thomam . . . etiam quantumcumque esset dignus: quia eo ipso quod se ingerit, præsumptuosus, & ambitiosus videtur, & per consequens indignus. Et ratio est secundum Thomam in quodlibetis, quia nullus exercere potest curam animarum extra gratiam, seu cum peccato mortali digne: quia faciendo ea quæ pertinent ad curam, peccabit mortaliter. Sed nemo scire potest, si est extra peccatum mortale: & sic est præsumptuosus, & simoniacus. Unde & nullus debet sibi adsumere honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.*

VI. Licitus tamen est concursus ad examen juxta regulam præscriptam a Tridentino, si prævio prudentum consilio te sistas examini, ut Ecclesiæ vocanti pareas, & judicio tui Pastoris humili obsequio te subjicias. Ceterum si beneficii appetitio latitet, & ambitio tecta serpat, vitio infici ipse concursus potest. Quare antequam huic certamini te exponas, semper præmittendum est consilium viri revera probi & docti. Intentio tua sincera sit laborandi in vinea Domini, & Deo cultum præstandi. Interroga conscientiam tuam, expende serio cursum vitæ tuæ, tuam fortitudinem, tuum zelum, & opera tua. Et nisi sponte te decipere velis, conscientia tua judex rectum pronuntiabit judicium. Si vocationis signa appareant, confidito non in viribus tuis, sed in Dei auxilio. Extrema cavenda sunt etiam in hoc gravissimo negotio. Superiori præcipienti ne resistito: sponte te ne ingerito.

VII. Opportunum est ut promovendi ad beneficia sint de gremio Ecclesiæ illius loci in quo est beneficium. In pluribus regnis leges obtinent quæ id præscribunt. Quæ leges, utpote justæ, servandæ sunt, & æmulandæ, nisi peculiaris circumstantia obsit. Quando fundatores determinant beneficia conferenda esse consanguineis, propinquiori conferri debent, in hypothesi quod sit dignus. Spurii, & illegitimi exclusi sunt. Gradus propinquitatis a jure civili desumi debet. Expositi, seu ob parentum inopiam projecti, communiter habentur pro legitimis. Majori excommunicatione, suspensione, interdicto, aut irregularitate ligati inhabiles sunt ad beneficia. Similiter neophyti, seu recenter ad fidem conversi inhabiles reputantur.

VIII. QUÆST. V. *Quot modis acquiri beneficia possunt?* RESP. Tribus modis. 1. Patroni

troni præsentatione, & institutione consequente: 2. electione, & confirmatione: 3. collatione libera. Juspatronatus enim præbet jus nominandi, seu præsentandi aliquem ad instituendum in beneficium ecclesiasticum vacans. Tribus modis acquiritur sive laicale, sive ecclesiasticum. 1. Fundatione, quando quis fundum concedit ad Ecclesiam ædificandam: 2. constructione, quando quis propriis sumptibus Ecclesiam ædificat: 3. dotatione, quando quis Ecclesiæ, & ejus ministris sufficientes reditus tribuit. Ut vero quis jurispatronatus titulum possideat, certa præbere documenta debet, ut Tridentinum *sess.* 25. *c.* 9. determinavit.

IX. Patronis ecclesiasticis conceduntur sex menses, intra quos præsentare candidatos debent, & sæcularibus quatuor. Mixtis ex sæcularibus, & ecclesiasticis sex. Hoc semestre, vel quadrimestre computatur a die notitiæ certæ habitæ vacationis. Si lis exoriatur inter patronos & Episcopum, dies non currunt, ut communiter auctores docent. Nemo præsentare se ipsum potest. Præsentandi habere conditiones debent quæ clericum aptum reddant ad Beneficium.

X. Institutio est concessio Ecclesiæ, seu beneficii auctoritate Episcopi, vel Ordinarii facta, non cuivis clerico, sed unice ei qui a patrono est nominatus, seu præsentatus. Clericus præsentatus intra terminum juris exhibere præsentationis documentum personaliter tenetur, ut Tridentinum *sess.* 24. *c.* 18. de Ref. determinat. Quando a pluribus patronis plures clerici nominantur, præferri dignior debet.

XI. Electio est alicujus hominis ad Ecclesiam suo vacantem pastore, canonice facta vocatio, superioris auctoritate confirmanda. Si electio non requirat confirmationem, collatio dicitur, non electio. Beneficia electiva sunt Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Archimandritæ, Cœnobiarchæ, Prioratus &c. Olim ad Clerum, & populum electio pastorum attinebat. Diversa nunc disciplina obtinet.

CAPUT V.

De dignioribus ad beneficia ecclesiastica eligendis.

I. QUÆST. I. *An dignior, omisso digno, ad beneficia ecclesiastica eligi debeat?* RESP. Dignior ille dicitur qui utilior ministerio est. Hæc dignitas non ex sola scientia, neque ex sola probitate; sed omnibus dotibus serio perpensis colligenda est: judiciumque formandum est quisnam eligendorum utilior sit evangelico gregi regundo. Concilium Tridentinum *sess.* 24. *c.* 1. de Refor. docet, electores *alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.*

II. P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *cap.* 4. §. 4. *n.* 5. hæc scribit. „ Assero secundo, „ omnia beneficia, sive majora, ut Cardi„ nalatus, & Episcopatus, sive minora, ut „ Canonicatus, & Capellania, sive curam „ animarum habentia, ut Abbatia, & Pa„ rochia, sive non habentia, ut prædictus „ Canonicatus, & Capellania, & cetera be„ neficia quæ simplicia nominantur, abstra„ hendo ab his quæ dantur in concursu (de „ quibus mox num. 14.) assero, inquam, „ satis esse ad evitandum mortale, si con„ ferantur dignis, & idoneis, esto præter„ mittantur digniores, vel dignissimi. “

III. P. Filliucius *tract.* 41. *in append. c.* 4. *n.* 181. „ Dico quinto, sententiam quæ cen„ set, satis esse dignos eligere ad beneficia „ quæ non dantur in concursu, esse proba„ bilem ex Tridentino *sess.* 7. *c.* 3. de Ref. „ dicente: *Conferantur dignis*: & universali „ æstimatione in creatione Beneficiariorum, „ & Cardinalium, Episcoporum, Abbatum „ &c. qui si inter dignos habeantur, lau„ datur elector & electio. Non laudaretur „ autem communiter, si mala esset, & pec„ catum mortale. “

IV. Hæc rescripsi, ut exploratum, magisque compertum omnibus sit, quo genius quorumdam Casuistarum tendat. Si luculentissima Tridentini verba non dubitant eludere, quid acturi sint, dum canones, & leges non sunt adeo perspicuæ, judicent sapientes. P. Tamburinus *ibidem n.* 8. hæc addit. „ Cum immediate antea Concilium vi„ deatur esse contentum de dignis, vel pri„ mo videtur per hoc *digniores* non aliud „ significare velle nisi dignitatem eligendo„ rum, sumpto comparativo, pro positivo, „ vel secundo locutione minus propria, po„ nit *digniores*, ut excludat indignos . . . „ vel tandem tertio loquitur quando fit „ concursus. “

V. Van Innocentius XI. hanc Tamburini opinionem damnavit in propos. 47. quæ ejusmodi est: *Cum dixit Concilium Tridenti-*

num, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promovent; Concilium vel primo videtur per hoc digniores *non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit* digniores, *ut excludat indignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

VI. Excusandus P. Tamburinus, quia scripsit ante damnationem thesium. Sed P. Viva in hanc thesim *n.* 1. advertit, Tamburinum vocare oppositam opinionem probabiliorem. Quid inde? Hoc unum deerat quod doctrinam in Tridentino evidenter traditam, nec tamquam probabiliorem recognosceret. Sed quid refert doctrinam Tridentini vocare probabiliorem, cum Probabilistis satis sit oppositam esse probabilem? Immo his vocibus *probabilis*, & *probabilioris* omnia vel evidentissima testimonia eluduntur.

VII. Planum ergo est electores ad omnia beneficia sive simplicia, sive curata debere eligere digniores. Utique gravius, & scelestius peccant electores eligentes dignos prætermissis dignioribus ad beneficia curata, quam si eos eligerent ad beneficia simplicia. At hoc non tollit quin graviter peccent, si ordinem præscriptum a Tridentino violent in beneficiorum simplicium distributione. Quoniam & in hoc grave detrimentum Ecclesiæ inferunt, & justitia distributiva violatur.

VIII. Disputant hic auctores, num quando excessus dignitatis sit levis, peccent graviter electores, si præferant dignum alteri qui leviter dignior sit? Alii negant, alii adfirmant. Sed, missis speculationibus, electores in gravissimo negotio, in quo de publico Ecclesiæ bono agitur, illum semper præferre tenentur quem spectatis omnibus digniorem agnoscunt. Indigno in nullo casu dandum suffragium est; immo, ut electores evitent electionem indigni, cum nequeant eligere digniorem, possunt dare suffragium digno. Resignans beneficium in favorem alicujus tenetur digniorem quærere. Examinatores debent proponere Episcopo quem agnoscunt digniorem. Injusti electores ad beneficia tenentur compensare damna saltem Ecclesiæ, vel communitati. Quod attinet ad eum qui injuste prætermittitur, lege S. Thomam 2. 2. *q.* 62. *a.* 2. *ad* 4.

IX. QUÆST. II. *Translatio Episcoporum est ne jure naturali, & divino, an tantum ecclesiastico prohibita?* RESP. P. Suarez *tom.* 3. *de Religione lib.* 1. *c.* 16. cum aliis defendit, jure tantum ecclesiastico eam vetitam esse. Soto, Carthusianus, Bannez, Salmanticenses propugnant translationem hanc jure naturali & divino prohibitam esse. Evincunt auctoritate Innocentii III. *cap. Inter corporalia*, ubi hæc decernit. *Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum judicio reservavit dissolvendum* &c.

X. Conjugium istud spirituale non in omnibus matrimonio assimilatur, cum istud sacramentum sit, non subjectum humanæ potestati. Subdit tamen Innocentius III. divina potius quam humana potestate dissolvi vinculum illud spirituale, quando Romani Pontificis auctoritate Episcopus removetur ab Ecclesia, & transfertur in aliam. Hinc collige hanc translationem fieri minime posse, nisi urgentissima, & evidentissima causa occurrente, quæ cedat in commodum, & utilitatem non Episcopi, sed Ecclesiæ. Quamobrem quid dicendum sit de illis Episcopis qui primo accipiunt unam Ecclesiam in sponsam ea intentione, ut hæc via sit & gradus ad aliam & aliam desponsandam, donec tandem inveniant unam pulcherrimam, idest ditissimam, & opulentissimam, judicent sapientes. Num isti adulteri, & non sponsi, lupi, non pastores habendi sint, aliorum esto judicium. Neque opponas, quæ juris naturalis, & divini sunt, non esse dispensationi etiam pontificiæ obnoxia: quoniam alia sunt juris naturalis & divini absolute; alia quæ præsupponunt actus liberos humanos, quibus positis consurgit jus naturale, & divinum. Hoc, non illud subjaceat dispensationi, seu verius interpretationi summi Pontificis, qui, ut Dei vices gerens, interpretatur ejusmodi leges. Vide *Tom.* 3. de votorum dispensatione.

XI. Confirmatio est actus qui plenum jus tribuit electo, seu præsentato ad dignitatem ad quam electus est. Confirmator explorare dotes electorum debet, & digniorem confirmare.

XII. Summus Pontifex habet potestatem conferendi omnia beneficia cujuscumque generis in universa Ecclesia. Archiepiscopi, & Episcopi in suis diœcesibus, Concilium œcumenicum, Cardinales Ecclesiarum quarumlibet titulos, Cardinales a latere in pro-

vincia legationis conferre beneficia valent. Ecclesiæ cathedralis Capitulum simul & Episcopus potestatem habent dispensandi Canonicatus, & præbendas. In diversis Ecclesiis diversæ obtinent consuetudines. Capitulum sede vacante conferre beneficia nequit *ex reg. 2. Cancell.*

XIII. QUÆST. III. *Quid sit resignatio beneficii?* RESP. Vacare beneficium potest vel per obitum beneficiarii, vel per renuntiationem, quæ est voluntaria beneficii dimissio coram Ordinario legitimo facta. Duplex est: altera expressa verbis; altera tacita per actus contrarios retentioni beneficii, ut per matrimonium, per artem militarem, per professionem religiosam &c. Episcopi solas resignationes simplices admittere queunt; Pontifex omnes conditionatas. In bulla S. Pii V. an. 1568. data plures assignantur causæ resignationis. 1. Si beneficiarius sit senex septuagenarius: 2. si sit valetudinarius: 3. si sit paraclyticus, apoplecticus, lunaticus, leprosus &c. 4. si sit claudus, mutus, surdus: 5. si sit homicida, sodomiticus, concubinarius, blasphemus: 6. si sit censuris ecclesiasticis innodatus: 7. si plura beneficia obtinuerit quæ simul administrare nequeat: 8. quando ob inimicitias capitales nequit administrare. Aliquæ ex his causis inducunt resignationem necessariam.

XIV. Post triennium omnia beneficia resignari valent. Si beneficia sint jurispatronatus, necessarius est consensus patroni. Beneficiarius in articulo mortis renuntiare nequit cum spe regressus, ut Tridentinum *sess.* 25. *c.* 7. *de Ref.* declarat. Resignationes in favorem alterius sunt simoniacæ. Istarum usus sensim sine sensu invectus est circa finem sæculi XV. contra omnes antiquos canones. Quæ heinc consequantur absurda exprimi nequeunt. Dispensationes, quibus honestari ejusmodi successiones solent, frequenter obreptitiæ sunt, & subreptitiæ: ideoque coram Deo nullæ.

XV. Permutatio affinis est resignationi in favorem alterius, & solum differt, quod in permutatione resignatio est mutua. Si quis solum habens jus ad rem permutaret cum altero habente idem jus, aut in re, simoniaca est permutatio. Ad licitam permutationem semper requiritur major Ecclesiæ utilitas. Beneficiarius per matrimonium contractum amittit beneficium, etiamsi postea matrimonium deprehendatur nullum. Nam si revera intendit contrahere, ipso facto respuit beneficium. Si ficte contrahit, meretur privari. Hoc mihi probabilius est, missis argutationibus plurium.

CAPUT VI.

De pluralitate beneficiorum.

I. TRidentinum *sess.* 24. *c.* 17. de Ref. hæc statuit: *Illi vero qui in præsenti plures parochiales Ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum parochiali, vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia quæ obtinent, ipso jure vacare censentur; nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant.*

II. Qui itaque plura beneficia habet quæ simul administrari nequeant, intra duos menses tenentur renuntiare beneficia quæ cum primo obtento administrare nequit. Addit Tridentinum ibi sub initium: *Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia... pertineant* &c.

III. Nemo, etiamsi Cardinalis sit, habere plura beneficia jure potest, non quidem simplicia, si unum sufficiat congruæ sustentationi. Si curata beneficia sint, etiamsi unum non sufficiat, non propterea possidere plura licet. Hæc clara & luculenta sunt.

IV. QUÆST. UNIC. *Utrum pluralitas beneficiorum jure naturali, nedum canonico, vetita sit?* RESP. Aliquæ actiones jure naturali ita vetitæ sunt ut in nulla circumstantia licitæ evadere queant, ut perjurium, adul-

adulterium, fornicatio &c. Aliæ sunt jure quidem naturali vetitæ, ut homicidium, quod aliquando auctoritate publica licitum est. In hoc secundo genere collocat S. Thomas *quodlib. 9. a. 15.* habere plures præbendas. *Sunt vero quædam actiones quæ absolute consideratæ deformitatem, vel inordinationem quamdam important; quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bonæ efficiuntur; sicut occidere hominem, vel percutere, in se deformitatem quamdam importat; sed si addatur occidere malefactorem propter justitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinæ, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat; tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur; ut puta, si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, vel possit plus servire Ecclesiæ, vel tantumdem absens quam alius præsens, & si quæ alia sunt hujusmodi. Et tunc istis conditionibus supervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tantum jus naturale: quia dispensatio ad jus naturale non pertinet, sed solum ad positivum.*

V. Pluralitas beneficiorum, inquit Angelicus, absolute vetita est jure naturali. Vestita circumstantiis utilitatis, & necessitatis Ecclesiæ licita evadere potest. Sublatis his circumstantiis nulla dispensatio honestare valet beneficiorum pluralitatem, ut concludit ibidem S. Thomas. *Si autem antiqua jura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circumstantiis supervenientibus, etiam sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sine quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat: eo quod dispensatio humana non aufert ligamen juris naturalis, sed solum ligamen juris positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest.*

VI. Opponunt. Consuetudo obtinet penes vel ipsos Ecclesiasticos probos, beneque moratos plura habendi beneficia. Respondeo, sublatis recensitis circumstantiis pluralitatem beneficiorum repugnare ipsi naturæ juri, quia unus pluribus Ecclesiis simul inservire nequit, neque plures dissitos greges pascere simul, neque in pluribus choris dissitis simul canere. Fictitia, & larvata est probitas illa quæ jus naturale violat.

CAPUT VII.

Beneficiarii ex justitia, nedum ex caritate astringuntur dispensare omnia superflua pauperibus.

I. Auctores nescio qui, ut Pauli Comitoli elegantissimi & doctissimi Jesuitæ verbis utar, novam periculosamque opinionem post mille & quingentos annos in christianam Rempublicam invehere conati sunt, qua iis qui beneficia obtinent ecclesiastica, fructuum inde perceptorum absolutum dominium tribuunt. Quæ sane opinio sua ipsa novitate confoditur. Sententia quæ astrictos justitiæ vinculo Ecclesiasticos ad distribuenda superflua pauperibus defendit, suapte natura perspicua est, quindecim sæculorum præscriptione fulta, Conciliorum, canonum, SS. Patrum, Pontificum auctoritate, atque invictis rationum momentis munita.

II. Quamquam, ut initio beneficiarios dedoceam, parum, immo nihil iis suffragator opinio juniorum. Convenit enim penes omnes tum Theologos, tum Canonistas, præceptum caritatis sub interdicto æternæ damnationis urgere Ecclesiasticos ad superfluorum eleemosynam. Quod vero in ignem æternum descendant ob violatum præceptum sive justitiæ, sive caritatis, quid quæso illis prodest, ut advertunt Dominicus Soto, Bellarminus, & ceteri Theologi? Heinc est quod paucis controversiam hanc absolvam. Volumen implerem, si omnia Patrum, Conciliorumque testimonia isthuc transcribere vellem quæ beneficiarios illos qui Jesu Christi, suorumque pauperum patrimonia prodigunt in fovendo luxu, ambitione, fastu, in ditandis consanguineis, in munerandis matronulis, in frequentandis theatris, comœdiis, ludis, in alendis canibus, fures, latrones, sævos raptores vocant. Obvia hæc sunt & comperta.

III. Doctissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. in sua *Synodo diœcesana pag. 234. n. 3.* hæc scribit: *Certum pariter est, ante factam divisionem bonorum ecclesiasticorum, debuisse Episcopum, ad quem pertinebat eorumdem administratio, partem singulis assignatam fideliter elargiri, nec potuisse absque violatione justitiæ commutativæ pauperes fraudare ea quarta parte proventum quæ juxta ejus ævi disciplinam erat pauperum indigentiis sublevandis destinata: quod quidem onus ex ea profluens justi-*

justitiæ virtute, iis in locis in quibus nondum facta est prædicta divisio, etiamnum incumbit Episcopis, Abbatibus, aliisve beneficiariis, quorum ecclesiasticis reditibus sunt illi admixti, pauperibus, aut Ecclesiæ fabricæ juxta priscam institutionem attributi. Ex quibus propterea si aliquid sibi usurpent, sunt injusti rei alienæ detentores, & tenentur ad restitutionem.

IV. In præsentia indivisa hæc bona beneficiariorum sunt. Ergo justitiæ vinculo ligati sunt beneficiarii ad distribuenda pauperibus superflua. Et primum jam inde a principio peractæ divisionis administratio portionis pauperum penes Episcopos semper, & beneficiarios remansit. Numquam pauperum cœtui assignata fuit portio redituum ecclesiasticorum. Numquam pauperes suæ portionis administratione, & dominio potiti sunt. Sed Episcopi, & beneficiarii aut seipsis, aut ministrorum opera, portionem hanc, quæ modo major, modo minor erat, juxta majorem, aut minorem redituum abundantiam distribuebant. Hoc ex plurium Conciliorum decretis, quæ retuli *Tom. 2. diss. 6. c.* 18. evidens est. Pluribus in locis pauperes in tabulis, seu matriculis Ecclesiarum descripti erant, & matricularii vocabantur.

V. Heinc luculenter constat quam sit chimæricum commentum quod sibi fingunt oppositæ doctrinæ patroni. Existimant isti, reditus ecclesiasticos vivum quoddam esse stabile, & permanens, tributum in partes quatuor, ad præsens usque tempus consistere, nulli obnoxium vicissitudini. Existimant pauperum portionem de vivo detractam, & re separatam in pauperum devenisse dominium. Quod commentum quam sit vanum nemo non videt. Reditus ecclesiastici sub initium fidei Episcoporum commissi in communi possidebantur, & ab Episcopis ministrorum opera singulis, prout opus erat, dividebantur. Refrigescente caritate, & Ecclesiasticorum avaritia invalescente, Episcopi aliqui, neglectis pauperibus, Ecclesiarum cultu, Cleroque, in suos & consanguineorum profanos usus, sacros proventus convertentes, omnia suis faucibus degluttiebant. Tum Conciliorum decretis partitio redituum sacrorum imperata fuit, Clero, Ecclesiæ cultui portiones separatim consignatæ fuere; sed pauperum portio bonis beneficiariorum permixta, singulis annis taxata ab ipsis beneficiariis conferebatur pauperibus. Sacri reditus illis mutationibus, quibus omnes res temporariæ, subjecti fuere. Temporis successu juxta augmentum vel decrementum redituum, qui a Christi fidelibus in dies conferebantur, crescebat, aut diminuebatur pauperum portio. A tempore primæ divisionis ad hanc usque ætatem nostram innumera sunt instituta beneficia, Episcopatus, Capellaniæ &c. Amplissima prædia, fundi, census, & ingentia bona Ecclesiis donata sunt. Quando nam de istis dempta fuit pauperum portio? Quisnam œconomus, aut dispensator, præter Episcopos, & beneficiarios, institutus? Evidens ergo est pauperum portionem semper & iterum semper immixtam permansisse bonis beneficiariorum.

VI. Confirmat ea quæ diximus luculentissima ratio a facto evidenti repetita. Cujuscumque sæculi Pontifices, Concilia, Patresque voces exaltarunt adversus Episcopos, & beneficiarios, quod pauperibus subvenire negligebant. Istos semper redarguerunt tamquam Christi, & pauperum patrimonii dilapidatores. Consule omnia Concilia, & Patres ab antiquo ad hoc usque tempus: nullibi invenies vel leve vestigium, quod aliquis œconomus sive dispensator portionis pauperum, distinctus a beneficiariis, increpatus fuerit ut infidelitatis & dispensationis reus in sua administratione. Verum semper exprobrarunt Episcopis, & beneficiariis infidelem pauperum portionis administrationem: istos solos accusant, improbant: istis solis pauperum curam tamquam patribus committunt & præcipiunt: istis solis vetant ne pauperum patrimonio ditescant, aut divites efficiant consanguineos, aut in luxum, fastumque Christi reditus convertant. Hoc idem docent posterioris ætatis Patres, & Doctores, Petrus Damianus, Gratianus, Bernardus, Raymundus, Thomas, Bonaventura, Albertus Magnus, Alensis, Antoninus, Bernardinus, Paludanus, ceterique communiter. Quid quod adversarii numquam indicare potuerunt administratorem portionis pauperum distinctum a beneficiariis, vel portionem pauperum separatam a bonis beneficiariorum extare, vel extitisse? Quod quidam effutierint portionem pauperum ad hospitalia pervenisse, chimæra est manifesta. Quis Patrum, quodnam Concilium umquam redarguit, aut increpavit hospitalia, quod non distribuant reditus beneficiariorum, Episcoporum, pauperibus? Percurramus omnia beneficia tum episcopalia, tum parochialia, tum capitularia a sex & amplius sæculis. Provoco adversarios ut vel unius beneficii jactatæ divisio-

visionis documenta prodant. Perhibeant beneficiarii divisionem redituum ecclesiasticorum, quos nunc percipiunt; & continuo illos absolvimus a debito non solum justitiæ, sed etiam caritatis eleemosynæ distribuendæ. Si enim justa divisio est, nihil superflui erogandi habent. Sed documenta authentica adferre debent. Quid? Frater excludere ne fratrem posset a communis patrimonii portione eidem debita, nisi evinceret documentis & quidem luculentis, divisionem factam fuisse, suamque portionem jamdiu habuisse? Nimium perridiculos sese propinarent, si divisionem obtruderent peractam IV. aut V. sæculo, quando hodierna beneficia necdum instituta erant. Non secus ac si frater excluderet ceteros fratres a patrimonii communis divisione, quia jure gentium a tot sæculis invecta fuit divisio omnium bonorum.

VII. Evidens ergo compertumque manet pauperum portionem Episcoporum, & beneficiariorum reditibus permixtam esse, ejusdemque solos beneficiarios administrandæ onere devinctos esse. Quo posito hanc conficio argumentationem. Adversarii ipsi uno ore fatentur, sublata divisione bonorum Ecclesiæ, beneficiarios justitiæ vinculo astringi ad eroganda superflua in pauperes. Divisio jactata chimærica est. Ergo concedere necessario coguntur, hodie beneficiarios ex debito justitiæ obstringi ad dispensanda superflua in pios usus, & in pauperum subsidium.

VIII. Argumentationes ineluctabiles sunt, rationum momenta invicta. Verum avaritia, ambitio, superbia ita mentem dementant, ut nec lucem meridianam videre sinant. Accedit auctoritas quorumdam Casuistarum, qui licet communiter obligent beneficiarios ex debito caritatis ad eroganda superflua, & ob istius præcepti violationem reos æternæ damnationis pronuntient; tamen non defuere Probabilistæ qui etiam a præcepto caritatis liberant beneficiarios. Lessius, Baunius, & alii adeo communem doctrinam laxarunt, ut doceant *solo præcepto ecclesiastico* teneri beneficiarios ad dispensanda superflua. Vel ipse Diana *tom.* 4. *tr.* 7. *res.* 20. inquit: *Ego huic sententiæ non assentior, cum sit contra communem, & omnino respuendam esse puto.* Vel ipsi laici christiani naturali præcepto caritatis tenentur dispensare pauperibus superflua. Et Lessius, & Baunius ab hoc præcepto liberant ipsos beneficiarios? Si plura cupis, consule *Tom.* 2. *diss.* 6. *c.* 18. *& seq.*

LIBER XIII.

DE MATRIMONIO, CENSURIS, ET STATU RELIGIOSO.

DISSERTATIO I.

De matrimonio.

CAPUT I.

De matrimonii essentia, & institutione.

I. S. Augustinus *lib.* 1. *de adult. conjug.* ad Pollentium inquit: *Quæstionem de conjugiis obscurissimam & implicatissimam esse non nescio. Nec audeo profiteri omnes sinus ejus vel hoc in opere, vel alio me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgeat, explicare.* Tempore Augustini, hæretici, nostra ætate nonnulli Moralistæ viis diversis hunc tractatum obscurarunt.

II. Conjunctionis maris cum femina matrimonium potius, quam patrimonium antiqui appellarunt, quod feminæ sit parere, nutrire, & educare sobolem. *Nuptiæ* quoque vocatur matrimonium a nubendo, & *connubium*, & *conjugium* a communi jugo cui ambo vir, & mulier subjiciuntur.

III. Matrimonium tripliciter spectatur. 1. ut contractus naturalis, 2. ut contractus civilis, 3. ut sacramentum novæ legis: Absolute describitur: *Conjunctio maritalis viri, & feminæ inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Additur vero, ut est sacramentum, *divinitus instituta in signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, habens promissionem gratiæ ad uniendos conjugum animos, & prolem pie ac sancte educandam in fide christiana.* Tandem matrimonium triplex est, legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum est jure gentium, & ad legum civilium normam contractum, quale est etiam infidelium. Ratum quod secundum Ecclesiæ leges perficitur, & quod ab Ecclesia probatur. Consummatum autem quando carnali copula ambo conjuges commiscentur.

IV. Ex pluribus coalescit. 1. mutuo consensu; 2. externa promissione; 3. reciproca corporum traditione; 4. inde resultat vinculum perpetuum; 5. obligatio mutua reddendi debiti; 6. jus quod uterque in alterum habet; 7. carnalis copula.

V. Omnes Catholici negant essentiam matrimonii sitam esse in carnali copula. Inter Adamum & Evam verum fuit matrimonium ante commixtionem. Verum fuit matrimonium Patriarchæ Josephi cum B. Virgine, omni prorsus carnali exclusa copula.

VI. Mutuus contrahentium consensus causa efficiens est matrimonii. Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi, Priscillianistæ negarunt honestum bonumque matrimonium. Sed istorum delirantium errorem execrantur Scripturæ sanctæ, & Catholici omnes. Siquidem naturali, divinoque jure institutum matrimonium est. Præceptum contrahendi matrimonii non singulos spectat, sed multitudinem.

VII. QUÆST. I. *An in lege veteri matrimonium fuerit sacramentum?* RESP. Dupliciter sacramenti ratio spectari valet. 1. In latiore significatu prout quocumque modo signum rei sacræ dicitur. 2. quatenus est signum practicum & efficax gratiæ sanctificantis. Communis Theologorum sententia negat matrimonium ante adventum Christi fuisse vero sacramentum. In latiore vero significatu fuisse sacramentum, concedunt omnes, cum in ipso innocentiæ statu institutum in signum fuerit conjunctionis Christi cum Ecclesia. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea .... Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Gen. 2.

VIII. QUÆST. II. *Matrimonium in lege evangelica est ne verum sacramentum?* RESP. Negant Hus, Lutherus, Calvinus, & Protestantes; sed de fide est verum esse sacramentum, S. Paulo *Ephes.* 5. inquiente: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Accedit perpetua Ecclesiæ traditio, cujus documenta dedi *Tom.* 10. *lib.* 2. *diss.* 1. *c.* 4.

IX. QUÆST. III. *Utrum matrimonium inter fideles absentes per procuratorem celebratum, sit verum sacramentum?* RESP. Affirmant Soto, Isambertus, Gotti, Turnely, & alii plures. Negant Victoria, Canus, Cajetanus, Catharinus, Vanroy, & alii. Hæc secunda sententia mihi est probabilior. Nullum quippe sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentes contrahentes requirunt hæc verba *Ego vos conjungo* &c. quam præsentem pœnitentem requirunt hæc alia *Ego te absolvo*. Usum absolutionis datæ absenti damnavit Clemens VIII. Respondet Turnely absolutionem datam absenti non esse contra naturam sacramenti pœnitentiæ, & dari posse, nisi obstaret prohibitio Clementis VIII. Hæc responsio futilis videtur. Ex arbitrio ne Clemens VIII. damnavit præfatam opinionem? Eam damnavit, quia hæc verba *Ego te absolvo* requirunt pœnitentem præsentem. Validum itaque erit matrimonium in ratione contractus naturalis & civilis initum inter absentes per procuratorem; at verum sacramentum non esse mihi est probabilius.

X. Matrimonium infidelium post promulgatam evangelicam legem non est sacramentum. Similiter sacramentum non est matrimonium fidelis cum infideli, ut mihi probabilius videtur. Si infideles conjuges convertantur ad fidem, illorum matrimonium non evadit sacramentum juxta probabiliorem sententiam: quia posterior intentio non potest efficere ut contractus initus, qui non fuit sacramentum, postea evadat.

XI. Matrimonia catholicorum cum hæreticis illicita omnino sunt, ut fatentur omnes Theologi. Nullum vero jus illa irrita declarat.

CAPUT II.

De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonii.

I. QUÆST. I. *Quænam est matrimonii sacramenti materia?* RESP. Plusquam septem recensere possem Theologorum opiniones in designanda materia, & forma istius sacramenti. Sed his missis, cum S. Thoma, cui communiter Theologi subscribunt, dico esse actus contrahentium. Hæc sunt in *suppl. q.* 42. *a.* 1. *ad* 2. ejus verba. *Sacramentum matrimonii perficitur per actum ipsius qui sacramento illo utitur, sicut pœnitentia. Et ideo sicut pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.*

II. QUÆST. II. *An Sacerdos assistens contrahentibus sit sacramenti minister, ejusque verba habeant rationem formæ?* RESP. Duæ sunt sententiæ, & utraque suos gravissimos patronos habet, etiam in schola Thomistica. Gonet, Gotti, & alii plures docent ipsos contrahentes esse hujus sacramenti ministros, eorumque verba esse sacramenti forma.

III.

III. Contra, ipsum Sacerdotem assistentem esse sacramenti ministrum propugnant gravissimi Guillelmus Parisiensis, Melchior Cano, Cardinalis Toletus, Petrus Ledesma, Petrus de Marca, Maldonatus, Franciscus Sylvius, Æstius, Natalis ab Alexandro, Turnely, Le-Druin, Gibertus, Herminier, Du-Hamel, Juvenin, Florentinus de Coq., Vanroy, Piette, Bannez. Hisque argumentis evincunt hanc suam sententiam.

IV. Tridentinum *sess.* 24. *c.* 1. *de Ref.* statuit: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat*: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: *vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*. Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus sacramenti ministrum, & verba quæ profert, esse formam. Concilium enim verba usurpanda præscribit, vel alia juxta cujuscumque Ecclesiæ ritum. Ibidem subdit hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse. Plura alia Concilia, ut Coloniense, Cameracense, Remense, Turonense, quæ refert Sylvius, prætereo.

V. His accedunt Ritualia plurima. Romanum vetus an. 1494. a P. Castellano O. P. collectum. Alterum Romanum Pauli V. jussu editum, hæc verba *Ego vos conjungo* &c. proferenda a Parocho hujus sacramenti ministro præscribit. P. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus *Tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 9. plura alia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat Mediolanense, in quo S. Carolus Boromæus *Act. p.* 4. hæc inseri curavit, nempe *quinque dumtaxat esse sacramenta, quæ Parochus ex officio administrare potest: Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & extremam unctionem*.

VI. Luculentius confirmatur hæc sententia argumento quod solidum responsum non excipit. Lutherani, & Calvinistæ negant matrimonium esse sacramentum, & Scripturarum testimonia, quibus nos evincimus esse sacramentum, acutis cavillationibus eludere student. Cedo, Quibus nos illorum commenta rationibus explodimus? Non sane aliis, nisi apostolica, & universali Ecclesiæ traditione omnium Patrum, & Conciliorum. Porro Patres omnes una voce sacras vocant nuptias, quia sacra Sacerdotis benedictione consecrantur. Patrum testimonia dedi *Tom.* 10. *lib.* 2. *diss.* 1. *c.* 4. ubi legi possunt.

VII. Reponunt adversarii, benedictionem Sacerdotis, quam Patres omnes requirunt, necessariam utique esse Ecclesiæ mandato, tamquam cæremoniam accidentalem ad majorem nuptiarum solemnitatem, secus ad sacramenti necessitatem divino præcepto impositam. Responsio hæc falsa est mihi. Respondeant adversarii. Unde nos ex traditione argumenta hauriemus, ut contra protestantes evincamus matrimonium esse sacramentum, si recensita responsio consisteret? Profecto si benedictio Sacerdotis, qua consecrari nuptias Patres omnes adfirmant, ut ad sacramenti dignitatem matrimonium evectum ostendant, sit mera accidentalis cæremonia, desunt nobis præsidia omnia ex traditione arcessita, quibus contra Novatores denegantes matrimonium esse sacramentum, pugnemus. Sublata quippe traditione universalis Ecclesiæ, quæ est legitimus sacrarum Scripturarum interpres, inermes omnino sumus in certamine, & causa cadimus contra eosdem Novatores.

VIII. Præterea sacramenta sunt sacræ Religionis cæremoniæ: & ideo sacramentum opus est Religionis. Porro non quodlibet rei sacræ signum est sacramentum, sed illud dumtaxat quod sacrum est. Cum igitur matrimonium solis viri & feminæ verbis civiliter & profane contrahitur, licet rei sacræ signaculum sit, non est tamen sacræ Religionis opus, atque adeo sacramentum proprie dictum. Alioquin & serpens æneus, & manna in deserto sacramenta dicenda essent. Ergo connubia absque sacro ministro, & sine sacra Religionis cæremonia sacramenta non sunt,

IX. Quid plura? Concilium Florentinum enumeratis septem sacramentis novæ legis ita definit. *Hæc* OMNIA *sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum*. Si horum unum desit, sacramentum non perficitur. Quis sacramenti minister ordinarius, sine quo sacramentum non perficitur? Ipsi conjuges? Homines laici ordinarii sacramentorum ministri? Mulier necessitate urgente baptizat, at ordinarius minister illa non est, sed Sacerdos. Soli Sacerdotes consecrati sacramento Ordinis sunt legitimi dispensatores mysteriorum Christi, ut Apostolus Paulus 1. *Cor.* 4. inquit: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Quo ergo jure adimi iisdem hæc potestas valet administrandi sacramenti matrimonii, quod

quod magnum mysterium ab eodem Paulo nuncupatur, ut illa mulieri, cui ne loqui quidem in Ecclesia permittitur, adscribatur? Unde colligunt adversæ sententiæ patroni laicos contrahentes esse sacramenti ministros ordinarios? Ex quo Scripturarum testimonio, ex quo Concilio, ex qua Patrum traditione eruunt diversam esse sacramenti matrimonii, ac ceterorum omnium rationem? Nullum profecto sacræ antiquitatis monumentum adducere valent. Omnium ceterorum sacramentorum minister ordinarius Sacerdos est. Christus in nova lege matrimonium ad dignitatem sacramenti evexit. Cur istius sacramenti solius ministrum non instituit Sacerdotem? Ratiocinium solidum, & perspicuum evincit, ut sicut ad aliorum sacramentorum dignitatem matrimonium evexit, ita sicut & ceterorum sacramentorum Sacerdotes ministros instituit, ejusdem quoque matrimonii instituerit Sacerdotes. Hoc evidenter ratio demonstrat, hoc confirmat traditio. Ut hac universali regula, justoque principio eximant sacramentum matrimonii, non sufficit unam aut alteram conjecturam, aut ambiguum testimonium afferre; sed requiruntur luculentissima testimonia, & exceptio manifesta.

X. Conjuges sacramentum matrimonii suscipiunt. Sacramentorum quæ in sola actione consistunt, minister a suscipiente distinguitur. Nemo enim baptizare, confirmare, absolvere seipsum potest. Qui ergo fieri potest ut conjuges suscipientes sacramentum matrimonii simul ministri sint? Nam aut quilibet contrahens sibi, aut unus alteri sacramentum administrat. Non primum, quia, ut dixi, memo sibi administrare sacramentum in actione situm potest. Si secundum, duo efficiunt sacramentum: neque enim sacramentum ita dividuum est, ut unus minister unam partem, & alius minister alteram partem perficiat. Nam licet conferre tertio simul in eodem instanti duo ministri queant sacramentum; tamen percipi nullo modo potest, qua ratione valeant duo conjuges unum efficere ministrum, qui sibimetipsis sacramentum administret. Ex altera parte neuter sine altero potest sacramentum perficere. Et tum quæritur, an prius vir mulieri, aut mulier viro sacramentum conferat. Verba igitur contrahentium materia sacramenti sunt, forma non sunt. Forma enim cujusque sacramenti sacra est, a qua dicitur sacramentum. Hæc verba *Ego te accipio in meam* nullo modo sacra sunt. Hæc enim verba, aut similia adhibebantur antequam Christus matrimonium sacramentum institueret: & adhibentur ab omni ratione fide christiana destituta. Si omnes nugas, quas nonnulli, inquit Melchior Canus, qui primus omnium in apricum hanc sententiam traduxit, excogitarunt, ut distinguant materiam a forma hujus sacramenti, recensere vellem, folia implerem. Hic dicit contrahentes ipsos esse materiam sacramenti: ille non ipsos, sed consensum: alius gestus, & nutus, qui a viro, feminaque, exceptis verbis, adhibentur. Alius prioris loquentis verba materiam esse affirmat, posterioris formam. Quæ utinam graviter, & probabiliter dicerentur, ne jure ab hæreticis rideremur. Quorsum in re gravissima ad fidem & religionem necessaria tenuiter, ne dicam ridicule, philosophari?

XI. Tandem hæc opinio tutior est, & simul valde probabilis, utpote a gravissimis Theologis propugnata. Quare BENEDICTUS XIV. *lib.* 8. *de Synod. c.* 28. *n.* 3. inquit: *Verum quamquam huc usque explitata Melchioris* CANI *sententia tot Doctorum suffragiis communita, sit* VALDE PROBABILIS; *ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti* &c. Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia hæc. Aliunde vero simul tutior est. Omnes enim ad unum Theologi fatentur, matrimonium ecclesiastico ritu a Sacerdote benedictum, esse verum sacramentum. Contra plurimi, & gravissimi Theologi negant præfato ritu sublato esse sacramentum. Illa autem tutior sententia est de qua nemo Theologorum ambigit. Ergo tutior hæc est, & contraria minus tuta. Hæc omnia certa sunt, & extra controversiam. Atqui ex decreto Innocentii XI. quando agitur de valore sacramentorum ex duabus opinionibus probabilibus, & in utramque partem a Theologis disputatis, tutior seligenda est. Ergo amplectenda hæc nostra, rejicienda altera.

XII. Quæ contra opponuntur ab adversariis, nullius, ut ego quidem arbitror, sunt momenti. Omnia expendi *Tom.* 10. *lib.* 2. *c.* 2. & rejeci. Ibi legere illa poteris, ut prolixitatem devitem.

CAPUT III.

De conditionibus consensus mutui ad matrimonium necessarii.

I. Quæst. I. *An ut matrimonium sit validum, requiratur utriusque conjugis consensus?* Resp. Adfirmant omnes. Consensus iste internus, sincerus & non fictus, liber non coactus, ab errore immunis, & publicus, atque signo exteriore manifestatus sit oportet. Nullo enim modo sufficit consensus internus, nisi signo exteriore manifestatus sit. Quia consensus iste materia est sacramenti, quæ necessario sensibilis esse debet. Exprimi autem exterius consensus iste debet aut verbis, aut nutibus clare consensum internum indicantibus. Peccant tamen regulariter illi qui loqui valentes, omissis verbis, nutus, aut alia signa adhibent. Excipe puellas nimis verecundas, quæ hodie perquam raræ occurrunt.

II. Consensus fictus & simulatus internus, licet verbis exterius expressus, non sufficit ad matrimonium. Peccat mortaliter qui ficte, & simulate contrahit, & obstringitur vere & sincere consentire. Neque asserenti ficte & simulate se contraxisse fides adhibetur in aliquo tribunali, nec habenda est, sed pœnis potius plecti iste meretur. Et hujusmodi simulatores absolvendi minime sunt, donec verum & sincerum consensum dederint.

III. Si ficte cum prima contraxit, & postea simulator sincero, & vero animo contrahat cum secunda, judex ecclesiasticus jubet ut maneat cum prima: quia judicium jus profert secundum ea quæ apparent, & præsumuntur. Ceterum, si cum prima revera coram Deo fictus fuit consensus, & sincerus cum secunda, tunc *debet potius* (inquit S. Thomas in supp. q. 45. a. 4. ad 3.) *excommunicationem sustinere quam ad primam uxorem accedat, vel debet in alias remotas regiones fugere*. Secunda enim in hoc casu esset vera uxor. Et quando certa, & indubitata argumenta apparent fictionis cum priore femina, tunc judex ecclesiasticus imposita pœnitentia, & damni illati priori feminæ reparatione, absolvere reum, & nullum declarare primum matrimonium deberet.

IV. Proles ex ficto matrimonio suscepta legitima habenda est, usquedum fictio probetur, ut docent omnes. Quando unus conjugum certo scit prius matrimonium judicis sententia dissolutum, esse coram Deo validum, nequit secundum conjugium inire.

V. Quæst. II. *An consensus metu extortus nullum efficiat matrimonium?* Resp. Multiplicem metum Theologi distinguunt. Alius gravis est, qui concipitur de aliquo malo gravi imminente, ut est mors, exilium, carcer, mutilatio; vel gravis esse potest ex vehementi apprehensione timentis. Mulieri potest esse grave malum quod viro leve est. Levis timor est de levi malo tum in se, tum respectu personæ timentis. Præterea alius est timor a naturali interna causa ortus, qui ob vitam servandam, vel ob pœnam æternam fugiendam ad agendum impellit. Alius, qui a causa exterius agente proficiscitur. Et hic duplex est: aut enim causa exterius agens est tantum occasio, ut est tempestas maris respectu mercatoris; aut causa exterius directe timorem incutit, ut latro qui pugione districto mortem minatur, nisi pecunia eidem consignetur. Insuper alius metus justus est incussus a judice, vel legitimo superiore ex justa causa; ut cum judex violatorem puellæ conjicit in carcerem, obstringitque ut eam ducat in matrimonium. Alius est injustus, qui absque justa causa incutitur. Alius tandem metus reverentialis, qualis est filiorum erga parentes.

VI. Matrimonium celebratum ex metu gravi injuste incusso nullum est, & irritum, ut omnes fatentur: quia pugnat consensus iste tali metu extortus cum perpetua animorum concordia, & benevolentia. Nullum est hoc matrimonium jure ecclesiastico, juri naturali quam maxime consentaneo, ut probabilius mihi videtur. Matrimonium contra ex metu juste incusso sive ex causa naturali interna, sive externa validum est, sicut & matrimonium ex levi metu celebratum.

VII. Heinc 1. qui concubinam mortis causa ducit, validum contrahit matrimonium. 2. qui damnatus ad mortem juste, si ab aliqua postulatur ad nuptias ut mortem declinet, valide contrahit. 3. validum quoque est matrimonium illius qui judice mortem comminante, aut carcerem, defloratam ducit.

VIII. Sempronius passus injuriam a Titio ob furtum, aliudve crimen, minatur illum accusare apud judicem, nisi tali puellæ nubat: matrimonium nullum esset: quia nullum jus Sempronius habet ad cogendum Titium ut talem puellam ducat: quamvis

jus habeat eumdem accusandi ob furtum. Qui injusto metu compulsus nupsit, reddere debitum non tenetur.

IX. Matrimonium coacte initum per liberum consensum validum evadit, dummodo in altera parte quæ libere contraxit, perseveret consensus. Temporales domini, ac magistratus, qui directe vel indirecte timorem gravem injuste incutiunt, ut aliquem cogant ad contrahendum matrimonium, sunt ipso facto excommunicati a Concilio Tridentino *sess.* 24. *c.* 9. *de Ref.*

X. Consensus conditione limitatus nullum efficit matrimonium. Quare si quis dicat: Accipio te in meam uxorem, si pater meus consenserit: matrimonium nullum est, quia conditio suspendit consensum. Conditiones generales & necessariæ, ut si dicas, Ducam te, si Deo placuerit, nullo modo suspendunt matrimonium. Si sint impossibiles & turpes, quæ matrimonii substantiam non inficiunt, pro non adjectis habentur. Omnes conditiones quæ inficiunt substantiam matrimonii, nullum illud efficiunt, ut sunt istæ: Accipio te in meam, si nullos mihi genueris filios, si generationem devitaveris, si sterilitatis venenum sumpseris, si adulterandam te prostitueris. Contraho tecum usque dum venustiorem, ditioremve invenero. Istæ similesve conditiones ipsam perimunt matrimonii substantiam, nullumque efficiunt.

XI. Si matrimonio, aut sponsalibus apponantur conditiones de præsenti, aut de præterito, posita conditione subsistunt sponsalia, & matrimonium; sublata conditione, sponsalia, & matrimonium nulla sunt: ut si dicas, *Accipio te in meam*, *si sis virgo*, *si sis primogenita*, *si parentes tui consentiant*, *si sis nobilis*, *si sis legitima*. Si consummato matrimonio deprehendatur tempore contractus initi non fuisse virginem, nec legitimam, nec nobilem, nec primogenitam, matrimonium nullum est: nec copula carnalis validum efficere potest. Si quis dicat, *Accipio te in meam*, *si patri tuo placuerit*, sciebatque patrem esse mortuum, conditio pro non adjecta habetur; si vero ignorabat patris mortem, necessarius est novus consensus, ut matrimonium sit validum. Nullum quippe est ratione primi consensus conditionati, quia conditio suspendit effectum. Si pater vivat, taceatque, quia ei placet contractus, tunc valet matrimonium. Si deprehendatur tacere, quia ei displicet, tunc contractus nullus est. Si dubitatur cur taceat, suspendendus est contractus, donec se declaret. Si consentiat, & postea dissentiat, validum est matrimonium, dummodo perseverent in voluntate contrahendi usque ad consensum patris. Prudentia tamen opus est, & spectatis circumstantiis colligendum est, num patris consensus plenus, & verus revera fuerit. Immo prudentia dictat, has conditiones, utpote dubitationum scaturigines, in tanti momenti contractu, matrimonio videlicet, esse omnino rejiciendas, & aut absolute contrahendum, aut a tali contractu abstinendum.

XII. Conditio honesta contraria bonis matrimonii matrimonium nullum efficit; ut si contrahant sub conditione perpetuæ castitatis, tunc nullum jus ad copulam datur. Hoc autem jure sublato nullum est matrimonium. Nam licet conjungi cum matrimonio possit intentio non petendi debitum, si tamen hoc deducatur in pactum, substantia matrimonii destruitur. B. Virgo, & Patriarcha Joseph absolute contraxerunt, & mutuam corporum potestatem transtulerunt, nullo adjecto pacto reciproco, quamvis animum habuerint ab omni carnali copula abstinendi, Deo sic illuminante eorumdem mentem.

XIII. Qui impedimento dirimente irretiti contrahunt, adjecta conditione, *si Papa dispensaverit*, conjugium conditionatum efficiunt; sed ejusmodi matrimonia conditionata numquam admittenda sunt, sive impedimentum sit illorum a quibus dispensare Papa solet, sive alterius generis.

XIV. Illis verborum formulis exprimendus consensus est quæ juxta morem patriæ declarant consensum verum, sincerum, reciprocum, & de præsenti, ut sunt ejusmodi: *Accipio te in meam uxorem: duco te in meum maritum* &c.

CAPUT IV.

De proprietatibus matrimonii, & de polygamia simultanea, & successiva.

I. Tres sunt matrimonii proprietates, seu bona, nempe fides, proles, & sacramentum. Fides accipitur hic pro fidelitate, qua promissa implentur, estque justitiæ pars. Fides violant conjuges, si alterum, vel alteram agnoscunt. Proles est matrimonii finis. Sacramentum indissolubilitatem significat, & confirmat. In fide igitur conjunctio unius cum una intelligitur.

II. Unitati matrimonii opponitur polygamia

gamia simultanea, seu uxorum pluralitas. Penes omnes convenit polygamiam qua una femina nuberet pluribus viris, esse contra jus naturale tum primarium, tum secundarium. Disputatur solum de polygamia qua unus vir plures ducit uxores, num adversetur juri naturali, & divino.

III. Communis Theologorum sententia est polygamiam adversari juri naturali. Advertendum tamen est, jus naturale aliud esse invariabile, & immutabile, cujusmodi sunt prima & universalia principia, quæ primævum naturæ finem spectant. In his nulla cadit dispensatio, nulla interpretatio. Quæ enim hoc jure prohibentur, intrinsecus mala sunt. Aliud est jus naturale variationi obnoxium ratione temporum, & circumstantiarum. Varietatem hanc solus Deus universi naturæ juris conditor, & sapientissimus comprehensor atque moderator cognoscit. Idcirco ille solus dispensare, seu verius interpretari, & declarare valet, quando & quomodo homo huic juri sit obnoxius.

IV. Heinc habes quomodo Deus in veteri lege SS. Patriarchas dispensaverit ut simul plures haberent uxores. Nomen tamen uxoris dupliciter accipitur in Scriptura sancta. 1. in proprio significatu, sub quo venit prima uxor solemni ritu adducta, quæque mater-familias nuncupabatur, & speciali honore prædita erat, ejusque filii hereditati paternæ succedebant. 2. in latiore significatione, prout erant secundæ uxores, quæ præfatis carebant privilegiis, & concubinæ etiam appellabantur.

V. Christus Dominus in novo Testamento sustulit hoc privilegium habendi plures uxores, ut perpetua & universalis Ecclesiæ traditio docet, & Tridentinum definivit *sess.* 24. *can.* 2.

VI. Montanistæ, quibus accessit Tertullianus, damnarunt polygamiam successivam, seu secundas nuptias. Catholica Ecclesia numquam prohibuit secundas, & ulteriores nuptias. Primis tamen Ecclesiæ sæculis Ecclesia Græca severæ pœnitentiæ subjecit bigamos, & trigamos.

CAPUT V.

De indissolubilitate vinculi conjugalis, & de divortio.

I. QUÆST. I. *An vinculum matrimoniale sit indissolubile?* RESP. Adfirmant omnes Catholici. Firmitatem & perpetuitatem ab ipso naturæ jure repetunt Theologi cum S. Thoma *in Suppl. q.* 47. *a.* 1. Hanc naturalem perpetuitatem suo divino jure Deus confirmavit Matth. 19. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.... Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

II. QUÆST. II. *Quid de matrimonio infidelium dicendum?* RESP. Verum & legitimum matrimonium, prout est contractus naturalis & civilis, contrahi apud infideles certum est. Quando ambo conjuges convertuntur ad fidem, eorum matrimonium non dissolvitur, ut Theologi omnes docent. Si maritus infidelis amplectebatur primis Ecclesiæ sæculis fidem Christi, & mulier infidelis pacifice habitare voluisset, licita erat talis habitatio ut *ex* 1. *Cor. c.* 7. habetur. Disputant Theologi num in præsens licita hæc cohabitatio sit mariti fidelis cum uxore infideli, quæ habitare absque contumelia Creatoris cum marito desiderat. Communior sententia adfirmat, cum nulla extet lex quæ talem cohabitationem prohibeat. Consuetudo tamen opposita obtinet, vi cujus illicita est talis cohabitatio, nisi prudenter speretur uxoris conversio.

III. Quando unus conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate persistente, si proles sit doli capax, sua fruitur libertate. Si rationis usu destituta sit, sequi parentem conversum ad fidem Christi debet. In dubio an proles prædita rationis usu sit, in Religionis favorem judicandum est.

IV. QUÆST. III. *Si conjux infidelis consentiat pacifice habitare cum conjuge fideli, potest ne fidelis conjux aliam ducere?* RESP. Adfirmat Bellarminus: alii negant; alii distinguunt. S. Augustinus *lib.* 1. *de adult. conjug. cap.* 25. absolute negat. Similiter Innocentius III. cap. *Laudemus* negantem sententiam defendit. Si autem conjux infidelis pacifice cohabitare nolit absque contumelia Creatoris, tunc conjux fidelis, illo deserto, aliud inire connubium potest, ut expresse S. Thomas docet *in Suppl. q.* 59. *a.* 5.

V. Quando unus infidelium ad fidem convertitur, matrimonium non solvitur per Baptismum, sed per nuptias subsequentes. Quare si infidelis pervicax ante matrimonium a fideli conjuge contractum, secundas celebraret nuptias, nullæ istæ essent: & si ad fidem converterentur conjuges isti, separandi essent. Quoniam privilegium dissolvendi vinculi conjugalis in favorem dumtaxat fidei, non infidelitatis concessum a Christo

ſſo eſt, ut habetur *cap. Quinto de Divortiis*. Similiter ſi fidelis poſt monitum infidelem conjugem obſtinatum in infidelitate contrahat matrimonium, deinde iſtud ſecundum ſolvatur per mortem conjugis; tunc fidelis iſte non teneretur redire ad priorem conjugem infidelem, etiamſi ad fidem converteretur. Quoniam cum prius matrimonium legitime ſolutum fuerit, liber omnino fidelis evaſit: atque adeo non tenetur ad priorem conjugem converſum redire in caſu mortis ſecundæ uxoris.

VI. QUÆST. IV. *An matrimonium Judæorum per libellum repudii nullum evaſerit?* RESP. Alii adfirmant, negant alii. Chriſtus Dominus *Matth.* 19. ait, Moyſem permiſiſſe libellum repudii ad cordis Judæorum duritiem. Non ergo licitum repudium erat. Ergo vinculum matrimoniale non ſolvebatur. Et hanc negantem ſententiam perſpicue docent SS. Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Iſidorus, Teophylactus. Et hanc ſententiam communiorem appellat S. Thomas. Sed tanti non eſt ut diſcuti longius debeat.

VII. QUÆST. V. *Utrum matrimonium Chriſtianorum per adulterium diſſolvatur?* RESP. Negant Catholici omnes. Et veritas hæc aperte traditur in Evangelio *Luc. c.* 19. ubi hæc habentur: *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & aliam ducit, mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Quæ verba ſic diſponenda ſunt, ut facilius intelligantur. *Quicumque dimiſerit uxorem (quod non licet niſi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur*. Fornicatio licitam facit dimiſſionem, minime vero novi conjugii celebrationem. Ultima verba Evangeliſtæ rem perſpicue declarant. *Qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Dimitti uxor non poterat niſi ob fornicationem, ut omnes fatentur. Qui ergo dimiſſam fornicationis cauſa ducit, mœchatur. Ergo non ſolvitur vinculum conjugale. Accedit perpetua Eccleſiæ traditio.

VIII. QUÆST. IV. *Solvitur ne Chriſtianorum matrimonium ratum non conſummatum, per ſolemnem profeſſionem Religionis approbatæ?* RESP. Adfirmant Catholici omnes; & hæc veritas definita eſt in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *can.* 6. his verbis. *Si quis dixerit matrimonium ratum, & non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi; anathema ſit*. Hæc Concilii definitio univerſa & perpetua Eccleſiæ traditione nititur.

IX. Utrum Pontifex diſpenſare a matrimonii rati vinculo queat, diſputant in utramque partem Theologi. Illud penes omnes convenit, graviſſimas urgere cauſas debere, & ſolum ob majorem Eccleſiæ utilitatem, & decorem diſpenſare Pontifices poſſe a præfato vinculo.

X. QUÆST. VII. *Utrum matrimonium Chriſtianorum ratum, & conſummatum dirimatur per ingreſſum in Religionem?* RESP. Negans ſententia communis eſt, & vera. Quoniam Eccleſia declaravit ſolum matrimonium ratum ſolvi per profeſſionem monaſticam. Si unus conjugum adulterium perpetret, ingredi religionem innocens conjux poteſt, vel vovere caſtitatem perpetuam, quia ob adulterii crimen jus habet perpetui divortii. Unus tamen conjux ex conſenſu alterius conjugis ingredi, & profiteri Religionem poteſt; conjux tamen conſentiens, & remanens in ſæculo, ſi ſenex ſit, votum caſtitatis emittere; ſi juvenis, ingredi Religionem debet, ut ſtatuitur cap. *Cum ſis*. Maritus invita uxore, ſive ante, ſive poſt conſummatum matrimonium nequit ſacris ordinibus initiari. Si invita uxore ſuſciperet ſacros Ordines, reddere, non petere debitum poſſet. Conſentiente uxore fieri maritus Sacerdos valet, dummodo ipſa uxor approbatam Religionem profiteatur, ut ſtatuitur *cap. Sane de conv. conjug.*

XI. Diſputant quandonam conſummatum matrimonium dicendum ſit. Alii dicunt, ſat eſſe penetrationem vaſis mulieris ſine ſeminis effuſione; ſed probabilior opinio, & communior requirit ſeminis effuſionem in mulieris vas. Copula habita ante matrimonium non ſufficit ad matrimonii conſummationem: matrimonium enim non per fornicationem, ſed per copulam matrimonialem perficitur.

XII. QUÆST. VIII. *Quid ſit divortium, & an in utroque conjuge jus ad illud par ſit?* RESP. Divortium eſt ſeparatio a toro, in quo diſtinguitur a repudio, quod vinculi diſſolutionem infert. Divortium licitum eſſe adulterii cauſa adfirmant omnes. In utroque conjuge jus ad divortium par eſt, quia in iis quæ ad torum attinent, utriuſque conjugis jura paria ſunt. Conjux innocens facto divortio, aut vovere caſtitatem, aut ingredi Religionem poteſt, invito conjuge reo. Conjux vero reus nec vovere caſtitatem, nec ingredi Religionem poteſt, quamdiu conjux innocens jus retinet illum revocandi. Si tamen conjux innocens non contradicat, valet mutatio ſtatus a conjuge

reo

reo facta. Si judicis sententia detrusa femina rea in monasterium fuerit, biennium conceditur innocenti ut deliberet si revocare illam velit. Intra hoc biennium feminæ professio nulla est, elapso biennio valida habetur.

XIII. QUÆST. IX. *Quibus in casibus licitum divortium est inter Christianos?* RESP. Licitum est 1. ex utriusque conjugis consensu, studio sanctioris vitæ 2. adulterii causa 3. immoderata sævitia, si publica, & manifesta sit, justa est divortii causa; si occulta, expectanda est judicis sententia; a toro tamen separare se potest, sed non a domo discedere. 4. si subversionis periculum uni conjugi immineat ex cohabitatione, non modo licitum, sed necessarium divortium est. 5. si alter conjux a fide defecerit.

XIV. QUÆST. X. *Quot sunt casus in quibus ob fornicationem licitum divortium non est?* RESP. Septem. 1. Maritus non potest ab uxore fornicaria separari, si ipse similiter fornicarius sit. 2. Si ipse uxorem prostituerit. 3. Si uxor probabiliter virum absentem mortuum credens, alteri nupserit. 4. Si latenter ab alio cognita fuerit sub specie viri lectum subintrante. 5. Si fuerit vi oppressa. 6. Si maritus adulterii conscius carnaliter uxorem cognoverit. 7. Si matrimonio in infidelitate contracto, vir dederit libellum repudii, & uxor alteri nupserit. Si tamen uterque convertatur ad fidem, tenetur vir eam recipere.

XV. Sola voluntas adulterandi non sufficit ad divortium: immo neque tactus, & oscula. Disputant plures, num copula carnalis absque seminis effusione causa justa divortii sit. Negant aliqui; sed contraria sententia communis, & vera est. Sodomiæ scelus sufficiens est divortii causa. Conjux secretus adulter nequit petere divortium a conjuge adultero publico. Qui enim secreto adulter est, reus est, non innocens. Ergo petere divortium nequit. Conjux innocens certus moraliter de altero conjuge adultero, negare ante judicis sententiam debitum jure valet; nequit tamen a conjuge adultero discedere, non expectata judicis sententia. Tenetur conjux innocens divortium facere ab uxore adultera, nisi resipiscat, ut Scriptura sancta docet Prov. 18. *Qui tenet adulteram, stultus est, & impius.* Uxor tamen non tenetur discedere, quia hæc impedire nequit maritum, neque eumdem coercere, sicuti maritus uxorem. Disputatur uter conjux gravius peccet. Si impudicitia spectetur, gravius est adulterium in viro quam in muliere, inquit S. Augustinus *lib. 2. de adult. conjug. c. 8.* Si injustitia consideretur, uxor adultera scelestius peccat ob prolis incertitudinem, unde gravia sequuntur absurda.

CAPUT VI.

De sponsalibus, eorumque conditionibus.

I. QUÆST. I. *Quid sint sponsalia?* RESP. Sponsalia, de quibus in præsens, sunt promissio de futuro matrimonio, mutua, & libera, externis signis expressa, obligationem pariens. Promissio mutua sit oportet, ut utrumque obliget. Libera, exclusa coactione & metu. Signis externis expressa, quia non sufficiunt actus interni. Obligationem duplicem pariunt sponsalia, naturalem, & canonicam. Jure quippe naturali quisque stare promissis astringitur, maxime in re gravissima, uti sunt sponsalia. Canonica obligatio inducit impedimentum publicæ honestatis. Promissio facta absenti ante ejus acceptationem non obligat. Sponsalia contrahi nequeunt sub levi obligatione. Promittere utique sibi possunt sub pœna amittendi arrhas, & etiam sub nulla obligatione; sed hæ essent promissiones simplices, & jocosæ, non sponsalia vera, quæ inducunt impedimentum publicæ honestatis. Promittere sibi mutuo sponsi debent, ut valida & firma sint sponsalia.

II. Requiritur animus deliberatus contrahendi sponsalia juxta Ecclesiæ ritum. Si sponsus decipit virginem ficta promissione, eamque defloret, tenetur eam ducere, nec sat est eam dotare, maxime si non sint disparis conditionis, & si virgo ipsa non consenserit in suam deflorationem & deceptionem. Si contra sponsus deceptor sit conditionis valde superioris, & ut talis cognitus a virgine, tum dotare eam tenetur, non ducere. Quoniam in tali casu præsumitur, & quidem prudenter virginem decipi sponte voluisse. Contra si virgini ignota fuisset superior conditio sponsi, & fide bona promisisset, fictus promissor teneretur eam ducere.

III. Illud tamen mihi certum est paucissimas esse Lucretias invitas defloratas. Ipsæ puellæ in causa sunt cur deflorentur. Si ipsæ abstinerent ab juvenum commercio, & pudicæ, & verecundæ, atque solitariæ vitam degerent, ut earum statum decet, arces essent inexpugnabiles. Verum hodiernæ fictitiæ

tiæ Lucretiæ, illæ ipsæ fores aperiunt, oculorum ictus jaculantur, amasios venantur, mirificis modis alliciunt, invitant, provocant. Cum vident miseros adolescentes æstu libidinis despumantes, & impudico amore captos, tum omnia muliebria præstigia adhibent, elegantiorem venustatem stibiis, fucis, & lenociniis ostentant. Non industriæ, non studio, non versutiæ, non fraudi parcunt, ut amatorculos suos, & procos excantent, & in laqueos compellant. Cum vero miseri adolescentes tot technis, & artificiis seducti, ingredi arcem pertentant, tum vafræ Lucretiæ fraudulentam jactant repugnantiam, quæ non resistit, sed invitat; non repellit, sed provocat, ut in laqueum promissionis futuri matrimonii juvenes incidant. Ejusmodi expudoratæ virgines, revera fatuæ sunt, quæ familias perturbant, quæ dissidia concitant, quæ inimicitias, homicidia, & funestissimas tragœdias pariunt. Quare si lex ferretur omnes defloratas virgines ad perpetuam pœnitentiam in cinere & cilicio agendam obstringens; hac lege lata, dubio procul solitariæ, verecundæ, & pudicæ virgines evaderent, & domi absconditæ degerent.

IV. QUÆST. II. *Quibus verbis contrahenda sponsalia sunt?* RESP. Verbis, aut signis, quæ clare manifestent mutuum consensum, ut sunt hæc: *Promitto*, *me obligo*, *in fide mea te ducam in uxorem*. Taciturnitas non sufficit. *Qui tacet consentire videtur* valet tantum in favorem proprium, secus ad onus subeundum. Tunc enim valet hæc alia regula: *Qui tacet, non consentire*, *nec dissentire videtur*. Absolute verba adhiberi debent. Ceterum juxta nationum diversitatem signa haberi loco verborum possunt.

V. Insani, amentes, ebrii, infantes sponsalia contrahere nequeunt: quia hæc, ut dixi, requirunt libertatem immunem a coactione, & a metu cadente in virum constantem. Surdi & muti a nativitate, si tali præditi sint intellectu quo percipere queant quid sint sponsalia, quid matrimonium, contrahere sponsalia valent, ut colligitur ex cap. *Cum apud* &c. de sponsf. Surdus enim & mutus confiteri, & absolvi potest. Qui tamen simul cæcus esset, contrahere non posset, quia nullis signis instrui posset, ut perciperet quid sint sponsalia, quid matrimonium.

VI. QUÆST. III. *Quæ ætas requiritur tum ad sponsalia, tum ad matrimonium contrahendum?* RESP. Septennium requiritur completum ad sponsalia, quia communiter hac ætate refulget rationis lumen. Ad matrimonium vero quatuordecim in viris, & duodecim in feminis anni necessarii sunt. Qui ante pubertatis annos completos contrahunt matrimonium, peccant mortaliter, ut habetur *c. 2. de sponsf. impub.*

VII. QUÆST. IV. *Quando tempus præfinitum sponsalibus non est, celebrari ne illico matrimonium debet?* RESP. Sponsalia obligant sub mortali ad matrimonium contrahendum, ut dictum est. Quando tempus præfinitum est intra mensem, annum &c. neuter alterum cogere potest ante elapsum tempus. Quando vero tempus præfinitum non est, contrahi matrimonium debet statim ac commode potest. Si plus justo differatur, qui est in mora culpabili, peccat. Quoniam sponsalia præbent jus ad matrimonium futurum. Ergo dilatio istius juris est injusta privatio. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Quando una pars plus justo differt, compelli in foro interiori a Confessario debet, ut omnes fatentur, nisi aliqua justa & gravis causa obsit. Ad forum externum quod attinet, meo consilio numquam judex coget vi ut matrimonium celebretur; sed potius suadebit parti volenti celebrare matrimonium ut renuntiet ejusmodi sponsalibus. Matrimonium enim est animorum conjunctio, quæ absque libertate non consistit. A prudentia Confessarii, & judicis totum hoc pendet negotium. Judex tamen cogere tenetur ut pars læsa ex dissolutione sponsalium resarciatur.

VIII. QUÆST. V. *Utrum licitum sit sponsalibus adjicere obligationem ad pœnam?* RESP. Pœna altera positiva, ut si quis obliget se perdere centum aureos, nisi ducat Bertam; altera negativa, ut si quis promittat centum se daturum puellæ, si secum nubere velit, secus non daturus: vel si testator relinquat puellæ legatum, si tali nupserit, alioquin legatum amittat. Priorem pœnam prohibet jus canonicum, & invalidam constituit, ut ex cap. *Gemma*, de sponsf. patet. Obstat enim talis pœna libertati matrimonii. Neque parti resilienti imponenda pœna est ob eamdem rationem. Licet enim in aliis contractibus licite imponi ejusmodi pœnæ valeant; quia tamen matrimonium est animorum vinculum, & quidem perpetuum, cujus felicitas a concordia & benevolentia pendet conjugum, prudentissime Legislatores omnem pœnam positivam prohibuerunt. Si apposita fuerit, pars resiliens non tenetur eam solvere.

IX.

IX. QUÆST. VI. *An dissolvi mutuo consensu sponsalia queant?* RESP. Sententia affirmans communis est, quando utraque pars libere consentit. Si una pars ab altera dolo, fraude, metu, importunis precibus remissionem obligationis extorqueret, non maneret ab obligatione contracta immunis. Quando vero reciprocus consensus sincerus, & liber est, dissolvi sponsalia queunt etiam juramento firmata, quia juramentum istud naturam contractus sequitur. Quare cessante contractu cessat juramentum. Impuberes dissolvere mutuo consensu sponsalia nequeunt antequam ad annos pubertatis pervenerint. Pubertate acquisita reclamare ambo, vel unus illorum potest, & sponsalia rescinduntur, licet altera pars renuat. Si adepta pubertate statim, vel, ut ajunt, post triduum non reclamaverint, nequeunt postea ad unius partis reclamationem sponsalia dissolvi, sed necessarius est utriusque partis consensus mutuus. Si unus prius altero pubertatem assequatur, continuo resilire valet, non expectata alterius partis pubertate. Si pubes cum impubere sponsalia contrahat, nequit recedere a contractu; impubes vero nactus pubertatem resilire valet. Quando impuberes contractis sponsalibus pubertatem assequuntur, non est necessarius novus consensus, sed initus contractus perseverat, quia non retractatus. Reclamatio etiam privata sufficit. Si tamen sponsalia coram Episcopo, vel Parocho contracta fuerint ab impuberibus, tunc ad redimendam vexationem reclamatio in foro exteriori fieri debet.

X. QUÆST. VII. *An post sponsalia contracta juramento firmata possit altera pars licite ingredi Religionem?* RESP. Si licitus ingressus est post matrimonium ratum, potiori jure licitus est post sponsalia etiam juramento firmata: quia juramentum sequitur naturam contractus, qui per Religionis ingressum solvitur, atque adeo etiam juramentum. Pars quæ remanet in sæculo, continuo ac altera pars ingressa Religionem est, remanet libera, quia qui ingreditur, cedit juri suo. Qui vero ingreditur, ligatus manet usque ad professionem: ita ut si pars, quæ remanet expectare velit, & ingressus redeat ad sæculum sine professione, impleri sponsalia debent. Solvuntur quoque sponsalia per susceptionem sacrorum Ordinum. Neque peccat qui post sponsalia sacros Ordines suscipit, quidquid in oppositum aliqui dicant, quia semper in sponsalibus inclusa hæc conditio est, *nisi ad meliorem statum transiero*. Similiter dissolvuntur sponsalia per votum aut ingrediendæ Religionis, aut suscipiendi Ordines sacros.

XI. QUÆST. VIII. *Licitum ne est contractis sponsalibus emittere simplex castitatis votum?* RESP. Emisso hoc voto, dissolvi sponsalia respectu partis quæ non vovet, convenit penes omnes, quia vovens cedit juri suo. Disputatur dumtaxat de parte vovente, num licite voveat, liberque evadat ab onere sponsalium. Negantem sententiam faventem nuptiis defendunt Lessius, Laymanus, Castropalaus, Sanchez, qui plures alios refert auctores: quoniam, inquiunt, nequit Deo promitti quod debitum erat homini. Vi sponsaliorum corpus debitum erat homini. Ergo nequit Deo promitti. Quam sit robusta hæc ratio nemo non videt.

XII. Affirmantem sententiam defendunt graves Theologi, Cajetanus, Suarez, Vasquez, Azorius, Gonet, Pontius, Ledesma, & alii plures. Hæc sententia mihi est probabilior, dummodo absit dolus, & fraus. Quoniam semper in promissione facta homini, quæque statum spectat, includitur conditio, *nisi elegero meliorem statum inserviendi Deo*. Cælibatus autem melior est statu matrimonii, ut omnes fatentur. Nec ratio oppositæ sententiæ urget quidquam: quoniam votum istud non est in damnum tertii, cum omnes creaturæ Deo subjectæ sint. Neque vi sponsalium debitum evadit corpus homini absolute, cum in eisdem includatur dicta conditio melioris status. Caput *Veniens*, quod opponi solet, loquitur de muliere vafra, quæ votum emiserat post dilationem matrimonii, ut sponsum eluderet.

XIII. Matrimonium subsequens dirimit sponsalia præcedentia, ut omnes fatentur. Peccat tamen mortaliter qui post inita sponsalia matrimonium cum alio vel alia contrahit. Si invalidum sit matrimonium, contrahens ligatus manet, & tenetur ex parte sua sponsalia implere: & si damnum intulit parti, resarcire illud astringitur.

XIV. Matrimonium subsequens validum non solum suspendit sponsalia, sed eadem dirimit, ita ut mortuo conjuge non teneatur implere sponsalia, ut mihi probabilius videtur. Sponsalia præcedentia nullo modo per posteriora dissolvuntur, sed posteriora invalida omnino sunt, etiamsi juramento firmata essent. Semper tamen pars innocens libera manet, ut licite alteri nubere possit. Quid, si secundis sponsalibus copula accederet carnalis, & non accessisset in primis?

Si

Si secunda sponsa sciebat priora sponsalia, hæc non dissolvuntur, quia sponte decipi voluit. Si contra sponsalia ignoravit, & revera decepta fuit sub spe futuri matrimonii, tunc valida esse secunda sponsalia mihi probabilius videtur, & hæc secunda virgo deflorata ducenda esset. Quamquam, ut supra dixi, raræ sunt virgines quæ invitæ & deceptæ deflorentur. Et ideo rarus est casus in quo subsistant secunda sponsalia. Qui secunda sponsalia celebrat, si priora, quæ valida erant, ex aliquo capite scinduntur, non tenetur implere secunda utpote nulla: quia quod ab initio fuit nullum, tractu temporis non convalescit.

XV. QUÆST. IX. *An sponsalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius sponsi absentiam, vel domicilii mutationem?* RESP. Si tempus sit præfinitum ad finiendam obligationem, elapso tempore sponsalia dissolvi possunt a parte innocente, secus a reo. Si tempus sit indefinitum, non dissolvuntur per temporis dilationem, nisi valde nimia foret, & altera pars instaret. Disputant auctores, an unus annus, an biennium, an triennium reputari debeat sufficiens intervallum ad sponsalia dirimenda? Regula certa præscribi hujus dissolutionis nequit. Spectanda est sponsorum ætas, conditio, status, & plures aliæ circumstantiæ.

XVI. Dissolvi sponsalia per discessum in regionem longinquam, etiam animo redeundi, communis est opinio, & colligitur ex cap. *De illo* 5. de spons. Leges civiles quæ obligant sponsam expectare biennium reditum sponsi in eadem provincia absentis, & triennium, si abiit in provinciam alienam, correctæ sunt per jus canonicum. Forum conscientiæ præcipue in hac materia spectandum est. Si consentiente sponsa sponsus abiit, illa expectare tenetur donec redeat juxta præfinitum tempus. Similiter si consentiente sponsa, domicilium mutetur, subsistunt sponsalia; secus si ipsa inscia id fiat. In his omnibus antequam solvantur sponsalia consulendus semper Parochus est.

XVII. QUÆST. X. *Quænam sunt causæ supervenientes quæ sufficiunt ad sponsalia dirimenda?* RESP. Hæc est regula generalis, quæ communiter assignatur. Quoties gravis mutatio, vicissitudo, circumstantia emergit, quæ cognita & prævisa ante contracta sponsalia impedimento fuisset ne contractus celebraretur, sufficit ad sponsalia dirimenda respectu innocentis, qui in causa non est. Hæc enim conditio, *si res stent ut nunc sunt, nisi contingat notabilis mutatio*, insita semper est sponsalium contractui. Neque hinc sequitur omnia sponsalia esse conditionata, sed illa solum quibus ex libera voluntate contrahentium conditio apponitur. Conditio vero generalis insita ipsi contractui non impedit quin sponsalia sint absoluta, & inducant publicæ honestatis impedimentum.

XVIII. Defectus notabilis pulchritudinis quæ prædita sponsa erat tempore contractus, & postea deformis facta est, causa sufficiens est ad sponsalia dissolvenda, quia cum puella notabiliter deformi prudens sponsus non contraxisset. Hæresis crimen, flagitium infamiam pariens, graves inimicitiæ, rixæ inter sponsos, & cetera quæ sufficiunt ad separationem a toro, multo magis sufficiunt ad dirimenda sponsalia. Similiter quodlibet impedimentum sive dirimens, sive impediens, quod matrimonio contrahendo adversatur, sat est ad sponsalia rescindenda. Similiter paupertas gravis superveniens uni sponsorum, qui tempore contractus divitiis affluebat, sat est ad dissolvenda sponsalia. Si tamen sponsa haberet integram designatam dotem, & sponsus dives esset, licet periissent alia sponsæ bona, tum non videtur sufficiens causa dirimendi sponsalia. Quod si uterque sponsus pauper factus sit, tunc potiori jure sponsalia dissolvi, quia difficilius tunc onera matrimonii possent sustineri, docent Pontius, Rebellus, Leander, Salmanticenses. Sed hoc absolute verum non est. Quando ambo sunt pauperes, æqualis est utriusque conditio. An valida non sunt inter pauperes sponsalia, dummodo sponsi habiles sint ad panem lucrandum, quo se, & prolem alere queant? In praxi tamen facile dissolvi debere ejusmodi sponsalia, & ipse judico. Quia divites facti pauperes nimis moleste sustinent paupertatem, & difficile inducuntur ad laborem. Et præterea dives sponsus factus pauper forte a matrimonio abstinere vult, & tales sæpius deberent. Quare casus similes prudentiæ Parochi subjiciendi sunt, ut spectatis circumstantiis judicet quid in Domino expediat. Illud est certum peccare illos qui matrimonium contrahunt, nisi probabiliter prævideant se posse acquirere illa quæ ad onera matrimonii sustinenda necessaria sunt.

XIX. Si unus sponsorum valde ditior fiat, altero remanente in statu in quo contracta sponsalia sunt, non dissolvi sponsalia mihi probabilius est. Nulla quippe tunc deceptio in eo qui factus ditior est. Fornicatio contracta

tracta post sponsalia illa dirimit tam respectu sponsi, quam sponsæ, quia uterque fidem sponsalium lædit: & licet turpius flagitium sponsa committat, non tollit tamen quin sponsi fornicatio sufficiat ad dissolvenda sponsalia. Si tamen pars innocens velit matrimonium contrahere, sponsalia consistunt. Quando uterque fornicatur, dissolvi sponsalia possunt, quia non datur mutua compensatio, eo quod fornicatio sponsæ longe turpior sit, & infamiam inferat sponso. Sponsa vi oppressa post sponsalia jure rejici a sponso valet, quia gravis, immo gravissima mutatio contigit.

XX. QUÆST. XI. *Quæ causæ antecedentes dirimant sponsalia?* RESP. Plures sunt, quæ si ignorentur a contrahentibus, dissolvere sponsalia possunt, secus si notæ illis essent. 1. Si vir nobilis & dives promittat puellæ pauperi, ignobili &c. putans esse divitem, nobilem &c. 2. Fornicatio præcedens sponsæ ut primum innotescit sponso, dirimit sponsalia. Contra fornicatio occulta sponsi nullam infamiam irrogat sponsæ, & ideo hæc absolute non dirimit. 3. Causa accidentalis ignorata, quæ dedit causam contractui, jus præbet parti innocenti ut resilire a contractu valeat. 4. Sponsa ignobilis reputatur nobilis, pauper creditur dives, deformis pulchra, corrupta censetur virgo: si contrahere sponsalia velit, tenetur hos defectus patefacere, quia si illos occultaret, deciperet sponsum in re gravi. At non tenetur infamare se ipsam. Verum habet. Sed neque decipere proximum jure potest. Quid ergo? Abstineat a contractu. Ceterum si inire contractum velit, patefacere occultos graves defectus debet. Hoc in venditione equi, vaccæ, asini observatur a viro revera christiano.

XXI. QUÆST. XII. *Quis judex legitimus dirimendi sponsalia?* RESP. Est ecclesiasticus, nempe proprius Episcopus, vel ejus delegatus. Parochus in foro contentioso non est judex. Si causa occulta sit, possunt sponsi propria auctoritate resilire a contractu. Si sponsa rea sit fornicationis occultæ, debet moneri, & suaderi a sponso ut recedat; si nolit, potest eam vocare ad judicem: si infametur, ipsa in causa est.

XXII. Causa quæ assignatur pro dirimendis sponsalibus, debet esse moraliter certa. In foro exteriori utriusque partis confessio sufficit. In foro interiori unus testis fide dignus sufficit. In foro quoque exteriori si causa sit impedimentum dirimens, aut impediens, sufficit unus testis gravis, fideque dignus. Verum hæc ad fori ministros attinent.

XXIII. QUÆST. XIII. *Peccant ne mortaliter filii qui insciis & invitis parentibus sponsalia, vel matrimonium contrahunt?* RESP. Affirmant communiter Theologi, & Canonistæ. Si enim honorare, revereri parentes filii debent, iisque obedire, sane iisdem obedire, eosque honorare in negotio omnium gravissimo, unde pendet vitæ institutum, familiarum pax, conservatio civitatum, & regnorum, astringuntur. Cogere tamen parentes nequeunt filios ut hanc præ alia ducant. Filii sub gravi culpa consulere parentes debent super matrimonio contrahendo. Parentes vero instruere filios debent, ut ducant sponsam pudicam, honestam, moratam, sibique parem tum in divitiis, tum in status conditione. Matrimonia tamen invitis parentibus celebrata valida sunt, licet illicita.

CAPUT VII.

De matrimonio clandestino, & de proclamationibus quæ præcedere matrimonium debent.

I. QUÆST. I. *Quid sit matrimonium clandestinum?* RESP. Est illud quod celebratur absque præsentia Parochi, & testium, ut colligitur ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 1. Ante Tridentinum valida erant matrimonia clandestina. Ea invalida Tridentinum declaravit ob gravissimas causas. Pugnant enim ejusmodi matrimonia cum fide servanda inter conjuges. Qui enim clam, & sine testibus contrahunt, facile a præstito consensu recedere queunt: & una pars impune deserere alteram potest, cum nullum adduci testimonium queat. Proles quoque incertitudini subjecta est. Tandem sacramenti dignitas violatur, nexus, & vinculum.

II. Ecclesia declarando invalida matrimonia clandestina, non immutavit sacramenti essentiam, sed ut sacramentum digne celebraretur conditiones apposuit, quibus sublatis, inhabiles contrahentes ad sacramentum celebrandum declaravit. Matrimonium clandestinum neque vim sponsalium habet, ut communis sententia docet.

III. QUÆST. II. *An in aliquo casu post Tridentinum validum sit matrimonium clandestinum?* RESP. Infideles etiam subjecti civili potestati Principum catholicorum, inire matrimo-

trimonium queunt abſque ſolemnitate præſcripta a Tridentino. Similiter matrimonia fidelium clandeſtina, ubi non eſt receptum Tridentinum, valida ſunt. Lex enim non acceptata non irritat contractum. Ubi vero Tridentinum receptum eſt, nullus datur caſus in quo matrimonium abſque præſentia Parochi & teſtium validum ſit. Si Parochus deſit, quamvis centum adeſſent teſtes, nullum eſt matrimonium.

IV. Peregrini tranſeuntes per loca ubi promulgatum eſt Tridentinum, tenentur contrahere coram Parocho, & teſtibus. Peregrini diſcedentes a locis ubi promulgatum eſt Tridentinum, & tranſeuntes per loca ubi Tridentinum non eſt receptum, validum contrahere matrimonium docent plures, peccare tamen iſtos mortaliter affirmant. Ego validum aſſerere non auderem ejuſmodi matrimonium, cum poſſit contrahi coram Parocho, & teſtibus.

V. An vere opinatur qui docet, Catholicos qui in fraudem adeunt ea loca ubi Tridentinum non eſt promulgatum, poſſe validum celebrare matrimonium?

VI. Hæc opinio penitus falſa mihi eſt, & Concilio Tridentino adverſa. Poterunt ergo Catholici ad hæreticorum, aut infidelium loca tranſire, ibique clam contrahere, & in patriam reduces publice aliud matrimonium inire. Hoc enim, inter alia, eſt abſurdum, quod Tridentinum monet conſequi matrimonia clandeſtina. Non facit fraudem, inquit Sanchez, qui utitur jure ſuo. Verum habet. Sed unde habet, Catholicos jus poſſidere circumveniendi graviſſimam Tridentini legem, quæ inhabiles declarat Catholicos ad ejuſmodi occulta matrimonia contrahenda? Negatur iſtos hoc jure potiri.

VII. Fideles degentes ſub infidelium tyrannide, ſi habere præſentiam Parochi nullo modo valent, adhibeant ſaltem teſtes, ut eo quo valent modo legem ſervent. Hoc enim modo impediuntur poſteriora adulterina conjugia, quod abſurdum inter alia vitare Tridentinum intendit.

VIII. Catholici ſubjecti Principi hæretico poſt celebratum matrimonium juxta leges Tridentini, nequeunt ſe ſiſtere miniſtro hæretico aſſiſtenti ut miniſtro eccleſiaſtico & ſacro: eidem ſe ſiſtere valent, ſi aſſiſtat ut miniſter politicus & civilis, ut declaravit Sac. Congr. S. Officii die 29. Novemb. 1672. relata a BENEDICTO XIV. *lib. 6. de Synodo c. 5. n. 4.* Quam declarationem confirmat ille *conſt. 89. §. 1. Bull. Tom. 1.* ubi fidelibus degentibus in regno Serviæ, finitimiſque regionibus, prohibet poſt celebratum matrimonium ritu catholico, illud renovare ante *Caddi*, niſi cæremonia nuptiarum explenda coram Caddi eſſet actus mere civilis, nullamque contineret ſuperſtitionem mahumeticam.

IX. QUÆST. III. *Quis ſit Parochus præſcriptus a Tridentino?* RESP. Parochus proprius eſſe debet ſaltem unius contrahentium, vel Sacerdos de ejuſdem licentia. Uſus obtinet pluribus in locis ut matrimonium celebretur in paræcia feminæ, quando vir eſt alterius parochiæ; debet tamen iſte habere litteras teſtimoniales ſui Parochi de conſuetis proclamationibus. Proprius autem Parochus non originis, ſed domicilii eſt. Quis ſit Parochus domicilii, dictum alias eſt. Extra propriam parochiam, vel diœceſim Parochus aſſiſtere matrimonio ſuorum parochianorum poteſt; ſed debet petere licentiam a Parocho loci, ut mihi probabilius videtur. Quis ſit vagorum Parochus, dictum eſt alibi.

X. QUÆST. IV. *Qui præter Parochum, vel Sacerdotem ab eo deſignatum, aſſiſtere matrimonio valent?* RESP. Aſſiſtere poſſunt Epiſcopi in ſuis diœceſibus, Archiepiſcopi in diœceſibus ſuffraganeorum quando actu viſitant, Cardinales in Eccleſia ſui Tituli, Legati pontificii in provincia legationis, Capitulum Sede vacante, ſive ejus Vicarius, Abbates Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubjectæ, Vicarius generalis Epiſcopi.

XI. Licentiæ vi, metu gravi cadente in virum conſtantem, fraude extortæ, ut Sacerdos aſſiſtat matrimonio, nullæ ſunt, & nullum efficiunt matrimonium, quidquid in oppoſitum alii dicant. Libera enim & expreſſa ſit hæc licentia oportet.

XII. QUÆST. V. *Utrum ad valorem matrimonii requirantur duo teſtes?* RESP. Adfirmant omnes, nullum eſſe matrimonium contractum coram Parocho, & uno teſte: quia Tridentinum præter Parochum duos teſtes præſcribit, qui præſentia phyſica & morali adeſſe debent, & utriuſque conjugum conſenſum percipere; & debent eſſe teſtes, & conteſtes ſimul cum Parocho.

XIII. Parochus vi, dolo, metu vocatur ut aſſiſtat matrimonio: validum ne hoc matrimonium dicendum eſt? Adfirmant communiter recentiores, & plures declarationes Congregationis Cardinalium adducunt. Quibus, ſi authenticæ ſint, ſubſcribo. At his præciſis, invalidum mihi videretur hoc matrimo-

trimonium, cui Parochus dolo, fraude, metuve cadente in virum constantem coactus assisteret. Nam vota Concilii sunt ut libere hoc sacramentum celebretur. Metus gravis incussus sponsis nullum efficit matrimonium, ut dictum est supra. Quidni & incussus Parocho? Peccare illos mortaliter qui coram Parocho vi, aut dolo retento, aut transeunter & casu assistente, contrahunt matrimonium, docent omnes. Quid si Parochus oculos clauderet, aures obturaret, & protestaretur se nec videre, nec audire quid agatur? Etiam tum valere matrimonium adfirmant Salmanticenses, Leander, & afferunt ex Farinacio Declarationes Cardinalium. Præcisis his declarationibus, quas authenticas esse difficile credo, nullum dicerem ejusmodi matrimonium. Standum tamen decisionibus est, si authenticæ sint.

XIV. QUÆST. VI. *Quæ præstare Parochus debet in matrimonii celebratione?* RESP. Interrogare primum contrahentes debet, velint ne mutuo se conjungere. Audito illorum reciproco consensu conjungere illos debet verba pronuntiando præscripta a Concilio: *Ego vos in matrimonium conjungo* &c.

XV. Peccaret ne mortaliter Parochus omittens hæc verba, *Ego conjungo* &c.? Negat Sanchez. Verum nuptiarum benedictio, & verba relata, vel similia, quibus Parochi conjungunt contrahentes, sunt unum ex potissimis sacræ traditionis momentum, quo Catholici evincunt contra hæreticos matrimonium esse sacramentum. Quo ergo fundamento quispiam præfatam verborum formulam *rem levem* vocat? Non præferunt mysterium *magnæ significationis*, cum portendant conjunctionem Christi cum Ecclesia? Præterea an non *valde probabilis* est sententia, quæ defendit, illa verba formam esse sacramenti? An in perficiendis sacramentis tutior opinio seligenda non est?

XVI. QUÆST. VII. *An denuntiationes futuri matrimonii sint necessariæ necessitate sacramenti, an præcepti?* RESP. Non esse necessarias necessitate sacramenti, adfirmant omnes; esse vero necessarias necessitate præcepti certum est, ut constat ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 1. Si diversæ parochiæ conjuges sint, in utraque parochia fieri proclamationes debent tribus diebus festivis inter Missarum solemnia. Præceptum hoc sub mortali obligare, docet communis, & vera sententia. Ab hoc præcepto exempti sunt Principes summi. Ab hoc præcepto dispensare solus Episcopus potest, ut Tridentinum decernit. Pro justa dispensatione aliqua requiritur causa. Cavere tamen Episcopi debent ne nimis faciles sint in ejusmodi dispensationibus concedendis.

XVII. Quicumque scit aliquod impedimentum quod probari per testes possit, tenetur sub gravi culpa illud manifestare, ut omnes docent. Si sit occultum, quod probari per testes nequeat, aliqui negant teneri quempiam ad illud patefaciendum; sed sententia adfirmans communis est. Quilibet enim parere superiori præcipienti astringitur. Sed Parochus promulgans denuntiationes, legitime præcipit manifestanda impedimenta inter futuros conjuges. Accedit quod revelanti impedimenta non incumbit probatio.

XVIII. QUÆST. VIII. *Peccant ne conjuges, si consumment matrimonium ante benedictionem nuptialem?* RESP. Negant aliqui. Sed Concilium Tridentinum hortatur *sess.* 24. *c.* 1. ne in eadem domo cohabitent ante sacram benedictionem in Ecclesia suscipiendam. De hac benedictione Siricius Papa in epist. ad Himerium *cap.* 4. hæc scribit: *Illa benedictio quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur*. Similia scribit Hormisda Papa; & Concilium Carthaginense IV. relatum 2. *p. D. c.* 30. *q.* 5. *c.* 5. inquit: *Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus, vel a paranymphis offerantur, qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant*. Ita loquuntur omnes Patres: & ex Patrum traditione evincimus contra hæreticos matrimonium esse sacramentum, ut supra indicatum est.

XIX. Ut data occasione lectores intelligant quam distet a SS. Patrum doctrina modus opinandi plurium Casuistarum, audiant quæ post P. Sanchez scribit P. Viva *q.* 4. *art.* 4. *n.* 6. ubi ait: „ Benedictio nu„ ptiarum *non videtur esse res gravis*, nec „ VALDE CONGRUENS PROGRESSUI MATRI„ MONII. Etenim benedictio nuptialis non „ est sacramentum, sed quoddam sacramen„ tale; nec tanti momenti, quanti sacra„ mentalia quæ Baptismo præmittuntur. „ Quamvis autem non vacet culpa veniali „ illam simpliciter omittere sine ulla causa „ contra usum & consuetudinem Ecclesiæ; „ nihilominus *probabile* est nullam esse cul„ pam ex justa causa, videlicet ratione tem„ poris feriati, in adventu, aut quadrage„ sima consummare matrimonium ante be-

„ nedictionem Ecclesiæ; cum videatur esse „ consilium, non præceptum illam præmittere. “

XX. Hæc legi, & comparari cum doctrina SS. Patrum, & Conciliorum non possunt, quin animus christianæ disciplinæ zelo succendatur. Sacra Pastorum benedictio non videtur esse res gravis, *nec valde congruens progressui matrimonii*? Matrimonium Catholicorum sacramentum est: & benedictio Sacerdotum *non est valde* congruens? Quidquam ne piarum aurium offensionis continetur in his verbis, judicent sapientes. Peccant igitur, & quidem mortaliter, qui ante benedictionem matrimonium consummant.

DISSERTATIO II.

De impedimentis dirimentibus, & impedientibus, eorumque dispensatione.

CAPUT I.

De impedimentis dirimentibus.

I. QUindecim impedimenta numerantur post Tridentinum his versibus contenta:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus, & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

II. QUÆST. I. *An error personæ dirimat matrimonium?* RESP. Error personæ jure naturæ irritat contractum, quia hic error adimit consensum, quando una persona pro altera substituitur. Error tamen iste antecedens sit oportet, qui det contractui causam, ut dum quis intendit ducere Rachelem paratus non ducere Liam. Disputatur solum num error concomitans nullum reddat matrimonium. Alii adfirmant, alii negant. Mihi probabilior est sententia adfirmans, quia error concomitans quamquam non efficiat involuntarium positive, efficit tamen negative. Error circa qualitates accidentales, sive sit antecedens, sive concomitans, juxta probabiliorem sententiam non irritat matrimonium; nisi qualitas accidentalis refundat errorem in ipsam substantiam personæ, vel consensus datus sit solum sub conditione talis qualitatis; puta: *te duco, si es dives, si es nobilis: alioquin te non duco.*

III. QUÆST. II. *Quid nomine conditionis intelligitur?* RESP. Conditio servitutem prodit. Servi illi dicuntur quorum dominus plenum habet dominium eosdem vendendi, locandi, occupandi &c. & isti vocantur etiam mancipia. Hæc conditio servitutis juxta omnes irritat matrimonium. Disputatur solum num error servitutis irritet jure tantum civili, & ecclesiastico, an etiam naturæ jure. Probabilior mihi sententia est impedimentum istud ab ipso naturæ jure proficisci, & a jure positivo determinatum esse. Qui novit aliquam esse servam, & nihilominus eam ducit, validum est matrimonium. Validum est etiam, si quis ignorans esse servam, eam ducat, quum & ipse servus sit: quia par est utriusque conditio.

IV. Tres sunt casus in quibus jura disponunt servum per matrimonium libertatem nancisci. 1. est cum dominus dotem tribuit: 2. quando dominus servam in conjugem recipit, aut domina servum: 3. quando dominus tradit servam libero ignoranti servitutem. In his tribus casibus etiam in ultimo validum est matrimonium. Nam servitus hæc nullius momenti est, ac si non esset.

V. In servitute partus sequitur ventrem, ut jura disponunt. Si quis ex matre serva, & patre libero nascitur, servus est. Contra qui a matre libera, & patre servo gignitur, liber est. Servi pœnæ dicuntur damnati a judice ad triremes, ad perpetuum exilium, ad mortem, quam fuga declinant. Istorum matrimonia nulla sunt quantum ad effectus civiles, nempe legitimationis, hereditatis &c. Quantum vero ad vinculum conjugale, & sacramentale nulla lege ecclesiastica irritantur. Aliorum servorum matrimonia, invito domino contracta, nunc juxta omnes rata & valida sunt.

VI. QUÆST. III. *Quid sit impedimentum voti, & Ordinis sacri?* RESP. Votum simplex illicitum, non invalidum efficit matrimonium. Votum solemne in Religione approbata emissum nullum reddit matrimonium contrahendum. Itemque votum simplex in Societate Jesu post biennium Novitiatus emissum.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit impedimentum cognationis?* RESP. Cognatio triplex, naturalis, spiritualis, legalis. Naturalis dicitur *consanguinitas*, quasi sanguinis unitas: quia consanguinei eodem stipite descendunt, & in

in illo quasi conjunguntur. Cognatio spiritualis est affinitas, quæ contrahitur ex Baptismo, vel Confirmatione, & dicitur etiam *compaternitas*. Cognatio legalis ex adoptione legali oritur, & dicitur *adoptio*.

VIII. QUÆST. V. *Quid, & quotuplex sit consanguinitas?* RESP. Est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Dividitur in lineas, & gradus. Linea est ordinata collectio personarum ab eodem stipite descendentium. Duplex est: una *directa*, quæ est collectio eorum quorum unus ab altero descendit, ut filius a patre, nepos a filio, & deinceps in infinitum. Hæc dupliciter spectatur. Altera est *ascendentium*, qua fit ascensus a genitis ad genitores, ut a filio ad patrem, a patre ad avum &c. Altera *descendentium*, qua a patre ad filium, a filio ad nepotem &c. fit descensus. Secunda linea est *transversalis*, quæ est collectio eorum qui ab eodem stipite descendunt, quin unus ab altero ortum ducat, puta fratres, consobrini &c. Hæc duplici aspectu consideratur. Altera est *æqualis*, ut duo fratres, qui eodem gradu ab unico stipite descendunt. Altera dicitur *inæqualis*, ut patruus, & nepos, qui inæqualiter ab eodem stipite distant. *Gradus* est distantia major, aut minor unius personæ ab alia secundum lineam consanguinitatis. *Stipes* tandem dicitur illa persona, a qua aliæ consanguineæ originem trahunt, ut filiorum pater, nepotum avus stipes est.

IX. QUÆST. VI. *Quot sunt regulæ quæ a Theologis, & Canonistis assignantur pro graduum consanguinitatis computatione?* RESP. Tres. 1. In recta linea ascendentium, & descendentium tot sunt gradus, quot personæ, stipite dempto. Heinc pater, filius, nepos, pronepos, abnepos quinque personæ sunt, & quatuor gradus, & filius est in primo gradu cum patre, nepos in secundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto: quoniam tot sunt gradus, quot generationes. 2. regula. In linea collaterali æquali personæ tot gradibus invicem distant, quot a communi stipite. Sic duo fratres distant in primo gradu inter se, quia uno gradu distant a stipite. Duorum fratrum filii sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem a stipite distant. 3. regula est. In linea collaterali inæquali tot gradibus inter se distant personæ, quot gradibus distat a stipite qui est remotior. Quare patruus, & filius ex fratre inæqualiter distant ab avo, in quo conjunguntur. Ille enim in primo, cum sit ejusdem filius, hic vero distat in secundo gradu. Ergo in secundo gradu distant inter se, quia persona remotior duobus gradibus distat a stipite.

X. In linea recta conveniunt jus canonicum, & jus civile in graduum supputatione. In linea transversa seu collaterali jus civile discrepat a canonico. Nam jus civile per personas gradus numerat, totque gradus numerat, quot sunt personæ, dempto stipite. Sic duo fratres uno quidem gradu distant a patre communi, at duobus gradibus distant inter se, quia duæ sunt personæ: & duorum fratrum filii distant in quarto gradu, quia quatuor sunt personæ, dempto stipite. Contra jus canonicum, non per personas, sed per distantiam a stipite gradus numerat. Ratio canonicæ supputationis est, quia personæ in ordine transverso invicem non conjunguntur, nisi ratione stipitis, a quo descendunt. Ergo nequeunt inter se magis aut minus distare, quam distent a stipite, a quo descendunt. Hinc duo fratres in primo gradu distant inter se, quia ambo in primo cum stipite conjunguntur. Si inæqualiter a stipite distant, ut patruus, & filius fratris, eo gradu distant inter se quo distat a stipite qui est remotior, ut dictum est.

XI. In primo gradu lineæ rectæ nulla sunt matrimonia jure naturæ, ut communiter Patres docent. Disputant Theologi num in quolibet gradu lineæ rectæ sint illicita matrimonia, & num Adamus si nunc resurgeret, posset alicui feminæ nubere; sed hanc disputationem futilem judico. Sat enim est, nulla esse usque ad quartum gradum. In quinto enim gradu aut sunt mortui, aut sunt in ætate ita incurvata, ut absurdissimum sit inter eos velle matrimonium contrahere.

XII. In primo gradu lineæ transversæ nulla esse matrimonia jure naturæ contendunt Soto, Toletus, Lugo, Gonet, & alii. Sed contraria sententia negans probabilior est. Nam initio mundi fratres reipsa ducebant sorores. Nec est quod respondeant, id ex dispensatione divina factum. Quid? Talem ne Deus condidit legem, quæ vix promulgata servari sine dispensatione non potuit?

XIII. Cognatio spiritualis, ut indicatum est, dicitur *propinquitas personarum jure ecclesiastico introducta*. Hæc impedimentum inducit inter patrinos & baptizatum, aut confirma-

firmatum, patremque & matrem baptizati, aut confirmati. Ad hanc tamen cognationem requiritur solemne Baptisma. Si domi baptizetur privatim, non contrahi hanc cognationem inter patrinos & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, sed solum cum baptizante, plures docent.

XIV. Ut cognatio legalis ex adoptione orta inducat impedimentum, sex requiruntur conditiones. 1. ut adoptans sit masculus. 2. ut adoptans sit 25. annorum. 3. ut possit naturaliter filios gignere. 4. Adoptans decem & octo annis excedere adoptatum debet, ut ratione ætatis ejus filius dici possit. 5. Adoptans, & adoptatus debent esse præsentes. 6. Accedat Principis seu Magistratus auctoritas oportet. Duplicem distinguunt adoptationem. Prima est *perfecta*, quæ etiam dicitur *arrogatio*, & fit rescripto Principis cum persona extranea quæ sui juris est. Alia *imperfecta*, & vocatur *simplex adoptio*. Hæc non requirit ut adoptatus sit sui juris, nec Principis supremi rescriptum; sed sat est cujusque Magistratus auctoritas. Arrogatus succedit necessario arroganti tam ex testamento, quam ab intestato. Simplex adoptatus succedit solum ab intestato.

XV. Adoptionem perfectam inducere impedimentum dirimens jure positivo, adfirmant omnes. De imperfecta disputant in utramque partem. Mihi probabilius est non inducere, ut defendere videtur S. Thomas in *Suppl. qu.* 57. *ar.* 1. *ad* 1. Hoc impedimentum durat inter adoptantem & adoptatum, inter uxorem adoptantis & adoptatum, inter uxorem adoptati & adoptantem in perpetuum, inter adoptantem adoptatique posteros usque ad quartum gradum inclusive. In linea collaterali, nempe inter adoptatum, & filios carnales & legitimos adoptantis durat impedimentum solum usque dum subjecti persistunt potestati adoptantis. Sublata patria potestate aut morte adoptantis, aut emancipatione filii adoptati, vel naturalis, evanescit impedimentum istud, nec extenditur ultra primum gradum. Cap. unic. *de cognat. legali*.

XVI. QUÆST. VII. *Quid sit impedimentum criminis?* RESP. Est adulterium cum promissione futuri matrimonii post mortem alterius conjugis; aut est homicidium conjugis cum adulterio, aut homicidium utriusque complicis consensu patratum sine adulterio; aut adulterium cum matrimonio de præsenti contracto cum complice. Itaque crimen istud quadruplex est. 1. solum homicidium. 2. homicidium cum adulterio. 3. adulterium cum promissione futuri matrimonii. 4. adulterium cum matrimonio.

XVII. Ad hoc ut homicidium cum adulterio inducat impedimentum dirimens, sequentes conditiones requiruntur. 1. Quod mors reipsa secuta fuerit vi talis actionis. 2. Matrimonium antecedens conjugis occisionem debet esse validum. 3. Adulterium debet esse consummatum. 4. Adulterium antecedat occisionem oportet. 5. Adulter, & adultera debent esse conscii matrimonii utriusque. Requiritur semper animus futuri matrimonii, ut communiter auctores docent, quamvis aliqui doceant sufficere homicidium cum adulterio.

XVIII. Homicidium sine adulterio inducit impedimentum dirimens, quando vir, & mulier conspirent in machinationem mortis uxoris, aut mariti cum intentione ut morte secuta, matrimonium ineant. Et requiritur ut mors reipsa sequatur.

XIX. Adulterium cum promissione futuri matrimonii sine homicidio impedimentum dirimens inducit, quando adulterium est consummatum, & ambo adulter, & adultera sunt conscii matrimonii. Rursus tam adulterium, quam & promissio antecedere mortem conjugis debent, & promissio signis externis manifestata, & acceptata sit oportet; non tamen ut sit mutua, nec juxta multos ut sit sincera.

XX. Adulterium cum matrimonio de præsenti contracto inducit impedimentum dirimens, si matrimonium præcedens fuit validum, & ambo conscii sint, & matrimonium contrahere reipsa attentaverint.

XXI. QUÆST. VIII. *Quid sit impedimentum disparis cultus?* RESP. Dispar cultus diversam religionem significat, qualis est inter fidelem, & infidelem non baptizatum. Hoc impedimentum jure ecclesiastico invectum est, a quo justa, & gravi causa urgente summus Pontifex dispensare potest. Fidelis enim contrahere matrimonium debet ut sacramentum. Non baptizatus autem nullius sine Baptismo sacramenti capax est. Quando imminet subversionis periculum jure naturali divinoque ejusmodi matrimonia prohibita sunt. Similiter matrimonia catholicorum cum hæreticis jure tum divino, tum ecclesiastico prohibita sunt, non tamen invalida. Hæretici enim excommunicati sunt. Ergo non sunt in arctissimam matrimonii societatem admittendi. Et sane Pontifices summi nonnisi in causis gravissimis, & urgen-

gentissimis ad graviora vitanda incommoda eadem permittunt.

XXII. QUÆST. IX. *Quid sit impedimentum coactionis, & ligaminis?* RESP. Hoc impedimentum coactionis oritur ex vi, aut metu, quo quis cogitur ad matrimonium contrahendum. Vis hæc extrinsecus illata sit oportet, & metus talis esse debet qui cadat in virum constantem, ut supra explicatum est. Impedimentum ligaminis illud est quod conjugati contrahunt ex matrimonio, atque aliam uxorem vivente priore ducere nequeunt. De hoc impedimento, seu de polygamia supra dictum est.

XXIII. QUÆST. X. *Quid sit impedimentum publicæ honestatis, & inter quos contrahatur?* RESP. Hoc impedimentum oritur ex matrimonio, & ex sponsalibus. Contrahitur inter sponsum, & matrem, & sororem, ac filiam sponsæ, vel inter sponsam, & patrem, fratrem, ac filium sponsi, dum tamen valida fuerunt sponsalia prius contracta. Si enim aliquo ex capite invalida sint, nullum oritur impedimentum. Impedimentum autem ortum ex matrimonio rato extenditur usque ad quartum gradum, quia Tridentinum solum impedimentum ortum ex sponsalibus limitavit.

XXIV. Ex matrimonio clandestino oritur impedimentum publicæ honestatis, quia hæc matrimonia non sunt irrita ex defectu consensus, sed ob omissionem solemnitatum. Sola autem matrimonia quæ sunt nulla ex defectu consensus, non inducunt impedimentum publicæ honestatis. Hoc impedimentum publicæ honestatis perpetuum est, sive ortum sit ex matrimonio rato, sive ex sponsalibus. Si sponsalia valida mutuo consensu dissolvantur, impedimentum nihilominus durat, quia continuo ac sponsalia valida contracta sunt, impedimentum ortum est. Secunda sponsalia utpote nulla, posito quod valida sint prima, nullum inducunt impedimentum.

XXV. QUÆST XI. *Quid sit impedimentum affinitatis?* RESP. Affinitas est *propinquitas personarum ex copula carnali proficiscens*. Ea copula necessaria est quæ sufficit ad matrimonii consummationem. Affinitas ex copula sive licita, sive fornicaria oritur, duratque in perpetuum. Consanguinei viri non fiunt per hujus carnalem copulam affines consanguineis feminæ, qua cum ille copulam habuit, nec contra, quia affinitas non parit affinitatem. Solum ergo ille qui copulam habuit carnalem, fit affinis consanguineis feminæ, & femina fit affinis consanguineis viri. Impedimentum affinitatis dirimit matrimonium, oritur ex copula licita usque ad quartum, ex illicita usque ad secundum inclusive, ut Tridentinum determinavit.

XXVI. QUÆST. XII. *Quid sit impedimentum impotentiæ?* RESP. Pauca capita, ea qua potero cautione attingam, ne calamus ipse tam putidam materiam versando maculetur.

XXVII. Impotentia est *ineptitudo ad exercendam copulam conjugalem cum penetratione vasis muliebris, & effusionis seminis intra illud, apta ad prolis generationem*. Hæc impotentia alia supervenit, alia antecedit matrimonium: alia perpetua, ad tempus alia: alia naturalis & intima, alia accidentalis extrinsecus adveniens. Naturalis alia ex defectu caloris in viro, alia ex nimia arctatione partium in femina. Rursus naturalis alia absoluta respectu omnium, alia respectiva, idest in viris respectu hujus, & non alterius feminæ. Accidentalis alia est a natura, ut in senibus; alia ab homine, ut in eviratis, & eunuchis; alia a dæmone, ut in maleficiatis.

XXVIII. Impotentia absoluta est impedimentum dirimens matrimonium. Similiter impotentia reputatur illa, qua propter nimium calorem, aut arctationem feminæ, immitti semen aut in totum, aut in partem intra vas naturale nequit, quando nullo prorsus remedio tolli potest. Et hæc etiam inducit impedimentum dirimens matrimonium jure & naturali, & ecclesiastico, ut omnes fatentur. Sive hæc impotentia sit mutua, sive in uno solo, sive sciatur, sive ignoretur a conjugibus, dirimit matrimonium, nec possunt cedere juri suo: quia absurda quæ inde sequerentur, nota sunt: & peccant mortaliter qui conscii impotentiæ contrahunt matrimonium.

XXIX. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut habetur cap. *Fraternitatis*, & docent omnes. Illa dicitur impotentia temporalis, seu ad tempus, quæ absque peccato, & vitæ periculo tolli potest. Peccat tamen mortaliter qui vel quæ ejusdem conscia contrahit, ob injuriam illatam parti, & ob alia absurda inde proficiscentia. Qui vera coeundi facultate pollent, validum ineunt matrimonium, etiamsi steriles sint vel a natura, vel ob senectutem. Plura dicenda essent de impotentia respectiva. Verum quia raro hæc accidit, & aliunde luculenta sunt, ideo eadem prætereo.

XXX. Impotentia accidentalis proficiſcens ex defectu ætatis, ut in pueris, nullum reddit matrimonium jure eccleſiaſtico. Senectus non eſt impedimentum dirimens. Si tamen impotentes eſſent ad coeundum modo apto ad generationem, nullum eſſet matrimonium. Spadones utroque teſticulo carentes inepti ſunt ad matrimonium, apti vero, ſi uno tantum careant.

XXXI. Impotentia ex maleficio proveniens ſi intra triennium orationibus, jejuniis, pœnitentia, & exorciſmis Eccleſiæ auferri nequeat, perpetua judicatur, & matrimonium irritum reddit. Similiter perpetua reputatur, quando auferri abſque alio maleficio nequit, cum nunquam liceat maleficium maleficio tolli.

XXXII. Impotentia ſuperveniens matrimonio ex quocumque capite proficiſcatur, nullo modo dirimit matrimonium. Ejuſmodi impotentes nequeunt conari ad concubitum, quando periculum ſit effundendi ſemen extra vas, & experimento didicerint ſe revera ineptos eſſe ad copulam. Dura res eſt; ſed tribulationem carnis patientur hujuſmodi. Si contra contingat ſemen non infrequenter immitti intra vas, licet interdum præter eorum animum aliter eveniat, non ſunt ab officio uxorio prohibendi. Prudentia tamen opus eſt.

XXXIII. QUÆST. XIII. *Quid ſit impedimentum clandeſtinitatis, & raptus?* RESP. Impedimentum clandeſtinitatis oritur ex matrimonio occulto abſque Parochi, & teſtium præſentia, dirimitque jure eccleſiaſtico matrimonium, de quo dictum eſt ſupra. Raptus dicitur impedimentum impediens, quando homo uxorem abducit a domo proprii mariti. Raptus iſte non modo impedit matrimonium cum femina rapta, ſed & cum quacumque alia, quando revera uxor eſt ſub poteſtate mariti, & iſte repugnet. Etſi femina rapta conſentiat, & rapta, & raptor impedimento ligantur, ſi maritus repugnet.

XXXIV. Raptus qui eſt impedimentum dirimens, eſt *violenta feminæ abductio de loco in locum matrimonii cauſa*. Duplex violentia. Phyſica una, qua per vim e domo ſua femina trahitur. Moralis altera, quæ minis excitat timorem cadentem in virum conſtantem. Alterutra ad raptum requiritur. Si enim femina e domo parentum, ipſa conſentiente, abducatur, etiamſi dolo, & fraude decepta, non eſt raptus inducens impedimentum, quia tunc fuga eſt, non raptus, cum omnis vis ſive phyſica, ſive moralis deſit, quoties femina conſentit. Nec refert, quod femina rapta ſit virgo, vel corrupta. Dicitur *de loco in locum*, ideſt de loco in quo eſt, ad locum in quo ſit ſub poteſtate raptoris, deduci debet, quamvis nulla ſuccedat copula. Quare ſi eam de cubiculo in cubiculum traducat, ut eam cognoſcat, non eſt raptus. Additur *matrimonii cauſa*, quia ſi deſit hæc intentio, & ob alium finem, puta explendæ libidinis, femina traducatur, non eſt proprie raptus inducens impedimentum. Pœnas conſtitutas contra raptores lege in Tridentino *ſeſſ.* 24. *c.* 6.

CAPUT II.

De impedimentis impedientibus.

I. DUplex impedimentorum impedientium genus. Aliud abſque delicto, aliud ex delicto proficiſcitur. Prioris generis ſunt quipque his verſibus contenta.

Eccleſiæ vetitum, *nec non tempus feriatum*,
Atque catechiſmus, *ſponſalia*, *jungito votum:*
Impediunt fieri, *permittunt facta teneri*.

Poſterioris generis ſunt ſeptem, his aliis verſibus contenta.

Inceſtus, *raptus ſponſatæ*, *mors mulieris*,
Suſceptio propriæ prolis, *mors presbyteralis*,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, *aut monialem*
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandum.

II. *Eccleſiæ vetitum* ſignificat prohibitionem ſuperioris, nempe Parochi, Epiſcopi, ne matrimonium celebretur tali tempore. *Tempus feriatum* eſt a prima Dominica Adventus incluſive uſque ad Epiphaniam incluſive, & a die Cinerum uſque ad octavam Paſchæ incluſive. *Catechiſmus*, ſeu fidei inſtructio infert illud impedimentum, quod contrahit ille qui pro infante reſpondet dum ſolemnes cæremoniæ in Eccleſia ſupplentur, quando Baptiſma urgente neceſſitate privatim adminiſtratum fuit. Baptiſmi impedimentum dirimens, catechiſmi patrini impedimentum impediens contrahunt. Impedimentum iſtud ſublatum per Tridentinum plures contendunt. *Sponſalia* cum quacumque perſona legitime contracta matrimonium cum alia impediunt. *Votum* ſimplex caſtitatis, non nubendi, ſuſcipiendi ordines ſacros, ingrediendæ Religionis eſt impedimentum matrimonium impediens. Mulier contrahere licite nequit cum viro uno ex

his

his votis ligato. *Incestus* est copula mariti cum consanguineis uxoris, aut contra uxoris cum consanguineis viri. De *raptu* jam dictum est.

III. *Uxoricidium* patratum non animo contrahendi, sed ob iram, vindictam, aliamve causam impedit matrimonium cum quacumque alia persona, etiamsi adultera uxor fuisset. *Susceptio filiorum* parit impedimentum ratione cognationis spiritualis, quod tum evenit, si conjux aut alterius conjugis, aut utriusque baptizet filium, ut ex sacro fonte elevet, aut confirmandum præsentet, animo negandi debitum conjugale. Si tamen ex necessitate filius alterius conjugis baptizetur, nullum contrahitur impedimentum. *Mors presbyteralis* impedimentum infert, quando quis occidit Presbyterum. Ut tamen hoc impedimentum quis incurrat, convictus sit occisionis in foro externo oportet. *Pœnitentia solemnis* parit impedimentum, quamdiu illa durat, cum nuptias quæ lætitiam afferunt, celebrare illos non deceat qui luctui, & mœstitiæ operam dant. *Conjugium cum moniali* est ultimum impedimentum, quod tum contrahitur, cum quis scienter virginem Deo desponsatam ducere non veretur. Is in perpetuum jure matrimonii privatur ob injuriam irrogatam divino sponso Christo.

IV. Qui aliquo ex recensitis impedimentis ligatus matrimonium contrahit, non privatur jure debiti petendi, nisi in voto castitatis, & in incestu; reddere tamen astringitur etiam his ligatus. In reliquis & petere, & reddere valet. Advertunt auctores exceptis *interdicto tempore*, *voto*, *& sponsalibus*, cetera impedimenta obsolevisse. Quare impedimenta impedientia quæ nunc vigent, hoc exprimuntur versu

Ecclesiæ vetitum tempus, sponsalia, votum.

Ad hoc tamen quod attinet, consuetudini hærendum est.

CAPUT III.

De potestate, & causis dispensandi in his impedimentis recensitis.

I. QUÆST. I. *Quis potestatem habet dispensandi ab impedimentis dirimentibus?* RESP. Communis Theologorum sententia est, usu & consuetudine accedente, solum Romanum Pontificem jure ordinario dispensare a præfatis impedimentis, exclusis Episcopis, & Legatis a latere.

II. QUÆST. II. *An Episcopi, urgente necessitate dispensare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* RESP. Communis sententia adfirmat, dummodo necessitas sit urgens & gravis, & aditus ad Pontificem summum non pateat, & periculum infamiæ, vel incontinentiæ, vel alterius mali sit in mora. Nulla expressa lex, nullus canon declarat Episcopos non posse in diœcesi ea peragere in his casibus quæ æternæ ovium saluti necessaria sunt. Ex sola consuetudine & usu Pontifices summi in ejusmodi impedimentis dispensant. Ergo cessat, dum talis urget necessitas quæ impedit dispensationem a Pontifice peti, & aliunde concedi ab Episcopo potest. Duo extrema in hac sicut in ceteris declinanda sunt: & nimia dispensandi facilitas absque legitima causa, & nimia severitas coarctandi Episcoporum auctoritatem, quæ natura sua ampla est, & solum in bonum commune Ecclesiæ a Pontificibus summis restricta. Ergo quoties bonum commune postulat, & adiri Pontifex nequeat, periculumque sit in mora, dispensare Episcopi valent tum ante, tum post matrimonium contractum.

III. QUÆST. III. *Requiritur ne quod bona fide contractum matrimonium sit, ut dispensare ab impedimento Episcopus queat?* RESP. Sufficit bona fides in uno solo conjuge, ut communis sententia docet. Plures etiam contendunt dispensare Episcopum posse, etiamsi mala fides præcesserit in utroque. Probabilior tamen opinio requirit bonam fidem saltem in uno conjuge.

IV. QUÆST. IV. *A quibus impedimentis extra necessitatis casum dispensare Episcopus potest?* RESP. Bonacina, Henriquez, Sanchez, Castropalaus, Salmanticenses docent, Episcopos dispensare posse in impedimento superveniente matrimonio ob affinitatem, cognationem spiritualem, votum simplex castitatis, ut conjuges sibi invicem debitum petant, licet nulla sit necessitas urgens: idque constare ajunt ex legitima consuetudine.

V. Afferri solent multa privilegia concessa Mendicantibus Fratribus dispensandi in impedimento superveniente matrimonio ob copulam habitam cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu, vel ob votum simplex castitatis ante matrimonium emissum, ut possint invicem reddere, & petere. Hæc omnia privilegia mihi commentitia sunt, quia nullum reperire authenticum documentum potui, quo evincatur legitima esse hæc privilegia.

VI. QUÆST. V. *Peccant ne superiores absque justa causa ab his impedimentis dispensantes?* RESP. Convenit penes omnes peccare tum concedentes, tum petentes dispensationem absque causa. Disputant auctores num peccatum mortale sit, an veniale. Suarez, Bellarminus, Toletus, & alii graviores Theologi adfirmant esse mortale. Hæc sententia vera est. Dispensationem sine causa *crudelem dissipationem* vocat S. Bernardus. Quis non videt leges in bonum commune Ecclesiæ latas pro arbitrio pessumdare peccatum esse mortiferum? Materiæ parvitas excusare a gravi culpa potest.

VII. QUÆST. VI. *Valida ne est hujusmodi dispensatio sine causa concessa?* RESP. Theologi communiter docent dispensationem inferioris in lege superioris sine causa nullam esse. Hinc inferunt, Episcopum in lege pontificia invalide sine causa dispensare. Similiter Papam invalide dispensare in voto, in juramento, & in alia quacumque divina lege, justa causa sublata.

VIII. Aliqui docent, legislatorem in lege a se lata posse valide dispensare absque justa causa: quia, inquiunt, in propria lege Legislator ut dominus operatur. Ergo sicut prodigus, inquiunt, valide transfert suorum bonorum dominium, tametsi prodigendo peccet; ita legislator valide in propria lege dispensat cum aliis, secus cum semetipso. Hæc opinio mihi falsa est. Distinctio dispensationis respectu sui, & aliorum mihi commentitia videtur. Lex quæque in bonum commune lata est. Lege naturali, & divina legislator obstringitur bonum commune promovere tam respectu sui, quam subditorum. Legislatores *directive*, subditi *coactive* subjecti legibus sunt. Ergo qui ratione recentiores isti adfirmant invalide secum, eadem adfirmare debent invalide cum aliis dispensare.

IX. QUÆST. VII. *Quænam sunt justæ dispensationis causæ?* RESP. Plures assignantur. 1. est ablatio litium, scandalorum, rixarum, & bonum pacis. 2. si in oppido in quo mulier degit, commode parem non inveniat cui nubat. 3. defectus dotis, quando puella inveniat consanguineum qui absque dote illam desponset. 4. conservatio divitiarum in eadem familia. 5. instauratio matrimonii bona fide contracti. 6. postulatio Regum, & magnorum Principum. 7. excellentia meritorum erga Ecclesiam. 8. subministratio pecuniæ in subsidium Ecclesiæ.

X. An omnes istæ causæ legitimæ sint, illi judicent quorum interest: ultima sane mihi non probatur, de qua P. Viva *q. 6. a. 2. n.* 4. ait: *Notat tamen Sanchez, quod petens sine causa dispensationes matrimoniales exhibendo copiosam eleemosynam, non peccet, sicuti nec qui sine causa iis petitis utitur. Ratio, quia quamvis sine causa petantur, non conceduntur tamen sine causa*. Næ hæc robusta ratio? Non conceduntur sine causa, quia conceduntur propter pecuniam. Quæ non blaterabunt Lutherani, & Protestantes talia legentes? An non effutient leges istas esse crumenisecas? At istorum calumniam labefactamus Tridentinam Synodum opponentes, quæ statuit dispensationes 1. *raro*. 2. *ex causa*. 3. GRATIS concedendas esse. Nec refert quod aliqui minus recte leges interpretentur.

XI. Quando tempore dispensationis extabat causa, etiamsi postea cesset, consistit dispensatio: quia continuo ac dispensatio valida concessa est, aufertur impedimentum. Secus dicendum est de dispensatione ab iis quæ habent tractum successivum. Obtinuisti dispensationem ob debilitatem a jejunio: cessante debilitate cessat dispensatio.

XII. QUÆST. VIII. *Quid sit dispensatio subreptitia?* RESP. Jam supra dictum est, illam esse quæ aut ob falsitatem expressam, aut ob veritatem occultatam conceditur. Si plura cupis, lege *Tom. 10. l. 2. diss. 3. c. 5.*

DISSERTATIO III.

De obligatione, & peccatis sponsorum, & conjugum.

CAPUT I.

De fine sponsalium, obligatione, & peccatis sponsorum.

I. QUÆST. I. *Quis sit sponsalium finis?* RESP. Ideo ab Ecclesia instituta sponsalia sunt, ut fideles ad magnum matrimonii sacramentum virtutibus, & sanctimonia ornati accedant. Sunt enim ad hoc sacramentum sponsalia, quod catechumenatus ad Baptismum, tonsura clericalis ad Ordines, novitiatus Religiosorum ad solemnem monasticam professionem, ut in *Suppl. q. 43. a. 1. ad 6.* docet Angelicus inquiens: *A prima sponsione dicuntur sponsalia proprie, quæ sunt quædam sacramentalia, sicut exorcismus Baptismi*. Præcipue ad hæc tria sacramen-

menta rite suscipienda Ecclesia virtutum exercitio disponendos, præparandosque fideles statuit: quia in horum susceptione novum vitæ genus amplectuntur, novumque statum profitentur. Quomodo autem novi status onera, officia, munia, ut decet, & expedit tum familiis, tum reipublicæ, nedum privatæ felicitati, sustinebunt, nisi optime morati, imbuti, probatique ad illum accedant? Quemadmodum igitur qui religionem monasticam professuri sunt, sub experrecti magistri cura & vigilantia constituuntur candidati, ut quæ profiteri debent apprime perdiscant; ita sponsi sub proprii Parochi magisterio tyrocinium status conjugalis exercere debent, ut ad tantum sacramentum celebrandum sese præparent, atque ad ea quæ heinc consequuntur onera sustinenda bene affecti disponantur.

II. QUÆST. II. *Quæ sint Parochorum munia in sponsorum instructione?* RESP. Primum omnium instruere juvenes & puellas Parochus debet, ne sponsalia tumultuarie, & repente contrahant, neque in tabernis, locisque profanis, non post compotationes, ludrica spectacula, choreas; sed præmittant serias considerationes, & coram testibus, præsertim parentibus, singulari pietatis affectu præparati ad ritum hunc sacramentalem celebrandum accedant. Sponsorum in christiana religione peritiam Parochus exploret, utrum ea calleant quæ ut Christiani ignorare sine peccato nequeunt. Præter vero ea quæ Christianos scire convenit, in iis erudiantur oportet quæ statum conjugalem spectant. Monendi graviter sunt ne sub eodem tecto habitent, ne mutuus & flagrans amor ex nimia propinquitate & familiaritate erumpat in flammas impuras.

III. Eos instruat ex antiqua Ecclesiæ consuetudine sponsalia, & matrimonia celebrari consuevisse per fidelium preces, & Ecclesiæ benedictionem, ut molestam carnis tribulationem, quæ sociare matrimonia solet, perferre christiana fortitudine maritati queant. Tertullianus *Lib. 2. ad uxor. c.* 8. hæc docet: *Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet? Nam nec in terris filii sine consensu patrum recte & jure nubunt.*

IV. Ut veram Christianorum imaginem imprimere sponsorum animis Parochus valeat, illis primum serio meditandum proponat increatæ Sapientiæ ordinem, quo Deus propagare animas illas voluit quæ damnatorum spirituum sedes occupaturæ sunt. Propagationem hanc carnalem simul & spiritualem, seu divina gratia fecundatam esse voluit. Heinc est quod personæ huic generationi destinatæ primum sponsalia, quæ sunt quidam sacramentalis ritus, inquit S. Thomas, contrahunt, & peracto christianarum virtutum tyrocinio, magnum matrimonii sacramentum suscipiunt, quo illorum animæ Redemptoris gratia sanctificantur ad sobolem procreandam. Felicia, ait Tertullianus, matrimonia quæ Ecclesia conciliat, seu quæ fiunt in spiritu Ecclesiæ, & propter fines a Deo præstitutos. Subdit Tertullianus, matrimonia oblatione confirmari, cum nempe ab Ecclesiæ præpositis inter Missarum solemnia, & communes fidelium preces cælesti benedictione signantur sponsi. Quemadmodum ad cetera sacramenta rite suscipienda præcedunt sacramentalia, ut aqua lustralis, eulogiæ, & interiores animi virtutes; sic sponsalia sunt, ut ex D. Thoma, & Tertulliano vidimus, quædam sacramentalia, quibus matrimonii candidati obsignati in eis præsertim exercere se virtutibus debent quæ ad fœdus conjugale integrum, intaminatumque custodiendum ducunt. Et eo major ac diligentior sit sponsorum præparatio oportet, quo non sibi tantum, sed aliis quoque inservire sponsi debent. Sunt quippe conjugati personæ publicæ, ad præparandam conservandamque christianam rempublicam, Dei populum multiplicandum, & paradisum implendum electæ. Hac & sponsalia, & matrimonia divina institutione spectant.

V. Virgo, contractis sponsalibus, velanda est, inquit Tertullianus, idest hominum, & præsertim sponsi oculis, colloquiis, & familiaritati se subducere debet, ne virginitatis flos sordes contrahat, & reciproca libidine divinam maledictionem loco cælestis benedictionis sibi concilient. Caste, modeste, & pudice se gerant desponsatæ, ut amorem, non carnalem, sed divinum in sponsis suis accendant. *Desponsatæ quidem habent exemplum* (inquit Tertullianus - lib. de velan. virg. c. 11.) *Rebeccæ, quæ cum ad sponsum ignotum adhuc ignota perduceretur, simul ipsum cognovit esse, quem de longinquo prospexerat, non sustinuit dexteræ colluctationem, nec osculi congressionem, nec salutationis communicationem; sed confessa, quod senserat, idest spiritu nuptam, negavit virginem velata. O mulierem jam de Christi disciplina!*

na! Ostendit enim etiam nuptias de aspectu, & animo fieri, quemadmodum stuprum. Quid quod non Rebeccæ modo, verum etiam ethnicarum sponsarum exemplum christianis sponsis opponit Tertullianus? Exterioris apparatus vanitatem, & nuptarum mulierum pompas carpit. Exprobrat christianis sponsis vel ipsa naturæ jura proscindere, & pudorem ipsum a natura insitum, quemque ethnicæ sponsæ custodiunt, a christianis dedecorari. *At quin etiam* (pergit ibi Tertullianus) *apud ethnicos velatæ ad virum ducuntur.... A nobis nec naturalia servantur, quasi alius sit Deus naturæ quam noster.* Et rursus *cap.* 12. clamat contra sponsarum exquisitiorem cultum, superstitiosumque ornatum: *Vertunt capillum, & acu lasciviore comam sibi inserunt, crinibus a fronte divisis apertam professæ mulieritatem. Tum & consilium formæ a speculo petunt, & faciem morosiore lavacro macerant, forsitan & aliquo eam medicamine interpolant, pallium extrinsecus jactant, calceum stipant multiformem.... Quid singula persequor? Sola autem manifesta paratura totam circumferunt mulieritatem.* Secessionem ab hominum consortio desponsatis virginibus præscribit *ibidem c.* 14. & 15. Tertullianus. Profligati pudoris monstrosos abortus exponit, & mala quæ studium placendi hominibus parit, sigillatim describit. *Ipsa concupiscentia non latendi non est pudica: patitur aliquid quod virginis non sit, studium placendi utique viris. Quantum velis bona mente conetur, necesse est publicatione sui periclitetur, dum percutitur oculis incertis, & multis, dum digitis demonstrantium titillatur, dum nimium amatur, dum inter amplexus, & oscula assidua concalescit. Sic frons duratur, sic pudor teritur, sic solvitur, sic discitur aliter jam placere desiderare. Sed enim vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet quam semetipsam: etiam feminarum oculos pati non vult: alios ipsa oculos habet. Confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat adversus ictus tentationum, adversus jacula scandalorum, adversus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque livorem.*

VI. Hæc jam obsolevisse, & contrario usu antiquata, reponent nonnulli, qui videntes oppositam corruptelam usquequaque grassantem haud posse coerceri intra præscripta & a natura, & a Scripturis pudoris & christianæ modestiæ confinia; Scripturarum testimonia, & Patrum doctrinam, immo ipsa naturæ jura aptanda & accommodanda quoquomodo hodiernis moribus opinantur. Sed veritatis zelo succensus Tertullianus *c.* 16. hoc pacto detonat. *In his consistit defensio nostræ opinionis secundum Scripturam, secundum naturam, secundum disciplinam. Scriptura legem condit, natura contestatur, disciplina exigit. Cui ex his consuetudo opinionis prodest, vel qui diversæ sententiæ color est? Dei est Scriptura, Dei est natura, Dei est disciplina. Quidquid contrarium est istis, Dei non est. Si Scriptura incerta est, natura manifesta est. Et de ejus testimonio Scriptura incerta non potest esse. Si de natura dubitatur, disciplina, quid Deo magis ratum sit, ostendit. Nihil est illi carius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perosius gloria, & studio hominibus placendi. Illud itaque sit tibi & Scriptura, & natura, & disciplina, quod ratum Deo inveneris, sicut juberis omnia examinare, & meliora quæque sectari.*

VII. Hæc, quantumvis paululum prolixiora, rescribere ex Tertulliano volui, (& ne similia ex Patribus ferme omnibus transcribam, solius brevitatis studium impedit) ut veram & antiquam sponsarum & sponsorum disciplinam inculcandam hodiernis sponsis præsentem habeant Parochi. Altius isti clamare debent. Si disciplina, si mores mutati sunt, numquid Scripturæ sanctæ? numquid divinæ leges mutatæ sunt? numquid mutata natura est? numquid minus ad malum prona? numquid minus libidinosa, minus fragilis, minus lubrica? Immo ardentior, impudentior, luxuriosior facta est usu & consuetudine, inquis. Fortioribus ergo repagulis coercenda, efficacioribus remediis sananda, acriori studio custodienda. Hæc, inquam, inculcare Parochi, hæc exaggerare debent propter electos, & ut reprobi nullam habeant excusationem. Ex Patribus, ex Ritualibus, & ex ipsis Scripturis sanctis documenta tradenda sponsis hauriant.

VIII. Imbuant præterea Parochi sponsos propriæ curæ subjectos, doceantque gravissima onera quæ statum conjugalem comitantur, amorem illum constantem & reciprocum quo se, sive infirmos, sive sanos, prosequi; patientiam robustam, qua mutuas infirmitates, defectus, excessus tolerare debent. Onus gravissimum educandæ sobolis, regendæ familiæ, & omnia in Dei gloriam dirigendi sedulo explicabunt. Moneant gravioribus verbis ut si aliqua peccandi consuetudine alteruter irretitus sit, statim eradicare illam studeant, ne aut absolutio illis tum denegetur cum celebrandæ sunt nuptiæ, aut

aut sacrilege sacramentum matrimonii perficiant; & novi status fundamenta sacrilegiis & flagitiis jaciant, unde postea innumera mala, dissidia, odia, & rixæ intestinæ manent. Diligenter eos instruant ut amore christiano & divino sese diligere discant: quia si id egerint, integro vitæ decursu eadem flamma ardebunt; contra, si ab amore impudico & venereo, si ab amplexibus, osculis, & tactibus obscænis orsa duxerint, & in hac, & in futura vita pice, & sulphure exurentur. Voluptates carnales sitim non extinguunt, sed irritant, & augent. Vehementi desiderio concupiscuntur divitiæ ab avaris, puellæ ab impudicis; at possessæ statim vilescunt. Redacta sponsa in sponsi potestatem & usum, paucis post diebus fastidio illi est & tædio, nisi divinus amor vinculum firmet conjugale. Cur communiter matrimonia non sunt amoris reciproci fœdera, non mutuæ benevolentiæ & tranquillitatis nexus, sed discordiarum, odiorum, & ærumnarum occasiones? Quia impotens libido, obscæna flagitia, & scelerum catena, non Christi sacramentum corpora conjunxit: ligavit non in Domino, sed in luto luxuriæ, non secus ac equos & mulos, quemadmodum *Tob.* VI. dicitur. *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmon super eos. Tu autem . . . . accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.*

IX. Plura legere Parochus poterit saluberrima documenta tum in Scripturis sanctis, tum in virtualibus libris, sponsis explicanda, alia ex altari, alia in tribunali pœnitentiæ. Hortari enim debet sponsos ut divina sacramenta frequentent, quorum gratia & inardescentem libidinem comprimere, & animos virtutum officiis ornatos præparare ad sacramentale fœdus stringendum valeant. In confessione verbis gravissimis instruet, qua castimonia, quo pudore, & honestate exercere matrimonium debeant. Sermonem temperabit pro sponsorum diverso acumine & cognitione. Si prudens Parochus fuerit, omnia quæ ad christianam instructionem necessaria fuerint, manifestare poterit, quin verbum pronuntiet minus pudicum & castum. Imbuet illos, ea tantum permissa conjugatis esse quæ generandis in Christo filiis conducunt, iis omnibus rejectis quæ pudor a natura insitus abhorret. Si bene morati sponsi fuerint, brevis de matrimonii usu instructio, semper intra, numquam extra confessionem facienda, sufficiet. Quare in id incumbere Parochus in primis debet, ut in sancto Dei timore educet exerceatque puellas, & juvenes, & castos, pudicos, Deique progeniem propagantes efficiet conjugatos.

CAPUT II.

Plures opiniones de peccatis sponsorum resolvuntur.

I. AUdisti christiane lector sanctam sponsorum disciplinam ex divinis Scripturis, & Patribus haustam. Plurium opiniones rescribere cogor, ut lectoribus minus peritis succurram, eosque moneam ut ab eisdem abstineant, quæ illis ipsis falsæ apparebunt. Non modo instruendi, sed etiam dedocendi lectores sunt.

II. QUÆST. I. *An sponsi peccent mortaliter delectando se morose de copula futura?* RESP. Distinguunt aliqui delectationem de copula cogitata ut præsenti, & cogitata ut futura. Ne illis imponere videar, en quæ ex aliis scribit P. Sporer *p.* 4. *c.* 2. *sec.* 1. *n.* 428. „ Aliud est consensus, & complacentia in „ copulam cogitatam ut futuram, & dele„ ctationem veneream ex tali copula futu„ ra aliquando consecuturam; quod sponsis „ illicitum non est. Cum enim ex ipsis „ sponsalibus contractis, velut jure inchoa„ to, talis copula, & delectatio sit ali„ quando futura, non debent de ea contri„ stari, vel eam aversari, sed licite in „ eam consentire, complacere, vel gaude„ re de ea possunt; cum nihil aliud sit „ quam gaudere de spe boni futuri, quæ „ spes præsens & licita est. Ita cum pluri„ mis Sanchez, Diana &c. “

III. Animadvertere debuerant isti, mentem humanam effingere utique posse has metaphysicas præcisiones. Verum concupiscentia non præscindit, sed fertur & volutatur in venereo luto, sicut reipsa est. Propterea hæc complacentia æque mortifera in sponsis est ac in ceteris hominibus.

IV. QUÆST. II. *Liciti ne sunt tactus, oscula, & amplexus inter sponsos?* RESP. P. Thomas Sanchez *lib.* 1. *disp.* 2. *n.* 5. hæc docet. „ Secundum communem sententiam li„ citi sunt amplexus, & oscula inter spon„ sos de futuro, eo quod sponsalia sunt ini-

„ tium quoddam matrimonii ; ac proinde „ concedunt jus utendi *voluptate præambula* „ *matrimoniali*. Ergo per sponsalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius usus „ concederetur ; & consequenter violans hoc „ jus per fornicationem, reus erit, ultra „ fornicationem, injustitiæ admissæ necessario aperiendæ in confessione. Et hæc „ sententia est valde probabilis. "

V. Distinguunt igitur isti duplicem voluptatem carnalem : alteram *præambulam*, quæ licita sponsis est ; alteram *consummatam*, quæ maritatis convenit. Rationem produnt. Sponsalia sunt initium matrimonii. *Ergo per sponsalia acquiritur jus inchoatum in corpus : alias nullus illius usus concederetur*. Ergo concedenda est sponsis *voluptas præambula*. Hæc doctrina communis est, inquit P. Sanchez, inter recentiores. Eamdem docent Salmanticenses *tr. 9. c.* 15. *pun. 6. n. 91.*, ubi inquiunt : *Sicut sponsalia sunt inter eos inchoatio quædam matrimonii ; sic etiam liciti sunt in illo statu actus qui quodammodo sunt copulæ inchoatio, & initium. Sanchez* &c.

VI. P. Thomas Tamburinus *lib. 7. c. 3. n. 61. pag.* 193. ait : „ Sponsis de futuro „ valde probabiliter sine peccato licent quædam amoris signa, qualia sunt oscula, „ tactus, aspectusque pudici, ac locutiones „ amatoriæ, *etiam propter delectationem in* „ *illis residentem*, sed sine periculo pollutionis, vel consensus in illam, vel in „ copulam : at nullo modo impudici. Ita „ Thomas Sanchez . . . . *Unam excusationem invenio in sponso eas actiones pudicas* „ *exercente cum pollutionis periculo prævіso*, „ *sed non intento, & sine periculo consensus* „ *in illam. Nam si in occasione esset ut* IN- „ URBANUS *haberetur, si ab illis abstineret*, „ *posset eas usurpare, quia jam adest rationabilis excusatio*.

VII. Hæc doctrina lutulentior est præcedenti. Tertulliani verbis opus esset adversus tam inaudita paradoxa. Etiam cum pollutionis prævisione exercere oscula, tactus, & amplexus mutuos sponsi valent ? Confessarios, & lectores omnes monemus ut ab his laxis opinionibus sibi caveant. Evincant adversarii hæc commenta non adversari evangelicæ castitati, & tunc victoriam assequentur. Etiam cum pollutionis prævisione exercere oscula, tactus, & amplexus mutuos sponsi valent, ne alter inurbanus habeatur ?

VIII. Impudicam Tamburini doctrinam transcribit P. Sporer *n.* 430., & P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 3. q. 22. n.* 151. omnia recensita paradoxa transcribit, quin ea improbet, sed suo probabilistico more omnia lectorum arbitrio subjicit ; inclinare se tamen ostendit in contrarias sententias ut *probabiliores* : sed quid refert, si aliæ sint probabiles ?

IX. P. Georgius Gobat *tr. 10. n.* 672. hæc scribit. „ Sanchez *loc. cit. n.* 49. utitur quidem nomine delectationis *sensitivæ ;* sed per hanc certo intelligit *veneream*, ut patet ex *n.* 5. . . . Fateor tamen non raro fieri ut Confessarius *cogatur* in praxi supponere sententiam *Sanchezii*, nisi velit tales sponsos dimittere „ *sine absolutione, utpote quibus ægre persuadebit aut illos amplexus, oscula &c. esse* „ *mortalia, aut ut agnoscentes esse mortalia* „ *forment propositum se emendandi*. "

X. Dilemma P. Gobat mirificum est. Aut difficile suadebit Confessarius ejusmodi oscula, amplexus, & tactus cum *delectatione venerea* exercitos esse peccata mortifera ; aut si sponsi agnoscent esse mortalia, difficile *formabunt propositum se emendandi*. Ergo aut dimittendi essent *sine absolutione* ; aut adhibenda est *sententia Sanchezii*. Non primum : ergo secundum : ad hoc enim *cogitur* Confessarius ut admittat sententiam P. Sanchez, nisi velit *tales sponsos dimittere sine absolutione*, & frequentiam Ecclesiarum diminuere. Sed tales sponsi ex tactibus, osculis, & amplexibus capiunt *delectationem veneream*, & secundum Tamburinum interdum cum *prævisione pollutionis*. At hæc delectatio, reponit Sanchez, est *copulæ inchoatio, & in omnibus solutis esset culpa mortalis*. Advertendum tamen subdit *loc. cit.* P. Gobat, quod sponsalia sint absoluta : si enim sponsalia essent conditione suspensa, doctrina P. Sanchez non esset admittenda. *Nullo autem modo est hæc doctrina practicanda cum sponsis qui contraxerunt sponsalia sub conditione*.

XI. Nihil ego repono contra hæc paradoxa lugenda potius quam refellenda. Confessarii ipsi recensitas opiniones conferant cum SS. Patrum doctrina, quam superiori capite indicavi, cum Evangelio Christi, deinde ipsi judices sedeant.

CAPUT III.

De peccatis conjugum in contrahendo matrimonio: & de obligatione eorumdem in mutua debiti redditione.

I. PEccant mortaliter conjuges, si ficte contrahant, si cum aliquo impedimento sive dirimente, sive impediente cognito nuptias sacras celebrent. Præterea peccant, si cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedant. Hoc enim vivorum sacramentum est. Ergo sacrilegium perpetrant qui peccato mortali contaminati ad illud accedunt.

II. Peccant quoque plus & minus qui paganorum more sacram nuptiarum solemnitatem nimio & immodesto luxu, & satanæ immoderatis pompis profanant. Plures rituales libri lecti nuptialis sacram benedictionem præscribunt. At numquid inter rediviva ethnicorum spectra sacri Ecclesiæ ritus exercendi sunt? Percurrito paganorum sive vetustas, sive recentes historias, mores, & consuetudines. Inquire num profanior luxus, num immoderatiores pompæ, num solutiores choreæ, num obscœniora cantica, num intemperantiora convivia, num impudentiora tripudia tempore nuptiarum grassarentur apud paganos, infideles, hæreticos, an apud non paucos catholicos, qui nuptias sacras, ut magnum sacramentum, portendens unionem Christi cum Ecclesia venerantur, quique solemni ritu in Baptismate mundi pompis renuntiarunt? Quis non commoveri se sentiat, dum tam profana paganorum præstigia sacratioribus ritibus consociari videt?

III. QUÆST. I. *Quanta est conjugum obligatio ad officium uxorium solvendum?* RESP. Celebrato matrimonio plura heinc onera consequuntur, quorum primum ipsos conjuges spectat; atque in mutua conjunctione situm est. Nemo conjugum absolute obstringitur petere, sed reddere tenetur. Maritus uxori etiam tacite signis petenti reddere astringitur, & mulier viro. Vi enim contractus matrimonialis ad hanc reciprocam solutionem graviter obstringuntur, & qui illam infringunt, graviter delinquunt.

IV. QUÆST. II. *Quæ causæ excusant ab officio uxorio reddendo?* RESP. Plures. 1. Periculum vitæ, aut gravis infirmitatis; leve tamen incommodum non sufficit. Uxores sæpe levia sustinent incommoda, nec propterea ab hoc solvendo liberæ sunt. Prudentia tamen Confessarii opus est, quia præfigi regula generalis nequit. 2. Si qui petit morbo gallico infectus sit, aut lepra, si tamen ex concubitu grave immineat periculum propriæ infectionis: si enim periculum lepræ capiendæ absit, solvendum debitum est. 3. Si alter conjux petens sit adulter. 4. Nimis frequens petitio excusat a debito reddendo.

V. Multiplicatio prolis non est justa causa debiti negandi. Mulier quæ experta est se proprios filios mortuos parere, non propterea peccat petenti reddendo debitum: & si ipsa periculo incontinentiæ obnoxia sit, petere etiam potest, fidens divinæ providentiæ, quæ succurrere non cessabit iis qui sancte matrimonium exercent.

VI. Peccat conjux qui mediis illicitis se inhabilem reddit ad debitum solvendum; ut si se polluat, si ad alias mulieres accedat, ultra hæc crimina injustitiam perpetrat contra conjugem innocentem: immo neque nimia austeritate voluntaria se ita extenuare licite valent, ut inhabiles fiant ad debitum reddendum. Verum hoc rarissime accidit. A moderatis tamen pietatis exercitiis, a jejuniis præscriptis ab Ecclesia non debet se conjux abstinere, ut torosior & vegetior fiat ad reddendum debitum; immo jejuniorum tempore continentiam conjuges servare deberent, licet rigorose non teneantur.

VII. Conjux occultus adulter petere potest sine peccato non tamquam rem debitam ex justitia, sed ex benevolentia concedendam: quia pœnam ante sententiam judicis subire non tenetur. Conjux innocens petere debitum potest ab altero conjuge qui ob impedimentum affinitatis contractæ ex fornicatione patrata post matrimonium amisit jus petendi. Si licite petit, potiori jure reddere valet. Conjux voto castitatis ligatus nequit alteri petenti reddere, si huic desit jus petendi; contra si jus adsit, reddere astringitur. Quando conjux illicite petit, quia est voto castitatis astrictus, tum alter reddere potest, si compars averti nequeat, quia votum non adimit jus petendi ex legitimo matrimonio ortum, sed solum efficit ut illicite petat. Neque heinc sequitur reddentem alterius peccati participem fieri. Conjux enim reddens dat operam rei licitæ, non alterius peccato, sicut qui necessitate gravi pressus mutuum petit ab usurario. Alii, & forte consultius, docent, ut com-

compars quæ non vovit, petat, dum prævidet a vovente petendum.

VIII. QUÆST. III. *Quomodo ex impedimento affinitatis, aut cognationis spiritualis impediantur conjuges a debiti petitione?* RESP. Duo impedimenta præter votum supervenire matrimonio solent. Unum ex affinitate contracta ob fornicationem cum consanguineis conjugis; alterum ex cognatione spirituali, ut si alter filium communem extra necessitatis casum aut ex sacro fonte susciperet, vel in confirmatione teneret; quo in casu graviter peccaret, & privaretur jure petendi debitum. Qui vero incestum committit in primo, aut in secundo gradu cum consanguinea alterius conjugis, privatur jure petendi, sed reddere obstringitur, ut dixi. Disputant auctores de conjuge consentiente, aut consilium præbente ad patrandum incestum, an tunc uterque privetur jure petendi: & argumenta pro utraque opinione talia sunt, ut rem dubiam efficiant. Petitio enim debiti innocenti dumtaxat conceditur. Consentiens in incestum alterius reus est. Ideo pro conscientiæ securitate petenda dispensatio est. Conjux qui peccaret cum sui, & non conjugis consanguinea, gravius scelus patraret; at non amitteret jus petendi debitum, quia non contraheret affinitatem. Contra si ambo conjuges incestum patrarent cum consanguinea alterius, ambo jure petendi, & reddendi privarentur: idcirco separandi essent, donec dispensationem obtinerent. Conjux coacta per metum a consanguineo viri ad incestum, nisi coactio talis esset quæ excusaret a peccato, quæ vix ac ne vix quidem accidit, privaretur jure petendi debiti. Si conjux peccat cum consanguinea alterius, & laboret ignorantia facti, nempe esse consanguineam conjugis, communiter auctores docent non privari jure petendi debiti; si vero scit esse consanguineam, licet ignoret pœnam privationis juris debiti petendi, nihilominus privatur jure petendi.

IX. QUÆST. IV. *Qui certus est matrimonium esse irritum, potest ne debitum reddere conjugi petenti, & ignoranti matrimonium esse irritum, ut evitet infamiam, aut grave damnum?* RESP. Communis sententia docet conjugem certo scientem impedimentum irritans matrimonium, nullo modo reddere posse, etiamsi mortis periculum immineat, aut censuris compellatur. Ratio evidens, quia hoc in casu copula esset fornicaria. Ergo nullo modo est committenda ob quodcumque malum, sive mortem, sive infamiam. Quæ opponuntur, nullius sunt momenti. Judex ecclesiasticus ex ignorantia invincibili judicans matrimonium validum, censuris compellit ad matrimonium servandum, & propterea non dispensat. Si judex dispenset, quando potest, cessat omnis quæstio.

X. QUÆST. V. *An Confessarius certo sciens matrimonium esse nullum teneatur monere conjugem pœnitentem ignorantia invincibili credentem esse validum?* RESP. Si mulier laboret ignorantia invincibili, omnes fatentur monendam. Similiter si ignorantia juris & facti sit invincibilis, & Confessarius prævideat profuturam suam monitionem, omnes fatentur debere illum monere pœnitentem. Contra si Confessarius prævideat monitionem suam non profuturam, tunc *imprudentissime se gereret* Confessarius, si admoneret, inquiunt Salmanticenses cum pluribus.

XI. Supra *Tom.* I. jam profligavi has opiniones, quæ mihi falsæ sunt. Paucis nunc rem perstringo. Omnes jure divino tenentur scire veritates quæ ad proprium statum attinent, easque inquirere, & addiscere, ut omnes Theologi cum S. Thoma docent. Impedimentorum dirimentium matrimonia veritas est cujus notitia ad conjugatos magnopere attinet. Ergo conjugati toties violant hoc divinum mandatum inquirendæ veritatis attinentis ad proprium statum, quoties tali sunt dispositione affecti ut vel negligant, vel nolint eam scire. Conjugati laborantes ignorantia invincibili juris, & facti talis impedimenti dirimentis matrimonium, in hac prævidentur dispositione qua nolint hanc ignorantiam expellere, & veritatem addiscere. Ergo violatores, & contemptores sunt divini mandati inquirendæ veritatis. Ergo illorum ignorantia est vincibilis, cum superari ab ipsis possit, media monitione Confessarii. Si vincibilis ignorantia; ergo juxta omnes monendi pœnitentes sunt. Patet ne ad effugium rima? Cur Confessarius silet? Quia prævidet a conjuge pœnitente non suscipiendam veritatem, si eam manifestet. Hæc tota silendi ratio. Falleris. Sunt infamiæ, scandala, mors, vel alia gravissima mala oritura, quæ silentium præscribunt. Ineptis. Hæc absurda silentium non imponunt, si ignorantia sit vincibilis, ut omnes fatentur. Atqui in nostro casu ignorantia, quæ alioquin invincibilis erat, fit vincibilis illo ipso momento quo conjuges prævidentur non suscepturi notitiam veritatis a Confessario manifestanda. Externa mala

quæ

quæ timentur, honeſtare nullo modo valent Confeſſarii ſilentium. Ergo pœnitentes indiſpoſiti ſunt ad hoc ſacramentum.

XII. Reſpondent adverſarii, eſſe tales pœnitentes diſpoſitos, ſicuti ſunt illi qui non ſunt ita animo comparati ad abſtinendum a peccatis, ſi lento igne eſſent torquendi: & tamen imprudentia eſſet talia illis proponere, & eorum imbecillitatem in diſcrimen adducere. Exemplum ineptiſſimum. Imprudentiſſimum & ego reputarem Confeſſarium qui ſimiles hypotheſes, & atrociſſima, tyrannorum tormenta proponeret. Sed cur? quia hic & nunc non urget ſubeundi martyrii præceptum. Et ut proprio mucrone adverſarios confodiam, finge paratum ignem, tyrannumque pro tribunali ſedere, atque mortem decernere huic Chriſtiano omnia hæc ignoranti. Numquid ſi confiteatur, monendus non eſt imminentis ſupplicii? Numquid non animandus, non erigendus ad ſubeundum lentum ignem? Numquid ſilendum? Tunc ergo ſolum imprudens Confeſſarius eſſet, quando nulla occurrente martyrii occaſione, nulla adeſſet imbecillitatem pœnitentis tentandi cauſa. In noſtro caſu urget præceptum non fornicandi in matrimonio nullo. Et gratia divina adeſt, qua ſervari præceptum poteſt. Adverſarii docent, Deum impertiri gratiam ſuam vel ipſis obcæcatis, & obduratis. Et nunc vel ipſis ſuis pœnitentibus juſtis ſacramenta ſuſcipientibus illuminationis gratiam, qua amplectantur veritatem, concedendam deſperant? Invehuntur illi, & merito contra Janſenium ajentem, deeſſe juſtis gratiam qua illis poſſibilia præcepta fiant: & illi frequenter impoſſibilia aſſerunt præcepta divina ratione ignorantiæ invincibilis, negantque gratiam adeſſe qua poſſibilia fiant vel ipſis ſacramenta frequentantibus? Si enim adſit gratia, qua ſuperari ignorantia poſſit, hæc vincibilis, non invincibilis eſt.

XIII. Teſtimonia Innocentii III., & S. Auguſtini *Tom.* 2. *Appar. diſs.* 1. *c.* 4. fuſo calamo palam feci inepte obtrudi ab adverſariis, ſicut & præceptum correctionis fraternæ. Vide etiam ſupra *Tom.* 1. *lib.* 2. *diſs.* 1. *c.* 2. *n.* 21. Sententia Salmanticenſium, Sanchez, & aliorum, qui docent, Confeſſarium neque ante matrimonium debere conjuges impedimenti admonere, ſi prævideat nihil profuturum, mihi eſt evidenter falſa. Theologi graves docent monendos pœnitentes, & media opportuna excogitanda ad matrimonium differendum. Rariſſime occurrunt circumſtantiæ tales in quibus differri matrimonium nequeat. Si tamen circumſtantiæ urgerent, ſuggerunt vel utendum privilegio bimeſtri, vel eliciendum votum caſtitatis, donec obtineatur diſpenſatio vel ab Epiſcopo, vel a Papa.

XIV. Nolo longius rem producere. Aliqua tantum abſurda hic in tranſcurſu indicabo quæ adverſariorum opinionem conſequuntur. 1. Confeſſarius non aſtringeretur monere pœnitentes invincibiliter ignorantes eſſe reſtituendum lucrum ultra ſortem exactum tamquam ex benevolentia debitum. 2. Similiter non debet monere virum equeſtrem provocatum ad duellum, bona fide putantem acceptandum eſſe, ne honor obnubiletur, & ignaviæ notam incurrat. 3. Eos non monendos qui bona fide licitam eſſe credunt calumniatoris occiſionem, quando nullus alius modus occurrat evadendi infamiam. 4. Reliquendos eſſe in ſua ignorantia qui bona fide credunt, judicem poſſe judicare ſecundum opinionem minus probabilem, & pecuniam poſſe accipere, quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles. 5. Non eſſe illuminandos illos qui invincibiliter credunt licitum eſſe retinere concubinam valde utilem ob delectamentum. 6. Puellas quæ certo exiſtimant procurari poſſe abortum fœtus non animati ſine peccato ad evitandam infamiam. 7. Plurimos qui pro certo habent non eſſe deſerendam occaſionem proximam valde commodam, relinquendos eſſe in ignorantiæ tenebris.

XV. Hæc & ſexcenta alia ſimilia ignorari invincibiliter poſſe non negabunt adverſarii, ſi illa invincibiliter ignorarunt benigni Doctores Caſuiſtæ, qui eadem & alia propugnarunt fide bona. Tacendum ergo, ſilendum, diſſimulandum eſt, quando Confeſſarius prævidet pœnitentes adeo addictos eſſe ejuſmodi vitiis, ut nihil profutura ſit admonitio ſua. Nec eſt quod opponatur impedimentorum ignorantiam facti eſſe. Ceterum ut compertum lectores habeant, quo ſe ſe extendat laxitatis novus opinandi modus præter ea quæ dicta ſunt libro præcedenti, audiant quæ ſequuntur.

XVI. P. Georgius Gobat *tr.* 7. *n.* 315. hæc ſcribit. „ Quid faciet Confeſſarius, ſi „ videat pœnitentem ex invincibili igno- „ rantia obnoxium v. g. mollitiei, cujus „ gravitatem edoctus ob habitum pravum „ vix abſtinebit? His verbis propoſita fuit „ illa quæſtio, applicataque huic peculiari

„ vi-

„ vitio, cum posset pluribus. Respondi au-
„ tem ex scriptis illo *cit. c. 37. n. 61.* si
„ probe consideratis circumstantiis illius pœ-
„ nitentis, omnino judicetur *nihil plane pro-
„ futuram monitionem*, sed cognito a se com-
„ miti grave scelus, nihilo rarius patratu-
„ rum illud quam fecit ignarus turpitudi-
„ nis tantæ, coram Deo DISSIMULANDAM
„ ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS.

XVII. Vel ipsorum contra naturam flagitiorum notitiam ignorantibus manifestare Confessarius non tenetur, sed *dissimulanda est manifestatio veritatis*? Dum tam inaudita commenta detestanda proponimus, vociferantur nonnulli, nos gravare Casuistas. Sed verecundari tandem aliquando deberent hæc objicere. An non sunt ista publici juris? an non queunt esse perniciosa imperitis? Addit P. Gobat se censere vix esse Confessarium tam sagacem qui prudenter judicare queat de quoquam, suam admonitionem non profuturam ad imminutionem peccatorum contra naturam.

XVIII. Verum continuo *ibidem n. 317.* subdit P. Gobat: „ Et vero non semel di-
„ dici esse qui inculpabiliter ignorarent mor-
„ talem malitiam hujus flagitii. Igitur,
„ practice loquendo, non tam quærendum
„ est de illo solo qui *vix* omittet, seu vix
„ abstinebit, ut loquuntur illæ litteræ, idest
„ qui quandoque, etsi rarissime, abstinebit,
„ sicuti, proh dolor! gemunt Confessarii se
„ nactos complures hujus fædissimi simul
„ & fætidissimi furfuris. *De hoc quoque cen-
„ seo intelligendam sententiam D. Augustini.
„ Moraliter enim non tam prodest, quam obest*
„ ILLA MONITIO, quæ tantum impediret
„ sex, octo, decem peccata formaliter mor-
„ talia, causabit autem ducenta, trecenta
„ itidem mortalia. “

XIX. Sententia S. Augustini inquientis, *Si scirem tibi non prodesse, te non monerem, te non terrerem*, fide nimis bona abutuntur illi qui ex aliis libris illam rescribunt, quin eam in fonte legerint. Consule *Tom. 2. Appar. diss. 1. c. 4.* ubi integrum sermonem ex Augustino, non ex Casuistis transcripsi. Alloquitur Doctor sanctus moribundum, eumque ad spem erigit, animatque. Et Casuistæ citati hanc tanti Doctoris sententiam eo detorquere non dubitant, ut Confessarii debeant silentio dissimulare ipsa horrenda contra naturam scelera. Si pœnitentes admones, ait P. Gobat cum aliis, obtinebis ut ab octo, vel decem pollutionibus formalibus abstineant. Interim ducenta & trecenta flagitia formalia patrabunt. Ergo silendum, permittendumque ut *materialiter* se se in luto libidinis volutent, quia cum suis pollutionibus, quarum malitiam invincibiliter ignorarunt, portas Paradisi ingredientur. Hi sunt novæ benignitatis flosculi.

XX. QUÆST. VI. *An si conjugum alter dubitet prudenter validum ne sit matrimonium contractum, petere debitum, aut reddere queat?* RESP. Is continuo inquirere diligenter veritatem debet. Si negligens fuerit, pro negligentiæ qualitate delinquet. Si, adhibita diligentia, dubium prudens persistat, reddere conjugi non dubitanti tenetur; at petere ille nequit, ut Innocentius III. cap. *Inquisitionibus* de sent. excom. aperte docet. Quare ut falsam rejicio opinionem eorum qui hunc petere posse docent, etiamsi dubium persistat, post adhibitam diligentiam in utroque. Qui leviter dubitat, judicio prudentis viri excutere dubitationem debet.

XXI. QUÆST. VII. *Quomodo redintegranda sint matrimonia nulla?* RESP. Matrimonium irritum esse potest vel ob defectum consensus, vel propter impedimentum occultum, vel publicum, vel quia defuit præsentia Parochi, & testium. Matrimonium quocumque ex his capitibus nullum, ut convalescat, ea omnia supplenda sunt quæ leges Ecclesiæ præscribunt. Si defuit præsentia Parochi & testium, coram Parocho & testibus redintegrandum matrimonium est. Si defuit consensus, renovandus. Si irritum fuit ob impedimentum, petenda dispensatio est.

XXII. Conjugi affirmanti sibi defuisse consensum, nulla habenda fides est, ut habetur cap. *Per tuas*, de probat. Qui ficte contraxit, tenetur ex justitia verum consensum apponere, quia cuique jus suum servandum est. Sed conjugi sincere contrahenti jure debetur alterius contrahentis consensus, non modo in ipsa celebratione contractus, sed etiam post celebratum contractum, & toto vitæ tempore: quia pars innocens in perpetuum contraxit.

XXIII. QUÆST. VIII. *Quando matrimonium est irritum ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque conjux certior fiat?* RESP. Si utrique notum impedimentum sit, quæstio nulla est. Angustiæ undique premunt, quando una sola pars conscia & rea est impedimenti, quod manifestari conjugi innocenti absque infamiæ periculo nequit, ut si uxor cum mariti fratre

copulam habuisset, aut contra. Convenit penes omnes primum a parte conscia impetrandam esse dispensationem, & a petitione debiti abstinendum interim. Quæ sequuntur summum facessunt negotium.

XXIV. Pontificiæ litteræ dispensationis hanc continent clausulam: *Altero impedimentum ignorante, prius de nullitate consensus prioris certiorato.* Ratio quoque urget. Nam redintegrari contractus nullus haud potest, nisi denuo efficiatur validus. Quomodo autem effici validus potest, nisi utraque pars rursus consentiat. Utraque autem pars consentire denuo nequit, nisi utrique constet, matrimonium prius contractum fuisse nullum.

XXV. Ut hunc gordianum nodum Theologi scinderent, varia excogitarunt. Plures docent conjugem innocentem admonendum generatim & confuse de matrimonio irrito. Facilis res foret, si hæc generica manifestatio eliceret novum consensum, nullamque suspicionem in conjuge innocente pareret. Quid enim, si conjux innocens scandalum subeat, & in suspicionem adducatur alterum conjugem reipsa perpetrasse flagitium? Tunc alii Theologi docent, nullo modo indicandum impedimentum esse, quando talia timentur; sed sufficere ut, obtenta dispensatione, pars rea illiciis & blanditiis pertrahat in consensum hoc modo. *Tali amore te prosequor, ut si nullum inter nos matrimonium esset, ego nunc tibi nubere vellem. Immo nunc te accipio in meum. Hoc ne tu facis ex parte tua?* Si reponat *Facio*, aut simili verbo consensum prodat, confectum negotium est. Hoc sperari a conjuge simplici, & bonæ fidei potest.

XXVI. Sed quid dicendum, si a conjuge experrecto hoc sperari nequeat, immo timeatur responsum, quod refert *n.* 459. P. Sporer? *Jam te habere debeo. Quod si te non haberem, vellem te omnes haberent diaboli.* Ideo alii docent, non esse necessario monendum conjugem innocentem, sed sat esse ut conjux reus renovet consensum copula maritali affectu habita, nam alter reddendo consentit. Ad clausulam dictam *certiorata parte* respondent intelligendum esse, quando id commode servari potest. Si in hoc consisteret, facillime omnia diluerentur. Ego pro diversitate circumstantiarum consulendos Episcopos suggero. Ipsi enim pastores sunt. Si Pontifices præfata clausula adjecta, ut pars innocens certior fiat, dispensationem impertiunt, qua auctoritate aliqui tribunal erigunt supra ipsas pontificias dispensationes, eas ultra clausulas restringentes extendendo? In his itaque angustiis aut Episcopos, aut Romanam Sedem consule.

XXVII. QUÆST. IX. *Matrimonium ob impedimentum occultum dirimens, vel ob defectum consensus irritum, redintegrari ne coram Parocho, & testibus debet?* RESP. Adfirmant omnes, si matrimonium nullum fuit, quia clandestinum. Similiter quando impedimentum dirimens publicum est, & deductum, vel deducendum ad forum contentiosum, redintegrandum matrimonium est coram Parocho, & testibus. De impedimento occulto, quod probari per testes nequit, Theologi disputant num renovandus coram Parocho, & testibus consensus sit.

XXVIII. Adfirmantem sententiam defendunt Theologi gravissimi Basilius Pontius *lib.* 5. *c.* 6. Paulus Comitolus *lib.* 1. *q.* 120. ubi refert responsum Clementis VIII. sic affirmantis, quique dispensavit ut in simili casu conjuges inter se secreto contraherent, renovato consensu, cum legitimatione prolis. Oppositam opinionem defendunt Sanchez, Bonacina, Castropalaus, & alii plures. Ego paucis respondeo, in his casibus consulendos Episcopos, vel Romanum Pontificem.

CAPUT IV.

De peccatis quæ perpetrare conjuges valent in exercitio officii uxorii contra finem, situm, locum, & bonum prolis.

I. QUÆST. I. *Quomodo peccare conjuges contra matrimonii finem valent?* RESP. Peccant 1. si ob solam voluptatem commisceantur. Olim aliqui docebant oppositum, quorum opinionem damnavit Innocentius XI. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni prorsus caret culpa, ac veniali defectu.* Bruta, non homines ratione præditi, operantur ob solam voluptatem.

II. QUÆST. II. *Quinam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius?* RESP. Est procreatio prolis, vel debiti redditio. Aliqui docent actum conjugalem licitum, & bonum esse exercitum ad *sanitatem corporalem aut recuperandam, aut conservandam.* Ecclesiæ Doctores oppositum aperte docent. Unum allegare sufficiat S. Thomam, qui in *supplem. qu.* 49. *a.* 5. *ad* 4. hæc habet. *Quamvis intendere sanitatis conservationem non sit per se malum; tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur*

tur quod non est ad hoc de se ordinatum; sicut qui ex sacramento Baptismi tantum salutem corporalem quæreret: & similiter etiam est in proposito in actu matrimonii. Idem docent Augustinus, Hieronymus, & omnes Doctores Ecclesiæ. Ratio luculenta. Matrimonium non est ad sanitatem corporis sive recuperandam, sive conservandam institutum. Ergo abutitur matrimonio qui illud exercet tamquam medium quo sanitatem corporalem quærat. Vitiant quoque conjuges officium uxorium, si impudentius, & intemperantius agant, inquit S. Augustinus *lib. de bono conjug. c.* 16.

III. QUÆST. III. *An liberi sint a culpa veniali qui matrimonio utuntur contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia?* RESP. P. Claudius La-Croix *Lib.* 6. *p.* 3. *n.* 292. candide fatetur, SS. Augustinum, Bonaventuram, Thomam, Gregorium Magnum relatum cap. *Nervi* 5. dist. 13. docere esse peccatum veniale actum conjugalem exercitum ad vitandam propriam incontinentiam; at subdit: *Alii plurimi Theologi, & Juristæ cum Dur. Cas. Medin. Nav. Almain. Caspens. Lay. Con. Rebell. Hurt. Henrix. Pont. Mastr. Avers. probabilissime dicunt nullum fore peccatum*. En quo loco habentur apud plures Probabilistas prima Ecclesiæ catholicæ lumina.

IV. At nos, misso hoc novo opinandi modo, SS. Patrum doctrinam in medium adducimus. S. Augustinus verba S. Pauli 1. Cor. 7. *Iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram; hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*: exponens in Enchiridio *cap.* 78. hæc docet. *Putari posset non esse peccatum misceri conjugi, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis, ut fornicationis, sive adulterii, sive cujusquam alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quo potest, tentante satana, libido pertrahere, incontinentiam devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset*: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. *Quis autem jam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fateatur?*

V. S. Thomas in *suppl. q.* 49. *a.* 5. *ad* 2. doctrinam Augustini, Gregorii, & aliorum Patrum confirmat his verbis: *Si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum: quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus*. Hanc eamdem doctrinam repetit S. Thomas in 1. *ad Cor. c.* 7. *lect.* 1. ubi inquit: *Considerandum est, quod actus conjugalis quandoque quidem est meritorius, & absque omni culpa mortali, vel veniali; puta cum ordinatur ad bonum prolis procreandæ, vel educandæ ad cultum Dei, sic enim est actus religionis; vel cum fit causa reddendi debiti, sic enim est actus justitiæ. Omnis autem actus virtutis est meritorius, si sit cum caritate. Quandoque vero est cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem ex concupiscentia excitatur, quæ tamen infra limites matrimonii sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Quandoque vero est culpa mortalis; puta cum concupiscentia fertur extra limites matrimonii, scilicet cum aliquis accedit ad uxorem, æque libenter, vel libentius ad aliam accessurus. Primo ergo modo actus matrimonii non requirit indulgentiam; secundo modo habet indulgentiam, inquantum aliquis consentiens concupiscentiæ in uxorem, non fit reus peccati mortalis; tertio modo omnino indulgentiam non habet*. Similia docent Gregorius, Anselmus, Bonaventura, & ceteri Patres, & ex recentioribus graviores Theologi communiter.

VI. Prudentes tamen sint Parochi, & Confessarii in monendis conjugibus, instruendisque in sancto matrimonii fine procreandæ educandæque prolis in cultum Dei. Hunc finem altius inculcent: voluptatis carnalis captandæ, & concupiscentiæ saturandæ cautissime, & castissime meminerint. Cum enim absque voluptate, & concupiscentia exerceri officium istud vix soleat, si subtilius quam par est, dispicere talia velint, aures offendent, & seipsos periculo exponent.

VII. QUÆST. IV. *Peccant ne conjuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, jejuniorum, & ipso Eucharistiæ susceptæ die?* RESP. Negant plures; sed affirmant Patres, & Concilia. Lubet pauca transcribere *ex caus.* 33. *q.* 4. *c.* 3. ubi hæc de jejuniorum tempore habentur. *Fratres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissime contineatis. Nullus omnino uxori suæ jejuniorum diebus conjungatur*. Rursus ibi *cap.* 4. subditur de festis diebus: *Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies festi, & ipsa*

ratio

ratio conceptus, & partus juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant. Iterum ibi *cap.* 5. ex S. Augustino inculcatur: *Christiano cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Unde Apostolus ex consensu ait abstinendum ad tempus, ut vacetur orationi*. Lege ibi plura.

VIII. La-Croix *lib.* 6. *p.* 3. *num.* 321. inquit: „ Per se loquendo licitum esse die „ communionis habere usum matrimonii, „ dictum est lib. 6. &c. " Ad canones, & SS. Patres respondet cum *Sanchez*, *Con. Aversf.* & aliis, consilium illos suggerere.

IX. Ut Confessariis evidentius semper compertum sit, quam distet doctrina plurium Casuistarum a doctrina SS. canonum, & Patrum, pauca ex multis rescribo. *Cit. caus.* 33. *c.* 1. hæc habentur. *Si panes propositionis non poterant ab iis qui uxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille qui de cælo descendit, non potest ab his qui conjugalibus paulo ante hæsere complexibus, violari, atque contingi? Non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quod eo tempore quo carnem agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus*. Si ab omni cibo jejuni ad Eucharistiam accedere Christiani debent; quanto magis jejuni sint oportet ab officio conjugali? De festis diebus *ibid. cap.* 2. ex S. Augustino hæc præscribuntur. *Quoties aut dies Natalis Domini, aut reliquæ festivitates instant, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinere debemus*. Frequenter tunc Patres Ecclesiæ admonebant conjuges.

X. Post canones sacros, & Ecclesiæ Patres S. Thomas in *suppl. q.* 64. *a.* 5. rationem assignat. *Sicut aliqua sunt sacra, quia deputata sunt sacris; ita aliqua tempora sunt sacra propter eamdem rationem. Sed in loco sacro non licet petere debitum. Ergo nec in tempore sacro*. Quid ad hæc Probabilistæ? Labefactat ibidem Angelicus omnia quæ opponi sophismata possunt.

XI. Verum, ut aliquo tangantur pudore illi qui & diebus festis, & ipso die sacræ communionis licitum officium uxorium defendunt, lubet transcribere quæ Concilii Tridentini Catech.smus, qui sexcentis Casuistis præstat, *p.* 2. *c.* 8. §. 34. præscribit. Hic est citati §. titulus: *Conjugibus aliquando ab officio uxorio abstinendum*. Deinde hæc habentur. *Sed quoniam bona omnia sanctis precationibus impetranda sunt a Deo, alterum est quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obsecrandi causa a matrimonii officio interdum abstineant: in primisque id sibi observandum sciant, tribus saltem diebus antequam sacram Eucharistiam percipiant, sæpius vero cum solemnia Quadragesimæ jejunia celebrantur, quemadmodum* PATRES NOSTRI *recte, & sancte* PRÆCEPERUNT. *Ita enim fiet ut ipsa matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri sentiant; & pietatis studia sectantes, non modo hanc vitam tranquille & placide traducant, sed æternæ etiam Dei benignitate consequendæ vera & stabili spe, quæ non confundit, nitantur*.

XII. QUÆST. v. *An officium conjugale ratione loci aut publici, aut sacri sit vitiosum?* RESP. Si copula exerceatur coram aliis, peccatum mortale est, nemine diffitente, propter scandalum. Tactus ipsi inter conjuges coram aliis vitiosi sunt. Officium conjugale in loco sacro, urgente necessitate sublata, sacrilegum est. Tempore fluxus menstrui illicitum est conjugale officium. Nam *Levit c.* 20. hæc a Deo præscribuntur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menstrui . . . interficientur ambo de medio populi sui*. Rursus c. 18. *Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes*. Testimonia Augustini, Hieronymi, & aliorum Patrum prætereo.

XIII. Nihilominus P. Dominicus Viva hæc *q.* 7. *a.* 1. *n.* 3. scribit. „ Quæritur secundo quo tempore sit illicitus actus conjugalis? Respondeo *non esse illicitum* diebus festis, aut jejunii, *nec die communionis*, nec quo tempore uxor est gravida, aut *prolem lactat*, aut menstruum *patitur*, nec ante benedictiones nuptiales; quamvis consilium sit iis temporibus abstinere. "

XIV. Scriptura sancta præcipit interficiendos de medio populi accedentes ad mulierem menstruam. Reponent Viva, & alii, Christum levigasse legem, non aggravasse. At Patres omnes, canones, & Concilia propugnant illicitum esse tali tempore hoc officium. Nonne his potius quam modernis auctoribus standum est?

XV. Accessum ad uxorem gravidam omnes ad unum Patres culpa veniali sordescere docent. Clarissimus D. Eusebius AMORT in sua *Diss. de coitu conjugali cum uxoribus gravidis* omnia Patrum testimonia luculentissima in medium affert, & adversantium contrariam opinionem penitus profligat. Vel

ipsæ nutrices improbant doctrinam eamdem: hæ enim dum lactant, ab officio uxorio abstinent; & dominæ matres nutrices suorum filiorum feverissime custodiunt ne agnoscantur a maritis propter damnum prolis. Dura lex, inquis. Dura duris, carnalibus, & insrunitis, qui in libidinis bitumine volutari ut sues vellent. At suavis lex est Christianis temperatis, & bene moratis, qui conjuncti sunt non explendæ veneris, sed procreandæ prolis causa. Conjuges amentes continuo separandi sunt. Ebrio petenti non tenetur uxor reddere, nisi ad evitanda majora mala.

XVI. QUÆST. VI. *Quomodo peccare conjuges valent contra modum exercendi officii conjugalis?* RESP. Haud opus est talia dispicere, cum sit ipsa natura lumine rationis prædita magistra. Christiani conjuges habere semper ob oculos propriæ professionis, quæ sancta, & immaculata est, regulas debent. Potissima autem conjugatorum regula illa est quam Tobias *cap.* 7. assignat. *Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicetur nomen tuum.* Natura ipsa docet ut in officio conjugali femina sit succuba, & vir incubus. Peccant ergo conjugati, si hunc a natura præscriptum ordinem invertant, exercendo officium istud stando, sedendo, si vir succubus, & mulier incuba, si præpostere pecudum more, licet servato vase, congrediantur. Nimia viri pinguedo, & conjugis teneritudo excusare interdum potest ut modo propinquiori ad honestatem sese agnoscant.

XVII. QUÆST. VII. *Si vir consuescat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediat, peccat ne uxor debitum reddendo?* RESP. Hunc casum proponit Joannes Pontas verb. *Debitum conjugale* cas. 55. Contendit ille, mulierem nulli culpæ obnoxiam esse, dummodo ipsa dissentiat, repugnet, obsistatque quoad potest. Et hoc probare nititur exemplo *Onam*, qui ob seminis effusionem in concubitu cum Thamar percussus a Deo fuit. Thamar autem punita non fuit. Quid heinc? Ergo non peccavit Thamar, quia percussa non legitur? Inepta est consecutio ista. Semper ne Deus omnes peccatores in hoc mundo punit? Gravius peccavit Onam: idcirco eum Deus punivit. Minus peccavit Thamar, ideo forte eam non percussit. Verum scrutari divina arcana nobis permissum non est. Illud est certum, mortaliter peccare uxorem quæ certo experimento didicit, belluinum maritum consuescere data opera semen ad generationem destinatum prodigere, si debitum non negat, quia dat operam rei natura sua illicitæ, & graviter criminosæ.

XVIII. P. Sanchez, Diana, Sporer, & alii opiniones propudiosas excogitarunt, seu a spurcissimis maritis executioni demandatos modos concubendi honestandos susceperunt, ut absque naturalis pudoris detrimento referri vix queant. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *p.* 3. *a n.* 328. *usque ad n.* 350. more suo censum infarcit opinionum omnium quas in hac materia excogitarunt moderni doctores, præsertim Sanchez, Diana, Gobat, Mendo, Dicastillus, & alii. Hæc si legant uxorati, addiscent quæ ipsi forte ignorant.

XIX. Nonnulli olim etiam de procurando abortu laxas docuerunt opiniones, quarum duas proscripsit Innocentius XI. nempe n. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehendatur gravida.* Sanchez docet feminam vi oppressam posse continuo semen expellere, tamquam injustum castitatis aggressorem, ad evitandam infamiam: quam opinionem ego reputo falsam. Prægnantes procurantes abortum, & ceteri qui operam dant, excommunicationi latæ a Sixto V. obnoxii sunt. Alteram thesim proscripsit idem Innocentius XI. n. 25. *Videtur probabile omnem fetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primo incipere eamdem habere cum paritur: ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.*

CAPUT V.

Unde potissimum eveniat quod plurima matrimonia incommodis, & ærumnis abundent. Monita ad Confessarios, & Parochos.

I. CAusa princeps est quod plurimi Deo inconsulto, & solius aut avaritiæ, aut luxuriæ, aut ambitionis suggestione tantum aggrediuntur negotium. Causas istas exponit Hugo de S. Victore in epistola ad suum sodalem, inquiens: „ Ducuntur uxores hodie, non causa vitandæ fornicationis, sed causa luxuriæ; non causa prolis, sed causa pecuniæ. Divitiæ magis in uxoribus eligi solent quam pudicitia. Multi non oculis, sed digitis uxores ducunt; idest non ducunt uxores ob virtutes, quas in ipsis videant, sed ob pecunias, quas numerare queant. Optima, & sana res est

quam

„ quam non avaritia conciliat, non luxu-„ ria copulat.“

II. Qui saturandæ veneris causa magnum matrimonii sacramentum celebrant, in gravissimas se conjiciunt ærumnas. Non minus infelicia sunt connubia quæ pecuniarum cupiditate contrahuntur. Philosophi filiam, sponsam ducere contendebant adolescentes duo, quorum alter pauper, sed prudens, & bene moratus; alter dives, sed leviculus, & imprudens. Philosophus rejecto divite juvene filiam pauperi adolescenti desponsavit. Amicis factum exprobrantibus reposuit: *Malo dare filiam indigenti viro pecunia, quam pecuniæ indigenti viro*. Digna sapiente Philosopho sententia.

III. Altera potissima causa jurgiorum, rixarum, aversionum, quæ sociare matrimonium solent, sunt flagitia, turpitudines, obscænitates, quibus contaminati sponsi ad hoc sacramentum accedunt. Unde oritur quod nec uxores subditæ maritis esse velint, nec viri diligere uxores, ut convenit, soleant. Uxores parere maritis astringuntur, inquit *Eph. c.* 5. S. Paulus. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus*. Verum cur mulieres hoc præceptum sæpe transgrediantur, ut plurimum in causa mariti sunt, qui virtutum exemplo præire feminis, qui christiana prudentia infirmioris sexus defectus perferre, qui divino amore prosequi uxores suas negligunt, contra ejusdem Apostoli mandatum: subdit enim continuo *ibidem* Paulus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea ... Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Quia membra sumus corporis ejusdem, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat; uxor autem timeat virum suum*.

IV. Causa altera, & gravissima, cur tot familiæ arescant, & extinguantur; cur tot dissidia, & aversiones ardeant, est pestifera illa, & gentibus omnibus, vel ipsis Ethnicis, & Turcis hactenus incognita corruptela, promiscuarum scilicet conversationum viros inter & mulieres. Inito matrimonio, maritus suam, uxor suum amasium desponsat. Ambo sin ore, saltem facto consentiunt, ut uterque suum habeat amatorculum, & amasiunculam. Communitas Platonica maritorum, & uxorum, sin plena, dimidiata saltem invecta est. Etiamsi communitas tori non contingeret, quod difficillimum non est, an non magnum crimen quod uxor unius sit amasia aut alterius mariti, aut impudicissimi adolescentis, quod his solatio, ludo, & diverticulo in servitute esse debeat, ut postea ab istis tributa servitutis, munusculorum, & obsequiorum identidem recipiat? Uxores illæ quæ solæ, maritis propriis neglectis, cum aliis viris, & maritis conversantur, ludunt, saltant, tripudiant, non uxores quas Paulus describit, sed vilissima scorta, & de trivio meretriculas imitantur, quæ Christum, quæ Ecclesiam infamant, maritos dedecorant, familiarum successionem abrumpunt, societatem perturbant, ignorantiam crassam, & supinam inducunt in omnes fere hominum cœtus. Homines neglectis propriis officiis cum suis amasiunculis tempus terunt. Omnium malorum ejusmodi causa mariti sunt. Nolunt isti suam coercere concupiscentiam. Non sunt contenti proprii fontis potu, sed alienas lutulentas cisternas inquirunt: ideo in ordinem continere uxores nequeunt. Sed & istæ pravis maritorum exemplis audaciores factæ, habenis excussis, effrenatæ fiunt, & cum suis amasiis vitam degunt. Heinc temporum, horarum, optimi regiminis forma perturbata, omnia confusa sunt. Hæc omnia lippis, & tonsoribus nota. Quodnam remedium? Succensa est enim ira Dei, & furor divinæ vindictæ funestissimæ cæcitatis flagello istos percussit, qui contra Scripturam sanctam, Patres, Theologos, Concionatores, ipsamque experientiam, ut honestam propugnare audacissime contenduut perniciosissimam corruptelam.

V. MONITUM I. quod Parochis, & Confessariis exhibeo, est ut sacramenta Platonicæ dimidiatæ communitatis asseclis maritis, & uxoribus omnino denegent, usquedum resipiscant. Alioquin cum ipsis non resipiscentibus in gehennam descendent. Si aliquod remedium tam diræ pesti applicandum superest, in manu Confessariorum est. Suspendant istis absolutionem, donec commercia hæc maritalia interrumpantur. Nisi hoc fiat,

fiat, jacta alea est, nullaque superest salutis spes.

VI. MONITUM II. est ut Parochi, & Confessarii sermonis rationem, & formam qua alloqui debeant, a S. Paulo Apostolo discant. Matrimonii evangelici sublimitatem, præstantiam, & excellentiam gravi oratione exponant. Ejusdem Apostoli documenta divina interpretentur. Officii conjugalis castimoniam, honestatem, & sanctitatem declarent. Sæpe dictum S. Pauli intonent: *Sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum*. Perpetuitatem reciproci amoris, & mutui vinculi indissolubilitatem usque ad mortem congruis verbis repræsentent. Præveniant oppositionem discipulorum, qui cum audissent matrimonii onera, clamarunt: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere: qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud*: Matth. 19. Ne multa, si Parochi caritatis ignem accenderint in conjugatis; si spiritum Christianismi in iisdem excitaverint, & veros Christianos formaverint; superfluæ sunt, & igni addici possunt omnes illæ quas non pauci excitarunt de re uxoria quæstiones, & opiniones, quæ hæreticis ipsis scandalum ingerunt. Siquidem uxorati cum fuerint Jesu Christo caritatis vinculo conjuncti, erunt inter se uniti, & ipsa interior virtus, probitas, & sanctitas eloquenter docebit honestatem, puritatem, & castimoniam, qua agnoscere se conjuges debent, quin opus sit ut ab aliis instruantur. Opiniones lutulentissimæ, quæ leguntur in quorumdam libris, & lectores offendunt, & christianos conjuges dedecent. Et hæc de magno matrimonii sacramento dicta sufficiant.

DISSERTATIO IV.

De censuris in communi, & sigillatim.

CAPUT I.

Censuræ notio, partitio, & qui possint censuras ferre.

I. QUÆST. I. *Quid sit, & quotuplex censura?* RESP. Est *pœna ecclesiastica medicinalis fori exterioris, qua fidelis baptizatus privatur usu aliquorum bonorum spiritualium, ut a contumacia discedat*. *Pœna* vocatur, quia supponit culpam. *Medicinalis*, quia vult emendationem. *Fori exterioris*, quia qui illam infligit, præditus esse debet jurisdictione. Privat *usu aliquorum bonorum spiritualium*, quæ sunt propria Christianorum. Ipsa conversatio cum fidelibus, qua excommunicatio privat, bonum quoddam spirituale est.

II. Censura tribuitur in species tres: in *excommunicationem*, *suspensionem*, & *interdictum*. Irregularitas ex delicto, depositio, degradatio non sunt pœnæ medicinales. Cessatio a divinis non est censura, sed præceptum.

III. Censura alia est ab *homine*, alia a *jure*. Omnes utique sunt ab homine; sed quando superiores vi legis, aut statuti censuram infligunt, dicitur censura *a jure*. Quare soli Pontifices, & Concilia œcumenica in universa Ecclesia, & Episcopus in sua diœcesi ferre censuras *a jure* valent. Censuras *ab homine* omnes superiores qui habent jurisdictionem in foro exteriori, infligere possunt. Hæc censura, si non sit contracta, mortuo superiore evanescit: si contracta sit, etiam superiore mortuo durat donec obtineatur absolutio. Censura a jure lata durat sicut lex. Alia censura dicitur *generalis* lata in omnes, qui v.g. furantur in tali loco: alia *particularis* lata in hanc aut illam personam. Alia est *latæ sententiæ*, quæ ipso facto ligat reum ante judicis sententiam. Alia *ferendæ sententiæ*, quæ solum post judicis sententiam incurritur. Tunc reputatur *latæ sententiæ*, quando dicitur *ipso facto*, *statim*, *illico*, *in continenti*. Judicatur *ferendæ sententiæ*, quando superior dicit *Præcipimus sub pœna excommunicationis*, *interdicti* &c. vel *excommunicabitur*, *suspendetur*. In dubio judicandum est *ferendæ*, non *latæ* sententiæ, esse censuram. Quando dicitur, *anathema sit*, *excommunicatus sit*, est censura *latæ sententiæ*.

IV. QUÆST. II. *Quis jure ordinario ferre censuras valet?* RESP. Veritas fidei est Ecclesiam ferre censuras posse. In primis summus Pontifex jure ordinario potestatem habet in universa Ecclesia ferendi censuras. Similiter Concilia generalia in universa Ecclesia, provincialia in provincia, diœcesana in diœcesi eadem gaudent potestate: similiter Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Cardinales in Ecclesiis propriis ferre censuras possunt; item Generales, Provinciales, Rectores, Præpositi, Priores, Guardiani Regularium respectu suorum subditorum. Capitulum Ecclesiæ cathedralis sede vacante.

V. Pote-

V. Poteſtas hæc delegari poteſt jure ordinario etiam Clerico, nedum Sacerdoti, dummodo Clericus non ſit conjugatus. Poteſtas hæc delegata a ſummo Pontifice poteſt ſubdelegari vi privilegii a Sede apoſtolica conceſſi delegatis pontificiis. Nemo poteſt ſeipſum excommunicare, ſicut neque in cauſa propria ſententiam ferre. Qui cenſuras infligit, requiritur ut ſit baptizatus, clericus non conjugatus, & prima ſaltem tonſura inſignitus.

VI. Modus ferendi cenſuras non habet formulam determinatam, ſeu verba præciſa; ſed ſat eſt ea adhibere quæ ſufficiunt ad exprimendam judicis voluntatem. Verum habent Tribunalia ſuas præſcriptas formulas. Cenſuras præcedere admonitio debet, quia cenſura non fertur niſi in contumaces. Contumax autem non dicitur qui prius monitus non fuit. Et hæc monitio canonica ſit oportet, etiamſi delictum ſit notorium. Hæc monitio trina eſſe debet, vel una quæ tribus æquivaleat. Tunc trina monitio præcedit, quando ter reus admonetur tempore congruo duorum aut plurium dierum ſpatio interfluente. Una æquivalet tribus, quando judex aſſignat congruum tempus pro tribus, puta ſex, aut decem dierum. Si periculum ſit in mora, intra eamdem diem, immo inter paucas horas, aſſignatis ſemper tribus intervallis, pro trina admonitione, cenſuram ferre poteſt. Monitio hæc in ſcriptis, vel coram teſtibus fiat oportet. Si cenſura ferenda contra plures eſt, ſat eſt ut fiat in Eccleſia coram populo. Si interdictum contra communitatem ferendum ſit, non ſinguli, ſed illi tantum monendi ſunt quorum culpa interdicti cauſa eſt. Si delinquens declinare monitionem ſtudeat, ſufficit monitionem fieri vel in Eccleſia, vel ad ejuſdem domum. Nullam auctores cenſuram aſſerunt, niſi præcedat trina monitio, vel una æquivalens tribus.

VII. Diebus feriatis ferri cenſuræ non debent, validæ tamen ſunt, licet non licitæ, etiam his diebus latæ. Qui territorium limitatum habent, extra illud ferre cenſuras nequeunt. Quando tamen cauſæ cognitio facta eſt in proprio territorio, vel quando contumacia adeo notoria eſt, ut diſcuſſione non egeat, & canonica monitio præceſſit, valide cenſura ferri poteſt ab Epiſcopo etiam in alieno territorio degente. Quando Epiſcopus injuſte expulſus eſt a propria diœceſi, in locis eidem propinquioribus juriſdictionem contentioſam in ſuos ſubditos exercere poteſt, petita ab Ordinario licentia, licet non obtenta, ut habetur in Clementina *Quam vis* de foro competenti. Poteſt etiam Epiſcopus cenſuras infligere ſubdito in proprio territorio delinquenti, etiamſi ad aliud territorium tranſierit: alioquin impunita manerent delicta, & fruſtranea eſſet eccleſiaſtica diſciplina, cum ſubditus puniri ab alieno Epiſcopo non poſſet. In alieno autem territorio peccantem cenſuris punire Epiſcopus ſubditum nequit. Si tamen redeat ad propriam diœceſim, & ibi a parte læſa convincatur de delicto commiſſo in alieno territorio, cogi cenſuris ab Epiſcopo poteſt, ut partem læſam reſarciat. Alienum ſubditum in propria diœceſi delinquentem punire Epiſcopus valet, niſi diſcedat antequam cauſa cognoſcatur.

CAPUT II.

De culpa ob quam cenſura ferri poteſt: & quæ cauſæ excuſent a cenſuris.

I. QUÆST. 1. *An pro ferenda cenſura requiratur culpa, & contumacia propria?* RESP. Cenſura pœna eſt eccleſiaſtica: ergo culpam ſupponit contra Eccleſiæ præcepta. Quare delicta contra jus naturale, vel divinum, niſi ſimul ab Eccleſia prohibita ſint, non ſubjacent cenſuris. Quia cenſuræ feruntur ad reprimendam contumaciam contra Eccleſiam. Hinc cenſura infligi nequit ob peccatum omnino præteritum, vel præſens, niſi habeat tractum ſucceſſivum, vi cujus dici contumax quis poſſit. Nemo ligari cenſuris poteſt ob culpam alienam. Interdictum generale non tangit innocentes immediate, niſi quatenus connexionem habent cum ſontibus.

II. Excommunicatio minor ferri poteſt ob culpam venialem, & reipſa infertur ob civilem communicationem cum excommunicato vitando, quæ niſi fiat in contemptum, vel in crimine ob quod contracta eſt cenſura, vel in rebus ſacris, non excedit culpam levem. Excommunicatio vero major, ſuſpenſio, interdictum, cum ſint pœnæ graviſſimæ, inferri nequeunt niſi ob culpam mortalem. Culpa poteſt eſſe levis in ſe, ſed gravis in ordine ad finem. Superiorum eſt judicare, ſit ne gravis reſpectu finis talis actio circumſtantiis ſpectatis. Quare cum Superiores prohibent aliquid expreſſo præcepto, adjecta cenſura, tranſgreſſio mortalis eſt, & cenſura incurritur. Ob actum inter-

ternum ferri censura nequit. Quare ob hæresim mere internam ferri excommunicatio non potest, nisi signo externo manifestetur, sat autem est ut homo solus in cubiculo eam manifestet: quia tum externa est, licet occulta. Contra si quis exercet actum externum hæresis, vel idololatriæ absque actu interiori, non incurrit excommunicationem in foro interiori; quamvis in foro exteriori ut excommunicatus haberetur, si innotesceret. Quando actus internus connexus est cum actione externa, ut attentio mentis cum oratione vocali, tunc qui omitteret actum internum, licet poneret externum, censuræ obnoxius foret: quoniam tametsi Ecclesia potestate directa careat in actus interiores, dum tamen præcipit externos, indirecte jubet internos qui necessario cum externis conjuncti sunt. Hac ratione Ecclesia punit simoniam interiorem connexam cum exteriore largitione: excommunicat Inquisitores, qui odio, aut amore lucri aliquid agunt, vel omittunt, dummodo hoc odium vel amor in actus externos erumpant. Peccatum exterius propter quod censura infligitur, debet in suo genere esse consummatum, ut si stuprum sub censura prohibeatur, intelligitur copula consummata, nisi lex exprimat etiam conatum.

III. QUÆST. II. *Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes?* RESP. Communis sententia negat comprehendi mandantes, & consulentes, nisi in aliqua clausula expresse, vel implicite includantur, quia in meris pœnalibus odia sunt restringenda. Quando censura lata est contra consulentes, vel mandantes homicidium, etiamsi homo paratus sit ad homicidium, qui consulunt, vel mandant, censuram incurrunt, quidquid in oppositum dicant aliqui.

IV. Quid si consulens consilium, & mandans mandatum revocet ante operis executionem? Aliqui distinguunt inter consiliarium, & mandatarium. Alii hanc distinctionem in hoc negotio rejiciunt. Disputant autem, num incurrant censuram, quando mandatario, vel consiliario innotescit revocatio sincero animo, non languido, sed efficaci, & valido facta a mandante, & consulente. Prima sententia negat. Altera adfirmat: & hujus secundæ sententiæ argumenta videntur urgentiora. Quid si mandatario, & consiliario non innotescat revocatio efficax, & valida facta? Etiam tum non incurrere censuram revocatores, defendunt Salmanticenses cum pluribus aliis. Sed hæc opinio falsa est.

V. QUÆST. III. *Quæ conditiones requiruntur ut quis possit censuris irretiri*. RESP. Plures 1. ut sit viator; 2. ut sit subditus; 3. ut sit baptizatus; 4. ut sit ratione præditus; 5. ut sit persona determinata. Hæc ultima conditio intelligitur de excommunicatione, quæ ferri in communitatem, civitatem, collegium &c. nequit, ut colligitur ex cap. *Romana* de senten. excom. in 6. Una persona potest pluribus censuris plecti, ut omnes docent. Qui est excommunicatus, potest interdici, suspendi. Potest quis excommunicari a diversis judicibus propter idem delictum, nempe, ab Episcopo originis, domicilii, & Pontifice. In praxi tamen nullus reus propter unum delictum excommunicatur, nisi unica excommunicatione.

VI. Disputant auctores, an toties multiplicentur censuræ, quoties repetuntur transgressiones contra præceptum, cui annexa censura est? Et communiter respondent, quod si transgressiones sint formaliter interruptæ, ut si quis hodie percuteret clericum, & post hebdomadam iterum eumdem, vel alterum clericum percuteret, multiplicaretur censura juxta multiplicationem formalem transgressionum. Quando unus homo simul percutit tres clericos, sicut tria crimina patrat, sic triplicem incurrit pœnam censuræ, ut probabilius videtur.

VII. QUÆST. IV. *Quæ causæ excusent a censuris?* RESP. Plures. 1. Necessitas agendi contra præceptum, sicut excusat a peccato, sic excusat a censura. Excommunicatio lata est contra laborantes in die festo. Illa necessitas quæ licitum opus reddit tali die, eximit quoque a censura. 2. censuræ inanitas; 3. hominis innocentia; 4. ignorantia; 5. impotentia; 6. metus; 7. injustitia causæ.

VIII. Ignorantia, ut alias dictum est, alia *juris*, alia *facti*, & alia *pœnæ*. Alia invincibilis, vincibilis alia crassa, affectata, & supina. Ignorantia juris laborat qui ignorat legem prohibentem, vel præcipientem. Laborat ignorantia facti qui ignorat esse clericum quem verberat. Ignorantia pœnæ est dum quis ignorat adjectam esse pœnam tali crimini. Scis prohibitam esse clerici verberationem: scis esse clericum, quem verberas: at nescis huic illicitæ clerici verberationi adjectam pœnam esse. Invincibilis est, quæ superari humana industria nequit; & vincibilis, quæ superari valet.

IX.

IX. P. Viva *q. 1. de cens. a. 6. n. 7.* cum Probabilistis distinguit vincibilem *inculpabilem*, & *culpabilem*. *Vincibilem culpabilem* vocat quam quis potest superare, & credit se obstringi ad diligentiam adhibendam, qua illam superet, & veritatis notitiam acquirat. *Vincibilem inculpabilem* illam appellat, quam superare adhibita diligentia quis potest, sed credit se non teneri ad hanc diligentiam adhibendam, ut veritatem assequatur. Hæc ignorantia vincibilis malitiæ expers, nova, inaudita, & post Probabilismi natalitia in lucem erupit, quam *Tom. 2. Appar.* penitus profligavi. Hæc ignorantia vincibilis, quæ semper noxia est, alia dicitur affectata, dum quis studiose ignorare vult quod scire tenetur. Alia est crassa, dum quis ex quodam torpore negligit veritatis inquisitionem. Alia vocatur supina, cum quis variis distentus negotiis omittit investigare quod scire tenetur. Denique alia est antecedens, quæ est causa actus. Alia concomitans, quæ non est causa actus, sed sine illa actus fieret, ut cum quis ita odio ardet contra hominem, ut occidens eum qui vere est clericus, sed ab ipso revera ignoratur, eumdem occideret, si agnosceret.

X. Ignorantia revera invincibilis sive juris, sive facti, sicut excusat a culpa, ita eximit a censura. Ignorantia venialiter vincibilis excusat a censura, ad quam incurrendam mortalis culpa requiritur. Ignorantia juris in foro exteriori non præsumitur, nisi probetur, ut cap. *Ignorantia* de reg. in 6. dicitur. *Ignorantia facti excusat, non autem juris*. Qui scit homicidium esse jure divino prohibitum, ignorat vero invincibiliter legem ecclesiasticam sub censura illud prohibentem, non incurrit juxta plurimos censuram, licet peccet contra jus naturale, & divinum: quia, inquiunt, ad censuram contrahendam necessaria est contumacia, quam præcedere admonitio debet. Pœna enim censuræ differt ab iis pœnis latis sive a foro civili, sive a foro ecclesiastico, quæ contrahuntur, etiamsi ignorentur, quando nota lex est. Quare homicida, quem non latet lex prohibens, obnoxius est capitali supplicio, etiamsi hanc pœnam ignoret. Similiter qui sciret legem ecclesiasticam prohibentem talem actum, incurreret irregularitatem ex delicto, quamvis talem pœnam ignoraret. Contra, si jus ecclesiasticum invincibiliter ignoraret, sicut esset immunis a culpa, ita liber esset ab irregularitate ex delicto.

XI. Plures, & graves Theologi docent, ignorantiam invincibilem solius censuræ latæ per legem universalem Ecclesiæ, aut canonem universalem non excusare ab ea incurrenda illum qui scit legem eamdem. P. *Antoine* fuse hanc quæstionem versat. Paucis rem absolvo. Admissa hypothesi, quod ignorantia censuræ esset prorsus invincibilis, licet latæ a lege, vel canone universali, non contraheretur. Verum quia non ita facile contingit ut ignorantia censuræ annexæ legi universali sit revera invincibilis, ideo facile exempti ab ea non sunt judicandi ejusdem legis transgressores. Quis a censura immunem judicaret illum qui committeret duellum, sciens ab Ecclesia prohibitum esse, quia ignorat huic prohibitioni annexam esse censuram?

XII. Quando in lege dicitur, *qui scienter hoc fecerit*, *qui facere præsumpserit*, *qui temerarie id fecerit*, tunc ratione ejusmodi clausularum ignorantiam vincibilem excusare a censura communiter auctores docent: quia per tales clausulas lex majorem requirit notitiam quam aliæ leges his clausulis destitutæ. Salmanticenses cum aliis contendunt, vel ipsam ignorantiam affectatam excusare hoc in casu a censura. Sed hæc opinio mihi falsa est, quia ignorantia affectata æquivalet scientiæ.

XIII. Metus gravis cadens in virum constantem excusat a censura, & etiam a peccato prohibito tantum jure ecclesiastico. Si res prohibita sit jure divino, & sub censura ecclesiastica, non excusat a peccato, sed a censura tantum. Qui metu gravi percussus occideret clericum, peccaret contra jus naturale, & divinum, at censuram non incurreret.

XIV. Qui dubitat, an judex protulerit necne sententiam censuræ, judicare debet non esse latam, quia in meris pœnalibus mitior pars est amplectenda. Qui certus est censuram esse latam sive a jure, sive ab homine, dubitat vero an illam contraxerit, se gerere debet ac si censura irretitus esset, donec aut dubium deponat, aut a censura absolutus fuerit.

XV. Innocens, qui in foro exteriori est excommunicatus secundum allegata, & probata, coram Deo excommunicatas non est. Verum coram illis qui conscii excommunicationis sunt, & incerti innocentiæ ejusdem, debet se ut censura irretitum gerere: quia sententiæ judicis validæ & legitimæ, tametsi reipsa injustæ parendum est, tum

ad

ad evitandum ſcandalum, tum in obſequium ſupremæ auctoritatis. Quare probabilius eſt hunc innocentem debere & a receptione, & ab adminiſtratione ſui ordinis abſtinere etiam privatim, & ab externa communicatione cum fidelibus: unde jure Clemens XI. improbavit theſes 90. 91. 92. Paſchalis Queſnelli.

CAPUT III.

De abſolutione a cenſuris.

I. QUÆST. I. *An irretitus cenſura teneatur ſub mortali quamprimum poteſt abſolutionem petere, & ſollicitare?* RESP. Sententia adfirmans communis eſt. Salmanticenſes *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 1. *num.* 1. ajunt: *Quælibet dilatio eſt mortalis ex genere ſuo, niſi ob parvitatem materiæ, vel ex aliis capitibus excuſetur.* Utroque pollice ſubſcribo huic doctrinæ; unde infertur quam falſa ſit ſententia de dilatione converſionis peccatoris in Deum. Quælibet dilatio procurandæ abſolutionis a cenſura eccleſiaſtica, quæ aliquorum bonorum ſpiritualium uſu privat, eſt ex genere ſuo peccatum mortale: & dilatio petendæ abſolutionis a peccato mortali, quod privat æterna vita, a culpa mortali immunis erit? Vereor ne reſpectu aliquorum verum ſit illud axioma: *Iſti amplificant jus eccleſiaſticum, & decurtant Decalogum.* Segregatio a Deo, a conſortio Angelorum, deſtinatio ad habitandum cum diabolis, quia remota a ſenſibus non urget, non pungit, ſicut ſegregatio a communicatione externa viſibili cum fidelibus.

II. QUÆST. II. *Quotuplex ſit abſolutio a cenſura?* RESP. Alia eſt abſoluta, qua abſolute reus a vinculo ſolvitur. Alia conditionata, quæ a conditione vel præterita, vel præſenti pendet, ut *ſi ſatisfeciſti parti, ſi ſatisfeceris.* Alia abſolutio vocatur ad *cautelam*; ut cum quis dubitat ſe eſſe cenſura affectum, quæ abſolutio impertiri a quocumque Confeſſario poteſt, facta promiſſione de præſtanda parti ſatisfactione, vel de adeundo ſuperiore, veritate comperta. Aliæ vocantur ad *reincidentiam*, ſeu cum pœna relabendi in eamdem cenſuram, niſi quod imponitur egerit ille qui abſolvitur. Alia eſt ab uno determinato effectu, relictis aliis; ut quando Pontifex abſolvit, habilemque reddit aliquem ad obtinendum beneficium, aliudve privilegium. Abſque harum abſolutionum aliqua, cenſura non aufertur neque per mortem Superioris illam ferentis, neque per mutationem territorii, neque per mortem excommunicati: & contraria opinio damnata eſt ab Alex. VII. n. 4. *Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſat cenſura.*

III. In abſolutione a cenſura ſervandæ ſunt formulæ præſcriptæ in Ritualibus. Solemnitas ſervanda in ejuſmodi abſolutionibus habetur in cap. *Per tuas* de ſent. excom. Conditiones tamen ibidem præſcriptæ hodie non ſervantur. Diſputant Theologi valida ne ſit abſolutio, parte læſa non ſatisfacta ſatisfactione reali, aut pignoratitia. Adfirmant multi; ſed peccare mortaliter abſolventem ajunt, & reſtitutioni obnoxium eſſe. Quando in bulla Jubilæi, vel in alio privilegio conceditur facultas abſolvendi a cenſuris hac clauſula, *ſatisfacta parte, aliter abſolutio non teneat;* non valet abſolutio, non impleta conditione, niſi abſolvendus impotens ſit ad ſatisfaciendum.

IV. Convenit penes omnes poſſe cenſuris irretitum valide abſolvi, etiam invitum, & repugnantem, nedum neſcientem, aut non petentem. Duplicem tamen repugnantiam auctores diſtinguunt: alteram non recedendi a peccato, & contumacia, ob quam lata cenſura eſt; alteram non petendi abſolutionem, licet a peccato emendato reus ſit. In priori caſu, ſi peccatum habeat tractum ſucceſſivum, ut hæreſis, furtum &c. non poſſe abſolvi invitum ajunt, niſi ab eo qui ſupra jus & præceptum poteſtatem habet. Si vero peccatum completum ſit, ut fornicatio, blaſphemia, & alia peccata præterita, tunc abſolvi poſſe etiam invitum docent. Similiter illum qui emendatus a peccato eſt, & non vult petere abſolutionem, abſolvi poſſe defendunt. Advertunt tamen, tunc abſolutionem impertiendam dumtaxat eſſe, cum prævidetur magis medicinalis quam cenſura.

V. Abſolvi quis poteſt ab una, ſecus ab altera cenſura. Qui vero facultatem habet abſolvendi ab omnibus cenſuris, unica abſolutione præſtare id valet. Si autem tali careat poteſtate, tunc abſolvi oportet ab altero qui hac poteſtate præditus ſit. Qui pluribus irretitus cenſuris, unam doloſe manifeſtat, occultatis aliis, non eſt exiſtimandum Confeſſarium velle abſolvere ab omnibus, niſi id exprimat. Si tamen reus ex oblivione aliquam omittat, & judex generaliter abſolvat, tunc, niſi aliud conſtet, eum abſolvere velle ab omnibus cenſendum eſt.

est. Heinc tempore Jubilæi aliquis generaliter ab omnibus censuris, licet oblitus alicujus fuerit, manet absolutus, & a peccato oblito cui annexa censura est, a quocumque Sacerdote absolvi potest; nisi tamen aliqua ex censuris habeat conjunctum opus satisfaciendi, & compensandi partem læsam. Si enim absolvendus celaret se non satisfecisse parti læsæ, se non recessisse ab hæresi, nulla foret absolutio.

VI. QUÆST. III. *Quis absolvere a censuris valet?* RESP. Omnes illi qui ferre censuras, ab eisdem absolvere valent subditos suos: & hoc Episcopus præstare valet etiam in alieno territorio. Qui habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, habet simul facultatem absolvendi a censuris, cum absolutio a censuris præcedere debeat absolutionem a casibus reservatis, quibus annexæ censuræ sunt. Facultas concessa in Jubilæo, vel in alio privilegio absolvendi a censuris reservatis summo Pontifici extenditur quoque ad absolvendum excommunicatum denuntiatum nominatim sive a jure, sive ab homine, si tamen prius satisfecerit.

VII. Parochi, & Confessarii ordinarii, qui valent absolvere a peccatis mortalibus, possunt absolvere a censuris a jure latis, & non reservatis, ut communiter auctores docent, & colligunt ex *cap. Nuper 29. de sent. excom.* & confirmat S. Thomas in *suppl. q. 24. a. 1.* Contra a censuris reservatis in jure ille tantum absolvere potest qui eas tulit, aut superior, aut successor, aut ab eodem delegatus. Quare a censuris reservatis Pontifici solus Pontifex, a reservatis Episcopo solus Episcopus absolvere valet. In articulo mortis, ut alias dictum est, quilibet Sacerdos potest absolvere ab omnibus censuris, ut Tridentinum declaravit *sess. 4. c. 7.* & cuilibet Confessario eadem facultas conceditur absolvendi, quando est impossibilis accessus, aut valde difficilis ad superiorem, cui reservatæ censuræ sunt, ut habetur *cap. Nuper a nobis 29. de sent. excom.* his verbis: *Verum si difficile sit ex aliqua justa causa quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo ut (præstita juxta formam Ecclesiæ cautione, quod excommunicationis mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.* In his tamen casibus, nempe in articulo mortis, aut ratione impedimenti, Confessarius debet ab eo quem absolvit, juramentum exigere, quod cum potuerit, se superiori præsentabit. Quod si omiserit, opportunitate data, exequi quod promisit, in eamdem censuram reincidet: & quamvis Confessarius vel ex ignorantia, vel ex oblivione omittat imponere hoc onus comparendi, cum pœnitens potuerit, coram superiore; nihilominus pœnitens tenetur comparere, quia hoc onus non a Confessario, sed a jure pender. Quando tamen absolvitur a reservatis, quibus annexæ censuræ non sunt, nullum est comparendi debitum.

VIII. QUÆST. IV. *Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine?* RESP. Ille absolvere potest qui censuram particulari sententia tulit contra determinatam personam, vel superior, vel delegatus. Idem sentiunt plures, si censura lata sit ab homine per modum sententiæ generalis, præcepti, vel statuti ad futura delicta evitanda. Sed probabilius alii docent ab his censuris non reservatis, licet latis ab homine, posse quemlibet Confessarium absolvere sicut a censuris latis a jure.

IX. QUÆST. V. *Quænam sunt censuræ, & casus reservati summo Pontifici, a quibus Episcopi jure ordinario absolvere possunt?* RESP. Episcopi absolvere jure ordinario valent a censuris reservatis summo Pontifici contractis ex delicto occulto, ut Tridentinum *sess. 24. c. 6. de ref.* statuit. Item a censuris contractis ob delicta publica, quando urget gravis necessitas, quæ difficilem reddit accessum ad Pontificem summum.

X. Disputant, num hæc facultas Episcopis a Tridentino concessa, fuerit revocata per bullam Cœnæ quantum ad casus in ea contentos. Negabant plures, affirmabant alii; sed Alexand. VII. litem sustulisse videtur sequentem damnando thesim n. 3. *Sententia asserens, bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. die 18. Julii in consistorio sacræ Congregationis Eminent. Cardinal. visa, & tolerata est.*

XI. Non desunt tamen qui negant per recensitam thesim sublatam esse facultatem Episcopis a Tridentino concessam, præsertim cum in thesi proscripta nulla fiat Episcoporum mentio, quibus a jure competit hæc facultas, & Tridentinum solum declaravit non esse illis ademptam. Verum decisio hæc non pendet a Theologorum ratiociniis. Quare controversiam hanc illis quorum interest, dirimendam relinquo.

XII. Nomine delicti occulti illud commu-

muniter intelligitur quod aut non est deductum ad forum contentiosum, aut notum non est majori parti parochiæ, provinciæ, monasterii &c. Quare licet per testes probari possit, si non est modo dicto publicum, occultum dicitur communiter. Tunc vero deductum ad forum contentiosum asserunt, quando delatum fuerit, & per unum testem probatum. Si vero accusatus se purgaverit in foro etiam per falsos testes, & absolutus sit, contendunt hunc reum ab Episcopo habente facultatem super delictis occultis absolvi posse. Ita docent Salmanticenses *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 6. *n.* 59. & 60. ubi plures citant auctores. Addunt ibidem Salmanticenses, reum punitum in foro contentioso posse ab Episcopo absolvi, quia judicium finitum est: quæ opinio mihi falsa est, cum delictum tunc notum sit notorietate juris, & facti.

XIII. QUÆST. VI. *Quam facultatem habent Regulares absolvendi a casibus, & censuris reservatis summo Pontifici?* RESP. P. Viva docet auctores defendere, Regulares posse absolvere ab omnibus casibus Sedi apostolicæ reservatis, exceptis casibus bullæ Cœnæ, & sex Clementis VIII. in Italia extra Urbem. Illud est certum, quod potestas absolvendi a casibus pontificiis non infert potestatem absolvendi a casibus Episcopo reservatis, cum Alexander VII. damnaverit hanc thesim n. 12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopo reservatis non obtenta ad id Episcoporum facultate*. Distinguit tamen in hanc propositionem *n.* 7. triplex genus casuum Episcopo reservatorum. Nam alii reservantur Episcopo a jure, vel a consuetudine, ut levis percussio clerici &c. & ab his mendicantes absolvere posse ait. Alii casus reservantur Episcopo in Synodo: & ab his quoque absolvere posse Regulares, dum non notantur in tabella, docent auctores, subdit idem P. Viva. Tandem sunt casus reservati, & expositi in tabella, & de his loquitur thesis damnata. Quando conceditur facultas absolvendi ab omnibus censuris, intelligitur, inquit P. Viva, etiam a reservatis, quia quilibet Sacerdos facultatem habet absolvendi a non reservatis.

XIV. Denique per concessionem absolvendi ab omnibus reservatis Sedi apostolicæ non intelliguntur casus comprehensi in bulla Cœnæ. Neque per concessionem absolvendi a casibus bullæ Cœnæ intelligitur facultas concessa absolvendi ab hæresi. Oppositum tamen probabile esse concludit P. Viva.

XV. Quæ hactenus recensui ex P. Viva, reipsa inveniuntur apud auctores. Salmanticenses *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 6. *n.* 70. docent, Prælatos regulares absolvere suos subditos posse ab omnibus censuris Sedi apostolicæ reservatis, exceptis iis quæ in bulla Cœnæ continentur. Addunt, Prælatos regulares eamdem jure communi potestatem habere in suos subditos, quam Episcopi in suos diœcesanos. Plura afferunt privilegia concessa Mendicantibus, & præsertim constitutionem S. Pii V.

XVI. Nullum ego super facultate Regularium absolvendi tum subditos, tum alienos profero judicium. Omnes percupiunt distinctam & perspicuam decisionem casuum, & censurarum reservatarum, a quibus absolvere Regulares valent. Sed frustra a Theologis hoc expectant. Quid enim decidere Theologi valent super privilegiis quæ citantur, & non inveniuntur; vel si inveniuntur, aut fuerunt revocata, aut disputatur num fuerint revocata. Decisio eorum quæ absolvendi jurisdictionem spectant, non a Theologorum ratiociniis, sed a voluntate summi Pontificis pendet. Moderatores sacrorum Ordinum regularium sollicitare, & urgere deberent ut ipsi a S. Sede apostolica impetrarent perspicuam declarationem facultatis Regularibus concessæ. Istorum Moderatorum est controversiam hanc gravissimam dirimere modo dicto, ut sciant subditi quid jurisdictionis habeant in recensita materia.

CAPUT IV.

De censuris sigillatim, nempe de excommunicatione majori, & minori.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit excommunicatio?* RESP. Est *censura qua quis ab ecclesiastica fidelium communione separatur*. Tribuitur in majorem, & minorem. Major est *censura qua quis non modo a participatione sacramentorum, sed etiam a communione fidelium segregatur*. Minor vero dicitur *censura qua quis privatur participatione sacramentorum, eorumdem administratione, & passiva electione ad dignitates, & beneficia Ecclesiæ*. Major privat hominem omnibus quæ subjacent Ecclesiæ jurisdictioni, minime vero bonis omnibus spiritualibus, quæ supra jurisdictionem Ecclesiæ sunt. Quare si excommunicatus gratiæ statum recuperet, cum aliis membris ejusdem corpo-

ris

ris mystici communicat. Bona ecclesiastica quibus excommunicatus privatur, duplicis sunt generis. Alia sunt civilia quæ humanam spectant societatem, ut cohabitatio, salutatio, colloquia &c. Alia sunt spiritualia, & sacra, quæ similiter in duo genera tribuuntur. Alia sunt exteriora, ut ecclesiastica sepultura, interventus ad divina officia celebranda. Alia vocantur mixta, ut participatio sacramentorum, usus sacrificii, communicatio in precibus &c.

II. Decem recenseri solent effectus excommunicationis majoris. 1. Privatio suffragiorum Ecclesiæ: 2. privatio & activa, & passiva sacramentorum. 3. privatio rerum sacrarum: 4. inhabilitas ad ordines suscipiendos, & ad eorumdem usum: 5. privatio jurisdictionis ecclesiasticæ: 6. inhabilitas ad exercendos actus legitimos in judicio: 7. inhabilitas ad conferenda beneficia ecclesiastica: 8. incapacitas ad eadem obtinenda, eorumque fructus: 9. inhabilitas ad privilegium obtinendum: 10. privatio communionis civilis, & forensis cum ceteris fidelibus.

III. Hos effectus omnes non parit excommunicatio, si sit injusta, & invalida. Et si constaret publice esse nullam, tunc excommunicatus se gerere posset ac si talis non esset tam in externo, quam in interno foro. Si dubium sit an valida nec ne sit, parendum est excommunicationi.

IV. QUÆST. II. *Quinam dicantur excommunicati tolerati, quinam vitandi?* RESP. Illi dumtaxat dicuntur vitandi ex constitutione Constantiensis qui nominatim excommunicati, & denuntiati, vel notorii clerici percussores sunt. Ceteri omnes sunt tolerati. Ut vero quis dicatur nominatim excommunicatus ut vitari debeat, duo requiruntur. 1. quod in excommunicatione nomen excommunicatæ personæ exprimatur: 2. quod publice declaretur talem esse excommunicatum; quæ declaratio in loco publico fieri debet, aut inter Missarum solemnia, aut affigendo chartam loco publico. Antequam excommunicatus denuntietur talis, citandus est ut se defendat, nisi sit publicum, & notorium delictum. Qui declaratus est incurrisse excommunicationem, si intra congruum terminum legitime appellet, potest se gerere ut toleratus.

V. Publici, & notorii percussores Clerici illi dicuntur qui noti sunt notorietate juris, & facti. Isti excommunicati in uno loco vitandi quoque in alio loco sunt, ubi secreta est excommunicatio, ut probabilior opinio tenet. Ipsi excommunicati tolerati nequeunt communicare in divinis, vel humanis cum aliis; sed ceteri fideles cum iis communicare in humanis valent. Quare constitutio Constantiensis est in beneficium fidelium, non excommunicatorum. Peccat mortaliter excommunicatus, si administret, si celebret &c. Sacramenta tamen valida sunt, excepto sacramento Pœnitentiæ, quod nullum est ab excommunicato vitando administratum. Quare fideles, qui confiterentur excommunicato vitando, repetere confessiones deberent. An in articulo mortis petenda ab eodem sit absolutio, dictum est supra.

VI. Docent plures, in periculo mortis assistere Matrimonio posse Sacerdotem excommunicatum vitandum ad consulendum honori feminæ a viro cognitæ, & ad filios legitimos constituendos, si nullus alius Sacerdos esset. Salmanticenses *n.* 37. cum aliis docent, excommunicatum toleratum posse valide & licite administrare sacramenta præter Pœnitentiam. Immo addunt, posse valide administrare ipsum sacramentum Pœnitentiæ; & si sit rogatus, etiam licite: quia quando est toleratus, non amittit potestatem administrandi sacramenta in utilitatem fidelium, ut eruitur ex Concilio Constantiensi. Quæ opinio mihi non probatur, nec judicarem bene dispositum fidelem qui habens copiam Confessarii vellet excommunicato tolerato confiteri.

VII. QUÆST. III. *Quam pœnam incurrit excommunicatus qui illicite sacramenta administrat?* RESP. Excommunicatus sive vitandus, sive toleratus incurrit irregularitatem, quando illicite sacramenta administrat, ut communis sententia docet. Peccat quoque mortaliter excommunicatus sive vitandus, sive toleratus, si sacramenta suscipiat. Excusare tamen potest ignorantia, inadvertentia invincibilis excommunicationis, necessitas, scandalum, infamia. In his casibus suscipere sacramenta posse sive vitandum, sive toleratum communis opinio docet. Disputant dumtaxat de sacramento Pœnitentiæ num valide suscipiatur ab excommunicato ignorante suam excommunicationem, aut ut evitet grave incommodum. Communior sententia adfirmat, sive vitandus, sive toleratus sit, dummodo ignorantia sit invincibilis juris, & facti, & debitis dispositionibus accedat.

VIII. QUÆST. IV. *Quæ damna infert tertius excommunicationis effectus?* RESP. Privat mu-

munere celebrandi divina officia, & eisdem assistendi, sive vitandum, sive toleratum. Nomine autem officiorum intelliguntur omnes sacræ functiones quæ ab Ecclesia publice fiunt, ut Missarum celebratio, horæ canonicæ, publicæ preces, processiones, benedictiones, chrismatis consecrationes, comitari Eucharistiam dum ad infirmos defertur. Concionem tamen audire excommunicati possunt, privatim Ecclesiam ingredi, & ibi orare; immo tenentur preces fundere, horas canonicas, si clerici sint, recitare, alioquin commodum ex iniquitate reportarent. Nequeunt tamen in horis recitandis socium adhibere absque veniali culpa, justa causa sublata. Nequeunt sive vitandi, sive tolerati Missam audire; immo vitandus si interesset, monendus esset ut recederet; & si jussus non recederet, novam incurreret excommunicationem. Et quando expelli non posset, recedere fideles deberent, ne cum illo communicarent. Si Sacerdos canonem non inceperit, interrumpere Missam debet, & abire. Si canonem inceperit, debet Missam persequi cum uno ministro usque ad calicis sumptionem, & cetera omittere, aut in Sacristia, si aptus locus sit, eadem perficere.

IX. Peccant mortaliter excommunicati, si differunt obtinere absolutionem, sicuti dixi supra, ut possint audire Missam die festo: quia eodem præcepto quo obstringuntur audire Missam, obligantur removere impedimenta.

X. Privantur excommunicati sepultura ecclesiastica, seu in loco sacro. Nomine loci sacri intelliguntur templa, cœmeteria, claustra, & alia loca deputata ad divina officia celebranda, & ad cultum divinum. Hoc tamen intelligitur de excommunicatis vitandis, qui si sepulti fuerint in loco sacro, extumulandi sunt, & foras projiciendi; locus vero sacer aspersione purgandus. Qui istos in loco sacro sepeliunt, incurrunt excommunicationem majorem. Mandantes autem, & procurantes minorem contrahunt excommunicationem. Qui vero sepeliunt excommunicatos toleratos etiam hæreticos, qui non sint specialiter denuntiati, non incurrunt excommunicationem, ut communiter auctores docent. Qui vero sepeliret hæreticum per judicis sententiam damnatum, incurreret majorem excommunicationem.

XI. Quintus effectus privat omni usu ecclesiasticæ jurisdictionis excommunicatum sive vitandum, sive toleratum. Excommunicatus tamen toleratus, si a partibus exquiratur, & licite, & valide potest exercere actus jurisdictionis, ut eligere, præsentare, conferre beneficia, ob facultatem quam constitutio Martini V. præbet fidelibus communicandi cum excommunicato tolerato. Si vero fideles litigantes rejicerent excommunicatum toleratum, tunc nullius valoris essent istius acta. Dantes vero exceptionem intra octo dies manifestare excommunicationis speciem deberent. Gesta per jurisdictionem ecclesiasticam ab excommunicato vitando illicita, & invalida sunt, nec obedire illi subditi astringuntur.

XII. QUÆST. V. *An electio sit nulla, ad quam excommunicatus vitandus concurrit?* RESP. Nulla est, si absque suffragio excommunicati vitandi concludi non posset. Si vero istius suffragium non sit necessarium, & electores aut ignorent excommunicationem, aut nequeant excommunicatum repellere, electio abroganda non est.

XIII. Resignatio beneficii ab excommunicato tolerato facta valida est, immo etiam facta a vitando, si sit simplex, & non in favorem alterius: quia talis resignatio non est actus jurisdictionis ecclesiasticæ, sed simplex beneficii cessio. Quæ fiunt ab excommunicato vitando ut persona privata, valida sunt, tametsi illicita, si communicet cum aliis. Testamentum tamen factum ab excommunicato propter hæresim, vel percussionem Cardinalis nullum esset ex cap. *Felicis* de pœn. in 6. Invalida quoque asserunt instrumenta facta a tabellione excommunicato vitando.

XIV. QUÆST. VI. *Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus?* RESP. Ligati excommunicatione majori inhabiles sunt ad beneficia ecclesiastica. Quare electio, præsentatio, postulatio, nominatio, collatio, impetratio litterarum in favorem excommunicati nullæ sunt: atque tam eligentes, & præsentantes, quam recipientes beneficium sive causa commutationis, sive resignationis &c. peccant mortaliter, & præter excommunicationem minorem, quam conferentes beneficium excommunicato vitando incurrunt, suspensionem quoque contrahunt a collatione talis beneficii. Et hæc extenduntur quoque ad suspensum, interdictum, & irregularem. Excipitur collatio facta a Pontifice, quia conferendo dispensare præsumitur, nisi quis esset excommunicatus ob hæresim, quæ non aufertur per clausulam generalem. Si quis ignoraret vin-

vincibiliter suam excommunicationem, vel ab excommunicatione absolutionem, nulla esset beneficii collatio, ut communis sententia docet. Excommunicatus recipiens beneficium non facit fructus suos, sed eos restituere astringitur. Quando vero bona fide illud suscipit, ignorans suam excommunicationem, dum recordatur, debet beneficium dimittere, & restituere id in quo factus est ditior.

XV. QUÆST. VII. *Utrum excommunicatus amittat & fructus, & beneficium?* RESP. Octavus effectus privat excommunicatum non beneficio, sed fructibus beneficii tantum a tempore quo fuit excommunicatus sive vitandus, sive toleratus. Et nomine fructuum intelliguntur omnes reditus, pensiones, & distributiones; minime vero patrimonium. Disputant acriter Theologi num ante, vel post judicis sententiam restituere excommunicatus fructus debeat. Mihi probabilius videtur excommunicatum ante judicis sententiam debere restituere fructus. Quoniam causa restitutionis est excommunicatio. Ergo posita excommunicatione necessario restitutio consequitur.

XVI. QUÆST. VIII. *Quid sit excommunicatio forensis, & civilis?* RESP. Nonus effectus excommunicationis est quod excommunicatus nequit esse judex, actor, advocatus, testis, tabellio, procurator in foro. Si tamen toleratus sit, potest clientem defendere, dummodo non repellatur, sicuti repelli potest, si ejus excommunicatio nota sit. Quamobrem valida sunt judicia fori, in quo actor, testis, vel tabellio est excommunicatus toleratus; contra si vitandus sit, etiamsi judex laicus fuerit, irrita sunt omnia acta talis fori, ut communior sententia docet. Testimonium excommunicati si admittatur a judice, validum est. Citari tamen, & reum agere in judicio excommunicatus potest. Debet tamen per procuratorem hoc agere, nisi pauper sit.

XVII. Decimus effectus excommunicationis est privatio communicationis politicæ per modum commercii, vel societatis, nisi necessitas excuset, aut nisi excommunicatus sit requisitus. Qui communicat in civilibus cum excommunicato vitando venialiter, in sacris mortaliter peccat. Communicatio cum tolerato nullam includit culpam. Continuata tamen communicatio civilis cum vitando, juxta probabiliorem opinionem, non vacat a gravi culpa, & secum affert excommunicationem minorem. Si tamen excommunicatio lata a Papa est per sententiam singularem, & nominatim, is qui sciens communicat cum tali excommunicato, incurrit excommunicationem majorem ipsi Papæ reservatam; si tamen sit Clericus, & communicet in divinis. 2. Quando excommunicatio lata est contra participantes: tunc enim qui communicat, eadem qua irretitus est excommunicatus, ligatur excommunicatione, a qua absolvi solum potest ab illo a quo excommunicatus absolvi valet. Non incurrit tamen hanc excommunicationem communicans, nisi monitio trina aut æquivalens tribus præcedat. 3. Quando quis communicat in *crimine criminoso*, idest in eo crimine ob quod quis excommunicatus est, præbens ei auxilium, consilium, favorem. Ut paucis omnia complectar, quinque sunt casus in quibus non licet cum excommunicato communicare, his versibus contenti:

Si pro delictis anathemate quis feriatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per *os* prohibentur verba, signa, amplexus, nutus, epistolæ, nuntii &c. *Orare* vetat communicatio in sacris. *Vale* vetat salutationem honorandi causa. *Communio* prohibet cohabitationem, cooperationem, consilium in quocumque negotio. *Mensa* prohibet communicationem in cibo, potu, conviviis, una assistere, sedere &c.

XVIII. QUÆST. IX. *In quibus casibus licitum est communicare cum excommunicato?* RESP. Hoc unico versu continentur:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile significat omnem veram, & non fictam utilitatem spiritualem, & temporalem sive excommunicati, sive excommunicantis. *Lex* significat matrimonium, vi cujus uxor petere a marito excommunicato debitum potest, & in ceteris etiam communicare, ut in domus regimine, & in aliis negotiis, exceptis rebus sacris. Et hoc intelligitur, etiamsi ambo essent excommunicati, nisi excommunicati matrimonium contraxissent, vel excommunicatio lata esset matrimonii causa, vel denique nisi essent divortio separati. His in casibus non fruerentur privilegio communicationis. *Humile* significat communicationem quam habere possunt filii legitimi, adoptivi, illegitimi, nepotes, pronepotes, & ceteri in gradu lineæ rectæ: affines, ut gener, nurus privignus, & privigna mutuo communicare, & pupilli cum tutoribus possunt. *Res ignorata* significat ignorantiam, vel inadvertentiam invincibilem juris & facti.

Ne-

Necesse indicat gravem aliquam necessitatem sive temporalem, sive spiritualem sive excommunicati, sive excommunicantis, aut alterius tertiæ personæ.

XIX. QUÆST. X. *Quid sit excommunicatio minor, & quinam illius effectus?* RESP. Est *censura ecclesiastica privans passiva sacramentorum receptione:* & hæc privatio est præcipuus excommunicationis minoris effectus. Quare mortaliter peccat qui hac excommunicatione irretitus aliquod sacramentum suscipit. Circa administrationem sacramentorum diffident, num mortaliter, an venialiter peccet talis excommunicatus. Immo plures defendunt nec venialiter hunc peccare. Sed difficile est hunc a culpa veniali eximere. Omnes tamen adfirmant, peccare mortaliter, si celebret, quia tunc suscipit sacramentum. Alter effectus hujus excommunicationis est privatio passivæ electionis ad beneficia ecclesiastica. Quilibet Confessarius approbatus ab ea absolvere potest.

XX. QUÆST. XI. *Quando incurritur excommunicatio canonis ob clerici percussionem?* RESP. „ Si quis suadente diabolo manus violentas „ in Clericum, vel Monachum injecerit, „ anathematis vinculo subjaceat, & nullus „ Episcoporum illum præsumat absolvere, „ nisi mortis urgente periculo, donec apo- „ stolico conspectui præsentetur, & ejus „ mandata recipiat. " Hic est canon, qui habetur *caus.* 17. *q.* 4. Illud *suadente diabolo* significat percussionem quæ sit peccatum mortale ratione injuriæ irrogatæ personæ clericali. Quæ injuriæ gravitas accipienda est, spectata dignitate & statu religioso. Licet reservata sit apostolicæ Sedi, Prælati regulares suos subditos percussores Religiosorum absolvere valent.

XXI. Nomine *Clerici*, vel *Monachi* veniunt vel ipsa prima tonsura insigniti, dummodo habitum clericalem deferant: omnes Regulares utriusque sexus, Clerici, Novitii, conversi hoc canonis privilegio fruuntur. Item Equites S. Jacobi, S. Joannis, Calatravæ, Alcantaræ, S. Lazari in Sabaudia, S. Stephani Florentiæ, Ordinis Christi in Lusitania, ut plures auctores docent. Hoc privilegio non gaudent clerici conjugati, nisi deferant tonsuram, neque Tertiarii S. Dominici, & S. Francisci: excluduntur quoque ab hoc privilegio Clerici qui abjectis vestibus ecclesiasticis, negotiis sæcularibus sese immiscent, & tertio a Superiore moniti non corriguntur.

XXII. Omnes rationis compotes utriusque sexus, qui violentas manus injiciunt in Clericum, hanc canonis excommunicationem incurrunt. Juvenes rei hujus percussionis ante pubertatem ab Episcopo absolvi valent. Mandantes quoque, inducentes, consulentes, consentientes, auxilium præbentes, immo qui dolo, fraude, malitia non impediunt, hanc excommunicationem incurrunt. Item qui ratam habet percussionem nomine suo factam, quamvis nec mandatum, nec auxilium præbuerit. Requiritur tamen 1. quod ejus nomine facta percussio sit, judicante percussore illi gratam futuram: 2. quod exteriori signo sensibili prodat suam approbationem: 3. quod quando percussio executioni demandata est, fuerit ipse habitualiter aptus ad mandatum, vel consilium præbendum: quia si tunc fuisset amens, eam non incurreret. Somnus tamen, & ebrietas non impediunt quominus illam contrahat.

XXIII. QUÆST. XII. *Quænam actio violenta in Clericum dicatur, vi cujus percussor excommunicationem incurrat?* RESP. Manum violentam injiciunt omnes qui aliqua corporis parte, ut ore, pede, brachio, manu Clericum, aut rem ei adhærentem percutiunt, sive immediate, sive medio fuste, gladio, veneno; si Clericum violenter detineant; si in carcerem detrudant; si illum insequantur, urgeant ad læsionem, aut præcipitium; si sputum, si pulverem in illum conjiciant; si ejus vestimenta lacerent; si arundine verberent; si equum ipsum, cui insidet, lædant, si frenum infringant, vique sistant: quæ actiones omnes aut personam, aut ejusdem honorem lædunt, & dedecorant, ut ex cap. *Nuper* de sent. excom. clare colligitur: atque adeo sufficiunt ad excommunicationem contrahendam. Minime vero illam contrahunt, qui verbis tantum Clericum offendunt, qui ictum vibrant, ut illum lædant, reipsa tamen nec illum, nec rem ei adhærentem tangunt: neque illi qui absque vi vestes Clerici surripiunt, aut furantur in itinere equum, vel pecunias, licet heinc sequeretur ne persequi iter posset. Qui venenum Clerico propinant, excommunicantur. Si Monialis potaret venenum ad fetum necandum, non esset obnoxia censuræ huic, quia fetui, non sibi injuriam irrogaret: qui vero Moniali gravidæ venenum vi propinaret, excommunicationem contraheret, quia & Moniali, & fetui necando vim inferret.

XXIV. QUÆST. XIII. *Quænam causæ excusant*

sant injicientes manus violentas in Clericum ab excommunicatione contrahenda? RESP. Ignorantia juris & facti, timor gravis, justa defensio, & cetera omnia quæ a gravi culpa eximunt: correctionis titulus, vi cujus magistri, prælati, parentes percutere discipulos, filios valent, & ea omnia exercere quæ opportuna prudenter judicantur ad eorum emendationem. Similiter immunes ab hac censura sunt qui Clericum turpiter tractantem proprias uxores, matres, sorores, filias, percuterent, sive ut vindicarent injuriam, sive ut a crimine averterent, dummodo percutiant ipsum in ipso crimine, vel immediate post, etiamsi cum eisdem non fornicetur, sed tantum illas osculis, tactibus, amplexibus turpibus dedecoraret. Femina quoque sollicitata, & provocata facto a Clerico, si illum violenta percussione rejiceret, quando solis verbis non posset, libera a censura esset. Clerici qui ter admoniti non deferunt tonsuram, & habitum clericalem, si milites, aut grassatores agant, canonis privilegium amittunt.

XXV. De excommunicatione ob duellum contracta dictum supra est in 5. *Decal. præcept.* Dicendum quoque esset de censuris contentis in Bulla Cœnæ. Verum integram illam dedi *Tom.* 1. *App.* & synopsim ejusdem perstrinxi *Tom.* 10. *lib.* 3. *diss.* 2. *c.* 2. §. 3. Quare si plura cupis, vide ibi.

CAPUT V.

De suspensione, ejusque effectibus, atque de depositione, & degradatione.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit suspensio?* RESP. Est *cujusvis officii & dignitatis usus, & exercitii privatio*, si absolute spectetur. Sed in præsens est *censura ecclesiastica, per quam Clericus privatur usu officii, aut beneficii*. Dividitur in eam quæ est ab officio solum, & in aliam quæ est solum a beneficio, & in eam quæ est ab utroque. Insuper alia a jure, alia ab homine est. Nomine *officii* intelligitur omnis potestas spiritualis sive ordinis, sive jurisdictionis, sive administrationis ecclesiasticæ. *Beneficii* vero nomine venit jus ad ecclesiasticos proventus, vi spiritualis tituli percipiendos. Dividitur quoque suspensio in temporalem, & perpetuam. Illa est ad mensem, ad annum, ad biennium &c. ista nulla duratione limitatur. Suspensio partialis subdividitur in alias partiales plures. Nam Sacerdos interdum suspenditur a sola Missæ celebratione, aliquando ab audiendis confessionibus, aliquando simpliciter ab ordine. Episcopus suspendi potest a collatione aut solius tonsuræ, aut Presbyteratus, aut ordinis absolute. Similiter in beneficio aliquando quis suspenditur a quotidianis distributionibus, aut a dimidia fructuum parte: & idem fieri in jurisdictione potest. Ad formam suspensionis nulla in jure designata verba sunt, sed illa usurpantur quæ superioris voluntatem manifestant.

II. Qui suspensionem violant absolute peccant mortaliter. Suspensus ab ordine, si ipsum exerceat, præter peccatum mortale contrahit irregularitatem. Actus tamen exerciti a suspenso validi sunt, quamquam illiciti, si sint actus ordinis, & non jurisdictionis. Qui vero suspensus a jurisdictione est, & sit vitandus, tum irrite actus jurisdictionis exercet, quia suspensio jurisdictionis est illius actualis privatio. Suspensus ab ordine eo ipso non est suspensus a jurisdictione.

III. QUÆST. II. *An suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, aut contra?* RESP. Suspensus a beneficio eo ipso non est suspensus ab officio. Quare is celebrare, & alia divina officia recitare potest, & tenetur, quia pœna non eximit ab onere. Et quamquam officium sit propter beneficium, in supplicium tamen delicti potest reus privari fructibus beneficii, manente onere inserviendi Ecclesiæ. Suspensus ab officio etiam ob crimen gravissimum, non est eo ipso suspensus a beneficio, ut probabilior sententia docet.

IV. QUÆST. III. *Quinam sunt effectus suspensionis ab officio, a jurisdictione, a beneficio?* RESP. Suspensus absolute ab officio manet privatus omni ordinis usu, & jurisdictionis, & cujuscumque ministerii, quod a solo Clerico exerceri potest. Quare nequit sacramenta administrare, celebrare, excommunicare, absolvere, indulgentias impertiri, approbare ad confessiones, pontificalia exercere, nec alia peragere ministeria quæ ab ordine pendent. Certum tamen est quod si suspensus sit ab ordine tantum, non sit suspensus a jurisdictione.

V. Suspensio a jurisdictione absolute lata privat omni usu spiritualis jurisdictionis, & actu ordinis qui exerceri absque jurisdictione nequit, ut collatio ordinis, & absolutio sacramentalis. Potest vero sic suspensus celebrare, ministrare alia sacramenta; nisi tamen

men ea ex officio administraret ut Parochus, quia tum actus jurisdictionis, qua privatus est, exerceret. Si quis suspendatur a determinata parte jurisdictionis, non est suspensus ab altera; ut si Parochus sit suspensus ab audiendis confessionibus, potest celebrare, & alia sacramenta administrare.

VI. Suspensio ordinis absolute & simpliciter lata privat omni actu cujuscumque ordinis tam majoris, quam minoris, quia propositio indefinita in materia morali æquivalet universali. Similiter qui suspensus est a collatione ordinum, nullum conferre ordinem potest. Mitto alias quæstiunculas, quarum decisio pendet a formula qua præscribitur suspensio.

VII. QUÆST. IV. *Quam ob causam ferri suspensio potest?* RESP. Ferri nequit ob peccatum veniale, ut supra dictum est. Suspensio enim sua natura pœna gravis est, quæ infligi jure nequit nisi ob culpam gravem. Obnoxii suspensioni sunt Clerici etiam prima tonsura insigniti. Censuræ latæ in jure absolute contra Clericos non comprehendunt Cardinales, & Episcopos. Ferri suspensio potest directe in ipsam communitatem, & indirecte in membra. Non afficit tamen distributive singulas personas quantum ad eorum particularia ministeria, sed secundum quod unum corpus constituunt, & secundum officia, & ministeria illis communia.

VIII. Impediri suspensio potest per legitimam appellationem congruo tempore interpositam, ut supra de appellatione a censuris dictum est. Debet tamen appellatio ipsam suspensionem præcedere, ut eam impediat, si sit suspensio ab officio, & ingressu Ecclesiæ, ut habetur *cap. Is qui* XX. *de sent. excomm. in 6.* Quæcumque alia suspensio per subsequentem appellationem impeditur.

IX. Suspensio lata ad tempus, elapso tempore cessat seipsa sine absolutione. A suspensione lata ab homine absolvere ille potest qui eam tulit. A suspensione lata a jure absolvere Ordinarius suspensi valet, aut ejus Vicarius. A suspensione reservata Papæ, si proveniat ex delicto occulto, Episcopus absolvere subditos suos valet, si non sit ad forum contentiosum deducta.

X. QUÆST. V. *Quid significat depositio, & degradatio?* RESP. Sæpe pro eadem accipiuntur depositio, & degradatio; unam tamen ab altera auctores distinguunt. Depositionem simplicem describunt his verbis: *Est pœna privans Clericum officio, & beneficio in perpetuum jure ordinario irremissibiliter.* Degradatio dividitur in verbalem, & realem. Utraque privat Clericum in perpetuum officio, & beneficio; sed illa retinet privilegium canonis, & fori; hæc penitus illud amittit. Obstringitur tamen Clericus sive verbali, sive reali degradatione confixus recitare horas canonicas, si sit in sacris constitutus, nec valide contrahere matrimonium potest.

XI. Degradatio verbalis olim fiebat ob adulterium, furtum, homicidium, & alia graviora crimina. Juxta hodiernam Ecclesiæ disciplinam atrociora dumtaxat scelera degradatione plectuntur. Crimina in jure canonico expressa ob quæ degradatione reali plecti Clericus debeat, sunt hæresis, falsificatio litterarum apostolicarum, sodomia, conspiratio in proprium Episcopum accedente incorrigibilitate. Plura dici solent de solemnitate in degradatione reali servanda, quæ ad nostrum institutum non attinent.

CAPUT VI.

De interdicto, & cessatione a divinis.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit interdictum?* RESP. Est *censura ecclesiastica qua prohibentur omnia divina officia, & aliquorum sacramentorum administratio, & ecclesiastica sepultura.* Dividitur in locale, & personale. Illud locum, istud personas afficit. Mixtus dicitur, quando locus simul, & personæ interdicuntur. Rursus utrumque interdictum dividitur in generale, & speciale. Illud est quando interdicitur regnum, aut provincia, aut diœcesis, aut civitas, aut oppidum, aut villa. Interdictum generale personale est, quando fertur in corpus politicum propriis legibus moderatum, & simul indirecte in omnes personas conflantes talem communitatem. Interdictum personale speciale est quando in personas determinatas, ut in Petrum, Franciscum &c. fertur. Quando tamen fertur a jure, non requiritur ut personæ nominentur. Hoc interdictum personale speciale dividitur in *totale*, quod omnes interdicti effectus continet; & in *partiale*, quod aliquos dumtaxat comprehendit. Interdictum locale non semper includit personale, nec contra. Quare interdicto populo non sunt interdictæ Ecclesiæ, aut parochiæ illius: quia in jure hæc interdicta sunt diversæ speciei.

II. QUÆST. II. *Quinam tenentur observare inter-*

interdictum locale? RESP. Omnes incolæ tam laici, quam ecclesiastici, etiam Regulares, quia interdictum est in tali loco divina officia celebrare. Quare Prælatus ipse (excepto Papa) qui interdictum locale fert, ejusdem observationi obnoxius est. Quando interdicta civitas est per interdictum generale locale, omnes Ecclesiæ ejusdem civitatis etiam Regularium subjectæ interdicto sunt, & omnes personæ quæ sunt ejusdem civitatis membra: & licet plures sint innocentes, tamen non ut innocentes, sed ut civitatis partes subjacent interdicto. Excipiuntur Episcopi, qui sub generali interdicto non comprehenduntur, nisi expressa illorum mentio fiat. Infantes quoque, & amentes exempti judicantur; illorum tamen cadavera sepulturæ ecclesiasticæ tradi nequeunt, quia interdicti Clerici sunt. Similiter peregrinos & exteros ab interdicto liberant auctores plures, quia non sunt populi partes. Interdicto populo non est interdictus Clerus, nec interdicto Clero est interdictus populus.

III. QUÆST. III. *Quis, & quam ob causam ferre interdictum valet?* RESP. Qui habent facultatem ferendi censuras, ferre interdictum valent. Prælati tamen Religionum ferre interdictum personale possunt, non autem locale, quo suas Ecclesias a sacris suspendant, nisi haberent in plebem jurisdictionem. Causa ferendi interdictum est gravis culpa, ut dictum est supra. Interdictum generale locale, & personale potest ferri ob culpam etiam alienam communitatis, vel rectorum ejusdem, sub quo comprehenduntur etiam innocentes, ut alias dictum est. Interdictum generale personale, vel locale, sive generale, sive speciale sit, nequit ferri ob culpam alicujus particularis, sed imponi solum potest ob culpam vel communitatis, vel rectoris, vel Principis, vel Prælati. Interdictum vero personale speciale infligi ob culpam alienam etiam capitis nequit; sed solum ob delictum illius personæ quæ interdicto plectitur. Disputant auctores, num infligi interdictum personale speciale queat ob culpam venialem. De interdicto lato a jure alii adfirmant, alii probabilius negant. Omnes tamen adfirmant, interdictum latum ab homine requirere culpam mortalem. Interdictum sive generale locale, sive generale personale imponi non potest ob debitum pecuniarum, immo neque interdictum locale speciale; bene vero interdictum speciale personale, ut plures ajunt: at vix hoc fieri consuevit.

IV. QUÆST. IV. *Quinam sunt interdicti effectus?* RESP. Tres. 1. prohibitio celebrationis, & auditionis divinorum officiorum: 2. privatio aliquorum sacramentorum: 3. privatio sepulturæ ecclesiasticæ. Nomine divinorum officiorum intelliguntur Missæ, horæ canonicæ, & aliæ preces solemniter celebratæ, benedictiones nuptiarum, aquæ, olei, chrismatis, & omnis functio ab Ecclesia in cultum Dei ordinata. Hæc omnia prohibentur in communi loco ad id deputato; secus privatim, & in loco non deputato ad divina officia celebranda. Similiter conciones habere licitum est. Immo ex jure novo Bonifacii VIII. in *cap. Alma Mater de sent. excom. in 6.* omnes Clerici, & Regulares tempore interdicti generalis localis possunt quotidie Missas celebrare, divina officia peragere, in quibuscumque Ecclesiis, & Monasteriis, quatuor adjectis conditionibus. 1. ut voce submissa, idest sine cantu: 2. januis clausis, ita tamen ut volentibus egredi exitus pateat: quare ostiarius præficiendus erit, qui prohibeat interdictos ingredi, & privilegiatos egredi permittat: 3. non pulsatis campanis: 4. exclusis interdictis, & excommunicatis. In quatuor tamen solemnitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. V. possunt divina officia solemniter celebrari januis apertis, & voce alta, pulsatis campanis. Interdicti tamen appropinquare altari non debent, qui causam ejusdem dedere. Quod privilegium extendit Martinus V. ad festum Corporis Christi, & Eugenius IV. ad ejusdem octavam. Regulares fruuntur privilegio, ut plures referunt (vere ne an false ignoro) admittendi ad divina officia famulos, procuratores, & operarios Monasterii.

V. QUÆST. V. *Quænam sacramenta prohibentur ministrari tempore interdicti?* RESP. Prohibentur administratio activa, & receptio passiva quorumdam sacramentorum. Excipitur tamen Baptismus, qui administrari consueto Ecclesiæ ritu potest, exclusis tamen personis interdictis, quæ, nisi in casu necessitatis, baptizare nequeunt. Sacramentum quoque Confirmationis administrari valet, & confici chrisma etiam in loco interdicto. Item sacramentum matrimonii excipitur juxta plurimos, qui contendunt celebrari posse a persona etiam specialiter, nedum generaliter interdicta. Sacramentum Pœnitentiæ conferri omnibus potest etiam sanis, exceptis excommunicatis, & illis qui causam

interdicto dederunt, atque iis qui præbuerunt auxilium, consilium &c. ad patrandum delictum ob quod latum interdictum est, nisi prius satisfecerint, vel dederint de satisfactione cautionem *c. Alma de sent. in 6.*

VI. Tempore interdicti neque Eucharistia, neque Ordo, neque extrema unctio administrari valent. In mortis articulo deferri Eucharistia ad infirmos etiam personaliter interdictos potest. Plures administrari quoque extremam unctionem infirmis qui nequeunt alia sacramenta percipere, posse adfirmant.

VII. QUÆST. VI. *Quibus tempore interdicti prohibetur ecclesiastica sepultura?* RESP. Omne interdictum sive locale, sive personale privat omnes ecclesiastica sepultura. Si tamen interdictum locale sit, personæ quæ interdicto causam non dederunt, nec sunt nominatim denuntiatæ, sepeliri in loco sacro non interdicto valent. In loco vero sacro interdicto nec infantes, nec amentes sepeliri licite possunt.

VIII. QUÆST. VII. *Quodnam peccatum perpetrant, & quas pœnas incurrunt violatores interdicti?* RESP. Peccant mortaliter, quia violant præceptum Ecclesiæ in re gravi, & Clerici interdicti exercentes actum proprii ordinis fiunt irregulares; & cogentes Clericos ad publice celebranda divina officia in loco interdicto, justa sublata causa, incurrerent excommunicationem reservatam summo Pontifici. Et hanc censuram contraherent quoque interdicti, qui admoniti non exirent ab Ecclesia. Item Religiosi etiam exempti interdictum violantes contrahunt ipso facto excommunicationem majorem, quando interdictum observatur in Ecclesia matrice, vel in parochiali loco, in quo ipsi habitant, ut habetur in *Clem. 1. de sent. excom.* Qui scienter interdictos sepeliunt in loco sacro, extra casus exceptos, incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam.

IX. QUÆST. VIII. *Quid intelligatur per interdictum ab ingressu Ecclesiæ?* RESP. Intelligitur privatio exercitii ordinis sacri, & sepulturæ in ipsa Ecclesia, ejusque cæmeterio, & privatio audiendi divina officia in Ecclesia.

X. QUÆST. IX. *Quis ab interdicto absolvere potest?* RESP. Si interdictum latum ad tempus sit, vel sub conditione, elapso tempore, vel conditione impleta, cessat sine absolutione; secus interdictum absolute latum. Quando interdictum latum a jure est, summus Pontifex suspendere effectus potest, quin illud tollat. Interdictum ad tempus auferre, qui illud tulit, potest. Quando interdictum est locale, etiamsi locus, puta Ecclesia, dispensetur, non propterea cessat interdictum, idcirco in tali loco nequeunt cadavera sepeliri. Latum vero interdictum contra communitatem, si hæc dissolvatur, cessat respectu innocentium. Ab interdicto autem locali, aut generali personali, lato a jure, & non reservato, absolvere Episcopus potest. Si interdictum latum sit ab homine, ille qui tulit, & non inferior, absolvere valet, ut dixi. Plures docent ab interdicto personali particulari non reservato absolvere posse quemlibet Confessarium approbatum.

XI. QUÆST. X. *Quid sit cessatio a divinis, & quinam illius effectus?* RESP. Est prohibitio imposita Clericis ut sub pœna peccati mortalis cessent a celebratione divinorum officiorum, & ab administratione sacramentorum excepto necessitatis casu, abstineant. Non est tamen censura, nec pœna; sed mera prohibitio facta ab Ecclesia ob gravissimum mœrorem conceptum ex gravi aliqua injuria contra divinum cultum, aut Ecclesiam ipsam. Quare hoc non fit nisi propter gravissimum delictum publicum contra commune bonum Ecclesiæ, aut adversus ejus immunitatem, contumacia accedente. Sequentes conditiones concurrere debent, ut juste fiat. 1. ut in prohibente sit legitima potestas; 2. ut causa sit evidens, & gravis; 3. ut evidenter constet causam esse datam; 4. hæc causa exprimi publice debet; 5. intimari parti debet; 6. pars roganda est, an velit satisfacere; 7. ut major pars capituli judicet cessationem esse inducendam; 8. ut posita cessatione utraque pars coram Pontifice causam cessationis disceptet; 9. ut quando capitula congregantur pro ferenda cessatione, omnes vocentur qui habent vocem. Hæ conditiones colliguntur ex *cap. si Canonici 2. & cap. quamvis 8. de officio ordinarii in 6.* Si vero Prælatus indicat cessationem, sex tantum priores conditiones requiruntur. Solum qui habent jurisdictionem episcopalem, aut illi similem, ferre hanc cessationem valent.

C A-

CAPUT VII.

De irregularitate in communi, & in particulari ex delicto, & ex defectu.

I. QUÆST. I. *Quid sit irregularitas, & quinam ejus effectus?* RESP. Est *impedimentum canonicum, quo vir baptizatus primo & directe interdicitur a susceptione ordinum, & secundario ab eorum usu*. Est *impedimentum*, & non pœna, ut distinguatur a censura, quæ culpam supponit. *Canonicum* significat hoc impedimentum jure ecclesiastico invectum esse. *Vir baptizatus* prodit neque infidelem, neque mulierem subjacere irregularitati. Ultimæ particulæ distinguunt iterum irregularitatem a censuris.

II. Tres sunt irregularitatis effectus. 1. Impedit ordinum, & primæ tonsuræ susceptionem. 2. Privat omnium ordinum usu, si sit totalis; quorumdam vero, si sit partialis. 3. Inhabilem reddit ad quodlibet beneficium suscipiendum, si sit totalis: nam si sit partialis, plures contendunt per eam non impediri receptionem beneficii cujus munia obire irregularis potest. Irregularitas quæ supervenit beneficio jam obtento, non inducit ejusdem privationem, sed solum privari per sententiam judicis possunt qui illud possident.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit irregularitas?* RESP. Duo sunt irregularitatum genera. Alterum ex defectu, ex delicto alterum. Ex defectu novem numerantur. 1. ex defectu animæ; 2. ex defectu corporis; 3. ex defectu natalium; 4. ex defectu ætatis; 5. ex defectu libertatis; 6. ex defectu obligationis; 7. ex defectu sacramenti; 8. ex defectu bonæ famæ; 9. ex defectu lenitatis.

IV. Irregularitas ex delicto octuplex. 1. ex homicidio voluntario injusto; 2. ex injusta, & voluntaria mutilatione; 3. ex homicidio aut mutilatione casuali; 4. ex iteratione Baptismi; 5. ex violatione censurarum; 6. ex indigna receptione, aut administratione ordinum; 7. ex apostasia a fide, vel ex hæresi externa; 8. ex delicto cui annexa infamia est. Dividitur etiam in totalem, & partialem. Illa privat omni ordine suscipiendo, & exercitio ordinis suscepti, ut est illa quæ contrahitur ex homicidio. Hæc privat aliquo tantum ordinis exercitio; ut si Sacerdoti pollex præcidatur, non potest celebrare; potest vero audire confessiones. Similiter Diaconus privatus pollice inhabilis est ad Sacerdotium, & habilis ad Diaconi officium.

V. Delictum inducens irregularitatem debet esse peccatum mortale externum: quoniam pœna gravissima contrahi nequit nisi ob grave delictum. Nec refert quod sit occultum. Excipiuntur tamen delicta quibus annexa est infamia, & notorietas, quæ, si fuerint occulta, non inducunt irregularitatem. Alia vero delicta, ut homicidium voluntarium, hæresis, iteratio Baptismi, violatio censuræ per exercitium ordinis, etiam occulta, irregularitatem pariunt. De homicidio occulto nulla est disputatio.

VI. QUÆST. III. *Quænam excusant ab irregularitate contrahenda ex delicto?* RESP. Ea omnia quæ excusant a peccato mortali, ut ignorantia, inadvertentia, metus gravis &c. Dubium non excusat, ut *cap. ad Audientiam tit. de homicidio* habetur. *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato ut in sacris ordinibus non ministret*. Nulla hic distinctio dubii juris, & facti.

VII. QUÆST. IV. *An irregularitas ex delicto tollatur per Baptismum, professionem religiosam, & dispensationem?* RESP. Irregularitas ex delicto cessat per Baptismum. Cessare quoque per professionem religiosam communis sententia adfirmat. Denique cessare per dispensationem omnes fatentur. Summus Pontifex ob justam causam dispensare a quacumque irregularitate potest. Qui irretitus est pluribus irregularitatibus diversæ speciei, in petenda dispensatione omnes exprimere debet: si sunt ejusdem speciei, manifestare debet se pluries has irregularitates contraxisse.

VIII. Præter summum Pontificem Episcopi cum suis subditis, & Prælati regulares cum suis dispensare ab irregularitatibus ex delicto occulto quod non sit ad forum contentiosum deductum, possunt, præter homicidium, ut communis sententia docet.

IX. QUÆST. V. *Quid requiratur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio voluntario?* RESP. Homicidium directe voluntarium dicitur quod directa voluntate occidendi patratur, unde necessario mors sequatur, ut si vulnus mortiferum infligatur, si venenum propinetur &c. Qui similes causas directe ponit, homicida voluntarius dicitur. Hinc sequitur, eum qui occidit invasorem se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrere irregularitatem homicidii directe voluntarii. Requiritur vero ut mors sequa-

ſequatur, ut dicta irregularitas contrahatur. Quamobrem etiamſi vulnus mortale infligatur, aut venenum propinetur, ſi mors non ſequatur, irregularitas non incurritur. Addunt Salmanticenſes *c.* 8. *num.* 4. eum quem poſt mortale vulnus, aut veneni propinationem delicti pœniteret, non incurrere irregularitatem in foro conſcientiæ. Sed hæc opinio falſa eſt mihi.

X. Negant quoque Salmanticenſes cum aliis *num.* 6. eum qui repentina rixa hominem occidit, non incurrere irregularitatem reſervatam ſummo Pontifici. Sed probabilior opinio adfirmat. Et hanc irregularitatem incurrunt quoque mandantes, conſulentes &c. ut ſupra jam dictum eſt.

XI. Ab hac irregularitate poſſe ſummum Pontificem diſpenſare omnes fatentur, ex graviſſima tamen, & ſingulariſſima cauſa, ob indecentiam ſummam quam tale delictum præfert. Ab hac irregularitate non poſſe Epiſcopos abſolvere, Tridentinum ſtatuit. Ab hac irregularitate poſſe Prælatos regulares diſpenſare, ſi homicidium ſit occultum, docent Salmanticenſes *n.* 17. adductis privilegiis pontificiis; ſed hæc privilegia mihi ſuſpecta ſunt.

XII. Contrahitur quoque hæc irregularitas per alicujus corporis membri mutilationem, ut ſi quis erueret oculum, amputaret aurem, pedem, & quamlibet partem quæ in corpore diſtinctum officium habet. Qui ſibi digitum, aliamve partem officio carentem ex ira abſcinderet, aut turpiter ſe deformaret, fieret irregularis, ſecus ſi hoc ageret in alio, ut habetur cap. *Quidem* &c. Qui membrum aliquod ita debilitaret, ut mortuum remaneret, probabilius eſt quod incurreret irregularitatem. Ab hac irregularitate occulta, & non deducta ad forum contentioſum diſpenſare Epiſcopi valent.

XIII. QUÆST. VI. *Quando nam contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione caſuali?* RESP. Homicidium caſuale illud eſt quod præter intentionem occiſoris tum directam, tum indirectam accidit: & tunc ſicut occiſor immunis a culpa, ita ab irregularitate eſt: & idem eſt de mutilatione. Qui vero ponit cauſam unde prævidet, vel tenetur prævidere homicidium, aut mutilationem, fit irregularis. Qui opus licitum facit, & omnem diligentiam adhibet ne homicidium ſequatur, vel mutilatio, tum irregularis non fieret, etiamſi homicidium, vel mutilatio eveniat. Si vero actio illa aliquo modo influeret in homicidium, vel mutilationem, jam non eſſet bona, & licita: & ſi actor negligens eſſet in præcavendo effectu, fieret irregularis, niſi levis eſſet negligentia. Hinc ſi magiſter diſcipulum, aut pater filium leviter tantum percuteret, irregularis non fieret, etiamſi mors ſuccederet, aut mutilatio præter intentionem. Idem dicendum de eo qui in equo feroci equitaret, ſi contingeret pueri occiſio, aut de pulſante campanas, ſi caderet tintinnabulum quod hominem occideret, aut de cuſtode feræ frangentis vincula, & occidentis hominem. Nec medicus fit irregularis, ſi infirmus abſque ejuſdem gravi negligentia moriatur.

XIV. Qui dat operam rei illicitæ, unde mors eveniat, fit irregularis; ſi vero illicita ſit, & nullum periculum natura ſua mortis affert, non fieret irregularis, dummodo non fuerit negligentia in præcavendo effectu. Qui ex juſtitia tenetur impedire occiſionem, aut mutilationem, ſi id per culpam mortalem omittat contra juſtitiam, fit juxta probabiliorem ſententiam irregularis: quia qui omittit defendere illum quem ex juſtitia tenebatur defendere, eſt verus homicida, moraliter enim concurrit ad talem mortem; ſecus qui tantum ex caritate tenetur.

XV. QUÆST. VII. *Quandonam contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione cauſa defenſionis contra injuſtum invaſorem?* RESP. Qui injuſtum invaſorem occidit excedendo mortaliter modum inculpatæ tutelæ, fit irregularis. Contra qui moderamen obſervant, ab irregularitate immunes ſunt, ſicut a culpa. Similiter ejuſmodi defenſores non contrahunt irregularitatem, ſi moderamen ſervent ad evitandum grave vulnus; ſecus ſi vulnus, quod timetur, eſſet leve. Tunc autem videtur defenſorem ſervare moderamen inculpatæ tutelæ, quando invaſus nulla alia via neque precibus, neque fuga, neque clamore declinare mortem, aut grave vulnus poteſt. Si enim his viis declinare mortem, aut vulnus grave poſſet, non ſervaret neceſſariam moderationem.

XVI. Qui furatur, aut adulterium perpetrat, in delicto deprehenſus, & invaſus a domino, vel a marito, ut ſe defendat, occidit maritum vel dominum, irregularitatem incurrit, quia dat operam rei illicitæ, & homicidium eſt voluntarium in cauſa. Ita adfirmat probabilior & vera ſententia.

XVII. Ex iteratione Baptiſmi, non autem Confirmationis, incurritur irregularitas. Hæc irregularitas incurritur a rebaptizato,

reba-

rebaptizante, ministrante rebaptizanti, & ab eo qui extra necessitatem se ab hæretico baptizari permittit. Hæc irregularitas impedit ascensum ad alios ordines, non in susceptis ministrare, ut communis opinio docet. Plures tamen ad hanc irregularitatem contrahendam requirunt rebaptizationem solemnem, & non sufficere privatam ajunt.

XVIII. Qui majori excommunicatione irretiti, qui suspensi, qui interdicti personaliter, aut in loco interdicto actum majoris ordinis exercent, irregulares fiunt. Qui autem suspensus ab uno ordine, alterius ordinis a quo non est suspensus, exercet officium, non fit irregularis. A dicta irregularitate occulta dispensare Episcopus potest, similiter Prælati regulares absolvere suos subditos valent.

XIX. Qui furtive sacros ordines suscipit, puta absque examine, & approbatione; qui eodem die plures ordines, quorum unus sit sacer, absque dispensatione recipit; qui post matrimonium contractum, etiam ante consummationem, ordinem sacrum recipit, renitente uxore, irregularitatem incurrunt. Similiter irregulares fiunt Clerici qui usurpant ordinem sacrum quem non habent, & scienter ministrant in eo, & ritu solemni.

XX. Irregularitas quoque contrahitur ex delicto cui annexa est infamia, ut sunt in Clericis perjurium cum falso testimonio in judicio, sodomia, simonia: quæ crimina, si notoria sint, inducunt irregularitatem.

XXI. Ex officio pariter irregularitas contrahitur, ut ex histrionatu: histriones enim infames sunt, ut ex *cap. Definimus* IV. *q.* I. & *ex l.* I. *&* 2. *de his qui notantur infamia*. Plures quoque officia carnificum, lictorum, macellariorum habere annexam infamiam docent: & reipsa in communi hominum existimatione officia ista infamia laborant.

XXII. Infamia quæ oritur ex delicto personali, aufertur per emendationem, quæ sit ita notoria ac factum quod infamiam peperit. Juris vero infamia non tollitur per emendationem, sed per dispensationem. Summus Pontifex ob justam causam dispensare ab hac irregularitate potest. Infamia vero quæ per judicis decretum inducta fuit, per ejusdem, aut superioris dispensationem auferri potest. Prælatos vero regulares ab hac irregularitate sive ante, sive post Religionis ingressum dispensare posse, communiter auctores docent.

XXIII. Quæst. viii. *Quænam sunt irregularitates ex defectu animæ?* Resp. Tres, nempe defectus *rationis*, *scientiæ*, & *fidei*. Pueri ante usum rationis, amentes, furiosi, energumeni, lunatici, epileptici, qui morbo comitiali, seu caduco inopinato corripiuntur, a sacris Ordinibus excluduntur. Scientiæ defectus est impedimentum sacrorum ordinum suscipiendorum, a quo nec summus Pontifex dispensare valet. Sola industria, & studio auferri potest. Irregulares defectu fidei sunt filii hæreticorum, quorum parentes sunt irregulares ex delicto.

XXIV. Quæst. ix. *Quinam sunt corporis defectus irregularitatem parientes?* Resp. Illi quibus deest brachium, manus, & Presbyter cui desunt duo digiti cum medietate palmæ, si digiti sint pollex, & index, item qui oculi sinistri lumine, qui auditu omni carent, irregulares reputantur. Si tamen privatio auditus superveniat, non reputatur impedimentum. Si lumen oculi dextri supplere defectum oculi sinistri valet, non reputatur impedimentum. Defectus qui pariunt notabilem deformitatem, inducunt irregularitatem, ut privatio oculi, nasus, pedis, vel habentes oculos nimis deformes, laborantes nimia corporis debilitate, gibba, lepra, morbo gallico, irregulares habentur. Sed hæc omnia judicio Episcopi permittuntur. Eunuchi, & hermaphroditi etiam occulti irregulares sunt. Illegitimi omnes, sive nothi, sive spurii, sive incestuosi, sive sacrilegi, sunt irregulares. Nati tamen ex matrimonio bona fide in faciem Ecclesiæ contracto, sed ob aliquod impedimentum occultum irrito, non habentur irregulares, ut colligitur ex *cap. Cum inter* &c. Secus dicendum, si mala fide contractum matrimonium esset.

XXV. Hæc irregularitas cessat 1. per subsequens matrimonium; 2. per legitimationem absolutam; 3. per dispensationem quam solus summus Pontifex impertiri potest.

XXVI. Quæst. x. *Quinam dicuntur irregulares ex defectu libertatis, ætatis, & obligationis?* Resp. Mancipia, seu servi sunt irregulares usquedum in statu servitutis degunt. Si servus, sciente domino, & non contradicente suscipiat ordines, aut ipsam primam tonsuram, liber evadit; si vero contradicente domino, aut nesciente id faciat, peccat mortaliter, & manet servus. Si Episcopus conscius servitutis conferat ordines majores, satisfacere domino tenetur. De defectu ætatis dictum est supra. Defectus obligationis est quum quis tenetur ad ratiocinia reddenda, vel implicitus invenitur ex offi-

officio negotiis sæcularibus, ut curiales, milites &c. donec se tali obligatione liberent.

XXVII. QUÆST. XI. *Quid sit irregularitas ex defectu sacramenti?* RESP. Est illa quæ oritur ex bigamia, seu ex matrimonio pluries contracto. Triplex distinguitur bigamia: vera, interpretativa, similitudinaria. Vera tunc est quando quis plures uxores successive legitimas habuit. Altera bigamiæ species vocatur interpretativa, quæ licet vera non sit, ex juris fictione talis nuncupatur, & quatuor modis contrahitur. 1. quando quis duo matrimonia contrahit, alterum validum, alterum irritum; 2. quando quis contrahit duo matrimonia reipsa irrita; 3. quando quis viduam, aut corruptam ab altero duxit; 4. quando quis virginem duxit, quæ post nuptias adulteravit, & nihilominus post adulterium eam cognovit. Qui corruptam duxit putans bona fide esse virginem, juxta probabiliorem opinionem fit irregularis. Tertia bigamiæ species dicitur similitudinaria, quam quis contrahit dum post solemnem professionem, vel post susceptum sacrum Ordinem, matrimonium contrahit sive cum virgine, sive cum corrupta.

XXVIII. Bigamia dicitur defectus sacramenti, quia non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Bigami irregulares reputantur tum propter incontinentiam, tum propter divisionem affectus, quem ab uxore defuncta in alteram transferunt, tum propter defectum sacramenti. Ab hoc impedimento dispensare summus Pontifex valet, secus Episcopi.

XXIX. QUÆST. XII. *Quomodo contrahitur irregularitas ex defectu lenitatis?* RESP. Homo baptizatus, secus infidelis, fit irregularis, si voluntarie, & proxime concurrit ad mortem proximi, aut mutilationem ex defectu lenitatis. Heinc irregulares sunt judices ferentes sententiam, assessores judicum, promotores fiscales, procuratores, satellites, comprehensores, accusatores, advocati, denuntiatores, testes necessarii & voluntarii, quando vi talium actionum reus occiditur; secus qui testantur in favorem rei. Domini temporales ecclesiastici non fiunt irregulares, dum habentes jurisdictionem committunt aliis causas sanguinis, monentque ut ministri vigilent contra malefactores, eosque juxta leges puniant. Judices ecclesiastici degradatos tradentes brachio sæculari, supplicantes ut benigne eosdem tractent, non fiunt irregulares; nec Clerici consulti a judice, si respondeant, tale delictum juxta leges plectendum esse pœna mortis. Idem dicendum de Confessariis, qui possunt negare absolutionem judici nolenti juxta leges punire malefactores.

XXX. Qui pugnant in bello justo ex auctoritate publica contra hostes, si propriis manibus occidant, vel mutilent, irregulares fiunt. Ceteri vero milites in tali bello justo adstantes pugnæ, qui propriis manibus neminem occidunt, aut mutilant, non fiunt irregulares, ut communiter fatentur omnes. Si bellum sit injustum, & aliquis occidatur, vel mutiletur, omnes fiunt irregulares, quia omnes concurrunt ad necem injustam. Militem se defendentem in bello justo cum moderamine inculpatæ tutelæ non fieri irregularem docent plures, quia hæc defensio est illi justa. Medici, & chirurgi, qui juxta propriæ artis regulas truncant membrum, non fiunt irregulares. Clerici, & Monachi exercentes artem medicam, & chirurgiam fiunt irregulares ex defectu lenitatis, si truncent aliquod membrum, quia prohibitæ sunt illis ejusmodi artes cum incisione, & adustione. Possunt tamen aperire venam ad minuendum sanguinem, quin fiant irregulares. Ecclesia merito removet a sacris Ordinibus homines ob defectum lenitatis, quia mansuetudo & lenitas est prærogativa, & caracter Sacerdotii Christi, qui tamquam agnus mansuetus venit in mundum a Patre missus. Episcopi nequeunt dispensare ab irregularitate ex defectu lenitatis, etiamsi occulta sit, ut probabilior sententia defendit. Qui plura cupit, legat Canonistas, & Moralistas, qui spissa & magna volumina hoc de argumento conflarunt.

MONITUM.

Repeto quod alias innui, nempe omnes optare ut excommunicationum, & censurarum multitudinem ad maturum examen superiores revocarent, & in eum parvum numerum illas restringerent quem illorum sapientia magis consentaneum judicaret. Illud omnibus sapientibus certum est, præceptorum multitudinem haud fore idoneam ad hominum malitiam coercendam. Animadvertit S. Augustinus *epist.* 118. ad Januarium: *Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi jugo nos subdidisse, & sarcinæ levi. Unde sacramentis numero paucissimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.* Fusius *epist.* 119. ad eumdem Januarium Ecclesiæ præcepta resecanda suggerit his verbis. *Sine ulla dubi-*

dubitatione resecanda existimo. Quamvis enim neque hoc inveniri posset, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen Religionem, quam paucissimis, & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui etiam si tempus libertatis non agnoverint, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subjiciuntur. Sed Ecclesia Dei inter multam paleam, multaque zizania constituta, multa tolerat; sed tamen quæ sunt contra fidem, vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec fovet.

DISSERTATIO V.

De statu religioso.

PRÆLOQUIUM.

QUatuor hoc de argumento volumina edidi, quorum primum inscribitur *Commentarius historico-apologeticus* &c. alterum *Disciplina apostolico-monastica*. Adversus hanc *Disciplinam apostolico-monasticam* duo prodiere volumina: unum inscriptum *Vindiciæ Regularium*; alterum hac epigraphe insignitum, *Vita Claustralis*. Hos duos libellos revera famosos plenos erroneis commentis, fabellis, & dicteriis contrivi, & penitus labefactavi opere inscripto, *Defensio decretorum Concilii Tridentini*, in duo volumina distributo, atque JUSSU sapientissimi Pontificis BENEDICTI XIV. edito. Ex his pauca decerpam.

CAPUT I.

Status religiosi notio, & ejusdem obligatio aspirandi ad perfectionem evangelicam.

I. QUÆST. I. *Quid sit status religiosus?* RESP. Est via facilius perveniendi ad perfectionem evangelicam. A virtute Religionis, quæ inter morales eminet, nomen suum sortitur sacer hic status; idcirco religiosus appellatur. Stabilitatem, & immobilitatem secum adfert. Ut sit talis, requirit approbationem ab Ecclesia factam, ut habetur ex Concilio Lateranensi IV. cap. *Nimia*. Necessaria est quoque professio trium votorum juxta aliquam ex regulis approbatis a Sede apostolica. Heinc singuli Ordines suam propriam regulam habent, & constitutiones, ad quarum normam statum religiosum profitentur.

II. QUÆST. II. *Utrum Religiosi teneantur sub gravi præcepto tendere ad perfectionem?* RESP. Quæstio hæc, perspicua indiget explicatione. Omnes Christiani, sive laici, sive ecclesiastici, sive sæculares, sive claustrales, præcepto ligantur aspirandi ad perfectionem. Fortasse imperitis veritas hæc impervia erit. Sciant ergo oportet, perfectionem hanc, de qua nunc nobis sermo est, in caritate sitam esse, ut Evangelium, & omnes Patres docent. Hinc S. Thomas 2. 2. *q.* 186. *art.* 2. describit statum religiosum, quod sit *disciplina quædam, seu exercitium perveniendi ad perfectionem*. Ut enim Religiosi facilius, & expeditius hanc metam attingerent, tria consilia evangelica, ad quæ revocantur cetera, vovent. Hæc tria vota sunt instrumenta, & veluti currus rotæ, quæ viam sternunt ad hoc pallium assequendum. Omnia præcepta evangelica sunt media necessaria, consilia sunt instrumenta libera ordinata ad præceptum caritatis. Hoc præceptum est finis, & meta omnium præceptorum, & consiliorum. Neque in consiliis igitur, neque in ceteris mandatis, sed in sola caritate sita est perfectio evangelica, ad quam sub præcepto aspirare omnes tum Christiani, tum viri religiosi astringuntur. Cum Christus dixit: *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*: Matth. 5. non Monachis, non Claustralibus hoc intonuit, sed omne prorsus genus humanum alloquutus est, cum tunc nec Monachi, nec Claustrales essent.

III. Crasso ergo obvolvuntur errore Christiani qui existimantes hanc perfectionem evangelicam quid supererogationis esse & consilii, virisque dumtaxat religiosis competere, nihil conantur ad eam consequendam. Caritas hæc separat animam ab amore mundi, & eorum quæ in mundo sunt, eamque conjungit Deo. Et quo magis anima separatur a concupiscentia carnis, a concupiscentia oculorum, a superbia vitæ, ut inquit S. Joan. *epist.* 1. *cap.* 2. eo intimius Deo copulatur. Ad hanc unionem cum Deo omnes Christiani ex præcepto astringuntur. Ergo omnes Christiani ad caritatis perfectionem tendere obligati sunt. Hoc dumtaxat discrimen est quod Christiani per solam præceptorum viam currere ad perfectionis metam tenentur. Viri autem religiosi ut eam ipsam metam facilius assequerentur, consilia amplexi sunt evangelica, & eadem tribus solemnibus votis servanda sibi imposuere.

IV. Christiani igitur vigiles sint oportet in servandis præceptis, quæ orationis studium, sensuum custodiam, & carnis compressionem, æquitatem, cordisque puritatem jubent: quia hæc, & cetera omnia mandata, ut dixi, sunt instrumenta necessaria perveniendi ad caritatis perfectionem, seu conjunctionem cum Deo. Et quoniam conjunctio hæc major atque intensior in uno, ac in altero est, ideo unus altero perfectior evadit.

V. Contra viri religiosi præter hæc præcepta servare tenentur tria vota, & propriam regulam, & constitutiones, quas sancti Patriarchæ divino afflante Numine præscripsere tamquam media quæ adjuvant & facilius conducunt ad præstitutam metam.

VI. Unde, inquies, colligere possumus viros sive christianos, sive religiosos implere hoc præceptum aspirandi ad perfectionem? Christiani qui a vanis pompis, a luxu, a fastu, ab occasionibus violandi præcepta Decalogi vigilanter abstinent; qui in orationis studium incumbunt; qui justitiam & æquitatem servantes, cuique quæ sua sunt tribuunt; qui quæ sibi fieri vellent, aliis faciunt; qui proprii status officia implent: hi signa perhibent se per viam evangelicæ perfectionis ambulare.

VII. Si Christiani ipsi proprii status officia, & munia regendi familiam, educandi filios, providendi domesticis necessaria, & cetera omnia implere debent; quanto magis propriæ Religionis munia, vota, ritus, statuta, legesque exequi tenentur viri religiosi? Unde vero colligi poterit viros religiosos perfectionis studio operam sincero animo impendere? Forsitan ex observantia silentii, ex orationis assiduitate, ex sensuum, carnis, & appetitionum compressione, ex votorum paupertatis, castitatis, & obedientiæ executione? Profecto hæc omnia signa satis probabilia sunt, at interdum fallacia. Hæc enim omnia hypocrisis fructus esse valent. Ut ille viam sibi paret ad regimen, ad præfecturas, ut sibi existimationem viri religiosi, & proprii instituti observatoris comparet, exequi præfata omnia potest, & sub sacræ Religionis pallio diaboli martyr evadere. Quænam ergo animi aspirantis ad perfectionem christianam argumenta? Caritatis exercitia, amor erga omnes, patientia & tolerantia injuriarum, animi candor, linguæ sinceritas, mentis docilitas, mundanarum rerum contemptio, politicorum respectuum proculcatio, pectoris evangelici fortitudo, sermones Christi, carni & sanguini hostiliter adversos, palam profitendi studium, propriæ existimationis mundanæ neglectus. Hæc sunt indicia quæ animum in perfectionis christianæ stadio percurrentem indicant. Siquidem reperiri media sine fine queunt: at finis consistere sine mediis nequit. Possunt itaque cæremoniæ, & observationes votorum, constitutionum, aliorumque rituum extrinsecus apparere veste nuptiali destitutæ, & hypocrisis larva tectæ. At caritatis exercitia, quæ sunt illorum finis, sine eisdem stare non queunt.

VIII. Heinc colliges non satis proprio muneri satisfacere illos Regularium superiores, qui in suis Capitulis continenter clamant adversus quasdam cæremoniarum transgressiones, & vix aliud inculcant suis subditis quam silentii custodiam, chori frequentiam, jejuniorum & quarumdam genuflexionum observantiam. Laudo hæc omnia; sed illud doleo quod prætermittant hortari, persuadere, & urgere ad caritatis exercitia. Accensa enim flamma hac in Religiosorum animis, cetera omnia sponte fluunt. Caritas quippe planta est fecundissima fructus pariens ad æternitatem maturos. Caritas benigna est, patiens est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, omnia sustinet, omnia suffert, non quærit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, non reformidat sæculi potentiam, non pertimescit adversariorum calumnias; sed impavido pectore verbo, & opere Christi legem, & propriæ professionis munia exacte implet. Ignis iste cælestis semper ardet ubi adest, & flammas continenter emittit. Si arderet in Superiorum cordibus, dubio procul favillas suas immitteret in subditorum animos. Illi ergo qui neglecta caritatis prædicatione, cæremoniarum tantum observationem inculcant, ipsi se caritate impleant, ut hanc in alios transfundentes, optimos sibi subditos comparent.

IX. Caritas dulcissimo benevolentiæ fœdere animos conjungit, efficitque cor unum, & animam unam. In ea communitate in qua aversiones, dissidia, factiones contrariæ fervent; in qua Superiores versutiam, vafritiem, cor duplex, linguam amphibologicam, prudentiæ larva induunt, candore, sinceritate, affabilitate pulsis, caritatis flamma certe non ardet; sed spiritus mendax & mundanus, & scientia quam S. Jacobus diabolicam appellat, dominatur. Si superiores verbis ludant, factis tergiversentur, negent, spondeant, illudant, velificentur, adversentur,

tur, prout temporum rationes ferunt, inter subditos & ipsos superiores, deprehensa illorum vafritia, nulla sinceritas, nullus animi candor, caritas nulla viget. Sed contra murmura, dissidia, aversiones, & perpetua bella grassantur. Superiores qui aperto animo, sincero corde, ingenua lingua subditos colligunt & amplectuntur, illos sibi devinciunt obligantque illo ipso tempore quo favores denegant, dum impertiri salva lege nequeunt. Verum in semitam a diverticulo alioquin opportuno revertamur.

X. Religiosi ergo illi qui neglecto orationis, mortificationis, pœnitentiæ, abstinentiæ, & propriæ regulæ atque constitutionum exercitio, ea solum peragunt quæ prætermittere nequeunt, qui ludis, fabulationibus, otio, solatiis, diverticulis indulgent, qui sumpta cappa, aut pallio civitates circumeunt, curiosa sectantur; qui si mensa ad palatum non sit instructa, obmurmurant, superiorum exhortationes, & mandata derident, & super eisdem jocantur, fabulantur, controversantur, non evangelicæ perfectionis, sed æternæ damnationis viam percurrunt.

XI. Ut multa in pauca contraham, omnes Christiani sive laici, sive religiosi adspirare ad evangelicam perfectionem vi præcepti sub mortali astringentis tenentur, sed mediis variis, quæ omnia per unicam & arctam viam ad eamdem metam ducunt. Christiani laici sola præceptorum observatione exacta; Religiosi ad præceptorum executionem addunt trium votorum, & propriarum constitutionum observantiam. Hæc vota, hæ constitutiones & regulæ non sunt, inquiunt Patres, sarcinæ & pondera quæ opprimant; sed sunt alæ, quæ iter allevant, & sursum erigunt. Quamobrem status religiosus nuncupatur schola facilius perveniendi ad perfectionem caritatis, ad quam omnes Christiani tendere astricti sunt. Gravius utique Religiosi, & scelestius peccant hoc præceptum violantes, quam Christiani laici. Quoniam viri religiosi uberiori gratiarum & donorum copia a Deo instructi, facilius & commodius angustam calcare semitam evangelicam queunt. Idcirco isti sacrilegi, ingrati, atque nequissimi Dei servi habentur, cum tot talenta a Deo accepta prodigunt, & dilapidant. Quandoquidem a curis sæculi, a mundi periculis, quibus miseri Christiani obnoxii sunt, segregati, nihil de victu, & vestitu cogitare coacti, unice vacare Deo, & proprii instituti observantiæ facillime queunt. Quare dupliciter vapulabunt, si nancisci perfectionem evangelicam omittent, nedum contemnent.

XII. Disputare Theologi solent, num satis sit trium votorum observantia, neglectis aliis legibus quæ ad gravem culpam non obligant: & rursus controversantur, num continuata istarum legum transgressio inducat contemptum virtualem, & interpretativum. Verum paucis rem dirimo. Tria vota communia sunt omnibus sacris Ordinibus. Quilibet Ordo religiosus ab altero distinguitur suis peculiaribus statutis, regulis, & constitutionibus. Ergo præter tria vota omnibus communia, necessaria est proprii instituti observantia, alioquin nullius determinati Ordinis esset Religiosus ille qui tria dumtaxat vota servaret. Necessaria itaque est propriæ regulæ, & constitutionum observantia, ut quis dicatur studio vacare evangelicæ perfectionis.

XIII. Num transgressio hujus aut illius monasticæ constitutionis iter intercipit perfectionis christianæ? Distinguendus est animus constans, & firmus propriæ professionis implendæ, a transgressione hujus aut illius legis ex animi subreptione, & imbecillitate proficiscente. Quotidie labimur omnes. Qui ex infirmitate aliquam legem non obligantem ad culpam, saltem gravem, violant, cespitant, & aliquo modo claudicant in via; at continuo surgunt, animumque & vires redintegrant, ut celerius currant: at quia debiles & infirmi sumus, denuo claudicamus, ac simul denuo alas resumimus plus & minus, prout magis & minus caritatis ignis ardet in corde. Illi igitur qui ob communem infirmitatem aliquam constitutionem violant, non sunt extra perfectionis viam, dummodo animum firmum & constantem servent propriæ professionis servandæ. Contra qui passim proprii instituti leges peculiares violant, nihil earumdem transgressiones curantes, & in eadem corruptela perseverantes, extra arctam semitam sunt, atque latam & spatiosam perditionis viam percurrunt. Neque illis quidquam suffragatur quod in Conventibus morentur ubi legum observantia, saltem majori ex parte, in desuetudinem abiit, quoniam nulla corruptela contra legem præscribit. Brevi, vota, & constitutiones reciproco nexu conjuncta sunt. Constitutiones sunt votorum præsidia; vota sunt propugnaculum caritatis. Caritas, vota, & constitutiones sibi mutuas manus porrigunt. Hoc nexu graviter

læso, & disrupto, totum ædificium corruat necessum est. Qui deliberato animo proprias constitutiones indiscriminatim violant, mentiuntur, si jactant aut votorum observantiam, aut caritatis exercitium.

XIV. Tria vota necessaria sunt ad religiosum statum constituendum, & quidem solemni ritu emissa in faciem Ecclesiæ: status quippe iste firmitatem, & stabilitatem includit. Tria hæc vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ bellum perpetuum denuntiant tribus mundi malis, quæ S. Joannes *epis.* 1. *c.* 2. describit. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*. De his tribus votis mox sermo recurret. Interim si plura hac de re cupis, lege S. Thomam 2. 2. *q.* 186. *a.* 6. & 8.

CAPUT II.

De voto paupertatis.

I. PAupertatis votum est primum vitæ regularis fundamentum. Istius voti materia est abdicatio rerum temporalium manifestata a Christo Domino Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus*. Alia duo consilia virginitatis colendæ, & voluntatis abnegandæ, hominisque auctoritati subjiciendæ, paucis expressit Magister divinus. Verum methodum ipsam, qua Apostoli, primique Christiani executioni evangelicæ paupertatis consilium demandarunt, clare, & distincte *Actor.* 2. describit Evangelista Lucas. *Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones, & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat*. Fusius hanc paupertatis formam exprimit *cap.* 4. sanctus Evangelista. *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. . . . Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat*.

II. Hæc est illa paupertas bonorum communione fulta, quam Christus in suo apostolico Collegio præjecit ut fundamentum cælestis perfectionis, quæ in caritate sita, amoris & concordiæ vinculo invicem & cum Deo conjungit. Bonorum enim proprietas cupiditatem accendit, & veluti civis seditiosus tumultus, jurgia, & dissidia excitat, corda, animosque sejungit, atque in contrarias abstrahit factiones. Communitas autem, cum omnem auferat proprietatem, radicem quoque contentionum, rixarum, & dissidiorum revellit, & cælestium bonorum communionem inducit. Connexa enim hæc duo sunt. 1. *Erat cor unum, & anima una*. 2. *erant illis omnia communia*.

III. Paupertas generatim accepta plures excipit gradus: quorum alter dominium, & usum cujusque rei ceu propriæ excludit; alter dominium, & usum proprium respuit, capacitatem tamen ad dominium retinet; tertius, qui nec dominium absolute abdicat, nec incapax dominii evadit, sed tantum nulla re tamquam propria utitur; quartus nec dominii, nec usus privationem prodit, sed eam dumtaxat bonorum mensuram admittit quæ ad vitæ sustentationem necessaria est, & cetera omnia rejicit. Ad hos quatuor gradus omnes alii reducuntur. Primum paupertatis gradum nunc vovent Regulares. Tertium nuncupant scholares Societatis. Alios duos quisque vovere potest.

IV. Theologi plurimi hanc exhibent paupertatis monasticæ definitionem: *Votum paupertatis est voluntaria bonorum temporalium abdicatio, per quam vovens ipsorum proprietate privatur*. Alii pressius ajunt: *Est abdicatio dominii*. Quæ finitiones ad Metaphysicæ amussim exactæ paupertatem generatim acceptam describunt, secus ut executioni demandandam. Duo in hoc voto isti distinguunt. Primum essentiale vocant in abdicatione dominii situm. Alterum accidentale appellant, quod usum bonorum spectat. Heinc inferunt connexionem voti paupertatis cum bonorum communitate accidentalem esse, quod de paupertate generatim accepta verum habet: num id ad paupertatem monasticam explicandam sufficiat mox dicam.

CAPUT III.

Regulares voventes paupertatem evangelicam vovent ipsam bonorum communitatem.

I. THeologi, & Canonistæ omnes docent, Regulares vi præcepti ecclesiastici graviter obligantis, bonorum communitati astrictos esse, pulsis peculiis. Quod autem hoc præceptum communitatis ipsam voti essentiam ingrediatur, vel extra divagetur, ad id quod caput disputationis est, perinde

res

res se habet. Nam sive Regulares violent directe votum, dum peculium necessitate sublata retinent, sive præceptum, mortale sacrilegium perpetrant. Quare etiamsi falsum esset quod dicturus sum, non propterea aliquid emolumenti inde perciperent Regulares, cum juxta omnes & Theologos, & Canonistas præcepto gravissimo ecclesiastico observantiæ communis vitæ astricti sint.

II. Et ut id quod dicturus sum, evidentius pateat, ob oculos habeamus necessum est, paupertatis votum generatim acceptum, & ab omni circumstantia præcisum, plures excipere gradus, quorum capite superiore mentio facta est: nec unum præ alio in hac acceptione prodere, nec communitatem includere, aut rejicere. Alterum non minus manifestum est, quodlibet nempe votum solemne materiam certam, & præfinitam sibi vindicare. Quibus constitutis evinco quod proposui.

III. Regulares omnes paupertatem Deo vovent, non incertam, non ad cujusdam metaphysicæ definitionis amussim exactam, quam aliqui sibi effinxere; sed eam paupertatem vovent quæ in eorum regulis determinata est. Hæc prima propositio ineluctabilis est. Paupertas enim latitudinem, & gradus plurimos admittit, ut omnes fatentur, & reipsa constat: ergo voventis intentione determinari debet. Hæc autem determinatio fieri a singulis Regularibus nequit, alioquin tot essent paupertatum genera, quot sunt voventes, & omnia confusa & perturbata essent. Quamobrem omnes sacri Ordines suas regulas habent, in quibus definita est paupertas, quam omnes ejusdem Ordinis profiteri debent. Atqui omnes Regulæ SS. Basilii, Augustini, Benedicti, Francisci, & omnium SS. Patriarcharum pro materia voti paupertatis determinant vitam communem. Ergo Regulares voventes paupertatem vovent communem vitam. Nisi propositio secunda vera sit, sponte cadere cauta velim. Possem huc transcribere omnium Regularum textus, quos brevitatis studio prætereo. Satis sit in transcursu indicare in omnibus præfatis regulis similia haberi: *Sint vobis omnia communia, ut legitis in Actibus Apostolorum*.

IV. Verum quamvis hæc argumentatio falsa esset, non propterea, ut dixi, licitum peculium foret Regularibus, cum juxta omnes tum Theologos, tum Canonistas gravissimo præcepto ecclesiastico vitam communem servare teneantur cujusque privati peculii expertem. Heinc Religiosus omnia sua tum præsentia, tum futura sub Religionis dominio ponit, ea conditione & pacto ut Religio de iis bonis in communem omnium Religiosorum usum disponere, ut sibi expediens visum fuerit, queat: & Religio vicissim eodem vinculo se obstringit victum, & vestitum, & omnia necessaria Religioso præstandi. Porro sicut in quolibet contractu una deficiente parte in suo explendo munere, deficiat quoque altera necesse est; ita similiter si Religio in congrua victus & vestitus provisione desit officio suo, continuo in Religioso professo jus oritur naturæ, quemlibet antecedens contractum, victum, & vestitum illum quem Religio tribuere deberet, comparandi. Hoc est totum quod in favorem Religiosorum, & peculii privati dici potest. Ceterum tam Religio, seu superiores Religionum, quam Religiosi gravissimo præcepto obstringuntur redintegrare contractum, si fractum sit, vel observare, si consistat, ut infra dicturus sum.

CAPUT IV.

Decreta Concilii Tridentini, & constitutiones summorum Pontificum urgent Regulares ad exactam vitam communem, pulsis privatis peculiis.

I. PRætermissis antecedentium Conciliorum, & Pontificum decretis, quæ vitam communem Regularibus præcipiunt, rescribam dumtaxat ea quæ Tridentinum præcipit *sess.* 25. *c.* 1. „ Quoniam non ignorat „ sancta Synodus, quantum ex Monasteriis „ pie institutis, & recte administratis, in „ Ecclesia Dei splendoris, atque utilitatis „ oriatur, necessarium esse censuit, quo facilius ac maturius, ubi collapsa est, vetus & regularis disciplina instauretur, & „ constantius, ubi conservata est, perseveret, PRÆCIPERE, prout hoc decreto PRÆCIPIT, ut omnes Regulares, tam viri, „ quam mulieres, ad *Regulæ*, quam professi sunt, præscriptum, vitam instituant, „ & componant: *atque in primis, quæ ad* „ *suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ*, „ *paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia* „ *sunt alicujus Regulæ, & Ordinis peculiaria vota, &* PRÆCEPTA *ad eorum respective essentiam*, NEC NON AD COMMUNEM „ VITAM, *victum, & vestitum conservanda* „ *pertinentia, fideliter observent*: omnisque cura & diligentia a superioribus adhibea-

„ tur

„ tur tam in Capitulis generalibus, & pro-„ vincialibus, quam in eorum visitationi-„ bus, quæ suis temporibus facere non præ-„ termittant, ut ab illis non recedatur, „ cum compertum sit, ab eis non posse ea „ *quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent*, „ *relaxari*. Si enim illa quæ bases sunt, & „ fundamenta totius regularis disciplinæ, „ exacte non fuerint observata, totum cor-„ ruat ædificium necesse est. “

II. Rursus idem Concilium *cap.* 2. addit: „ *Nemini igitur Regularium* tam vi-„ rorum, quam mulierum *liceat bona im-„ mobilia, vel mobilia*, cujuscumque qua-„ litatis fuerint, etiam quovis modo ab eis „ acquisita, tamquam propria, AUT ETIAM „ NOMINE CONVENTUS *possidere*, *vel* TE-„ NERE; sed statim ea superiori tradantur, „ Conventuique INCORPORENTUR. NEC „ DEINCEPS LICEAT superioribus bona sta-„ bilia alicui Regulari concedere, etiam ad „ usum fructum, vel USUM, ADMINISTRA-„ TIONEM, aut commendam. Administra-„ tio autem bonorum Monasteriorum, seu „ Conventuum *ad solos officiales* eorumdem, „ ad nutum superioribus amovibiles, perti-„ neat. Mobilium vero usum ita superio-„ res permittant ut eorum supellex statui „ paupertatis, quam professi sunt, conve-„ niat: nihilque superflui in ea sit: nihil „ etiam quod sit necessarium, eis denege-„ tur. Quod si quis aliter quidquam tene-„ re deprehensus, aut convictus fuerit, is „ biennio activa & passiva voce privatus „ sit, atque etiam juxta suæ regulæ, & or-„ dinis constitutiones puniatur. “

III. Clemens VIII. confirmavit Tridentini decreta constitutione data anno 1599. in qua hæc præscribuntur. „ I. Quo *Tri-„ dentini* Concilii decreta de *paupertatis vo-„ to* custodiendo fidelius observentur; præ-„ cipitur, ut nullus ex fratribus, etiamsi „ superior sit, bona *immobilia*, vel *mobi-„ lia*, aut *pecuniam*, *proventus*, *census*, *elee-„ mosynas*, sive ex concionibus, sive ex le-„ ctionibus, aut pro Missis tam in propria „ Ecclesia, quam ubicumque celebrandis, „ aliove ipsorum justo labore, & causa, „ & quocumque nomine acquisita, etiamsi „ subsidia consanguineorum, aut piorum „ largitiones, legata, aut donationes fue-„ rint, tamquam propria, aut *etiam nomi-„ ne Conventus*, possidere possit; sed ea sta-„ tim superiori tradantur, & incorporen-„ tur: atque cum ceteris illis bonis, redi-„ tibus, pecuniis, ac proventibus confun-„ dantur, *quo communis* inde victus, & ve-„ stitus omnibus suppeditari possit. II. *Ne-„ que superioribus*, quicumque illi sint, ullo „ pacto liceat eisdem Fratribus, aut eo-„ rum alicui bona stabilia *etiam ad usum „ fructum*, vel USUM, *administrationem*, „ *aut commendam* etiam DEPOSITI, aut CU-„ STODIÆ nomine concedere. III. Eorum „ vero quæ ad necessitatem concessa erunt, „ nullus quicquam possideat ut proprium, „ neque ut proprio utatur. IV. Qui in „ præmissorum aliquo deliquerit, pœnas ne-„ dum a Concilio Tridentino præscriptas, „ sed alias quoque multo graviores supe-„ riorum arbitrio imponendas incurrat. V. „ NULLA *quorumcumque superiorum* DISPEN-„ SATIO, NULLA LICENTIA *quantum ad „ bona immobilia*, *vel mobilia excusare possit*, „ quominus culpæ & penæ ab ejusdem Con-„ cilii decretis impositæ, & ipso facto in-„ currendæ obnoxii sint, ETIAMSI SUPE-„ RIORES ASSEVERENT, HUJUSMODI DIS-„ PENSATIONES aut LICENTIAS CONCE-„ DERE POSSE: QUIBUS EA IN RE FIDEM „ MINIME ADHIBERI VOLUMUS. VI. Fra-„ trum vestitus, & supellex cellarum ex „ communi pecunia comparetur, & omni-„ no uniformis sit fratrum, & quorum-„ cumque superiorum, statuique pauperta-„ tis quam professi sunt, conveniat. Nihil „ etiam quod alicui sit necessarium, dene-„ getur. VII. Quæcumque fratrum vestes, „ sive laneæ, sive lineæ, omnisque alia „ supellex in aliquem commodum Conven-„ tus locum deferantur: ibique ab uno, „ vel duobus fratribus huic muneri depu-„ tatis diligenter custodiantur, ut inde su-„ perioris arbitrio, prout cuique opus fue-„ rit, subministrari opportune possint. VIII. „ Omnes etiam superiores, quicumque illi „ sint, eodem pane, eodem vino, eodem-„ que obsonio, sive (ut ajunt) pictantia „ in communi mensa prima vel secunda, „ nisi infirmitatis causa impediti fuerint, „ vescantur: neque singulare aliquid, quo „ privatim quisque in cibum utatur, ullo „ modo offerri possit. Si quis in ea re „ peccaverit, nihil ea die alimenti perci-„ piat, nisi panem, & aquam. IX. Supe-„ riores omnes etiam Generales, vel qui „ reditus, aut præstationes particulares ra-„ tione officiorum habent, eorum accepta, „ & expensa in libro distincto fideliter, & „ diligenter adnotari curent; neque in „ alios usus, quam ratione officii sui ne-„ cessarios, quicquam expendant. Cum ve-

„ ro

„ ro contigerit ipsos in aliquo Conventu „ commorari, eam pecuniæ quantitatem in „ commune conferant ex qua sibi, & iis „ qui cum ipsis erunt, victus ad præscri- „ ptum regulæ & constitutionum suppedi- „ tetur. X. Nullus ex superioribus loco- „ rum administrationem bonorum, aut alia- „ rum rerum, dispensationemque pecunia- „ rum, & redituum sui Conventus per se- „ ipsum habere, sive exercere possit; sed „ universum id onus tribus fratribus ejus- „ dem Conventus a Generali ita deman- „ detur, ut unus rerum, & bonorum, red- „ ituumque colligendorum, ac exigendo- „ rum curam habeat; alter tamquam de- „ positarius pecunias, ac cetera ab illo col- „ lecta, exacte, & fideliter asservet; alius „ de pecuniis, & rebus a depositario ac- „ ceptis Priori & Fratribus, ac Conventui „ universo de necessariis, mandante tamen „ ipso Priore, non secundum proprium af- „ fectum, sed juxta caritatis regulam, vel- „ uti bonus dispensator, provideat, officio- „ rum hujusmodi confusione penitus inter- „ dicta. XI. Ceterum hi tres tam impen- „ si, quam accepti, singulis mensibus Su- „ periori locali, adhibitis etiam duobus „ vel tribus Fratribus ejusdem Conventus „ probatioribus, rerumque usu peritis, ra- „ tionem reddant. Deinde ipsemet rursus „ præsentibus Priore, & peritis prædictis, „ Generali cum advenerit. Denique ipse „ Generalis in quolibet proximo Capitulo „ generali, saltem coram tribus Judicibus „ ab ipso Capitulo ad hoc constitutis, il- „ lorum omnium, universamque suæ ad- „ ministrationis tam publicæ, quam priva- „ tæ, rationem reddere teneatur: cujus et- „ iam exemplum authenticum ex actis Ca- „ pituli describatur, ad hoc ut ad omne „ mandatum nostrum, vel Sedis Apostolicæ „ transmitti possit. XII. In unoquoque „ Conventu, Fratrum is tantum deinceps „ constituatur, & in posterum retineatur „ numerus qui vel ex reditibus illius pro- „ priis, vel ex communibus consuetis, vel „ etiam singulorum eleemosynis, aliisque „ quibuscumque obventionibus in commu- „ ne, ut præfertur, conferendis commode „ possit sustentari. Reditus vero, & su- „ pradicta omnia in communi loco, ac tu- „ to diligenter asserventur. XIII. Superio- „ ribus autem, *ne Concilii Tridentini, aut* „ *hæc nostra decreta declarare, interpretari,* „ *aut relaxare ullo modo possint, omnino in-* „ *terdicimus, & prohibemus, decernentes ir-* „ *ritum &c.* Si quis autem contra præ- „ sumpserit attentare, is eo ipso omni gra- „ du, officioque privatus, & ad ea perpe- „ tuo inhabilis existat.“

IV. Urbanus VIII. confirmavit præfatam Clementis VIII. constitutionem, ut habetur in Bullario Romano *Tom. 4. pag.* 63. Et Paulus V. Gregorius XV. Alexander VII. & Innocentius X. confirmarunt Clementis, & Urbani constitutiones. Istorum Pontificum testimonia prætereo ne sim longus.

V. Tandem Innocentius XII. & Tridentini decreta, & antecessorum Pontificum constitutiones confirmavit, atque adversus falsa & erronea commenta roboravit, omnemque tergiversandi & cavillandi radicem averruncavit. Decreta hæc habentur in Bullario ejusdem Pontificis *pag.* 267. & seqq. Initium decretorum hoc est. *Sanctissimus &c. Ut regularis disciplina ad Religiosorum salutem, & totius christiani populi ædificationem utilitatemque sarta tecta custodiatur, ac vigeat, ac sicubi collapsa est, adjuvante Domino, reparetur; constituit, & declaravit, se licentiam recipiendi Novitios in singulis approbatis Ordinibus benigne concessurum; dummodo tamen, quæ pro regulari vita recte instituenda, tam a sacrosancta* TRIDENTINA SYNODO, *quam a Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, præcipue vero fel. record.* CLEMENTE VIII. *in decretis generalibus pro Regularium reformatione, nec non* INNOCENTIO X. *&* ALEXANDRO VII. *pro Novitiorum receptione, & Professorum educatione salubriter constituta sunt: quibus omnibus firmiter inhæret Sanctitas sua, eaque quatenus opus sit* CONFIRMAT, *& renovat (salvis tamen in hac parte singulorum Ordinum statutis, seu aliis ordinationibus ab Apostolica Sede in* FORMA SPECIFICA, *post eadem decreta forsitan approbatis, aut editis) exacte, & inviolate serventur.*

VI. Omissa fuerat in Disciplina Apostolico-monastica illa periocha (*salvis tamen in hac parte* &c.) utpote non necessaria, tum quod non exactam communitatem spectat, tum quod de approbatione *in forma specifica* sermo est, qua approbatione compertum est, nullas Regularium constitutiones peculium permittentes post Clementem VIII. fuisse confirmatas. Hoc jam jam clarius patebit. Quæ sequuntur igitur causam dirimunt.

VII. *Quocirca sacra Congregatio ab eodem Sanctissimo Domino nostro super disciplina regula-*

gulari specialiter deputata . . . . de mandato Sanctitatis suæ præsentis decreti tenore denuntiat omnium & singulorum ordinum Regularium . . . . Superioribus, tam Generalibus, quam Provincialibus quocumque nomine nuncupentur, ceterisque ad quos spectat, ut in unaquaque Provincia, per Italiam & Insulas adjacentes, quamprimum deputent aliquos Conventus, quos magis aptos censuerint, vel unum saltem, ibique auctoritate apostolica statuant omnimodam observantiam Regulæ, & Constitutionum cujuscumque Ordinis, & decretorum apostolicorum, præcipue vero EXACTÆ VITÆ COMMUNIS. *Postquam vero regularem observantiam, & signanter quoad* EXACTAM VITAM COMMUNEM, CUM EFFECTU *stabilitam fuisse, tam ex eorumdem superiorum Generalium, seu Provincialium relatione, quam Præpositi, & fratrum in præfatis Conventibus degentium,* JURE JURANDO FIRMATO TESTIMONIO. . . . *eidem sacræ Congregationi sufficienter constiterit, tunc Sanctitas sua antedictam licentiam, quam hactenus distulit, Novitios ibidem recipiendi benigne concedet. . . .*

Porro ne regularis disciplina, dum in Conventibus jam erectis statuitur, relaxetur in erigendis, & quod una ex parte constituitur, simul ex altera destruatur; sacra Congregatio, Sanctitate sua similiter approbante, statuit, atque decrevit, nulla imposterum Monasteria, Collegia, Domos, Conventus, aut alia Religiosorum loca fundari, erigi, aut quovis modo institui debere, nisi sub EXPRESSA OBLIGATIONE EXACTÆ VITÆ COMMUNIS *ab omnibus Religiosis ibi commorantibus perpetuo, & inviolate servandæ, ac præterea nullas deinceps admittendas hujusmodi fundationes, nisi præter alia ad id requisita, prius legitime constiterit, adesse annuos reditus, vel certam eleemosynarum spem, quibus duodecim saltem Religiosi in* EXACTA VITA COMMUNI *commode valeant sustentari.*

VIII. Perpendat nunc, quæ sequuntur, qui contra me scribens, ait, *caute, & de industria* præteriisse supra indicatam periocham: *salvis tamen* &c. perpendat, inquam, quæ sequuntur in decreto Innocentiano.

IX. *Non obstantibus circa præmissa* OMNIA & SINGULA *constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, nec non quorumcumque Ordinum* STATUTIS, *consuetudinibus, privilegiis, ceterisque contrariis quibuscumque.*

Ad extremum eadem sacra Congregatio Regulares omnes, cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, SANCTITATIS *suæ verbis serio admonet, & in Domino obtestatur, ut omni mora postposita, sicut filios obedientiæ decet, ad Regulæ, quam amplexi sunt, præscriptum, vitam instituant, & componant, decretisque apostolicis pro* ÆTERNA *illorum* SALUTE *editis, sincere, fideliterque pareant. Nec ab eorum obedientia inanibus interpretationibus, & fallaciis, aut* RELAXATIONUM PRÆTEXTIBUS AD EXCUSANDAS EXCUSATIONES IN PECCATIS *adduci se sinant. Sed professionis suæ memores, qua se totos Dei obsequio manciparunt, susceptæ christianæ perfectionis iter, arduum quidem, sed divinæ caritatis dulcedine aspersum, abjectis terrenarum rerum curis alacriter prosequantur.*

X. Tandem ne prætextu silentii, & tolerantiæ Sedis apostolicæ quispiam honestare contrariam corruptelam posset, sequens edidit idem summus Pontifex Innocentius XII. decretum insertum citato Bullario *pag.* 309. cujus initium est, *Debitum pastoralis officii*, in quo hæc inter alia habentur.

XI. *Sicut non sine gravi animi nostri molestia accepimus, tametsi decretorum hujusmodi observantia in plerisque religiosorum virorum Monasteriis, seu Conventibus prospere ac feliciter introducta fuerit, atque exinde inibi uberior in dies electi sanctorum operum frumenti messis benedicente Domino exurgat; non eosdem tamen alibi cæleste idem semen afferat fructus, neque enim cessavit, nec adhuc cessat humani generis hostis in agro Domini superseminare zizania, quæ Patrisfamilias sementem suffocant: hinc est quod nos prophetici illius moniti memores:* Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam: *ut constans enixaque voluntas nostra inceptum opus hujusmodi peculiari studio, summaque animi contentione prosequendi magis ac magis innotescat, omnisque* TRANSGRESSORIBUS VANO, FALSOQUE SILENTII NOSTRI PRÆTEXTU *sese excusandi occasio penitus præcidatur, motu proprio prædictam Congregationem Cardinalium, & Prælatorum super disciplina regulari, tenore præsentium perpetuo approbamus &c. . . . Ipsius autem Congregationis a nobis sic confirmatæ facultates istæ esse debeant . . . . designandi, ac deputandi pro Novitiatibus, & Professoriis Conventus, Monasteria, Collegia, ac Domos &c. . . . Decreta tum fel. record.* CLEMENTIS *Papæ VIII. Prædecessoris nostri super reformatione Regularium . . . . potissimum vero* EXACTÆ VITÆ COMMUNIS *observantiam promovendi, atque ad hunc effectum duntaxat novas quorumcumque Conventuum,*

Mona-

Monasteriorum, Collegiorum, & Domorum hujusmodi fundationes diligenter examinandi, ne ulla scilicet in posterum religiosorum virorum loca fundari, erigi, aut quovis modo institui contingat, nisi in quibus eadem VITA COMMUNIS *juxta ultimum dictorum decretorum praescriptum perpetuo & exacte servari valeat &c.*

Non obstantibus &c. quorumvis Ordinum, Congregationum, Societatum, & Institutorum, aliisque quibusvis etiam juramento firmatis, CONFIRMATIONEQUE APOSTOLICA, *vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris apostolicis eisdem Ordinibus, Congregationibus, Societatibus, & Institutis, illorumque superioribus, & personis, ac aliis quibusvis sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis irritantibus, ac aliis decretis in genere, vel in specie, vel aliis quomodolibet in contrarium concessis, confirmatis, & innovatis* &c.

XII. Tandem Innocentius XII. Congregationem peculiarem instituit quae juramentum exactae communitatis servandae praestandum a Regularibus recipiat, antequam facultatem impertiat admittendi ad Religionem. Operae pretium existimo subjicere istius formam juramenti. Est autem tenoris sequentis:

Exemplar formularii quod jurant Regulares servandae exactae communitatis.

Nos infrascripti fidem facimus, & in VERBO VERITATIS *testamur, quod in hoc Conventu N. stabilita est* PERFECTA BONORUM COMMUNITAS, *& omnia bona Fratrum particularium, tum quoad* OMNES PECUNIAS, *tum quoad vestes, & alia, sive sint census vitalitii, sive eleemosynae ex praedicationibus, sive undequaque provenientia,* OMNIA SINT CONFUSA *cum bonis & reditibus Conventus, & ipsis incorporata juxta decreta sanctae memoriae* CLEMENTIS VIII. & INNOCENTII XII. *& sacrae Congregationis Disciplinae, ita ut ex ipsis omnibus aequaliter provideatur tam tempore sanitatis, quam infirmitatis. Et est stabilita Vestiaria communis, in qua repositae sunt omnium Fratrum vestes, ac omnia quae ad communem usum sunt: ex qua Vestiaria omnibus aequaliter providetur juxta uniuscujusque Fratris indigentiam. In hoc etiam Conventu ultra bonorum supradictorum perfectam communitatem viget regularis observantia secundum rigorem constitutionum nostrarum. Et Novitii in hoc Conventu religiose enutriuntur, & educantur in omnibus exercitiis ad statum Religionis nostrae spectantibus, & tam de die, quam de nocte probantur. Quare humiliter supplicant infrascripti, cum* JURAMENTO *omnia supradicta affirmantes, sacrae Congregationi Disciplinae regularis pro licentia recipiendi juvenes ad habitum. Actum die &c. anno &c.*

XIII. Hoc est juramentum quod sacrae Congregationi super Disciplina regulari exhibent Regularium Superiores quoto biennio, aut triennio, ut facultatem recipiendi juvenes ad habitum Religionis ab eadem sacra Congregatione obtineant. Hypothesim formemus, in qua Romana Sedes possit, & velit praecipere vitam communem, omni privato peculio vacuam. In hac hypothesi posset ne clarioribus verbis, luculentioribus, & urgentioribus clausulis uti prae iis quas adhibuit in rescriptis decretis? Quo ergo se recipient oppositum opinantes? Invenire ne possunt ipsi aut expressiones luculentiores, aut formulas efficaciores praecipiendi exactae communitatis observantiam? Negabunt ne Romanae Ecclesiae potestatem praecipiendi perfectam rerum communitatem? Nulla hic ad effugium rima patet.

CAPUT V.

Communitate sublata, nec votum obedientiae, nec regularis disciplinae observantia consistere diu valeat.

I. Violatio paupertatis est scopulus ad quem facillime impingunt viri claustrales. Heinc tam antiquae, quam posteriores Religiones passae sunt plus & minus relaxationem. Nihilominus sacrorum Ordinum Institutores non modo hanc paupertatem exacta vita communi circumscriptam non mitigarunt, sed fortioribus praesidiis munierunt. Ordines mendicantes videntes collapsam disciplinam monasticam ob redundantes divitias, rejecerunt divitias, & reditus etiam in communi possidendos, & mendicato vivere statuerunt. His successere Clerici Regulares, qui collapsam Mendicantium disciplinam spectantes ne huic vicissitudini obnoxii & ipsi essent, paupertatem adeo severam praescripsere, ut alii nec pro Missarum celebratione oblationes recipere, alii nec petere eleemosynas statuerint. Cur hoc? Paupertatis consilium liberum est. Divitias possidere nihil mali absolute praefert. Sacrorum Ordinum Patriarchae tot saeculorum expe-

experimento didicere istius vitæ communis observantiam difficillimam esse, & facillime a voventibus violari. Illorum caritatis erat hanc temperare paupertatem, peculia, & census vitalitios permittere, ut hac via occasiones peccandi a subditis suis removerent. Quando enim lex de re libera, & innoxia difficile a subditis servatur, sapientis legislatoris est aut eamdem tollere, aut eam temperare, & communi usui accommodare.

II. Contra, omnes ad unum Patriarchæ non modo paupertatis legem non relaxarunt, sed severius eam roborarunt, & novis præsidiis munierunt. Cur nemo SS. Patriarcharum peculia, & reditus privatis Religiosis concesserunt? Cur illa severissime prohibuere omnes nullo excepto? Opponant mihi vel unum Patriarcham qui peculia, & reditus privatos concesserit; & fasces illis submittere, atque victoriam canere volo.

III. Quid ergo causa est cur omnes sancti Patriarchæ huc conspirarunt ut unanimi consensu hoc paupertatis votum restringerent, arctarent, atque omni excogitabili modo firmarent? Quia sublata communis vitæ paupertate, concidat exactæ obedientiæ votum, & disciplinæ regularis observantia necesse est. Siquidem professio vitæ regularis, ad paupertatem quod attinet, contractus mutuus est, ut indicavi, vi cujus subditi omnia bona & præsentia, & futura solemni ritu Religioni cedunt; Religio vicissim eodem sacro vinculo se astringit alendi, vestiendique subditos tum sanos, tum infirmos. Si Religionum Prælati oppignoratam fidem non solvunt, subditis omnia necessaria ministrantes, necessario consequitur, subditos obedientiæ vinculo solutos esse, quantum ad comparanda ea quæ pro victu & vestitu necessaria sunt. Ergo sublata communitate, obedientiæ votum, atque adeo ipsa disciplina regularis corruit.

IV. Industriæ, labores, media quæ subditi adhibent ut peculium acquirant, sæpissime Religioni non congruunt. Si Prælati impedire ea pertentant, subditi jus naturæ opponunt sibi prospiciendi in victu & vestitu a Prælatis non collato. Quandoquidem in claustris, a quibus exulat perfecta communitas, pro vestibus aliqua summa traditur, alibi major, alibi minor, quæ pro integro non sufficit. Cellarum supellex integra saltem non datur. Pro itineribus, pro epistolis aut parum, aut nihil. Pro infirmitate curanda quædam, ut in hospitali, porriguntur, & qui non habent unde sibi subveniant, miserrime languent. Qui vero abundant, absit ut infirmis fratribus quidquam tribuant. Heinc alii in penuria summa decedunt; alii morientes plurimam pecuniam relinquunt. Quibus auxiliis compararunt ingentia peculia?

V. Fac Prælatos prohibere subditis ineptis ne conciones habeant, quia ea morum probitate non sunt præditi quæ requiritur ut extra claustra Christianis exemplo sint, ne Monialium Confessiones audiant, ne se negotiis terrenis immisceant, ne patrocinia ambiant, ne vagentur per civitates: continuo inclamant subditi: si hæc lucra amittimus, quis nobis vestes, quis epistolarum, itinerum, infirmitatum expensas solvet? Quis *chocolate*, quis *tabaccum*, quis tot alia aut necessaria, aut congrua porriget? Census vitalitii aut exigui, aut nulli sunt &c. communi patrimonio nobis non providetur: ergo naturæ jure, quod omne votum antecedit, hæc nobis comparare juste possumus. Quid heinc? Litterarum rudes, morum integritate, vel prudentia destituti e claustris exeunt, concionantur imperiti, confessiones audiunt indocti, negotia tractant inepti. Illi favores & patrocinia aucupantur; isti præfecturas & officia ambiunt. Si Prælati interdicere velint, subditi opponunt, ut dixi, jus naturæ.

VI. Mala, scandala, disciplinæ relaxatio, & alia absurda, quæ heinc proficiscuntur, nolo meis verbis exprimere. Dionysius Carthusianus de *Refor. Clauf.* c. 16. hæc scribit: *Ex peculio tamquam ex venenosa radice multa peccata proveniunt, ut puta contumacia, superbia, contentio, partialitas, avaritia, vanagloria, invidia, mendacium, luxuria. Quoniam abundantes in peculio ad resistendum suis superioribus fiunt audaces, nec disciplinam, & correptionem patienter suscipiunt, partialitates efficiunt, & interdum comessationibus & ebrietatibus vacant, ex quibus ad vitia carnis labuntur, & votum suum de castitate servanda sceleratissime frangunt.* Quid si nos hac scribendi libertate uteremur? Similia, & graviora absurda ex peculio manantia describunt Trithemius, Nyder, S. Antoninus, Cajetanus, & communiter Theologi. En rationum momenta cur sancti Patriarchæ etiam ultimæ ætatis peculio bellum indixere. Alias austeritates, ut jejunia, vestitum asperum, & plura alia pœnitentiæ exercitia aut linierunt, aut sustulerunt. Communitatem vero bonorum, licet agnovissent fuisse lapidem offensionis ad quem plures

impe-

impegerunt, non modo non liniere, sed, ut dixi, severius illam præceperunt: quia hac exacta bonorum communitate sublata, corruat universa disciplina monastica oportet.

CAPUT VI.

Quam hostiliter pugnent cum voto paupertatis monasticæ census vitalitii. Excusationes, & sophismata quibus incrustari peculiorum corruptela solet.

I. Divitiæ, & paupertas evangelica non minus opponuntur quam castitas, & luxuria. Quare Christus dixit: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.* Vendere, & retinere nonne invicem hostiliter pugnant? Nonne hæc duo: vendere omnia, ut omnes Patres interpretantur, & ipsum Evangelium clare & perspicue edisserit; & retinere aliqua, chimæram monstrosam constituunt? Et tamen chimæra hæc familiaris est. Antequam professionem juvenes edant, census vitalitios sibi reservant ditiores, aut minores, prout domesticum patrimonium permittit.

II. Reponunt se reservare hos reditus non sibi, sed Religioni. Religio enim absolutum dominium horum redituum habet; Religiosi vero purum merumque usum facti ex licentia, & facultate Superiorum. Dominium autem, non merus usus facti cum paupertatis voto pugnat. Recte & venuste. Quid appetitiones nostras explet, & saturat, dominium, an usus? Dominium absolute sterile est, & unice appetitur propter usum. Si separes ab usu dominium, hoc futile, & vanum evadit. Ego facillime tibi perfectissimum dominium concederem, dummodo usum pecuniarum semper Religio haberet? Quid tibi hoc in casu dominium prodesset? Si maritus dominium, alter usum haberet uxoris, is ne castitatem servaret? Maritus cum suo dominio continens esset & castus, alter cum suo solo usu facti venerem expleret.

III. Insistunt. Superior ad nutum revocare hunc usum valet. Peregregie. At numquam revocat, ut experientia constat. Si revocare ad nutum Superiores peculii privati usum valent, cur reipsa non revocant? Cur communitatem exactam non invehunt? Cur Regulis, & tot Conciliorum, & summorum Pontificum decretis non parent? Responsum pressum, & perspicuum exhibito.

CAPUT VII.

De ludis Regularium, & aliis quæ cum voto paupertatis pugnant.

I. QUÆST. I. *Liciti ne sunt Regularibus ludi alearum, & sortis?* RESP. Ludis, qui in jocoso sermone, factisque ludricis sistunt, ut qui corpus exercent, quique ad spiritum exhilarandum, viresque instaurandas directi sunt, indulgere Religiosos posse, omnes cum S. Thoma 2. 2. *q.* 168. *a.* 2. concedunt.

II. Contra Theologi, & Regulæ omnes a Sede apostolica approbatæ ludos alearum severissime Religiosis voto paupertatis devinctis prohibent. Nomine *aleæ* omnes ludi fortuiti intelliguntur. Quid quod ludi isti ipsis Christianis omnibus vetiti sunt; immo omnes ethnici Philosophi ludos ejusmodi execrati sunt, ut *Tom.* VII. Theologiæ Christianæ palam feci? Constitutiones O. P. ad carceris pœnam damnant Fratres *qui inventi fuerint ad taxillos lusisse*, non secus ac reos carnis, furtique. Ludus fortuitus solius avaritiæ, & desiderii ditescendi fructus est. Quid magis evangelicæ paupertati adversum quam desiderium hoc divitias augendi?

III. QUÆST. II. *An paupertatis voto repugnet quod Regulares habeant instrumenta argentea, ut cochlearia, cultrum, furcinulam, arculam pro tabacco, horologia, idque genus similia?* RESP. Hæc omnia solemni paupertatis voto opponuntur, statumque monasticæ disciplinæ evertunt. Paupertas enim & auri, argentique pretiositas directe pugnant. Comperta hæc sunt natura sua. Omnes Regulæ monasticæ usum auri argentique in ejusmodi instrumentis prohibent. Constitutiones O. P. *dist.* I. *c.* 10. hæc præscribunt. *Nullus Frater aut Soror Ordinis nostri, cujuscumque gradus* (N. B.) *aut conditionis existat, uti debet cochlearibus, & instrumentis aureis, vel argenteis, aut etiam ex lapidibus pretiosis, sive in mensa, sive in cingulis, sive in cappis, cultris, vel eorum vaginis, sive in quocumque alio genere rerum utensilium. Qui autem transgressores reperti fuerint, iisdem instrumentis omnino priventur, & illa communitati applicentur, &* GRAVITER *præterea transgressores puniantur.* Gravis punitio gravem culpam supponit. Nec opponas, constitutiones istas ad culpam non obligare. Utique ad culpam non obligant quæ extra vota sunt. At rescripta constitutio votum pau-

pertatis exponit. Votum autem istud ad culpam, & quidem gravem astringit. Usum ergo adeo communem damnare audes? Non ego, sed disciplina regularis, sed vota, quæ distinxerunt labia tua Deo, præfata omnia detestantur. At Religiosi docti, & probi his utuntur instrumentis? Quid inde? Isti gravius peccant, quia sua doctrina, & probitate gravius scandalum ceteris pusillis ingerunt.

CAPUT VIII.

Quam gravis sit Prælatorum obligatio invehendæ communitatis. Quid agere debeant Regulares degentes in claustris, ubi pulsa vita communi peculia servant. Et an juvenes suscipere habitum religiosum in his locis licite queant?

I. QUÆST. I. *Sunt ne in continuo statu peccati mortalis Prælati Regularium, qui sincero animo, & totis viribus non conantur instaurare vitam communem ubi collapsa est?* RESP. Adfirmant omnes Patres, omnes Regulæ monachales, Concilia omnia, & tandem ex adductis constitutionibus pontificiis id luculentissimum est. Si ratiociniis meis, quantumvis validissimis, & invictissimis id confirmarem, rigorismi, & infamatoris censuram non declinarem. Quare in medium adducam quæ non modo viri sancti, sed alii non tantæ existimationis Theologi docent.

II. D. Antoninus (3. p. tit. 16. cap. 1.) *Satis credo quod qui se reperiunt in Monasteriis, ubi non vivitur in communi, si Prælati sunt, & non faciunt quantum est eis possibile sine notabili scandalo, ut vivatur in communi, eos non esse in statu tuto.*

III. Joannes Excuria (in tract. de Reform. p. 3. art. 2.) *Omnes Prælati tam majores, quam minores, singuli videlicet respective pro sui dignitate, officio, commissione, aut facultate, de debito justitiæ tenentur subditos suos Religiosos deformate viventes ad vitæ regularis observantiam reformare. De ipsorum enim manibus sanguis subditorum requiritur.*

IV. Sylvester (verb. Religios. 6. §. 7.) *Si Prælatus non facit quantum potest sine magno scandalo ut vivatur in communi, non est in tuto statu.* (arg. dist. 83.).

V. Ludovicus Lopez de Texeda (lib. 2. tract. 2. cont. 7. dub. 2. n. 24.) *Addo, Religionum Prælatos ex meritis officii teneri debitam adhibere diligentiam ut Religiosi subditi vitam transigant in communi: & ideo tenentur valde esse solliciti de necessariis illis conferendis pro victu, & vestitu. Quare si illa non tribuant, cum commode possint, peccant mortaliter, & sunt indigni Prælatorum officio, & debent deponi: quia tribuunt ansam Religiosis ut peculia quærant, & votum laudabile paupertatis infringant.*

VI. Thomas Sanchez (in Dec. lib. 7. cap. 19. n. 27.) *Tertio deducitur, non esse in bono statu Prælatum qui in quantum potest absque gravi scandalo, non nititur Religiosos vivere in communi, ac superfluos usus vitare.*

VII. Valentia (2. 2. disp. 2. q. 4. a. 2.) *Quarto sequitur esse in malo statu tam Prælatos, quam subditos, qui non agunt vitam communem, quando ex reditibus communibus possunt sufficienter vivere.*

VIII. Franciscus Pellizarius (Tract. de Monial. cap. 4. sect. 1. qu. 4.) *Colligitur ex Sanchez asserente cum S. Antonino, & Sylvestro, quod sicut Prælatus Regularium non est in bono statu, si quantum potest absque gravi scandalo, non nititur Religiosos in communi vivere, ac superfluos usus vitare, sic nec sunt in bono statu subditi resistentes, non quod nequeant sufficienter vivere, sed quod velint abundare, & liberius disponere. Hoc enim adversatur voto paupertatis.*

IX. Joannes Baptista Lezana (quæst. Reg. cap. 18. n. 14.) *Prælati qui in quantum possunt, non curant suos subditos vivere vita communi absque peculio, aut proprio, & superfluos usus vitare, non sunt in bono statu conscientiæ. Ratio est, quia votum paupertatis id requirit, summique Pontifices, & Concilia id præcipiunt.*

X. Gabriel a S. Vincentio (de Just. & Jur. disp. 3. qu. 10. n. 132.) *Superior peccat graviter non providendo subditis de necessariis, tum quia præbet occasionem relaxationis Religionis dando occasionem introducendi peculium, tum quia privat subditos jure quod habent ad bona Monasterii.*

XI. Thomas a Jesu (specul. Relig. par. 4. c. 2.) *Concludo, Prælatum mortaliter peccare, qui non curat ut communis vitæ ratio in Monasteriis servetur. Idem esto judicium de eo qui communem vitam jam laxatam, quantum in se est, ad pristinam observantiam non conatur reducere; quin etiam ipsi subditi, qui Prælatis vitam communem restaurare volentibus contradicunt, eadem culpa mulctantur. Primo contrariantur ipso facto decretis Conciliorum, & Pontificum, a quibus hujus vitæ observantia districte præcipitur. Secundo quia ubi vita communis non observatur, Monachi variis animæ peri-*

peri-

periculis circa transgressionem voti paupertatis exponuntur. Tertio quia communis vitæ observantiam Prælati reformare negligentes contraveniunt justitiæ legali, quia ex officio tenentur bono communi consulere. Insuper dispensatione sibi commissa abutuntur, & peccant contra fidelitatem, & sæpe contra justitiam distributivam.

XII. Servatius Lairvelz gravissimus unaque piissimus auctor in sua Optica Regularium (specul. 12.) *Certum mihi est esse in continuo peccato mortali eos Prælatos qui quantum possunt sua Monasteria non reformant, quique ad vitam communem Religiosos suos, quantum possunt, non reducunt.*

XIII. QUÆST. II. *An subditi Regulares resistentes introductioni vitæ communis, pulsis peculiis, sint in statu peccati mortalis?* RESP. Ex iis quæ dicta sunt, patet evidenter resolutio propositæ quæstionis. Nihilominus in majorem confirmationem, quæ docent & citati, & alii auctores, subjiciam.

XIV. D. Antoninus (3. p. tit. 16. c. 1.) *Si subditi sunt, & resistunt huic bono cum attentatur, non quia non possunt vivere sufficienter, sed quia volunt abundare, & de suis suo modo facere, videntur esse in malo statu, cum sæculariter vivant, & velint in malo statu perseverare.*

XV. Cardinalis de Turre Cremata in Regulam D. Benedicti (Tract. 94.) *Gravissime peccant qui reformationi hujusmodi abusuum temere resistunt in Monasteriis, & se, & alios defendunt ne ab hujusmodi labe purgentur.*

XVI. Sylvester (v. Rel. 6. §. 7.) *Subditi vero dictæ communitati resistentes, non quia non possunt sufficienter vivere, sed quia volunt abundare, videntur esse in malo statu.*

XVII. Thomas Sanchez (lib. 7. cap. 22. num. 27.) *Similiter peccant mortaliter subditi dantes peculii causam resistendo vitæ communi, cum illis necessaria ministrentur, & similiter graviter murmurando, & magis querelas fundendo.*

XVIII. Lezana (quæst. reg. c. 6. n. 60.) *Addendum tamen est, & valde notandum, Religiosos paratos esse debere ad recipiendam reformationem, & introductionem vitæ communis, si a Prælatis de novo instituatur, seu restauretur, nec posse ullo modo resistere sub gravissimo peccato mortali. Ratio est, quia cum vita communis obliget sub peccato mortali omnes Religiosos, ab illa excusari non possunt, nisi quia Prælati Monasteriorum non provident illis de necessariis ad victum: unde constando prædictis necessitatibus sufficienter providendum fore, nulla remanebit ratio excusationis. Et hæc est communis ratio Theologorum.*

XIX. Thomas a Jesu (specul. Relig. p. 4. cap. 2.) *Graviter peccare dixi, quia nolunt reformationi vitæ communis acquiescere, nempe propter grave damnum emergens ex eorum contradictione.*

XX. Franciscus Lopez (lib. 2. tract. 2. contr. 7. dub. 7. n. 24.) *Religiosi autem tenentur ex merito suæ professionis & status de communi vivere, & contenti esse his quæ a Religione ministrantur.*

XXI. Angelus Pistachius Castelli (tr. 4. de voto pauper. cap. 4. num. 5.) *Subditi resistentes vitæ communi peccant mortaliter.*

XXII. Alteserra (Orig. Monast. lib. 1. cap. 15.) *Monachi compelli possunt ad reformationem juxta præscriptum regulæ quam professi sunt. Nec tueri se possunt in observantia longi temporis, quia contra ea quæ sunt de substantia vitæ regularis, nulla est præscriptio temporis, neque dispensatio.*

XXIII. Emmanuel Rodericus (Tom. 2. q. 63. art. 3.) ubi relato Tridentini decreto (§. 25. cap. 2.) hæc infert: *Ex qua Decretali colliges, quod Religiosi debent, & tenentur reformare seipsos ad præscriptum regulæ quam professi sunt*: & art. 4. *Peccant Superiores negligentes instruere, seu reformare, & magis contravenientes reformare volentibus, & etiam singulares impedientes ea quæ contraveniunt menti, & verbis Concilii, quod est peccatum.*

XXIV. Caramuel in Reg. D. Bened. n. 630. *Qui vota emisit in Monasterio irregulari, hoc est ubi contra regulam abusus irrepserunt, tenentur reformationi subjacere, & obedire Antistiti abusus illegitimos eliminanti.* Sic loquitur Caramuel; & in hac controversia adeo sibi constat, ut in Theolog. Regul. n. 631. hæc scribat: *Quam periculose se fallant qui existimant ex vi voti non teneri ad vitam communem, eo quod tempore suæ professionis non servabatur in Monasterio.*

XXV. Ultimo loco adduco Capitulum Ordinis Præmonstratensis sub doctissimo Joanne le Paigè celebratum, quodve insertum habetur in Bibliotheca Præmonstratensi (lib. 5. pag. 1019.) *Reverendus Dominus Abbas Religiosos suos ad vitam communem reducat, revocetque . . . & ne quis sibi in hoc blandiatur, & Superiorum obtrudat licentiam, audiat Innoc. III. in cap. Cum ad Monasterium: Nec æstimet Abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare . . . & Concilium Tridentinum sess. 25. in decreto* de

de Regularibus &c. Quo fit ut sint in malo statu, labanturque turpiter tam Prælati, quam subditi Religiosi, per quos stat quominus omnes in Monasterio vitam communem ducant. Quid plura? Vix vel unicum alicujus nominis Theologum reperire licet qui oppositum doceat.

XXVI. Ex his omnibus hoc pacto concludo. Juxta commune Theologorum placitum Prælati Regularium sub gravissimo peccato mortali tenentur pro viribus vitam communem peculio vacuam invehere. Hæc *prima* propositio certissima est. *Secunda*. Omnes subditi ex lege ad peccatum mortale obligante tenentur animo parati esse ad vitam communem peculii expertem suscipiendam, ut communiter omnes vel benigniores docent. Ergo alterutrum necessario consequitur. Aut Prælati in extremo damnationis periculo versantur, propterea quod præceptum gravissimum introducendæ vitæ communis pro viribus implere non conantur; aut subditi sunt veri proprietarii, quod Prælatis suis invehere bonorum communitatem satagentibus resistunt, vel contumacem obsistendi voluntatem produnt, ob cujus repugnantiæ scandalum vitandum Prælati ab implendo officio suo desistunt. Nullus hic tergiversandi locus superest. Si plura cupis, lege *Discip. Apost. Monast. Diss.* 3. *c.* 4.

XXVII. QUÆST. III. *Quomodo se gerere debeant Regulares qui in iis Conventibus commorantur ubi sublata vita communi, peculiorum pestis serpit, ut propriæ consulant saluti?* RESP. Rationem propriæ conscientiæ dirigendæ, & peculii habendi vix ego designare valeo. Rescribam quæ celeberrimus Joannes de Turre Cremata Cardinalis in Commentariis in Regulam S. Benedicti *cap.* 94. docet his verbis.

XXVIII. *Gravissime peccant qui reformationi hujusmodi abusuum temere resistunt, & se, & alios defendunt ne a tali labe purgentur. Ratio est, quia isti sunt formaliter contemnentes remedia suæ salutis, & tale peccatum est in Spiritum sanctum. Unde illi qui vivunt in Monasteriis deformatis, quintuplicis sunt generis. Quidam enim dolenti, & amaro sunt animo, quod non vivunt in observantia, ex animo tamen adspirant ad reformationem. Alii sunt qui nolunt aliter vivere, & sic ut sunt malunt manere, nollent tamen Superioribus resistere, si vellent reformare. Tertii sunt qui positive sic vivere sub deformatione volunt, ut omni reformationi pertinaciter resistant. Quarti inveniuntur neutrales in omnem partem incurii de modo vel sic, vel aliter vivendi. Quinti sunt qui apparent bonæ voluntatis, & se reformare intendunt; sed aut quadam animi fragilitate, aut quia nullum modum consentaneum reformationis sibi intendunt, differunt, & semper inducias captant.*

Iter hos omnes Religiosos secundi, & tertii generis, qui deliberate reformari nolunt, sive resistant, sive non, si sic usque finem persistant, in statu sunt damnationis. De quarti generis Religiosis dicitur, quod sunt sub periculo salutis, eo quod in schola religionis non proficiunt, nec ad perfectionem tendunt pro sui status exigentia, & incurii sunt suæ salutis. De quinti generis Religiosis apparet periculum suæ salutis propter tepiditatem affectus, & quia discrimini se exponunt, & pusillos scandalizant.

Religiosi primi generis qui vivunt in locis deformatis, ubi regula non servatur cum proposito se reformandi, si valerent, ut securius vivant, & tutius saluti suæ consulant, hæc omnia facere tenentur.

1. *Laborare pro alio Conventu, ubi regulariter vivere possint, & illuc se transferre, nisi forsan spem haberent satis certam proprii loci reformandi ex eorum præsentia.*

2. *Si locum reformatum habere non poterunt, ut aliqua digna causa illum omiserint, super hoc doleant, & pro reformatione inducenda, semper quod in se est, faciant.*

3 *Non sæculariter vivant. Bona concessa nonnisi cum licentia Superioris, & in usum necessarium disponant, cum proposito semper resignandi ad placitum Superioris; immo omne superfluum illi dando, aut potius ab alio rerum provisionem sine usu pecuniario recipiendo.*

XXIX. Quisque astringitur declinare occasionem proximam violandi proprium votum. Quando autem occasio est necessaria, tum adhibenda remedia sunt opportuna ad evitandam legis transgressionem. Plurimis occasio habendi peculii necessaria est, cum isti removere illam nequeant. Hi ergo, ut sibi consulant, regulam propriam in victu, & vestitu, abstinentiam, jejunia, & vestium asperitatem servent. Tantum peculii illis licitum est, quantum requiritur pro iis rebus comparandis quas Religio subministraret, si in ea exacta vigeret communitas. Quod superest, Religioni tradant cum ceteris bonis Cœnobii confundendum.

XXX. QUÆST. IV. *Licitum ne est juvenibus suscipere habitum Religionis, & profiteri in iis claustris, ubi non servatur communitas rerum, & aliæ præcipuæ regulæ?* RESP. Negant

gant communiter omnes graviores Theologi. S. Antoninus 3. *p. tit.* 16. *c.* 2. inquit: *Et ubi quis ex ignorantia, vel errore intenderet illam* (Religionem) *ingredi in qua non bene vivitur, crudelitas esset non reddere illum cautum, & a proposito suo revocare*. Ut istius crudelitatis crimen declinarem, monere hac de re lectores volui.

XXXI. Cardinalis Cajetanus 2. 2. *q.* 189. *a.* 9. hæc scribit. *Actus iste qui est inducere ad vitam conventualem, est actus ex genere suo malus, quoniam inducitur quis ad vitam reprehensibilem. Omnis autem vita reprensibilis mala est. . . . Unde vituperabile est non solum inducere, sed etiam ingredi, & recipere ad vitam irregularem personas utriusque sexus, quamvis hoc toleret permisive*. Verum Ecclesia post obitum Cajetani nullum non movit lapidem ut impediret receptionem juvenum, ubi exacta vita communis, & observantia regularis non vigent, ut ex Clemente VIII., & Innocentio XII. supra vidimus. Cajetani sententiam confirmat in 2. *p. lib.* 3. *de Reg. can. Cum virum n.* 48. Prosper Fagnanus. Martinus Navarrus *p.* 2. *Decret. c.* 12. *n* 45. citata Cajetani doctrina, concludit: *Qui alteri suadet ingredi Religionem adeo laxatam, qualem modo dicemus, & ubi regula perperam observatur, peccat*. Graviora docent Nazarius, Nyder, & ceteri communiter.

XXXII. Ludovicus Lopez in suo *Instr. Conf. c.* 43. docet: *inducere ad Religionem, vel ingredi ad eam, ubi male ob disciplinam regularem vivitur, peccatum esse*.

XXXIII. Sanchez *lib.* 4. *in Decal. c.* 16. *n.* 14. inquit: *Illicitum est Monasterium illud ita collapsum, nec proxime reformandum ingredi, quamvis ab Ecclesia toleretur*.

XXXIV. Paulus Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 6. *n.* 5. scribit: *Qui Religionem absolute vovit, is non tenetur, immo neque licite potest ingredi Ordinem cujus regularis disciplina collapsa est, ejusque professi plerique male vivunt, ut ne substantialia quidem vota observent. Ideoque ingredienti perversionis periculum immineat, ut docent Cajetanus, Major, Navarrus, Valentia, Rodriquez, Sanchez, Lessius*.

XXXV. Leander hæc *tract.* 1. *de jur. q.* 14. *&* 15. docet. *An prædictus vovens, ingrediens Religionem quoad substantialia collapsam, non solum non satisfaciat voto, verum etiam mortaliter peccet? Respondeo dicendum, quod non solum non satifaceret voto, sed quod denuo peccaret mortaliter ob perversionis periculum*.

XXXVI. Salmanticenses *tract.* 15. *c.* 2. *punct.* 1. *n.* 2. hæc inquiunt: *Ceterum pro comperto habemus non satisfacere* (voto ingrediendæ Religionis) *ingrediendo Religionem relaxatam, & quoad principales obligationes collapsam, nisi forte spes subsit proximæ reformationis. Quia talis Religio non meretur nomen Religionis, nec ad perfectionem conducit, sed ad perditionem; nec in eam ingrediendo pericula fugerentur, sed majora forte amplecterentur*. Eadem docent Passerinus, Martinez de Prado, Lezana, Cassianus a S. Elia, Rotarius, Bonacina, & communiter omnes. Consule *Disciplinam Apost. Monast. diss.* 5. *c.* 13. & *Defens. Decret. Concil. Trid. Diss.* 2.

XXXVII. Religio schola evangelicæ perfectionis est, in qua facilius ad optatum bravium pervenitur. Religiosi veluti rheda & curru ducti ambulant ad pallium assequendum. Christiani in sæculo pedites iter agunt undique scopulis, & laqueis circumsepti. Si currus sit optime ordinatus, bene clausus & fortis, felicissime ambulant viri religiosi. Contra si currus sit perturbatus, læsus, semifractus, tum infeliciores sunt illi qui tali curru incedunt, & in graviori periculo versantur frangendi crura, brachia, capita, quam Christiani qui pedites ambulant.

XXXVIII. QUÆST. V. *Utrum habere reditus redundantes in communi pugnet cum voto paupertatis?* RESP. S. Thomas 2. 2. *q.* 88. *a.* 7. respondet, *quod habere superabundantes divitias in communi, sive in rebus mobilibus, sive immobilibus, est impedimentum perfectionis, licet non totaliter excludat eam; habere autem de rebus exterioribus in communi sive mobilibus, sive immobilibus, quantum sufficit ad simplicem victum, perfectionem Religionis non impedit, si consideretur paupertas per comparationem ad communem finem Religionum, qui est vacare divinis obsequiis*.

XXXIX. Extrema diligentia summa cavenda in hac materia sunt. Victum, & vestitum præbere superiores ad normam propriæ Regulæ debent: caritas in hac provisione elucere debet. Victus non debet delicatus esse, sed diligenter, & opportune paratus, ut decet regularem sobrietatem. Vestitus quoque prompte tradatur. Infirmorum cura magna habenda est. Aliud extremum divitiarum etiam in communi possidendarum vitandum est. Non ob paupertatem, sed ob divitias Religiones omnes naufragium passæ sunt. Pauperes ne Jesu

Christi, ejusque discipuli, & comites dicendi essent, qui superba ædificia, splendida palatia, qui ingentes reditus possiderent? Si talia peragerent, procul dubio Religionis relaxationem, & perversionem inducerent. Religio enim Christi Jesu, & redundantes divitiæ contradictorie opponuntur.

CAPUT IX.

De voto castitatis, & obedientiæ.

I. QUÆST. 1. *Quid sit votum castitatis religiosæ?* RESP. Est *abstinentia perpetua ab omni actu venereo tam interno, quam externo*. Sacerdotes peccantes contra hoc votum, augent malitiam ob duplicem titulum, seu vinculum, quo Sacerdotes obstringuntur castitati servandæ. Hujus voti observantia a modestia oculorum, a solitudine, a carnis mortificatione, ab otii declinatione plurimum pendet. Quare quælibet Religio & jejunia, & victus temperantiam, & alias virtutes plus & minus præscribit in castitatis præsidium. Renuntiant divitiis, ut animum ab affectu pecuniarum immunem conservent. Separantur a sæculo, ut ablata omni occasione facilius castitatem custodiant, quam observare & ipsi Christiani in medio laqueorum mundi, & inter ipsa feminarum præstigia, aut virginalem, aut matrimonialem astringuntur. Aspectus venereus, & sola deliberata delectatio luxuriosa æque Christianum, ac Religiosum virum in Infernum detrudunt, sola circumstantiæ sacrilegæ diversitate.

II. Virtus hæc veluti limpidissima crystallus in putrido, & lutulento corpore defertur. Facillime bitumen succenditur, & luxuriæ ignis ardet, & sulphureæ exhalationes castitatis candorem offuscant, nisi assidua vigilantia custodiatur. Concupiscentia dira fera est, quæ semper rugit, & revolutiones machinatur. Si initio heroico spiritu cohibeatur, & continua custodia frenetur, ejusmodi victoria facilis. Numquam tamen eidem fidendum, quia versute, & ex insidiis suam orditur rebellionem. Concionatores, & Confessarii præsertim vigiles sint oportet. Hi quippe ratione ministerii frequenter feminas alloquuntur. A colloquiis spiritualibus initium ducitur; at nisi cautio summa adhibeatur, omnia in carnem desunt. Confessarii habent suas filias spirituales, quibuscum familiares sermones texunt. Halitus ille virginalis, simulque femineus, callida illa suspiria, & familiaritas paternitatis spiritualis cum filia spirituali fugienda sunt tamquam sibilus basilisci. Tractandæ feminæ sunt, non secus ac personæ lue inquinatæ. Spirituale alimentum porrigatur, & continuo separatio succedat, alioquin pestis luxuriæ sua veneficia immittit. Verum quia innumeri libri sunt qui fusius hoc argumentum tractant, idcirco ab ulteriori abstineo sermone.

III. QUÆST. II. *Quid ratione voti obedientiæ præstare Regularis obstringitur?* RESP. Votum obedientiæ est *oblatio propriæ voluntatis Deo facta*, dum Regularis promittit obedire suis superioribus in iis omnibus quæ hi juxta propriam regulam jubebunt. Quare Regularis obedire tenetur sub gravi culpa superiorum præceptis. Quando superior non præcipit, sed solum optat, hortatur, etiamsi subditus non pareat, non propterea violat obedientiæ votum, quia nullum transgreditur præceptum. Præcepta autem superiorum de re gravi esse debent.

IV. Quatuor communiter conditiones pro exacta obedientia sancti Doctores requirunt. 1. ut sit prompta executio ejus quod præcipitur: 2. ut interior voluntas accedat externæ executioni: 3. ut subditus proprium judicium in re dubia aut controversa submittat judicio superioris: 4. cognita superioris voluntate non est expectandum præceptum, sed implendum est quod superior cupit. Hæ tamen conditiones ad majorem obedientiæ perfectionem requiruntur, secus ad ejusdem virtutis naturam. Ad hanc enim, & ut peccatum, saltem grave, evitetur sat est ut reipsa subditus obediat, & exequatur impositum præceptum. Advertendum tamen, quod superiores interdum præcepta suspendunt, ut scandalum evitent, quia prævident subditos minime paratos ad implendum præceptum. Et tum subditi qui hæc obsistendi superiorum mandatis argumenta perhibent, sunt in malo statu, & peccare mortaliter valent spectata rei præcipiendæ gravitate. In his enim circumstantiæ spectandæ sunt.

V. Superiores jure præcipere valent ea omnia quæ intra confinia Regulæ, & Constitutionum continentur, vel ad Regulæ, & Religionis conservationem, & decorem indirecte etiam conducunt. Queunt etiam Prælati ea vetare quæ tendunt ad proprias leges violandas, & alia jubere quæ graviter expediunt Regulæ, & Constitutionum observationi. Quare præcipere superior potest ne-

necessitate urgente, ut subditi inserviant Religiosis, & sacramenta ministrent Christianis peste infectis, præsertim si Religiosi Ordinem profiteantur ad proximorum salutem procurandam institutum.

VI. In re dubia parere subditus tenetur superiori præcipienti, quia possessio stat pro superiore, ut communiter Theologi docent. Probabilistæ nonnulli contendunt, subditos habentes pro se opinionem etiam minus probabilem liberos esse ab obedientia præstanda, quamvis opposita sententia probabilior stet pro superiore. Et ita docere coguntur, admisso sistemate probabilistico. Hinc vero luculentius apparet, quam sit auctoritati superiorum, & optimo regimini seditiosus, atque perniciosus Probabilismus.

VII. Superiores nihil supra, aut contra Regulam præcipere valent. Subditus tamen non est legitimus judex, num id quod Prælatus jubet, sit contra, vel supra Regulam, nisi res evidens sit. Capitula generalia præscribere, & condere statuta valent nova, quæ Ordinis decorem augeant, & observantiam regularem validius firment. Ad præfecturas quoque acceptandas, & obeundas Prælati urgere subditos suis præceptis jure queunt, secus ad acceptandas dignitates, vel Episcopatum extra Ordinem.

VIII. Graviter Regulares peccant vel dum præceptum superioris implere recusant, vel dum ejusdem vocem contemnunt, vel dum reformanti abusus, & corruptelas invectas contra Regulam, & Constitutiones resistunt. Peccant venialiter, si ea executioni demandare negligant quæ sciunt a superiore præscribi, quamvis non sub præcepto, ut dum inculcant observantiam Regulæ, & Constitutionum. Et licet Constitutiones natura sua ad culpam non obligent, reipsa tamen numquam deliberate violantur sine aliqua veniali culpa. Qui vero ex habitu, & consuetudine eas indiscriminatim transgrediuntur, ad tacitum contemptum se se disponunt, & contra præceptum aspirandi ad perfectionem peccant.

IX. Superiores qui Regulæ, & Constitutionum transgressiones dissimulant, qui easdem pro viribus corrigere, & impedire negligunt, aut ex torpore & negligentia, aut ex quadam conniventia, peccant mortaliter, ut Diana, Salmanticenses, La-Croix, & alii communiter docent. Superiores enim vi muneris sui destinati sunt ad legum custodiam, & universæ disciplinæ observantiam promovendam. Illorum negligentia in impediendis transgressionibus gravissimum detrimentum infert Religioni. Heinc enim gravissima proficiscuntur absurda, & heinc omnes sacrorum Ordinum relaxationes manarunt. His quippe transgressionibus succedunt violationes votorum, scandala, castitatis jactura, & proprietatis pestis.

CAPUT X.

De tyrocinio, seu novitiatu Regularium.

I. ANtequam Religionem juvenes solemni ritu profiteantur, debent per annum integrum habitum Religionis, & palam gestare. Libera autem, & non coacta sit hæc religiosæ vestis susceptio necessum est. Qui puellas cogunt ad hanc susceptionem, mortaliter peccant, & excommunicationem contrahunt, ut Tridentinum *sess.* 25. *c.* 18. statuit. Qui autem juvenes mares cogunt minis, peccant mortaliter, sed excommunicationem non incurrunt. Juvenes qui coacti tyrocinium peregissent, si libere professionem emitterent, validus fuisset novitiatus. Annus hujus novitiatus integer esse debet, ut Tridentinum *sess.* 25. *c.* 15. præscribit, continuus & non interruptus. Qui per diem habitum dimitteret, & e claustro exiret animo non redeundi, licet post diem rediret, novitiatus interruptus diceretur; secus si per aliquot horas dimitteret absque exitu e cœnobio.

II. Inepti jure naturæ ad novitiatum hunc sunt decrepiti, insani, habitualiter infirmi gravi morbo, servi vere tales repugnante domino, conjuges post consummatum matrimonium sine mutuo consensu, professi in altero Ordine sine licentia superiorum. Jure positivo recipi nequeunt Episcopi, Archiepiscopi, qui sine expressa summi Pontificis facultate profiteri Religionem regularem nequeunt. Ceteri autem Ecclesiastici liberi omnino sunt etiam curæ animarum addicti, ad profitendam vitam regularem.

III. Pontifices summi plures ediderunt constitutiones, quibus determinant conditiones recipiendorum ad Ordines regulares. Sixtus V. sui constitutione *Cum de omnibus* prohibuit ne viri prætergressi annum sextum decimum reciperentur, nisi præmissa severa perquisitione de patria, de acta vita, de parentum qualitate. Quod si repertum fuerit istos latrocinia, aut alia similia scelera patrasse, vel suspectos de iisdem esse, aut con-

condemnatos, vel prudenter timeatur condemnandos fore; si ære alieno gravatos supra vires, vel ratiociniis reddendis adstrictos, unde lites, & molestiæ prævideantur; prohibet ne recipiantur, & professionem ab istis emissam nullam declarat. Prælatos vero qui scienter ejusmodi receperint, privat voce activa, & passiva, gradibus & præfecturis, inhabilesque constituit ad futuras dignitates, & gradus. Hanc constitutionem altera constitutione cujus initium est, *Ad Romanum Pontificem*, temperavit non quantum ad pœnas, sed quantum ad crimina. Gregorius XIV. alia constitutione dicta *Circumspecta* partim sustulit, partim auxit Sixtinæ constitutionis moderationes. Et tandem Clemens VIII. professionem reduxit ad terminos juris communis: ita ut nisi aliquod juris communis impedimentum obstet, professio valida sit. Pœnas vero in transgressores in suo reliquit vigore. Nunc tamen vi constitutionis ejusdem Clementis VIII. Regulares recipere juvenes possunt etiam prætergressos annum decimum nonum, exacto tamen juramento, quod neque criminosi, neque ratiociniis reddendis obnoxii, neque rei furti, aut homicidii, vel aliis impedimentis in Sixtina constitutione recensitis ligati sint. Prælati qui ejusmodi scrutinium negligunt, graviter delinquunt, & subjecti sunt Sixtinæ Bullæ pœnis. Valida tamen professio erit, dummodo nihil contra jus commune repugnet.

IV. Novitii omnium privilegiorum Regularium participes sunt, cum sint sub potestate Religionis, & ejusdem onera sustineant. Quare sunt a jurisdictione Episcopi immunes, & privilegio fori gaudent. Possunt superiores Religionis cum iisdem dispensare super præceptis Ecclesiæ, & eorum votis, quæ tamen implere, si habitum Religionis dimittunt, debent. Contra si absolvantur a censuris, irregularitate, vel reservatione, si exeant e Religione, quam bona fide amplexi fuerant, absoluti manent.

V. Si in anno tyrocinii novitius decedat, heres ab intestato ejusdem bonis succedit. Donationes liberæ inter vivos, contractus lucrosi, renuntiationes bonorum temporalium, officiorum, dignitatum, nisi fiant cum licentia Episcopi, aut ejus Vicarii duobus mensibus ante professionem, irritæ sunt, & nullæ, ut determinavit Tridentinum. Bona quæ sibi obventura sperat novitius, renuntiare potest Religioni quam professurus est, etiam vivente patre, secus alteri determinatæ personæ. Bonis quæ jure sanguinis obveniunt novitio, nisi ipse disponat juxta præscriptum Tridentini ante professionem, succedit Ordo quem professus est, si capax sit bonorum immobilium.

CAPUT XI.

De professione Regularium.

I. PRofessio monastica, ut alias indicavi, contractus est, quo homo semetipsum Deo offert in aliqua approbata Religione, solemni ritu tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ emittendo coram Prælato consentiente, quique Dei nomine hæc vota acceptat. Duplex est: expressa, quæ verbis fit coram superiore; & tacita, quæ signis & actionibus a jure statutis peragitur; ut si novitius expleto anno sexto decimo, & integro anno sui tyrocinii, exerceat actiones professorum, eorumque habitum deferat, professionem tacitam emittit, si tamen Prælatus consentiat, & ipse novitius libere, non coactus, seu nullo timore extrinsecus graviter incusso adductus id agat, advertatque ejusmodi actionibus se tacitam professionem incurrere, & habeat animum profitendi. Verum quamquam tacita hæc professio nuncupetur, reipsa expressa suo modo est.

II. Ut professio Regularium legitima sit, requiritur legitima potestas, quæ residet vel in Romano Pontifice, vel in superiore Religionis, juxta regulas peculiares cujuscumque Ordinis. In hoc aut illo Ordine non sufficit solus superior, sed necessarius est consensus majoris partis Patrum a consiliis, vel Capituli. Si major pars istorum Patrum reluctetur, nec superior illius conventus, in quo est novitiatus, nec superiores majores possunt admittere novitium ad professionem; reluctante vero superiore immediato, & accedente consensu majoris partis Patrum a consiliis, valent superiores majores, ut Provincialis, vel Generalis, admittere novitium ad professionem. Ceterum quilibet Ordo suas consulere leges debet.

III. Plura sunt impedimenta quæ nullam reddere professionem queunt. 1. ætas ante annum decimum sextum completum. 2. Si annus novitiatus non sit integer, vel sit interruptus. 3. Defectus libertatis, ut si servus repugnante domino profiteatur. 4. Matrimonium consummatum altero conjuge repugnante. 5. Episcopatus non accedente

Pon-

Pontificis licentia. 6. Nimia senectus, aut morbus gravis, non curabilis, impediens Regulæ observantiam. 7. Diversitas sexus, ut si vir in Monasterio mulierum, aut contra, profiteatur. 8 Metus gravis injuste incussus. 9. Error circa essentiam status religiosi. 10. Si desit animus se obligandi, vel si ficto animo acceptetur a superiore, nulla est in foro conscientiæ. 11. Tandem si contingat aliquis defectus, qui vi Constitutionum talis Ordinis professionem irritet.

IV. Ut professio nulla ex parte utriusque, & superioris acceptantis, & professi, redintegretur, requiritur utriusque partis reciprocus consensus. Si vero nulla sit ex defectu consensu solius professi, tunc sat est ut ipse solus renovet consensum, ratamque habeat professionem emissam. Aliqua vero professio nulla esse potest ex impedimento quod non admittat remedium, quo sanari possit.

V. 1. Effectus professionis regularis est remissio omnium peccatorum etiam quantum ad pœnam, ut 2. 2. *q.* 189. *a.* 3. *ad* 3. docet D. Thomas, cui subscribunt ceteri Theologi. 2. Est ablatio irregularitatis ex defectu natalium pro sacris Ordinibus suscipiendis, secus pro præfectura exercenda. 3. Aufert ingratitudinem filii adversus patrem, qui exheredare amplius filium nequit. 4. Dirimit matrimonium ratum, & non consummatum. 5. commutat vota in sæculo facta in professionem: quæ commutatio per ipsam professionem fit. Quare etiamsi professus frequenter negligeret observantiam jejuniorum, aliarumque austeritatum Ordinis, nihilominus commutatio facta consisteret. 6. Est provisio victus & vestitus, quam Religio ministrare tenetur professis tum sanis, tum infirmis, eosque educare in studiis juxta propriam vocationem astringitur.

VI. Tridentinum *sess.* 25. *c.* 19. facultatem Regularibus impertit reclamandi contra professionem emissam tribus adjectis conditionibus. 1. ut reclamatio, & causa rescindendæ professionis ante elapsum a die emissæ professionis quinquennium instituatur: 2. ne reclamans habitum Religionis deponat pendente causa reclamationis: 3. ut causa rescindendæ professionis instituatur coram proprio superiore, & ordinario, qui sententiam ferre debent.

VII. Ut quis reclamare licite queat contra propriam professionem fundamenta habere certa debet, & evidentia. Qui enim dubius est, reclamare licite nequit, quia in dubio præsumptio stat pro professione. Plura dicenda de hac reclamatione essent. Verum cum hæc omnia ad forum externum pertineant, & fuse tractentur a non paucis Canonistis, idcirco illa prætereo.

VIII. Illud dumtaxat heinc colligant velim Magistri novitiorum, quanta diligentia, & vigilantia candidatorum vocationem expendere graviter astringantur. Causa princeps relaxatæ disciplinæ regularis est defectus vocationis divinæ ad illum sublimem statum profitendum. Siquidem plurimi non Deo vocante, ut advertit Cardinalis Bellarminus *lib.* 2. *de gem. col.*, sed aliis rationibus, quas explicare non vacat, adducti, huic sacræ militiæ nomina dant. Væ novitiorum præfectis, si oculos claudunt super hoc gravissimo negotio, ne propria claustra vacua remaneant, & non vocatos ad professionem admittunt. Deficiente hoc primo cælestis vocationis fundamento, quid mirum, si universum ædificium corruat? Castitas donum speciale Spiritus sancti est. Ut intaminata servetur, gratia, non ab humana infirmitate vires expectans, sed ut a Deo manans, victrix, atque triumphans requiritur. Vocatione divina sublata, deest gratia illa singularissima: & hac gratia destituti castitatem sacrilege polluunt, deturpant, corrumpunt. En expositam omnium malorum radicem. Cautissimi ergo sint novitiorum Magistri in expendenda eorumdem vocatione.

IX. Non me latet quod opponere isti solent, nempe mundum in maligno positum esse, & Christianorum mores laxatos, atque in dies corruptiores fieri. Ex hac silva transferendas in Regularium viridaria plantas esse, quæ si grandine, antequam olivæ inserantur, percussæ sint, vix fieri potest ut fructus pariant vita æterna dignos. Verum habet. Quamobrem secernendæ sunt plantæ sanæ ab infectis. At sanæ, reponis, paucæ sunt, & multiplicata claustra impleri debent. Nimis longus essem, si pro dignitate hanc discutere objectionem vellem. Vide *Disciplinam Apostolico-Monasticam P.* 2. *Diss.* 1. *c.* 15., ubi fuse hanc difficultatem discussam invenies. Regularium propagatio, & perennis successio non carnalis, sed spiritualis est, a Deo descendens. Tu solos vocatos ad professionem excipe, & curam Deo relinque ut operarios mittat. Si secus feceris, & te, & alios periculo æternum pereundi expones.

CA-

CAPUT XII.

De litterarum studio, in quod incumbere Regulares astringuntur: & quæ methodus in scientiis addiscendis servanda.

I. CHristiani omnes plus & minus, prout eorum conditio fert, Scripturis sanctis dare operam debent. In hoc autem studium Regulares, & omnes viri rebus sacris addicti incumbere gravissime astringuntur. Joannes Trithemius incliti sanctissimi Patriarchæ BENEDICTI Ordinis, præclarorum virorum, non modo antiqua, sed etiam ætate nostra, Deo auspice, fecundissimi Abbas *homil.* 4. de studio sacrarum Scripturarum, hoc pacto Monachos suos alloquitur. *Videmus inter vos quosdam Scripturarum ignaros, instabiles mente, discolos, & vagos, quibus eo magis imputamus ignorantiam, quo minus inclinantur ad disciplinam. Turpe quidem est nescire quod scire juberis, turpius non discere, turpissimum vero contemnere. Et sunt inter vos qui scientiam salutarem nesciunt, sunt etiam qui discere negligunt: quid si addam esse & alios qui scientiam divinarum Scripturarum penitus contemnunt?*

Et paulo ante hæc habet. *O stulti, & perditissimi petrones, qui scientiam salutarem contemnitis, & ignorantiam divinarum Scripturarum potius quam intelligentiam amatis! Numquid affectata ignorantia paucioribus vos plagis reddet obnoxios? Aut propterea delinquentes eritis coram Deo innoxii, quia mandatorum Dei voluntarie estis ignari? Duplici pœna cruciandi eritis: altera, quod scire viam mandatorum Dei contemnitis; altera, quod sermones Dei non custodistis... De vobis etiam, o stultissimi tenebriones, illud intelligitur S. Hieronymi, quoniam ibi non est ignorantia jam excusabilis, ubi scitur quid sit illud quod ignoratur. Magis autem cavendum vobis ne cum illis tandem computemini qui dixerunt Deo: Recede a nobis, viam scientiarum tuarum nolumus.*

II. Neque illi solummodo culpandi sunt qui crassa, & supina ignorantia eorum quæ proprium statum spectant, infeliciter laborant, qui in sopore quodam funestissimo quam libentissime obdormiunt, qui nec brachium, nec pedem movere volunt ut necessariam consequantur scientiam; verum illi insuper qui tempus terunt in addiscendis artibus, scientiis, disciplinis, quæ a scientia sanctorum abducunt, quam potissimum comparare debent Claustrales. Rescribere placet verba Ludovici Granatensis *part.* 2. *de vot. cap.* 4. §. 7. „ Quam multi hodie „ studiosi sunt in Mundo, & inter hos „ quam pauci qui discipuli sint JESU CHRISTI! Et quod acerbissimum est, illi ipsi „ qui, recenter mundo relicto, amplectuntur Religionem, vel eo tempore quo debent expoliare veterem hominem, & huic „ se disciplinæ impendere, cum vix Deum „ gustare cœperunt, atque ad eum cognoscendum ægre aperuere oculos, collocantur inter gentiles Philosophos, & in scientiis mundanis exercentur, ubi in longum „ tempus nec verbum de JESU CHRISTO „ auditur. Quod studium, etsi propter mutationem temporum, & hæreticorum perversitatem aliquo modo necessarium sit, „ sic tamen tamquam magnam plagam sæculi nostri, & vitæ debemus accipere, „ utpote quod nobis tantum temporis eripiat, & separet, atque exules faciat tot „ annos a Salvatoris nostri consortio. Præsertim si attendamus quod dicit Gregorius Nazianzenus, omnes illas gentilium „ scientias & disciplinas tamquam plagas „ Ægypti ob peccata nostra in Ecclesiam „ intrasse. Sed cum misera temporum conditio nos ad hanc necessitatem adegerit, „ congruum illi tempus dandum, & assignandum foret; atque ita providendum „ ut ædificium, & fundamentum virtutis „ sic constitutum esset in animis eorum qui „ incipiunt, ut sustinendo isti oneri sufficerent. Sed quamdiu opus tenerum est, „ & infans Christianus adhuc gustat lac JESU CHRISTI, stultitia est ipsum illum ablactare, & gustum illi dare librorum gentilium, *ubi non videt nisi argumenta subtilia, & plena fallaciis sophismata*. Quid „ vero, si bene expendamus, hoc est aliud „ quam imitari crudelitatem Pharaonis ruinam populi Dei machinantis, cum imperaret, ut quam primum Hebræus masculus nasceretur, suffocaretur flumine, & „ aquis Ægypti? *Omnia* (inquit Sapiens) „ *tempus habent... tempus amplexandi, &* „ *tempus longe fieri ab amplexibus*. Tempus „ illud amplexando Deo debebatur, comparandoque amori tam forti, ut nullis „ aquis mundi suffocari posset, & extingui: quo facto paululum licebit ab ipsius „ amplexibus recedere, ut necessitatibus proximi intendatur. Quid alias volebat Deus „ noster in lege, cum prohiberet ne sponsi „ cogerentur arma sumere, & ad bellum

„ pro-

„ procedere? Quid significabat, cum vetaret operari in primogenito bovis, & non „ tondere primogenita ovium, nisi genus „ istud progenitorum, de quo hic loquimur, liberum esse a vinculis, & oneribus illis, ut totum se sibi, & profectui „ suo impendat. Contra has leges omnes „ faciunt qui tempus istud suffurantur studio veræ sapientiæ, & veræ scientiæ, ut „ totos se humanis scientiis addicant. “ Hactenus sapientissimus Ludovicus Granatensis, cui nihil præter antiquitatem deest, unde Pater Ecclesiæ nominetur.

III. Si temporum ratio coegit majores nostros, quando Arabum Philosophia vigebat, doctrinæ Aristoteleæ operam dare, ut ethnicos, & superstitiosos viros propriis illorum armis confoderent, opposita temporum vicissitudo urgere nos debet ut in ea incumbamus studia quæ revincendis, convertendisque hæreticis, & malis catholicis opportuna sunt. Nullum in præsens apud sive ethnicos, sive Turcas, qui nos circumstant, Philosophiæ studium: supina illi laborant ignorantia, parvoque opus est quo illa revincatur. Hæretici nunc sunt, qui dogmata catholica oppugnant, & catholici nonnulli scriptores, qui evangelicæ Moralis regulas pia intentione, & falso opinandi modo præventi, vel nolentes humanis appetitionibus nimis accommodant. In illud ergo, ut majores nostros imitemur, studium incumbendum, quod convellendis istorum erroribus opportunum est. Credendis, & agendis constat Theologia Christiana: & hæc duo consistere separata diu nequeunt.

IV. Methodus itaque, quam novitiis expleto tyrocinii anno tenendam suggero (absit enim, ut tribunal erigere velim, illam ut censor proponendo) hæc est. Paucis mensibus justi ratiocinii regulas addiscant ex Dialectica decerptas, missis tricis, & cavillationibus sophisticis, quæ mentem corrumpunt, aut saltem pessime disponunt. Regulæ istæ viam doceant inquirendæ veritatis, cum sola, & unica veritas sit via quæ ad cælum ducit. Elapsis quatuor, aut quinque mensibus in hoc studio, triennium illud quod insumere in Philosophiæ studio solent, impendant in lectione Scripturæ sanctæ, & historiæ ecclesiasticæ. Optandum summopere esset ut aliquis cursum historiæ ecclesiasticæ scholæ usui accommodatum, & in opportunos tractatus, vel dissertationes digestum ederet. Præmittenda esset brevis synopsis historiæ veteris Testamenti paucis, sed opportunis disputationibus illustrata. Post perstringendum esset specimen historiæ christianæ, ut scirent juvenes, qui fuerint heroes nostri, quæ illorum acta, & gesta. Aliquæ dissertationes brevissimæ in quodlibet sæculum adjici possent. Opus istud simile esse deberet cursui philosophico, cui substituendum innuo, & triennio, sicut ille, explendum. His præsidiis instructi juvenes ad sacram christianam Theologiam credendis, & agendis constantem addiscendam accedant. Tum veri Theologi e scholis discederent. Hæc in transcursu indicavi, sapientum judicio subjiciens.

V. Plurima alia de statu religioso dicenda forent; sed compendii confinia transilirem, si ultra pergerem. Hæc itaque dicta sufficiant, & in majorem Dei gloriam cedant, Lectorumque profectum. Amen.

F I N I S.

OPE-

OPERA OMNIA
R. P. F. DANIELIS CONCINA
ORDINIS PRÆDICATORUM
ad hanc usque diem typis edita.

Latine scripta.

COmmentarius Historico-Apologeticus in duas Dissertationes tributus, quarum altera antricriticis Animadversionibus refellit ea quæ adversus paupertatis Disciplinam a D. Patriarcha Dominico in suo Ordine constitutam, intemperantiore critice, scriptis prodiderunt Continuatores Bollandi in Commentariis nuper in Acta eiusdem Patriarchæ editis. Altera eamdem Disciplinam a laxioribus P. Raphaelis de Pornasio interpretamentis vindicat. Accedunt de origine Disciplinæ Regularis primum in Ord. Præd. per B. Raymundum de Vineis XXIII. Magistrum Generalem eiusdem Ordinis, instauratæ, Dissertatio Historica, & Quæstiuncula Moralis de Regularibus personatis, sub nomine Caroli Antonii Plantamuræ. Venetiis 1736. iterum 1745. 4.

Disciplina Apostolico-Monastica Dissertationibus Theologicis illustrata, & in duas Partes tributa: in quarum prima de Voto paupertatis Vita Communi circumscripto: in altera, de ceteris ejusdem Disciplinæ præcipuis capitibus disseritur. Accedunt selecta quædam veterum Theologorum Monumenta. Venetiis 1739. iterum 1750. 4.

Præfatio ad Lectorem in Dictionarium casuum conscientiæ Joannis Pontas, & Animadversiones Critico-Morales in Menda Pontasiana, sive Observationes quasdam Interpretis Augustani, cum Auctario duorum casuum qui in eodem Dictionario desiderantur.

Epistolæ Theologico-Morales ad Illustriss. & Reverendiss. Episcopum N. N. Venetiis 1744. 4. iterumque ibid. Lucæ, & Romæ.

In Rescriptum BENEDICTI XIV. P. M. ad Postulata septem Archiepiscopi Compostellæ Jeiunii legem spectantis, Commentarius Theologicus. Venetiis 1745. iterum 1755. 4.

Defensio Decretorum Concilii Trid. & Apostolicarum Constitutionum Ecclesiæ Romanæ in causa Paupertatis Monasticæ, adversus duos Libros inscriptos *Vita Claustralis*, & *Vindiciæ Regularium* &c. ad Pontificem Maximum BENEDICTUM XIV. Accedunt Censura in *Censuram Disciplinæ Apostolico-Monasticæ*, & Animadversiones in *Epistolam Exegeticam* P. G. C. Bonon. 1745. iterum 1758. 4.

In Epistolam Encyclicam Benedicti XIV. adversus usuram Commentarius, quo illustrata doctrina catholica, Nicolai Broedersen ac aliorum errores refelluntur. Romæ 1746. 1748. 4.

Usura contractus trini Dissertationibus Historico-Theologicis demonstrata adversus mollioris Ethices Casuistas, & Nicolaum Broedersen. Accedunt Appendices duæ ad Commentarium Auctoris adversus usuram. Romæ 1746. & 1748. 4.

Theologia Christiana Dogmatico-moralis, Summo Pontifici BENEDICTO XIV. feliciter regnanti nuncupata, in decem tributa Tomos: quibus accedit Apparatus duobus Tomis comprehensus: quorum alter, præter Decreta, & Constitutiones pontificias, fidei, morumque rectam tradentes normam, de Locis Theologicis, sive de purioris Ethices Christianæ fontibus Librum exhibet; alter vero Conscientiæ, & Probabilismi argumenta duobus distinctis Libris pertractat. Romæ 1750. iterum 1754. & 1758. 4.

De Sacramento Pœnitentiæ, ejusque Ministro Commentarius Dogmatico-moralis. Romæ 1750. 4. Qui licet Theologiæ Christianæ pars sit, separatim tamen distrahitur.

De Spectaculis Theatralibus Christiano cuique tum laico, tum clerico vetitis Dissertationes duæ. Accedit Dissertatio tertia de Presbyteris Personatis. Romæ 1752. 1754. 4.

Epistola ad Polycarmum Virum Clarissimum, in qua B. Nicolai Justiniani Veneti Monachatus a fabulis, vanisque Commentis asseritur. Tridenti 1746. 1755. 4.

De Sacramentali Absolutione impertienda, aut differenda Recidivis, Consuetudinariis Dissertatio Theologica. Romæ 1755. 4.

De Vita, & Rebus gestis P. Thomæ Mariæ Ferrarii Ordinis Præd. S. R. I. Card. Tituli S. Clementis Libri tres. Romæ 1750. 1755.

Ad R. P. Carolum Nocetium Epistolæ octo de singularibus Argumentis in ejusdem Libro inscripto VERITAS VINDICATA contentis. Accedunt Opiniones Laxæ quamplurimæ ex variis Casuistis collectæ: item Censura R. P. Eusebii Amort Canonici Lateranensis in Theolog. moralem R. P. C. L. C. &c.

Italice emissa, quorum tamen titulos hic latine subiicimus.

Vetus & nova Romanæ Ecclesiæ Disciplina circa sacrum Quadragesimale Jejunium, duabus Apostolicis Litteris, *Non ambigimus*, & *In suprema* Benedicti XIV. Summi regnantis Pontificis expressa, atque Historico-critico-theologicis Animadversionibus illustrata. Venetiis 1742. 1756. 4.

De Probabilismi ac Rigorismi Historia Dissertationes Theologico-morales-criticæ, quibus fundamenta

menta Christianæ Theologiæ explicantur, atque a recentiorum Probabilistarum cavillationibus vindicantur. Opus in duos Tomos tributum. Ad calcem secundi Tomi adjecta est Dissertatio Apologetica adversus Libellum: *Difesa della Dissertazione Teologico-morale-critica de' Signori Abate Pietro Copellotti, ed Arciprete Bartolammeo Casali* ec. Lucæ 1743. & iterum 1748. 4.

Quadragesima a Foro contentioso recentium quorumdam Casuistarum ad recti sensus, bonæque fidei populi Christiani Tribunal Appellans super jejunii præcepto cum carnium esu conjungendi ex eo dumtaxat quod noceant cibi quadragesimales. Dissertatio adversus Libellos duos nuper hac de re editos. Tertia Editio novis additamentis locupletata, videlicet duobus Brevibus Pontificiis de jejunio, & integra Dissertatione in Librum cui titulus *Difesa* ec. de quo supra in Historia Probabilismi. Venetiis 1744. 1756. 4.

Observationes critico-morales, quibus vindicatur Historia Probabilismi, & Rigorismi, adversus Librum cui titulus: *Giustificazione di più Personaggi, e di altri Soggetti ragguardevoli in Lucca* 1748. propositæ in hac Epistola Auctori ejusdem Dissertationis. Pisauri 1745. 4.

Examen Theologicum Libri inscripti: *Saggio de' Supplementi Teologici, Morali, Critici, di cui abbisogna la Storia del Probabilismo e del Rigorismo* ec. typis editi Lucæ anno 1744. a R. P. Nicolao Ghezzio. Pisauri 1745. 4.

Explicatio quatuor Paradoxorum quæ plurimum obtinent ætate nostra. Animadversiones in duos Libros RR. PP. Lecchi & Bovio, inscriptos *Avvertenze*, & *Dissertazione* &c. Præmittitur brevis notitia Librorum editorum a quibusdam Probabilistis in defensionem tum Probabilismi, tum aliarum moralium opinionum. Lucæ 1745. & iterum 1750. 4.

Expositio Dogmatis, quod Ecclesia Romana credendum proponit circa usuram, una cum confutatione Libri cui titulus: *Dell' impiego del danaro*. Neapoli 1746. 1756. 4.

Monumenta Historica circa usum Chocolatis tempore jejunii exposita in Epistola ad Illustriss. & Reverendiss. D. Archiepiscopum N. N. Venetiis 1748. 8. & iterum 1749. additis alterius Anonymi Auctoris Animadversionibus spectantibus Librum scriptum *Quaresima appellante*.

Confessariorum & Pœnitentium Instructio, ut digne ministrent, atque frequentent Pœnitentiæ sacramentum. Venetiis 1753. & iterum 1755. 8.

De revelata Religione adversus Atheistas, Deistas, Materialistas, Indifferentistas, qui mysteriorum veritatem inficiantur, Libri quinque. Venetiis 1754. 4. Vol. 2.

De hodiernis Theatris christianæ professioni infestis Libri duo, quibus duæ de spectaculis theatralibus Dissertationes confirmantur. Romæ 1755. 4.

Pro eodem Auctore Opera Apologetica ab aliis vernaculo sermone conscripta, & edita.

Defensio Doctrinæ Angelici Doctoris S. Thomæ Aquinatis 2. 2. q. 154. art. 4. exhibitæ. Lucæ 1746. 4.

Epistolæ Theologico-morales Eusebii Eranistes, quibus Historia Probabilismi, & Rigorismi P. Danielis Concina vindicatur. Editio tertia Tridenti 1752. 8. Vol. 6.

Adelphi Caritei, & Philarmindi Arenii Epistolæ in Libellum editum adversus Epistolas Theologico-morales Eusebii Eranistes. Tridenti 1753. & iterum 1754.

Notæ anticriticæ Eudoxii Filenii in Responsionem ab ad. R. P. I. S. exhibitam Epistolis Theologico-moralibus Eusebii Eranistes. Tridenti 1752. & 1753. Vol. 2.

Specimina & Observationes Joannis Ambrosii Tonischi circa Theatra, & aleæ Ludos. His additur Dissertatio de iisdem Ludis Auctore Anonymo. Venetiis 1755.

Criticæ Animadversiones, queis compendio refellitur Opus inscriptum *Dell' impiego del danaro*. Lucæ 1755. 4.

Supplementum, vel Observationes in septem priores Historiæ Litterariæ Italicæ Tomos. Lucæ 1753. 8. Vol. 2.

Observationes Eusebii Eranistes ad Historiam Litterariam spectantes. 8. Vol. 2. Venetiis 1756.

Epistolæ Agenoris ad Defensionem P. Concinæ, & Eusebii Eranistes spectantes. 8. Vol. 3. Venetiis 1756. 1758.

Probabilismi tenuitas, seu notiones quam brevissimæ, quibus homo tuto se dirigat in negotio æternæ salutis. Venetiis 1758.

Tractatus de Regula proxima humanarum actionum in opinionum delectu, in quo patefiunt falsitas, improbabilitas, atque absurditas systematis probabilistici, nec non illud in praxi sequentium grave periculum. Opus P. F. Io. Vincentii Pattuzzi O. P. Ven. 1758. Vol. 2. in 4.

Latine.

F. Vincentii M. Dinellii Cathedratici Casanatensis Ord. Præd. ad Carol. Nocetium Soc. Iesu Theologum, de Danielis Concinæ in indicandis describendisque Casuistarum locis summa fide ac diligentia, Epistolæ XII. Romæ & Venetiis 1754. 4.

Moralium Actionum Regula in Opinabilibus, seu Quæstio de Opinione probabili. 1756. 4.